

Səməndər MƏMMƏDOV

FAXRALILAR

**və tarix yaradanlar
(II kitab)**

2018

Nəşrə hazırlayanı
və redaktoru:

Musa NƏBİOĞLU
Əməkdar mədəniyyət işçisi

**Səməndər Eyvaz oğlu Məmmədov. Faxrəlilər və tarix
yaradanlar.** Bakı, “Elm və təhsil” nəşriyyatı, 468 səh.

Kitabda müəllifin Azərbaycanın görkəmli ictimai-siyasi xadimləri, tanınmış elm və sənət adamları ilə yanaşı, Borçalı əsilli ziyalılar haqqında oçerkləri və müxtəlif mövzularda yazdığı publisistik yazıları yer alıb. Oxucular eyni zamanda S.Məmmədovun özü haqqında tanınmış elm və sənət adamlarının, təhsil işçilərinin söylədikləri dəyərli fikirlərlə də tanış ola biləcəklər.

4702000000

N – 098 – 2017

©S.Məmmədov, 2018

Musa NƏBİOĞLU
Əməkdar mədəniyyət işçisi

**“NƏ QƏDƏR Kİ, SAĞLAM
VƏ QÜVVƏTLİSƏN, İŞLƏ”**

Səməndər Məmmədov! Bu gün bu imza onun doğulub boya-başa çatdığı Borçalı ilə yanaşı, Azərbaycanda da çoxlarına yaxşı tanışdır. Respublikada tanınan təhsil işçilərindəndir, uzun illərdir paytaxt Bakı şəhərində böyük bir orta məktəbə başçılıq edir. Bununla belə, onu tanıdan və sevdiren başqa keyfiyyətləri də var: Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü, bir sıra ədəbi mükafatların laureatı, şair-publisist kimi bir neçə kitabın müəllifidir. Hər misrasından səmimiyyət yağır, Vətən, torpaq ətri gəlir, insanları halallığa, düzlüyə, sədaqətə, saf məhəbbətə səsləyir.

Ən başlıcası isə, səmimi insandır, sədaqətli dostdur. Haqqında yazdığım əvvəlki yazılarımda da qeyd etdiyim kimi, təmənnəsiz dostdur, bir üzü olan kişidir, dəqiqdir, düzgünlüyü sevən və qiymətləndirəndir, dost üçün lazım olsa varından, canından belə keçməyə hazır olandır. Gücü çatmayan işə söz verməz, söz verdisə mütləq yerinə yetirər. Xalq şairi Z.Yaqub da onda məhz bu keyfiyyətləri yüksək dəyərləndirirdi: “Bir insan kimi ürəyi böyükdür, sinəsi genişdir, içində xılt yoxdu, başdan-başa nurdu, işıqdı, şeiriyyətdi, poeziyadı”.

Səməndər müəllimlə aramızda uzun illərdir ki, səmimi dostluq münasibəti var. Bizi bir-birimizə bağlayan bir səbəb də odur ki, Səməndər müəllim, yuxarıda da qeyd etdiyim kimi, yaradıcı adamdır, indiyədək 15-dən çox kitabı işıq üzü görüb və xoşbəxtlikdən bu kitabların əksəriyyəti də mənim redaktorluğumla ərəsəyə gəlib – tərtib etmişəm, nəşrə hazırlamışam, bəzilərinə ön söz də yazmışam.

Yaradıcılığında əsas mövzu Borçalı, onun ağır ellərindən olan Faxralı və bu yerlərin yetirdiyi tanınmış şəxsiyyətlərdir. Daha çox da yaranışdan qismətinə “kişilikdən pay” düşən Faxralı və bu elin dəyərli oğul və qızlarından yazır. Və mən bir daha o fikirdəyəm ki, hər biri böyük zəhmətin məhsulu olan bu kitablar təkcə Faxralının yox, bütövlükdə Borçalının tarixini öyrənənlər üçün qiymətli mənbədir. Bu haqda söz düşəndə özü belə deyir: “Dünyanın yaxşı-yamanını bildiyim andan mənim üçün “ata”, “ana” kəlmələri ilə yanaşı bir də “Faxralı” kəlməsi əziz olub. Odundan od aldığım,

istisinə isindiyim Faxralı – böyük Vətənin kiçik, amma mənim üçün dünyalarca əziz olan bir parçası, ulu Borçalının qeyrət qalası”. Və özü böyüyüb yaşa dolduqca Faxralı bir az da böyüyüb gözlərində. Bu yurdun Qızılqayasından dözümlülük, mətanət, Səngərin zirvəsindəki qardan saflıq, təmizlik alıb, yapıncılı, başı çalmalı dağlarında “Cəngi” çalan bulaqların büllur suyundan içib durulub.

Borçalının ağır ellərindən olan Faxralı və bu gün xoş sorağı dünyanın bir çox ölkələrindən gələn faxralılar haqqında çox kitab yazılıb. Amma etiraf etiraf etmək lazımdır ki, son illərdə bu mövzuda ən məhsuldar yazan məhz Səməndər müəllimdir. Onun bu sahədə gördüyü işlər barədə daha aydın təsəvvür yaransın deyə, təkcə 2017-ci ildə Bakıda “Elm və təhsil” nəşriyyatında nəfis tərtibatla işıq üzü görmüş 43,5 çap vərəqi həcmində olan “Faxralılar” kitabını göstərmək kifayətdir. Bu mövzuya həsr etdiyi kitabların ümumi həcmi isə 100 çap vərəqindən də çoxdur. Son on ildə demək olar ki, hər il doğma elinə-obasına, onun ləyaqətli oğul və qızlarına həsr etdiyi bir kitabı nəşr olunub. Oxucuların ixtiyarına verdiyimiz bu kitabını da onun bu istiqamətdəki yaradıcılıq axtarışlarının davamı saymaq olar.

Bu kitabın bir özəliyi də ondan ibarətdir ki, burada yalnız faxralılardan söhbət getmir. Faxralını da böyük Azərbaycanın mənəvi dünyasının bir parçası sayan müəllifin bu kitabı həmişə sevə-sevə vəsf etdiyi Azərbaycanın ümummillə lideri, dahi şəxsiyyət, dünya şöhrətli siyasətçi Heydər Əliyev haqqında yazdığı “Kremlə sancılmış Türk bayrağı” adlı yazısı ilə açılır. Oxucular burada həmçinin vaxtilə Səməndər müəllimə də dərslər demiş böyük yazıçı və müəllim Mir Cəlal haqqında maraqlı yazını da oxuyacaq, təhsil və digər sahələr haqqında müəllifin maraqlı mülahizələrinin yer aldığı məqalələr və bir sıra qiymətli kitablar haqqında yazdığı rəylərlə tanış ola biləcəklər.

Kitabda Səməndər müəllimin özünün indiyədək nəşr olunmuş kitabları haqda müxtəlif vaxtlarda respublikamızın tanınmış qələm adamlarının yazdığı məqalələrin, yubileyi münasibəti ilə ona ünvanlanmış təbriklər və ithaf olunmuş şeirlərin də yer almasını isə oxucuların onu daha yaxşı tanıması, Səməndər Məmmədov şəxsiyyətinə daha yaxından bələd olması üçün əhəmiyyətli hesab edirik. Çünki hesab edirik ki, neçə-neçə alim, ziyalı və sənət adamlarını, el ağsaqqallarını öz yazıları ilə cəmiyyətə təqdim edən bir insanın özü də tanınmağa, təbliğ olunmağa layiqdir.

Əziz dostumu – istedadlı qələm sahibi Səməndər müəllimi həm bu kitabının işıq üzü görməsi, həm də bir neçə aydan sonra – 2019-cu ilin fevralında qeyd edəcəyi 65 illik yubileyi münasibəti ilə təbrik edir, doğma el-oba naminə yorulmaz fəaliyyətində ona uğurlar arzulayır və əvvəlki kitabda olduğu kimi, fikrimi yenə də C.Ruminin sözləri ilə tamamlayıram: “Nə qədər ki, sağlam və qüvvətliyənsən işlə. İşindən qalma”.

KREMLƏ SANCILMIŞ TÜRK BAYRAĞI

Kremlə sancılmış türk bayrağı – Heydər Əlirza oğlu Əliyev sonradan bütün türkdilli dövlətlərin bayrağına çevrildi.

Bilmirəm, nədənsə hər dəfə ümimilli liderimiz Heydər Əliyevi xatırlayanda yadıma Ramiz Rövşənin bu misraları düşür:

*Kimini tale səsləyir,
Kimi bəxtə-bəxt doğulur.*

Dünyaya hərə bir cür gəlir. Elələri var ki, dünyaya gəlişləri ilə yalnız valideynlərinə sevinc bəxş etməkdən başqa bütün ömürləri boyu əllərindən bir iş gəlmir. Nəinki bir elin, obanın, heç bir ailənin qayğı yükünə belə çiyin verə bilmirlər. Amma elə insanlar da var ki, onları tale səsləyir. Ulu Tanrı tərəfindən mənsub olduqları xalqa, bütövlükdə bəşəriyyətə bir xilaskar kimi göndərilir.

Azərbaycanın siyasi tarixində böyük xidmətləri olan, xalqımızın qan yaddaşında əbədi yaşayan şəxsiyyətlər çoxdur. İyirminci əsrin ikinci yarısında bir qərindən çox Azərbaycana rəhbərlik edən, ölkənin iqtisadi inkişafına nail olan və xalqın özünüdərkində əvəzsiz xidmətlər göstərən, bütün mənalı ömrünün hər anı xalqına, Vətəninə bağlı olan Heydər Əliyev isə bu mənada əvəzsiz şəxsiyyətdir. Özü də onun siyasətdə əvəzolunmazlığı təkcə öz xalqı tərəfindən deyil, həm də dünyanın ən nüfuzlu siyasi xadimləri tərəfindən də etiraf edilib. Xalqımızın üzləşdiyi bütün taleyüklü problemlərin həlli istiqamətində göstərdiyi dönməzlik, həyata keçirdiyi ardıcıl və səmərəli siyasət son illərdə onun fəaliyyətinin əsas qayəsi olub. Bütün bunlar da onu deməyə əsas verir ki, onun ömrü də xalqımızın ömrü kimi əbədidir.

Dünya şöhrətli ictimai-siyasi xadim, müdrik dövlət başçısı Heydər Əliyev bütün şüurlu həyatını canından artıq sevdiyi xalqının xoşbəxt yaşamasına, Azərbaycanın tərəqqisinə həsr edib. Möhtərəm Heydər

Əliyev tarixi yaradan dahi şəxsiyyətlərdəndir. Müasir tariximizin bütöv bir epoxası – 34 il bu müdrik insanın adı və fəaliyyəti ilə bağlıdır. Müstəqil Azərbaycan dövlətinin yaradıcısı və memarı kimi o, quruculuq salnaməmizin şanlı səhifələrini yaratmağa müvəffəq olub.

Respublikada minlərlə insan var ki, Heydər Əliyevin hakimiyyətdə olduğu birinci dövrdə (1969-1982-ci illərdə) ölkənin qazandığı uğurlar onların gözlərinin qarşısında baş verib. Bu dahi şəxsiyyətin gərgin əməyi sayəsində respublikada elə bir sahə olmayıb ki, orada Heydər Əliyev zəkasından irəli gələn müvəffəqiyyətlər hiss olunmasın.

İqtisadiyyatın inkişafı, mili kadrların yetişdirilməsi Heydər Əliyev tərəfindən ön plana çəkilmişdi. Bunun nəticəsidir ki, o vaxt inşa edilmiş böyük sənaye müəssisələri indi müstəqil Azərbaycanın iqtisadiyyatının əsasını təşkil edir. Böyük öndər Heydər Əliyev uzaqgörən siyasəti nəticəsində gələcəkdə də Azərbaycanın müstəqil yaşaya bilməsi üçün zəmin yarada bildi. İqtisadi çətinliklər bir növ aradan qaldırıldı.

Heydər Əliyev Siyasi Büroya üzv gedəndə nəinki azərbaycanlıların, bəlkə də Sovet İttifaqına üzv olan bütün türkdilli dövlətlərin xalqlarının sevincinin həddi-hüdudu yox idi. Mən bir neçə faktı qeyd etmək istəyirəm. Ulu öndərimiz Heydər Əliyevlə bağlı yazı yazılarda çox vaxt bir məsələ unudulur. Totalitar sovet rejiminin tüğyan etdiyi bir dövrdə Azərbaycan dilinin dövlət dili kimi təsbit olunması Heydər Əliyev tərəfindən atılmış çox cəsarətli addım idi. Heydər Əliyev birinci dəfə hakimiyyətə gələn kimi ilk növbədə qayğılandığı məsələlərdən biri məhz bu problem oldu. Ulu öndərin prinsipliliyi, qətiyyəti sayəsində isə 1978-ci ildə “Azərbaycan SSR-in dövlət dili Azərbaycan dilidir” maddəsi Konstitusiyaya salındı. Bundan başqa, Heydər Əliyev Azərbaycan dilinin inkişafı və zənginləşməsi istiqamətində müxtəlif vasitələrdən istifadə edirdi. Azərbaycanda dilçi alimlərə yüksək diqqət və qayğı göstərilməsi, milli dildə nəşr edilən kitabların tirajlarının çoxaldılması və digər tədbirlər ana dilimizin daha da inkişaf etdirilməsi məqsədini daşıyırdı. Dilçi alimlərə dövlət mükafatlarının verilməsi də o dövr üçün Heydər Əliyevin qəbul etdiyi qətiyyətli qərarlardan idi. Bəlkə də o vaxt hələ müttəfiq respublikaların heç birində bu təcrübə yox idi ki, birinci katib dilçi alimləri bunca rəğbətləndirmiş olsun. Bu hadisə çox böyük sensasiyaya səbəb olmuşdu, alimlərimizə qol-qanad vermiş, ruhlandırmış, yaradıcılıqlarına stimül vermişdi.

Bu gün müstəqil Azərbaycan dövlətinin yaşaması üçün biz hamımız Heydər Əliyevə borcluyuq. Heydər Əliyev xalqın təkidi ilə respublikamıza yenidən rəhbərliyə tariximizin olduqca mürəkkəb məqamında qayıdıb. Yalnız siyasi müdrikliyi, polad iradəsi və dövləti idarə etmək istədiyi sayəsində o, qarşıya çıxan bütün maneələri dəf etdi, xalqı düşdüyü bəlalardan qoruya bildi.

Bir faktı qeyd edim: Heydər Əliyev Moskvadan Azərbaycana dönüşündə məşhur gürcü jurnalistlərindən biri onunla apardığı müsahibəyə belə bir sərlövhə qoymuşdu: “Odlar Yurdu pələnginin biləkləri hələ bükülməmişdir”. Çox uğurlu başlıq idi. Bütün sonrakı hadisələr, ulu öndərin fəaliyyəti, ölkəmizin inkişafı naminə gördüyü işlər sübut etdi ki, Heydər Əlirza oğlu Əliyev bükülməz biləkli çox böyük şəxsiyyətdir. Elə bir adam yoxdur ki, bu həqiqəti birmənalı qəbul etməsin. Bir dəfə professor Qulu Xəlilov televiziya çıxışlarından birində belə bir müdrik kəlamı xatırlatdı ki, mən böyük ağıl qarşısında baş əyirəm, böyük ürək qarşısında isə diz çökürəm. Heydər Əliyev böyük ağıl və böyük ürək sahibi idi.

Həmin dövrdə Azərbaycan xalqı öz taleyindən narahat idi. Hər bir Azərbaycan vətəndaşı sabit, təhlükəsiz bir cəmiyyətdə yaşamaq istəyirdi və bunun üçün xalqın iradəsinə güvənən qətiyyətli bir siyasi komandanın hakimiyyətə gəlməsi vacib idi. Heydər Əliyevin hakimiyyətə gəlişi də məhz bu tarixi zərurətin məntiqi nəticəsi kimi xarakterizə edilməlidir.

1993-cü ilin yayında Azərbaycan real vətəndaş müharibəsi təhlükəsi ilə üz-üzə qaldı. Surət Hüseynovla hakimiyyət strukturları arasında yaranmış münaqişə bütövlükdə dövlətçiliyin taleyini sual altında qoymuşdu. Bütün bunlara son qoymaq və ölkədə ictimai-siyasi sabitlik yaratmaq, cəmiyyətin ümumi təhlükəsizliyini təmin etmək üçün xalqın böyük əksəriyyətinin təkidli tələbindən sonra Heydər Əliyev Bakıya dəvət olundu. Ölkəni gözləyən real vətəndaş müharibəsi təhlükəsinin aradan qaldırılmasına nail olan Heydər Əliyev ictimai-siyasi sabitliyin yaradılmasını da təmin etdi. Məhz onun müdrik fəaliyyəti nəticəsində Azərbaycan vətəndaş müharibəsi təhlükəsindən xilas oldu. Elə buna görə də 1993-cü ilin 15 iyunu müstəqil Azərbaycan dövlətinin tarixinə Milli Qurtuluş günü kimi daxil oldu.

Heydər Əliyev müasir dünyanın ziddiyyətli və ədalətsiz reallıqlarına dərinədən bələd olan bir siyasətçi kimi, ilk növbədə beynəlxalq müstəvidə təbliğatın düzgün qurulmasına və beləliklə də, dünya

dövlətlərinin diqqətini işğal faktının əsl səbəblərinə yönəltməyə nail ola bildi. Ulu öndər Heydər Əliyevin hakimiyyətə gəlişi Azərbaycanda yeni bir tarixi mərhələnin əsasını qoydu. Ölkədə ictimai-siyasi sabitliyin təmin edilməsi istiqamətində əhəmiyyətli addımlar atıldı. Bu dövrdən ictimai münasibətlər sistemi təkmil bir strategiya əsasında inkişaf etməyə başladı, iqtisadi tənəzzülə son qoyuldu. Bütün bunlar müstəqil Azərbaycan dövlətinin sosial və siyasi dayaqlarını möhkəmləndirdi və respublikanın ümumi inkişafını təmin etdi.

Heydər Əliyev prezident kimi respublikamızın dövlət müstəqilliyini qorumaq, demokratiyanı inkişaf etdirmək, bazar iqtisadiyyatının inkişafına şərait yaratmaq, erməni təcavüzkarlarına qarşı xalqımızın ədalətli müharibəsini sülh vasitələri ilə başa çatdırmaq və ərazi bütövlüyümüzü təmin etmək üçün yorulmadan çalışdı.

Ulu öndər əmanət olaraq xalqımıza zəngin maddi və mənəvi dəyərlər, siyasi və iqtisadi cəhətdən etibarlı dayaqqlar üzərində qurulmuş Azərbaycanı – dünya miqyasında yeri və nüfuzu olan bir dövlət, dövlətçilik ənənələrini qoydu. Heydər Əliyev çiyinlərini çox ağır və çətin işin altına verərək xalqımızı müdhiş bəlalardan qurtardı. Həqiqətən də ömrünün qalan hissəsini bu müdrik insan öz xalqına qurban verdi. Qədirbilən xalqımız bunu heç zaman unutmayacaq.

Zəmanəmizin ən ünlü və nəhəng siyasətçilərindən sayılan bu dahi şəxsiyyətin ölkədə təhsilin inkişafında da misilsiz xidmətləri olub. “Cəmiyyət haradan olursa olsun, nədən olursa olsun, kəsib təhsilə xərcləməlidir, gənc nəslin təhsilinə, müəllimə kömək etməlidir”, – deyən ümummilli liderimiz müstəqilliyə qovuşduğumuz ilk illərin iqtisadi çətinliyi dövründə belə həmişə təhsili prioritet sahə hesab edərək böyük diqqət və qayğı göstərib. Bu müdrik siyasətçinin, uzaqgörən ölkə başçısının təhsilə böyük önəm verməsinin nəticəsidir ki, bu gün də həmin siyasət uğurla davam etdirilir. Hər il neçə-neçə yeni tədris ocaqları tikilib istifadəyə verilir, pedaqoji kadrların hazırlığına diqqət artırılır. Məhz Heydər Əliyevin qayğısı sayəsində müəllim nüfuzu yenidən yüksəldi. Başqa cür ola da bilməzdi. Çünki müəllim əməyinə həmişə böyük qiymət verən Heydər Əliyev deyirdi: **“Hər bir cəmiyyətdə savadlı şəxs müəllimə hörmət etməli, cəmiyyətin həyatında oynadığı rolu qiymətləndirməlidir.”**

Heydər Əliyev kursu Azərbaycanda bütün sahələrdə böyük uğurlar gətirib. Sabitlik, demokratiya və tərəqqi son on beş ili xarakterizə edən

mühüm amillərdir. Bu müdrik siyasət nəticəsində Azərbaycan artıq dünyada tanınır, nüfuzu durmadan yüksəlir. Artıq dünya birliyi ölkəmizlə hesablaşır, irimiqyaslı beynəlxalq layihələr Azərbaycanın iştirakı və onun milli maraqlarının nəzərə alınması ilə həyata keçirilir. Dövlətin əsas göstəricilərindən biri olan iqtisadiyyatda aparılan köklü islahatların nəticəsində ölkəmiz qısa müddət ərzində bu sahənin yüksəlişini təmin edib.

Heydər Əliyev dühası ilə tarixin şanlı səhifələri yazılan Azərbaycanı işıqlı və daha qüdrətli sabahlar gözləyir. Buna heç kəsin şübhəsi yoxdur. Çünki onun başladığı və uğurla həyata keçirdiyi siyasi kursun davam etdirilməsi xalqın ən başlıca arzusudur və bu istəyi də Heydər Əliyev məktəbinin layiqli davamçısı prezident İlham Əliyev uğurla reallaşdırır.

Gördüyümüz hər bir işdə nailiyyət, uğur əldə etmək istəyiriksə, Heydər Əliyev təşəbbüskarlığından öyrənməliyik. Vətən, xalq təəssübkeşliyində Heydər Əliyev şəxsiyyəti ona görə nəsillərə nümunədir ki, bu şəxsiyyətdə azərbaycanlıya xas olan bütün ali keyfiyyətlər parlaq şəkildə təcəssüm olunur.

Biz bu gün Heydər Əliyevi xatırlayır, iftixarla deyirik ki, bəli, Azərbaycanın ümummilli lideri, ulu öndərimiz, Azərbaycan təhslinin himayədarı, təhsil işçilərinin mənəvi atası, Azərbaycan dövlətinin xilas-karı, müasir Azərbaycan dövlətinin memarı, xalqımızın əbədi prezidenti Heydər Əliyev bizim qəlbimizdə daim yaşayır və yaşayacaq. Gələcək nəsillər onun həyat yolunu araşdıracaq və öyrənəcəklər. Heydər Əliyev Kremlə sancılmış türk bayrağı idi. Kremlə sancılmış türk bayrağı – Heydər Əlirza oğlu Əliyev sonradan bütün türkdilli dövlətlərin də qürur mənbəyinə çevrildi. Bu, həqiqətdir, bu, tarixdir.

Türk dünyasının böyük şairi Zəlimxan Yaqub ulu öndərimizə möhtəşəm əsər həsr edib. Həmin əsərdə ümummilli liderin şəxsiyyəti, xalqa xidməti, məhsuldar fəaliyyəti poetik cizgilərlə adına layiq surətdə öz əksini tapıb. Deyərdim, Zəlimxan Yaqub Heydər Əliyev haqqında dilə gətirilmiş ən gözəl fikirlərin müəllifidir:

*...Çiçəksən, zərin gəldi,
Anasan, ərin gəldi,
Oyan, Zərifə xanım,
Oyan, Heydərin gəldi.*

*Saçda dən, ağlamadın,
Gözdə çən, ağlamadın.
Ona hamı ağladı,
Təkcə sən ağlamadın...*

Xalqımızın ulu öndərə olan sevgisi, məhəbbəti sərhədsizdi, ölçüyə-gəlməzdi. Ümummilli liderin xalq, millət, Vətən qarşısında xidmətləri misilsizdi. Bu polad iradəli, biləyi bükülməyən insan özünü yurduna, torpağına, Vətəninə Qurbaninin “boynu bükük bənövşəsi” kimi əymişdi. Ona görə də alnı açıq, üzü ağ, başı sonsuza qədər uca idi.

Məktəbimizdə hər il bu ölməz şəxsiyyətin xatirəsinə həsr olunmuş müxtəlif tədbirlər keçirilir. Bu tədbirlərin birində şagirdlərimiz “Kremlə sancılmış Türk bayrağı” adlı gözəl bir kompozisiya hazırlamışdı. Həmin kompozisiyanın şüarı sonradan Heydər Əliyevin xatirə günləri münasibətilə keçirilən müsabiqələrin, elmi-tədqiqat layihələrinin şüarına çevrildi. Məktəbimiz həmişə belə tədbirlərdə fəallığı ilə seçilib, öndə olub. Sabunçu rayonunda təşkil olunan belə tədbirlərdə də məktəbimizin hazırladığı kompozisiya həmişə orijinallığı ilə seçilib. Bir başqa kompozisiya “Biz Vətənə Heydəri doğan qeyrət deyirik” adlanırdı. Bu kompozisiya da diqqəti cəkib, böyük rəğbətlə qarşılanıb.

Bu gün biz qürur duyuruq ki, normal işləmək üçün bu sağlam mühiti bizə Ulu Öndərimiz Heydər Əliyevin layiqli davamçısı İlham Əliyev cənabları yaratmışdır. Ölkəmizdə gedən quruculuq işləri, böyük-böyük layihələrin, irimiqyaslı tədbirlərin həyata keçirilməsi insanı valeh edir. Ölkəmizə gələn dünyanın məşhur adamları, qonaqlar gündən-günə gözəlləşən şəhərimizdən zövq aldıklarını açıq şəkildə etiraf edirlər. Tezliklə Bakımız görkəmiylə, əsrarəngiz və füsunkar gözəlliyi ilə dünyaya meydan oxuyacaqdır. Elə doğma rayonumuz Sabunçunun özündə, xüsusilə Bakıxanov qəsəbəsində, qəsəbənin mərkəzi boyunca görülən işlər ürək açır, göz oxşayır. Məhəllələr səliqə-səhmana salınıb. Uşaqların asudə vaxtının səmərəli keçməsi üçün hər cür şərait yaradılıb. Sevindirici haldır ki, bu istiqamətdə yüksək zövqlə işlər davam edir.

Ulu Öndərlə bağlı bir məsələyə də toxunmaq istəyirəm. 2016-cı ilin 4 apreli xalqımızın hər b tarixinə qızıl hərflərlə yazıldı. Ordumuz ucaltdı şöhrətini Azərbaycanın. Həmin tarixi anlarda ordumuz parladi ümid kimi, gələcək kimi, 4 aprel tarixi zəfər günümüzdə Heydər Əliyevi – Ulu Öndəri minnətdarlıqla xatırlamamaq olarmı? Fəxrlə deyə bilərik ki, 4

aprel günlərində Ulu Öndərimizin uzaqgörən siyasəti qalib gəldi. İlham Əliyev cənablarının qeyrəti və qətiyyəti qalib gəldi. Və ordumuz başılmazlığını sübut etdi. Böyük Zəlimxan Yaqub Ulu Öndərə həsr etdiyi poemada necə də gözəl deyib:

*Qorudun müqqədəs Azərbaycanı,
Sıyrılmış qılıncım, cəsarətimdən!*

Bu məşhur beytin mahiyyətini açmaq üçün cild-cild kitablar lazımdır. “Bakı-Ceyhan” boru xəttinə dair müqavilənin imzalanma ərafəsində ciddi təzyiqlər var idi. Ulu öndərin şəxsiyyəti, qətiyyəti isə bu təzyiqlərdən yüksəkdə dayanırdı. Təzyiq göstərənlər unudurdular ki, məşhur gürcü jurnalistlərinin təbirincə desək, “Odlar yurdu pələnginin biləkləri hələ bükülməmişdir”.

Vaxtilə Məmməd Rahim yazırdı: “Qubanı, Göygölü görməmişənsə, demə ki, görmüsən Azərbaycanı”. Bu məşhur kəlamı indi belə demək lazımdır: “Başdan-başa regionlarımızı görməmişənsə, demə ki, görmüşəm Azərbaycanı”.

Böyük söz fatehi Zəlimxan Yaqub yaxşı deyir:

*Baxmağa güzgüsü, aynası yoxdu,
Yüz il yaşasa da, mənası yoxdu,
Diri ölümlərin dünyası yoxdu,
Bu dünya əbədi dirilərindi.*

Ulu öndərimiz Heydər Əliyev də xalqımızın əbədi diri qalacaq şəxsiyyətlərindəndir. Nə qədər ki, Azərbaycan var, Azərbaycan xalqı var, Heydər Əliyev də yaşayacaqdır!

ULU ÖNDƏR HEYDƏR ƏLİYEVİN TƏHSİL SİYASƏTİ UĞURLA DAVAM ETDİRİLİR

Azərbaycan bu gün dinamik və hərtərəfli inkişaf edir. Ölkəmizdə köklü sosial-iqtisadi islahatlar, dövlət proqramları və genişmiqyaslı infrastruktur layihələri həyata keçirilir. Bütün bunlar ümummilli lider Heydər Əliyevin müstəqil dövlətimizin möhkəmləndirilməsi və inkişafı üçün işləyib hazırladığı əsaslardan, bu siyasətin uğurla davam etdirilməsindən qaynaqlanır. Məhz bunun sayəsində Azərbaycan son illərdə dünya miqyasında ən sürətlə inkişaf edən ölkələr sırasına daxil olmuşdur.

Bu gün Azərbaycan dünya miqyasında səciyyəvləndirilərkən, ilk növbədə, sabitlik, inkişaf və demokratikləşmə ön plana çəkilir. Cənubi Qafqazın lideri statusunu inamla daşıyan ölkəmiz artıq mövcud olduğu regionda hadisələrin inkişaf istiqamətini müəyyənləşdirən aparıcı rola malikdir və təsadüfi deyil ki, bölgəyə iqtisadi, siyasi maraq göstərən dünya dövlətləri, beynəlxalq təşkilatlar, ilk növbədə, Azərbaycanın mövqeyini nəzərə alır, onunla hesablaşırlar. Bütün bunlar Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə ölkədə qətiyyətlə həyata keçirilən daxili və xarici siyasətin uğurlu olduğunu, onun pragmatizm üzərində qurulduğunu, milli maraqların müdafiəsinə yönəldiyini əyani surətdə təsdiqləyir.

Azərbaycanın ulu öndər Heydər Əliyev tərəfindən müəyyən edilmiş gələcək inkişaf istiqamətlərini səciyyəvləndirən Prezident İlham Əliyev demişdir: “Güclü iqtisadiyyat, güclü sosial siyasət, vətəndaş cəmiyyətinin möhkəmləndirilməsi, qanunun aliliyinin bərqərar olunması, demokratiyanın inkişafı, siyasi islahatların aparılması və dərinləşməsi – bütün bunlar Azərbaycanı hərtərəfli inkişaf etdirmək üçün vacib amillərdir. Onların hamısı Azərbaycanda vardır və bütün istiqamətlərdə islahatlar aparılır. Bizim əməlimizlə sözümlər arasında heç bir fərq yoxdur. Biz müstəqil siyasət aparırıq, öz gücümüzə arxalanırıq, öz hesabımıza yaşayırıq”.

Son onillikdə Azərbaycanın davamlı olaraq sürətli inkişafı, yüz minlərlə yeni iş yerinin açılması, enerji sahəsi ilə yanaşı, qeyri-neft sektorunun önəmli şəkildə tərəqqisi, milli sahibkarlığın formalaşması və inkişafı, diaspor və lobbicilik fəaliyyətinin genişləndirilməsi, Azərbaycanın milli mənafeyinə cavab verən balanslaşdırılmış xarici siyasətin yürüdülməsi, Qərbə inteqrasiya prosesinin sürətləndirilməsi vahid siyasi platformaya söykənən, çoxşaxəli və genişmiqyaslı global strateji xəttin prioritet istiqamətləridir.

Dövlət başçısı İlham Əliyevin prezidentliyi dövründə əldə olunan möhtəşəm nailiyyətlərin canlı şahidləri kimi, qəti əminliklə deyə bilərik ki, müstəqil Azərbaycan dövləti bu illər ərzində on illərə bərabər inkişaf yolu keçmişdir. Dövlətimizin başçısının yürütdüyü uğurlu daxili və xarici siyasət bir-birini tamamlayaraq Azərbaycanın milli maraqlarının maksimum dərəcədə təmin olunmasına yönəlmişdir. Ölkə daxilində gedən proseslər, Azərbaycanın dünya ölkələri ilə ikitərəfli və çoxformatlı əlaqələrinin daim genişlənməsi indiyədək aparılmış və bu gün də dönmədən davam etdirilən siyasi kursun düzgünlüyünü bir daha təsdiqləyir.

Müasir dövrdə ən inkişaf etmiş dövlətlərin təcrübəsi təsdiqləyir ki, yalnız təhsil sistemi yüksək səviyyədə olan ölkələr hərtərəfli tərəqqiyə nail olurlar. Bu dövrün əsas xüsusiyyətlərindən biri ümumilli lider Heydər Əliyevin təhsilin inkişafına göstərdiyi müstəsna diqqət və qayğısının davamı olaraq bu sahəyə ayrılan xərclərin ildən-ilə artırılmasıdır. Bu isə təhsilin dövlət siyasətinin əsas prioritetlərindən biri olması ilə bağlıdır. Son illər təhsil tarixində ilk dəfə olaraq 16 inkişafyönümlü dövlət proqramı təsdiq olunmuşdur və uğurla həyata keçirilməkdədir.

Təhsilin ayrı-ayrı sahələrinin inkişafı üzrə real vəziyyətin təhlili əsasında hazırlanıb təsdiq edilmiş bu proqramların reallaşdırılması nəticəsində tədris müəssisələrinin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi, infrastrukturun müasir tələblərə uyğun qurulması, təhsilin məzmununun yeniləşdirilməsi, yeni dərslik siyasətinin reallaşdırılması, təhsil alanların nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi üzrə yeni model və mexanizimlərin tətbiqi, əmək bazarının tələbatına uyğun kadr hazırlığı və təminatının yaxşılaşdırılması, xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqların təhsilinin təşkili, deinststitutlaşdırma və digər istiqamətlərdə əhəmiyyətli nailiyyətlər əldə olunmuşdur.

Təhsilin informasiyalaşdırılması sahəsində də əhəmiyyətli nailiyyətlər əldə edilmişdir. Ölkənin ümumtəhsil məktəbləri İKT ilə təmin edilmiş, hər 20 şagirdə bir kompüter nisbəti təmin olunmuşdur. Xatırladaq ki, 2004-cü ildə hər 1063 şagirdə bir kompüter düşürdü. Həmin ildən bəri ümumtəhsil məktəblərinin İKT ilə təminatı yüksək səviyyədədir. Təhsil tariximizdə ilk dəfə olaraq fənlər üzrə elektron tədris resursları hazırlanaraq məktəblərə verilmişdir.

Təhsilin keyfiyyətinin ən inkişaf etmiş ölkələrin səviyyəsinə yüksəlməsi ilə bağlı uğurlarımızla, təhsil sahəsində beynəlxalq proqram və layihələrdə iştirakımızla haqlı olaraq fəxr edirik. Bütün bunlar, şübhəsiz ki, ulu öndərimizin siyasi kursunun uğurla davam etdirilməsi – ümumilli lider Heydər Əliyevin və onun ən layiqli davamçısı Prezident İlham Əliyevin təhsilə, təhsil işçilərinə diqqət və qayğısı, müstəqillik illərində

səmərəli fəaliyyət üçün yaradılmış əlverişli şərait və imkanlar sayəsində mümkün olmuşdur.

Ölkəmizdə dövlətin təhsil sahəsinə diqqəti ardıcıl və müntəzəm xarakter daşıyır: “Təhsil haqqında” Qanunun qəbul edilməsi, təhsil sistemində islahatların daha sürətlə davam etdirilməsi, ən müxtəlif texnologiyaların tətbiqi, müəllimlərin əmək haqlarının müntəzəm olaraq artırılması, onların pedaqoji biliyinin yüksəlməsi bu sahənin dünya səviyyəsinə yüksəlməsinə imkan vermişdir. Ulu öndər Heydər Əliyevin siyasi kursuna uyğun olaraq milli təhsilimizin inkişafı məsələsi öz məzmununu daha da genişləndirərək Azərbaycanın gələcək uğur modelinin əsasını formalaşdıran başlıca amil kimi gündəmə gətirilmişdir. Prezident İlham Əliyevin müstəsna səyləri ilə dövlətin təhsil sahəsində siyasəti insan kapitalının möhkəmlənməsi və inkişafına xidmət edən ümummilli hərəkata çevrilmişdir.

Dövlət başçısı xüsusi qeyd edir ki, respublikamızda “qara qızıl”ı insan kapitalına çevirməyin vaxtı gəlib çatmışdır. Bu çağırışın əsasında Azərbaycanda güclü intellektual bazanın, müasir biliklərə əsaslanan yeni tipli iqtisadi sistemin formalaşdırılması, elmtutumlu istehsal sahələrinin inkişafı yolu ilə milli iqtisadiyyatın neft amillindən asılılığının azaldılması məqsədi dayanır. Prezident İlham Əliyev bütün bunları nəzərdə tutaraq demişdir: “Bizim gənc nəsilmiz bilikli, dünyada gedən proseslərə bələd olmalıdır, izləməlidir. Dünyada uğur qazanmış, inkişaf etmiş ölkələrin təcübəsinə baxsaq, görürük ki, o inkişafın, tərəqqinin əsas səbəbləri təbii ehtiyatlar deyildir. Məhz bilik, məhz savad, yeni texnologiyalar – bütün bunlar ölkəyə uğur, rifah gətirir, inkişaf, müasirlik gətirir”.

Göründüyü kimi, Azərbaycan dövləti, ümummilli lider Heydər Əliyevin ideyalarını ardıcıl gerçəkləşdirən Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə daha yüksək zirvələrə doğru inamla irəliləyir. Bu möhtəşəm uğurların təməlinə isə əsasını ulu öndərin qoyduğu sarsılmaz iqtidar-xalq yekdilliyi dayanır. Təsədüfi deyil ki, 2013-cü ilin prezident seçkilərində xalqımız növbəti dəfə dövlət başçısı İlham Əliyevə yekdilliklə səs verməklə bir daha Heydər Əliyev siyasətini tam dəstəklədiklərini, onun siyasi varisinə inam və etibarını ifadə etmişdir. Bundan sonra da ölkənin Heydər Əliyev yolu ilə uğurlu inkişafını təmin edəcəyini bildirən dövlət başçısı İlham Əliyev demişdir: “Bizim siyasətimiz Azərbaycan xalqının maraqlarına xidmət göstərir. Azərbaycan xalqının maraqlarının qorunması, Azərbaycan dövlətinin möhkəmləndirilməsi, Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin möhkəmləndirilməsi mənim üçün və bilirəm ki, hər bir Azərbaycan vətəndaşı üçün ən başlıca məqsəddir”.

QAYĞI MÜƏLLİMƏ DAYAQDIR!

Təhsili dövlətin, ölkənin, cəmiyyətin fəaliyyətinin mühüm bir sahəsi, millətin gələcəyi hesab edən ümumilli Liderimiz Heydər Əliyev deyirdi: “Mən dünyada müəllim adından yüksək ad tanımıram”. Və eyni zamanda deyirdi ki, cəmiyyət haradan olur-olsun, nədən olur-olsun, kəsib təhsilə, müəllimə xərcləməlidir.

Ulu öndərimizin layiqli varisi, möhtərəm prezidentimiz İlham Əliyev təhsil sahəsində də Ulu öndərimizin siyasətini bu gün uğurla davam etdirməkdədir. Biz təhsil işçiləri dövlətimizin təhsilə və müəllimlərə qayğısını, müəllim əməyinin yüksək qiymətləndirilməsini son illərdə daha çox hiss edirik. Təhsil sahəsində uğurlu islahatların aparılması, insan kapitalının inkişafında mühüm rol oynayan, cəmiyyətdə həmişə aparıcı qüvvə olan müəllimlərin sosial rifahının yaxşılaşdırılması istiqamətində həyata keçirilən tədbirlər göz önündədir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 16 yanvar 2015-ci il tarixli “Dövlət ümumitəhsil müəssisəsində çalışan bilik və bacarıqlarının diaqnostik qiymətləndirilməsi aparılan müəllimlərin dərslərinin və əməkhaqqının artırılması haqqında” sərəncamı da elə bu qayğının təzahürü, müəllim əməyinə dövlət tərəfindən göstərilən diqqətin ən gözəl nümunəsidir və Azərbaycan dövlətinin təhsil sahəsinə necə önəm verdiyini bir daha sübut etdi. Sərəncama görə, diaqnostik qiymətləndirmədən keçən müəllimlərin dərslərinin yükü norması 1,5 dəfə, aylıq vəzifə maaşları isə orta hesabla 2 dəfə artırılacaq ki, bu da hər kəsin zəhmətinin istedadına və qabiliyyətinə görə qiymətləndirilməsi, müəllim zəhmətinin, əməyinin stimullaşdırılması üçün yeni imkanlar açır. Müəllimlərin biliyinə görə əmək haqqı sisteminin müəyyən edilməsi müəllim nüfuzunun qalxmasında, cəmiyyətdə onun mövqeyinin daha da möhkəmlənməsində də mühüm rol oynayacaq.

Bu sərəncam eyni zamanda möhtərəm prezidentimiz cənab İlham Əliyevin ölkəmizdə həyata keçirdiyi uğurlu sosial siyasətin məntiqi davamıdır.

Son vaxtlar dünya dövlətlərinin iqtisadi böhranla üzləşdiyi, neftin qiymətinin aşağı düşdüyü bir vaxtda ölkəmizdə bu çətinliklərin hiss olunmaması, belə bir şəraitdə müəllimlərin əməkhaqqının nəzərəcarpacaq dərəcədə artırılması ilə bağlı Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin bu sərəncamı imzalaması çox humanist bir addım olmaqla yanaşı, həm də beynəlxalq aləmdə iqtisadiyyatımızın nə qədər möhkəm əsaslar üzərində qurulduğunu, onun neftdən asılı olmadığını sü-

but etdi, təhsilin inkişafının dövlətimiz üçün necə prioritet bir sahə olduğunu göstərdi.

Gələcəyimizin daha etibarlı və inamlı olmasına göstərilən bu qayğı təhsil işçilərinin üzərinə də böyük məsuliyyət qoyur. Axı, gənc nəsil məhz müəllim zəkasının nurundan güc, qüvvət alır, təhsil prosesi müəllim zəhməti sayəsində cəmiyyətin inkişaf amilinə çevrilir.

2015-ci ilin ilk ayında, yanvarın 19-da prezidentin daha bir sərəncamı – “Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası”nın həyata keçirilməsi ilə bağlı Fəaliyyət Planı”nın təsdiq edilməsi haqqında sərəncam da imzalandı ki, bu da müəllimləri daha həvəslə, əzmlə çalışmağa sövq edəcək və təhsilin keyfiyyətinin yüksəlməsinə birbaşa təsir edəcək, Azərbaycan təhsili özünün yeni inkişaf dövrünə qədəm qoyacaq. Strategiyada nəzərdə tutulmuş strateji hədəflər sırasında səriştə və nəticə əsaslı diferensiallaşdırılmış əməkhaqqı sisteminin yaradılması da nəzərdə tutulub. Bu, müəllimlərə göstərilən olduqca böyük dövlət qayğısıdır.

Müəllim əməyinə verdiyi bu yüksək qiymətə görə cənab Prezidentimiz İlham Əliyevə məktəbimizin pedaqoji kollektivi adından dərin minnətdarlığımızı bildirirəm. Çalışacağıq ki, dövlətimizin bizə göstərdiyi bu qayğıya əməli işimizlə cavab verək, cəmiyyətimiz üçün tərbiyəli, savadlı insanlar yetişdirək.

2015

BİZ MÜƏLLİMLƏR DÖVLƏT QAYĞISINI HƏMİŞƏ HİSS ETMİŞİK

Ulu öndər Heydər Əliyev deyirdi ki, müəllim adından şərəfli heç nə ola bilməz. Ümummilli lider hakimiyyətdə olduğu dövrdə təhsilə həmişə böyük qayğı və diqqətlə yanaşmışdır. 1999-cu ildən başlanan təhsil islahatlarının da müəllifi məhz Ulu Öndər olmuşdur. Bu islahatlar Heydər Əliyev siyasi kursunun uğurlu davamçısı, müdrik siyasi xadim ölkə, Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən böyük inamla davam etdirilir. Nəticələr isə göz qabağındadır. Ölkəmizin təhsil sistemində son illər baş verən yeniliklər islahatların düzgün istiqamətdə getdiyini bir daha təsdiq edir.

Deyə bilərəm ki, son on üç ildə bu sahədə 20-dən çox Dövlət Proqramı qəbul olunmuşdur. Bu proqramların icrası nəticəsində yeni məktəblər tikilmiş, neçə-neçə köhnə məktəb binası əsaslı təmir olunmuş, təhsilimizə informasiya texnologiyaları gətirilmiş, təhsil işçilərinin güzəranı əsaslı şəkildə yaxşılaşmışdır. Hər dəfə yeni məktəb istifadəyə verildəndə cənab Prezident açılış mərasimində iştirak edir, məktəblə tanış olur, pedaqoji kollektivlə görüşür, öz təklif və tövsiyələrini verir. Bu günün məktəbi on il əvvəlki deyil. Təhsil Nazirliyinin gündəlik qayğısı artır, təhsilin keyfiyyətinin yüksəlməsinə nəzarət sistemi təkmilləşdirilir.

Müəllimlərə qayğı son illər xüsusilə artmışdır. Onların pedaqoji ustalıqının artması üçün müxtəlif müsabiqələr keçirilir. “Ən yaxşı müəllim” müsabiqəsində qalib müəllimlər 5000 manat məbləğində mükafatla təltif olunurlar. Hər il keçirilən bu müsabiqədə onlarca müəllim iştirak edir. Ötən il bizim məktəbin müəllimi Təranə Məhəmmədova da “Ən yaxşı müəllim” müsabiqəsində qalib olmuşdur. Eyni zamanda, “Ən yaxşı ümumtəhsil məktəbi” müsabiqəsində də qalib məktəblər 10 min manat məbləğində mükafatlandırılır. Bunlar hamısı cənab Prezidentin təşəbbüsü ilə həyata keçirilən tədbirlərdir və ölkədə təhsilin inkişafına yönəldilmişdir. Bu gün müəllimlərimiz yüksək səviyyədə müasir avadanlıqlarla təchiz olunmuş məktəblərdə çalışırlar. Onlara dövlət tərəfindən hər cür diqqət və qayğı var. Elə bu yaxınlarda müəllimlərin əməkhaqları yenə də cənab Prezidentin sərəncamı ilə artırıldı.

Məlumdur ki, son illər dünyada baş verən global iqtisadi böhran Azərbaycana da təsirsiz ötüşməyib. Ancaq buna baxmayaraq ölkə başçısı insanların sosial durumunun daha da yaxşılaşması üçün çalışır. Ona görə də, müəllimlər cənab Prezidentimizin siyasətini həmişə dəstəkləyirlər.

“XALQ QƏZETİ”
26 yanvar 2016-cı il.

AZƏRBAYCAN XALQ CUMHURİYYƏTİ VƏ TƏHSİL

Bildiyimiz kimi, 2018-ci il yanvar ayının 10-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaranmasının 100 illiyi haqqında sərəncam imzalamış və 2018-ci ili “Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti ili” elan etmişdir. Bu qərar bütün ölkə vətəndaşları kimi, tərəqqipərvər təhsil işçiləri tərəfindən də alqışlanmışdır. Axı, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti həm də maarifçi dövlət idi.

Məmməd Əmin Rəsulzadənin dediyi kimi, dini əsasa söykənən başqa türk mənşəli dövlətlərdən fərqli olaraq məhz milli-mədəni müqəddəratını həll etmək baxımından müasir özlünə əsaslandığına görə birinci türk dövləti olan Azərbaycan Demokratik Respublikasının hökuməti yarandığı ilk gündən geniş tədbirlər həyata keçirməyə başladı ki, bunların da sırasında xalq maarifi sahəsində görülən işlər xüsusilə diqqətəlayiqdir. Təəssüf ki, öz bəşəri, humanist məzmunu ilə seçilən bu gözəl təşəbbüs-lərin üzərindən Sovetlər dövründə sükutla keçilmişdir.

Yaxın və Orta Şərqdə ilk demokratik dövlət qurumu olan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti hökumətinin siyasətində mədəni-maarif islahatından danışarkən, ilk növbədə, Azərbaycan dilinin dövlət dili elan edilməsi, Bakı Dövlət Universitetinin təşkili, milli kadrlar yetişdirməyə yönəldilmiş tədbirlər, ana dilində məktəblərin açılması, azərbaycanlı tələbələrin ali təhsil almaq üçün Avropa ölkələrinə göndərilməsi və sair tədbirlər qeyd edilməlidir. Demokratik hökumətin 1918-ci il 30 iyun tarixli qərarına əsasən, Gəncədə Xalq Maarif Nazirliyinin dəftərxanası təşkil edilmiş və onun kadrlarla təmin edilməsi sahəsində tədbirlər görülmüşdür.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti hökumətinin xalq maarifinin inkişafına çox mühüm təkan verən ilk tədbirlərindən biri sayılan 1918-ci il 27 iyun tarixli qərarına əsasən, Azərbaycan-türk dili dövlət dili elan edildi. Hərçənd, Azərbaycan dilini mükəmməl bilən ixtisaslı kadrların olmaması qərarın həyata keçirilməsini çətinləşdirdiyindən, inzibati idarə orqanları, məhkəmə işi və s. sahələrdə Azərbaycan dilini bilən ixtisaslı kadrlar hazırlanana qədər, müvəqqəti olaraq, rus dilindən istifadəyə də yol verilirdi.

Təhsilin tamamilə yenidən qurulmasına xüsusi əhəmiyyət verən Cümhuriyyət hökumətinin təhsil sahəsində həyata keçirdiyi ilk mühüm tədbir məktəblərin milliləşdirilməsi oldu. Azərbaycan hökumətinin 1918-ci il 28 avqust tarixli qərarında göstərilirdi ki, bütün ibtidai tədris müəssisələrində təhsil şagirdlərin öz ana dilində aparılmalı və dövlət dili olan Ana dilinin tədrisi icbari surətdə həyata keçirilməlidir. Ana dilini bilmə-

yən şagirdlər üçün üçüncü və dördüncü siniflərdə rus şöbələri açılır və burada Azərbaycan dili intensiv surətdə tədris olunurdu ki, 2 ildən sonra həmin şagirdlər artıq Azərbaycanca təhsillərini davam etdirə bilsinlər. Şagirdlər 5-ci sinifdən sonra məktəbi bitirənə qədər tədris prosesi rus dilində aparılır, Azərbaycan dili isə həmin siniflərdə məcburi fənn kimi tədris olunurdu. Bu siniflərdə Azərbaycan dilinin tədrisi həftədə 4 saatdan az olmamalı idi.

Müəllimlərə olan ehtiyacı ödəmək üçün 1918-ci ildə Gəncə, Şəki və Zaqatalada ümumilikdə 150 nəfərin cəlb edildiyi qısamüddətli pedaqoji kurslar təşkil edildi. Gəncədə fəaliyyət göstərən müəllim seminariyası kadrlara olan ehtiyacı ödəyə bilmədiyindən, Maarif Nazirliyi Qori Müəllimlər Seminariyasının Azərbaycan şöbəsinin müstəqil seminariya kimi Qazaxa köçürülməsi haqqında qərar qəbul etdi.

Xalq maarif sistemi üçün kadrlar hazırlayan müəssisələrin sayını artırmaq məqsədilə respublikanın Maarif Nazirliyi tərəfindən 1918-ci ildə Göyçayda məktəb açılmış, Ağdamda, Nuxa (Şəki) qəzasının Qutqaşen kəndində belə məktəblərin açılması haqqında qərar qəbul edilmişdir.

Ermənistanın Azərbaycana qarşı davam edən müdaxiləsi zamanı qaçqın düşmüş müəllim ailələrinə kömək məqsədi ilə Maarif Nazirliyi 20.000 manat pul ayırmış, onları mənzillə və ixtisaslarına uyğun işlə təmin etmək üçün bir sıra tədbirlər görmüşdü.

Maarif Nazirliyi Bakı və digər yerlərdə məktəblilərin dərslər kitabları və ləvazimatla təchiz edilməsini öz öhdəsinə götürmüşdü.

Milli hökumət məktəb dərsləklərinin hazırlanması və nəşrinə də ciddi diqqət yetirirdi və bunun üçün Maarif Nazirliyinin xüsusi komissiyası təşkil edilmişdi. 1919-cu ildə “Türk əlifbası”, “Təzə elmi-hesab”, “İkinci il”, “Yeni məktəb”, “Ədəbiyyat dərsləri”, “Müntəxəbat”, “Türk çələngi”, “Tarixi-təbii”, “Rəhbər cəbr” dərsləkləri nəşr olundu. Dərsləklərin hazırlanmasında Azərbaycan maarif və ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələri Hüseyn Cavid, Mahmud bəy Mahmudbəyov, Abdulla Şaiq, Camo bəy Cəbrayılbəyli, Səməd ağa Ağamalıoğlu, Fərhad Ağazadə, Ağə bəy İsrəfilbəyov, Abdulla bəy Əfəndizadə və başqaları fəal iştirak edirdilər. Məktəblər Türkiyədən alınmış dərsləklər və tədris vəsaitləri ilə də təmin olundu. Azərbaycan parlamenti 1919-cu il 18 sentyabr tarixli qərarı ilə türk dilində yeni kitablar almaq üçün Xalq Maarifi Nazirliyinin sərəncamına 1 milyon manat vəsait ayırdı.

Cümhuriyyətin rəsmi orqanı olan “Azərbaycan” qəzeti Azərbaycan və rus dillərində nəşr olunurdu. Nəşriyyatlar, dəftərxana ləvazimatı satan mağazalar, həmçinin Məlikov qardaşlarının Teatrı (indiki M.F.Axundov adına Opera və Balet Teatrı) Maarif Nazirliyinin tabeliyində idi. Bu

müəssisələrdə çalışan fəhlələrin əməkhaqları artırılmış, mənzil və əmək şəraitinin yaxşılaşdırılması üçün tədbirlər görülmüşdü. 1919-cu ilin əvvəllərində Azərbaycanda hökumətin ixtiyarında artıq 23 orta məktəb, Bakı, Gəncə və Qazaxda müəllim seminariyaları, Bakı, Gəncə və Şəkiddə “Müqəddəs Nina” qadın məktəbləri, Bakıda politexnik və ticarət məktəbləri fəaliyyət göstərirdi.

Lənkəran qəzası 1919-cu ilin iyulunda AXC hökumətinə tabe edildikdən sonra, sentyabrda burada kişi və qadın gimnaziyaları fəaliyyətə başladı. Həmin il sentyabrın 11-də Azərbaycan hökumətinin qərarı ilə “Müqəddəs Nina” məktəblərinin adları dəyişdirilərək, Bakı birinci milli qadın gimnaziyası, Gəncə qadın gimnaziyası və Şəki qadın gimnaziyası adlandırıldı. Maarif Nazirliyi Bakı, Şəki, Şuşa, Göyçayda realni və müəllim hazırlayan məktəblər açılması haqqında parlamentə qanun layihəsi təqdim etdi və layihə bəyənilədi.

1919-1920-ci tədris ilinin birinci yarısında müəllim seminariyaları istisna olmaqla, qalan məktəblərdə 9.611 tələbə oxuyurdu ki, bunun da 3115 nəfəri azərbaycanlı idi. Hökumətin qərarı ilə Bakı politexnik və kommersiya məktəbləri, 3-cü, 4-cü Bakı məktəbləri və 2-3-4-cü Bakı qadın gimnaziyaçı istisna olmaqla, Azərbaycanda fəaliyyət göstərən bütün orta məktəblərdə dərslər Azərbaycan dilində keçirilirdi.

Azərbaycan hökuməti ölkədə təhsil sistemini daha da genişləndirmək və dərinləşdirmək məqsədi ilə 1919-cu ilin yayında qısamüddətli pedaqoji kurslar açdı. Belə kurslar kişi və qadınlar üçün Bakı, Gəncə və Şəkiddə, kişilər üçün Şuşa, Qazax, Qusar, Salyan və Zaqatalada açılmışdı. Hər kursda 50 nəfər təhsil alırdı və onlar təhsilini başa çatdırdıqdan sonra, dərhal müəllimlik fəaliyyətinə başlamalı idilər.

AXC 1918-ci il iyunun 4-də Türkiyə ilə imzaladığı müqaviləyə uyğun olaraq Xalq Maarif Nazirliyi Türkiyədən 50 nəfər müəllim dəvət etmişdi. Onlar 1919-cu ilin oktyabr ayının əvvəllərində Azərbaycana gəlib müəllimlik fəaliyyətinə başladılar.

Tədris müəssisələrinin lazımi ədəbiyyatla təchiz edilməsi məqsədilə Xalq Maarif Nazirliyi Azərbaycan dilində dərsləklərin yazılması və nəşri üçün komissiya təşkil etmişdi. Türkiyədən də dərslər vəsaiti və dərsləklər alınmışdı. Azərbaycan parlamentinin qərarına əsasən, 1919-cu il sentyabrın 1-də Bakıda universitetlər təşkil edilməsi haqqında 10 maddəli qanun hazırlandı.

Hökumət həm ölkədə ali təhsil müəssisələri yaratmaq, digər tərəfdən, azərbaycanlı gəncləri xarici ölkələrin müxtəlif ali təhsil müəssisələrinə göndərməklə həll etməyə çalışırdı. Qarşıya ilk növbədə, üç ali məktəbin – Bakı Dövlət Universiteti, Kənd Təsərrüfatı İnstitutu və Dövlət

Konservatoriyasının açılması məsələsini qoymuşdu. Bakıda Kənd Təsərrüfatı İnstitutu açmaq məsələsi hökumətin 1919-cu il 5 mart tarixli iclasında bəyənilmiş və Xalq Maarifi Nazirliyinə bu məsələ ilə əlaqədar qanun layihəsi hazırlayıb parlamentə təqdim etmək tapşırılmışdı. Di gəl, o dövrdəki tarixi şərait yalnız bir ali məktəbin – Bakı Dövlət Universitetinin açılmasına imkan verdi. Azərbaycan hökuməti universitetin Azərbaycan xalqının həyatında çox böyük mədəni və siyasi əhəmiyyətini nəzərə alaraq, onun açılması və lazımı avadanlıqla təchizi üçün heç nəyi əsirgəmədi, universiteti professor-müəllim heyəti ilə təmin etmək üçün tanınmış alimləri dəvət etdi. Avadanlıq, kitablar alınması üçün 1 milyon manat pul ayrıldı. Azərbaycan parlamentinin üzvləri, dövlət müəssisələrinin qulluqçuları universitet professorlarının ilk mühazirələrində iştirak etmişdilər. Universitetin ilk rektoru tanınmış tibb alimi, cərrah Vasili İvanoviç Razumovskinin (1875-1935) Azərbaycanda ali təhsil sisteminin yaradılması və inkişafındakı böyük xidmətləri bu gün də minnətdarlıqla xatırlanır. Universitetdə Məmməd Əmin Rəsulzadə Osmanlı ədəbiyyatı tarixini, Mirzə Rəhim Mirzəyev türk dilini tədris edirdilər.

Parlamentin qərarı ilə ali təhsil almaq üçün 100 nəfər azərbaycanlı abituriyent xarici ölkələrə – İngiltərə, İtaliya, Fransa və Türkiyəyə yola salınmışdı. Daha bir neçə tələbənin Rusiyanın təhsil müəssisələrinə göndərilməsi də qərara alınsa da, xarici hərbi müdaxilə və vətəndaş müharibəsi səbəbindən, bu tədbir baş tutmamışdı. Xarici ölkələrə gedən cavanlar ali təhsil alıb Vətənə qayıtdıqdan sonra 4 il müddətində Azərbaycan hökumətinin təyinatı ilə işləməli idilər.

Savadsızlığın ləğvi istiqamətində mühüm addımlar kimi 1919-cu ildə Bakı, Şuşa, Şəki, Zaqatala və Qazaxda yaşlı əhali üçün Azərbaycan dili üzrə axşam kursları, Bakıda isə parlamentin üzvü Abdulla bəy Əfəndiyevin rəhbərliyi altında ibtidai məktəb müəllimləri üçün xüsusi kurslar açılmışdı.

Milli mənafeələrə hörmət prinsipinin çox yüksək tutulduğu və demokratik xarakter daşıyan mədəni-maarif siyasəti yürütmüş AXC-nin siyasi və hüquqi varisi olan bugünkü Azərbaycan Respublikasının təhsil siyasəti də ölkəmizdə yaşayan bütün millətlərin mənafeyinə uyğundur, onların mədəni inkişafı üçün geniş və real imkanlar açır.

DAR GÜNÜNDƏ BAXARSAN Kİ, GƏLƏRƏM, GEN GÜNÜNDƏ KÜSMƏ, NƏZƏR SALMASAM

Şərəf məsələsi olan qəhrəmanlıq, çoxluğun fərdi fəaliyyətə verdiyi ən yüksək qiymətdir. Hərdən ən kiçik qəhrəmanlıq hadisəsi belə nəhəng tarixi-ictimai nəticə verir. Heç bir hərəkət ictimai nəticələri olmadan qəhrəmanlıq sayıla bilməz. Xalqımızın igid oğlu Ərhünər öz qəhrəmanlığı ilə cəsarət məktəbi kimi çıxış etdi, insanlarda qorxunu dəf etdi. Ərhünərin hünərinin ictimai əhəmiyyəti bu oldu ki, xalq öz gücünə inandı. Xalq həm də Ərhünərin Vətənə dönüşü, azadlığa qovuşması, ən nəhayət, bir zabit kimi şərəfləndirilməsi üçün gərəkən hər işi görən, dünyada analoqu olmayan qeyrət və hünər gedişi edən Ağsaqqalını alqışladı.

Danılmazdır, cəmiyyət tərəfindən kiminsə hərəkətinə obyektiv və ədalətli qiymət verilməsi həmin cəmiyyətdə azadlığa və bununla da qəhrəmanlığa yol açır. Ərhünər kimilərin əməllərinə layiqincə qiymət verilməsinin nəticəsidir ki, 2016-cı ilin aprel ayının ilk günlərində düşmənin cəbhədə törətmək istədiyi təxribatın qarşısının alınması zamanı Azərbaycan ərləri bir-birilə qəhrəmanlıq yarışına girərək, yağı üzərində tam qələbəmizin heç də əlçatmaz olmadığını sübuta yetirdilər. Ərhünər kimilər onlara ehtiram edən hər bir adama öz qəhrəmanlıqlarını sirayət etdirir və insanlar lazımı situasiyasında məhz qəhrəmanlığı adi bir iş kimi təkrarlayırlar. Buradan da qəhrəmanlığın ictimai tərbiyə vasitəsi kimi çıxış etdiyi aydın olur.

Doğrudur, Ərhünərin qəhrəmanlığını ilk əvvəl cəmiyyətdə qəbul etməyənlər oldu. Əməlinin dəyərini dərk edə bilməyənlər də oldu, xaincəsinə hünərini həzm edə bilməyənlər də. Amma Ərhünərin düşməninə endirdiyi balta həm də “sapı özümüzdən olan baltalara” vurulmuş zərbə oldu. Düşməninə və bütün dünyaya sərt şəkildə xəbərdarlıq etdi ki, övladı həqarətə dözməyən Odlar Yurdu torpaqlarının uzun müddət işğal altında qalmasına dözməyəcək.

**Mərd mərdi qanar,
Bərkdə oduna yanar**

Görkəmli ərlərin qarşılıqlı rəğbəti diqqəti çəkir. Qədirbilən türk oğullarından Ərturun Ərhünərə rəğbəti ictimai rəyi gözləmədən, kənar qüvvənin təhriki olmadan yarandı. Axı, qəhrəmanla dostlaşmaq qəhrəmana xas xüsusiyyətdir. Bu sirli və gözəl xüsusiyyət təbiətin möcüzələrindən biridir. Ürəklərin və xarakterlərin oxşarlığı mövcuddur. Kənar

müşahidəçilərin çoxu bunu sehirli qüvvənin təsiri kimi başa düşür. Rəğbətin başlanğıcı hörmətdir, sonra bu, artaraq heyranlığa, axırda isə bağlılığa çevrilir. Rəğbət olan yerdə nəyə isə inandırmaq üçün sözə, əldə etmək üçün isə zəhmətə ehtiyac yoxdur. Rəğbətin iki məlum növü vardır, hər ikisi yüksək ruh üçün xoşbəxtlikdir. Rəğbəti hiss etmək, duymaq, anlamaq, fərqləndirmək və qazanmaq böyük məharət tələb edir. Belə əsrarəngiz meyl öz-özünə yaranmasa, heç bir inadlı səy onun yaranmasına kömək edə bilməz. Ərtur öz cömərdliyi ilə, fədakarlığı, həssaslığı, səxavətliyi ilə Ərhünərin yad əldə səkkizillik məhbəsinə güvənlik, xatircəmlik işığı saldı. Ata-anasının dərini öz dərdi, məhrumiyyəti bildi.

*Kim qurban eyləməz dosta yağını,
Yedirtməz bağrının dostu yağını.
Qoysun gözümlə üstə dost ayağını,
Dolaşım ellərdə mən şişə-şişə.*

Ərhünər öz sevdasına qovuşub Vətənin bulaq suyu tək pak, həyalı xanımına adını və taleyini etibar edəndə də Ərtur o toy-düyününü bütün ağırlığını öz üzərinə götürdü. Çünki ruhuna və əhdinə sadıq idi...

İstəməzdim ki, hörmətli oxucularım Ərturu yalnız Ərhünərlə mənəvi qardaşlıq müstəvisində dəyərləndirsinlər. Yəqin başa düşmüşünüz ki, adını şərti qeyd etməyimin səbəbi onun təvazökarlığı ilə hesablaşmaq zorunda qalmağımdan irəli gəlir. Ərturun alicənablığından, xeyirxahlığından, cömərdliyindən çoxları faydalanıb. Dövlətə, dövlətçiliyə sadıq olan bu gözəl ziyalı daşdığı yüksək, məsuliyyətli vəzifəni ləyaqətlə icra etməklə, vətəndaşı olduğu ölkənin tərəqqisi üçün, elin abadlığı, xalqın firavanlığı, gələcəyimiz olan uşaqların, balaca fidanların xoşbəxt böyüməsi naminə əlindən gələni əsirgəməyib. Xidmətləri dövlətimiz, xalqımız tərəfindən yüksək dəyərləndirilib. Ona pənah gətirənləri naümid qaytar-mamaqla alqışlarını, minnətdarlıqlarını qazanıb. Bununla belə, təriflənməsini təqdir etməyib, qətiyyənlə pərəstiş obyektinə çevrilmək istəməyib.

Mərhəmət istəmədi, ədalət istədi

İspan mütəfəkkiri Baltasar Qrasian yazırdı ki, rəşadətlə zarafat olmaz: “Qətiyyətsizlik göstərib bir dəfə geri çəkilsən, ikinci dəfə də çəkilməli olacaqsan, və bu, axıra kimi davam edəcək. Axırda başlanğıcdakı bütün maneələr yenə də sənə qarşıda duracaq. Yaxşı olmazmı, qətilik göstərəsən? Ruhun gücü vücudunkundan üstündür, onu qılınc kimi ağılın qınında saxla. O, şəxsiyyətin qalxanıdır. Ruhun zəifliyi,

vücudunkundan daha zərərliyə. Gözəl qabiliyyətlərə malik, amma cürəti olmayan adamların çoxu cəsarətsizlikləri içərisində dəfn olunmuş ölümlərə çevrilmişlər. Təbiət boş yerə arıya şirin bal ilə birgə sancan iynə verməyib”.

Ərhünər qütbətdə düşmənin onun rəşadəti ilə, öz timsalında xalqının, millətinin heysiyyəti ilə oynamasına icazə vermədi, ruhunun gücü ilə qətiyyətli qərar verdi. Başa düşdü ki, fəlakətlər qarşısında acizlik göstərmək olmaz, onlarla döyüşə girib qalib gəlmək lazımdır. Qarşısındakı ünsürə Azərbaycan dövlətinin atributunu təhqir etdiyinə görə yerini göstərdi və göstərdiyi yerə onu göndərdi.

Ərhünər onu mühakimə edən yad hakimlərdən də mərhəmət istəmədi, ədalət istədi. İşğal olunmuş Vətən torpaqlarının, qətlə yetirilmiş məsum həmvətənlərinin, əsirlikdə olan qız-gəlinlərimizi, süngüyə keçirilmiş günahsız körpələrimizi, öz gözləri ilə şahidi olduğu vəhşilikləri yada saldı. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Azərbaycanın nəfinə olan, amma yerinə yetirilməmiş qətnamələrini xatırlatdı. Öz nitqi ilə, son sözü ilə Azərbaycanın haqq səsinə bir daha bəyan etdi.

Qəhrəmanlar həm də müqəddəs şəxsiyyətlərdir

Bir sosial fenomen kimi qəhrəmanlıq yalnız insana xas olan mənəviyyat problemidir və fərdin şüurlu və iradəli olaraq öz həyatından imtinaya hazır olduğu anda meydana çıxır. Qəhrəmanın gücü mənəvi güc olub, bilavasitə Yaradanın gücü kimi meydana çıxdığından qəhrəmanlar həm də müqəddəs şəxsiyyətlər kimi qəbul edilirlər. Başqaları tərəddüd edəndə Ərtur heç kimin təhriki olmadan, öz qabiliyyətlərinin dolğunluğu, öz ürəyinin səmimiyyəti ilə Ərhünəri məhz müqəddəs şəxsiyyət kimi qəbul etdi. Ona mənəvi qardaş oldu, anasına-atasına oğul oldu, ailəsinə təmənnəsiz köməklik göstərdi. Və sağ əli ilə etdiklərindən sol əlinin xəbəri olmadı.

Təbiətin xüsusi möcüzəsi sayılan dahiyənə ürəklər var. Ərtur sınaqlardan çıxmış ürəyinə inanaraq Ərhünəri özünə qardaş seçdi. Ərturun Ərhünərə pərəstişi əslində onun qəhrəmanlıq hərəkətinə rəvac verən İlahi mahiyyətə pərəstişdir. Ərtur hiss etdi ki, Ərhünərin qəhrəmanlıq hərəkəti məhz İlahinin təzahür formasıdır, ali əxlaqi vəziyyətdir. Ali yaradan özünün bir zərrəsini Ərhünərin qəhrəman ruhunda açmışdır. Sanki qəhrəmanlıq anında fərd olaraq Ərhünər Allahın nuruna boyanaraq Onunla təmasa girmiş və bu təmasdan qəhrəmanlıq gücü almışdı.

Vətənə nişanlılar

Qəhrəmanlıq sosial faktor olduğundan, sosial elmlərin – sosiologiya, psixologiya, tarix, fəlsəfə və s. elmlərin əsas tədqiqat predmetlərindəndir. Sanıram, Ərhünərin qəhrəmanlığı barədə yazılanlar artıq onu çağdaş Azərbaycan ədəbiyyatının da qəhrəmanına çevirib.

Yaxşı xatırlayıram, illər öncə böyük şairimiz, Məmməd Aslanın televiziya da çıxışını izləyirdim. Həmsöhbəti olan döyüşçü qıza dedi:

“– Qızım, sən indi sevən, sevilən vaxtındı. Sənsə əynində hərbi forma, çiyində avtomat, sinəni Vətənə sipər eləmişən. Nişanlın varmı?

– Var.

– Soruşmaq olarmı, kimdi?

– Nişanlım Vətən torpağıdı....”

O epizodu hər yadıma salanda fikirləşirəm: Qızında bunca qeyrət olan Vətənimin oğulları da Ərhünər kimi igid olmalıdır. Məqaləyə sərlövhə seçəndə Maksim Rılski mükafatı laureatı Abbas Abdullanın bu şeirinə müraciət etdim:

*Dərdim çoxdu, üzdə deyib-gülürəm,
İnciyibsən, eyhamından bilirəm,
Dar günündə baxarsan ki, gələrəm,
Gen günündə küsmə, nəzər salmasam...*

Bəli, kişi məhz dar günün kişisidi, gen günün yox. Kişilik o deyil ki, hamıdan yaxşı geyinəsən, hamıdan zövqlü kecinəsən, görməli yerləri gəzəsən. Kişilik odur ki, millətin təəssübünü, elin dərmini çəkə biləsən, Ərhünər kimi. Kişilik odu ki, sınıq bir ürəyi tikə biləsən, Ərtur kimi.

SƏRT QAYALAR ƏYİLMƏZ Kİ, ƏYİLMƏZ

Zülmət gecələrin bağrını yaran at kişnərtiləri yerin təkində uğuldayıb səmanın qaranlıq ənginliklərində əks-səda verirdi...

Günbatandan gündoğana, quzeydən güneyə qədərki quculmaz nəhayətsizlikdə döyüş təbili kimi çaqıl-çaqıl səslər qoparan at nallarının qığılçımları vətən həsrətli yuxularında Altaydan macar çöllərində dək səpələnən qürbət türküsü oxuyurdu...

*Vətən mənə oğul desə, nə dərdim,
Mamır olub qayasında bitərdim.
Bu torpaqsız harda, nə vaxt, nə dərdim
Xəzanımdır, xəzanımdır, xəzanım.*

Atıllanın, ağ hunların tarixin gedər-gəlməz bükümlərindən qolaylanan və ona sarı qanadlanan ismarıqları idi bu səslər?

Altaydan baş götürüb Avropa çöllərində toxdayan bu səslərin bu gündü anlamı, çaları nədəydi? Nə idi?

Ərhünərin bu qürbət zindanındakı səksəkəli yuxuları göyərçin qanadlarında vətən sarı havalanır, havalandıqca nisgili qırçın-qırçın açılırdı...

Dözülsə, gəzdirilsə, dilə gətirlərsə dərd deyildi Ərhünərin dərdi...

Axı, onun qan babaları, ruhsal yaddaşının ərhünərləri dərdlərini içlərinə salıb çürütməmişdilər...

Demişdilər ki, dərdimi sözlə desəm, dilim yanar, saz verin mənə:

*Zərbəsiz buraxma zərbə vuranı,
Qarşında diz çökdür hiylə quranı.
Ərit nəfəsinlə qarı, boranı,
Əridə bilməsən, donasan gərək.*

Və sinəsinə sıxıb qəlbinin dilmancı etdiyi, ruhunun qırmancına çevirdiyi telli saz kəmfürsət zamanənin, bimürvət fələyin sızıltılarını tel-tel, misra-misra ərşə bülənd etmişdi... Amma indi...

Tarix boyu zamana və zamansızlığa meydan oxumuş göy səmanın məğrur övladları – ki, onun bir öfkəli şəxəsi də Azərbaycan türkləriydi – indi tarixin künc-bucağında gizlənibən kəmfürsət ağasının qısqırığı ilə meydan sulayan, qan töküb, baş kəsən qonşuların tarixdə misli görünməmiş sallaqxanasında qurbanlıq quzu olmuşdu...

Arxalı köpək olub qurdbasan olmuşdu... Söz sahibi olub, söz bağlayan olmuşdu... Tətik yiyəsi olub, köks dağlayan olmuşdu...

Çünki zaman ulaqların arpa yediyi, köhlənlərin isə samana həsrət qaldığı zəmanəyə dönmüşdü... Çünki...

Ərhünərin qanında yuvalanmış min illərin ulu yaddaşı isə xəfif-xəfif pıçıldaırdı: özünə dön... özünə dön... özünə dön... sən özünə dönəndə böyük olursan...

Bircə onu bilirdi ki, onun tək missiyası öz ulusunu, öz elini, öz xalqının ruhunu zamanla həmahəng etməkdir.

Bunu da bilirdi ki, Zamanla həmahəng olmayanları Zaman şiltə-şiltə edir... Necə ki, etmişdi də!

20 Yanvarda, Xocalının al-bəyaz çöllərində, Qarabağ şikəstəsinin qərib bəndi Şuşada... Və onun Xan Araza söykərib Zamanın kəcərəftar gərdisinə sadələvh heyrətlə boylanan doğma Cəbrayılnda...

*Ətəkdə lələlərə,
Zirvələrdə qara bax.
Unudular hər qada,
Yaddan çıxmaz Qarabağ.*

Qəhrəmanlığın məramı və təmənnası olmur. İlahi vəhydir o. Ruhunun dərinliklərindən, qanın ağılıqlaməz sirli gizlinlərindən Misri qılınc kimi sıyrılıb gerçəklik deyilən olayları unudulmaz tarixə çevirəndə xalqın Özü və tarixə həkk olunmuş Sözü olur. Və Ərhünər o Sözü deyə bildi...

O, Söz oldu...

Xalqın Özü oldu...

Hardansa əlinə keçmiş və haqq qana susamış **balta** onun millətinin mənliliyini arxalı-arxalı ədayla qırmaqdən həzz alan, Babəklərin, Koroğluların qanıyla suvarılmış al bayrağını çəkmələrinə sürtən yağının kəlləsinə qəfil vəhy kimi enəndə...

O zərbənin səsi Azərbaycanı və dünyanı silkələdi.

*Azərbaycan deyəndə,
Ləpələr şairləşir,
Anaların bətnində
Qarağözlü körpələr
Pələnləşir, şirləşir.
Azərbaycan deyəndə,
Müdrək qocalar kimi,
Dağlar da fikirləşir.*

Azərbaycan silkələnib öz içində qeyb etdiyi özünü – ərhünərləri gördü...

Ərhünər silkələnib saçından dırnağınadək oyanan və alov püskürən xalqını gördü...

Dünya isə silkələnib hesabını bildi: alçaq, həddini aşanda sənə həddini tanıdılar...

İndi bu qürbət zindanda bircə şeyi dəqiq bilirdi: damarlarında dolaşan qanın və macar çöllərinin hənirini qoruyub saxladığı ağ hunların “özünə dön” ismarıcını Vətənə göndərə bilmişdi...

Və bu ismaric vətən oğullarının ruhunu “Misri”, “Cəngi” üstə kökləyəcəkdi...

Köklədi də...

Kökləndi ki, Mübariz İbrahimov minillərə görk olan addımı ata bildi: təkbaşına yağ düşmənin içinə girib leşi başdan elədi, başı da leşdən...

Bu anda da dünya barmağın dişləyib ikinci dəfə hesabını bildi...

İndi macar zindanında səslənişi, dönüşü, bəliktisi doğma dili qədər məhrəm görünən macar dilini öyrənib Vətənə başqa ismarıclar da göndərirdi – söz-söz, cümlə-cümlə, fəsil-fəsil, kitab-kitab...

Amma içini üzən bir nigili də vardı: sapı özümüzədən olan baltaların şəhid tifillərinə, döyüşçü ailələrinə dəstək yox, dirsək olmaları qəlbini ağır duman kimi sıxır, qürbətdə qəbir əzabı yaşadırdı. “Bəlkə, ata-anam kiməsə, nəyəsə görə ağız açıb sınırlar?”

Ulu Tanrı bu dünyanı və bu dünyanın dürlü-dürlü sirlərini qoşalıqlar və qoşa qanadlar üzərində bərqərar edib.

Ərhünərin o biri qanadı – arxa cəbhədəki qeyrət, səxavət, cömərdlik əkizi Ərturun qanadı səssizcə Ərhünərə süd vermiş ananın, ərənlik təpəri vermiş atanın üzərinə gərilmişdi...

*Eləmi, uç oğul,
Bərkdən-boşdan keç, oğul.
Satqından satqın törər,
Qoç kişidən qoç oğul.*

Həyat göstərdi ki, Ərtur qoç kişinin qoç oğludu.

“Əl tutmaq Əlidən qalıb” deyib babalar. Dədə-baba əxlaqının Ərtura aşılacağı nəcib və həyalı, Uca Yaradana xoş gedən öyüdü – “Sağ əlin verdiyindən sol əlin xəbəri olmasın” kəlamı Ərturu ərsəyə gətirən ocağın ana hikmətlərindən idi.

Uca Yaradan bu dünyanı elə xəlq edib ki, seçə bildiklərimizlə seçə bilmədiklərimizin arasında kamala yetirik. Vətən, ata-ana, ad, doğma dil, Allahdan verilmiş olduqlarına görə hər birinin boynumuzda ilahi haqqı var. “Ruhun sirri Allahın yanındadır” ilahi kəlamının bir açılımı da budur ki, ruhuna sadıq bəndə sirli və pünhan davranmalı, bu fani dünyanın içiboş toz-tozanağına, hay-küyünə, qəlbindən, əlindən qopan comərdlik paylarını urvatsızlığa uğradıb şit, duzsuz reklama çevirməməlidir.

*Çox tozanaq atlını təmkin atınla keçdin,
Sel boğan dərələri bir mərd qadınla keçdin,
Bütün keçilməzlilikləri, Vətən, adınla keçdin,
Haqqın var, Vətən oğlu, haqqın var yaşamağa!*

Bir elin, bir bölgənin ağsaqqalı olaraq qanadını qürbət zindandakı Ərhünərin ailəsinin üzərinə gərmiş Ərtur dədə-babalarımızdan incə ruhani hikmətlər əxz etmişdi: verdiyin sənindir, vermədiyin Qiyamət gününündür. Dediysin səni göstərmir, demədiyin səni böyüdür.

Ərhünər – ruhun dünyaya bəirlənən qanadı, Ərtur isə ruhun içdən nur yayan şöləsidir.

Bəxtiyarlıq – zamanında və məqamında atılmış addımdadır. Bu qoşa qanadlar Vətən dışında və Vətən içində səmalarını taparkən özləri oldular.

Biz oldular.

Biz də onlar ola bildikmi?

Ərhünər öz sevdasına qovuşub Vətənin bulaq suyu tək pak, həyalı xanımına adını və taleyini etibar edəndə də Ərtur o toy-düyünün bütün ağırlığını öz üzərinə götürdü. Çünki ruhuna və əhdinə sadıq idi...

Bölüşülən sərvət İlahi dərğahında onqat bərəkətə çevrilib sahibinə dönür. Bunu biz demirik, Haqq Peyğəmbəri deyib...

Yorulmayasınız, Vətənin qoşa qanadları!...

Yorulmayıb bizi ərliyin, ərənliyin, hünərin, fədakarlığın, həmdərdliyin, İlahi sevginin hikmətlərindən agah edəsiniz...

Amin!

Bu yazımı dünyamızın böyük şairi Zəlimxan Yaqubun bir beyti ilə tamamlamaq istəyirəm:

*Ömrü boyu mətin olar, mərd olar
Sərt qayalar əyilməz ki, əyilməz.*

MÜƏLLİMLƏR MÜƏLLİMİ

“Hər birimizə təhsil, bilik verən, bu səviyyəyə qaldıran məktəbdir və məktəbdə təhsil verən də müəllimdir”.
Heydər Əliyev

Ulu öndərimiz Heydər Əliyevin müəllim əməyinə verdiyi bu dahiyana qiymətdə böyük bir hikmət vardır. Nədənsə, orta və ali məktəbdə oxuyarkən, yəni bizə elmin sirlərini öyrətməklə yanaşı, həm də həyat dərsi öyrədən insanlarla hər gün təmasda olanda onların sözün əsl mənasında böyükliyənin fərqi varmıdır. Amma aradan illər ötdükcə onlar gözü-müzdə daha da böyüyür, ucalır, ululaşır. Əslində insanın ömür yolu özü bir məktəbdir və hər kəs beşikdən ta qəbir evinə qədər öyrənə-öyrənə gedir. Bəzən hətta həyatda çox cüzi zaman çərçivəsində təmasda olduğun adamdan da çox şey öyrənir və bütün ömrün boyu onu minnətdarlıqla xatırlayırsan. Sənə birbaşa dərslər demiş müəllimlərin isə, təbii ki, öz yeri var. İstər orta məktəbdə, istərsə də ali məktəbdə oxuyarkən mənə də belə müəllimlərim çox olub. Onlardan birinin – Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki BDU) filologiya fakültəsində oxuyarkən mənə dərslər demiş Mir Cəlal müəllimin isə həyatımda daha böyük rolu olub. Universiteti bitirməyimdən təxminən 30 ilədək bir müddət keçməsinə baxmayaraq, bu böyük insanın öyüd-nəsihətləri, ondan öyrəndiklərim bu gün də həyat yoluma işıq salır. Hər dəfə müəllimlərdən söz düşəndə hamıdan öncə xatırladığım da məhz Mir Cəlal müəllim olur.

Hələ sağlığında ikən klassikləşən bu böyük şəxsiyyəti və görkəmli yazıçını təbii ki, mən də hələ orta məktəb illərindən tanıyırdım, əsərlərini sevə-sevə oxuyurdum. O vaxtlar bəlkə heç ağıma da gəlməzdi ki, zaman gələcək və mən bu canlı klassikdən elm öyrənəcək, həyat dərsi alacağam. Universitetdə bizə dərslər dediyi ilk günlərdən isə bir şəxsiyyət kimi gözlərimdə daha da böyüdüyü. Və mən bir daha əmin oldum ki, “Bir gəncin manifesti” kimi əsər məhz Mir Cəlal qələmindən çıxıb bilərdi. Millət sevgisindən, elə-obaya, adət-ənənəyə, kökə bağlılıqdan qaynaqlanan və bu gün də sözünə kimi işlənən “İtə ataram, yada satmamam” kəlmələrini öz qəhrəmanının dili ilə Mir Cəlal kimi millət, Vətən təəssübü çəkən böyük ziyalı deyib bilərdi.

Bu gün, bəlkə, özümün də müəllim olmağımdandır ki, bir vaxtlar mənə dərs demiş müəllimlərimi tez-tez xatırlayıb, yaddaşıma qızıl hərflərlə yazılmış tələbəlik illərinin şirin xatirələrini xəyalən yenidən yaşayıram. Elə Mir Cəlal müəllimlə bağlı xatirələrimi qələmə almaq istəyim də bu hisslərdən doğdu. Və əlimə qələm götürməzdən əvvəl digər müəllimim – filologiya elmləri doktoru, professor, iki çağırış Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatı olmuş gözəl insan, unudulmaz Şamil Qurbanovun “Müəllimlər” kitabını bir də vərəqlədim. İlahi, bu böyük insan özünün orta və ali məktəb müəllimləri, həyatda özünə müəllim saydığı insanlar haqqında necə böyük şövqlə danışır. Universitetdə ona dərs demiş Mir Cəlal haqqında yazısındakı bir məqam xüsusilə diqqətimi çəkdi:

***Şəkildə soldan: Səməndər Məmmədov, Arif Əmrəhoğlu,
Mir Cəlal, Nizami Həsənov və Arif Acalov***

“Mir Cəlal müəllim qayğıkeş adam idi. Tələbənin qayğısına qalardı. Özü də uşaq kimi sadə idi. Hələ onun predmetindən bircə nəfər tələbə də kəsilməmişdi. Bu, çox böyük hadisə idi. Onun cavan müəllimlərə belə bir nəsihət verdiyini mən özüm eşitmişəm: müəllimin bir qulağı eşitməməli, bir gözü də görməməlidir. Bəli, o, həm görən və eşidən, həm də “görməyən” və “eşitməyən” müəllim idi”.

Mir Cəlal müəllim tələbələrə təkcə dərs deməklə kifayətlənmir, onların məişət qayğılarından tutmuş digər problemlərinə qədər hər şeylə maraqlanır, onlara kömək edir, düz yol göstərirdi. “Ədəbiyyatşünaslığın əsasları” kursunun tədrisinə başlayanda tələbələrin hansı bölgədən olması ilə maraqlanardı. Borçalıdan olan tələbələrə böyük rəğbət bəsləyər, dost-larım – hazırda Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin katibi olan Arif Əmrah-oğlu (2014-cü ildə rəhmətə gedib – red.), mifoloq alim Arif Acalov və digər qabiliyyətli tələbələrlə fəxr edərək deyərdi: “bizdə, adətən, borçalı-lar yaxşı oxuyur”. Elə bu rəğbətin nəticəsi idi ki, özünün təşəbbüsü ilə bir gün bizimlə şəhərə gəzintiyə çıxdı. Həmin gün həyatımın ən əziz və unudul-maz anı, çəkdiyimiz xatirə şəkli isə o illərin ən qiymətli yadigarıdır.

O, gözəl yazıçı olmaqla bərabər, ədəbiyyatın bütün sahələrini, xüsusilə də folkloru dərinlən bilir və yüksək səviyyədə tədris edirdi. Ən çox sevdiyi şair Səməd Vurğun idi. Onun cəsarətini yüksək qiymətlən-dirir və həmişə müdafiə edirdi.

Onun dilindən düşməyən bayatıları indi də xatırlayıram:

*Zülfün suda mar kimi,
Oynar su damar kimi,
Yaralarım sızıldar,
Yağa su damar kimi.*

*Eləmi, hər aylar,
Hər həftələr, hər aylar,
Başım cəllad əlində,
Dilim səni haraylar.*

Yaxşı yadımdadır, bir dəfə onun tədris etdiyi fəndən imtahan verir-dim. Mənə dedi ki, bir bayatı, bir də rübai de. Mən əvvəlcə bir bayatı, sonra isə rübai dedim:

*Talada quzu gördüm,
Bir maral izi gördüm.
Endim bulaq başına,
Sevdiyim qızı gördüm.*

*Könül, zamanədən ehsan gözləmə,
Dövrən gərdişindən səhman gözləmə,
Sən dərman axtarsan artacaq dərdin,
Döz acı dərdinə, dərman gözləmə.*

Bayatı ilə rübainin fərqlənmə dair sualına verdiyim cavabdan razı qalaraq soruşdu ki, rübai kimindi və onu Azərbaycan dilinə kim tərcümə edib. Dedim, rübai Ömər Xəyyamındır. Tərcümənin kimə məxsus olduğunu dəqiq bilməsəm də, cavab verdim ki, Tələt Əyyubov tərcümə edib. O, özünəməxsus mehribanlıqla dilləndi: – Yox, yox oğlum, T.Əyyubov Şekspiri, Şilləri tərcümə edib. Bu isə Mirmehdi Seyidzadənin tərcüməsidir.

Dərslərində daim bizə tövsiyə edərdi ki, hər hansı bir əsəri təhlil edərkən onu müasir həyatla əlaqələndirin, az sözlə böyük fikir ifadə edin. Həmişə deyərdi ki, çalışın “sözün yeri dar, mənası geniş olsun”.

Təbii ki, hər kəsin özündən sonra qoyduğu ən böyük miras onun övladlarıdır. XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatının məşhur simalarından biri, görkəmli ədəbiyyatşünas alim, böyük şəxsiyyət olan Mir Cəlal həm də gözəl ailə başçısı idi. Əsl elm məbədi olan bu ocaqda pərvazlanan görkəmli ziyalılarımız Arif və Hafiz Paşayevlər bu gün təkcə Azərbaycanda deyil, onun hədudlarından çox-çox uzaqlarda da tanınır, elmi və ictimai-siyasi fəaliyyətləri ilə xalqımıza, ölkəmizə hər zaman başucalığı gətirirlər. Dünya şöhrətli alim, filoloq-şərqşünas Aidə xanım İmanquliyevanın elmimizin inkişafı, xalqımızın elmi potensialının dünya miqyasında tanınması yönündəki yorulmaz fəaliyyəti isə həmişə minnətdarlıqla xatırlanacaq.

Atalar yaxşı deyib ki, ot kökü üstə bitər. Bu məşhur atalar sözünü hər dəfə xatırlayanda Mir Cəlal müəllim bir daha gözlərimin önünə gəlir. Bütün varlığıynan öz millətinə, Vətəninə bağlı olan, elmin, təhsilin inkişafı naminə ölçüyəgəlməz işlər görən unudulmaz müəlliminin yazıb-yaratdığı ölməz əsərlər, bir vaxtlar Bakı Dövlət Universitetinin auditoriyalarında bizə verdiyi öyüd-nəsihət yaddaş boxçamda yenidən təzələnilir və şəxsiyyəti ilə yaradıcılığı, sözü ilə əməli bir-birini üzvi şəkildə tamamlayan bu böyük insanın Azərbaycanımızın gələcəyini daha qüdrətli, daha güclü görmək istəyinin hazırda reallığa çevrildiyini görüb qürur hissi duyuram. Çiçəklənən Azərbaycanın dünya miqyasında ilbəl deyil, aydan-aya, gündən-günə artan uğurunda, respublikamızın dünya ölkələri arasında nüfuzunun getdikcə möhkəmlənməsində məhz Mir Cəlal müəllimin övladlarının, nəvələrinin danılmaz xidmətlərinin olması isə bu hissi ikiqat artırır. Bu gün Nərgiz xanım Paşayevanın da məhz filologiya sahəsini seçməsi, bu istiqamətdə fundamental tədqiqatlar apararaq filologiya elmləri doktoru elmi rütbəsinə yüksəlməsi, Moskva Dövlət Universitetinin Bakı filialına rəhbərlik etməsi həm də ədəbiyyatşünas alim Mir Cəlal müəllimin işinin davamı kimi qiymətləndirilə bilər.

Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, Milli Məclisin deputatı, UNESCO-nun və İslam Ölkələri Təhsil, Elm və Mədəniyyət Təşkilatının (İSESCO) xoşməramlı səfiri, Azərbaycan Mədəniyyətinin Dostları

Fondunun sədri, Azərbaycan Gimnastika Federasiyasının prezidenti, “Azərbaycan-İRS” jurnalının Baş redaktoru kimi, özünün həyat məramını, ömrünün mənasını insanlara, xüsusilə yoxsulluq içində yaşayan, qayğı və diqqətə daha çox ehtiyacı olanlara yardım etməkdə, onları sevindirməkdə görən Mehriban xanım Əliyevanın çoxşaxəli fəaliyyət dairəsi isə öz xalqı üçün əsl fədakarlıq nümunəsidir.

Fəaliyyətinin başlıca qayəsi torpaqlarımızın işğaldan azad edilməsi, ölkəmizin sosial-iqtisadi inkişafının və Azərbaycanın dünya birliyində öz layiqli yerini tutmasının təmin edilməsi olan prezident İlham Əliyevin bu yöndə apardığı uğurlu daxili və xarici siyasət kursunu dəstəkləyib əsl vətəndaş mövqeyindən çıxış edən Mehriban xanım Əliyevanın ölkəmizdə gedən inkişaf proseslərinə verdiyi töhfələr, milli-mədəni irsimizin qorunması və təbliği, təhsilin səviyyəsinin yüksəlişi, Azərbaycan həqiqətlərinin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması istiqamətində misilsiz fəaliyyəti hər bir vətəndaş üçün nümunə, örnək sayıla bilər. Elə buradaca 2006-cı il noyabr 23-də Mehriban xanım Əliyevanın ona İSESCO-nun xoşməramlı səfiri adı verilməsinə həsr olunmuş mərasimdəki çıxışından sitat gətirmək yerinə düşər:

“Biz öz fəaliyyətimizdə milli-mədəni irsimizin qorunmasına çox diqqətlə yanaşıırıq. Eyni zamanda, Heydər Əliyev Fondu dünyanın bir sıra elmi mərkəzləri ilə çox sıx əməkdaşlıq edir. Biz bir il ərzində fondumuzda bir neçə beynəlxalq konfrans keçirmişik. Bütün bu tədbirlərə dünya şöhrətli alimləri dəvət edirik və ölkəmizdə olan reallıqları, həqiqətləri onlara çatdırmağa çalışırıq. Bu da, öz növbəsində dünyada Azərbaycanın həqiqi imicinin formalaşmasında böyük rol oynayır”.

Bütün bunları sadalamaqda məqsədim heç də Mir Cəlal müəllimin övladlarını, nəvələrini cəmiyyətə tanıtmaq deyil. Elə onların da buna ehtiyacı yoxdur. Öz xeyirxah əməlləri, Vətənə sonsuz sevgi və məhəbbətlə xidmətləri ilə cəmiyyətdə kifayət qədər hörmət və nüfuz sahibi olan bu şəxsiyyətləri onsuz da ölkəmizdə uşaqdan böyüyə qədər hamı tanıyır, sevir. Mənim istədiyim isə bir məlum həqiqəti xatırlatmaqdan ibarətdir: Böyük insanlar öz sağlığında deyil, ölümündən sonra da öz xalqına, Vətəninə xidmət edir. Yazıb yaratdığı əsərləri ilə, cəmiyyətdə layiqli mövqe tutan övladları ilə. Haqqında söhbət açdığım böyük insan Mir Cəlal kimi.

Bu gün böyük şəxsiyyət, görkəmli yazıçı və unudulmaz müəllimim Mir Cəlalı dərin minnətdarlıq hissi ilə xatırlayır, tələbəsi olduğumdan məmnunluq hissi duyuram.

2013

BORÇALININ BÜLBÜLÜ

Azərbaycanı Avropada tanıdan səsin sahibi Şövkət Məmmədovanın xatirəsinin Gürcüstanda da əbədləşdirilməsi arzu olunandır.

Bir həqiqəti bəri başdan deməyi özümə borc bilirəm: Vətənin qıraqda qalan yeri – Borçalı mahalı Azərbaycan ədəbiyyatına, mədəniyyətinə, incəsənətinə çox böyük diuhalar bəxş edib. Bu, danılmaz gerəklikdir.

Qoca Şərqin incisi olan Azərbaycanın görkəmli dövlət və siyasət xadimi Nəriman Nərimanovdan başlamış Əlimərdan bəy Topçubaşova qədər; nur-ipək kimi kişilərdən olan, Borçalıda ayrı-ayrı kəndlərin maariflənməsində, məktəblərin açılmasında böyük xidmətləri olmuş, N.Jordaniyanın çox etibarlı və sədaqətli dostu, Gürcüstan təhsil nazirinin tatar (Azərbaycan) məktəbləri üzrə müavini Mirzə Rza Əlizadədən başlamış, çox güclü bir mühəndis, Gürcüstanda xüsusi əhəmiyyətli infrastruktur layihələri müəllifi olan, körpülər, tunellər inşa edən, XX əsrin 30-cu illərində Türkiyənin energetika naziri işləmiş Hidayət Turana qədər; görkəmli şair-yazıçımız Abdulla Şaiqdən başlamış heç vaxt kürəyi yerə gəlməyən, Azərbaycanın xalq artisti adını almış Rəşid pəhləvana qədər; şöhrətli alimimiz, Azərbaycanda funksional riyaziyyatın əsasını qoyan akademik Zahid Xəlilovdan tutmuş, Türk dünyasının böyük alimi Şamil Qurbanova qədər, böyük söz fatehi Zəlimxan Yaqubdan başlamış, Eyvaz Borçalıya, Abbas Abdullaya qədər məşhur şəxsiyyətlərin siyahısında özünəməxsus yeri olan daha bir nəfər haqqında söz açmaq istəyirəm. Söhbət Borçalının bülbülü, bizim Qoşakilsə kəndinin yetişdirdiyi, Şərqin ilk opera sənətçisi, Azərbaycanın ilk peşakar qadın vokalçısı Şövkət Məmmədovadan gedəcək.

Təsəvvür edin, Borçalının mərkəzdən uzaq bir kəndindən pinəçi Həsən kişinin ailəsi Tiflisə köçür. 1897-ci il aprelin 18-də bu ailədə bir qız uşağı dünyaya göz açdı, adını Şövkət qoydular. 6 yaşından musiqi ilə məşğul olmağa başlayan bu qızcığızın qeyri-adi istedadı malik olduğunu görən xeyirxah insanlar, özünün yaxınları, onun bu qabiliyyətinin itibbatmasını istəmədiklərindən, düzgün istiqamətə yönəltməyə müvəffəq olmuşlar. Tiflis Musiqi Məktəbini bitirdikdən sonra təhsilini davam etdirmək üçün 1911-ci ildə İtaliyaya gedən Şövkət Məmmədova məşhur müğənni D.Ambroziodan dərslər almışdır. Ş.Məmmədova o dövrün böyük xeyriyyəçisi Hacı Zeynalabdin Tağıyevin maddi yardımı ilə sonradan

Kiyev Konservatoriyasında oxumuşdur. Azərbaycanda Sovet hakimiyyəti qurulduqdan sonra Bakıya köçmüş, milli musiqi mədəniyyətinin tərəqqisi üçün geniş fəaliyyət göstərmiş, 1945-1981-ci illərdə Ü.Hacıbəyli adına Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasında dərs demişdir.

Şövkət Məmmədova ilk dəfə professional ifaçı kimi 1912-ci ildə Bakının Tağıyev teatrında çıxış etmiş, Üzeyir Hacıbəylinin “Ər və arvad” operettasından bir neçə parça ifa etmişdir. Konsertdən əldə olunacaq pulun Şövkət xanımın İtaliyada təhsilini davam etdirməsi üçün sərf olunacağı nəzərdə tutulsa da, qadının səhnədə örtüksüz oxuması Bakının Müsəlman icmasının radikal baxışlı adamlarını xeyli qəzəbləndirir. Qoçular həm Şövkət Məmmədovanı, həm də onu səhnəyə buraxan dahi bəstəkar Hacıbəyliyi öldürmək istəsələr də, onlar faytona minib qaçmağa müvəffəq olurlar.

Şövkət Məmmədovanın həyatı və fəaliyyəti barədə “Şərq” qəzetinin 5 fevral 2014-cü il tarixli nəşrində jurnalist Tahirə Məmmədqızının “Avropada tanınan səs” başlıqlı gözəl təhlili məqaləsi dərc olunub. Müəllif Şövkət xanımı klassik Avropa üslubunda oxuyan və opera partiyaları ifa edən ilk peşəkar milli sənətkarımız, görkəmli musiqi xadimi, pedaqoq və təşkilatçı kimi təqdim edir, yüksək səhnə mədəniyyətinin və çoxlarından fərqləndirən bir çox xüsusiyyətlərinin altını cızır, həssas və zərif musiqi duyumunu, səsinin lirik axıcılığını qeyd edir: “Musiqi istedadı ona ana südüylə keçmişdi. Dayısı və xalası qarmon və dəf çalır, çoxlu Azərbaycan xalq mahnıları bilirdilər. Anası Xurşud xanım və qardaşı Muqbil də qarmonda çalırdılar. Balaca Şövkət, necə deyərlər, gözünü nəğməylə açıb mahnı ilə yuxuya gedirdi və buna görə də 6 yaşından peşəkar musiqi ilə məşğul olmağa başlamışdı”.

Şövkət xanım 1915-ci ildə Kiyevdə oxuyarkən Milanda tanış olduğu mühəndis Yakov Lyubarski ilə ailə həyatı qurub. Kiyev mədəni ictimaiyyətinə Şövkət xanım böyük musiqi xadimləri ilə, o cümlədən Reynold Qlierlə, opera solistləri Flora Paşkseniya Dzerjinskaya, Vorents Motvid, gələcəyin yazıçısı, tələbə Yusif Vəzir Cəmənzəminli ilə tanış olub. Kiyev Konservatoriyasında A.Şperlinqin vokal sinifində oxuyub. Qlierlə birlikdə verdiyi konsertlərdə həm klassik Avropa operalarından ariyalar, həm də Azərbaycan xalq mahnıları ifa edib.

Şövkət Məmmədova 1921-ci ildə Bakıya qayıdıb. Üzeyir Hacıbəyli, Müslüm Maqomayev, Zülfüqar Hacıbəyov, Hüseynqulu Sarabski, Mirzəğa Əliyev, Əbdülrəhim bəy Haqverdiyev, Hüseyn Cavid və Cəfər Cabbarlı ilə yaradıcılıq ünsiyyəti onun geniş sənət yoluna çıxmasına zəmin yaradıb. O illərdə Azərbaycan opera truppası Milli Dram Teatrın nəzdində fəaliyyət göstərirdi. Əvvəlcə Rus Operası, sonra Böyük Dövlət Opera

Teatrosu adlanan kollektiv indiki Opera və Balet Teatrının binasında fəaliyyət göstərir, yalnız Avropa və rus operalarını tamaşaya hazırlayırdı.

Azərbaycan truppası yalnız 1925-ci ildə bu kollektivə daxil edilib, daha bir neçə il keçəndən sonra balet truppası təşkil olunub və sənət ocağı Azərbaycan Dövlət Opera və Balet Teatrı adını alıb. Bu teatrın səhnəsində ilk dəfə Cüzeppe Verdinin “Traviata” operasında Viomnina-nın partiyasını oxuyan Şövkət Məmmədova 1948-ci ilə qədər müxtəlif fasilələrlə teatrın solisti olub. 1927-1929-cu illərdə ikinci dəfə İtaliyaya gedərək həm peşakarlığını təkmilləşdirib, həm də Roma, Venetsiya, Neapol, Florensiya, Piza şəhərlərinin musiqi və memarlıq incəsənətini görüb, sevib, öyrənib. Dünyanın ən məşhur klassik və müasir bəstəkarlarının əsərlərindən, milli xalq mahnılarından ibarət zəngin konsert repertuarı yaradıb. Azərbaycan qadın peşakar vokal məktəbinin bünövrəsini qoyub, onu inkişaf etdirib, formalaşdırıb. Bununla belə, opera teatrının solisti kimi keçdiyi yaradıcılıq yolu öz əzəməti və vüsəti, monumental sənət nailiyyətləri ilə dünya səviyyəsində tanınıb, sevilib və şöhrətlənib.

Şövkət Məmmədova 1921-ci ildən başlayaraq, Rusiyada, Fransada, İtaliyada, İranda və Gürcüstanda çıxışlar edib. İtaliyaya səfəri zamanı yenidən Milan musiqi məktəbinə daxil olub, orada 1912-ci ildə axıra çatdıra bilmədiyi təhsilini 1927-1930-cu illərdə tamamilə bitirib.

Daha sonralar Azərbaycan Dövlət Akademik Opera və Balet Teatrında çıxışlar edib. 1923-cü ildə Azərbaycanda ilk not nəşriyat idarəsini və Bakı Ali Teatr Məktəbini (indiki Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universiteti) yaradır. Həmçinin, Bakıda dünyasını dəyişdiyi 1981-ci ilin iyun ayının 8-dək, Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasında tələbələrə professional vokal dərsləri verir.

“Şərq” qazeti yazır: “Zəmanəsinin canlı klassiklərinin incilərindən oxuduğu əsas partiyalardakı ifa mədəniyyəti günü bu gün də çağdaşlıq tərəvətini, sənət hüsnünü qoruyub saxlayır. Gənclər ondan bir məktəb, bir xəzinə kimi bəhrələnilirlər.

Dahi opera solistliyindən, görkəmli vokal ustalığından əlavə, həm də məşhur teatr xadimi olan Şövkət xanımın təşəbbüsü ilə 1923-cü ildə Bakıda Mirzə Fətəli Axundzadə adına Türk Dövlət Teatr Məktəbi açılıb. Özü 1923-1925-ci illərdə həmin məktəbin direktoru işləyib. Respublikamızdan savayı, həmçinin Özbəkistanın, Türkmənistanın və Dağıstanın ən məşhur səhnə ustaları məhz bu məktəbin yetirmələri olublar. XX əsrin 20-ci illərinin əvvəllərində ilk not nəşriyyatını təsis edən Şövkət xanım 1939-1945-ci illərdə Mirzə Fətəli Axundzadə adına Azərbaycan Dövlət Opera və Balet Teatrında direktor işləyib. Məhz onun təşəbbüsü ilə

Əfrasiyab Bədəlbəylinin ilk Azərbaycan baleti “Qız Qalası”nın ilk tamaşası 18 aprel 1940-cı ildə bayram təntənəsi ilə keçib.

1945-ci ildə o vaxta qədər Azərbaycanda fəaliyyət göstərən müxtəlif teatr cəmiyyəti və ittifaqları birləşərək Azərbaycan Teatr Cəmiyyəti adı altında yenidən təsis edilmiş və onun ilk sədri Şövkət xanım olmuşdur. Bu vəzifədə tə 1952-ci ilə qədər yorulmadan çalışan Şövkət Məmmədova Üzeyr bəy Hacıbəyovun rektor olduğu Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasında pedaqoji fəaliyyətə başlayıb. Vokal kafedrasının müdri (1946-1947) və dekanı (1946-1950) olub.

Vokal təhsili sisteminin dünya sənət meyarları səviyyəsində qurulmasında böyük işlər görüb və 2 iyul 1949-cu ildə professor elmi rütbəsinə yiyələnib. SSRİ xalq artistləri Firəngiz Əhmədovanın və Müslüm Maqomayevin yetişib formalaşmasında Şövkət xanımın müstəsna rolu olub. Birincidən başlayaraq dörd çağırış Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikası Ali Sovetinin deputatı olan Ş.Məmmədova ən müxtəlif beynəlxalq festivallarda və müsabiqələrdə münisflər heyətinin üzvü seçilib. Konservatoriyada işinin çoxluğu və vaxtının azlığı ilə bağlı Şövkət xanım 1948-ci ildə opera teatrının solistliyindən çıxıb. O, özünün “Ön nəğməsi” üçün Cüzeppe Verdinin “Traviata” operasını seçib. Teatra gəlişi və vidası Violettanının partiyası olan sənətkar, böyük konsertlərdə müğənni kimi nümunəvi çıxışlar etmişdi”.

Şövkət xanımın uğurları bunlarla bitmir. 1938-ci ilin aprelində Moskvada keçirilən Azərbaycan Ədəbiyyatı və İncəsənəti dekadasında göstərilən Müslüm Maqomayevin “Nərgiz” və Reynqold Qlierin “Şahsənəm” operalarında Şövkət xanım Şahsənəmin və Nərgizin partiyalarını özünəməxsus ustalıqla ifa edib. Dekadanın böyük nailiyyətlərinə və musiqi yaradıcılığı fəaliyyətlərinə görə 17 aprel 1938-ci ildə Şövkət xanım Məmmədova SSRİ Xalq artisti fəxri adına layiq görülüb.

Şövkət Məmmədova keçmiş SSRİ-nin böyük şəhərlərinin – Tiflisin, Odessanın, Moskvanın, Kiyevin, Peterburqun, Daşkəndin, eləcə də Parisin, Təbrizin ən böyük opera teatrlarında və nəhəng konsert salonlarında kamera-vokal nümunələri ifa etmiş, opera qəhrəmanlarının partiyalarını oxumuşdur. Azərbaycan və dünya klassik bəstəkarlarının müxtəlif janrlı vokal əsərləri Şövkət xanımın ifasında lentə alınmış və vala yazılmışdır.

Şövkət Məmmədova Fəxri Xiyabanda dəfn olunub. Adına paytaxtda Opera studiyası və küçə var.

Şövkət xanım öz yaradıcılığında, həmçinin şəxsi həyatında əsl beynəlmiləlçi kimi çıxış etmişdir. O, dünya, rus və başqa xalqların musiqi mədəniyyətinin geniş təbliği, milli mədəniyyətlərin qarşılıqlı zənginləşməsi yolunda məhsuldar çalışmışdır. Digər xalqların musiqi

mədəniyyətlərinə geniş maraq, öz tamaşaçı və dinləyicilərini dünya musiqisinin ən gözəl nümunələri ilə tanış etmək arzusu Şövkət xanımı böyük işgüzarlığa, mütaliyəyə, professional vokal sənətinin sirlərini daha dərinlən öyrənməyə çağırmaqla yanaşı, son nəticədə onun repertuar palitrasını genişləndirmişdi.

Sonda Borçalının bir övladı kimi, Şövkət xanımın adını uca tutan Azərbaycan dövlətinin rəhbərliyinə bütün borçalılar adından minnətdarlığımı bildirirəm. Mədəniyyətimizin təssübkeşi kimi arzumu ifadə edirəm ki, Gürcüstan hökuməti Borçalının mərkəzində, Marneulidə, Bolnisiyə doğulub boya-başa çatdığı Qoşakilsə kəndində Şövkət Məmmədovanın xatirəsini əbədləşdirsən, onun adına kitabxana və ya başqa bir mədəniyyət abidəsi qurulsun. Bu, həm Azərbaycanda, həm Borçalıda yaşayan soydaşlarımızın ürəyincə olardı.

BÖYÜK SÖZ FATEHİ

Zəlimxan Yaqub. Bu ad nəinki Borçalıya, Azərbaycanca, bütün Türk dünyasının ədəbiyyatsevərlərinə, poeziyasevərlərinə yaxşı tanışdır. “Vətənin qıraqda qalan yeri” Borçalı mahalının Kəpənəkçi kəndindən başlamış Türk dünyasının istənilən obasına, köyünə, auluna qədər hər yerdə Zəlimxana sevgi var, məhəbbət var. Zəlimxan Yaquba olan sevginin, məhəbbətin isə sərhədi yoxdur.

Bütün müsəlman dünyasının şairi

Zəlimxana söz Haqdan gəlib, Allahın çox gözəl bəndəsidi Zəlimxan Yaqub. Necə ki, şeirlərindən birində deyir:

*...Zəlimxanın ürəyi bir saraydı,
Qonaq olun, ay Allahı sevənlər...*

Zəlimxan Yaqubun sınır tanımayan poeziyası İslam dininin hüdudsuz həşəməti ilə düz mütənasıbdır. Buna görə də onu həm də bütün müsəlman dünyasının şairi adlandırmaq olar. Ayrı-ayrı poeziya nümunələri Zəlimxan Yaqubun qəlbən Allaha necə yaxın bir müsəlman kişisi olduğunu sübut edir. Məsələn:

Yaxud:

*....Bir köynək Allaha yaxın olanlar,
Min köynək şeytandan uzaq olurlar...*

*....Yerə girsən, göyə çıxsan,
Elə bilmə gizlənmisən,
Hər zərrədə Yaradanın
Nəzarəti, nəzəri var...*

Zəlimxan Yaquba görə, Haqq şairləri Allaha bir köynək yaxın olan insanlardır. Bunu şairin aşağıdakı misraları da təsdiqləyir:

*...Yaxşı bir əsəri varsa şairin,
Onu şair yazmır, Allah yazdırır...*

Və yaxud:

*...Qibləsi fikirdi, Tanrısı sözdü,
Allaha doğrudu yönü şairin...*

Başqa bir misal:

*... Harda bir tükənməz ilham qaynasa,
Orda ilahinin iştirakı var.*

Zəlimxan Yaqub insanlara doğru yol göstərən, Allah sözü olmaqla bahəm həm də möhtəşəm ədəbiyyat nümunəsi olan Qurani-Kərimi belə vəsf edir:

*...Qüdrətdən işlənilməsi, sapı,
Dağılmaz Quranda yapılan yapı...*

Müsəlmanların müqəddəs ocaqlarını ziyarət edən şair yaşadığı hissləri belə təsvir edir:

*...Qara daş sehrini duyanda insan,
Heyrətdən daş olur, Allah evində!...*

İslam Peyğəmbərinin nəvələrinin elə “müsəlmanlar” tərəfindən qətlə yetirilməsi, Kərbəla faciəsi, imamların şəhidlik zirvəsinə ucalması çox şair və yazıçıların müraciət etdikləri mövzudur.

*...Kərbəla düzündən torpaq götürdüm,
Tapdım sərvətimi, tapdım zərimi.*

– deyən Zəlimxan Yaqub da bu mənada istisna deyildir. Ömrü boyu “haqq” deyib, “haqq” çağırıb, haqq eşqinə yazanları bəxtəvər hesab edən Zəlimxan Yaqubun Haqq işığından nur alaraq ərsəyə gətirdikləri onu daha əvvəl Haqqı görmək müstəvisində vəhdəti-vücut səviyyəsinə yetişərək sonsuz ləzzəti dadmış İmaməddin Nəsimi, Yunus Əmrə, Cəlaləddin Rumi, Məhəmməd Füzuli ilə bir mərtəbəyə yüksəldir.

Sələflərin qədirşünas xələfi

Özündən bir mərtəbə yuxarıda hesab etdiyi müqtədir söz sahiblərinin qədrini bilir Zəlimxan Yaqub. Onun müəllifi olduğu, neçə illər çəkdiyi zəhmətin, apardığı araşdırmaların nəticəsi olan “Peyğəmbər” əsəri, Nizami Gəncəviyə, Yunus Əmrəyə, Məhəmməd Füzuliyə, Dadaloğluna, Aşıq Ələsgərə, Cavid Əfəndiyə, Mirzə Ələkbər Sabirə, Hüseyn Arifə, Məmməd Araza, Xəlil Rzaya, Aşıq Kamandara, Məmməd Aslana, Aşıq Müseyibə, Miskin Abdala həsr etdiyi şeirlər sələf-xələf münasibətlərinə əsl qədirşünaslıq nümunəsi kimi dəyərləndirilməlidir. Atatürk köşkündə keçən günlərində qələmə aldıqları, Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin məzarı başında düşüncələrini əks etdirən yazıları da bu qəbildəndir.

Hardan başlayır Vətən

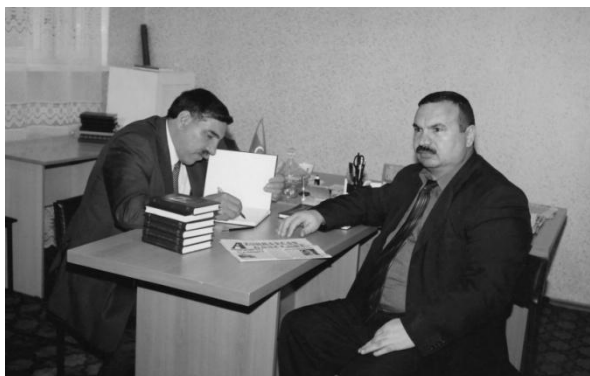
Zəlimxan Yaqub şair kimi əvəzolunmaz şairdir, insan kimi gözəl insandır, eloğlu kimi gözəl eloğludur. Onun üçün Vətən torpağının hər qarışı əzizdir, doğmadır. Onun üçün ayrı-ayrı bölgə yox, bütöv Azərbaycan var. Elə buna görədir ki, istər “Kəlbəcərdə oxunan nəğmələr” və “Kəlbəcərdən gələn qarı” şeirləri olsun, istərsə də Göyçə, Şuşa, Xocalı, Ağdam və digər bölgələrə həsr etdiyi şeirlər – hamısında eyni hiss, həyəcan, Vətən məhəbbəti, yurd sevgisi vardır.

“Ağrı”, “Mərdimiz – dərdimiz”, “Kimdi səni bu qapıdan buraxan”, “Gecikmiş etiraf”, “Torpaq kimi”, “Təbrizdən ayrılanda” kimi şeirlərində şairin cəmiyyət həyatında baş verənlər və milli varlığımızın gələcək taleyi, bütövlüyü və tamlığı ilə bağlı narahatlığı ifadə olunur. Hiss olunur ki, bu şeirlərin hər biri şairin mənsub olduğu millət qarşısında cavabdehlik hissindən, vətəndaşlıq məsuliyyətindən doğmuşdur.

Qeyri-adi istedad sahibi

Böyük alim Şamil Qurbanovun təbirincə desək, “bu adam (*Z.Yaqub – müəllif*) qeyri-adi istedad sahibidir. İstedad bir çoxlarında ola bilər. Amma qeyri-adi istedad hər adamda ola bilməz”. Bu, bir faktdır, məlum həqiqətdir, danılmaz gerçəklikdir ki, Zəlimxan Yaqub klassik ədəbiyyatımızı əzbər bilir, gözəl saz havaları çalır, çox gözəl avazla oxuyur. Bütün bunlar hamısı Allah-Təalanın ona verdiyi qeyri-adi qabiliyyət və fitri istedadıdır.

Nadir özəlliklərə malik şəxslər və onları təqlid etməyə çalışanlar haqda belə bir məsəl işlədirlər: “Filankəs bəhmənkəsin ayaqqabısını geyinər, amma yerini yeriyə bilməz”. Zəlimxan Yaqubun isə heç kim nəinki yerini yeriyə, hətta heç ayaqqabısını belə geyinə bilməz. Çünki elə onun varlığı bu xalqa, bu millətə bəsdir. Çünki o, bütün varlığıyla, cismi-canıyla Azərbaycan xalqının, Azərbaycan torpağının fanatıdır, vuruşurdu, sözün həqiqi mənasında. Bu fanatlıq, bu vuruşluq onun hər yazısında hiss olunur.

Bir dəfə Zəlimxan Yaqub haqda fikrimi qısaca olaraq belə ifadə etmişəm: “Böyük söz Fatehi”. Və nədənsə mənə elə gəlir ki, bu fikri ilk dəfə mən söyləmişəm, bu üç sözü eyni məxrəcə mən gətirmişəm. Bəlkə də bu, elə, doğrudan da belədir. O, aydın, axıcı, “durnanın gözündən də duru” sözlərdən istifadə edir, dupduru beytlər, dupduru şeirlər ərsəyə gətirir. Hansı şeirinə baxırsan, içindən xalq çıxır. Dupduru, yaylağın təkindən qaynayan çeşmədi Zəlimxan poeziyası:

*Aylı gecə qardaşıdı gündüzün,
Gəlişinə çiçək səpin, gül düzün.
Dağ qartalın, daş kəkliyin, gül düzün,
Yol yolçunun ürəyində yaşayır.*

Hansı şeirini oxuyursan, hamısı təpədən-dırnağa dək atalar sözüdü, kəlamdı, hikmətdi.

Zəlimxan Yaqubun əsərləri bədii idrakın həddlərini nəhayətsizliyə qədər genişləndirən və çağdaş həyatımızın gerçəklərindən güc alan aforizmlərlə doludur. Onun poeziya nümunələrini “bu yaxşıdı, o biri daha yaxşıdı”, – deyib seçim aparmaq olmaz. Ən məşhur söz xiridarları belə deyə bilməz ki, Zəlimxan Yaqubun filan sözü hikmətlidi, digəri yox. Fikrimi qüvvətə mindirmək üçün elə Z.Yaqubun şeirlərindən birinə müraciət edirəm:

*Öz eşqi var, hər ucalan zirvənin,
Dağa təpə deyilməz ki, deyilməz.
Şimşəklərin pəncəsində didilməz,
Səhər ağzında yeyilməz ki, yeyilməz.*

*Diri var ki, tez bükəsən ağlara,
Ölü var ki, dayaq olub saqlara.
Qarğaları qaldırasan dağlara,
Qartal kimi öyülməz ki, öyülməz.*

*Hər ucalıq bir alçağa dərd olar,
Üzə gülər, ürəyində pərt olar,
Ömrü boyu mətin olar, mərd olar,
Sərt qayalar əyilməz ki, əyilməz.*

Zəlimxan Yaqubun qələmindən nə çıxıbsa, Azərbaycan xalqına qalan sərvətdi. Özü demişkən:

*Yazanda elə yaz kitabını sən,
Qalından olmasın, qalandan olsun!...*

Mərhum filosof Asif Əfəndiyev gözəl şairimiz Əli Kərim haqda yazılarından birində qeyd edir ki, “Nizamilər, Füzulilər, Sabirlər, Vurğunlar adlı uca zirvələr səltənətində saf bir bulaq var – Əli Kərim bulağı. Yolçular onun yanında ayaq saxlar, bənzərsiz suyundan içər və yollarına davam edirlər, uca zirvələrə aparar yollarına...” Elə Zəlimxan Yaqubun da Azərbaycanda, Borçalıda, Türk dünyasında, bütün dünyada istədiyini qədər bulaqları var. Hansı bulaqdan içirsənsə iç, hiss eləyəcəksən ki, bunun suyu bənzərsizdi. Çünki o, Zəlimxana məxsusdu.

Zamanı zamanında yaşayan şair

Zəlimxan Yaqubun “Mən zamanı zamanında yaşadım” adlı bir şeiri var. Həmin şeir belə yekunlaşır:

*Ürəyində buz yaşamaq faciə,
Yarasında duz yaşamaq faciə.
Çox yaşamaq, az yaşamaq faciə,
Mən zamanı zamanında yaşadım.*

Düşünürəm ki, zamanə, onun dəyişməsi məfhumları nisbidir. Zamanı intervallara bölən də, həmin intervalları bir-birindən fərqləndirən də, həmin fərqləndirici əlamətləri yaradan da, həmin əlamətlərin özü kimi xidmət edən də məhz insandır. Zəlimxan Yaqub kimi insanlar gec-gec dünyaya gəlirlər, yaşadıkları zamanın içində itib-batmır, əksinə, məhz həmin zamanın simvoluna çevrilirlər. Zamana olan münasibətini iki il

qabaq KİV-ə verdiyi müsahibələrdən birində belə ortaya qoymuşdu şair:
“Vaxt vardı Zəlimxana da dodaq büzürdülər, deyirdilər dünyanın o
başından gəlib nə meydan sulayır burada? Şəhər psixologiyası məni
qəbul etmirdi, ona görə ki, mən sazdan gəlirdim. Hələ Allahınıza şükür
eləyin ki, saz bu gün şəhərdə özünə bu qədər yer eləyib. 30 il bundan
əvvəl qədər Bakı mənim deyildi, rusun, erməninin, cuhudun idi və
onların nəsiləri, ənənələri qalmışdı. Son 3-5 ilə qədər saz ancaq kəndin
idi, bu gün isə həm də şəhərindi. Görəcəksiniz, bu gün saza lağ eləyənlər
1 il sonra onun başına hərlənəcəklər...”

Necə ki, hərləndilər. Zəlimxan kimi elə arxa duranların sayəsində.
Necə ki, özü demişdir:

*Sular kimi hey töküldüm çarxa mən,
Boş gəlmədim otuza mən, qırxa mən.
Əlli yaşda oldum elə arxa mən,
Ümidində, gümanında yaşadım.*

*Dərd ürəkdə, əsrin yükü çiyində,
Ağrı başda, qasırğalar beyində,
Ağa döndüm ürəklərin neyində,
Kədər oldum, kamanında yaşadım.*

Şairə öz xalqı “can” deməlidir

*Şairə öz xalqı “can” deməlidir,
Yaxın istəməsə, yad daşa çırpır*

– deyən Xalq şairi Zəlimxan Yaqub iştirak etdiyi məclislərdə harda
oturursa, ora da süfrənin başıdır.

Xalqdan xəbəri olmayıb xalqdan yazanları çox görmüşük. Amma
Zəlimxan Yaqub xalqdan kənarda, xalqdan ayrı heç nə yazmayıb. Xalqın
içində olub, xalqla bir yerdə oturub, ona görə də xalqın adət-ənənəsini,
keçmişini, bu gününü beş barmağı kimi bilir, xoşbəxt gələcəyi naminə
yazıb-yaradır:

*Xalqım, səni uca gördüm,
bu ucalıq bəsdə mənə,
Sən varsansa, neyləyəcək
düşmənlərin qəsdə mənə?!*

ALƏM BİLİR, MÖCÜZƏDİ ZƏLİMXAN

“Fateh” (fəth edən) sözü adətən sərkərdələr, cahangirlər barəsində deyilir. Xalq şairi Zəlimxan Yaqub haqqında yazdığım məqaləyə “Böyük söz fatehi” sərlövhasını seçəndən az sonra məlum oldu ki, bu ibarəni Azərbaycan ədəbiyyatında ilk dəfə məhz mən işlətmişəm, isbat etməyə müvəffəq olmuşam ki, sözü də fəth eləyənlər var. Poeziyanın uca zirvələr səltənətinə qədər gəlib yetişən həmin o böyük söz fatehlərindən biri də Zəlimxan Yaqubdur.

2013-cü ildə bu böyük söz fatehinə ithaf olunmuş şeirlərdən ibarət “Zaman bu kəsiri bitirməliydi” adlı toplu işıq üzü gördü. Etiraf edirəm ki, başqa söz sərraflarının Zəlimxan Yaqub haqqında söylədikləri fikirlərlə tanış olmaq istəyi məndə həmişə olub və bu marağın təsiri altında gözüm daima axtarışda olub. Xüsusən də onun şəxsiyyəti ilə bağlı deyilənlərlə yanaşı, yaradıcılığı poetik tərzdə ifadə olunan fikirlər də mənə daha cazibədar görünüb. Olub ki, elə özüm də Zəlimxan şəxsiyyətinə, Zəlimxan möcüzəsinə olan heyranlığımı məhz poeziya dili ilə göstərməyə çalışmışam:

*Borandımı, tufandımı, seldimi,
Kəlmələri incidimi, ləldimi?!
O tay deyən, bu tay deyən dildimi,
Aləm bilir, möcüzədir Zəlimxan!*

*Söz mülküində alnıaçıq, üzüağ,
Həm ürəkdi, həm qələmdi, həm varaq,
İlhamıyla uca dağdı, uca dağ,
Ucalıqdan heç enmədi Zəlimxan!
Aləm bilir, möcüzədir Zəlimxan!*

*Müşfiqimlə, Vurğunumla qoşadı,
Bütün Türk elində dolaşır adı.
Söz sənəti naxış-naxış xalçadı,
Hər naxışda yüz ilmədi Zəlimxan,
Ucalıqdan heç enmədi Zəlimxan!
Ay Səməndər, bir dənədi Zəlimxan,
Aləm bilir, möcüzədir Zəlimxan!*

Şadam ki, “Zəlimxan” adlı bu şeirim yenicə işıq üzü görən **“Zaman bu kəsiri bitirməliydi”** adlı şeirlər toplusunda yer alıb. Xalq şairi

Zəlimxan Yaquba ümumxalq məhəbbəti və geniş oxucu rəğbətinin ifadəsi olan bu kitabda görkəmli şairlərin, ustad aşıqların və müxtəlif peşə sahibləri olan digər qələm adamlarının müxtəlif vaxtlarda dövrümüzün bu böyük söz ustasına ithaf etdikləri şeirlər toplanmışdır. “Vətən” nəşriyyatında çap olunmuş bu kitabın tərtibçisi və redaktoru Azərbaycan Aşıqlar Birliyinin katibi, “Ozan dünyası” jurnalının baş redaktoru, Borçalı və borçalılar haqqında gözəl yazıların müəllifi **Musa Nəbioğludur**. Kitaba yazdığı ön sözdə Musa müəllim xatırladır ki, görkəmli ictimai siyasi xadimlərin, tanınmış elm

adamlarının, ədəbiyyatşünasların, şair və publisistlərin Zəlimxan Yaqub yaradıcılığına həsr etdikləri elmi-publisistik məqalələrin toplandığı “Zəlimxandan yazılanlar” adlı ilk kitab 2005-ci ildə işıq üzü görüb. 2009-cu ildə isə bu qəbildən “Zəlimxan Yaqub ədəbi düşüncədə” adlı ikicildlik çap olunub, artıq üçüncü cild də nəşrə hazırlanır (*artıq işıq üzü görüb – red.*). M.Nəbioğlu oxucuların diqqətinə çatdırır ki, bu kitabın hazırlanması ideyası hələ bir neçə il əvvəl yaranmışdı: “Belə ki, Z.Yaqubun 13 cildlik əsərləri külliyyatını nəşrə hazırladığım ərəfədə arxivində işləyərkən diqqətimi daha çox cəlb edən məqamlardan biri də ona gələn məktublar oldu. Məktubla müraciət edənlərin içərisində ona olan sevgilərini poetik dillə ifadə edənlər də az olmadığından qərara almışdım ki, bu şerləri nə vaxtsa ayrıca kitab halında nəşr etdirim”.

Kitabdakı imzaların müxtəlifliyini şairə olan ümumxalq sevgisinin coğrafi genişliyinin, şeirlərin yazılma tarixini isə onun bu sevgini hələ gənclik illərindən qazanmasının göstəricisi kimi nəzərə çarpdıran Musa Nəbioğlu Azərbaycanın ayrı-ayrı bölgələri ilə yanaşı, Türkiyədən, Cənubi Azərbaycandan, Dağıstandan, Borçalıdan, bir sözlə, böyük Türk dünyasının hər yerindən, hətta üzünü görməyənlərin belə Zəlimxan Yaquba şeir ithaf etdiyini qeyd edir. Zəlimxan Yaqub haqqında yazılmış şeirlər barəsində M.Nəbioğlu çox gözəl nəticə çıxardıb ki, dövlətin qayğı və diqqəti ilə xalqın məhəbbətinin bir şəxsiyyətdə birləşməsi yaradıcı insan üçün ən böyük xoşbəxtlikdir.

İlk növbədə qeyd etmək istəyirəm ki, tərtibçi-redaktor çox təqdir olunmağa layiq dərəcədə qədirşünaslıq göstərərək, ruhları cənnətməkan xalq şairlərimiz Osman Sarıvəllinin, Hüseyn Arifin, Xəlil Rza Ulutürkün Zəlimxan Yaquba ithaf etdikləri şeirləri ön səhifələrdə təqdim etmişdir.

Dövrümüzün söz korifeyləri İsa Muğannanın, Nəriman Həsənzadənin, Rəşid Acalovun, Məmməd Aslanın, Tofiq Bayramın... şeirləri də ön səhifələrdə yer almışdır. Aşıqlardan Aşıq Şəmşirin, Aşıq Əmrahın, Aşıq Kamandarın, Aşıq İsfəndiyar Rüstəmovun, Aşıq Əhliman Rəhimovun, Aşıq Mahmud Ələsgəroğlunun, Aşıq Səlcuq Şahbazinin... və başqalarının ithaflarını oxuduqca bir daha əmin olursan ki, Zəlimxan Yaqub Azərbaycan Aşıqlar Birliyinin sədri missiyasını həyata keçirmək vəzifəsini həqiqətən haqq etmişdir.

İthaf olunmuş şeirlərdən bəlli olur ki, Zəlimxan Yaqub yaradıcılığı onu izləyənlərin özünə də yaradıcılıq üçün stimül verir, maraqlı ideyaların yaranmasına səbəb olur. Zəlimxana olan ümumxalq sevgisi sərhəd bilmir, hüdud tanımır. Bu sevgi güneyli-quzeyli, məğribli-məşriqli bütün Azərbaycanın birlik rəmzinə dönmüşdür. Cənubi Azərbaycandan olan şair və aşıqların ithaflarında bu məqam xüsusilə diqqəti cəlb edir. Məsələn, Keyvan “Baba Şəhriyarla Dədə Zəlimxan” şeirində yazır:

*Qolların açmışdı qardaş qardaşa,
Hamının gözyaşı gəlmişdi coşa.
Tanrı da keflənib getmişdi huşa,
Səsləyirdi – birdi, bir Azərbaycan,
Baba Şəhriyarla Dədə Zəlimxan.*

Xalqın Zəlimxan Yaquba olan məhəbbəti özünü şairin səhhətində yaranmış problemlə əlaqədar xaricdə müalicə aldığı vaxtda daha çox büruzə verdi. Bu həssasiyyət həmin ərəfələrdə ona ünvanlanmış şeirlərdə də öz əksini tapmışdır. Məmməd Aslanın “Səfərdən salamat”, İsmixan Acalovun “Qayıt gəl”, Vəli Qaraçaylının “Şair xəstələnsə”, Səadət Butanın “Zəlimxandan şad xəbər de” və başqa şeirlər bu qəbildəndir. Şair Haqverdi Dilxəstə isə Zəlimxan Yaqubu həmişə gördüyü kimi görmək istəyir:

*Haqverdiyəm, qəm libasın geyərəm,
Asi düşüb fələkləri söyərəm.
Yaradanın xatirinə dəyərəm,
Ay Zəlimxan, Allah sənə qıymasın.*

Xalq şairi, Aşıqlar Birliyinin sədri Zəlimxan Yaqubun şəxsiyyətinin və yaradıcılığının zərif cinsin mənsubu olan şair və yazıçılar üçün də çox cazibədar olduğunu vurğulamaq lazımdır. Səadət Buta, Xəzangül, Cığatəl İsaqızı, Pəri Abdullayeva və başqa şairələr Zəlimxan Yaquba gözəl

şeyrlər ithaf etmişlər. Bu sıradan Fatma Aslanın “Bizim olacaq” şeyri xüsusilə diqqətəlayiqdir:

*Söylədin, bu dünya bizim olacaq,
Sözün vulkan kim püskürdü, şair.
Çıxışın salonu susdurdu, şair,
Sözün vulkan kimi püskürdü, şair.*

*Dönüb bir məşələ, alovlanırsan,
İçindən od alıb sanki yanırsan.
Hər vaxt ədaləti, haqqı anırsan,
Bizi birləşdirir hər kəlmən, şair,
Sözündən toxunur hər ilmən, şair.*

“Zaman bu kəsiri bitirməliyi” şeyrlər toplusundan yazarkən, kitabın adında ehtiva olunan mənanın, hikmətin sirrini açmağın da vacibliyi danılmazdır. Rəhmətlik xalq şairi Xəlil Rza Ulutürkün kitabda yer alan “Zəlimxan sarayında” seirindən bu misra topluya ad axtardığı vaxt Musa Nəbioğlunun diqqətini çəkib:

*Yanımda əyləşən Sabir Borçalı,
Silib gözlərini qalxdı ayağa.
Qələmi şövq ilə əlimdən alıb,
Gördüm bir söz yazır ipək varağa:
Zaman bu kəsiri bitirməliyi,
Vaqifi bu günə gətirməliyi.
Sazı şeirimizlə öpüşdürməyə
Bir şair Zəlimxan yetirməliyi.*

Zəlimxan Yaqub və saz tandemi onun yaradıcılığına müraciət edənlərin çoxunun diqqət yetirdiyi nüans olmuşdur. Məsələn:

*Bizim dərd-qəmimiz çox olsa belə,
Sazımız hər zaman saz olmalıdı.
Sənət meydanında, söz zirvəsində
Bir Zəlimxan taxtı qurulmalıdı....*

(Nizami Paşa Mutlutürk)

Başqa bir misal:

*Aşıq kəsi cinas ilə dindirər,
Sözü Eyfel qülləsinə mindirər,
Haqq sözü dananı göydən endirər,
Haqlının əlini sıxar Zəlimxan.*

(Ələddin Danaçıyev)

Təbriz İman Darvazlı “şeyrlərilə zülmətin bağrını qopardan şair” dediyi Zəlimxan Yaqubun təvazökarlığının, təkəbbürdən uzaq olmasının altını cızır:

*...Sənət zirvəsində durub xan kimi,
Baxmaz bir kimsəyə yuxardan şair.*

Salman Qazı izə Hacı Zəlimxan Yaqubun sənətə qiblətək baxdığını vurğulayaraq, Mövlanayə çatacaq, Əmrəyə yetəcək qədər imanlı olduğunu qeyd edir:

*Dini bilgilərdən, hikmətdən boldu,
İbadət, təriqət, şəriətdən boldu,
Alicənablıqdan, hörmətdən boldu,
Könlü açıq, gözütoxdu Zəlimxan.*

Əlixan Yəhyaoğlu isə Zəlimxan Yaqubun müasir türk poeziyasının əlçatmaz zirvəsində taxt-tac qurduğunu, söz xəzinəsinin inciləri ilə köüllər oxşadığını, sənət yollarına nur saçdığını vurğulayaraq, onu sabaha aparən cığır kimi, iz kimi şərəfləndirir:

*Göydə şimşək kimi çaxdı, duruldu,
Dağların suyunnan axdı, duruldu.
Dünənə boylanıb baxdı, duruldu,
Sabaha cığırdı, izdi Zəlimxan!*

*Yeddi qat göylərdə nur belə olmaz,
İnci belə olmaz, dürr belə olmaz.
Vallah, ziyarətgah, pir belə olmaz,
Allahdan, Qurandan yazdı Zəlimxan!*

Söz sahibləri Zəlimxan Yaqubun xasiyyətindəki fəzil cizgiləri poetik boyalarla layiqincə tərənnüm ediblər. Bu naxışlar o qədər çoxdur ki, hamısını bir məqaləyə sığışdırmaq əlbəttə ki, qeyri-mümkündür. Hörmətli oxucu, yalnız sözügedən şeyrlər toplusunu əldə edib oxuyarsa, Zəlimxan Yaqub fenomenini araşdıran sərrafların kəşf etdikləri ilə tanış

olar, Zəlimxan dünyasına onun qələm dostlarının bələdçiliyi ilə səyahət edə. Bununla belə, bəzi misraların altını cızmağı vacib hesab edirəm:

...Söz mülkündə qəhrəmandı Zəlimxan.

(Gileyli Bəylər)

...Şeirdən ehramlar tikdi Zəlimxan.

(Əli Səngərli)

*...Oxu sətir-sətir, aç varaq-varaq,
Hazır bir dərgidi Zəlimxan Yaqub.*

(Qılman İmanlı)

*...Sən onda taparsan Allah kəlamı,
Zamanın karvanı Zəimxandadır.*

(Nağı Həsənoğlu)

*... "Şair xalq" desə də çoxları bizə,
Ayə, hər yazandan Zəlimxan olmaz....*

(Müseyyib Eloğlu)

Musa Nəbioğlu bu kitaba daxil edilənlərin xalq şairi Zəlimxan Yaquba ithaf olunmuş şeirlərin hələlik yalnız bir hissəsi olduğunu, onun ünvanına hər gün yeni şeirlər gəldiyini qeyd edərək, gələcəkdə bu məzmununda daha bir kitabın hazırlanmasını qərara aldığı bildirir. Müəyyən səbəblərdən şeiri topluya düşməyənlərə üzülməməyi məsləhət görür, əminliklə ifadə edir ki, Zəlimxan Yaquba olan sevgidən, məhəbbətdən doğan heç bir şeir itib-batmayacaq, şairin şəxsi arxivində qorunub saxlanılacaq və gələcək nəşrlərə daxil ediləcəkdir. Musa Nəbioğlu haqlı olaraq Zəlimxan Yaqubun o böyük şairlərdən olduğunu təsdiqləyir ki, zaman-zaman haqqında danışılacaq, alimlər əsərlərini tədqiq edəcək, bəstəkarlar şeirlərinə musiqi bəstələyəcək, sözləri aşıqların dilindən, düşməyəcək, şairlər isə şərinə şeir qoşacaq.

Böyük söz fatehi Zəlimxan Yaquba uzun ömür, cansağlığı arzulayıram. Yaradıcılıq müstəvisində isə ona nəşə arzulamağa lüzum yoxdur. Çünki Zəlimxan üçün yaşamaq elə yaratmaq deməkdir.

Musa Nəbioğluna isə böyük şairin mövcüd və zənginləşməkdə olan irsini səfərbər edib oxuculara çatdırmaq naminə fəaliyyətində uğurlar diləyirəm.

2013

ÖLÜM BİLSƏYDİ Kİ, KİMİ ÖLDÜRÜR, ÖZÜ ÖLƏRDİ XƏCALƏTİNDƏN

*Zəlimxan Yaqub saz üstə yazılan sözün, sözü
ucaldan sazın ustadıdır.*

Həsən Əziz oğlu Həsənov

Sərlövhəyə çıxardığım bu müdrik kəlamın müəllifi kimdir, bilmirəm, lakin ürəyi saray, özü haqdan gələn haray, söz mülkünün sultanı olan söz fatehi Zəlimxan Yaqubun ünvanına deyəndə, sanki təsəlli tapıram.

Zəlimxan Yaqub şeirlərinin birində yazır:

*Şər ilandı, şər əfidi?
Saflıq ömrün şərəfidi.
Qoru görüm şərəfi di,
Qorudunsa, yaşamısan.*

Zəlimxan Yaqub Allah verən ömrü şərəflə yaşadı. Şərəfi qoruya-qoruya yaşamaq, şərəflə yaşamaq hər adama qismət olmur.

Zəlimxan Yaqub xalqını sevdi, mədəniyyətini sevdi və dövlətini sevdi. Vurğunu olduğu müqəddəs vətəninin pərvanəsinə çevrildi.

Zəlimxan Yaqubdan nə qədər yazsaq, ünvanına nə qədər gözəl sözlər işlətsək də, onun aydan arı, sudan duru, torpağın təkindən büllur bulaq kimi qaynayan poeziyası deyilən sözlərdən yüksəkdə durur. Bax, budur Zəlimxan Yaqub möcüzəsi!

XX əsr Azərbaycan aşiq sənətinin ən görkəmli nümayəndələrindən biri olan ustad aşiq Əmrah Gülməmmədovun ölümündən təsirlənən şair yazırdı:

*Başımıza gəldi nələr,
Ay Zəlimxan qaldıq mələr.
Açıldı çox möcüzələr,
Əmrah sirr gəldi, sirr getdi.*

Şeirdən nümunə gətirdiyimiz bu misraları bu gün Zəlimxan Yaqubun özünə də aid etmək olar. Biz onu tanıdığımız qədər də tanımadıq, Türk dünyasına sirr gəldi, sirr getdi.

Zəlimxan Yaqub kimdir? Azərbaycan ədəbiyyatında mövqeyi nədir? Bu sualın cavabı hər kəsə aydın olsa da, onun haqqında deyilən fikirlərdən nümunələr gətirmək istəyirəm. Millət vəkili, AMEA-nın müxbir

üzvü Nizami Cəfərovun fikrincə “Zəlimxan Yaqub bu dünyaya xüsusi missiya ilə gəlib: onun vəzifəsi böyük sənətin mövqeyində dayanaraq, böyük idealları təqdiq etməkdən, xalqla dövlət arasında əsrlər boyu ehtiyac duyulan harmoniyanın yaranmasına sənətkar-mütəfəkkir xidməti göstərməkdən ibarətdir”. Zəlimxan Yaqubu poeziya hökmdarı adlandıran Xalq şairi Xəlil Rza Ulutürk isə belə deyirdi: “Zəlimxan yeganə şairdir ki, Azərbaycanda heç bir təbliğata ehtiyacı yoxdur”. Xalq şairi Hüseyn Arif – “Zəlimxan Yaqubu mənə doğmalaşdıran, sevdiren cəhət məhz budur ki, o, əsas enerjisini bəziləri kimi özünüdəbliyə yox, təsirli, bəşəri mövzuları xalq ruhuyla, milli zəminlə bağlamağa sərf edir”, – deyirdi. Musa Yaqub onu sinəsi dolu şair adlandırır və yazır ki, Vətən və torpaq sevgisi, bəlkə də, Zəlimxan şərinə birincidir. Xalq yazıçısı Mövlud

Süleymanlı yazır: “Sadəcə, bir şeyi deyim: onun yaradıcılığı mənim türkcəmin çox doğma sözlərindən, duyğularından götürülüb ki, bu duyğuların, sözlərin minlərcə yaşı var. Minilliklərin də ruhunu ifadə eləyir”.

AMEA-nın müxbir üzvü, görkəmli filosof, müasir Azərbaycan fəlsəfi fikrinin ən görkəmli nümayəndəsi Səlahəddin Xəlilov isə bu qənaətdədir: “Hərdən mənə elə gəlir ki, Zəlimxan Yaqubun yazdıqları onun özününkü deyil, xalq yaradıcılığıdır, Zəlimxan isə, ancaq ifadəçidir. Görünür, o, bizimlə milli-mənəvi dəyərlərimiz arasında, bu günlə keçmişimiz arasında, sadəcə vasitəçi olur”.

Zəlimxan Yaqubun ölüm xəbərini Azərbaycandan kənarda eşidən Millət vəkili, Azərbaycan Mətbuat Şurasının sədri Əflatun Amaşov – “Sözün özü qədər böyük olan ustadı itirdik”, – deyərək yazır: “Zəlimxan Yaqub müasir Azərbaycan poeziyasında sütunudur. Zəlimxan dil məbədidir. O, ayrıca mənəvi dəyərdir. O dəyər ayrıca dünyadır”.

“Göy üzündə Allahın, yer üzündə bəndənin qədrini bilən” şair işıq ömrü yaşadı, nur ömrü yaşadı. Ən əsası, sözün həqiqi mənasında haqdan gəlib, haqqa gedən yolun yolçusu oldu. Həmişə dövrün nəbzini tutan, həyatla ayaqlaşan, hamını düşündürən şeirlər yazdı. “Kaş bu yuxudan ayılmayıdım”, “Çanaqqala zəfəri”, “Şuşada balam qaldı” kimi bir-birindən gözəl şeir və poemalar onun son yaradıcılıq nümunələridir.

Ona həsr etdiyim şeirin bir bəndində yazmışam:

*Sazdı, sözdü, diləkdi,
Yurda bağlı ürəkdi,
Söz mülkündə pələngdi,
Söz fatehi Zəlimxan.*

Söz mülkünün bükülməz biləkli pələngidi Zəlimxan Yaqub. Nə qədər xalqımız var, Zəlimxan Yaqub da var. Çünki Zəlimxan Yaqub və onun poeziyası həmişə sağdı, həmişə diridi. “Öləndə də qəbrim qədər Azərbaycan torpağıyam”, – deyirdi Zəlimxan Yaqub. Doğurdan da, təpədən dırnağadək Bütöv Azərbaycandı, Vətən torpağıdır Zəlimxan Yaqub.

...Elə torpaq olmaz ki, orada çayır olmasın. Elə bir adam olmaz ki, yeriyəndə ayağı büdrəməsin. Zəlimxan Yaqub poeziyası, bəlkə də, Türk dünyasında yeganə poeziyadı ki, şeiriyyatında bir dənə də çayır yoxdur. Zəlimxan Yaqubun yaradıcılığı elə bir yaradıcılıqdır ki, orada büdrəmələrə rast gəlməzsən. Elə bil, bütün sözlər özünün dediyi kimi, haqdan gəlir.

Məktəbimizin pedaqoji kollektivinin və şagird kontingentinin iştirak etdikləri tədbirlərdə ən çox istinad etdikləri sözlər, əzbər dedikləri şeirlər də məhz Zəlimxan Yaqubun poeziyasından nümunələrdir. Çünki həyatımızın elə bir sahəsi yoxdu ki, o sahəyə Zəlimxan Yaqub yüksək səviyyədə qələm çalmasın.

Mən Sabunçu rayonundakı 271 sayılı məktəbə direktor təyin olunan-dan sonra dəfələrlə burada Z.Yaqubla görüşlər keçirmişik. Həmin görüş-lərə sənət adamlarını, görkəmli ədəbiyyat xadimlərini, millət vəkllərini dəvət etmişik. “Çanaqqala zəfəri” poemasının təqdimatını da məktəbi-mizdə yüksək səviyyədə keçirdik. Bu görüşlərdə aldıkları təəssüratlar uşaqların dünyagörüşünü, estetik zövqlərini zənginləşdirib. Kollektivi-miz, qonaqlarımız həmin günü, həmin anı bütün ömürlərinə naxış hesab ediblər.

İki çağırış Milli Məclisə deputat seçilmiş mərhum professor Şamil Qurbanov həmişə deyirdi ki, Zəlimxan Yaqub qeyri-adi istedad sahibi-dir. İnsanlığın, elmin zirvəsində dayanan görkəmli alimlərimizdən Xudu Məmmədov isə deyirdi ki, Zəlimxan Yaqubun beynini öyrənmək lazı-mdır ki, insanda bunca iti yaddaş hardandı. Elə bilirdin, usta bağlamayıb, zərgər düzməyib, onun yaddaşı da, qabiliyyəti də, ilhamı da Haqdan gəlib. Məqalələrimdən birində yazmışdım: “Ən məşhur söz adamı gəlsin,

Zəlimxan Yaqubun hardasa bir beytini götürüb ondan irəli söz salsın – mümkün deyil”.

Zəlimxan Yaqub böyük ağıl və böyük ürək sahibi idi. İnsanlara, onların problemlərinə qarşı o qədər diqqətli idi ki, ona pənah gətirən bir nəfəri belə naümid qaytarmazdı. Dostlara qarşı hədsiz dərəcədə sayğılı idi. Yaxşı xatırlayıram, bir gün mənə zəng elədi ki, “Qadan alım, hardasan?” Dedim: “Məktəbdə”. Dedi: “Bakıxanov qəsəbəsində mərkəzi kitabxanada görüşümüz var, mən istəyirəm ki, gəlib məni götürəsən, məclisi də özün aparasan”. Dedim: “Baş üstə”. Sonra məktəbdən də müəllimlərdən, şagirdlərdən götürüb tədbirə getdik. Görüş o qədər gözəl keçdi ki, ayrılmaq istəmirdik. İştirakçılara, çıxış edənlərə o qədər həssas yanaşar, nitqlərə o qədər diqqət edər ki, görürdün adi bir sözü ürəyincə işlətməyəndə müdaxilə edər, doğru tələffüz, dürüst intonasiyanı öyrədər.

Sözə həssas yanaşırdı, məsuliyyətlə yanaşırdı. Bilirdi ki, hər bir söz sənət nümunəsidir. O, doğrudan da söz mülkünün həqiqi mənada sultanıydı. Hüseyn Arifi, Səməd Vurğun, Osman Sarıvəllini özünə ustad bilirdi. Həmişə deyirdi ki, Səməd Vurğun ədəbiyyatımızın, poeziyamızın generalissimusudu. Bəhrələndikləri şairləri daima yüksəkdə tutardı ki, bu da onun insanlığına, qədirşünaslığına dəlalət edirdi. Onun xalqa, mədəniyyətə xidmətini yüksəldəyərləndirən Ulu Öndər Heydər Əliyev haqqında qədirşünaslıqla yazırdı:

*Basdı bağına bu cahan səni,
Göylərdən göndərdi Yaradan səni.
Qorudun müqəddəs Azərbaycanı,
Sıyrılmış qılıncım, cəsarətimdən.*

Zəlimxan Yaqubla 1973-cü ildən başlayan tanışlığımız sonradan sözün həqiqi mənasında dostluğa çevrildi. Yaxın dostlarımızla tez-tez, ən geci ayda iki dəfə görüşərdik. Elə bil, bizi birləşdirən əvəzolunmaz dəyər idi Zəlimxan Yaqub. İndi adaş dostlarımıza – hörmətli Orucov Vidadi müəllimə, Səlimov Vidadi müəllimə, Borçalımızın ağsaqqalı, hörmətli Məhəbbət Qarabağlıya sual verirəm ki, bəs, bundan belə bizim axırıımız necə olacaq görəsən?!

Sanki bir universitet idi Zəlimxan Yaqub. İstedad, qabiliyyət hər adamda ola bilər. Amma onların üzə çıxması üçün mühit lazımdı. Bizim üçün mühit yaratmışdı Zəlimxan Yaqub, formalaşırdıq o mühitdə. Yaxınlaşırdıq, ara açılırdı, səmimiyyət olurdu, “can” deyib “can” eşidirdik. O mühitdə, onun yaratdığı atmosferin rayihəsini duyanlar indi barışmaq, qəbul etmək istəməirlər onun yoxluğunu.

Zəlimxan Yaqubla bağlı xatirələrimi toplusam, bir kitab olar. Bir məlum, məşhur həqiqəti deməyə özümü borclu bilirəm ki, mənə və ailə-mizə həmişə diqqət göstərib. Oğullarım Tural və Ramilin toyunda ürəklə iştirak edib, xeyir-dua verib. Ailəmizdə baş verən çətin günlərdə bizimlə olub. Təmkinli olmağa çağırıb. Yadımdadı, qardaşım Sərdarın ailəsində gərginlik vardı. Hava şəraiti çox pis olan bir gün idi. Bununla belə, Zəlimxan Yaqub gəldi, öyüdü ilə, məsləhətləri ilə, çəkdiyi misallar ilə həmin ağırlığı kərpic-kərpic götürdü. Mən bunları heç vaxt unutmaram.

60 illik yubleyimdə məclisi şərəfətə mindirdi. Sonralar dostlar, yoldaşlar arasında fəxarət hissi ilə deyirdim ki, mənim yubleyimdə dünyamızın böyük şairi Z.Yaqub iştirak edibsə, demək, bütün Türk dünyası orda olub. Həqiqətən də, Zəlimxan Yaqub hansı məclisdə olardı, həmin məclisi şərəfətə yüksəldərdi: harda oturardı, o yer məclisin başı olardı. Şadlandırırdı, şənləndirərdi, nikbin, xoş ovqat bəxş edərdi.

Haqqımda belə fikirlər də yazmışdı: “Səməndər Zəlimxanın gözən kitabxanasıdır. Mən bununla fəxr edirəm. Belə adamların olması cəmiyyətin, xalqın, insanlığın xeyrinədir.

Yalandan heç vaxt ad olmaz, yalandan şöhrət olmaz. Şöhrət varsa, onun kökündə halallıq, halal zəhmət durur, yuxusuz gecələr və ziyalı mədəniyyəti durur. Mən qardaşımı bağrıma basıb öpürəm, həmişə adı uca olsun, eşqi sönməz olsun. Zəlimxan kimi dostlar da, heç vaxt onun ətrafından əskilməsin!”

Onun özünün 60 illiyi Borçalıda da yüksək səviyyədə qeyd olundu. Bizim çox gözəl ziyayalılarımızdan biri, uzun müddət Borçalıda işləmiş, təəssüf ki, həyatdan da vaxtsız getmiş Arif Əliyev onda sağ idi və həmin məclislərdən birini aparırdı. Zəlimxan qağa növbənin mənə gəlib çatmasını gözləmədi, dözməyib dedi: “Sözü növbədən kənar qardaşım Səməndərə ver”. Mən də həmişə onun poeziyasının vurğunu olduğumdan, şeirlərini özüməməxsus tərzdə söyləyirdim. Həmişə də bəyənirdi.

Adam bilmir onun haqqında hardan desin, hardan başlayıb harda qurtarsın.

Böyük şairlə xalqın vida görüşündə gözəl sənətkar, xalq artisti Mənsur İbrahimov öz çıxışında dedi ki, belə adamlar iki əsrdə bir dəfə yetişir. Görkəmli alim Nizami Cəfərovun Zəlimxanın istedadından, qabiliyyətindən danışaraq vurğuladı ki, Zəlimxan Yaqub xalqdan, millətdən getdi, onun başqa şairlərdən fərqi ondan ibarətdir ki, Azərbaycan ədəbiyyatını, poeziyasını əzbər bilirdi.

Nə qədər adam mənə şairə simsar bildiklərindən, zəng edib başsağlığı verdi. Sabunçu rayonunda məktəb direktoru işləyən şairə Zöhrə Qaraqızı şeir yazıb mənə göndərib:

*Şairlər olacaq, şeir olacaq,
Çiçəklər açacaq, güllər solacaq.
Dünya boşalacaq, dünya dolacaq,
Zəlimxan doğulmaz daha dünyada.*

Doğrudan da, Zəlimxan Yaqubun timsalında dünyadan – Türk dünyasından gözəl bir insan köçdü: Yeri uca zirvələr səltənəti olan gözəl bir insan. Allah o insana qəni-qəni rəhmət eləsin. Cənnətməkan olsun. Nə qədər Azərbaycan xalqı var, Azərbaycan dövləti var, Zəlimxan Yaqubun məkanı qədərbilən həmvətənlərimizin ürəyidi. Çünki o, nə yazdısa, ürəkdən yazdı, nə dedisə, ürəkdən dedi. Dedi ki, öləndə də qəbrim qədər Azərbaycan torpağıyam.

Təpədən dırnağadək Vətən idi, Azərbaycan torpağıydı Zəlimxan Yaqub.

Zəlimxan Yaqub deyirdi ki, “yazanda elə yaz, kitabın sənin, qalından olmasın, qalandan olsun”. Bu mənada, onun qələmindən nə çıxıbsa, Azərbaycan xalqına qalan sərvətdi.

Yazılarımın birində Zəlimxan Yaqub haqda fikrimi qısaca olaraq belə ifadə etmişəm: “Böyük söz fatehi”. Və nədənsə mənə elə gəlir ki, bu fikri ilk dəfə mən söyləmişəm, bu üç sözü eyni məxrəcə mən gətirmişəm. Bu, doğrudan da, belədir. O, aydın, axıcı, “durnanın gözündən də duru” sözlərdən istifadə edir, dumduru beytlər, dumduru şeirlər ərsəyə gətirirdi.

Hansı şeirini oxuyursan, təpədən-dırnağadək hikmətdi.

Zəlimxan Yaqubun əsərləri bədii idrakın həddlərini nəhayətsizliyə qədər genişləndirən və çağdaş həyatımızın gerçəklərindən güc alan aforizmlərlə doludur. Onun poeziya nümunələrini “bu yaxşıdı, o biri daha yaxşıdı”, – deyib seçim aparmaq olmaz. Ən məşhur söz xiridarları belə deyə bilməz ki, Zəlimxan Yaqubun filan sözü hikmətlidi, digəri yox. Fikrimi qüvvətə mindirmək üçün elə Z. Yaqubun şeirlərindən birinə müraciət edirəm:

*Öz eşqi var, hər ucalan zirvənin,
Dağa təpə deyilməz ki, deyilməz.
Şimşəklərin pəncəsində didilməz,
Sel ağzında yeyilməz ki, yeyilməz.*

*Diri var ki, tez bükəsən ağlara,
Ölü var ki, dayaq olub saqlara.
Qarğaları qaldırasan dağlara,
Qartal kimi öyülməz ki, öyülməz.*

*Hər ucalıq bir alçağa dərd olar,
Üzə gülər, ürəyində pərt olar,
Ömrü boyu mətin olar, mərd olar,
Sərt qayalar əyilməz ki, əyilməz.*

Söz mülkünün бүкүlməz biləkli pələngi olan Zəlimxan Yaqub həmişə sağdır, həmişə diridir və nə qədər ki, qədərbilən xalqımız var, müstəqil dövlətimiz var, “Tutacaq dünyanı səsım-sorağım, dünyadan havayı getməyəcəyəm”, – deyən Zəlimxan Yaqub da var olacaqdır.

SÖZ FATEHİ ZƏLİMXAN

*İşıqdı, nurdu, Aydı,
Söz fatehi Zəlimxan.
“Haqdan gələn haraydı”
Söz fatehi Zəlimxan.*

*Bir sərvətdi kamalı,
Sərt zirvəli, qayalı.
Əsl insan – ziyalı,
Söz fatehi Zəlimxan.*

*Nur ələnir üzündən,
Durr tökülür sözündən.
Razı deyil özündən
Söz fatehi Zəlimxan.*

*Yaxşılıq Haqdan qalıb,
El gücündən guc alıb.
İlhamıyla ucalıb
Söz fatehi Zəlimxan.*

*Sazdı-sözdü, diləkdi,
Yurda bağlı ürəkdi.
Söz mülkündə pələngdi,
Söz fatehi Zəlimxan.*

TORPAQ MƏCNUNU

*Ziyalı o deyil ki, savadlıdır, o adamdır ki, keçmişlə
gələcək arasında özünün yerini müəyyənləşdirə bilsin.*

Volter

Hər dəfə onu xatırlayanda, yaxud hansısa məclisdə onun haqqında söz düşəndə yadıma ilk düşən Volterin yuxarıdakı dahiyənə fikri olur. Və düşünürəm ki, görəsən niyə bəzən hər əlidiplom-luya ziyalı deyirik. Bəyəm, ali təhsilli olmaq ziyalı olmaqmı deməkdir? Əslində ziyalı kimdir? Bəli, ziyalı, Volterin də dediyi kimi, təkcə savadlı olan yox, “keçmişlə gələcək arasında özünün yerini müəyyənləşdirə” biləndir. Cəmiyyətdə özünü təsdiq edən, hər məclisdə yuxarı başda yeri görünən, sözünə-söhbətinə, dəyərli məsləhətlərinə, ağsaqqal öyüd-nəsihətlərinə ehtiyac duyulandır.

Şəxsi münasibətim olmasa da, tanınmış ictimai xadim və pedaqoq, Yeni Azərbaycan Partiyası Siyasi Şurasının üzvü, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərdi təqaüdəçüsü olmuş Əməkdar Elm Xadimi, filologiya elmləri doktoru, professor Həsən İbrahim oğlu Mirzəyev – Həsən Mirzə mənim üçün məhz belə ziyalılardan olub. Onu respublikamızda elmi ictimaiyyət arasında nüfuzlu bir alim olmaqla yanaşı, həm də bütöv bir şəxsiyyət kimi tanıyıram. Elə bir şəxsiyyət ki, təkcə bir kəndin, bir elin-obanın yox, bütövlükdə millətin ağsaqqalı kimi tanınıb, alim kimi öz hücrəsinə qapılıb qalmayıb, cəmiyyətdə baş verənlərə hər zaman özünəməxsus təmkinli münasibəti ilə seçilən ictimai xadim olub. İki çağırış Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinə deputat seçilib. Sözün əsl mənasında xalq elçisi olub, xalqın elçisi olub. Millət və dövlət üçün taleyüklü məsələlərdə sözünü ən ali tribunadan cəsarətlə deyib. Məqamında sözünü deyib. Haqqın, haqlının yanında olub, haqq sözü mərđanə deyib. Millət vəkili kimi də peşəkarlıq nümunəsi göstərib.

Özüm də ixtisasca filoloq olduğumdan, Həsən müəllimin Azərbaycan filoloji elmindəki yerini və sanbalını yaxşı bilirəm. Respublikamızda tanınmış dilçi alimlərdən olduğunu, 1965-ci ildə namizədlik, 1987-ci ildə doktorluq dissertasiyaları müadifə etdiyini, uzun müddət kafedra müdiri kimi fəaliyyət göstərdiyini, 200-dən çox elmi əsərin, o cümlədən 25 kitabın (bunlardan 10-u monoqrafiyadır), 8 tədris proqramının, 100-dək publisistik məqalənin müəllifi, eyni zamanda 42 monoqrafiya, dərs vəsaiti,

metodik göstəriş və tədris proqramının, 9 dərslik və dərs vəsaitinin elmi redaktoru, 6 bədii əsərin redaktoru, neçə-neçə elmlər namizədi və doktorlarının elmi rəhbəri və ya rəsmi opponenti olduğunu da yaxşı bilirəm.

Həsən Mirzəyevin elmi fəaliyyəti dilçilik elminin müxtəlif bölmələri ilə bağlı olsa da, o, feilin tədqiqatçısı kimi özünün məktəbini yaradan, feil mövzusunda ən görkəmli tədqiqatçı kimi tanınan böyük alimdir. Bu sahədə uzun illər apardığı elmi tədqiqatla yanaşı, həm də filologiya fakültəsinin tələbələrinə mühazirələr oxuyub, seminar məşğələləri aparıb.

Uzun illər Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetində, Azərbaycan Milli EA-nın Dilçilik İnstitutunda, Bakı Dövlət Universitetində dilçilik üzrə ixtisaslaşdırılmış müdafiə şurasının üzvü olub.

Həsən Mirzəni görkəmli alim və ictimai-siyasi xadim kimi yüksək dəyərləndirən filologiya elmləri doktoru, professor Buludxan Xəlilov haqlı olaraq yazır: “Həsən Mirzəyev Azərbaycan filologiyasının inkişafında, eyni zamanda ictimai-siyasi düşüncənin irəliyə getməsində, vətəndaş cəmiyyətində kimin kim olduğunu ictimaiyyətə tanıtmada obyektiv mövqeyi olan bir ictimai xadim idi”.

Həsən Mirzəyevin yaradıcılığında aşırıq poeziyasına dair tədqiqatlar, aşırıqlarımızla bağlı elmi-publisistik yazılar da mühüm yer tutur. O, aşırıq yaradıcılığında şəxs adlarını, toponimləri, hidronimləri, tayfa adlarını və s. araşdırmaqla milli-mənəvi dəyərlərimizin öyrənilməsinə böyük töhfə vermişdir.

Onun qələminin məhsulu olan “Dərələyəz mahalının toponim və şivə sözləri”, “Qərbi Azərbaycanın Dərələyəz mahalı” kitabları isə alim təfəkkürü və zəhmətinin məhsulu olmaqla yanaşı, həm də vətəndaşlıq xidmətidir. Elə bir xidmət ki, Azərbaycan xalqına, dövlətimizə və dövlətçiliyimizə, mədəniyyətimizə xidmət kimi illər keçdikcə dəyəri daha da artacaq.

Həsən Mirzənin bir alim kimi keçdiyi ömür yolunda yazıb-yaratdığılarından sadaladığım bu nümunələr olsa-olsa bu zəhmətkeş alimin hər kəsə qismət olmayan zəngin bioqrafiyasının ayrı-ayrı səhifələrindən seçmələrdir, nümunələrdir. Və mən inanıram ki, onun alim kimi keçdiyi ömür yolundan bəhs edən neçə-neçə elmi əsərlər yazılacaq, dissertasiyalar müdafiə olunacaq.

Həsən Mirzə həm də sazın-sözün – aşırıqların dostu, şair qəlbli bir insan, əsl könül adamıydı. Poetik nümunələrindən ibarət kitabları da nəşr olunub. Aşırıqlarımız sevə-sevə onun şeirlərini oxuyurlar. Şair kimi qələmini müxtəlif mövzularda sınasa da, daha çox Vətən sevgisindən, yurd həsrətindən, itirdiyimiz torpaqların nisgilindən yazıb, bu torpaqların mütləq işğaldan azad ediləcəyinə inanaraq yazıb.

Qərbi Azərbaycanın, xüsusən də Dərələyəz mahalının hər daşına, qayasına bələd olan, bu yerləri el-el, oba-oba gözən Həsən müəllim eşitdiklərini, gördüklərini və bildiklərini həm də bir alim gözü ilə nəzərdən keçirib, bir vətəndaş alim kimi tədqiq edərək geniş ictimaiyyətə çatdırmağı özünə borc bilib. Onun Dərələyəz mahalı haqda yazdıqları da çoxdur. Bu mövzuda cild-cild kitabları var. Bu yazıda məqsədim onun Dərələyəzə bağlı yazdıqlarından söhbət açmaq olmasa da, bir misal gətirmək istəyirəm.

Dərələyəzdəki məşhur Salsal qalası haqda geniş elmi-publisistik məqalə yazan H.Mirzənin tədqiqatlarından öyrənirik ki, Salsal həm qala, həm də məşhur sərkərdə adıdır və qədim tayfa (Sal tayfasının) adından götürülmüşdür. O, bu qənaətə gəlir ki, “Dərələyəzdəki Salsal qalası azərbaycanlıların qədim babalarına məxsus olmuş və onlar burada xarici istilaplara və digər düşmənlərə qarşı döyüşmüşlər”.

Salsal qalası haqqında tarixi faktları, rəvayətləri yazıya alan Həsən Mirzə bu tarixi abidə haqqında fikirlərini həm də poetik dillə ifadə edir:

*Salsalın qalası məğrur, vüqarlı,
Qoçdaşlı qəbirlər sinəsi dağlı.
Alban kilsələri sirli, soraqlı,
Salıb tarixə iz Dərələyəzdə.*

“Babasının izi”, nənəsinin sözü, Türk-oğuz yurdunun gözü olan yurdu-yuvası, məskəni əldən gedən Həsən Mirzə tapdanan, param-parça olan vətənin nisgilinə dözə bilmir, bu gün aşığıların dilinin əzbəri olan “Dərdimi” rədifli şeirində öz dərdini poetik dillə ifadə edərək, “dərdimi ilə söyləsəm, qurtarmaz, filə yükləsəm, çəkəmməz” deyərək haray çəkir. Mənim dərdimi “ağıllər dilə gətirsin, aşığılar elə söyləsin”, – deyir. Dərdinin çarəsini torpaqlarımızın düşmən tapdığından xilasında görür:

*Düşmən əlindədir müqəddəs yerim,
Ləlim, cəvahirim, abidəm, pirim.
Qoy ayağa qalxsın igidim, ərim,
Bəlkə, bu şad xəbər silə dərdimi.*

Onun bu şeirinə Xalq şairi Zəlimxan Yaqub, Alqayıt, Səadət Buta və onlarla digər şair və aşığılar nəzirə yazıblar.

Həsən Mirzənin aşığı sənətinə, poeziyaya bağlılığından danışdıq da, onun Xalq şairi Zəlimxan Yaqubla dostluğundan söhbət açmamaq insafsızlıq olar. Onların arasında səmimi dostluğun, ata-oğul

münasibətinin olduğunun canlı şahidiyəm. Təsadüfi deyildir ki, Həsən Mirzə 2015-ci ilin fevralında dünyasını dəyişərkən bundan ən çox təsirlənənlərdən biri bu gün özü də Haqq dünyasında olan Zəlimxan Yaqub idi. Sevimli şairimiz dostunun ölümündən təsirlənərək keçirdiyi hissləri şeirin ecazkar diliylə qələmə alaraq yazmışdı:

*Həsən Mirzə, dost itirmək ağırdı,
Dost itirən fağırlardan, fağırdı.
Yetim qalan yoldu, izdi, çığırdı,
Sənsiz qaldı çölüm, düzüm, çəmənəm.*

Həsən Mirzəyə xitabən “Sən yoxsansa, mən də yoxam dünyada”, – deyən Zəlimxan Yaqub haqlı olaraq onu “ayrılığın həsrətini, qəmini çörək kimi yeyə-yeyə”, öz yurdunu öyə-öyə yaşayan “torpaq Məcnunu” adlandırır.

Öməkdar Elm Xadimi fəxri adına, Prezident təqaüdünə və “Şöhrət” ordeninə layiq görülməsi onun zəhmətinin dövlətimiz tərəfindən layiqincə qiymətləndirilməsinin sübutu olmaqla yanaşı, həm də onun vətəndaş-alim kimi keçdiyi mənalı ömür yolu və zəngin həyat təcrübəsi ilə elmimizə və elimizə, xalqımıza başucalığı gətirdiyinin göstəricisi, eyni zamanda dövlətimiz və dövlətçiliyimiz var olduqca qədirlənən xalqımızın yaddaşında əziz bir xatirə kimi yaşayacağının da qarantıdır.

OCAQDI ŞAMİLİM, PİRDİ ŞAMİLİM

Hər elin-obanın özünün məşhurları, tanınmışları, yurda şöhrət olan oğulları olur. Və bu oğulların içərisində elələri də olur ki, adını təkcə doğrulub boya-başa çatdığı elin, mahalın yox, bir ölkənin, millətin şərəf tarixinə yazır. Təkcə bir kəndi, rayonu, mahalı yox, mənsub olduğu milləti, vətəndaşı olduğu dövləti dünya miqyasında ləyaqətlə təmsil edərək onun üzəqlığına çevrilir. Böyük alim, böyük ziyalı, ictimai-siyasi xadim, bir eldə pərvəriş tapıb bir millətin oğlu olan filologiya elmləri doktoru, professor, iki çağırış Azərbaycan Milli Məclisinin üzvü olmuş **Şamil Qurbanov** kimi. O Şamil Qurbanov ki, türk şairi Mehmet Akif demiş, heç zaman zülmü alqışlamadı, zalımı sevmədi, gələnin keyfi üçün gedəni söymədi. O Şamil Qurbanov ki, zamanəmizin böyük şairi Zəlimxan Yaqub ona ünvanladığı şeirdə deyir:

*Yeridin, başına səpələndi qar,
Baxmadın yolların uzaqlığına.
Elmin yollarında ağaran saçlar,
Döndü bir millətin üz ağlığına.*

Təbiətən sakit, mülayim xasiyyətli, üzündən nur tökülən Şamil müəllim həmişə başqalarının (əslində onun üçün başqası yox idi – hətta ilk dəfə görüşdüyü adamı da doğması, əzizi kimi qarşılayar, olduqca həssas münasibət göstərərdi) dərdsini öz dərdi bildi, şair demiş, “dərdli görüb, öz dərdsini” unutdu, qayğıya möhtac olana qayğısını əsirgəmədi, ehtiyacı olanın hoyuna yetdi, dadına çatdı, elin ağrı-acısı kövrək qəlbini göynətdi, sevincli günlərində isə uçmağa qanadı olmadı.

Allah ona hər şeyi vermişdi. Şux qamətinə mütənasib olan ağayana yerişi, nurlu çöhrəsindən heç zaman əksik olmayan təbəssümü, uca dağların zirvəsini xatırladan ağ saçları ona çox yaraşırdı. Uzaqdan gələndə elə bilirdin bir vüqarlı dağ gəlir. Zahirən sakit təbiətli bir adam təsiri bağışlasa da, daxilən təlatümlü dəniz kimi qabarıb-çəkilən, dağ çayı kimi coşğun idi və elə coşğun çay ömrü də yaşadı Şamil müəllim. Səsi ən yüksək tribunlardan gəldi, millətin, dövlətin taleyüklü məsələləri həll olunanda bəziləri kimi seyrçi mövqe tutmadı, millət vəkili, ziyalı və

vətəndaş kimi prinsipial mövqedən çıxış etdi. Heç zaman əməldə bir, dildə başqa cür olmadı. Düşündüklərini cəsarətlə dilə gətirdi. Hətta dedikləri çoxunun xoşuna gəlməsə də, düz sözü söyləməkdən çəkinmədi. Milli Məclisdə Qarabağla bağlı məsələ müzakirə olunarkən çoxunun bu gün də həsəd apardığı bir cəsarətlə Avropanın ən böyük dövlətlərindən birinin prezidentinin ünvanına haqlı olaraq işlətdiyi olduqca kəskin ifadə bu gün az qala zərb-məsəl kimi dillərdə dolaşır. Həmin sözləri demək üçün böyük cəsarət, ən azı məhz Şamil Qurbanov olmaq lazım idi. Və haqsızlığa qarşı bu dözümsüzlük onda sadəcə olaraq bir millət vəkili kimi mandatının ona verdiyi səlahiyyətlərə arxayınılıqdan gəlmirdi.

Onu tanıyanlar yaxşı bilir ki, həyatdakı mövqeyindən, daşdığı vəzi-fədən asılı olmayaraq o, həmişə haqqın, haqlının tərəfində olub. Burada bir hadisəni xatırlatmaq istəyirəm. Hələ orta məktəbdə oxuduğu illərdən kommunist partiyasının üzvü olan Şamil müəllim universitetdə oxuyarkən ona dərs deyən müəllimlərlə bərabər partiya iclaslarında iştirak edirdi. İlk partiya təşkilatının növbəti iclaslarının birində erməni məsələsi ilə bağlı sərt mövqe sərgiləyən professor Abbas Zamanovun partiya sıralarından çıxarılması məsələsi müzakirə olunurdu. İclasda iştirak edən müəllimlərin hamısı onun partiyadan çıxarılmasına səs versə də, yalnız tələbə Şamil Qurbanov narazılığını bildirdi, müəllimlərdən fərqli olaraq Abbas müəllimin partiya sıralarından çıxarılmasına səs vermədi. İndi bəlkə də çoxlarına adi görünsə də, ötən əsrin 50-ci illərində bunun nə demək olduğunu yaşlı nəslin nümayəndələri yaxşı bilirlər. Xüsusən də bir tələbə üçün bunun çox ağır nəticələri ola bilərdi. Amma hər zaman haqqın-ədalətin tərəfində olan Şamil Qurbanov universitetdən xaric olunmaq təhlükəsi ilə üzləşsə də, vicdanının səsinə dinlədi, əqidəsinə xilaf çıxmadı. Baxmayaraq ki, onun səsi heç nəyi həll etmirdi və Abbas müəllim onsuz da partiyadan xaric edildi. Sonralar Abbas Zamanov Şamil müəllimin bu qətiyyətini, qeyrətli addımını – haqqın, ədalətin yolundakı fədakarlığını həmişə minnətdarlıqla xatırlayar, razılığını bildirirdi.

Bir alim kimi də yorulmaq bilmədi Şamil müəllim, məhsuldar işlədi. Gecəsi-gündüzü olmadı, yazdı, yaratdı. Onun tədqiq edib üzə çıxardığı ləyaqətli insanları saymaqla qurtaran deyil. Məmməd Qarayevi, Həmzət bəy Qəbulov-Şirvanskini, Rəhim bəy Məlikovu, Sona xanım Axundovanı, Kərim Yayıcılı, Əlibəy Hüseynzadəni, Əhmədbəy Ağaoğlunu və başqa ziyalılarımızı xalqa tanıtdı. Cəmaləddin Əfqanını tədqiq etdi, onun milliyyət etibarı ilə Azərbaycanlı olduğunu sübuta yetirdi. Yubileyinin qeyd olunması yolunda qeyrət və qətiyyət nümayiş etdirdi. Əlaqədar təşkilatlara müraciəti nəticə verməyəndə isə XX əsrdə ədəbiyyatımızın böyük himayədarı və bilicisi olan ümummilli liderimiz Heydər

Əliyevə müraciət etdi və onun şəxsi göstərişi ilə C.Əfqaninin 160 illik yubileyinin dövlət səviyyəsində qeyd olunmasına nail oldu. XX əsrin əvvəllərində xalqımızın taleyində mühüm rol oynamış iki böyük şəxsiyyət – Nəriman Nərimanov və Məmməd Əmin Rəsulzadədən, bu günkü Türkiyənin qurucusu M.K.Atatürkdən və XX yüzilliyin sonlarında öz milli müstəqilliyinə qovuşmuş müstəqil Azərbaycan dövlətinin memarı Heydər Əliyevdən yazdı. Neçə-neçə açılmamış səhifələrə işıq saldı. Və mən onda böyük qürur və iftixar hissi ilə dedim:

*El bilir o, elmin zirvəsindədi,
Ocaqdı Şamilim, pirdi Şamilim.*

Sədası bütöv Azərbaycandan və türk dünyasından gələn Şamil müəllim doğma Borçalını bir an da olsa unutmadı. Bu qədim türk yurdunun son illərdəki ağrı-acısını içində yaşatdı, onun problemlərini ən yüksək tribunallardan cəsarətlə söylədi. Ötən əsrin 90-cı illərində Borçalıda, xüsusilə də Bolnisi rayonunda soydaşlarımızın yaşadığı kəndlərin adlarının dəyişdirilərək mənası bəzən heç gürcülərin özlərinə də məlum olmayan adlarla əvəzlənməsinə etirazını dəfələrlə Gürcüstanın o vaxtkı prezidenti E.Şevardnadzeyə bildirdi. Bütün cidd-cəhdinə baxmayaraq, bu problem öz həllini tapmadıqda isə bir ziyalı və vətəndaş yangısı ilə son ümid yeri kimi bir əli həmişə borçalıların üstündə olan Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevə müraciət etdi:

“Çox hörmətli Heydər Əlirza oğlu!

İşinizin çox olduğuna və vaxtınızın məhdudluğuna görə Sizə zəhmət vermək istəməzdim. Amma xalqımızı, vətənimizi, istiqlaliyyətimizi bütün varlığınızla sevdiyinizi hamımız görürük. Bilirik ki, Siz gecə-gündüz çalışır və dünya azərbaycanlılarının taleyinə də biganə qalmırsınız. Odur ki, Gürcüstanda yaşayan soydaşlarımızın vəziyyəti haqqında sizə müraciət etmək qərarına gəldim”.

Ulu Borçalının ağrı-acıları, burada yaşayan soydaşlarımızın üzləşdiyi problemləri ilə yanaşı hər biri bu torpağın şöhrətini artıran görkəmli ziyalıların həyatına da bir işıq saldı. Faiq Əfəndi, Hüseyn Minasazov, Əlimərdan bəy Topçubaşov, Həsən Seyidov, Həsən Həsənov, Zəlimxan Yaqub, Pənah Xəlilov, İman İldırım Türk, Əli Bayramoğlu, Nəbi Gülməmmədov, Hüseynqulu Məmmədov, Hacı müəllim və Xalidə müəllimədən yazdı. Faxralının hər qarışına bələd olduğu əsrarəngiz təbiətindən vəcdə gəldi, Təhməz bulaqdan, Səkkizayaqdan yazdı. Sədası Qoşabulaqdan, Qızılqayadan, Səngərdən, Muşur bulağından, Babəkər dağından gəldi.

Oxucular üçün də maraqlı olacağını nəzərə alıb, bu böyük insanın keçdiyi ömür yoluna bir də nəzər salmaq istəyirəm. Şamil Dünyamalı oğlu Qurbanov 1934-cü il may ayının 10-da Gürcüstanda – Bolnisi rayonunun Faxralı kəndində anadan olub. 1955-ci ildə bu kənddə onbirillik orta məktəbi bitirib və həmin ildə ADU-nun (indiki BDU-nun) jurnalistika şöbəsinə daxil olub. Universiteti fərqlənmə diplomu ilə bitirib və “Azərbaycan məktəbi” jurnalında ədəbi işçi kimi fəaliyyətə başlayıb. 1961-ci ildə universitetin jurnalistika fakültəsində baş laborant vəzifəsinə keçib, 1962-ci ildə Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi kafedrası üzrə aspiranturaya daxil olub və 1965-ci ildə “Zaqafqaziya rusdilli mətbuatında Azərbaycan ədəbiyyatı (1905-1917)” mövzusunda dissertasiyanı vaxtından əvvəl müdafiə edərək filologiya elmləri namizədi elmi dərəcəsi alıb. Müdafiədən sonra o, “Bakı” və “Baku” qəzetlərində ədəbiyyat şöbəsinin müdiri işləyib. 1968-ci ildə yenidən universitetə qayıdıb və “Azərbaycan dili və onun tədrisi metodikası” kafedrasında dosent kimi pedaqoji fəaliyyətə başlayaraq Azərbaycan dilindən dərs deyib. 1971-ci ildə universitetin Rus ədəbiyyatı tarixi kafedrasına keçib və rus ədəbiyyatından mühazirə oxuyub. 1973-cü ildən Türk və Şərqi slavyan xalqları ədəbiyyatı kafedrasına (o zaman “SSRİ xalqları ədəbiyyatı” kafedrası adlanırdı) keçib və həmin kafedranın dosenti, sonra isə professoru olub. 1975-ci ildə “XIX əsrin sonu – XX əsrin əvvəllərində Azərbaycan-rus ədəbi əlaqələri” mövzusunda doktorluq dissertasiyası müdafiə edərək filologiya elmləri doktoru elmi dərəcəsini alıb. 1989-cu ildən isə həmin kafedraya rəhbərlik edib.

Şamil Qurbanovun Azərbaycan ədəbiyyatında açdığı yeni səhifələrdən qismən yuxarıda danışdığımızdan, burada yalnız onu qeyd etmək istəyirəm ki, onun ən böyük ədəbi xidməti Ömər Faiq Nemanzadə və Şeyx Cəmaləddin Əfqani haqqında tədqiqatlarıdır. Bunların hərəsi haqqında məqalələrdən əlavə 4-5 kitab nəşr etdirib.

1978-ci ildən 1992-ci ilə qədər doktorluq elmi dərəcəsi verən Elmi şuranın elmi katibi olub, 1981-1992-ci illərdə filologiya fakültəsinin qiyabi və axşam şöbəsinin dekanı vəzifəsində çalışıb. Dəfələrlə beynəlxalq simpozium və konfranslarda (Ankara, Bursa, Tehran, Bağdad, İsfahan, Moskva, Tiflis, Daşkənd və Düşənbə) iştirak edib, Daşkənd və Tiflis ali məktəblərində Azərbaycan ədəbiyyatından dərs deyib.

30-a qədər kitabın, 300-dən çox elmi məqalənin müəllifidir. Məqalələri İran, İraq, Türkiyə, Gürcüstan və s. ölkələrin nüfuzlu elmi jurnallarında çap olunub. 1995 və 2000-ci illərdə majoritar yolla Bakı şəhərinin Nizami rayonundakı 12 saylı seçki dairəsindən Azərbaycan Milli Məclisinə deputat seçilib. Ömrünün sonuna – 2004-cü ilin yanvarına kimi Milli

Məclisin üzvü olmaqla yanaşı, həm də Bakı Dövlət Universitetinin “Türk və Şərqi slavyan xalqları ədəbiyyatı” kafedrasına rəhbərlik edib.

Tanrının ona verdiyi yetmişillik ömür payını ləyaqətlə yaşadı, KİŞİ kimi yaşadı Şamil müəllim! Həmişə qürurlu oldu, məğrur dayandı. Ən çətin anlarında belə qeyrətinə, qüruruna sığındı, şəxsiyyətinə, mənliyinə kölgə salacaq bir işə yol vermədi. Bu yetmiş ili elə yaşadı ki, millətimizin həmişəyaşar üzağlığına çevrildi, az-az adamlara nəsim olan ümumxalq məhəbbəti qazandı, ürəklərdə özünə yuva qurdu, yaddaşlara yazıldı. Bu oldu onun zəhmətinin ən böyük bəhrəsi, həyatda qazandığı ən böyük mükafatı.

Ümummilli liderimiz Heydər Əliyev və vurğunu olduğu dövlətimizin, dövlətçiliyimizin başında duran möhtərəm prezidentimiz İlham Əliyev cənabları da onun bir alim və ictimai-siyasi xadim kimi fədakar əməyini yüksək qiymətləndirdilər. Bütün bunlar isə işıqlı insanların onun keçdiyi şərəfli ömür yoluna verdiyi qiymət idi. Xalqın məhəbbətindən, dövlətin qayğısından ruhlanan Şamil müəllim bütün zülmətlərə nur saçan işığa dönmüşdü. Yeriyan, gəzən nur parçasıydı, nuruna ehtiyac duyulan hər yerdə tapılardı. Bu ehtiyac isə həmişə, hər yerdə duyulurdu.

Dünyasını vaxtsız dəyişməsi ilə bütün dostlarını, yoldaşlarını, doğmalarını, soraqları türk dünyasının hər bucağından gələn tələbələrini yandırır-yaxdı Şamil müəllim. Ölmədi, ölməzliyə qovuşdu. Torpaq, vətən təəssübkeşliyi, dövlətə, dövlətçiliyə məhəbbəti və bağlılığı, ədəbiyyatımıza, Türk elmi dünyasına verdiyi töhfələriylə, bərəkət kimi məclislərə nur gətirən nurani çöhrəsi, incə yumoru, haqqa, ədalətə çağıran qərəzsiz çıxışlarıyla yenə də bizimlədir, həmişə sıramızdadır. Özündən sonra bizə neçə-neçə qiymətli kitab yadigar qoyan Şamil Qurbanov haqqında hələ çox deyiləcək, çox yazılacaqdır. Çünki şeirlərimin birində dediyim kimi:

*Bəhrəsi hardadı, özü ordadı,
Söhbəti ordadı, sözü ordadı,
Odu içindədi, közü ordadı,
Hələ açılmamış sirdi Şamilim.*

“ALİMLİK, İNSANLIQ YÜZDƏ BİRDƏDİR...”

Görkəmli filosof-alim Camal Mustafayevin 80 illik yubileyi münasibətilə işıq üzü görmüş “Dədə Camal” kitabı müasir Azərbaycan elmi, pedaqoji və ədəbi ictimaiyyətini ortaq məxrəcə gətirən fenomen bir şəxsiyyət haqqındadır.

“Pedaqogika” nəşriyyatında çap olunan həmin kitaba alimin haqqında yazılmış xatirələr, şeirlər və onun həyatının müxtəlif anlarını yaşadan şəkillər daxil edilib. K.Aslan və R.Faxralı tərəfindən nəşrə hazırlanan həmin kitaba ön sözü Xəzər Universitetinin rektoru, fizika-riyaziyyat elmləri doktoru, professor Hamlet İsaخانlı yazmışdır. “Təfəkkür işığında” başlığı altında verilmiş ön sözün müəllifi qeyd edir ki, Camal müəllimin qeyri-adiliyinin, həssaslığının, ağlasığmaz dərəcədə xeyirxahlığının və mehribanlığının şöhrəti sadəcə camaat arasında onun Şərq fəlsəfəsi mütəxəssisi kimi qazandığı elmi etimadı üstələyirdi: “Öz işini-gücünü kənara atıb, rastına çıxan tələbələrin çətinə düşən məsələlərini həll etmək üçün saatlara ora-bura ayaq döyür, işə düzələ bilməyənlə iş tapmaq ümidilə işıq ucu gələn hər yerə müraciət edir. Əlindəki qələm dissertasiya işinin yazılmasında məsləhət istəyənlərə kömək etmək üçün həftələrlə yuxusuna düşmənlə kəsilir. Öz kiçik maaşını ehtiyacı olan tələbələrə paylayır və ya çətin vəziyyətə düşmüş keçmiş kapitalistin qızına verirdi...”

Hamlet İsaخانlı Camal müəllimi oxucuya belə təqdim edir: “Camal Mustafayev filosofdur, orta əsrlər Şərq fəlsəfəsi, etika və estetika üzrə tanınmış, şöhrətlənmiş mütəxəssisdir. Şeirimizin, folklorumuzun köklərini araşdıran, gözəlliyini tərənnüm edən alimdir. Qeyri-adi, humanist insandır, sözü üzə deyən, həqiqəti heç nəyə dəyişməyən müasirimizdir. Üzügülər, üzündən nur tökülən, peyğəmbər kimi bir adamdır”.

Bəli, Hamlet müəllimin bu fikrini mən də bölüşürəm: Camal Mustafayev məhz peyğəmbər kimi bir adamdır. Və elə buna görə də onun barəsində söz demək böyük məsuliyyət tələb edir. Hörmətli oxucu, kitabla tanış olduqca eyni fikri bölüşən bir çox ziyalıların adına, Camal müəllimin haqqında xatirələrinə rast gələcək. Bu fikir hətta bəzi məqalə və şeirlərin sərlövhesinə də çıxmışdır: “Peyğəmbər xislətli insan” (Şəmistan Mikayılov), “Mövlanə ömrü” (Rafael İncəyurd), “Camal müəllim nümunədir bir mələyə” (Əflatun Saraçlı) və s.

Hər dəfə haqqında söhbət düşəndə mütləq ölməz sənətkar, böyük ustad Aşıq Kamandarın ona həsr etdiyi şeirinin bir bəndini xatırlayıram:

*Alimlik, insanlıq mində birdədir,
Yüz “mənəm”də bir zərrəsi görünür.
İnsan, alim olmaq böyük zirvədi,
O zirvədən Yer kürəsi görünür.*

Və Allahdan o böyük ustada rəhmət, Camal müəllimə isə cansağlığı diləyərək düşünürəm ki, necə də yerli-yerində verilmiş qiymətdir. Xalqımızın bir böyük oğlunun digər böyük oğluna verdiyi qiymətdir bu sözlər.

“Dədə Camal” kitabında çox məmnunam ki, mənim də böyük alimə həsr etdiyim məqaləm yer alıb. Camal müəllimin böyüklüyü və həm də xoşbəxtliyi məhz ondadır ki, o, təkcə elm adamı olmaqla kifayətlənmədi, həm də el adamı oldu. Özü də el adamı olmağı elm adamı olmaqdan üstün tutdu. Şəxsi nümunəsi ilə çoxlarına sübut etdi ki, atalarımız doğru deyib: “Alim olmaq asandır, adam olmaq çətin”.

Camal müəllimlə dəfələrlə müxtəlif tədbirlərdə və ikilikdə görüşlərimiz olub. Və mən hər görüşümüzdə bu böyük insanı özüm üçün yenidən kəşf etmiş, onun sadəliyinə, böyük ürəyinə, el-obaya məhəbbətinə heyran olmuşam. Ancaq “Dədə Camal” kitabı işıq üzü görəndən və həmin kitabda yer alan yazıları oxuyandan sonra dərk etdim ki, Camal müəllimi tanımaq üçün təkcə özümün müşahidələrim az imiş.

Kitabı oxuyacaq və Camal Mustafayevi yaxşı tanıyan oxucuları bəlkə də belə bir sual düşündürəcək: Nə əcəb “Dədə Camal” kitabında mərhum professor, sabiq millət vəkili, həm də Camal müəllimin dostu, ellisi Şamil Qurbanovun xatirə yazısı yer almayıb. Əminliklə deyirəm ki, əgər Ş.Qurbanov sağ olsaydı, yaşasaydı, C.Mustafayev haqqında, sözsüz ki, ən ucadan danışan məhz o olardı. Ancaq oxucu Camal müəllimlə mərhum Şamil Qurbanovun bağlantılarını əks etdirən məqamlara digər müəlliflərin yazılarında rast gələndə anlayacaq ki, bu iki böyük elm nəhənginin dostluğu yalnız “Dədə Camal” kitabının “mündəricat” hissəsində öz əksini tapmayıb. Yeri gəlmişkən xatırladım ki, müəllifi olduğum “Alimlik, insanlıq mində birdədir” sərlovhəli məqalədə saflıq, halallıq, təmizlik, paklıq mücəssəmələri olan bu iki şəxsin dostluğunun altını cızmışam: “Hər kəsə qarşı böyük diqqət göstərən bu müdrik insan (Camal Mustafayev) heç razı olmayıb ki, kimsə onun yolunda kiçik də olsun əziyyət çəksin. Yaxşı yadımdadır, bir dəfə hansısa bir tədbirdən çıxanda mərhum professor Şamil Qurbanov Camal Mustafayevi evinədək ötürməyi bizə tapşırdı. Amma Camal müəllimin özünəməxsus inadkarlığı imkan vermədi ki, onu düz evinədək aparaq. Yaxınlıqdakı metro stansiyasında çox cidd-cəhdlə dedi ki, siz yolunuza davam edin, mən metro ilə gedəcəm. Xahiş-minnətimiz də heç bir nəticə vermədi. Camal müəllimin sözünün qabağında söz deməyin elə də asan iş olmadığını bildiyimizdən onunla razılaşmaqdan başqa çarəmiz qalmadı. Beləcə, bizimlə sağollaşıb metroya getdi. Ona qarşı həmişə böyük diqqət göstərən Şamil müəllim ertəsi gün maraqlandı ki, Camal müəllimi evinə rahat apara bildinizmi? Deyəndə ki, Camal müəllim bizimlə ancaq metroya qədər getdi, möhkəmcə danlandıq”.

Camal Mustafayevə təkcə yuxarıda sitat gətirdiyim rəhmətlik Aşıq Kamandar şeir həsr etməyib. Ona olan münasibətini poeziya ilə ifadə edən şairlərimizin sırasında ilk növbədə Zəlimxan Yaqubu dayanır. Z.Yaqubun Camal müəllimə hələ gənclik illərində yazdığı şeirin son bəndi belədir:

*Deyir, peyğəmbərdi eşidən, bilən,
Qoy öpsün hər çiçək, hər yarpaq səni.
Qara palçığına qurban olum mən,
Nə təmiz yaradıb bu torpaq səni.*

Zəlimxan Yaqub Camal Mustafayevin peyğəmbər xislətini, nəfsitoxluğunu həm də onunla əlaqələndirir ki, Camal müəllim həm dünyanın böyük filosoflarını, həm də dinləri, xüsusən İslam dinini, Məhəmməd Peyğəmbərin əxlaqi dünyasını dərinlən mənimsəyən çox böyük bir şəxsiyyətdir.

Mərhum professor, şair-publisist Famil Mehdi isə Camal Mustafayevə həsr etdiyi “İməcilik” şeirinin tarixçəsini belə qələmə alıb: “...O vaxt dəbdə olan və çox sevdiyim Çin qələmimi ona bağışlamaq istədim. Götürmədi. “Bu qələmlə şeirlərini yaz”, – dedi. O qələmlə xeyli şeir yazdım. Onlardan birini – “İməcilik” şeirimi isə məşhur filosof Camal Mustafayevə həsr etdim:

*İməcilik istəyirəm,
İməcilik.
Ürəklərdə ətalətin buzlarını,
Qırıb tökə çilik-çilik.*

Möhtərəm oxucu “Dədə Camal” kitabında mərhum şairə Hökümə Billurinin, Müzəffər Şükürün, İsa İsmayılzadənin, Barat Vüsalın, Elbəyi Cəlaloğlunun, Məşədi İsmayılın, Rasim Kərimlinin, Buta Sadıqovun, Ziyadxan Əhmədin, mərhum şair Lətif Güləhmədovun, Vəli Qədirlinin, Səyavuş Uyğunun, Mülkədar Nadirin, Orxan Əfəndiyevin və adlarını çəkmədiyim digər ünlü şairlərin Camal Mustafayevə həsr etdikləri şeirlərlə – insanlıq himnləri ilə tanış olacaq. Bu sırada, bəlkə də, ən diqqəti çəkən Səadət Butanın “Dədə Camal!” poeması olacaqdır.

İlk sətirlərdə Camal müəllimin haqqında söz deməyin məsuliyyət tələb etdiyini yazmışdım. Bu işin necə çətin olduğunu İbadət Mövləli də etiraf edir: “Camal müəllim tərifi sevmir, tənqid eləmək, irad bildirmək üçünsə

“əlyeri qoymur”, elə bir iş görmür ki, nəşə deyə biləsən...” Ancaq bu fenomenal şəxsiyyəti tanıyanlar onu təqdir etməyi özlərinə borc bilirlər. Bakı Slavyan Universitetinin professoru Qəzənfər Rəcəbli onu “ziyalılığın etalonu”, yazıçı Vidadi Babanlı “İnsanığa naxış adam”, akademik Budaq Budaqov “Alimliyi ilə insanlığı bir olan şəxsiyyət”, əməkdar elm xadimi Abuzər Xələfov “Alimliyin və insanlığın fəvqündə dayanan bir ziyalı”, fəlsəfə elmləri doktoru, professor İzzət Rüstəmov “Öz məninə hörmət edən, onu qiymətləndirən, öz sözü, mövqeyi, həyat prinsipi və amalı olan nadir bir şəxsiyyət” kimi təqdim edirlər. BDU-nun klassik Azərbaycan ədəbiyyatı kafedrasının müdiri, professor, Əməkdar müəllim Qara Namazov Hüseyn Cavidin bir fikrinə istinadən deyir ki, Camal müəllim Nizami kimi dahidən yazdığı üçün onunla bərabər sənət dünyasında əbədidir. Əməkdar müəllim, professor Tofiq Abasquliyev cəsarətlə yazır ki, SSRİ dövründə Şərq fəlsəfəsini tədqiq edən heç bir filosof Camal Mustafayev qədər məşhur olmamışdır.

Mən müəlliməm. Ona görə də Camal müəllimin pedaqoji ustalığından yazmasam, olmaz. Etiraf olunur ki, Camal müəllim mahir bir pedaqoq kimi dərslərini çox ustalıqla aparır, tələbə-müəllim münasibətlərini o qədər yüksək səviyyədə qurur ki, haqqında həmişə xoş sözlər eşidilir. Professor Abuzər Xələfov yazır: “Bəlkə də o, yeganə müəllimlərdən biridir ki, heç vaxt hər hansı müəllim və ya tələbə ondan dekanlığa şikayət etməyib. Bax, bu da Camal müəllimin pedaqoji ustalığının, müəllimlik bacarığının bariz göstəricisidir. Bu baxımdan, Camal müəllim həm də tələbələrin böyük dostu kimi şöhrətlənmişdir. Həqiqətən tələbələr onu çox sevirtilər”.

Camal Mustafayevin 50, 60, 70, 75 illik yubileyləri keçirilməyib. Xəzər Dəniz Gəmiçilik İdarəsi rəisinin müavini Elşad Həsənov bunun səbəbini belə izah edir: “Camal müəllimin həyatda qaçdığı şeylər də var. Mən dəfələrlə bunun şahidi olmuşam. Camal müəllim kimi böyük bir alim həmişə şan-şöhrətdən qaçıb, şan-şöhrət üçün “əldən-ayaqdan gedənlərdən” olmayıb. Gənc idim və onun bu xüsusiyyəti mənə müəmmalı görünürdü ki, belə adlı-sanlı, hörmətli bir alim niyə öz halal haqqını almaq istəməsin? Ən azından dəbdəbəli yubileyinin keçirilməsinə niyə

etiraz eləsin? Özü istəməyib, etiraz edib, mane olub. Mənə belə gəlir ki, yubileylərinin keçirilməsinə etirazı da Camal müəllimin böyüklüyünün, mənəvi zənginliyinin, təvazökarlığının təzahürüdür. Camal müəllim böyük şəxsiyyətdir və bu kimi məsələləri xırdalıq sayır. Bu, həm də Camal müəllimin müdrikliyinin təsdiqidir”.

Buradan bəlli olur ki, Camal Mustafayevin 80 illik yubileyinin keçirilməsi də onun dostlarının təşəbbüsü və təkidi ilə reallaşıb.

Ömrün 80-ci zirvəsini fəth edən görkəmli alim-filosof, mənəvi mədəniyyətin və ruhi fəaliyyətin yüksək məqamına çatan nəcib insan Camal Mustafayevin qəlbi qurub-yaratmaq, öyrənilib-öyrətmək eşqi ilə döyünür. Keçmişlə gələcək arasında öz yerini mütləq müəyyənləşdirmiş olan Camal müəllimə Allahdan uzun ömür, möhkəm cansağlığı arzulayıram. Onun müdrik nəsihətlərinə və ağsaqqal xeyir-duasına bizim hələ çox ehtiyacımız var. Camal Mustafayevin şəxsiyyəti bir insan materialı kimi öyrənilməli, tədqiq edilməlidir.

Yaşa, yarat, Camal müəllim! O gün olsun 100 illik yubileyinizi qeyd edək!

2008

ÖYRƏDƏNİN VƏ ÖYRƏNƏNİN HAQQ SƏSİ

Hər bir fərdin sırf özünəməxsus ömür payı var. İnsan həmin ömür yolunu elə keçməlidir ki, baxanlar orada qoyulan izlərin xeyirxahlıq və qüdsiyyət çəkisini görə bilsinlər. Görüb qiymətləndirsinlər. Qiymətləndirib onu gələcək nəsillərə ərməğan versinlər. Bu yazıda elə bir insan haqqında söz açıram ki, özünəməxsus ömür payını təkcə özü üçün yaşamayıb. Həmin şəxs ömür yolunu elə keçib ki, onun izlərinin xeyirxahlıq çəkisinin ağırlığı heç bir tərəziyə sığan deyildir. Onu

qiymətləndirməyə cəhd ediblər və gələcək nəsillərə ərməğan qoyublar. Bu ərməğan “Özü üçün yaşamayan insan” adlı kitabdır. O insanın adı isə Hüseynqulu Məmməd oğlu Məmmədlidir.

2008-ci ildə Bakıda “Nurlan” nəşriyyatında nəşr olunan həmin kitab ömrünün yarısından çoxunu Gürcüstan və Azərbaycan respublikalarında xalqın maariflənməsinə, təhsilin inkişafına və keçən əsrin 80-ci illərindən həyatının sonuna kimi Dədə Qorqud boylarının araşdırılmasına həsr etmiş Hüseynqulu Məmmədov haqqında Azərbaycanın görkəmli alimlərinin, iş yoldaşlarının, tələbələrinin və onu yaxından tanıyan insanların xatirələrindən ibarətdir. Kitaba həm də H.Məmmədlinin yaradıcılığından nümunələr və onun kitabları haqqında mətbuatda dərc olunmuş məqalələr və s. daxil edilmişdir.

Fəxr edirəm ki, bu kitabda mənim də “El adamı” sərlövhəli xatirə məqaləm yer almışdır. Sevinirəm ki, onun haqqında söz demiş müqtədir ziyalıların arasında mənim də adım vardır. Qürur duyuram ki, Hüseynqulu müəllim müəllifi olduğum “Faxralıtək ağır elim var mənim” adlı kitabıma yazılmış ön sözün müəllifidir.

Hüseynqulu Məmmədli 1919-cu ilin bahar bayramında Gürcüstanın Borçalı mahalının Faxralı kəndində anadan olub. 1941-1962-ci illərdə Gürcüstanın təlim Azərbaycan dilində olan orta məktəblərində direktor müavini, direktor vəzifələrində çalışıb. 1962-ci ildə Bakıya köçüb. 1963-1980-ci illərdə Azərbaycan SSR Maarif Nazirliyində məktəb inspektoru vəzifəsində

çalışıb. Qalan ömrünü Dədə Qorqud boylarının tədqiqinə həsr edib. Faxralı orta məktəbinin məzunları arasında çıxmış yüzdən çox alimin yetişməsində onun müstəsna xidmətləri olmuşdur. Professor, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin birinci və ikinci çağırış deputatı seçilmiş Şamil Qurbanov, ipəkçilik üzrə respublikada ilk elmlər doktoru olmuş Namaz Bədəlov, fizika-riyaziyyat elmləri doktoru Tahir Pənahov, şair Abbas Abdulla və başqaları məhz Hüseynqulu Məmmədlinin yetirmələridir.

Zəmanəmizin Dədə Qorqudu

Fransız bəstəkarı və dirijoru Şarl Quno (1818-1893) yazıb: “Bizi özümüzə saxladığımızdan daha çox başqasına verdiyimiz zənginləşdirir”. Hüseynqulu müəllimin xarakterinin bütövlüyünü və zənginliyini ümumiləşdirmək üçün onun gördüyü əzəmətli işlər sırasından yalnız Qorqudşünaslığa verdiyi töhfələri sadalamaq yetər: “Kitabi-Dədə Qorqud” eposunun 1300 illik yubileyi ərəfəsində işıq üzü görmüş “Dədə Qorqud” ensiklopediyasının ərsəyə gəlməsində Hüseynqulu müəllimin məsul katib kimi böyük zəhməti olmuşdur. H.Məmmədli müxtəlif vaxtlarda eposla bağlı nəşr etdirdiyi məqalələri bir yerə toplayaraq “Dədəm Qorqud gözən yerdə bu yerlər...” kitabını araya gətirmişdir. O, “Dünyanı düşündürən Dədə Qorqud” adlı tədqiqat əsərini çapa hazırlamışdı. “Kitabi-Dədə Qorqud”un tədqiq tarixi, coğrafiyası, “Kitabi-Dədə Qorqud”un qədim yunan mifologiyası ilə, həmçinin türk xalqlarının digər eposları ilə süjet bəqliliği və digər problemlər onun əsas tədqiqat mövzuları olmuşdur.

Akademik Bəkir Nəbiyev Hüseynqulu müəllimin “Dədəm Qorqud gözən yerdə bu yerlər” monoqrafiyasına münasibət bildirərkən bu əsərə bütövlükdə müəllifin verdiyi ad üstündə dayanmışdır: “Dədəm Qorqud gözən yerdə bu yerlər”. Bunun özü elə əslində çox gözəl bir estetik folklor nümunəsidir. Mən inanıram ki, bu məqalənin başlığından götürülüb döndə-döndə şeirlər yazılacaq, mətləblər izhar olunacaq, aşkar ediləcək. Onda hamı Hüseynqulu müəllimi məmnun-məmnun xatırlayacaqdır”.

Gürcüstan Respublikasının Əməkdar jurnalisti, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü Dnyamalı Kərəm (Əliyev) isə Hüseynqulu Məmmədlini “Zəmanəmizin Dədə Qorqudu” adlandırır.

Dövrünü 50 il qabaqlayan müəllim

Biologiya elmləri namizədi Nadir Qurbanov Hüseynqulu müəllim haqqında xatirə məqaləsində yazır: “Yadımdadır, o, bizə dərs deyəndə mövzuya aid suallar verilərdi və hər bir şagird ona paylanmış vərəqdə başa düşdüyü kimi sualı cavablandırardı. Sonra şagirdlərin düşünmə qabiliyyətini yoxlamaq məqsədilə, fikirləşmə sərbəstliyini müəyyən etmək üçün şifahi suallar verilərdi. Hal-hazırda bu metod “interaktiv metod – beyin həmləsi” adlanır. Hüseynqulu müəllim belə dərs metodundan hələ 50-60 il bundan əvvəl istifadə etmişdir və müəllimlərdən də bunu tələb etmişdir. Odur ki, Faxralı orta məktəbinin müəllimləri öz məzunları ilə fəxr edirlər”.

Mərhum filologiya elmləri doktoru, professor Şamil Qurbanov “Mənim ilk ədəbiyyat müəllimim” xatirə məqaləsində yazır: “...Şahbuzlu ibtidai məktəbində oxuyurdum. Həmin məktəbi bitirib orta məktəbə keçəndə Hüseynqulu müəllim yuxarı siniflərdə dərs deməyə başladı. Cox aydın və sirin diksiyası vardı, ədəbiyyatı da çox gözəl bilirdi. Konkret əsərlərin təhlili gələndə hər şeyi unudurduq, bütün fikrimiz-zikrimiz obrazlarda olurdu. Mən onda Hüseynqulu müəllimə və onun dərslərinə vuruldum”.

Stereotiplərə qarşı çıxan ziyalı

“Mənəviyyatın əsası ləyaqətlə düşünməkdir”. Bu fəlsəfi qənaət fransız riyaziyyatçısı və filosofu Blez Paskalın (1623-1662) müdrik fikirlərindən biridir. Hüseynqulu müəllim millətin işıqlı sabahı naminə ləyaqətlə düşünməyi bacarırdı. Bacardığını inam və qətiyyətlə reallaşdırırdı. O hətta milli mentalitetimizdəki köhnə stereotiplərə də cəsarətlə qarşı çıxırdı. H.Məmmədlinin cəsurluğu təfəkkür dərinliyinə, cəsarəti hünərvər zirəkliyə söykənir. Bu hünərvərliyə misal olaraq, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin iqtisadi qanunvericilik şöbəsinin baş məsləhətçisi, dövlət qulluğunun baş müşaviri, iqtisad elmləri namizədi, baş elmi işçi Əmirxan Babaşovun xatirə yazısından bəzi sətirlərin altını cizmaq istəyirəm: “XX əsrin əvvəllərində azərbaycanlı qızların tez nişanlanıb ərə getməsi bir ənənə halını almışdı. Bu, bizim Faxralı kəndində də özünü göstərirdi. Məktəbli qızlar məktəbdən yayınırdılar. Hüseynqulu müəllim məktəb direktoru işlədiyi vaxtlar bu meylə son qoyuldu. O illərdə bir nəfər də olsa məktəbyaşlı qız məktəbdən yayınmırdı. Elə bu səbəbdən də

orta məktəbi qurtaran qızlar ali təhsil almaq üçün Bakıya və digər şəhərlərə oxumağa gedib, ali məktəblərə daxil olurdular.

Bu gün Faxralı orta məktəbini bitirən qızlar arasında onlarca elmlər namizədi və müxtəlif sahələr üzrə yetərinə kadrlar vardır". Hüseyinqulu müəllim hətta bu stereotipi tənqid edən "Kitabxanaçı qız" məqaləsini də yazıb Bolnisi rayonunun "Al bayraq" qəzetinin 1961-ci il mart buraxılışında dərc etdirmişdi.

Yurdunun dəyərini birə-beş artıran insan

Hüseyinqulu Məmmədli haqqında xatirələr toplusunun adı orada yer alan məqalələrdən birinin adına uyğundur: "Təkcə özü üçün yaşamayan insan". Həmin məqalənin müəllifi görkəmli pedaqoq, şair Əli Səngərlidir. Ə.Səngərli məqalədə əsas vurğunu Hüseyinqulu Məmmədlinin müəllifi olduğu "Görüm Faxralının biri olsun beş..." adlı kitabının üstünə salır. "Kitabın adı bir kəndə aid olsa da, bəhrəsi bir millət üçün faydalıdır". Qeyd edir ki, H.Məmmədli həmin kitabda Faxralı kəndindən, orda olan tayfalarından, xalqın məişətindən, o cümlədən də dağlı, aralı, binəli keçmiş həyat tərzindən və onun maraqlı məqamlarından söhbət açır. Cahil və savadsız komsomolçuların və firqəçilərin, kolxoz quruculuğunun ilk illərində yol verdikləri zorakılığı, özbaşınalığı, xalqın başına gətirilən müsibətləri xatırlayır, 1937-ci il repressiyalarının günahsız qurbanlarını yada salır. "Görüm Faxralının biri olsun beş..." kitabında həmçinin XX əsrin sonunda keçmiş SSRİ ərazisində yaşayan türk soylu xalqlara qarşı millətçilik ruhunu qızıışdıran xoşagəlməz hallar da qeyd olunmuşdur. Kitabın məzmunu təkcə Faxralını deyil, butövlükdə Borçalı mahalını, Tiflis şəhərinin Saburtala məhəlləsindən başlamış Sarvan, Bolnis, Başkeçid rayonundan tutmuş Ermənistan ərazisinə daxil olan Amasiyaya qədər böyük bir coğrafi ərazini əhatə edir.

Keçən əsrin əvvəllərində bu yerlərdə baş verən qanlı-qadalı hadisələr kitabda öz əksini tapmışdır. Kamil tarixçi zəhmətinin məhsulu olan bu kitab barədə kitabın sərlövhəsinə çıxarılmış sözlər də Aşıq Şenliyin Faxralıya həsr etdiyi məşhur şeirindəndir. "Görüm Faxralının biri olsun beş..." kitabı Hüseyinqulu Məmmədlinin el-oba qarşısında mənəvi borcunu yerinə yetirməsinin tarixi təsdiqidir. Görün, akademik Bəkir Nəbiyev Hüseyinqulu Məmmədlinin "Görüm Faxralının biri olsun beş..." kitabı haqda nə yazır: "Bu (kitabın adı nəzərdə tutulur), türkiyəli aşıq Şenliyin

bir misrasıdır. Belə misralar Borçalıda da, Azərbaycanın bütün folklorunda da minlərlədir. Amma Hüseynqulu müəllimin həm birinci, həm də bu kitabında misranı monoqrafiya, fundamental kitabın başlığına çıxarması ona əbədiyyət verdi”.

Əbədiyyəti qazanmış Hüseynqulu Məmmədlinin əsərləri haqqında mətbuatda çoxsaylı məqalələr dərc olunmuşdur. Həmin məqalələrin, rəylərin səhih ünvanı “Özü üçün yaşamayan insan” xatirələr kitabında göstərilmişdir. Həmin kitaba ön sözü filologiya elmləri namizədi Şərəf Cəlilli yazmışdır. Ön söz müəllifi Hüseynqulu müəllimin məmur kimi təmənnasızlığının, heç zaman şöhrət dalınca qaçmamasının altını cızır: “Maarif Nazirliyində tutduğu vəzifənin adı mufəttiş olsa da, elə müəllim olaraq qaldı! Öyrədənin, öyrənənin haqq səsinə döndü. Qubadan ağ almanı, Göyçaydan narı, Gəncədən xurmanı, Lənkərandan limonu, Salyandan, Ağdaşdan heyvanı, Şuşadan xarıbülbulü, Gədəbəydən tər bənövşəni onun eşqinə dərib xonça tutdular. Ayağının altında qoç kəsdilər. Çırağa çıraq kimi baxdılar. Səbəb bir idi: Bu müfəttiş o birilərdən deyildi. Elin-dilin, öyrədənin və öyrənənin Adamı idi! Haqqın tərəzisində pərsəng vurmazdı. Düzü əyri, əyrini düz yazmazdı...”

Vətəndən nigaran gedən dahi

Ş.Cəlilli yazır ki, bütün dahilər, istedadlı insanlar kimi, Hüseynqulu müəllim də Vətəndən, Qarabağdan nigaran getdi: “Təbrizi, Dərbəndi, Borçalını, İrəvanı, Göyçəni, Zəngəzuru, Dərələyəzi, Dərəçiçəyi gavur qabağında qolubağlı görmək onun onsuz da yuxa könlündə qəmli bayatılar cücərtdi...”

Ancaq onu da qeyd etmək yerinə düşər ki, Hüseynqulu Məmmədliyə adi bir insan kimi həyatdan nigaran köçdü demək olmaz. Yəni də Ş.Cəlillinin təbirincə desək, bütün olmuşlara, olanlara baxmayaraq Tanrı ona hər şey nəsib etmişdi. Oğul-qız, nəvə-nəticə payı vermişdi. Oğlu evli, qızı göylü olmuşdu. Elçi gedib gəlin gətirmişdi. Qız köçürüb “taxtını mən verdim, baxtını Tanrı versin” söyləmişdi. Xalq şairi **Zəlimxan Yaqub** yazır ki, Hüseynqulu müəllimin yaşı 80-i keçib, 90-nı haqlasa da, həmişə sərrast qalmışdır: “Adətən həmişə görmüşük ki, insan yaşlandıqca danışığını itirir, Hüseynqulu müəllimdə isə Allahın vergisi ilə bir yerdə o məktəbdən, müəllimdən gələn nizam-intizam, səliqə-sahman var di...”

El ağsaqqalı

Zəlimxan Yaqub Hüseynqulu Məmmədlinin bir ağsaqqal kimi nüsx olduğunu vurğulayır: “Bizim anlamımızda, mən Zəlimxan Yaqubun şəxsində, Borçalıda yetişən ziyalıların anlamında ağsaqqal sözünün çəkisi çox böyükdü, çox şərəflidi. Elə bu gün bizi bu mərtəbələrə gətirib çatdıran, bəlkə də ağlarkəsmez mərtəbələrə gətirib çatdıran bax həmin o ağsaqqallara ehtiramımız idi ki, biz onlardan öyrənə-öyrənə özümüz cavan yaşında ağsaqqal olduq. Yəni Hüseynqulu müəllimin bir xidməti də ondan ibarətdir ki, özünün rəftarı ilə, ünsiyyət mədəniyyəti ilə, insani dəyərləri ilə, əxlaqi keyfiyyətləri ilə bir ağsaqqal kimi bizə nüsx oldu. Və biz həmişə fikirləşirdik ki, bax, ağsaqqal belə olar, alim belə olar, ziyalı belə olar. Adam öz elini-obasını belə sevir, müəllimini belə sevir, tələbəsi ilə belə fəxr eləyər. Bax, bu mənada biz şadiq, xoşbəxtik ki, Hüseynqulu müəllimin şəxsində Borçalı mahalının Azərbaycana, türk dünyasına bəxş etdiyi böyük şəxsiyyətlər, böyük ziyalılar var və onlar tükənmir, davam eləyir, getdikcə də davam eləyəcək. Mən çox böyük ehtiram hissi ilə hörmətli ağsaqqalımızın – bizim üçün adı da, yaradıcılığı da, övladları da, yetirmələri də, torpağı da, kəndi də həmişə əziz olan, unudulmaz olan Hüseynqulu müəllimin ruhu qarşısında bir şair olaraq baş əyirəm və fəxr edirəm ki, bizim torpağın belə ağsaqqalı olub”.

Qayğıkeş ata

Hüseynqulu müəllim böyük və gözəl bir ailəyə başçılıq edib. Üç qızı və üç oğlu var. Övladlarının hamısı ali təhsil alıb. Böyük oğlu tanınmış folklorşünas alim Elxan Məmmədli Azərbaycan MEA-nın Folklor İnstitutunda şöbə müdiri, Azərbaycanın Əməkdar mədəniyyət işçisidir. Eldar iqtisad elmləri namizədidir, Əmək və Əhəlinin Sosial Müdafiəsi nazirliyində çalışır. Ramiz “Ozon” zavodunun işçisidir. Ulduz bağçada tərbiyəçi müəllim, Firuzə fransız dili müəlliməsi, Firəngiz isə sənətşünasdır. Həmin ailənin özəllikləri barədə iqtisad elmləri namizədi Hətəm Həsənov 2002-ci ildə belə yazırdı: “Maraqlı faktdır ki, nəvələrinin körpə vaxtı hamısının tərbiyəsi ilə özü və xanımı məşğul olurlar. Odur ki, nəvələrinin əksəriyyəti babalarına oxşamağa çalışırlar. Ailədə hər kəsin öz kitabxanası var. 5 otaqlı mənzilin 3 otağı kitabxanadır. Uşaqlar ailə qurub getdikcə ata payı kimi onlara böyük bir kitabxana bağışlanır. Göz gördüyünü götür-

rər deyiblər. Övladlar atalarını daima oxuyan, yazan görmüşlər. Odur ki, ailə tamamilə ziyalıları ailəsidir”.

İngilislərdə belə bir müdrik deyim var: Bir cavan yaxınlaşıb aqıl qocadan soruşur ki, kamil insan olmaq üçün nə etmək lazımdır. Pirani qoca cavab verir ki, üç kollec qurtarmaq lazımdır. Gənc təəccüblənir və sual verir: – Nə üçün məhz üç? Mütəfəkkir gülümsəyib deyir: – Kollecın birini baban, birini atan, birini də sən qurtarmalısan.

Bu nöqtəyi-nəzərdən Hüseynqulu müəllimin nəvələri də babalarından, ata-analarından əxz etdikləri ziya işığı ilə kamilliyə yetişiblər. Onlar bu borcun əvəzini qismən də olsa çıxmağa çalışıblar. Belə ki, “Özü üçün yaşamayan insan” kitabı Hüseynqulu müəllimin nəvəsi Toğrul Bayramlının vəsaiti ilə nəşr olunub. Toplayanı və tərtib edəni isə Eldar Hüseynqulu oğludur. Beləliklə, Hüseynqulu müəllimin övladlarının, nəvələrinin kitabxanalarına bir qiymətli kitab da əlavə olunmuşdur.

Əlavə ştrixlər

Hüseynqulu Məmmədlinin şəxsiyyətini səciyyələndirən üstün məziyyətlər barədə söylənilən gözəl fikirlər kitabda yer alan xatirə məqalələrin sərlövhələrində öz əksini tapmışdır. Onların sırasından bəzilərinə bir yerdə göz ataq: “Əməli ilə özünə heykəl qoyan kişi” (B.Nəbiyev), “Cəfakeş, təmənnasız və unudulmaz insan” (H.İsmayılov), “Fəxrəli elinə ilahi tərəfindən göndərilən insan” (V.İsmayılov), “Dədə Qorqud kimi bir kişi” (K.Əliyev), “Hüseynqulu müəllim həm də həyat müəllimi idi” (G.Yoloğlu), “Abidə insan” (H.Həsənov), “Onu Dədə Qorqud ruhu yaşadırdı” (İ.Kərimov), “Qəmlərə sarvan” (Ş.Cəlilli), “El üçün yaşayanlar ölməz olur” (G.Əliyeva), “Şagirdlərini doğma balaları kimi sevirdi” (K.Nuriyev) və s.

Topluda Hüseynqulu Məmmədliyə bağışlanan kitabların avtoqrafları da yer almışdır. Həmin avtoqrafların müəllifləri Hüseynqulu Məmmədliyə bəslədikləri dərin hörməti “Əzizim”, “Köhnə dostum”, “Hörmətli müəllimim”, “Böyük qardaşım”, “Ata əvəzi Hüseynqulu müəllim”, “Elimizin, obamızın ağsaqqal ziyalı”, “Əziz ağsaqqalımız”, “Ustadımız” deyərək izhar edirlər. Avtoqraflar arasında orijinallığı ilə seçilənləri də vardır.

Əbədiyyətə qovuşan insan

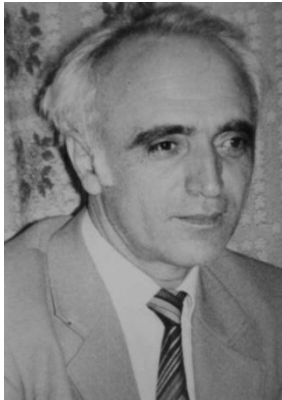
Bu sətirələrin müəllifi də Hüseynqulu müəllimin yüz illər yaşamasını, yaratmasını istəmişdi. Ancaq Abdulla Bədəlov demişkən, neyləyəsən, çox təəssüflər olsun ki, ömrün yaşama meydanı məhdud, arzuların at oynatdığı meydan isə hüdudsuzdur. Elmi-tədqiqatlar aparıb onlardan özündən sonra gələnlərin bəhrələnməsi üçün var gücü ilə çalışan Hüseynqulu müəllim ömrünün son gününədək, yəni 2005-ci il sentyabr ayının 21-də həyata əbədi göz yumanadək xoş arzuları yoluna parlaq işıq saçan şamək yanmaqdan nəinki qorxmur, əksinə, tükənməz arzuların gerçəkləşməsi - həyatı ifadəsini tapması naminə Ulu Tanrıdan möhlət diləyirdi.

Hüseynqulu müəllimin oğlu Elxan Məmmədli "Son söz və ya atama sonsuz məhəbbətim" adlı xatirə məqaləsində yazır: "Atamız şərəfli bir ömür yaşadı, mərəd yaşadı. Heç vaxt nə əlinin, nə də sözünün arxasını yerə vurdu. Bildiyi işə girişdi. Bilmədiyini işdən yapışmadı. Obyektiv oldu, həmişə haqqın tərəfində durdu. Haqqı qorudu, haqq da onu qorudu".

Həmin xatirələrdən məlum olur ki, H.Məmmədli həm də çox haqsızlıqlar görmüşdü. Onun Dədə Qorquddakı fəaliyyəti vaxtında layiqincə qiymətləndirilməmişdir.

Ancaq Hüseynqulu müəllimin əsl qiymətini tərbiyə üsulu, danəndəliyi, alicənablığı, qayğıkeşliyi, yüksək mədəniyyəti və savadı ilə nümunə göstərdiyi ardıcılıqları verdilər. Ərsəyə gətirdikləri "Özü üçün yaşamayan insan" kitabı ilə. Bu kitabın ərsəyə gəlməsində zəhməti olan, işıq üzü görməsində xidməti olan hər bir kəsə dərin minnətdarlığımı bildirirəm. Əsl qədirşünaslıq nümunəsi kimi dəyərləndirilməyə layiq olan bu kitab oxuculara həm də Hüseynqulu müəllimin müəllifi olduğu kitabların, elmi və məktəbsünaslığa aid məqalələrinin, oçerklərinin, xatirələrinin və şeirlərinin də adını və ünvanını göstərəcəkdir. Fikrimcə, "Özü üçün yaşamayan insan" haqqında kitab təkcə Hüseynqulu Məmmədlinin övladlarından, qohumlarından, dostlarından, ellilərindən, həmkarlarından ibarət dar çərçivədə deyil, bütün Azərbaycan və Türk dünyasında maraqla qarşılanacaqdır.

KƏSƏRLİ SÖZ SAHİBİ

İnternet saytlarının, sosial şəbəkənin cəmiyyət həyatına nüfuz etdiyi, qəzetçiliyin həttə tezliklə yox olacağının proqnoz edildiyi indiki dövəndə Azərbaycan mətbuatının yaşaması üçün fədakarlığa, vicdanlılığa, təmənnasızlığa hava-su kimi ehtiyacı var. “Əkinçi” qəzeti ilə ilk addımını atan Azərbaycan milli mətbuatı tarixində elə böyük şəxsiyyətlər var ki, onların fədakar, təmənnasız, vicdanlı fəaliyyəti əsas istiqamətləri müəyyənəşdirmiş, taleyüklü uğurlara yol açmışdır. Belə insanlar təkcə doğum və xatirə günlərində deyil, hər zaman xatırlanırlar. Azərbaycan

mətbuatının böyük nailiyyətlər yolunda, əzəmətli zəfər zənglərində unudulmaz Məmməd Məmmədovun da özünəməxsus rolu, tarixi xidmətləri vardır.

Məmməd İsrəfil oğlu Məmmədov 1930-cu ildə Borçalının ağır ellərindən olan Faxralı kəndində dünyaya göz açıb. Faxralıda kolxoz quruculuğunda fəal iştirak edən, təkcə doğma kəndində deyil, bütövlükdə Borçalıda dövrünün sayılıb-seçilən kişilərindən biri kimi tanınan, böyük nüfuz və hörmət sahibi olan, elmə, təhsilə yüksək qiymət verən atası İsrəfil kişi övladlarının ali təhsil almasına çalışıb və buna nail olub.

Məmməd 1947-ci ildə Faxralı orta məktəbini bitirdikdən sonra Bakıya gələrək Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki BDU-nun) Jurnalistika şöbəsinə daxil olub. 1954-cü ildə universiteti fərqlənmə diplomu ilə bitirən M.Məmmədov təyinatla “Sovet kəndi” qəzetinə işə göndərilib. Uzun müddət həmin qəzetdə müxtəlif vəzifələrdə çalışaraq yüksək peşəkarlığı və tələbkərlığı ilə seçilib. Onun üçün əhəmiyyətsiz mövzu olmayıb heç vaxt, heç nəyə başdansıvdu yanaşmayıb. Bir neçə cümləlik xəbər yazanda da, irihəcmli oçerk yazanda da eyni peşəkarlıq və məsuliyyətlə yanaşıb, mövzunu yüksək zövqlə işləyib. Toxunduğu mövzular yeknəsək olmadığı üçün yazıları oxucunu yormayıb. Çoxlarının hər gün rastlaşdığı, narahat olduğu, lakin dilə gətirməyə belə cəsərat eləmədiyi problemləri qəzet səhifələrinə çıxarmaqdan çəkinməyib. Mətbuatın üzərində sərt senzuranın hökm sürdüyü, bütönlüklə Komunist Partiyasının nəzarətində olduğu bir vaxtda əsl həqiqəti qəzet səhifəsinə çıxarmaq doğrudan da böyük cəsərat tələb edirdi.

Daim yaradıcı axtarışda olan Məmməd müəllim sadəcə olaraq yazmaq xatirinə yazmırdı. Rastlaşdığı bir problem, aşkar etdiyi neqativ hal barədə qəzetdə məqalə yazmaqla işini bitmiş hesab etmirdi. Yalnız jurnalist kimi deyil, həm də bir vətəndaş yangısı ilə həmin problemin həlli prosesini izləyər, müsbət dəyişiklik olmayanda, o mövzuya yenidən qayıdardı.

İndiki kimi xatırlayıram, “İstisu” kurortu ilə bağlı “İstisuda qaynar alver” adlı kəskin bir məqalə yazmışdı. Məqalədə bu kurort zonasında özbaşınalıqlara toxunulur, onu dünyanın ən yaxşı istirahət və müalicə mərkəzinə çevirməyin zəruriliyi əsaslandırılırdı. Yazı respublikada böyük əks-səda doğurmuşdu. Aradan bir müddət keçəndən sonra o, yenidən həmin mövzuya müraciət edərək “Bir daha İstisu” adlı məqalə ilə çıxış etdi.

Məmməd müəllimdə əsl jurnalistə və ziyalıya xas ola biləcək bütün müsbət keyfiyyətlər öz əksini tapmışdı. Mətbuat işçiləri və respublika ictimaiyyəti arasında kəsərli sözü, iti qələmi ilə böyük hörmət və nüfuz qazanmışdı. Səmərəli jurnalistlik fəaliyyətinə görə Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin Fəxri fərmanı ilə təltif olunmuş, “Əməkdar mədəniyyət işçisi” fəxri adına layiq görülmüşdü.

M.Məmmədov həm də elmi-tədqiqat işi ilə məşğul olmuşdur. Professor Xəlil Əlimirzəyevin elmi rəhbərliyi ilə “Azərbaycan kolxozçusu” qəzeti Azərbaycan kəndinin yenidən qurulması uğrunda mübarizədə” mövzusunda dissertasiya işini 1972-ci ildə uğurla müdafiə edərək tarix elmləri namizədi elmi dərəcəsi almışdır. O, 1978-ci ildən Politeknik İnstitutunda (indiki Texniki Universitetdə) Tarix kafedrasında müəllim kimi pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olmuş, BDU-nun Mətbuat tarixi kafedrasında diplom rəhbəri kimi müntəzəm fəaliyyət göstərmişdir.

Pedaqoji fəaliyyət Məmməd Məmmədovun bioqrafiyasında, onun ibrətamiz ömür kitabında mühüm yer tutur. Müəllimlik dövründə də prinsipiallığı ilə seçilmiş, həssaslığı və qayğıkeşliyi ilə dərs dediyi tələbələrin böyük rəğbətini qazanmışdır. Təsədüfi deyildir ki, onun bu keyfiyyətlərini yüksək dəyərləndirən tələbələr öz aralarında Məmməd müəllimi “Qızıl Məmməd” adlandırırdılar. Tədrisdə tələbələri, işdə isə gənc həmkarları ondan təkcə savad, təcrübə deyil, həm də həyatı, insanlıq fəlsəfəsini öyrənirdilər.

Özü də o, təkcə tələbələrinə qarşı yox, bütün dostlarına, eloğlularına qarşı da eyni münasibət bəsləyirdi, onu hamı sevirdi. Elə bu sevginin nəticəsi idi ki, namizədlik dissertasiyasının müdafiəsində iştirak etmək üçün yüzlərlə adam gəlmişdi.

Elmi-pedaqoji fəaliyyəti zamanı bir neçə monoqrafiya, 100-ə yaxın elmi məqalə yazan M.Məmmədov ömrünün sonunadək publisistik yazı-

larla mətbuatda çıxış etdi. Qarabağ müharibəsi, torpaqlarımızın işğalı və öz dədə-baba torpaqlarından didərgin düşmüş həmvətənlərimizin taleyi ona rahatlıq vermirdi. Bədnam qonşularımızın əsassız torpaq iddiası ilə üzləşən Azərbaycanın haqq səsinə dünyaya car çəkmək üçün Moskvaya “Pravda” və “İzvestiya” qəzetlərinə yazdığı məqalələr qısqançlıqla qarşılır, onun kəsərli sözünün qabağında duruş gətirə bilməyən erməni havadarları çıxış yolunu həmin məqalələri dərc etməməkdə görürdülər.

O, işlədiyi bütün sahələrdə xalqına layiqincə xidmət etmiş, halal şöhrət, nüfuz qazanmış, həqiqi ziyalı kimi seçilmişdi. Yorulmaq bilmədən yaradıcılıq eşqi ilə uğurlardan uğurlara doğru irəliləmək onun halal haqqı, tale qisməti idi.

Bu gün kimi dindirən, Məmməd müəllim barədə ancaq xoş sözlər söyləyər. Məmməd müəllimlə bağlı mənim də şirin xatirələrim vardır. O, çox qayğıkeş və diqqətçil bir insan idi. Hələ Bakı Dövlət Universitetinin filologiya fakültəsinə qəbul imtahanı verdiyim gündən daim mənimlə maraqlanar, dəyərli məsləhətlər verərdi. Ona o qədər isinişmişdim ki, ən çətin anlarımda yanına gedər, məsləhət istərdim.

Elə şirin söhbət edərdi, tövsiyələr verərdi ki, bir anlığa bütün çətinliklər yaddan çıxardı. Bu gün Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü kimi 20 kitabımın işıq üzü görməsində, bir neçə mükafat almağımda ilk növbədə məhz Məmməd müəllimə borcluyam.

Deyirlər dərd batmanla gəlir. Məmməd müəllimin ölümündən hələ özünə gələ bilməyən ailə dəhşətli bir faciə ilə üzləşdi. Məmməd müəllimin oğlu – Texniki Universitetin məzunu, bacarıqlı mühəndis, səmərəli təkliflərinə görə neçə-neçə müəlliflik şəhadətnaməsi alan Elşən Bakı metrosunda baş verən terror aksiyası zamanı həyat yoldaşı və uşağı ilə birlikdə həlak oldu.

...Bəzən həyat öz amansız qanunları ilə bizləri sınağa çəkir. İtirdiklərimiz nə qədər ağır olsa da, inam, sabaha ümid isə hər şeyə üstün gəlir. Bu gün Məmməd müəllimin və oğlu Elşənin dünyalarını vaxtsız dəyişmələri bizi sarsıtsa da, təsəllimiz bir ondadır ki, onların hər ikisindən xoş xatirələr, xeyirxah əməllər yadigar qalmışdır. Bir də ki, özündən sonra layiqli övladları, davamçıları olan valideyn heç vaxt ölmür. Məmməd müəllimin ixtisasca iqtisadçı olan oğlu Fikrət, filoloq qızı Sevda da atalarının adına layiq vətən övladlarıdır. Məmməd müəllimin dostu, tələbə yoldaşı, Borçalıda yaşayıb-yaradan “Şöhrət” ordenli istedadlı qələm ustası, Gürcüstanın Əməkdar jurnalisti Dünyamalı Kərəm Məmməd müəllimin qocalığa yetişmədən dünyasını dəyişməsinə təəssüflənsə də, bu aqibəti də İlahi qisməti hesab edir: “Şükürlər olsun ki, Məmməd haqq dünyasına oğul, gəlin və nəvə dağı ilə getmədi”.

Dünyamalı Kərəm “Region-press” qəzetinin 20.05.2011-ci il tarixli sayında dərc olunmuş “Ağır elin ağırçəkili oğlu” başlıqlı məqaləsində yazır: “O, həqiqətən ürək dostu, sağlam fikirli, etibarlı, sadıq, munis - qardaş idi. Kiminlə dostluq edəcəyini süzüb ələkdən keçirirdi. Onun dostu mənim və İsxanın dostu, mənimlə İsxanın dostu onun dostu olurdu. Şöbəmizdə sonralar xalq şari adına layiq görülmüş Xəlil Rza Ulutürklə, filologiya elmləri doktoru, professor Qulu Xəlilovla, elmlər namizədi Əliş Nəbiyevlə, dil-ədəbiyyat şöbəsindən akademik Bəkir Nəbiyevlə, filologiya elmləri doktoru, “Respublika” qəzetinin baş redaktoru Teymur Əhmədovla, “Kommunist” qəzetində baş redaktor müavini işləmiş Rəfael Nağıyevlə, bizdən bir kurs yuxarı oxuyan, Faxralı elindən olan pedaqoji elmlər doktoru Şəmistan Mikayılova çox səmimi dostluq əlaqələrimiz var idi... Məmmədin ürəyi incə və zərif idi, o, bahar müjdəçisi bənövşəyə, dağ çeşməsinin duru və saf suyuna bənzəyirdi. Sevgisi, eşqi, məhəbbəti günəşin nuru kimi idi... Məmmədlə olan dostluq xatirələrimi dəryalar mürəkkəb, meşələr qələm olsa belə, yazıb qurtarmaq olmaz... İnsanlığa xas olan bütün nəcib və ülvü xüsusiyyətləri Allah-təala öz qüdrətli əliylə Məmmədin gülər üzünə həkk etmişdi. Qeybət qırmağı, söz gəzdirməyi, kimsənin arxasınca danışmağı xoşlamazdı...”

Dünyamalı müəllim “Təhsil problemləri” qəzetinin 24 iyun 2012-ci il tarixli 723-cü sayında yer alan “İllərin izi var xatirələrdə” sərlövhəli məqaləsində də Məmməd Məmmədov haqqında xatirələrini bölüşür: “Onun hər sözünə, vədinə qeyd-şərtsiz etibar etmək olardı. O, yalan danışmağı sevməzdi, yalan danışanların qənimi idi. Təvazökarlıq Məmməd müəllimin ən gözəl əxlaqi dəyərlərindən birinə çevrilmişdi... Nəcib və ülvü duyğulara malik olan, vətən, xalq, ailə sevgisini dünya malından və mənəsbə hərəsiyindən üstün tutan İsrəfil Məhəmməd oğlu Məmmədovun oğlu Məmməd də öz atasının getdiyi haqq – ədalət yolu ilə getməli idi. Məmməd də atası İsrəfil kişi kimi ailəcanlı, mehriban, munis kişi atalardan biri idi...”

Məmməd müəllim onu tanıyan hər bir kəsin ürəyində unudulmaz əməlləri, yaddan çıxmaz xeyirxah işləri ilə özünə abidə qurmuşdur. O, yenə də Dünyamalı Kərəmin təbiri ilə desək, ömrünün yalnız birinci hissəsinə vida demiş, qələmə aldığı məqalələrini, əsərlərini oxuyan oxucularının qəlbində ikinci ömür, ölməzlik qazanmışdır.

KİM DESƏ Kİ, SÖZ QOCALIR, SÖZ ÖLÜR...

2018-ci il noyabrın 14-ü səhər təkcə onun doğulub boya-başa çatdığı Faxralı kəndi, faxralılar və bütövlükdə borçalılar üçün yox, həm də Azərbaycanın elmi-pedaqoji ictimaiyyəti üçün acı bir xəbərlə açıldı. Pedaqoji elmlər doktoru, professor, Prezident təqaüdcüsü, bütün həyatını elmə, təhsilə, xalqının maariflənməsinə sərf etmiş Şəmistan Mikayılovun dünyasını dəyişməsi xəbəri doğmaları və yaxınları ilə yanaşı, həmkarlarını və yetirmələrini də göynətdi.

İndiyədək onun haqqında bir neçə yazı yazmışam. Elə bu günlərdə də gələn il anadan olmasının 90 illiyini qeyd edəcəyimiz Şəmistan müəllim haqda növbəti yazı üzərində işləyirdim. Amma görünür qismət deyilmiş və təəssüf ki, artıq özünün oxuya bilməyəcəyi bu yazını da mən onun ünvanına yubiley təbriki kimi yox, ruhuna ehtiram olaraq çatdırmalı oldum.

Şəmistan Abdu oğlu Mikayılov 1929-cu ilin oktyabr ayında Borçalının ağır ellərindən olan Faxralı kəndində anadan olub. İlk təhsilini də burada alıb. Sonra o vaxtlar fəaliyyət göstərən Borçalı Türk Pedaqoji Texnikumunda oxuyub. 1947-ci ildə texnikumu bitirdikdən sonra Faxralıda müəllim kimi əmək fəaliyyətinə başlayıb. 1948-ci ildə isə Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki BDU) filologiya fakültəsinin Məntiq-psixologiya şöbəsinə daxil olub. Universitetdə təhsilini başa vurduqdan sonra yenidən doğma Faxralıya qayıdan Şəmistan müəllim kənddəki orta məktəbdə Məntiq-psixologiya və ədəbiyyat müəllimi kimi pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olub. 1958-ci ilin payızında isə Bakıya gələrək Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Pedaqoji Elmlər İnstitutunun aspiranturasına daxil olub. Preofessor Əliyər Qarabağlının elmi rəhbərliyi altında apardığı “V-VIII siiflərdə ədəbiyyat nəzəriyyəsi anlayışlarının öyrədilməsi” mövzusunda tədqiqat işinin nəticəsi kimi namizədlik dissertasiyasını 1963-cü ildə müdafiə edib. 1974-cü ildə doktorluq dissertasiyası müdafiə edib, çalışdığı institutda Ədəbiyyatın tədrisi və metodikası şöbəsinin müdiri vəzifəsinə, 1996-cı ildə Təhsil Problemləri İnstitutunun direktoru vəzifəsinə irəli çəkilib. Şəmistan Mikayılov həm də məşhur 91-lərdən biridir.

Müstəqilliyimizin həmin o ilk illərində, cəmiyyətimizin bir sistemdən digərinə keçid etdiyi dövəmdə Şəmistan müəllimin rəhbərliyi altında

və şəxsən özünün gərgin zəhməti hesabına təhsilimizin yeni dövrün tələblərinə uyğun inkişafı sahəsində olduqca faydalı işlər həyata keçirildi – xüsusilə də humanitar fənlər üzrə milli ideologiyaya söykənən, dünya təhsil sisteminin tələb etdiyi standartlara uyğun dərslik və dərs vəsaitləri nəşr olundu, test sistemi üzrə tələbə qəbulu sahəsində proqramlar təkmilləşdirildi. Şəmistan müəllim bütün bu işlərin reallaşması üçün təkcə öz yüksək elmi potensialını, zəngin təcrübəsini, peşəkarlıq və təşkilatçılıq qabiliyyətini deyil, milli-mənəvi dəyərlərə dərinlən bağlılığını da ortaya qoyurdu.

Söhbətlərimiz zamanı öz ömür yolundan söz açan Ş.Mikayılov iqtisadi çətinliklərlə müşayiət olunan tələbəlik illərini bütün maddi məhdudiyyətlərə baxmayaraq, həyatının ən yaxşı dövrü hesab edir, xüsusilə dəyərli, məzmunlu mühazirələrini dinlədiyi müəllimlərini – Məmməd Arifi, Mir Cəlalı, Məmməd Cəfəri, Muxtar Hüseynzadəni, Makovelskini və başqalarını minnətdarlıq hissi ilə xatırlayırdı. Şəmistan müəllim daha əvvəl yazmış olduğu “Müəllimlərim” kitabında onların hər birinin fərdi xüsusiyyətlərindən bəhs etmiş, adlarını çəkdiyi alim-müəllimlərin elmi-pedaqoji fəaliyyətlərində qayğı ilə tələbin vəhdət şəklində birləşdiyini xüsusi vurğulamışdır: “Onların tələbə ilə rəftarı bilik idi, tərbiyə idi. Belə münasibətdə yaxşı oxumamaq mümkün deyildi”.

Ş.Mikayılov müəllimin yaxşılıq meyarını onun dinləyici ilə (şagirdlərlə, tələbələrlə) rəftarında axtarırdı: “Müəllimlərin bəziləri dinləyici ilə söhbət etməyi özünə sığışdırmır, sualla müraciət etməyə imkan vermir. Bu, müəllimin biliyinin səthiliyindən irəli gəlir”.

Maraqlıdır, Ş.Mikayılov təkcə dərs aldığı, mühazirələrini dinlədiyi alim və pedaqoqları deyil, əsərlərini oxuduğu, təmasda olduğu, onun elmi inkişafında az və ya çox dərəcədə müsbət təsiri olan Azərbaycan filoloqlarının hamısını öz müəllimi hesab edirdi ki, bu da böyük qədirşünaslıq nümunəsidir.

Şəmistan müəllim fenomen yaddaşına güvənərək elmi-pedaqoji fəaliyyətinin ən yaddaqalan hadisələrini qələmə alıb, xatırladığı maraqlı əhvalatları yazıya köçürməklə, yalnız elmi-pedaqoji ictimaiyyət üçün deyil, həm də daha geniş oxucu kütləsi üçün cazibədar bir əsər yaratmışdır. Bu səpkili yazılarında təvazökarcasına etiraf edir ki, elmi axtarışlarda kiçik də olsa uğur qazanmağının səbəblərindən biri başqa xalqların, xüsusən də türkdilli xalqların ədəbiyyatı, tədqiqat əsərləri və məktəb təcrübəsi ilə tanış olmasıdır.

O, dəfələrlə Moskva, Kiyev, Tbilisi, Düşənbə, Daşkənd, Alma-Ata, Bişkek, Aşqabad, Adana şəhərlərində elmi ezamiyyətdə olmuş, getdiyi ölkələrin görkəmli alimləri ilə fikir mübadiləsi aparmış, dissertasiya

şuralarının üzvü olmuş, namizədlik və doktorluq dissertasiya müdafiələrində rəsmi opponent kimi çıxış etmişdir. Ədəbiyyatımızda klassik və müasir sənətkarlarımıza yüksək münasibət görüb sevinmiş, mədəniyyətimizə, ədəbiyyatımıza ağır büzənlərə rast gəldiyi az hallarda isə onlara kobud səhv etdiklərini anlatmışdır.

“Ədəbiyyat nəzəriyyəsi”nin müəllifi olan Ş.Mikayılov Nizamişünaslığa da əhəmiyyətli töhfələr vermişdir. Nizaminin Azərbaycan şairi olduğuna şübhə etdiyini deyən İran dövlətinin ölkəmizdə səlahiyyətli səfiri olmuş cənab Əhəd Qəzzaiyə Nizaminin məhz Azərbaycan şairi olduğunu isbat edən tutarlı arqumentlərlə zəngin “Açıq məktub” yazmışdır.

Şəmistan müəllim həm də türk ziyalılarının Nizami Gəncəviyə münasibətini dəyişən alimlərimizdəndir. 1997-ci ildə Adanada Çuxurova Universitetində qonaq olarkən, universitetin Ədəbiyyat bölməsinin rəhbəri, ədəbiyyat tarixçisi, professor Mine Mengi xanımın müəllifi olduğu “Əski türk ədəbiyyatı tarixi” kitabında təqdim olunan türk şairləri sırasında Nizami Gəncəvinin adını görməyincə məyus olan Ş.Mikayılov müəlliflə söhbətində öyrənir ki, Nizami o vaxtadək Türkiyədə fars şairi kimi tanınırmış, nədən ki, bütün əsərlərini fars dilində yazıbmiş. Ş.Mikayılov həmsöhbətinin diqqətini mərhum Məmməd Əmin Rəsulzadənin Türkiyədə yaşadığı illərdə (1940-1941) yazdığı “Azərbaycan şairi Nizami” adlı dəyərli tədqiqat əsərinə yönəldir: “O kitab sizin əsaslanmalı olduğunuz mənbələrdən biri olmalı idi. Məmməd Əmin Rəsulzadə Nizaminin türklərə münasibətini ümumiləşdirərək yazır: “Gözəl ilə böyüyə – türk, gözəllik ilə böyüklüyə – türklük, gözəl və böyük sözə – türkcə, gözəllik və böyüklük diyarına – Türküstan deyən şairə hansı ağır “o, türk deyildir” deyə bilər?”

Ədəbiyyat nəzəriyyəçisi kimi məşhur alimlərimizdən olan Şəmistan müəllimdən bizə yadigar qalan qiymətli elmi əsərləri, dəyərli fikirləri ilə yanaşı, həm də tövsiyələridir. Mən özüm də ixtisasca filoloq olduğumdan onun bu istiqamətdəki elmi-pedaqoji fəaliyyətinə yaxşı bələdəm. O, deyirdi ki, ədəbiyyatdan təlim materialı seçilərkən, ədəbi nümunə verilərkən, onun tərbiyəvi təsiri ön plana çəkilməlidir. Həmin yaradıcılıq nümunələri ümumtəhsil məktəblərində öyrədilən yazarların şəxsiyyəti, xalqa, dövlətə, dövlətçiliyə sədaqəti, əqidəsi, mənəvi keyfiyyətləri baxımından gəncliyə örnək olmalıdır.

Azərbaycan ədəbiyyatını dilimizin saflığının qorunmasında mühüm vasitələrdən biri hesab edən Ş.Mikayılov dilimizin incəliyini, ahəngdarlığını qloballaşma prosesində də qoruyub saxlamağın müasir gəncliyin,

gələcək nəsillərin qarşısında mənəvi borc olduğunu dönə-dönə vurğulayırdı.

Ş.Mikayılovun fəaliyyət dairəsi təkcə elmi əsər yazmaqla məhdudlaşmayıb. O, kadr hazırlığı sahəsində də nəzərəçarpan işlər görmüşdür. Onun rəhbərliyi altında neçə-neçə elm adamı namizədlik və doktorluq dissertasiyası müdafiə edib. Bu gün onların hər biri Şəistan müəllim haqqında ancaq xoş sözlər söyləyirlər.

Pedaqogika üzrə elmlər doktoru **Vidadi Orucov** Şəmistan müəllim haqda belə deyir:

“Deyirlər, dünya bir “Ol” sözdən yaranmışdır. Hər şeydən əzəl olan bu sözlər talecə insanlara bənzəyirlər. Onların da zəifi, güclüsü, ömrü qısa, uzun olanı, itib-batanı, zamana hökm etməyə qadir olanı vardır. Bunların ən gözəli-göyçəyi, igidi-qoçağı, ağıllısı-kamallısı “ədəbli” olanlarıdır. Belələrinin ömrü Zəlimxan Yaqub yazdığı kimi əbədidir: “Kim desə ki, söz qocalır, söz ölür – yalan sözdü, yalan sözdü, yalan söz...”

Ədəbi olan sözlər ədəbi hadisəyə çevrilərək insan həyatının əbədiliyini sözdə yaşadırlar. Dünyanın bütün xalqları üstün varlıq olaraq tarixə öz ədəbiyyatları ilə hökm edirlər. Şəmistan Mikayılov Azərbaycan xalqının min illərə sığmayan ədəbiyyatını gənc nəslə öyrədən müəllimlərinə müəllimlik elmini öyrədən alimlərimizdənədir. Onun hər kəsə millətini və dövlətini sevməkdə, onun gələcəyinə sevgi və inamla baxmaqda yardımçılıq olan, illərin sınağından şərəflə çıxmış bir ədəbiyyat nəğməsi, nəzəriyyəsi vardır”.

Şəmistan Mikayılovun elmi irsindən, bilik xəzinəsindən faydalanan insanların gerçək siyahısı bitib-tükənən deyildir. Sevinirəm ki, bir filoloq kimi, ədəbiyyat müəllimi və qələm adamı kimi, ən nəhayət, Şəmistan müəllimin həmkəndlisi, Faxralı orta məktəbinin məzununu kimi o siyahıda mən də varam və onun əziz xatirəsi doğmaları, əzizləri, çoxsaylı yetirmələri və dostları ilə yanaşı, mənim də qəlbimdə daim yaşayacaqdır.

“MİN BUDAĞIN KÖKÜ OLMAQ” XOŞBƏXTLİYİ

Görkəmli şair-jurnalist, Borçalının ağsaqqal ziyalı Düniamalı Kərəm haqq etdiyi firavan ömrü yaşamaqdadır.

Düniamalı Kərəm Borçalıda azərbaycandilli mətbuatın inkişafında müstəsna xidmətləri olan jurnalist, qələm əhlidir və təxminən yarım əsrdir ki, yarım milyon azərbaycanlı yaşayan Borçalıda qüdrətli söz sahiblərindən biridir. Bir tərəfi Qarayazı (indiki Qardabani), bir tərəfi Başkeçid (indiki Dmanisi) olmaqla, Rustavi və Zalqa qarışıq ümumən 5 rayonu əhatə edən coğrafiyada kompakt yaşayan azərbaycanlıların həyat tərz, sosial qayğıları, yaşayışı, təhsili, insanlıq və vətəndaşlıq keyfiyyətləri ilə bağlı maraqlı oçerk və məqalələrin müəllifi olan Düniamalı Kərəm qəhrəmanlarının şəxsiyyətlərindəki müsbət cizgiləri ustalıqla, ürəkdolusu tərənnüm edib. Bunu etmək üçün onun yaxşı tribunası olub. Hərçənd, o tribunaya qalxmaq üçün yol daşlı-kəsəkli, start vəziyyəti də başqalarından fərqli olaraq nahamar olub.

Zəngin və şərəfli bioqrafiya

Düniamalı Kərəm (Düniamalı Kərəm oğlu Əliyev) 1920-ci il aprel ayının 28-də Gürcüstanın Lüksemburq (indiki Bolnisi) rayonunun Qoçulu (indiki Çapala) kəndində anadan olub. 1932-ci ildə kənddəki ibtidai məktəbi bitirib. Kəndlərində 7-illik və orta məktəb olmadığına, həm də atası qaçaq olduğuna görə 2 il məktəbə gedə bilməyib. Qonşu İmir-Həsən kəndində 7-illik məktəb açılarkən 1934-cü ildə həmin məktəbə daxil olub, 1937-ci ildə oranı əla qiymətlərlə bitirib. Elə həmin il Tiflis Türk Pedaqoji Texnikumuna daxil olub, 1940-cı ildə həmin orta ixtisas məktəbini müvəffəqiyyətlə bitirib.

Texnikumda təhsil alarkən həmişə məktəbin “Gənc pedaqoq” divar qəzetinin redaktoru olub və ictimai işlərdə fəallıq göstərüb. Düniamalı Kərəm ədəbiyyat müəllimi Ziya Borçalının (Ziyəddin Əfəndiyev) sevimli tələbəsi olub, ondan şeir sənətinin hər növ məziyyətlərini öyrənib.

Pedaqoji fəaliyyətə 1940-cı ildə başlayan Düniamalı Kərəm həmin ildə Lüksemburq (Bolnisi) rayonunun Samtsevrisi (Şəmsiöyü) kənd ibtidai məktəbinin müdiri, 1941-1944-cü illərdə İmir-Həsən 7-illik məktəbinin bir il dərş-hissə müdiri, sonra direktoru, 1944-1945-ci illərdə Qoçulu 7-illik məktəbinin direktoru, sonra 1949-cu ilədək həmin məktəbdə dərş-hissə müdiri və müəllim kimi fəaliyyət göstərüb.

Dünyamalı müəllim təhsil aldığı və maarif sahəsində işlədiyi bütün dövrlərdə həmişə məktəb və kolxoz divar qəzetlərinin redaktoru olub. Onun ilk mətbu şeiri 1944-cü ildə “Sovet Gürcüstanı” (indiki “Gürcüstan”) qəzetində dərc olunmuş “Xaltura” rədifli satirik şeiridir.

Dünyamalı Kərəm 1949-1950-ci dərs ilində Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki Bakı Dövlət Universiteti) filologiya fakültəsinin jurnalistika şöbəsinə daxil olub. Universitetdə təhsil alarkən fakültə partiya təşkilatında fəal çalışıb, həmişə qrup nümayəndəsi və qrup partiya təşkilatının katibi vəzifəsini də daşıyıb. Jurnalistika şöbəsində xalq şairi Xəlil Rza Ulutürk, filoloji elmləri doktoru, professor Qulu Xəlilov, akademik Bəkir Nəbiyev, filologiya elmləri doktoru, professor, “Respublika” qəzetinin baş redaktoru Teymur Əhmədovla dostluq edib.

1954-cü ildə universiteti bitirən Dünyamalı Kərəm təyinatla “Kommunist” qəzetinin Bakı şəhəri üzrə xüsusi müxbiri olub, sonra isə 1957-ci ilədək “Kommunist” qəzetinin Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayəti üzrə xüsusi müxbiri kimi fəaliyyət göstərüb. 1957-ci ildə ailə vəziyyətinə görə öz ərizəsi ilə tutduğu vəzifədən azad olunaraq doğma kəndlərinə qayıdan Dünyamalı müəllim 1960-cı ilin sonunadək Qoçulu orta məktəbində müəllim işləyib. 1961-ci ilin əvvəlindən “Sovet Gürcüstanı” (indiki “Gürcüstan”) qəzetinin “Partiya həyatı” şöbəsində müdir, 3 ildən sonra fərdi pensiyaya çıxana qədər – 1985-ci ilin 24 iyununadək qəzetin məsul katibi vəzifəsində çalışıb. “Gürcüstan” qəzetində işlədiyi vaxtlarda səmərəli əmək fəaliyyətinə görə iki dəfə Gürcüstan Ali Soveti Rəyasət Heyətinin Fəxri fərmanına, “Gürcüstanın Əməkdar jurnalisti” fəxri adına və “Şərəf” ordeninə layiq görülüb.

Dünyamalı Kərəm gənc yaşlarından şeir yazmağa başlayıb. O illərdə yazdığı şeirlərin bir çoxu sonralar işıq üzü görmüş kitablarında dərc olunmuşdur. Həm öz şeirləri, həm də gürcü və digər xalqların ədəbiyyatından etdiyi bədii tərcümələr “Gürcüstan”, “Zarya Vostoka”, “Veçerniy Tbilisi”, “Sovetkan Vrastan” (erməni dilində), Azərbaycanda “Kommunist”, “Sovet kəndi”, “Ədəbiyyat və incəsənət”, “Sovet Ermənistanı” qəzetlərində, “Təhsil”, “Şərqi səsi”, “Ziya”, “Elm və təhsil”, “Azərbaycan”, “Vokruq kniqa” (gürcü dilində) jurnallarında, “Çəşmə”, “Dan ulduzu”, “Bir sinədə iki ürək”, “Ağır elli Borçalı”, “Ədəbi Gürcüstan” ədəbi məcmuələrində, “Azərbaycan antologiyası”nda özünə yer tapıb. Rus, gürcü, erməni dillərinə tərcümə edilmiş şeirləri “Zarya Vostoka”, “Veçerniy Tbilisi”, “Vokruq kniqa” dərgilərində işıq üzü görmüşdür.

Dünyamalı Kərəm “Navdallıdan Milana qədər” (1994) povestinin müştərək, “Borçalım mənim” (1994), “Mən atamın oğluyam” (2005) şeirlər, iki dram əsərindən ibarət “Pyeslər” və “Qoçulu” tarixi-bədii oçerk kitablarının müəllifidir. Görkəmli gürcü şairlərindən N.Barataşvili, İ.Çavçavadze, A.Sereteli, V.Pşavela, Q.Tabidze, A.Abaşidze, İ.Qrişaşvili, İ.Abaşidze, Q.Abaşidze, G.Leonidze, S.Çikovani, K.Kaladze, Ş.Nişniani, X.Berulava,

İ.Nineşvili, B.Şinkubani və başqalarının şeirlərini Azərbaycan dilinə tərcümə edib. Rus, Ukrayna, Belarus, Özbək, Kürd, Dağıstan xalqlarının ədəbiyyatından da xeyli tərcümələri vardır.

Atasının oğlu

Dünyamalı müəllimin atası – Kərəm Alı oğlu 1928-ci ildə dövlət məmur-
larının hədə və qorxusundan qaçaq düşmüş, adı qolçomaq siyahısına
salınmış, bütün var-dövləti əlindən alındıqdan sonra 1932-ci ildə Sibirə
sürgün edilmişdir. 1935-ci ildə sürgündən qayıtmış, 1936-cı ilin dekabr
ayında “xalq düşməni” kimi həbs edilmiş və bir daha geri dönməmişdir.

Bu faktor Dünyamalı müəllimin həyat və yaradıcılığında dərin iz
salmışdır. Asan deyil, onun üzərinə çox çətin bir vəzifə düşürdü: Haqsız
yerə “xalq düşməni” damğası vurulmuş ataya bəraət və rəhmət qazandırmaq
və sözün həqiqi mənasında xalqın dostu olmaq. Təsadüfi deyil ki,
Dünyamalı müəllim atasının adını özünə təxəllüs götürmüş, bir çox şeirlərini
atasına həsr etmişdir. Bu qəbildən olan və “Mən atamın oğluyam” adlı kita-
bında yer alan “Atam haqqında”, “İgid atam”, “Mən atamın oğluyam” adlı
şeirlərində Kərəm Alı oğlunun ləyaqəti, cəsarəti, əyilməz mənliyi tərənnüm
olunur, onun üzünə durub haqsız günahlandırılanlar pislənilir. Dünyamalı
Kərəmin elə şeirləri vardır ki, ayrı-ayrı misralarında “ata” məfhumu yer alıb.
Dünyamalı müəllim özünə xitabən yazıb:

*Dünyamalı, sən də atana oxşa,
Döz hər bir zillətə, eniş-yoxuşa,
Atanın adını uca tut, yaşa,
Onun dağdan uca şan-şöhrəti var!*

Atasına oxşayan, atasının adını uca tutan Dünyamalı Kərəm qədərbilən
övlad kimi ana müqəddəsliyinin də önündə baş əyir, eyni zamanda öz
üzərində həm də atalıq məsuliyyətinin olduğunu vurğulayır:

*...Nə qədər müqəddəs olsa da ana,
Anasının oğlu demirlər ona –
Atanın adıyla çağrılır övlad,
Hamıya doğmadır, əzizdir bu ad.
Daim nidalanır atayla sözüm,
Atamın oğluyam, atayam özüm.*

Bəli, “atayam özüm” deyən Dünyamalı Kərəm öz atalıq vəzifəsinin də
öhdəsindən layiqincə gəlmişdir. O, müdrik el ağsaqqalı, gözəl ailə başçısı –
iki oğul, iki qız atasıdır. Övladlarının hamısı ali təhsillidir. On nəvəsi var.

Doqquzu ali təhsillidir, Bakının ayrı-ayrı müəssisələrində faydalı əməklə məşğuldurlar. Altı nəfər şəkər-noğul nəticəsi var. Hərəsinin adını çəkərək onlara həsr elədiyi şeir bu cür başlayır:

*On nəvəm var, on dünyam,
Mən hamıdan varlıyam.
Qol-budaqlı ağacam,
Meyvəliyəm, barlıyam.*

Qədirşünas ziyalı

Dünyamalı Kərəmin malik olduğu gözəl, heç də hamıya nəsib olmayan bir xüsusiyyəti də ədalətsizliyə qarşı barışmazlığı, cəsarəti, haqq sözü deməkdən çəkinməməsidir. Onun həyatında bunu təsdiqləyən məqamlar çoxdur. Məsələn, universitetdə bütün semestrlərdə həmişə əlaçı olan Dünyamalı Kərəmin hədsiz ədalətsevərliyi onun fərqlənmə diplomu almağına mane olmuşdur. Dünyamalı müəllim özü həmin hadisəni belə xatırlayır: “Marksizm-leninizm fənnindən dərs deyən bir əxlaqsız müəllimin hərəkətlərinə dözə bilməyib onu döydüyümə görə, dövlət imtahanından mənə “yaxşı” qiymət verdi. 5 ildə aldığım bu bir dənə “yaxşı” qiymət məni fərqlənmə diplomundan məhrum etdi. Halbuki, jurnalistika şöbəsində yalnız mənim yazdığım və “Qafqazski raboçiy” qəzetində dərc olunan diplom işim əla qiymətə layiq görülmüşdü”.

Başqa bir misal kimi Dünyamalı Kərəmin kitabının çapını gecikdirən bir tarixçəni yada salmaq istəyirəm: Böyük sənətkar Mirzə İbrahimovun tövsiyəsinə baxmayaraq, Bakı nəşriyyatlarından birində redaktor işləyən orta səviyyəli şairlərdən biri Dünyamalı Kərəmə təklif etmişdir ki, yalnız onun redaktəsindən sonra kitabı işıq üzünə görə bilər. Yaradıcılıqda son dərəcə səmimi, kövrək, həyatda isə qətiyyətli olan Dünyamalı Kərəm: “Mən necə varam, elə də çap olunmaq istəyirəm”, – deyərək redaksiyadan uzaqlaşmış, kitabını çap etdirmək arzusunu reallaşdırmağı bir neçə il təxirə salmışdır.

Nəhayət, Dünyamalı müəllimin haqqı nahaqqın ayağına verməmək üçün hər cür fədakarlıq etməsinə ən bariz nümunə 1981-ci ildə cavankən dünyasını dəyişmiş şair qardaşım, rəhmətlik Fikrət Məmmədovla bağlı xatirələrimizin əhəmiyyətli bir səhifəsini təşkil edir. Belə ki, Sovet ordusu sıralarında həlak olan Fikrətin məzarı başında Borçalının digər məşhur şairi Əli Səngərli belə bir şeir söyləmişdi:

*Torpaq yad, komandır ögey,
Dərdlinin dərdini bilən olmadı.*

Bu şeirə ehtiva olunan giley, acı həqiqət xüsusi xidmət orqanlarının diqqətini çəkmiş və nəticədə Əli Səngərli sorğu-suala çəkilmiş, hansı “yad torpaq”dan, hansı “ögey komandır”dən danışdığı soruşulmuşdur. Axı, o vaxt Gürcüstan da Rusiyanın böyük qardaş sayıldığı SSRİ-nin tərkibinə daxil idi və bu səbəbdən yadlıqdan, ögeylikdən danışmaq aşkar surətdə özünü təhlükəyə atmaq demək idi. Bax, belə bir vəziyyətdə Dünyamalı Kərəm heç nədən çəkinmədən, heç kimdən qorxmadan, elə-obaya, bizim o doğma Faxralımıza hörmət naminə karyerası ilə risk edib qardaşım Fikrət Məmmədov haqqında “Gürcüstan” qəzetində böyük bir yazı dərc etdirdi, onun şeirlərinə geniş yer ayırdı. Bu cəsarətinə, təəssübkeşliyinə görə ona hər yerdə və əlbəttə ki, bizim ailədə hörmət böyükdü. Bu hörməti özümüzə bir qeyrət borcu, kişilik borcu bilirik. Həmin hadisə barədə danışmaq, yazmaq üçün əlimə düşən hər fürsəti dəyərləndirməyə çalışmışam. Dünyamalı Kərəmin müəllifi olduğu “Qoçulu” tarixi-bədii oçerklər kitabı barədə yazdığım “Dünyamalı Kərəm – öz yurdunun tarixini yaratmış ziyalı” adlı məqaləmdə də məhz göstərdiyi həmin o qeyrət və cəsarət nümunəsinə görə minnətdarlığımı bildirmişəm.

Dünyamalı Kərəmin əslində bütün yaradıcılığı doğma ellə, obayla, torpaqla, millətlə bağlıdır. Məndən, bizim ailədən başqa ona özünü borclu hesab edənlər çoxdur. Onun respublikanın Əməkdar jurnalisti Məmməd Məmmədov, ARDNŞ-nin Gürcüstanda nümayəndəsi olmuş Arif Aslan oğlu, xalq arasında böyük hörmət sahibi olmuş İsrəfil Məmmədov və başqa görkəmli şəxsiyyətlər haqqında qələmindən çıxan şeir və məqalələr həmin adamların həm özləri, həm də yaxınları tərəfindən zaman-zaman dərin minnətdarlıqla xatırlanmış və xatırlanacaqdır.

İstedad içində istedad

Dünyamalı Kərəmin yaradıcılığına qiymət vermək məsələsinə gəlincə, deyə bilərəm ki, buna mənim ən azı yaşım çatmır. Diqqətli oxucu nəyi nəzərdə tutduğumu sezə bilər. Dünyamalı müəllim məndən bir-iki deyil, otuz dörd bayram böyükdür. Onun haqqında, qələminin məhsulu barədə daha müqtədir söz sahibləri fikirlərini bildiriblər. O deyilənlərdən bəzisinin altını cızıram.

Akademik, Xalq yazıçısı **Mirzə İbrahimov**: “Bizə xoşdur ki, aramızda Dünyamalı Kərəm kimi yetkin şairlər də var”.

Professor **Əkrəm Cəfər**: “Dünyamalı Kərəmin şeirlərində el şairlərinin şeirləri ilə qohumluq havasını duydum. Bu, əlbəttə, müsbət hadisədir”.

Xalq şairi **Xəlil Rza Ulutürk**: “Dünyamalı Kərəmi anası elə şair doğub”.

Şair **Adil Babayev**: “Dünyamalı Kərəmin yaradıcılığında lirika ilə satira əkiz qardaş kimidir”.

Şair **İosif Noneişvili**: “Dünyamalı Kərəmin şeirləri məzmunlu və oxunaqlıdır”.

Şair Dərviş Osman:

*Qoçuluda bir qalasan özün də,
Zülfüqartək kəsərlidi sözün də,
Vallah, elə qalacaqsan yüzündə,
Qoca dərviş onda sorar kef-halı,
Səksənin mübarək, a Dünyamalı!
Ad-sanın mübarək, a Dünyamalı!*

Zəlimxan Məmmədli: “Çox səmimi, həyat eşqi, sadə, təvazökar, sağlam düşüncəli, Borçalı havalı, sevdalı nəhəng bir Türk kişisi ilə üz-üzə olmaqdan qürur duydu. Elimiz, Borçalımız, Qoçulumuz, Gürcüstanımız, qibləgahımız Azərbaycan və Türkiyəmiz var olsun bizə Dünyamalı Kərəm bəxş etdikləri üçün”.

Söz sərraflarımızdan sitatlar gətirməklə, Dünyamalı Kərəmin kitablarının ünvanlarını göstərməklə, onun haqqında söz deməyin məsuliyyətinin ağırlığını “bəhanə” etməklə, yaxamı kənara çəkmək istəmirəm. Dünyamalı müəllimin poeziyasının gücü barədə təsəvvürləri dəqiqləşdirmək üçün “uzağa getməyərək”, yenə də “öz misalım”ı çəkmək istəyirəm: 55 yaşımın tamam olması münasibətilə mənə bir şeir həsr etmişdi:

*55 baharın mübarək, şair,
“Bir gəncin taleyi” növbahar olsun!
“Ümid qapısı”nda dayananların
Arzu-diləkləri bərqərar olsun!*

*“Səadət qapını açmasa bu gün,
Kəsmə ümidini ondan büsbütün”.
Çəkilsin çən-duman, dağlar görünsün,
Ulu Borçalıya Tanrı yar olsun!*

*Kükrəsin ilhamın “Coşğun çay kimi”,
Qəbul et şeirimi haqqı-say kimi.
Sonsuz kainatın adil hakimi
Üstündə əbədi havadar olsun!*

*“Bir durna ayrıldı öz qatarından” –
Səyyar durnaların yüz qatarından,
“Payız çiçəyi”nin söz qatarından
Min çiçək açılsın, bir gülzar olsun!*

*Səndən uzaq olsun hər dərdi-bəla,
Yaşamaq yanmaqdır, Səməndər bala!
Gözləyir yolunu “Əzgilli tala”,
Həmişə uğurun xoş gəzar olsun!*

Fikir verirsinizsə, bu şeirdə bəzi ibarələr, söz birləşmələri dırnaq işarəsi altında verilmişdir. Həmin ibarələr mənim kitablarımın adlarıdır. Dünyamalı müəllim ədəbiyyatda nadir rast gəlinən, çox orijinal bir üsuldən istifadə edərək, həm mənə olan arzularını ifadə etmiş, həm də yaradıcılığıma münasibət bildirmişdir. Gəlin razılaşaq ki, bu, əsla hər şairin yetişə biləcəyi səviyyə deyildir. Bundan ötrü istedad içində istedad lazımdır.

“Min budağın kökü olmaq” xoşbəxtliyi

Dünyamalı Kərəm istedadlı şair, görkəmli jurnalist olmaqdan əlavə, həm də müdrik el ağsaqqalıdır. 90 yaşın “kürəyini yer vurduğu” bu mənalı ömrünü alnıaçıq, üzüağ yaşayıb. “İçi çölündən, çölü içindən təmiz” olub, özü, sözü, işi, əməli, bütün varlığı “durnanın gözündən də duru” olub. Çöhrəsindən nur tökülən bu pirani ağsaqqal ayağını haraya basıbsa, hansı məclisə təşrif buyurubsa, oraya öz nurunu, ziyasını daşıyıb. Xoşbəxtliyi ondadır ki, elini, obasını, xalqının mədəniyyətini, tarixini sevə-sevə yaşayıb və indiki ixtiyar çağında həmin sevginin qarşılığını görür, özünə olan sevginin, məhəbbətin əhatəsində şərəflə yaşayır. Bax, böyük, hər adama nəsis olmayan xoşbəxtlik budur. Borçalımızın başqa böyük bir şairi Mahmudoglu Hüseynin bir alqış nidası var: “Fılankəsi görüm, kökündən göyərüb min budaq olsun, İnşallah!” Bu alqışa layiq olan, sözün həqiqi mənasında min budaq olan Dünyamalı Kərəm öz kökü ətrafına nəvə-nəticəsini toplayıb, canından canlanan, qanından yoğrulmuşların əhatəsində firavan yaşamaqdadır. Ona möhkəm cansağlığı arzulayıram. Qoy, Allah verən ömrünün qalan hissəsini də şərəflə yaşasın, sağlam yaşasın! 100 yaşını qeyd edək, İnşallah!

NUR ŞƏHƏRİN NUR OĞLU

“Nur şəhəri”nin əvvəlcə oğluna, sonra ağsaqqalına çevrilə bilmiş Məhəbbət Qarabağlının haqqında yazılmış “Bir ömrün zirvə yolu” kitabı gənclərimiz üçün əhəmiyyətli nümunədir.

Çox hörmətli Məhəbbət müəllim Qarabağlı bizim Borçalının ağayana ağsaqqallarından biridir. Onun duruşunda nur, oturuşunda nur, baxışında nur görünür, ətrafa yayılır. Pay götürmək istəyənlərə ziyasından pay düşür Məhəbbət müəllimin. Təpədən dırnağadək tərbiyə nümunəsi olan bu gözəl insan öz şərəfli həyatıyla, şərəfli ömrüylə uca zirvələr səltənətinə qədər gəlib yetişmişdir.

İndi o səltənətdən arxaya boylananda nələr görünür, nələr xatırlanır? Həyatda çox dərin izlər salmış bu qurucu, yaradıcı insan haqqında ən yaxşı təqdimatı, əlbəttə ki, mənalı ömrünün böyük hissəsini həsr etdiyi Mingəçevir şəhərində ərsəyə gətirdiyi misilsiz abidələr, onun təşəbbüsü və rəhbərliyi ilə istifadəyə verilən möhtəşəm obyektlər, infrastruktur vahidləri, habelə Vətən qarşısında xidmətini dəyərləndirən dövlət qurumlarının, nazirliklərin, ictimai təşkilatların layiq gördükləri fəxri adlar, mükafatlar, obyektiv kütləvi informasiya vasitələrinin təqdimədi materialları, söz sərraflarının, şair və yazıçıların, müqtədir qələm adamlarının yaradıcılıq məhsulları verir. Məhəbbət müəllimin düşərli fəaliyyəti, rəhbərliyi dövründə qayğısını bilavasitə öz üzərində hiss etmiş qədərbilən mingəçevirlilər onun barəsində ağzıdolusu, fərəhlə danışirlər. İşlədiyi bütün kollektivlərdə, yaşayıb-yaratdığı mühitlərdə Məhəbbət müəllim barəsində yüksək fikirdədirlər. Elə bu sətirlərin müəllifinin də Məhəbbət Qarabağlı barədə deyiləsi sözü çoxdur.

Ancaq Məhəbbət müəllim barədə, onun hamı üçün nümunə sayıla biləcək həyat və fəaliyyəti haqda bilgiləri ümumiləşdirmək, daha dolğun şəkildə ortaya qoymaq üçün bizim gözəl ziyalımız, eloğlumuz Ziyadxan müəllim həm zəhmətə qatlaşmış, həm də qələmin gücünə güvənərək cəsarətdə bulunmuş, Məhəbbət müəllim haqqında yazdığı “Bir ömrün zirvə yolu” sənədli povestini ortaya qoymuşdur. Müəllifin tərcümeyi-halına qısaca nəzər salsaq, görərik ki, onun qəhrəmanının haqqında yazmağa haqqı çoxdur. Ən əvvəl ona görə ki, Ziyadxan Budaq öz qəhrəmanının həmkəndlisidir – Bolnisi rayonunun Kəpənəkçi kəndində anadan olmuşdur. Azərbaycan Dövlət Universitetinin tarix fakültəsini bitirmişdir. Bakı şəhəri üzrə Təhsil İdarəsində işləyir. Məhəbbət müəllim də məhz bu idarədə rəhbər vəzifədə çalışıb. “Qızıl Qələm” mükafatı laureatı Ziyadxan Budaqın indiyədək “Sabaha uzanan əllər”, “Saz üstündə”, “Könlümün dedikləri” adlı şeir kitabları və publisistika janrında qələmə aldığı “Yel dağında qalan izlər” kitabı nəşr olunmuşdur.

Geniş oxucu kütləsi üçün nəzərdə tutulmuş povestdən məlum olur ki, müharibə Məhəbbəti atasız qoymuşdur. Dayıları sürgün olunmuşdur. Bir sözlə,

müharibə və repressiya dövrü onun uşaqlıq xatirəsində acı təəssüratlarla qalmışdır.

Bütün mehrini oxumağa salan Məhəbbətın xarakterindəki müsbət cizgilər hələ uşaqlıq, yeniyetməlik dövründə özünü büruzə verməyə başlamışdı.

Orta məktəbi əla qiymətlərlə bitirən Məhəbbət ali təhsilə yiyələnmək arzusu-nu ailəsinin maddi sıxıntıları üzündən təxirə salaraq bir müddət fəhləlik etməyə məcbur olmuşdur. Düşdüyü vəziyyətdən əsla sarsılmamış, əksinə, bunu bir həyat imtahanı, hələ ondan sonra qarşılaşacağı neçə belə çətinlikləri dəf etmək üçün sınaq kimi dəyərləndirmişdir. Onun “arxasız, köməksiz” olduğunu arqument göstərərək, oxumaq fikrindən daşındırmaq istəyənlərin sözlərinə əhəmiyyət verməyən Məhəbbət Qarabağlı 1961-ci ildə o zamanki V.İ.Lenin adına Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutunun tarix-filologiya fakültəsinə qəbul olunmuşdur. Ali məktəbdə oxuduğu müddətdə həm təhsili, həm də fəallığı ilə institut rəhbərliyinin diqqətini çəkən Məhəbbət tələbə şurasının sədri olmuş, savadı və cəsarətliliyi ilə yoldaşlarından fərqlənmişdir. Tələbə Elmi Cəmiyyətinə fəaliyyəti isə radio və televiziyanın da diqqətini çəkmişdir.

Gənc Məhəbbətın ilk məhəbbəti də yazıçının qüdrətli qələmi ilə həssaslıqla, bədii boyalarla təsvir olunmuşdur.

Məhəbbət Qarabağlı-nın alovlu vətənpərvər olması özünü hələ erkən gənclik illərindən göstərmişdir. Belə ki, o, Qazaxıstanın keç-

miş paytaxtı Alma-Ata şəhərində keçirilmiş Beynəlxalq Tələbə Elmi Konfransında etdiyi “Azərbaycan-Rusiya əlaqələri tarixinə baxış” mövzusunda çıxışında səsləndirdiyi, Azərbaycanın Rusiyaya könüllülük prinsipi əsasında deyil, zorla birləşdirildiyini tarixi faktlarla əsaslandıran fikirlərinə görə sonradan DTK tərəfindən təqibə məruz qalmışdı.

İnstitutu bitirəndən sonra Mingəçevirə təyinat alan Məhəbbət Qarabağlı kamil həyata təzəcə vəsiqə aldığı bir vaxtda taledən böyük bir zərbə almışdır. Povestdən bu təsirli cümlələri həyəcənsiz oxumaq olmur: “Bu dünyada yeganə ümidi, arxası, dayağı, onun yolunda ömrünü şam kimi əritmiş nakam taleli anası bu dünyadan köçmüşdü. Oğlunu “qulluq başında” görmək arzusu gözündə qalmışdı onun. Gəlin gətirmək, qayınana olmaq istəyi Güləbətinə nəsib olmamışdı. Cəmi bir aydan sonra ali təhsilli oğlunun ilk qazancını “yeyə bilərdi”, amma ömür vəfa eləmədi”.

Təyinat aldığı Mingəçevir şəhərində gənc müəllim kimi əmək fəaliyyətinə başlayan Məhəbbət Qarabağlı qısa bir zaman ərzində gənc və bacarıqlı

mütəxəssis kimi “ışıqlı şəhər”in təhsil ictimaiyyətinin diqqətini özünə cəlb eləmişdi.

Uşaqlıq, yeniyetməlik və erkən gənclik illəri səfasız keçən Məhəbbət Qarabağlı üçün Mingəçevir şəhəri yeni bir dünyaya dönür. Anasının bəyəndiyi, lakin gəlin gətirməyə vaxtsız əcəlin macal vermədiyi qızla ailə qurur. İşdə və həyatda uğurlar bir-birinə calanır. Məhəbbət müəllim ev-eşik, ailə-uşaq sahibi olur.

Məhəbbəti Mingəçevirlə doğmalaşdıran səbəblər çoxdur. Özünün dediklərindən:

“Mənim uşaqlığımnda kəndimiz zülmət içində idi. 1951-ci ildə buraya elektrik işığı verildi. O zaman mən uşaq heyranımla bu işığın haradan gəldiyini soruşmuşdum. Öyrənmişdim ki, yaşadığım Gürcüstanın çox hissəsini elektrik enerjisi Mingəçevir şəhərindən gəlir. O vaxtdan bu şəhər yaddaşıma nur şəhəri kimi yazılmışdır. Bu şəhərdə yaşamaq, işləmək və onun doğma balasına çevrilmək istəyi isə amalımlı olmuşdur”.

Məhəbbət Qarabağlı bu amalı uğrunda çalışaraq, nəinki Mingəçevirin doğma oğluna, hətta nəhayətdə, ağsaqqalına çevrildi. Məhəbbət müəllim əvvəlcə 7 saylı şəhər səkkizillik məktəbin direktoru vəzifəsinə irəli çəkildi. Daha sonra 14 nömrəli orta məktəbdə rəhbər vəzifəyə təyin olundu. Rəhbərlik etdiyi təhsil müəssisələrində, ələlxüsus da rus sektorunda nizam-intizam təmin etmək yönündə ciddi və sərt qərarlar qəbul edən Məhəbbət müəllim bundan ötrü şəhərin hakimiyyət strukturlarında çalışan rusdilli kadrların qəzəbinə tuş gəlsə də, çəkinmədi və özünün düz yolda olduğunu bilib inamla hərəkət etdi. Pedaqoji fəaliyyəti, təhsil müəssisələrinə rəhbərlik edərkən göstərdiyi işgüzarlıq, təşkilatçılıq, yüksək idarəçilik qabiliyyəti şəhər rəhbərliyi tərəfindən qiymətləndirildi, elə ilk fürsətdə onu maarif şöbəsinə müdir vəzifəsinə təqdim etdilər.

Əlbəttə ki, Məhəbbət Qarabağlının təhsil sahəsində uğurları, həm də aldığı dövlət mükafatları, layiq görüldüyü fəxri adlar və təltif olunduğu orden və medallarla müşayiət olunurdu. Şöhrətinin bütün respublikaya yayıldığı 1970-ci illərin ikinci yarısında Məhəbbət müəllim daha bir uğura imza atdı – qiyabi yolla təhsil aldığı Azərbaycan KP MK yanında Marksizm-Leninizm Universitetini fərqlənmə diplomu ilə bitirdi.

Povesti oxuduqca biz Məhəbbət Qarabağlının dəyanətinin şahidi oluruq. Ələlxüsus da şəhər rəhbərliyinə yeni təyin olunan şəxsin onunla yola getmədiyi dönməndə mətanətini qoruyub saxlamış, I katibin təzyiqlərinə duruş gətirə bilmişdi. Şəhər rəhbərliyinə ədalətli şəxslər gələndən sonra Məhəbbət Qarabağlının gözəl keyfiyyətləri yenidən dəyərləndirildi və o, 1982-ci il iyulun 2-də Mingəçevir Şəhər Soveti İcraiyyə Komitəsi sədrinin birinci müavini vəzifəsinə irəli çəkildi. Maarif, mədəniyyət, səhiyyə və digər pedaqoji işlər ona tapşırıldı.

Povestin qəhrəmanını ən müxtəlif ampulalarda görürük. Ancaq Məhəbbət Qarabağlının xarakterində heç bir ziddiyyətlə rastlaşmırıq. O, işlədiyi bütün rəhbər vəzifələrdə hadisələrə obyektiv münasibət göstərmiş, haqsızlığa, süründürməçiliyə, rüşvətxorluğa və əliəyriliyə qarşı barışmaz mövqedə durmuşdur. Əsərdə Məhəbbət müəllimin öz dostlarına sədaqətini, köməyinə ehtiyac duyanlara necə əl tutmasını əks etdirən məqamlar incəliklə qələmə alınmışdır.

M.Qorbaçovun “yenidənqurma”sı dövründə Mingəçevir şəhər Partiya Komitəsinin Plenumunda və şəhər Sovetinin sessiyalarında birinci katibi kəskin tənqid edən Məhəbbət Qarabağlı 1988-ci ilin mitinglərində Mingəçevirdə milli hərəkatın ön sıralarında yer aldı. Povestin müəllifi öz qəhrəmanının həyatının o şərəfli səhifələrinə ustalıqla işıq salıb. Məhz Məhəbbət müəllimin mitinglərə ağıllı rəhbərliyi sayəsində qanun pozuntusu və cinayət xarakterli əməllər qeydə alınmamışdı. Hətta ermənilərin Mingəçevir şəhərindən çıxarılması da çox sivil yolla həyata keçirilmişdi. Məhəbbət müəllim Mingəçevir şəhər rəhbərliyində təmsil olunan şəxslərdən ikincisiydi ki, kommunist partiyasına üzvlük biletini nümayişkarənə surətdə yandırmışdı. Xalqın mənafeyini bir ovuc rəhbər vəzifəli şəxslərin mənafeyindən üstün tutduğuna görə də Məhəbbət Qarabağlı 1990-cı ilin oktyabrında hətta rayonun birinci katibini də üstələyərək Mingəçevir Şəhər Sovetinin sədri seçildi.

Respublikamızın müstəqillik əldə etməsindən sonra Məhəbbət Qarabağlı Mingəçeviri Azərbaycanın modern şəhərlərindən birinə çevirmək istəyən tərəqqipərvər qüvvələrin önündə dayanmışdı. Məhz onun təşəbbüsü və təşkilatçılığı ilə şəhərdə tikinti, abadlıq və yaşıllaşdırma sahəsində ciddi işlər görüldü. Su təminatının, nəqliyyat infrastrukturunun təkmilləşdirilməsinə yönəlik əməli addımlar atıldı, yeni məktəb binası və uşaq bağçaları tikildi. Paytaxtdakı bəzi elmi və ali təhsil müəssisələrinin Mingəçevirdə filialları açıldı. Şəhidlərin xatirəsi əbədləşdirildi, küçə adları milliləşdirildi. Şəhərdə regionda ilk dəfə olaraq televiziya verilişləri yayımlanmağa başlandı, məscid inşa olundu. Mingəçevir əhalisinin mədəni istirahətini təmin etmək üçün artıq milli ruhlu mədəniyyət və idman tədbirləri keçirildi. Müstəqilliyimizin ilk illərində hakimiyyətin bütün səviyyələrində baş alıb gedən hərc-mərcliyin hər cür mənfi təsirlərini öz üzərində hiss edən Məhəbbət Qarabağlı xalqa xidmət edərək, xalqı özünə dayaq hesab edərək, çətinliklərə sinə gərmişdi. Məhəbbət müəllimdən mükəmməl tərbiyə görmüş oğlu Rövsən də baş verən hadisələrdən gəndə qalmamış, könüllülər sırasında cəbhəyə yollanmış, şücaət göstərmişdir.

Yerlərdə sovetlərin fəaliyyətinə xitam verildəndən sonra 1996-cı ilin əvvəlində ailəsi ilə birgə Bakıya köçdü. O, artıq baba idi. Xalq şairi Zəlimxan Yaqubun qızı ilə ailə quran Rövsən ata olmuşdu. Qurub-yaratmaq həvəsi, tərəvəti tükənməyən Məhəbbət müəllim Çin Xalq Respublikasından olan iş adamı ilə iqtisadi əlaqə quraraq bizneslə məşğul oldu.

Xalqdan sonra Məhəbbət müəllimə ən böyük qiyməti ulu öndər Heydər Əliyev verdi. O, 1999-cu il iyunun 28-də Məhəbbət Qarabağlıyı yanına çağırıb Mingəçevirdə müşahidə olunan tənəzzülü aradan qaldırmaq üçün Şəhər İcra Hakimiyyətinə başçı vəzifəsini ona etibar etdiyini bildirdi. Ölkə başçısının bu qərarı tərəqqipərvər Mingəçevir vətəndaşları tərəfindən sevinclə qarşılandı. Şəhərin adamlarını yaxşı tanıyan, potensial imkanlarına yaxşı bələd olan Məhəbbət Qarabağlı zəhmətsevər və vətənpərvər adamları ətrafına toplayaraq, savadlı və işgüzar kadrları irəli çəkdi, yarımçıq qalmış arzularını həyata keçirməkdə davam etdi. Onun rəhbərliyi altında şəhərdə quruculuq-abadlıq işləri

geniş vüsət aldı. Qısa müddət ərzində Mingəçevirdə baş verən dəyişikliklər hətta şəhərin xarici qonaqlarının da heyranlığına səbəb olmuşdu.

Əlbəttə, Məhəbbət Qarabağlının Mingəçevirə qayıdandan sonra şəhər üçün fəaliyyətinin düşərli olmasını şərtləndirən amillərdən birincisi onun özünün şəxsi üstün keyfiyyətləri və xalqın ona məhəbbəti idisə, digər mühüm amil ölkə iqtisadiyyatında XXI əsrin ilk onilliyində qazanılan uğurlardan Mingəçevirə də əhəmiyyətli pay düşməsidir. Şəhərin ağsaqqalı vəsaitlərin təyinatı üzrə və səmərəli istifadəsini təmin etmişdi. Məhəbbət müəllimin düşüncələrinin məhsulu və Mingəçevir şəhər ictimaiyyətinin xoş amalının nəticəsi kimi mingəçevirlilərin and yerinə, ziyarətgahına çevrilən “Ana dili”, “Soyqırım”, “İstiqlal” və “İşıq” abidələri qurulmuşdur. Povestdə Məhəbbət Qarabağlının inşa etdirdiyi “Ana dili” abidəsi ideyasının ümummilli lider tərəfindən də yüksək qiymətləndirildiyini təsdiqləyən epizod yer almışdır. “Ana dili” abidəsinin açılışını televiziya vasitəsi ilə seyr edən ölkə başçısı rəhmətlik Heydər Əliyev zəng vurub:

– A bala, sən bu ideyanı necə düşünüb tapmısan? – demişdi.

Məhəbbət Qarabağlı isə cavabında:

– Cənab Prezident, bu ideyanı mənə Sizin “Azərbaycan əlifbası və Azərbaycan dili gününün təsis edilməsi haqqında” fərmanınız vermişdir, – demişdi.

Hər şeyə qədirlənliklə qiymət verən ulu öndər onda “Afərin” deməklə razılığını bildirmişdi. Bu abidələrin ideya müəllifi Məhəbbət Qarabağlı 2003-cü ildə Azərbaycan Memarlar İttifaqının fəxri üzvü seçilmişdi”.

Ümumiyyətlə, Məhəbbət müəllimin müəllifi olduğu “Ana dili” abidəsinə baxdıqca, Azərbaycanda yeganə “Maksim Rılski ədəbi mükafatı” laureti Abbas Abdullanın bir şeiri yada düşür:

*Gödək ömrümüzü uzadır ana,
Uca Tanrıdan da ucadır ana,
Ayağa salmayın ana dilini.*

Bu mənada, hörmətli Məhəbbət müəllim sağ olsun ki, xalqımızın milli pasportu, milli varlığı olan ana dilini ayaqlar altına atılmaqdan qorumağa çağırış kimi “Ana dili” abidəsinin inşa etdirmişdir.

Bunlardan başqa, “Heydər Əliyev seyrəngahı”nın salınması, “Heydər Əliyev muzeyi”nin inşası, şəhər stadionunun daxili imkanlar hesabına təmiri, şəhər dəmiryol vağzalının tikintisi və şəhərin simasını misli görünməmiş dərəcədə dəyişən digər işlər də Məhəbbət Qarabağlının adı ilə bağlıdır. Başçı şəhərdə təhsilin, səhiyyənin inkişafına qayğı göstərir, elm və mədəniyyət adamlarını diqqət mərkəzində saxlayır, şəhərin iş adamlarının fəaliyyəti üçün şərait yaradırdı.

Məhəbbət Qarabağlı “nur şəhəri”ndə artıq öz sözünü dediyini düşündüyünə görə, öz arzusu ilə fəaliyyət müstəvisini Bakıya dəyişdi. 2005-ci il aprelin 30-da prezidentin tövsiyəsi və təhsil naziri Misir Mərdanovun əmri ilə Bakı şəhər Baş Təhsil İdarəsinin müdiri vəzifəsinə təyin edildi. O, yeni vəzifəsində şövqlə işlədi, rəhbərlik etdiyi idarənin fəaliyyətində canlanma yaratdı, qurumun işində mütərəqqi addımlar atıldı. Qurumda struktur dəyişikliyi aparıldıqdan sonra meto-

diki şöbəyə rəhbərlik eləyən Məhəbbət müəllim yenə də işgüzarlığı ilə hamını heyrləndirdi. Elə bunun nəticəsidir ki, Məhəbbət müəllim təqaüdə çıxmağa qərar verəndə iş yoldaşları, pedaqoq həmkarları sarsılmışdı. Bakı şəhəri üzrə Təhsil İdarəsinin müdiri Nailə xanım Rzaquliyevanın, daha sonra isə Şirvan torpağının dəyərli oğlu, bizim gözəl ziyalılarımızdan biri, idarənin təmir tikintitəchizat bölməsinin rəhbəri Mirsahib müəllimin çıxışından bu sözlər də yadımda qalıb. “Elə insanlar var ki, onlar artıq insanlıq etalonudurlar. Onların təcrübəsi, dünyagörüşü, həyata baxışları hələ cavanlarımıza çox lazım olacaq.

Belə insanların təqaüdə getməsi cəmiyyətdə problemlər yaradır”.

Doğrudan da, elə adamlar var ki, təqaüdə çıxandan sonra heç yada belə düşmərlər, xatırlanmırlar. Ancaq Məhəbbət müəllimi yoldaşları məhəbbətlə xatırlayırlar və hələ də öz sıralarında hesab eləyirlər. Bu məhəbbəti, bu sevgini, hörməti, izzəti Məhəbbət müəllim özü qazanıb – insanlara insanlıq münasibəti ilə, ünsiyyəti ilə, qaynarlığı ilə, həyat təcrübəsi ilə və ən nəhayət, sinəsində gəzdirdiyi yanar ürəyi ilə.

Mən son 10 il ərzində elimiz Faxralının təxminən 170 ziyalısi haqda oçerk yazmış və üçcildlik “Ağır elsən, Borçalıda adın var” adlı kitablarımda toplamışam. Həmin cildlərdən hər birindən bir nüsxə Məhəbbət müəllimə göndərmişəm. Yüksək insanlıq keyfiyyətlərinə, dərin mədəniyyətə malik olan Məhəbbət müəllim hər dəfə məxsusi olaraq zəng edib, təşəkkürünü bildirib, gördüyüm işin əhəmiyyətini vurğulayaraq, ruhlandırır. Ondan mənim işimə verdiyi yüksək qiymətin ifadəsi olan sözləri eşitdikcə utanırdım, özümü bunca tərifi layiq hesab etməsəm də, məni ruhlandırıdğı, gördüyüm işin vacibliyini vurğuladığı üçün ona təşəkkür edirdim və elə indi də minnətdaram.

Məhəbbət müəllim, dostlarının təbirincə desək, həm də etibarlı və sədaqətli ziyalıdır. “Ocağında dövlət daşa, var daşa, dostun yoxsa, kasıblardan kasıbsan” kəlamını həyat amalına çevirib Məhəbbət müəllim. Onun işıqlı və nurlu dostları çoxdur. Onlardan biri də, incili, ləlli, dillərdə bəlli Göyçənin böyük ürəkli ziyalı oğlu Məhəmməd Bayramovdur. Məhəbbət müəllim həmişə deyir: “Mən Məhəmməd müəllimi çox istəyirəm. O mənim əzizimdir”. Məhəmməd müəllimin də öz dostu Məhəbbət müəllimə münasibəti belədir:

*Kim qurban eyləməz dosta yağını?
Yedirtməz bağırının dostu yağını,
Qoysun gözüüm üstə dost ayağını,
Dolaşım ellərdə ay, şişə-şişə...*

Dostluğu yaşadan insanlar var olsun. Axı, var-dövlət dost deyil, dost var-dövlətdir.

Ziyadxan Budağın povestinin qəhrəmanı olması Məhəbbət Qarabağlının haqq etdiyi mükafatdır və hesab etmək olar ki, Məhəbbət müəllimin dəyər verdiyi ədəbiyyatımızın, Azərbaycan ədəbi ictimaiyyətinin, çox böyük hörmət və ehtiram bəslədiyi şair və yazıçılarımızın ona olan minnətdarlıqlarının ümumiləşdirilmiş ifadəsidir. Kitabda, povestdən əlavə, Məhəbbətsevər şairlərin

şeyrləri də yer alıb. Sevinirəm ki, şəxsi dostluq münasibətimiz olan şair Eldar Sadıqın Məhəbbət Qarabağlının 70 illiyinə həsr etdiyi “İşığa doğru” poeması da kitaba daxil edilib. Məhəbbət müəllimin xarakteri həmin poemada Eldar Sadıq qələminin gücü ilə çox ustalıqla açılmış, eyni zamanda onun söz fəthlərinə istiqanlı münasibəti təqdir olunmuşdur. Poemadan bəzi parçalara göz ataq:

*.... Bu şəhər Məhəbbət Qarabağlının
Könül həmdəmiydi, könül varıydı.
Burda “Ana dili” abidəsini
Qoymağın yolunu arzulayırdı...*

*....Gəldi dağdan ağır İsmayıl Şıxlı,
Gəldi Xəlil Rza sinəsi dolu,
Gəldi Tofiq Bayram, Hüseyn Arif,
Hər biri Vətənin tanınmış oğlu.*

*Hansı akademik, hansı filosof
Qonaq gəlirdisə Mingəçevirə,
Mütləq Məhəbbəti çağırardılar,
Həmin görüşlərə, həmin tədbirə...*

*...Əylə bilmədi heç vaxt Məhəbbət,
Çünki halallıqla o ömür sürüb.
“Kiçilə-kiçilə böyüyənləri
Böyüyə-böyüyə kiçilən görüb”.*

Bir daha Ziyadxan müəllimə göstərdiyi qədirşünaslıq nümunəsinə görə minnətdarlıq bildirirəm ki, Məhəbbət müəllim kimi insanlıq etalonu, nümunəvi dövlət qulluqçusuna, qabaqcıl maarif xadiminə, xalqın sevimlisinə, Ana dilimizə abidə qoyan vətənpərvər ziyalıya, el ağsaqqalına, diriylən Allahın rəhmətini qazanan müsəlman kişisinə sağlığında sözdən abidə qurub – “Bir ömrün zirvə yolu” adında. Həm də təbrik edirəm, çünki onun yazdığı dərin mənalı, məzmunlu bu povest çağdaş Azərbaycan ədəbiyyatında diqqətəlayiq hadisədir. Əsərin qəhrəmanına – çox hörmətli Məhəbbət müəllimə isə uzun ömür, cansağlığı, əzizlərinin, övladlarının, şirin-şəkər nəvələrinin əha-təsində gözəl yaşantılar arzulayıram.

2015

SALEH ƏMƏLLİ AĞSAQQAL

Haqqında söz açdığım böyük ağsaqqalımız, rəhmətlik **Məhəbbət Qarabağlının** haqqında şair, həm də təhsil eksperti **Ziyadxan Budağın** yazdığı “Bir ömrün zirvə yolu” kitabını, şair **Eldar Sadıqın** qələmə aldığı “İşığa doğru” poemasını gənclərimiz üçün əhəmiyyətli örnək hesab etmişəm. Bu əsərlərin qəhrəmanının duruşunda nur, oturuşunda nur, baxışında nur görmüşəm. İşlədiyi, rəhbərlik etdiyi kollektivlərdə, yaşayıb-yaratdığı mühitlərdə barəsində deyilən yüksək fikirlərin şahidi olmuşam.

Ulu Borçalının Bolnisi rayonunun Kəpənəkçi kəndində dünyaya göz açan Məhəbbət müəllimə erkən yaşlarından keşməkeşli tale qisməti olmuşdu. Atasını müharibədə itirmiş, dayıları sürgün edilmişdi. Mehrini-məhəbbətini oxumağa salmışdı. Ailəsinin maddi sıxıntıları ilə qayğılanaraq əla qiymətlərlə oxuduğu orta məktəbi bitirən kimi ali təhsilə yiyələn-mək arzusunu təxirə salmış, fəhləlik etməyə məcbur olmuşdu. Arxasızlıq, köməksizlik sindromuna qalib gələrək 1961-ci ildə o zamankı V.İ.Lenin adına Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutunun tarix-filologiya fakültəsinə qəbul olmuş, tələbəlik illərində təhsili və ictimai fəallığı ilə seçilmişdi. Tələbə şurasına sədrlik etmiş, Tələbə Elmi Cəmiyyətindəki fəallığı ilə kütləvi informasiya vasitələrinin diqqət mərkəzində olmuşdur.

İnstitutu bitirəndən sonra uşaqlıqdan rəğbət bəslədiyi, nur şəhəri kimi tanıdığı Mingəçevirə təyinat almış, gənc müəllim kimi əmək fəaliyyətinə başlamış, burada kəşf etdiyi yeni dünyanın vurğunu olmuşdur. Sonradan məktəb direktoru vəzifəsinə təyin olunmuş, ona etibar edilmiş məsul işlərdə özünü doğrultduğundan, rəhbərliyin etimadını qazanaraq şəhər maarif şöbəsinin müdiri vəzifəsinə irəli çəkilmişdir.

Məhəbbət Qarabağlının Mingəçevir təhsil sistemində fəaliyyəti təkcə təltiflər, mükafatlar, təşəkkürnamələrlə müşayiət olunmamış, müəyyən zaman intervalında o, bəzi intriqalara duruş gətirmək, hətta şəhər rəhbərinin təzyiqlərinə sinə gərmək məcburiyyətində qalmışdır. Taleyin sınaqlarına mətanətlə dözən Məhəbbət müəllim dəyanətinin gücü ilə 1982-ci ildə Mingəçevir şəhər Soveti İcraiyyə Komitəsi sədrinin I müavini vəzifəsinə seçilmişdi. Milli azadlıq hərəkatının ön sıralarında yer alan Məhəbbət Qarabağlı rəhbərlik etdiyi mitinqlərin birində kommunist partiya-sının biletini nümayişkarənə surətdə yandırmışdı. Ədalətsizliyə, rüşvət-xorluğa, hüquqpozmalara qarşı barışmaz olan Məhəbbət Qarabağlı 1990-cı ildə Mingəçevir Şəhər Sovetinin sədri seçilmiş, müstəqilliyimizin ilk illərində şəhərdə bir çox tərəqqiyönlü işləri həyata keçirmişdi. Zəhməti

yüksək qiymətləndirmiş, “Şərəf nişanı” ordeni, “Əməkdə fərqlənməyə görə” medalı və digər diplom və “Fəxri fərman”larla təltif olunmuşdur.

Xalqımızın Ümummilli lideri Heydər Əliyev tərəqqipərvər qüvvələrin önündə dayanan Məhəbbət Qarabağlı kimi qabiliyyətli ziyalıları qiymətləndirməyi, həm də onların potensialından respublikanın çiçəklənməsi, xalqın firavanlığının təmin olunması naminə düzgün istifadə etməyi məharətlə bacarırdı. Ulu Öndərimizin 1999-cu ildə Məhəbbət Qarabağlını Mingəçevir Şəhər İcra Hakimiyyətinin Başçısı vəzifəsinə təyin etməsi bütün mingəçevirlilərin ürəyincə oldu. Məhəbbət müəllimin rəhbərlik qabiliyyətinə, təşkilatçılıq sərəştəsinə, daha önəmlisi isə ədalətli idarəçiliyinə inanan tərəqqipərvər Mingəçevir vətəndaşları onun ətrafında birləşərək zəhmətləri hesabına öz şəhərlərini Bozdağın qoynunda Ağ şəhərə çevirdilər. Şəhərin potensialını üzə çıxarmağı bacaran Məhəbbət Qarabağlı infrastruktur layihələrinin gerçəkləşdirilməsinə, abadlıq-quruculuq işlərinə başçılıq edərək, Mingəçeviri həтта xarici qonaqları da valeh edəcək bir səviyyəyə yetişdirdi, savadlı, işgüzar kadrları irəli çəkdi, haqqı nahaqqa qurban vermədi. Özünün gözəl, kreativ ideyalarını həyata keçirdi, “Ana Dili”nə abidə inşa etdirdi.

Bütün bunlar barədə Məhəbbət Qarabağlı haqda sağlığında yazmış olduğum və “El sevəni aləm sevər” adlı kitabımda yer alan “Nur şəhərin nur oğlu” adlı məqaləmdə təfərrüatı ilə söz açmışam. İndiki söhbətimin fərqi o nöqteyi-nəzərdən ağırdır ki, daha Məhəbbət Qarabağlı cismən aramızda yoxdur.

Məhəbbət Qarabağlı ilə yaxın münasibətim onun 2005-ci ildə möhtərəm prezidentimizin tövsiyəsi ilə Bakı Baş Təhsil İdarəsinə rəisi vəzifəsinə təyin olunmasından, yəni mənim birbaşa və dolayısı ilə müdirim olandan sonra daha da dərinləşdi, qardaşlıq münasibətinə çevrildi. Bu vəzifədə şövqlə çalışmış Məhəbbət müəllim struktur dəyişikliyindən sonra fəaliyyətini Bakı Təhsil İdarəsinin müdir müavini vəzifəsində davam etdirdiyi vaxtlarda da işgüzarlığı ilə hamını heyran qoyurdu. Paytaxt təhsilinin rəhbər vəzifələrində işlədiyi dövəmdə onunla tez-tez ünsiyyətdə olurduq. Təhsil bilicisi kimi Məhəbbət Qarabağlı təkcə direktoru olduğum 271 sayılı tam orta məktəbin nailiyyətlərini deyil, həm də sözsənətə verdiyi dəyərdən, qələm adamlarına istiqanlı münasibətindən dolayı şəxsən özümün də ədəbiyyat müstəvisində imza atdığım uğurları təqdir edir, məni ruhlandırır, qol-qanad verirdi. Hər dəfə təzə kitabım çıxanda sevinər, iş rejiminin gərgin olmasına baxmayaraq vaxt tapıb diqqətlə oxuyar, münasibətini bildirərdi.

Onun öz istəyi ilə məsul vəzifəsini tərk edib təqaüdə getməsi o vaxt paytaxtın bütün tərəqqipərvər təhsil işçilərini məyus etdi. Hamı bu

qənaətdəydi ki, Məhəbbət müəllim hələ də işə münasibətdə gənclik təravətini itirməyib, enerjisi tükənməyib. Amma heç kəs onu dilə tutub getmək qərarını dəyişdirmək iqtidarında deyildi.

Təqaüddə olduğu dövəmdə ta ömrünün sonuna kimi qədərbilən dostları pərvanə kimi Məhəbbət müəllimin saçdığı işığa toplaşdılar, istisinə qızındılar, xeyir-şər işlərində onu başa çəkdilər. Sevinirəm və əminliklə, fəxarətlə deyə bilərəm ki, Məhəbbətsevərlərin arasında mən də varam, mən də həqiqi Məhəbbətsevərəm. 60 illik yubileyimdə böyük söz fatehi, Xalq şairi, mərhum Zəlimxan Yaqubu, Məhəbbət Qarabağlı, onun həyatda yaxın dostu və işdə yaxın yoldaşı, az qala bütün rəsmi və ictimai tədbirlərdə, eləcə də aşıq konsertlərində, şair və yazıçıların yubileylərində çiyyədaşı olan, özümə ağsaqqal bildiyim Məhəmməd Bayramovu ətrafımda görəndə elə bildim sanki bütün Türk dünyası mənimlədir, məclisimə gəlməyən olmadı və gözlərim daha yol çəkmədi. Təqaüdə gəndəndə Məhəbbət müəllimin mənə olan, ürəyindən gələn sərhədsiz, sinirsiz sevgisinin bir daha şahidi oldum. Bakı Baş Təhsil idarəsinin rəis müavini Məhəmməd Bayramova dedi: “Mamed, mən gedirəm, Səməndəri sənə tapşırıram”. Rıqqətdən gözləri dolan Məhəmməd Bayramov öz növbəsində onu arxayın saldı: “Səməndər bizim qardaşıdır, Məhəbbət müəllim, narahat olmayın”.

O da mənim kimi Zəlimxan Yaqub yaradıcılığının vurğunu idi. Deyirdi: “Səməndər, sən yeganə qələm adamısan ki, Zəlimxana istinad etmədiyin bircə yazın yoxdur”.

Poeziya dili ilə deyilmiş bir müdrək həqiqət var:

*Ocağında dövlət daşa, var daşa,
Dostun yoxsa, kasıblardan kasıbsan.*

Biz bilirdik ki, onun sədaqətli ürək dostları çoxdu. Amma, 75 illik yubiley məclisində özünün məsləhəti ilə uzaqbaşı 15-20 nəfər ziyalı toplaşmışdı. Bu şad günə yetişməyə can atdığı əvvəldən hamımıza bəlli olan bircə Vidadi Səlimov daşıdığı dövlət qulluğu ilə bağlı üzürlü səbəbdən gəlib çıxmadı. İştirak edən dostlardan professor Vidadi Orucov və digərləri Məhəbbət müəllimə dilədikləri arzularını söylədilər. Mən də özünəməxsus qaydada, poeziya dili ilə ürək sözlərimi dilə gətirdim. Gecə saat 12-yə kimi davam edən məclisi aparən gözəl ziyalı, elinin-obasının ləyaqətli oğlu, uzun müddət milli təhlükəsizlik strukturunda məsul vəzifələrdə çalışmış dostumuz Elşad Həsənov Məhəbbət müəllimin haqqında danışıanda sanki ruhu qanadlanırdı. Hamı sevinc içərisində idi. Yaddaqa-lan tarixi bir gün yaşadıq. Həmin tarixi gündən illər keçməmiş Məhəbbət

müəllimi itirdik. Yeri cənnət olsun Məhəbbət müəllimin. Aşıq Veysəlin məşhur şeirlərinin birində deyilir: “Gün gələr, Veysəli basar bağrına, mənim sədiq yarım qara torpaqdır”. Belə bir gün Məhəbbət müəllim üçün də gəldi. Qəfil xəbəyə inanmaq istəməsək də, həqiqətlə barışmalı olduq. Ağır xəbəri eşidən kimi dostum Musa Nəbioğluna zəng etdim. Hər ikimiz sarsıldıq və üzüntülü vəziyyətdə yas yerinə gəldik.

Hamımızı sarsıdan faktlardan biri də o idi ki, Elşad Həsənov Məhəbbət müəllimin vida mərasimində danışanda qəhərdən nitqi kəsildi, sözünü axıradək tamamlaya bilmədi. Həmin hıçqırtını Məhəbbət Qarabağlının İnsanlığına, böyük ziyalılığına bir dost ərməğanı hesab elədim və elə həmin an Zəlimxan Yaqubun misraları yadıma düşdü:

*İşıqlandı nurda dostlar,
İşıq saldı yurda dostlar,
Xırdalandı xırda dostlar,
Böyük dostla salam olsun!..*

Və belə qəbul etdim ki, Elşad müəllim Məhəbbət Qarabağlının məhz o misralarda ifadə olunduğu kimi böyük dostudur.

Vətəni canından çox sevən Məhəbbət müəllim hələ gəncliyində Azərbaycan həqiqətlərini açıq danışmaqdan qorxmayaraq, özünün gələcək karyerasını, hətta azadlığını, bəlkə də həyatını belə riskə atmaqdan çəkinməmişdir. Qazaxıstanın keçmiş paytaxtı Alma-Ata şəhərində keçirilmiş Beynəlxalq Tələbə Elmi Konfransında “Azərbaycan-Rusiya əlaqələrinə tarixi baxış” mövzusunda çıxış edərkən səsləndirdiyi cəsarətli fikirlərə görə Dövlət Təhlükəsizliyi Komitəsi tərəfindən təqiblərə məruz qalmışdı.

Müşahidəli insan olan Məhəbbət müəllim adam tanıyan idi. Hər dəfə mənimlə söhbətində Azadı (MTN-nin polkovniki) soruşar, onun müstəqil Azərbaycanımızın dövlətçiliyinə layiqlə xidmət edən şərəfli zabit olduğunu vurğulayardı.

Sağlığında özü ilə yaxınlıq etdiyim kimi, indi yoxluğunda yaddaşımda dərin izlər buraxmış xatirələri ilə yoldaşlıq edirəm Məhəbbət müəllimin. Hələ sağlığında rəhmət qazanan Məhəbbət Qarabağlının saleh əməllərinin nişanələri ölkəmizə tərəqqi, xalqa rifah, gəncliyə işıqlı gələcək yolunu göstərən mayak kimi əbədi xidmət edəcəkdir.

ELLİM

Məhəbbət Qarabağlının əziz xatirəsinə

*Nurda işıqlanıb nur oğlu oldu,
Adını şərəflə daşıdı ellim.
Şam kimi alışdı o yana-yana,
Mənalı bir ömür yaşadı ellim.*

*Əyilmək bilməyən ər oğlu ərdi,
Özünü hər zaman qabağa verdi.
Yadından çıxmazdı xalqının dərdi,
Vətəninin vətəndaşıydı ellim.*

*Xalq üçün çalışdı, el üçün yandı,
Elinə şöhrətdi, elinə şandı.
Dünya malı bu dünyada qalandı,
Əsil insan idi, kişi ydi ellim.*

*Pislikdən həmişə uzaq qaçardı,
Xeyirli işlərdən söhbət açardı.
İşıq paylayardı, işıq saçardı,
Özü də ayrıca dünyaydı ellim.*

*Nə yazdı Səməndər, ürəkdən yazdı,
Həyatı bahardı, həyatı yazdı,
Ruhumuz havacat, üçtelli sazı,
Eli-obasıyla qoşaydı ellim.*

İŞIQ ÖMRÜ YAŞAYIR – HƏM SEVİLİR, HƏM SEVİR

Müdrək bir deyim var: “Dostunu göstər, sən kim olduğunu deyim”. Mən də dostum Məhərrəm Səfərovun 70 illiyinə həsr etdiyim bu yazını özüm haqda məlumatdan başlayıram. İlk dəfə yubiley yazısı hazırladığım tarixçəni xatırlamaqla.

.....Bakı Dövlət Universitetinin filologiya fakültəsini başa vurandan sonra təyinatla Lerik rayonuna işləməyə göndərilmişəm. Orada yerli mətbuatda müntəzəm olaraq çıxış eləmişəm. “Bolluq uğrunda” rayon qəzetində, onun nəzdində fəaliyyət göstərən ədəbi dərnəkdə iştirak edirdim. Yadımdadı, həmin dövrdə Cəfər Cabbarlının 70 illiyi ilə bağlı yubiley yazısını mən yazmışdım: “Sevil”i sevilən, “Yaşar”ı, yaşayan sənətkar”. Yazı çox gözəl qarşılanmışdı. Hələ cavan olsam da, yoldaşlar mənə başqa cür baxırdılar, “bax, bu təzə gələn gənc müəllimin qələmi var, qabiliyyəti var”, – deyirdilər. Nə isə, 4 il orada işlədim. O vaxt partiya sıralarına keçməseydin, karyerada irəliləmək mümkün deyildi. Odur ki, mən də partiyaya keçdim və təyinat müddətim bitəndən sonra Bakıya artıq kommunist kimi qayıtdım. Paralel olaraq həm də Zaqafqaziya Komsomol məktəbinə sənəd vermiş, hər istəyimin müvəffəq olmadığı bu məktəbdə Rayon Partiya Komitəsinin zəmanəti ilə oxumuşdum. Azdan-çoxdan yazı qabiliyyətim var idi. Bax, elə bu qabiliyyətim nəzərər alınaraq “Azərbaycan müəllimi” qəzetinə işə düzəldim.

Allah rəhmət eləsin Şahin Səfərova. 1972-1992-ci illərdə “Azərbaycan müəllimi” qəzetinin redaktoru vəzifəsində işləyən Şahin müəllim məni işə götürmüşdü.

Bu istedadlı qələm sahibinin, yenilikçi idarəçilik keyfiyyətlərinə malik qəzetçinin rəhbərliyi altında fəaliyyət göstərən, respublikanın elmi-pedaqoji, mədəni mühitində əhəmiyyətli rol oynayan “Azərbaycan müəllimi” qəzetində çalışdığım dövr mənim gənclik həyatımda silinməz izlər buraxıb. Bir müddət o dərgidə işləyəndən sonra tale elə gətirdi ki, Daxili İşlər Nazirliyi sisteminə işə getməli oldum. Şahin müəllimin qardaşı Məhərrəm Səfərovla 2002-ci ildə tanış oldum. Məhərrəm müəllim o vaxt Təhsil Nazirliyində aparıcı mütəxəssis idi. Biləndə ki, mən Şahin müəllimin yanında işləmişəm, mənə münasibəti tamam dəyişdi, aramızda mehribançılıq yarandı, sonradan tədricən dostluğa çevrildi.

Şairlərdən birinin sözüdü:

*Ocağında dövlət daşa, var daşa,
Dostun yoxsa, kasıblardan kasıbsan....*

Dostluğun özünün içində də sevgi-məhəbbət var. Bizim aramızdakı dostluq sevgisi bu günədək dairəsi böyüyə-böyüyə, çoxala-çoxala davam eləyir.

İndi isə gəlin Məhərrəm Səfərovun zəngin və şərəfli bioqrafiyası ilə siz də tanış olun: Məhərrəm Tağı oğlu Səfərov 1944-cü ildə Naxçıvan MR Şərur rayonunun Qarabağlar kəndində anadan olub. 1961-ci ildə Qarabağlar kənd orta məktəbində təhsilini başa vurduqdan sonra hazırkı Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinə daxil olub, 1965-ci ildə ibtidai təhsilin pedaqogikası və metodikası fakültəsini bitirib.

İlk əmək fəaliyyətinə 1965-ci ildə Qarabağlar kənd orta məktəbində başlayıb və 1969-cu ilə kimi orada çalışıb. 1970-ci ilin sentyabr ayına kimi Bakı şəhərindəki 111 nömrəli məktəbdə müəllim işləyib. Həmin aydan etibarən keçmiş Azərbaycan SSR Maarif Nazirliyinin Proqram-metodika idarəsində metodist, 1979-cu ildən isə həmin idarədə inspektor-metodist vəzifəsində çalışıb. Bu idarədə işlədiyi 14 il müddətində ibtidai siniflər üçün elmi-metodik şuranın məsul katibi kimi dərslərlərin, tədris proqramlarının, dərs vəsaitlərinin hazırlanması, müzakirə edilməsi və vaxtında çapa hazırlanmasında xeyli əmək sərf edib. Çap edilmiş dərslərlərin təkmilləşdirilməsi məqsədilə bir sıra rayonların və Bakı şəhərinin ümumtəhsil məktəblərində müzakirələr keçirib, müəllimlərin irad və təkliflərini öyrənərək müəlliflərə çatdırıb. Nəticədə ibtidai siniflər üçün mükəmməl dərslər hazırlanıb.

Məhərrəm Səfərov 1971-1975-ci illərdə elmi tədqiqatla məşğul olub. “İbtidai məktəb və məktəbəqədər tərbiyə” məcmuəsi, “Azərbaycan məktəbi” jurnalı və “Azərbaycan müəllimi” qəzetində elmi məqalələri dərc olunub. “Məktəbdə müəllimlərlə aparılan metodik işin sistemi” kitabı, Maarif Nazirliyinin xətti ilə “Metodbirləşmələrin işinin təşkili kimi metodik tövsiyələr bir sıra dərs vəsaitlərinin, professor Yəhya Kərimovla birgə II və III siniflər üçün “Oxu”, professor Q.Kazımovla birlikdə təlim rus dilində olan məktəblərin 3-cü sinifi üçün “Azərbaycan dili” dərslərlərinin müəlliflərindən biri olub.

1984-1988-ci illərdə Maarif Nazirliyinin Baş İnspeksiyası, 1989-1993-cü illərdə isə Azərbaycan SSR Xalq Təhsili Nazirliyinin Dövlət Müfəttişliyində aparıcı və baş inspektor, 1993-2002-ci illərdə Təhsil Nazirliyinin Ümumi orta, texniki peşə təhsili və məktəbəqədər tərbiyə baş idarəsində aparıcı mütəxəssis, sonra da baş məsləhətçi, şəhərlər üzrə ümumtəhsil şöbəsində baş mütəxəssis, sonra isə Nazirliyin Akkreditasiya

şöbəində baş məsləhətçi vəzifəsində işləyib. 2013-cü ilin may ayında təqaüdə çıxıb.

İşlədiyi bütün vəzifələrdə üzərinə düşən öhdəlikləri ləyaqətlə yerinə yetirən Məhərrəm müəllim həmişə həmkarlarına vicdanlıq nümunəsi göstərmiş, etimadı doğrultmuşdur. Səmərəli fəaliyyəti rəhbərlik tərəfindən yüksək qiymətləndirilib və 60 illik yubileyi münasibətilə 2004-cü ildə Təhsil Nazirliyinin fəxri fərmanı ilə təltif olunub. Bakı şəhərinin Sabunçu rayonundan Azərbaycan müəllimlərinin XII qurultayına nümayəndə seçilib.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2009-cu il 30 sentyabr tarixli sərəncamı ilə Azərbaycan Respublikasının “Əməkdar müəllimi” fəxri adına layiq görüldü.

Azərbaycan Respublikasının əmək veteranıdır.

Məhərrəm müəllimin fəaliyyəti əsasən məktəbsünaslıqla bağlı olub. Dəfələrlə dilindən eşitmişəm ki, Məhərrəm müəllim İsgəndər müəllimi minnətdarlıqla xatırlayıb (Allah cansağlığı versin!), İmran Məmmədovu, Nəriman Abdullayevi və Arif müəllimi şükranlıqla yad eləyib. (Allah hər üçünə rəhmət eləsin!), idarəçiliyi, məktəbsünaslığı onlardan öyrəndiyinə görə bu gözəl insanlara, görkəmli pedaqoqlara borclu olduğunu vurğulayıb. Bunu etiraf eləmək, hər fürsətdə səmimiyyətlə qeyd eləmək əlbəttə ki, böyüklük əlamətidir və insanın mənəvi saflığına dəlalət eləyir. Uzun müddət bir yerdə işlədiyi Aydın Əhmədovdan əxz etdiklərini sadalayıb. Əhliyyət Adıgözelovla “İlin ən yaxşı məktəbi” müsabiqəsini bərabər hazırlayıblar. Bu iş adlarını qoşa çəkdiyim iki nəfərə həvalə olunmuşdu. Bir anlığa təsəvvür edək, hər il 130-140 məktəbin sənədini hazırlamaq, 10-15 meyar üzrə göstəriciləri, toplayıb qiymətləndirmək və nəticəsini müsabiqə komissiyasına təqdim etməklə ağır işin öhdəsindən ləyaqətlə gəlmişlər. Və bu uzun zəhmətin nəticəsi olaraq 50 məktəbi seçmək lazım gəlirdi. Bütün bu işlərin öhdəsindən Məhərrəm müəllim Əhliyyət müəllimlə birlikdə uğurla gəlmiş, seçimə çox ədalətli, obyektiv yanaşmışdır.

Sonralar Məhərrəm müəllim nazirlikdə təhsil müəssisələrinə lisenziya verilməsi üzrə məsul katib vəzifəsində çalışanda da xeyli zəhmət tutumlu iş görmüş, müstəsna xidmətlər göstərmişdir. Məhərrəm müəllimin hər il ibtidai siniflər üzrə keçirilən “Ən yaxşı” müəllim müsabiqəsində ekspert kimi də zəhməti böyük olmuşdur. Məhərrəm müəllim gözəl ailə başçısı, sədaqətli həyat yoldaşı, qayğıkeş atadır. Üç övladı, altı nəvəsi var. Şair İlyas Tapdıq sanki bu şeiri ona ithaf eləyib:

*Mən İlyasam, bir həmdəmə yarı idi,
Yerlər, göylər xəyalımda dər idi,
Cavan idim, bir ürəyim var idi,
Ata oldum, üç paradır ürəyim,
Baba oldum, dörd paradır ürəyim.*

Bu mənada Məhərrəm müəllimin “ürəyinin paralanması” böyük xoşbəstlikdi onunçün. Məhərrəm müəllim gözəl-göyçək nəvələriylə, layiqli övladlarının əhatəsində Allah verən ömrü bugünə kimi şərəflə yaşadığı kimi, indi də şərəflə yaşayır, bundan sonra da şərəflə yaşayacaq, inşallah. Zəlimxan Yaqub deyir ki:

*Şər ilandı, şər əfidi,
Saflıq ömrüm şərəfidi.
Qoru görüm şərəfi di,
Qorudunsa, yaşamısan.*

Həqiqətdə də şərəfi qorumaq bir çətinlik, şərəfi qoruya-qoruya şərəflə yaşamaq isə iqtisadi çətinlikdi. Amma bu sınağın öhdəsindən dostumuz, qardaşımız Məhərrəm müəllim həmişə uğurla gəlir. Onunçün ən yaxşı şərəf göstəricisi də məhz övladlarıdır. Oğlu Fərid iki ali təhsilə yiyələnib. Həm iqtisadçıdır, həm hüquqşünasdır. Qızı Fərəh xanım filoloqdu, atasının yolunu davam elətdirir. 267 nömrəli məktəbin müəllimidir. Digər qızı Nisə xanım isə APU-nun Psixologiya fakültəsinin bitirib, 211 sayılı məktəbdə psixoloqdu. Nisə xanım öz ata nəvəsinin, Məhərrəm müəllimin mərhum anasının adını daşıyır. Əli Kərim deyirdi ki, anam yadıma düşəndə Göyçaydan Kamçatkayadək Vətən torpağını qucaqlamaq istəyirəm. Allah haqqa qovuşan analara rəhmət eləsin, yaşayan analara da ömür versin. Məhərrəm müəllim öz övladlarına yaxşı ata olduğu kimi, valideynlərinə də yaxşı övlad olmuşdur. Bu yerdə Ukraynanın Maksim Rılski adına ali ədəbi mükafatının laureatı Abbas Abdullanın bir şeiri yadıma düşür:

*Gödək ömrümüzü uzadır Ana,
Uca Tanrıdan da ucadır Ana,
Ayağa salmayın ana dilini.*

Bu sözlər həm Anaya böyük hörmət nümunəsidir, həm də dilə çox böyük hörmətdir. Necə ki, Ana müqəddəsdir, onun dili də müqəddəsdir. Məhərrəm müəllim ana dilimizə, Azərbaycan dilinə böyük sayğı və qayğı

ilə yanaşıb. Hərdən hamı, hətta elə mən özüm də elə bilirəm ki, Məhərrəm müəllim sırf ədəbiyyatçıdır. Halbuki o, tərcümeyi-halında qeyd olunduğu kimi, ibtidai təhsil pedaqogikası və metodikası fakültəsini bitirib. Məhz ədəbiyyatı mükəmməl bilməsi sayədində Məhərrəm müəllim ibtidai siniflər üçün “Oxu” dərsliklərinin hazırlanmasında müəlliflərdən biri olub.

Məhərrəm Səfərov ataya yaxşı oğul, qardaşa yaxşı arxadaş olub. Məhərrəm müəllimin əlindən tutub yazmağı öyrədən ilk müəllimi atası Tağı kişi, ona həyat pillələrində ucalmağı, çətinlikləri dəf etməyi öyrədən isə özündən on altı yaş böyük olan qardaşı Şahin Səfərov olub. Rəhmətlik Tağı kişi Qarabağlar kəndində dövrünün hörmətli ağsaqqalarından olub. Çox az adamda rast gəlinən nadir keyfiyyətlərə malik olan Tağı kişi ərəb və fars dillərini mükəmməl bilirmiş. Bu qabiliyyətini Şahin Səfərova ötürsə də, Məhərrəm müəllimə öyrətməyə ömür vəfa etməyib. Çünki Səfərovlar ailəsinin ön övladı olub, onlardan dördü vaxtsız vəfat edib. Ən böyüklə ən kiçiyin arasında interval böyük olub. Amma Tağı kişi oturuşu-duruşu, rəftarı ilə bu ailədə bir məktəb ab-havası yaradıb, tərbiyə nümunəsi göstərib.

“Ot kökü üstə bitər” deyib atalar. Məhərrəm müəllimin ocağında aşib-daşan sərvət olan, var olan övladları öz nəcabətlərini, üstün ali keyfiyyətlərini atadan-babadan əxz etsələr də, onların kamil həyata vəsiqə almasında, cəmiyyətə layiqli vətəndaş kimi yetişməsində Məhərrəm müəllimin həyat yoldaşı, uzun müddət tarix müəllimi işləyən Naibə xanımın da çox böyük zəhməti olub. Onlar həyatın keşməkeşli yollarında qoşa addımlayaraq, mənsub olduqları nəsillərin ziyalılıq ənənələrinin uğurla davam etdirmiş, estafeti öz övladlarına ötürmüşlər.

Məhərrəm Səfərov çox etibarlı dostdur, sirdaşdır. Dost haqqında indiyədək deyilmiş, bundan sonra da deyiləcək ən yaxşı sözlərə layiqdir. Əli Qurbanovun dostluq barədə demiş olduğu sözləri xatırlamağım yerinə düşər:

*Kim qurban eyləməz dostu yağını,
Yedirtməz bəğrünün dostu yağını?
Qoysun gözüüm üstə dost ayağını,
Dolaşım ellərdə ay şişə-şişə.*

Doqquz yaş aramızda fərq olsa da, Məhərrəm müəllimlə dostluğumuz tutub, möhkəm alınıb. Bu, onun böyüklüyünün əlamətidir ki, yaşca, vəzifəcə böyük olsa da, dost seçmək, qiymətləndirmək müstəvisində ədalətli olub. Darıxanda bir-birimizi axtarıq. Ona zəng edəndə çalışıram

vurğunu olduğu poeziyadan bir çələng bağışlayım. Şeirlə hal-əhval tutmağım ona mənəvi zövq verir. Ona Türk dünyasının böyük söz fatehi Zəlimxan Yaqubdan sitat gətirirəm:

*Gül-çiçək ollam yazına,
Gümüş tel ollam sazına.
Zəlimxnam, murazına,
Sən yetməsən, mən yetməyəm.*

O da deyir: “Sağ ol, ay Səməndər. Allah Zəlimxan qağaya da, sənə də ömür versin!”

Sonra alqışlarımı davam eləyirəm dahi xalq şairinin sözləriylə:

*Çiçəklər yazdan doğulub,
Gözəllər nazdan doğulub,
Zəlimxan sazdan doğulub,
Sarıldığım sazdı mənim.*

Məmməd Arazın, Zəlimxan Yaqubun fanatıdı Məhərrəm müəllim. Dahi söz sultanlarının yaradıcılığı barədə tez-tez söhbət edirik. Zəlimxan Yaqubun Ümumilli lider Heydər Əliyevlə vida görüşündən təsirlənib qələmə aldığı şeirin ətrafında fikir mübadəsi aparırıq.

Xatırladım:

*Çiçəksən, zərin gəldi,
Anasan, ərin gəldi.
Oyan, Zərifə xanım.
Oyan, Heydər gəldi.*

*Gözdə çən, ağlamadın,
Saçda dən, ağlamadın,
Ona hamı ağladı,
Təkcə sən ağlamadın.*

Fikirlərimiz üst-üstə düşür, Məhərrəm müəllim də təsdiqləyir ki, Azərbaycanın bu iki böyük şəxsiyyətinə, Ulu Öndər Heydər Əliyevə, zəriflik mücəssəməsi olan Zərifə xanıma, onların ailə sədaqətinə bundan daha böyük, daha layiqli qiymət vermək çətindir. Zəlimxan Yaqub özünəxas üslubda, poeziyanın dili ilə bu nümunəvi ailəni, vəfalı sevgini tərənnüm edib.

Hüseyn Arifin sözü var:

*Çətin gündə, ağır anda,
Korğunu Koroğlu tək
Tanıdan da, ucaldan da
Vətən eşqi, torpaq eşqi,
Bir də, bir də ala gözlü,
Şirin sözlü, düz ilqarlı
Nigar olub....*

Mən də tam əminliklə Məhərrəm müəllimə deyirəm ki, onu bu gün həyatda nizamlı saxlayan, ən yaxın simсарı, köməkdarı, əlbəttə ki, ömür-gün yoldaşı Naibə xanım olubdur. Onların da ailəsi, şərəflə sürdükləri həyat yolu çoxlarına nümunədir, tərənnümə, vəsfə və alqışa layiqdir. Odur ki, onların hər ikisinə ulu Oğuz ömrü arzulayıram.

Hüseyn Arif deyir ki:

*Çəkilmədim otaqların küncünə,
Düzlər keçib, dağlar aşan şairəm.
Mən nə deyim, görürsünüz özünüz,
Qocaldıqca cavanlaşan şairəm.*

70 illik yubileyinizi təbrik edirəm! Mən Sizə heç vaxt, “qocalmaq” sözünün yaraşdırmıram, əziz Məhərrəm müəllim! Arzu edirəm ki, yaşlaşdıqca cavanların əhatəsində olasınız. O gözəl gül balaların əhatəsində Allah verən ömrü bundan sonra da ürəyinizcə, sevgilə, məhəbbətlə, şərəflə yaşayasınız, inşallah!.

P.S. Bu yazı Məhərrəm müəllimin sağlığında – 2014-cü ildə yazılıb. Məhərrəm müəllim! İşıq ömrü yaşadınız. Sevdiniz və sevildiniz. Ailəniz üçün, qohumlarınız, dostlarınız və vətənimiz üçün təmiz ad qoyub getdiniz. “Qızıldan, gümüşdən, zərdən, zibadan, insanın bir təmiz adı gözəldir.” Təmiz ad həyatda qazandığınız ən böyük mükafat oldu. Və bu mükafat Sizi sevən ürəklərdə zaman-zaman yaşayacaqdır.

Cənnətməkan olun Məhərrəm müəllim!

ADI QARA – ÖZÜ İŞIQ

Qədim Borçalımızın Qara adlı işığı – Qara Abbasov haqda bu oçerki yazmağım Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin yaranmasının 100 illiyinin qeyd olunduğu 26 iyun 2018-ci il ərəfəsinə təsadüf etdi ki, bu da səbəbsiz deyildir. Qarşımda doğma yurdum Faxralının vətənpərvər bir ziyalisinin, qabaqcıl müəllimin, İkinci dünya müharibəsi veteranının, polkovnik rütbəsinədək yüksəlmiş şərəfli zabitin ədəbi portretini yaratmaq və cizgilərini xalqın qəhrəmanlıq tarixinin fonunda təsvir etmək kimi məsuliyyətli vəzifə durur. İnanmaq istəyirəm ki, əziz oxucuların arasında sovet ordusunda xidmət etmiş, faşizmin devrilməsinə öz canları, qanları bahasına töhfə vermiş həmvətənlərimizin şücaətinə sayğısız yanaşanlar yoxdur.

Azərbaycan xalqının qəhrəmanlıq tarixi bu günkü mübarizə üçün örnekdir

Yeri gəlmişkən, SSRİ süqut edəndən sonra dağılmış İttifaqın yerində yaranan müstəqil dövlətlərin, bəlkə də, hamısına xas olan əlamət kimi, Azərbaycanda və Gürcüstanda da İkinci dünya müharibəsi iştirakçılarına münasibətdə xoşagəlməz konyukturaçılıq meyilləri müşahidə olunurdu. Lakin Azərbaycan xalqının Ümumilli lideri Heydər Əliyev 1993-cü ildə xalqın təkidli tələbi ilə ikinci dəfə hakimiyyətə gəldikdən sonra bütün dəyərlərimizi diqqət yetirdiyi kimi, İkinci dünya müharibəsi iştirakçılarına da qayğılı və sayğılı münasibəti bərpa etdi.

Bəli, ölkəmizin torpaqlarının işğal edildiyi, xalqımızın müsibətlərlə qarşıladığı ağır dövrdə idarəçilik sükanı arxasına keçən Ulu Öndər Heydər Əliyev Azərbaycan xalqının qəhrəmanlıq tarixini sabahkı (bugünkü) mübarizə üçün örnək sayırdı. Dahi strateq yaxşı bilirdi ki, Azərbaycanın gənc nəslinin, Silahlı Qüvvələrinin şəxsi heyətinin hərbi-vətənpərvərlik tərbiyəsinin gücləndirilməsi, onlarda qələbəyə dərin inam, Vətənə və torpağa sarsılmaz sədaqət hisslərinin aşılınması xalqın hərbi tarixinin öyrənilməsi ilə daha təsirli və səmərəli ola bilər. Heydər Əliyevin uzaqgörən siyasətinin nəticəsidir ki, indi Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi altında müzəffər Azərbaycan Ordusu torpaqlarımızı tədricən işğaldan azad etməyə başlayıb. Düşmən tapdağından qurtulan, ordumuzun

nəzarəti altına keçən kəndlərimizdə vətəndaşlarımız məskunlaşır, qəsəbələrdə infrastruktur qurulur. Heç şübhə yoxdur ki, qələbələrimizin ardı gələcək, yağı tapdağı altında olan ərazilərimiz son qarışınadək alınacaq.

Tarixi təhrif etmək xəstəliyindən xilas olmalıyıq

Heydər Əliyev Azərbaycan xalqının zəngin tarixinin bütün dövrlərini düzgün öyrənməyə, ondan düzgün nəticə çıxarmağa çağırırdı: “Tariximizə heç vaxt xor baxmamalıyıq, tariximizi qiymətləndirməliyik, kiçik bir müsbət hadisəni də unutmamalıyıq. Çünki tariximiz zəngindir, eyni zamanda çox əzab-əziyyətli tarixdir. Xalqımız əsrlər boyu böyük sınaqlardan, çətinliklərdən keçmiş, ancaq öz mənliliyini, milliliyini, öz dilini itirməmişdir. Ona görə də tarixi təhrif etmək xəstəliyi – bu, keçən dövrə qədər bizdə var idi və təəssüflər olsun, indi də mövcuddur, – aradan götürülməlidir. Biz bundan xilas olmalıyıq. Tariximizin hər bir səhifəsi – istər lap qədim dövrə, orta əsrlərə, istərsə də XIX əsrə, XX əsrə aid olsun, – bizim üçün qiymətli dir”.

Mən də oxucuların diqqətini Qara müəllimin, mənsub olduğu Abbasovlar nəslinin şücaətli oğullarının timsalında tariximizin bir səhifəsinə, bir müsbət hadisəyə cəlb etmək istəyirəm.

Ziyalının hərbcisi, hərbcinin ziyalı

Qara Abbas oğlu Abbasov 1912-ci ildə qədim Borçalı mahalının Bolnisi (keçmiş Lüksemburq) rayonunun Faxralı kəndində kolxozçu ailəsində anadan olub. Atası Abbas kişi kəndin ən qədim və köklü nəsil-lərindən biri olan İveylər nəslindəndir. Qara Abbas oğlu 1928-ci ildə məktəbi əla qiymətlərlə bitirdikdən sonra müəllimlik fəaliyyətinə başlayıb. Müharibədən əvvəl Adıgün rayonunun pedaqoji məktəbini bitirən yeganə Faxralı vətəndaşı olan Qara müəllim sözün əsl mənasında dövrünün ən qabaqcıl və vətənpərvər ziyalılarından olub. Məktəbdə müəllimlik etdiyi zaman əvvəlcə məktəb komsomol komitəsinin, sonra partiya təşkilatının katibi vəzifələrində şərəf və vicdanla çalışıb.

Vətəndaşlıq borcunu hər şeydən üstün tutan Qara Abbasov 27 yaşlı gənc ikən “Sovet Gürcüstanı” (indiki “Gürcüstan”) qəzetinin 3 oktyabr 1939-cu il tarixli 227 nömrəli buraxılışında o vaxtkı rəhbərliyə ünvanla-dığı “Mən də arzuma çatdım” adlı müraciətində yazmışdır: “Böyük ölkə-mizin hər bir yerində Fəhlə-kəndli Qızıl Ordusu sıralarına növbəti çağırış böyük ruh yüksəkliyi ilə keçir. Bu əziz günü biz sevinclə qarşıladıq.

Mən 1912-ci ildə Lüksemburq rayonunun Faxralı kəndində yoxsul kəndli ailəsində doğulmuşam. Mən hələ məktəbdə oxuyarkən və müəllimlik etdiyim zaman hərbi işə artıq həvəsim var idi. Mən hərbi məktəbə girmək və yaxud, Uzaq Şərqdə əsgərlik etmək üçün xalq müdafiə komissarı, Sovet İttifaqı marşalı Voroşilov yoldaşa ərizə vermişdim. Sevimli Voroşilovdan öz istədiyimin cavabını aldım və bununla da fəxr edirəm... Hamımız çağırış vəsiqələrimizi alaraq, 22 sentyabr gününü sevinclə və səbirsizliklə gözləyirdik. Mənim kolxozçu qardaşım da çağırışa düşmüşdü. Biz ana Vətəni müdafiə etməli, sinfi düşmənlərə qarşı axıra qədər mübariz və barışmaz bir vətənpərvər kimi tərbiyə olunmuşduq... Məktəbdə əla oxuduğum kimi, Qızıl Ordu sıralarında da hərbi təlimi əla mənimsəyəcək və mübariz olacağam”.

Qara Abbas oğlunun könüllü olaraq müharibəyə getmiş qardaşlarından Nadir döyüşdə həlak olmuş, İsrafil isə yaralanaraq 1944-cü ildə təxsis olunmuşdur. Qara müəllim özü müharibə vaxtı hərbi məktəbi bitirərək uzun müddət Uzaq Şərqdə polkovnik rütbəsinə yüksəlmişdir. O, 1984-cü ildə Krasnoyarsk vilayətinin Kansk şəhərində vəfat etmiş və orada fəxri qəbirstanlıqda dəfn olunmuşdur. Qızı təqaüdcüdür. Yeganə nəvəsi hazırda babasının yolunu davam etdirərək Uzaq Şərq hərbi hava qüvvələrində xidmət edir. Heç şübhəsiz ki, onun hərbi peşəsini sevməsinin əsas səbəbkarı məhz babası olmuşdur.

Azərbaycanın hərbi tarixinə yeni məzmun gətirən babalar və nəvələr

Bir daha tarixə ekskurs edib xatırlayaq ki, Azərbaycan Çar Rusiyasının tərkibində olduğu vaxt azərbaycanlılar hərbi işinə cəlb edilmirdilər. Bunun əsas səbəblərindən biri o idi ki, Çar Rusiyası bu rejimin işğalına qarşı qətiyyətli mübarizə aparmış Azərbaycan xalqının övladlarına etibar etmirdi və əmin deyildi ki, azərbaycanlılara paylanmış silahlar rejimin özünə qarşı çevrilməyəcəkdir. Rusiya işğalına qarşı belə bir barışmaz mövqe əhali arasında kifayət qədər güclü idi. Bununla belə, artıq o dövrdə yetişməkdə olan azərbaycanlı ictimai-maarifpərvər xadimlər Azərbaycan xalqının hərbi işindən yadırgadılmasının xalq üçün ziyanlı tərəflərini də görür və narahatlıq hissi keçirirdilər. Ancaq bununla yanaşı, o dövrdə hakim dairələrlə bağlı olan xan sülalələri övladlarını hərbi xidmətə göndərir, bunu özlərinə böyük şərəf hesab edirdilər.

Onlar yüksək səviyyəli hərbi məktəblərdə təhsil alaraq böyük rütbələr almağa nail olurdular. Onların hamısı Çar Rusiyasının ordusunda xidmət etmişlər. Azərbaycanlı bəzi görkəmli sərkərdələr, generallar Rusi-

yanın XIX əsrdə apardığı müharibələrdə iştirak etmiş və qəhrəmanlıq nümunələri göstərmişlər. Həmin generallar nəslə Azərbaycanın hərbi irsini daha da zənginləşdirdilər, Azərbaycanın hərbi tarixinə yeni bir məzmun gətirdilər və sübut etdilər ki, azərbaycanlıların hərbi keyfiyyətləri son dərəcə yüksəkdir. Səməd bəy Mehmandarov, Əliağa Şıxlinski uzun müddət Çar Rusiyasının ordusunda xidmət edəndən, Xalq Cumhuriyyəti dövründə müstəqil Azərbaycan ordusunun yaranmasına rəhbərlik edəndən sonra Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikasında da ordu qurmaq, yaratmaq, azərbaycanlılara hərbi təhsil, təlim vermək işləri ilə məşğul olmuşlar.

***Qara torpağına sürtdüm üzümü,
Üzüm el yanında ağardı, vətən***

Rəhmətlik Qara Abbasov Uzaq Şərqdə hərbi xidmət aparsa da, qəlbi həmişə Vətən eşqi ilə döyünmüş, milli dəyərlərimizə sadıq qalmışdır. Heç şübhə etmirəm ki, ömür vəfa etsəydi, 90-cı illərdə yaşayıb baş verənlərin şahidi olsaydı, o, Qarabağ savaşının getdiyi vaxtlar dönüb Azərbaycana qayıdar, bilik və təcrübəsini gənc əsgər və zabitlərlə məmnuniyyətlə bölüşərdi. Bu nöqtəyi-nəzərdən, istisna etmək lazım deyil ki, gün gələcək, Vətənimiz Azərbaycan Qara Abbasov kimi hərbiçilərin hərbi sənətini yüksək səviyyədə mənimsəmiş övladlarının xidmətlərindən lazımınca bəhrələnəcək, onların nəzəri və təcrübi biliklərindən qələbələrimizin qazanılması naminə istifadə olunacaqdır.

SƏNƏ MİNNƏTDARIQ, FƏRMAN CEYRANLI!

Məşhur cərrah, bacarıqlı səhiyyə təşkilatçısı, prinsipial və sözübütöv şəxsiyyət olan Fərman Ceyranlıni hələ Azərbaycanda işlədiyi dövrdən, daha doğrusu, ötən əsrin 90-cı illərində Moskvadan Azərbaycana ilk gəldiyi vaxtdan tanıyıram. Şəxsi münasibətimiz olmasa da, qeyrətli və təssübkeş bir eloğlum kimi hər uğurunu izləyir, onunla qürur duyurdum. Son illərdə isə Gürcüstanın paytaxtı Tbilisidə fəaliyyət göstərməsi, bu ölkədə Cənubi Qafqazda ən böyük klinika olan “LANCET” özəl klinikasını yaratması da məni hər zaman qürurlandırır. Borçalıdakı soydaşlarımızın sağlamlığı naminə tez-tez təmənnəsiz aksiyalar keçirməsi isə əsl yurdsevərlik, elə-obaya bağlılıq nümunəsidir. Şəfalı əllərindən nicat tapan ailələrin sayı onlarla, yüzlərlə yox, minlərlədir. Onun şəfa bulağından su içənlərdən biri də mənim qardaşımdır. Belə ki, bu yaxınlarda Borçalıda – Bolnisi rayonunun Faxralı kəndində yaşayan qardaşım Fərhad Məmmədov səhhətindəki problemlə bağlı Fərman həkimə müraciət edib və məhz onun sayəsində doğma ocağına sağlam və gümrah qayıdıb. Buna görə də hörmətli professoru ailəmiz adından təşəkkür edir və deyirəm, sənə minnətdarıq, Fərman Ceyranlı!

Professor Fərman Ceyranlı burada həm də gənc həkimlərə bir örnəkdir, gənc həkim soydaşlarımıza da klinikasında özlərini təsdiq etmələri üçün imkan yaradır. Elə onunla birlikdə qardaşımın əməliyyatında iştirak etmiş cərrah-ordinator Əli Həmid oğlu Əliyev də bu gün “LANCET”də çalışan gənc və prespektivli soydaşlarımızdandır. 1986-cı ildə anadan olmuş Əli Əliyev 2009-cu ildə Tbilisi Dövlət Tibb Universitetinin müalicə-profilaktika fakültəsini bitirib, sonra isə Belarusiyanın Qomel vilayətində dövlət Tibb Universitetində ümumi cərrahiyyə üzrə ordinatorada oxuyub, Qomel vilayət xəstəxanasında cərrah-ordinator kimi

çalışıb. 2014-cü ildən isə Tbilisi şəhərində professor Fərman Ceyranlının qurucusu və rəhbəri olduğu “LANCET” klinikasında ümumi cərrahdır.

Professor Fərman Ceyranlı ictimai-siyasi həyatda da fəallığı ilə seçilib həmişə. Bu ilin oktyabrında Gürcüstan parlamentinə keçiriləcək növbəti seçkidə iştirak etməsi də bunun bir daha sübutudur və mən inanıram ki, onun namizəd olduğu Bolnisi rayonunun seçiciləri, o cümlədən də mənim doğma Faxralımın seçiciləri hörmətli professoru səs verməklə, öz seçimlərində yanılmayacaq, ölkənin ali tribunasında özlərinin ləyaqətli təmsilçisini seçmiş olacaqlar.

Gürcüstan parlamentində təmsil olunmağa professor Fərman Ceyranlının hər cəhətdən haqqı çatır. Və mən inanıram ki, o, seçicilərinin inamlı səsini qazanaraq Gürcüstan parlamentində soydaşlarımızı ləyaqətlə təmsil edəcək.

***“Ədalət” qəzeti,
9 sentyabr 2016-cı il.***

HALAL ZƏHMƏT ÜZ AĞARDAR

Kimin haqqındasa yazı yazanda həmişə mənim üçün vacib olan meyar həmin adamın el-oba, Vətən və millət qarşısında xidmətləri, yüksək insani keyfiyyətlərə malik olması olub. Yəni o adamdan yazmışam ki, hansı peşənin sahibi olmasından asılı olmayaraq işinə vicdanla, məsuliyyətlə yanaşıb, səmimiyyəti və sadəliyi ilə seçilib, eldə-obada hörmət qazanıb. Düşünmüşəm ki, öz əməlləri ilə doğrulub boya-başa çatdığı elin, mənsub olduğu xalqın və Vətənin başını uca edənlərin, şöhrətini artıranların haqqında nə qədər çox yazılsa, o qədər yaxşıdır. Burada istər-istəməz yadıma Aşıq Şəmşirin bir beyti düşür:

*Adam var, başını ucaltmalısən,
Adam var, boynunu əyməsən olmaz.*

Bəli, hər kəsin haqqı sağlığında verilsə, daha yaxşı olar. Amma nə yazıqlar ki, çox zaman bunu etmirik, edə bilmirik. Bəzən insanlara layiq olduğu xoş sözləri – qurucu bir kəlməni belə deməyi lazım bilmirik. Demək istəyəndə isə artıq gec olur.

Bu yazımda da həyatda qazandığı bütün uğurlara görə Allahın verdiyi qismətlə yanaşı, alınının tərinə və halal zəhmətinə borclu olan bir ləyaqətli eloğlumdan söhbət açmaq istəyirəm. Yeri gəlmişkən deyim ki, bundan əvvəlki kitablarımda onun qardaşı – fəxrəliyə yaddaşında bacarıqlı təşkilatçı, uzun illər rəhbər vəzifələrdə çalışan, amalı yalnız halallıq və xeyirxahlıq olan və elə buna görə də eldə-obada böyük hörmət və nüfuz qazanan Uğurlu Hüseynovdan yazmışam. Uğurlu müəllim heç kəsi özündən incik salmayıb, nə dilindən, nə də əməlindən kimsə inciməyib. Bəziləri kimi vəzifədə olanda sadə el adamlarına yuxarıdan aşağı baxmayıb, əksinə düşünüb ki, vəzifə gəldi-gedərdi, insanlıq, xeyirxahlıq isə əbədi, heç zaman unudulmayan mənəvi dəyərlərdəndir. Vəzifəni məqsəd yox, elinə-obasına daha çox xeyir vermək üçün bir vasitə hesab edib, vəzifə adamı olmaqdan çox el adamı olmağa çalışıb.

Uğurlu Hüseynov haqqında vaxtilə dediklərimə bir də qayıtmaqda məqsədim odur ki, oxucuda bu yazımın qəhrəmanının hansı mühitdə böyüdüyü, hansı ocaqdan od aldığı haqda təsəvvür yaransın.

Çoban Oruc oğlu Hüseynov 1930-cu ildə Borçalıda – Bolnisi rayonunun Faxralı kəndində anadan olub, orta təhsilini də burada alıb. 1953-cü ildə hərbi xidmətə çağırılıb, üç il Moskva şəhərində sovet ordusu sıralarında qulluq edib. Həmişə vaxtın qiymətini bilən, daha doğrusu, vaxtdan səmərəli istifadə etməyi bacaran Çoban Oruc oğlu hərbi xidmətdə olduğu illərdən də səmərəli istifadə edib. Hərbi borcunu yerinə yetirməklə yanaşı, həm də burada avtomobil çilingəri peşəsinə yiyələnib – özü də 5-ci dərəcəli çilingər!

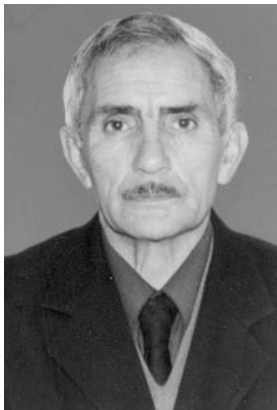
Hərbi xidmətini başa vurub doğma yurduna qayıdan Çoban Hüseynovun əmək fəaliyyəti də elə Faxralı kəndi ilə bağlı olub. Uzun illər – gənclik illərindən 1995-ci ilədək əvvəlcə kənddəki “Qələbə” kolxozunda, sonra isə Faxralı üzümçülük sovxozunda hesabdar-mühasib işləyib. Faxralıların bu gün də minnətdarlıqla xatırladığı Aslan Əliyevlə uzun müddət birgə çalışıblar. Kənddə sovet sədri vəzifəsində çalışan A.Əliyev onun işgüzarlığını, işinə məsuliyyətlə yanaşmasını, ən başlıcası isə, düzgünlüyünü və halallığını nəzərə alaraq xəzinədarlıq işini məhz Çoban dayıya etibar edərdi.

Sözün həqiqi mənasında ağır oturub, batman gələn, həmişə sözünün və özünün yerini bilən, keçdiyi ömür yolu gənclərə bir nümunə ola biləcək əsl el adamı, el ağsaqqalı idi Çoban dayı. Faxralı üzümçülük sovxozunun aparıcı mütəxəssislərindən biri olmuş Firudin Həsənov Çoban dayını belə xatırlayır: “Öz işinə vicdanla yanaşan intizamlı maliyyəçilərdən biri idi. Faxralı kimi böyük bir eldə hamının hörmətini qazanmışdı. İstər işlədiyi dövrdə – sağlığında, istərsə də bu gün artıq həyatda olmadığı bir vaxtda da barəsində hamı ancaq ağızdolusu xoş sözlər söyləyir”.

Çoban Hüseynov eldə-obada həm də nümunəvi ailə başçısı kimi tanınıb. 1957-ci ildə ailə həyatı qurub və ömür-gün yoldaşı Manya xanım ilə birlikdə 3 övlad – iki oğul və bir qız böyüdüb. Övladlarının təhsil almalarına nail olub. Bu gün onların hər biri cəmiyyətdə öz layiqli yerlərini tutmaqdadırlar. Hər üçü də ataları kimi doğma yurda, elə-obaya bağlı insanlardır.

Çoban Hüseynov 2008-ci il avqustun 8-də dünyasını dəyişib. Amma bu, yalnız cismani yoxluqdur. Çünki bütün ömrü boyu halal zəhmətlə dolanıb, eldə-obada hörmət və nüfuz qazanan, özündən sonra xeyirxah əməlləri ilə yanaşı, bir də ləyaqətli övladlar yadigar qoyan bir adam haqda həyatda yoxdur demək olmaz. O bu gün də həyatdadır – onun sevənlərin, doğmalarının, qədirbilən faxralıların və bir də hər gün onun ruhuna dua oxuyan həyat yoldaşı Manya xanımın qəlbindədir.

BÖYÜK DOSTA SALAM OLSUN!

Böyük ispan mütəfəkkiri Baltasar Qrassian yazıb ki, şöhrəti şücaətin qanadlarında da qovub haqlamaq, ətəyindən yapışmaq olar. Bəzən bir şəxsin bioqrafiyası, əmək kitabçası tez-tez dəyişdiyi iş yerləri, karyerada irəliləyişləri ilə dolu olur. Etiraf etmək lazımdır ki, burada bəzən həmin adamın daha artıq qazanc və şöhrət ardınca düşməsi də rol oynayır. Hər bir görülməli iş xeyirxah əməl insanın tale yolunu müəyyənləşdirir, onun üzərinə yeni-yeni vəzifələr qoyur. Bu da bir həqiqətdir ki, uzun illər, onilliklər boyu eyni əmək kollektivində eyni işi görmək də

sənin gözəl, əvəzsiz icraçı olmağının, sənə göstərilən hədsiz etimadın davamlı doğrultmağının göstəricisidir.

Amma barəsində söz açdığım, Borçalının, Faxralının gözəl ziyalılarından biri olan Həmid Kərimov şöhrətin ətəyindən yapışmayıb, əksinə, şöhrət onun yaxasından tutub. Şöhrət ardınca düşməyən Həmid müəllimi şöhrətin özünün necə tapması sualının bir əsas cavabı da onun doğma yurda bağlılığıdır. Bəli, bu gün istər Azərbaycanda yaşayan, istərsə də səsi-sorağı dünyanın başqa yerlərindən gələn həmvətənlərimiz üçün "Borçalı", "Faxralı" anlayışı təkcə torpaq, hüdudları müəyyən coğrafi ərazi demək deyildir. Borçalı, Faxralı həm də Həmid Kərimov kimi yurda bağlılıq və "qara torpağına sürtdüm üzümü, üzüm el yanında ağardı Vətən" deməkdir.

Həmid Kərimov 1940-cı ildə Borçalıda – Bolnisi rayonunun Faxralı kəndində dünyaya gəlib. 1959-cu ildə orta məktəbi bitirib və elə həmin il Azərbaycan Dövlət Universitetinin Coğrafiya-Biologiya fakültəsinə daxil olub. 1963-cü ildə Universiteti bitirərək Faxralı orta məktəbində əmək fəaliyyətinə başlayıb. Elə o vaxtdan da bu məktəbdə şagirdlərin təlim – tərbiyəsi ilə məşğul olur. 1993-cü ildə keçirilən attestasiya zamanı "Birinci dərəcəli müəllim" adına layiq görülüb. 2001-ci ilin sentyabrında Gürcüstan Respublikasının "Şərəf" ordeni ilə təltif olunub.

Həmid müəllimin haqqında əvvəllər yazdığım "Yaşamaq yanmaqdır" adlı məqaləmdə Dünyamızın böyük söz fatehi Zəlimxan Yaqubdan iqtibas gətirmişdim: "Məktəb – Məkkə, müəllim – peyğəmbər, qələm – Allahın danışan dilidir". Həmid müəllim bir insan bağbanı olaraq məktəbdə fidanlar yetişdirməklə, şagirdlərini gələcək həyata hazırlamaqla,

xalqın övladlarına mükəmməl təlim-tərbiyə verməklə, Həcc ziyarətinə bərabər saleh əmələ imza atmasına baxmayaraq, yenə də müsəlman kişinin üzərinə düşən vacib işlərdən biri kimi müqəddəs Kəbə Evini ziyarət etmişdir.

Həmid müəllimi başqalarından fərqləndirən müsbət xüsusiyyətləri çoxdur. O fəzil xüsusiyyətlər sırasında ilk növbədə hər şeyin fəvqündə İnsanı – insanlığı, Xeyiri – xeyirxahlığı görməsi, Allah adamı olmasıdır. Nizami Gəncəvinin bir məşhur kəlamı var: "Sən bir Allahnan ol, aləmi sel bassa belə, sanma bir tükün də rütubətdə ola".

Həmid müəllim də Allahın Allahlığını ürəkdən qəbul eləyəndi. Ona görə də bu kişi həm yaxın, həm uzaq ətrafının dərin hörmətini qazanıb. Obrazlı desək, zamanın selləri onun bir tükünü də islatmayıb, rüzgarın yelləri onun qayasından bir daş da qoparmayıb. Çətin sınaqlardan, ağır imtahanlardan mətinliklə, üzüağ çıxıb. Başuca, alnıaçıq olub həmişə. Ellə bir olub, elə söykənib, eldən güc alıb, özü də elə dayaq olub.

İnsanı həmişə həyatda və başqalarının qəlbində onun yaxşı əməlləri yaşadır. Həmid müəllimin də saleh əməlləri bir deyil, beş deyil, saymaqla qurtarmaz. Xalq şairi Zəlimxan Yaqubun unudulmaz kəlamı var: "Filan-kəs yaxşı adamdır demək, hələ heç nə demək deyil. Yaxşı adamdı – ünsiyyəti gözəldi. Yaxşı adamdı – münasibəti gözəldi. Yaxşı adamdı – ağsaqqal yolu gözləyir, özündən kiçiklərə diqqət edir. Yaxşı adamdı – Haqqa yaxındı, Haqq adamıdı, göy üzündə Allahın qədir-qiyətini biləndi. Yaxşı adamdı – Haqdan gəlib Haqqa gedən yolun yolçusudu". Bütün bu sadalananlar yüksək insani fəzilətlərdi, Həmid müəllim də bütün bu üstün əxlaqi məziyyətlərə tapınan gözəl bir insandı. Hər bir insan insanlıq xüsusiyyətini yaxşı əməlinə görə qazanır. Və elə hər insanın həyatda qazandığı əsas əxlaqi fəzilət insanlara insani münasibətidir. Həyatda mənə elə gəlir, bundan böyük ad, bundan böyük mükafat ola bilməz. Bizim Həmid müəllim də bu mükafatı qazanıb. Öz əməlləriylə, insanlara münasibətiylə haqq eləyib. Keçmiş şagirdi, indiki dostu Səməndər müəllimin də qəlbini fəth edə bilib.

Çox böyük pedaqoji ustalığa, 45 illik təcrübəyə malik Həmid müəllim şagirdlərinə təkcə elmi biliklərin əsasını tədris etməklə kifayətlənməyib, onlara həm də həyat bilgisi verib, onların dünyagörüşlərinin artmasına köməklik edib. Onun dərsləri həmişə maraqlı keçib. Çünki Həmid müəllim tədris elədiyi fənni şagirdlərinə aşılamaq üçün yalnız proqram materialları ilə kifayətlənməyib, malik olduğu bilgiləri də maraqlı şəkildə əlavə etməklə dərsi zənginləşdirib. Ən zəif, intizamsız şagird belə Həmid müəllimin şəxsiyyətinə hörmət etdiyi üçün, həm də tədris üsulu məhz maraqlı alındığı üçün onun dərsinə davamiyyətdən qalmayıb, yaxşı

oxumağa can atıb. Mənim kimi Faxralı kənd məktəbini bitirən bütün məzunlar doğma elə yolu düşəndə mütləq məktəbi ziyarət edir, məxsusi olaraq Həmid müəllimlə görüşməyi özlərinə borc bilirlər. Dindirsen, birmənalı olaraq hamısı, coğrafiyaçı, bioloq olmayanlar da Həmid müəllimin onların kamil həyata vəsiqə almalarında əhəmiyyətli rolundan ağız dolusu danışacaq, barəsində yüksək fikirlər söyləyəcəklər.

Həmid müəllimlə bağlılığımızda onun bacısı oğlu Tahir Qasımovla dostluğumuz da mühüm rol oynayır. Biz hər dəfə Tahirlə görüşəndə istər-istəməz eldən-obadan, ellilərimizdən danışırıq. Söhbət əsnasında ləyaqətli ziyalılarımızın adlarını çəkir, malik olduqları üstün məziyyətləri sadalayır, sözü gətirib bir neçə hörmətli müəllimin üstündə dayanırıq ki, onlardan biri də təbii ki, Həmid müəllimdir. Onun barəsində xatirələrimizi bölüşürük. Sonra da zəng vurub əlaqə saxlayır, telefonla hal-əhval tuturuq.

Bu günlərdə baş tutan söhbətimizdə mən ustad Zəlimxan Yaqubun bu gözəl misralarını Həmid müəllimin ünvanına söylədim:

*İşıqlandı nurda dostlar,
İşıq saldı yurda dostlar,
Xırdalandı xırda dostlar,
Böyük dostla salam olsun!*

Dedim: “Hörmətli Həmid müəllim, Siz bizim sözün həqiqi mənasında böyük dostumuz, böyük müəllimimiz, böyük ziyalıyımsınız”. Həqiqətən də müdriklərin dost olan kəs qarşısında qoyduqları elə bir tələb yoxdur ki, Həmid müəllim ona cavab verməsin. Əsl dostun şəninə deyilmiş elə bir tərif yoxdur ki, onu Həmid müəllimə şamil etmək mümkün olmasın.

Onun şagirdi, həmkəndlisi, sonradan həmkarı olduğumçün, ən başlıcası isə, dostu ola bildiyimçün daim fəxr etmişəm və etməkdəyəm. Bir-

birimizlə çox gözəl, isti münasibətlərimiz var. Bayramlarda, əlamətdar günlərdə həmişə bir-birimizi axtarıb-arayırıq. Mənə nəzərən çox diqqət-cildir Həmid müəllim. Həyatımda, pedaqoji işimdə, yaradıcı fəaliyyətimdə yaxşı nə baş verirsə, onu ürəkdən sevindirir. Dərhal zəng edib alqışlayır, ovqatıma şərik olur. Hansısa məqaləm işıq üzü görəndə oxuyub rəyini bildirir, yüksək dəyərləndirir. Bu diqqətcilliyinə görə də ona həmişə minnətdar olmuşam, onu ağsaqqal kimi, elimizin gözəl, sayğı-dəyər ziyalısı kimi qəbul etmişəm.

Həmid müəllim hər dəfə söhbət edəndə mənə deyir ki, “Səməndər müəllim, mən sənə hər sözünü ən gözəl, əvəzsiz kəlam kimi qəbul edirəm”. Bu sözlər, əlbəttə ki, mənə müəllimim tərəfindən verilən ən yaxşı qiymətdir. Eşidəndə elə bil yenidən uşaqlıq, yeniyetməlik illərimə qayıdıram. Sanki o vaxtlar olduğu kimi Həmid müəllim gündəliyimə “5” yazır.

Hər dəfə hal-əhval tutanda ailəmi – həyat yoldaşımı, övladlarımı, nəvələrimi soruşur. Təbii ki, bu münasibətimiz qarşılıqlıdır.

Bütün ömrü boyu, yaradıcılığı boyu şəri lənətləyən Zəlimxan Yaqubun daha bir gözəl deyimini xatırlatmaq istəyirəm:

*Şər ilandı, şər əfidi,
Saflıq ömrün şərəfidir,
Qoru görüm şərəfi di,
Qorudunsa, yaşamısan.*

Bu qənaətdəyəm ki, sinəsində “Şərəf” ordeni daşıyan Həmid müəllim ömrünün bu müdriklik çağına, bugünkü uca zirvələr səltənətinə məhz özünün təmiz adını, şərəfini qoruya-qoruya gəlib çatıb. Arzu edirəm, bundan sonra da Allah verən ömrü doğmalarının, əzizlərinin əhatəsində yenə də şərəflə yaşasın, gözəl günlər keçirsin, elimizlə bir olsun. El bayatısında deyildiyi kimi:

*Əzizinəm, balasın,
Ürəkdə od qalasın.
Mən istərəm balamı,
Balam istər balasın.*

Allahdan diləyim budur ki, Həmid müəllim balasının balasının da toyunu görsün, inşallah!

HALALCA ƏMƏYİN ÖZ DÖVRANİ VAR

Bu günədək elmi-publisistik məqalələrimin və şeirlərimin yer aldığı bir neçə kitabım işıq üzü görüb. Amma etiraf edirəm ki, bu kitabların içərisində mənim üçün daha doğma, daha əziz olanı 2017-ci ildə işıq üzü görmüş “Faxralılar” adlı kitabımdır. Təkcə ona görə yox ki, indiyədək çap olunmuş kitablarımın ən irihəcmlişidir (43,5 çap vərəqi), həm də ona görə ki, bu kitab bütövlükdə mənim doğma kəndim, Borçalının ağır ellərindən

olan Faxralı və faxralılara həsr olunub. Və məni tanıyanlar yaxşı bilirlər ki, əlim qələm tutandan Faxralını vəsf etməkdən doymamışam. Son on ildə isə Faxralı və faxralılar mövzusu yradıcılığımın əsas qayəsini təşkil edib. Bu qədim türk yurdunun tanınmış şəxsiyyətləri haqqında onlarla oçerk və publisistik məqalələr yazaraq onları ictimaiyyətə təqdim etmişəm. Məqsədim ancaq o olub ki, ləyaqətli eloğlularımın xeyirxah əməllərini, həyatada qazandıqları uğurları təqdir və tərənnüm edirəm.

“Faxralılar” adlı qalın və düşünürəm ki, həm də “qalan kitab”ı nəşr etdirməklə özümdə bir qədər rahatlıq hiss elədim, yavaş-yavaş yaş da öz sözünü dediyindən, o zaman hesab edirdim bir övlad kimi el-oba qarşısında borcumu qismən də olsa ödəyə bildim. Kitabın redaktoru, dostum, Əməkdar mədəniyyət işçisi Musa Nəbioğlu təkid etdi ki, kitabın üzərində “birinci kitab” sözünü mütləq yazmaq lazımdır. Elə onun tutarlı arqumentlərindən sonra mən də razılaşmalı oldum. O kitabın nəşrindən heç bir il keçməmiş Musa Nəbioğlunun haqlı olduğunu şahidi oldum. Aşıq Şenlik demiş, “biri beş olan” Faxralının bu gün şöhrəti dünyanın müxtəlif ölkələrindən gələn sayseçmə oğul və qızları gündən-günə artdıqca mən də qələmi yerə qoymağın hələ tez olduğu qənaətinə gəldim. Və bu gün o fikirdəyəm ki, nə qədər əlim qələm, dilim söz tutursa, doğma Faxralımı, onun ləyqaətli oğul və qızlarını tərənnüm etmək də mənim borcumdur.

Bu yazımın qəhrəmanı Ziyəddin Mikayıl oğlu Həsənov da 1942-ci ildə Faxralıda anadan olub. 1958-ci ildə Faxralı orta məktəbini bitirib. Orta məktəbi bitirdikdən sonra əmək fəaliyyətinə başlayıb, amma təhsilini ali məktəbdə davam etdirmək arzusundan da vaz keçməyib. İki illik iş təcrübəsi də ona çox şey öyrədib, gələcək həyat yolunu müəyyən-ləşdirməkdə köməyinə çatıb. 1960-cı ildə Bakıya gələrək ali təhsil almaq məqsədilə sənədlərini Azərbaycan Neft-Kimya İnstitutuna verib, bu

təhsil ocağının axşam şöbəsinə daxil olub. 1962-ci ildə həqiqi hərbi xidmətə çağırılması səbəbindən təhsilini yarımçıq qoymalı olub. Ordu sıralarındakı dörd illik xidmətini başa vurduqdan sonra 1966-cı ildə yenidən Bakı şəhərinə qayıdaraq təhsilini davam etdirib, 1970-ci ildə institutda təhsilini müvəffəqiyyətlə başa vuraraq mühəndis-texnoloq ixtisasına yiyələnib. Oxumaqla yanaşı, 1966-cı ildən həm də əmək fəaliyyətini davam etdirən Ziyəddin Həsənov Bakı şəhər nəqliyyatı sahəsində çalışıb, burada adi işçidən başlayaraq 1976-cı ilə qədər müxtəlif vəzifələr daşıyıb, Avtomobil parkının rəhbəri vəzifəsində də yüksəlib.

Aşıq Şəmşir necə də gözəl deyib:

*Gözlə mətləbini halal əməkdən,
Halalca əməyin öz dövrünü var.*

Ziyəddin Mikayıl oğlu da hər zaman özünün halal zəhmətinə güvənib. İşində məsuliyyətli və tələbkər olması, kollektivlə işləmək təcrübəsi və təşkilatçılıq qabiliyyəti, sadəliyi və səmimiyyəti onun hörmətini gündən-günə artırıb. Onun bu kimi müsbət keyfiyyətləri yuxarı təşkilatların da diqqətindən qaçmayıb, 1976-cı ildə Avtomobil yollarının tikintisi və istismarı nazirliyinin nəzdindəki “Yoltexnika” sınaq-təcrübə zavoduna baş mühəndis vəzifəsinə irəli çəkilib, sonra isə uzun müddət – 1993-cü ilədək həmin zavodun direktoru olub. Burada çalışdığı dövrdə rəhbərlik etdiyi kollektivin adı həmişə qabaqcıllar sırasında çəkilib, onun iş təcrübəsi nəinki Azərbaycanda, eyni zamanda keçmiş ittifaq miqyasında da öyrənilib, yayılıb. Hətta 1983-cü ildə iş təcrübəsini bölüşmək üçün o vaxtkı Almaniya Demokratik Respublikasının Berlin və Nordxayzen şəhərlərinə ezam olunub.

1994-cü ildə Bakı Qaz İstehsalat Birliyinin baş direktorunun müavini vəzifəsinə təyin olunub. Dörd il də burada çalışdıqdan sonra 1998-ci ildə zəngin təcrübəsini nəzərə alaraq onu indiki Müdafiə sənayesi nazirliyinin nəzdindəki Bakı şəhər Plastik zavoduna direktor vəzifəsinə irəli çəkiblər. 2003-cü ildən əmək fəaliyyətini yenidən Avtomobil yollarının tikintisi Baş İstehsalat Birliyində (indiki Avtomobil Yolları Agentliyi) davam etdirməyə başlayan Ziyəddin Həsənov hazırda da burada fəaliyyətini davam etdirməkdədir.

Bu gün ömrünün səkkizinci onilliyini yaşayan əziz eloğluma uzun və sağlam ömür, fəaliyyətində uğurlar arzulayıram.

SAFLIQ GENDƏN GƏLİR

İki çağırış millət vəkili, görkəmli ədəbiyyatşünas alim, vaxtilə Bakı Dövlət Universitetinin türk xalqları ədəbiyyatı kafedrasına rəhbərlik etmiş mərhum professor Şamil Qurbanov vaxtilə yazırdı ki, borçalılar hər şeydən öncə qeyrətdə məşhurdular. Həqiqətən də, Şamil müəllim o yazılarında Borçalı əsilli görkəmli şəxsiyyətlərdən söhbət açır, onların formalaşmasından, püxtələşməsindən, Azərbaycanın çiçəklənməsinə, dövlətçiliyimizin qorunmasına və möhkəmlənməsinə, milli iqtisadiyyatımızın güdrətlənməsinə, incəsənətimizin və ədəbiyyatımızın zənginləşməsinə verdikləri töhfələrdən bəhs edirdi. Kəlamlarının məna tutumu geniş olan Şamil Qurbanov özü də başda olmaqla, Azərbaycanın tərəqqisinə, xalqımızın firavanlığının təmin olunmasına, Vətənin şöhrətinin ucaltılmasına xidmət edən Borçalı əsillilər çoxdu və onların sırasından istənilən qədər adları çəkə bilərik. Şair Abbas Abdulla şeirlərinin biridə yazır:

*Qara torpağını sürtdüm üzümə,
Üzüm el yanında ağardı, Vətən.*

Borçalı mahalından elin-obanın üzünü ağ, başını uca edən, yurdun qədrini bilən, torpağın qədrini bilən ziyalılar yetişib, yetişir və yetişəcəkdir. Borçalılar cəmiyyət həyatının bütün sahələrində işlərini bilən, üzərlərinə düşən vəzifələrin öhdəsində layiqincə gələn, xalqın rəğbətini qazanan mütəxəssislər kimi çalışırlar. Onlardan biri də Borçalının ağır ellərindən olan Darvaz kəndinin yetirməsi Səməd həkimdir.

Səməd Nəbi oğlu Çobanov 1946-cı il dekabrın 12-də Bolnisi rayonunun Darvaz kəndində müəllim ailəsində anadan olub. 1963-cü ildə kənd orta məktəbini bu məktəbin tarixində ilk medal alan məzun kimi bitirib və elə həmin ildə də N.Nərimanov adına Azərbaycan Dövlət Tibb İnstitutunun (indiki Azərbaycan Dövlət Tibb Universiteti) müalicə-profilaktika fakültəsinə daxil olub. 1969-cü ildə institutda təhsilini başa vuran S.Çobanov 1969-1971-ci illərdə hərbi həkim kimi orduda xidmət edib. Hərbi xidmətini başa vurduqdan sonra Borçalıya qayıdıb, 1971-1976-cı illərdə Bolnisi rayonunun Darvaz kənd ambulatoriyasının baş həkimi vəzifəsində çalışıb.

1976-cı ildə Gürcüstan Elmi-Tədqiqat Kardiologiya İnstitutunun klinik ordinatorasına daxil olub və 1978-ci ildə oranı bitirərək, Bolnisi rayon Mərkəzi xəstəxanasının terapiya şöbəsində ordinator kimi fəaliyyətə başlayıb. 1989-1992-ci illərdə yenidən Darvaz kənd ambulatoriyasının baş həkimi vəzifəsində çalışıb.

S.Çobanov ali dərəcəli həkim kimi 1992-ci ildən 2016-cı ilin sonuna – təqaüdə çıxana kimi Bakıda “Azərsutikinti” xəstəxanasında çalışıb. Bu müddətdə bir neçə Fəxri fərman və Diplomla təltif olunub.

Həkim S.Çobanovun dövrü mətbuatda tibbi mövzuda onlarla məqaləsi çap olunub. O, həmçinin bir sıra elmi-praktiki konfraslarda iştirak edib.

*Oğullar yetirdin, el-el tanındı,
Qışın da çevrildi yaza, Borçalı...*

Borçalının hər bir guşəsi kimi mənə əziz olan Darvaz kəndi sözün elə həqiqi mənasında elin qışını bahara çevirən oğullar yetirən bir kənddir. Mən həm də ona görə fəxr edirəm ki, bu eli, onun şərəfli övladlarını tərənnüm edən “Darvaz” şeirinin müəllifiyəm. Unudulmaz Xalq şairimiz Zəlimxan Yaqub demişkən, “Səsi torpağın təkindən süzülüb gələn, xalqımızın sərvəti”, bizim gözəl müğənnimiz Xəlil Qaraçöp həmin şeirə musiqi bəstələdərək çox yüksək səviyyədə ifa edib. Darvazlılar da var olsunlar ki, mənim yaradıcılığımı, onlara olan rəğbətimi hər zaman qiymətləndirirlər. O şeirin bir bəndində yazıram:

*Kim sanar özünün qonaq bu yerdə,
Seçilmir lalədən yanaq bu yerdə,
Alışaq bu yerdə, yanaq bu yerdə,
Yurdumdu, yuvamdı, binamdı Darvaz...*

Yurddaşımız Səməd həkim çox yüksək səviyyəli, xeyirxah, alicənab bir insan, gözəl mütəxəssis, bacarıqlı həkimdir. İnanın, onun yerləşində də, duruşunda da tərbiyə, oturuşunda da tərbiyə, bütün davranış və maneralarında, gülüşündə də əxlaqi mükəmməllik özünü büruzə verir. Allah-təala elə bil onu yetirəndə qüsursuz yetirib. Dostlara münasibəti gözəl, özündən yaşlılara rəftarı həssas, elcanlı, ailəcanlı, dostcanlı əvəz olunmaz bir ziyalıdır. Ellilərinin qürur yerinə, fəxarət ünvanına çevrilən belə insanlara həyatda tez-tez rast gəlinmir.

Uzun müddətdi Səməd həkimin qardaşı, Əməkdar Mədəniyyət İşçisi Musa Nəbioğlu ilə dostluq edirəm. M.Nəbioğlu da Azərbaycanda

tanınmış ziyalılardandı, görkəmli folklorçudu, gözəl ədəbiyyatşünasdı. Səməd həkimi həm də bu səbəbdən daha yaxından tanıyıram. Bir yerdə çox olmuşuq. Darvazda, bulaqların başında – Quyubulaqda heç vaxt yaddan çıxmıyacaq gözəl günlər keçirmişik. Fəxr edirəm ki, Səməd həkimin 70 illik yubileyini qeyd etdiyimiz məclisin aparıcısı da mən idim. Aşıq Şaiq İncəlinin sarı simin üzərində zildən bəmə, bəmdən zilə gəzişərək daha da rəvnəqləndirdiyi məclisdə Səməd həkimin ünvanına haqlı olaraq xoş sözlər səsləndi. Onlardan bir neçəsini oxucuların da diqqətinə çatdırmaq istəyirəm.

Millət vəkili, ATU-nun prorektoru, professor Rafiq Məmməd-həsənov: “1963-cü ildə Tibb İnstitutuna daxil olanda Səmədlə bir qrupa düşmüşük və sonradan yavaş-yavaş isinişmişik, bu münasibət dostluğa çevrilib ki, bu günə qədər də davam edir. Səməd çox zəhmətkeş insandır. Səmədin mənim üçün ən əziz olan xüsusiyyəti onun səmimiyyətidir. Səməd çox səmimi insandır. Səməd olan sözü üzə deyər, arxadan bir şey danışmaz. Dostluğa çox sədaqətlidir ki, bu da mənim üçün önəmlidir. Bizim dostluğumuz təmənnasız dostluqdur. Nə onun məndən təmənnası var, nə də mənim ondan. Səməd dost qazanmağı bacaran insandır.

Səməd saf nəsiləndir, bu saflıq Səmədin genində var. Əqidə saflığı, mənəvi saflıq, dostluq nədir, kişilik nədir bilmək – bu keyfiyyətlərin hamısı Səməddə birləşib. Səmədin gözəl ailəsi var. Mən onun atası Nəbi müəllimi də yaxşı tanıyırdım.

Səməd çox savadlıdır. Əgər elmin arxasınca getsəydi, indi çoxdan professor idi. Amma Səməd təcrübi yolu seçdi, praktik həkimliyə üstünlük verdi və ad-san qazandı, elinin-obasının adlı-sanlı həkimlərindən biri oldu”.

Səməd həkimin 25 ildən çox çalışdığı “Azərsutikinti” xəstəxanasının baş həkimi Elman Mirzəyev: “Mən 26 ildir ki, Səməd həkimlə bir yerdə işləyirəm. Onu işə qəbul edəndə ilk növbədə onda yüksək mədəniyyət, yüksək savad və peşəkarlıq gördüm və öz-özümə dedim ki, doğrudan da bu adamın kökü var. Səməd həkimin özü də bilir ki, kollektivdə mənə əziz olan adamdır. Eləcə də, kollektivimizin sevimlisidir. Bu hörməti o özü qazanıb-sadəliyi, səmimiliyi və saflığı ilə.

Səməd həkimdə bütün yüksək insani keyfiyyətlər cəmləşib. Savadına isə söz ola bilməz. Birgə çalışdığımız bu illərdə bircə dəfə görmədim ki, kimsə ondan narazı olsun. O, öz ixtisasını yüksək səviyyədə bilən həkim, səmimi insan, sədaqətli dostdur”.

Həmin məclisdə olanların hamısının Səməd həkim haqqında sözlərinin əsas ana xəttini onun insanlığı, alicənablığı, təvazökarlığı, gözəl həkimliyi, xalqa, millətə xidməti təşkil edirdi. Biz də belə hesab eləyirik ki, bu

sadalanın dəyərlər Səməd həkimin həyatda qazandığı ən yüksək mükafatdır. Müdriklərimiz deyib ki, əsl gözəllik ağılda və kamaldadı. Səməd həkimin daxili də gözəldi, zahirə də gözəldi. Amma onun əsas gözəlliyi ağılda və kamaldadı. Çünki ağıl da, kamal da əvəzolunmaz sərvətlərdir. Səməd həkim, sözün gerçək mənasında, xalqı üçün, milləti üçün, qohum-əqrabası üçün, el-obası üçün çalışan gözəl bir həkimdir. Səməd həkim həmişə onu tanıyan, ona üz tutan, işi düşən, onunla təması olan bütün insanlarda xoş təəssürat yaratmağı bacır. O, həkimlik şərəfini də qoruyur, vürğunu olduğu peşəsinin etik qaydalarına əməl edir, müqəddəs vəzifəsini yüksək səviyyədə yerinə yetirir.

Çexov deyir ki, həkimlik sənəti qəhrəmanlıqdır, hünər deməkdir. Bu peşə adamdan fədakarlıq, pak niyyət tələb edir. Hər kəs buna qadir ola bilməz. Bunun üçün həkimin fikri aydın, qəlbi təmiz olmalıdır. Səməd həkimin təmsalında biz bütün bu tələblərə cavab verən həkimi görürük. Bu nöqteyi-nəzərdən, fəaliyyəti təqdir olunan səhiyyə qəhrəmanlarından biri kimi, onun da təcrübəsinin yayılması, şəxsiyyətinin bir insan materialı kimi öyrənilməsi vacibdir.

Mən hörmətli Səməd həkimin yubileyində böyük söz fəthemiz Zəlimxan Yaqubun şeirlərinin birində sitat gətirmişdim:

*Şər ilandı, şər əfidi,
Saflıq ömrün şərəfidir.
Qoru görüm şərəfi di,
Qorudunsa, yaşamısan.*

Səməd həkim arxada qoyduğu 70 ildə şərəfini qoruya-qoruya yaşayıb. Arzu edirəm ki, bundan sonra Allah verən ömrün qalan payını da şərəflə yaşasın. Doğmalarının, əzizlərinin, nəvə-nəticələrinin əhatəsində Allah verən ömrü ürəyi istədiyi kimi dolu yaşasın.

Səməd həkimə möhkəm cansağlığı, gözəl günlər arzulayıram.

Otaqların küncünə çəkilməyən, düzlər keçib, dağlar aşan, dünya ilə dünyalaşan Xalq şairi Hüseyn Arif vaxtilə yazırdı ki:

*Bəzən 50 də yorur insanı,
Bəzən bilinməyir 100 bu dünyada.*

70 sizi yora bilməyib, Səməd həkim, 100-ü də beləcə, sağalm və gümrah qarşılayasınız, inşallah!

SEVƏN ÜRƏKLƏRDƏSƏN, AY VƏKİL HƏKİM!

*Bəkiroğlu Nəbi oxuyan zaman,
Bülbül mat qalardı, susardı kaman,
Aşıq Nəsimimin barmaqlarından,
Qopan “zarıncı”dır, “Şur”dur Faxralı.*

Dünyamalı Kərəm

Gürcüstanın Əməkdar jurnalisti, “Şərəf” nişanı ordenli Dünyamalı Kərəmin vəsf etdiyi doğma Faxralının tərənnümə layq övladlarından biri də ömrünü insanların sağlamlığının keşiyində dayanmaq kimi müqəddəs bir işə həsr etmiş rəhmətlik Vəkil Abbasov idi. Onun haqqında keçmiş zaman felində yazmaq mənə olduqca çətin gəlir. Dünyamalı müəllimə “Ay Vəkil həkim” şeirini yazmaq ağır gəldiyi kimi...

Vəkil İsrəfil oğlu Abbasov 1948-ci ildə Borçalıda – Bolnisi rayonunun Faxralı kəndində anadan olub. 1966-cı ildə Faxralı orta məktəbini bitirib və istedadlı yaşadlarının əksəriyyəti kimi ali təhsil almaq üçün Bakıya üz tutub. Sənədlərini Azərbaycan Dövlət Tibb İnstitutunun (indiki ATU) müalicə-profilaktika fakültəsinə verib və qəbul imtahanlarından uğurla çıxaraq tələbə adını qazanıb.

1973-cü ildə ali təhsilini başa vuraraq gələcək həyat yolunu düzgün müəyyənləşdirib həkimlik fəaliyyətinə başlamaq üçün doğma eli Borçalını meydan seçib. İlk əvvəl Bolnisi rayon mərkəzi xəstəxanasında, sonradan Saraçlı və Qoşakilsə kəndlərində həkim işləyib. 1976-cı ildə Bolnisi rayonunun Rəncbər xəstəxanasına baş həkim vəzifəsinə təyin olunub, eyni zamanda, sovetliyə daxil olan Qoçulu, Cəfərli, Daşdıqullar kəndlərinin sakinlərinin sağlamlığının keşiyində durub və ömrünün sonuna – 2011-ci ilin yanvar ayına kimi həmin vəzifədə çalışıb.

Onun haqqında qələmə aldığım əvvəlki yazılarımda da qeyd etmişəm: Bir qərinə eyni vəzifədə çalışmaq, ictimai-siyasi formasıyanın dəyişdiyi, konyuktur meyllərin gücləndiyi bir təlatümlü dövrdə zamanın sərt küləklərinə duruş gətirmək hər kişinin işi deyil. Vəkil Abbasov, sən demə, Qaya imiş, Yel ondan heç nə apara bilmədi. Ötən əsrin 90-cı illərində süqut edən sovet imperiyasından qoparaq müstəqilliyinə qovuşmuş Gürcüstanda cərəyan edən şovinst meyllərin təsiri altında Bolnisi rayonunda soydaşlarımıza

qarşı milli zəmində aparılan ayrı-seçkiliyin fonunda rayon xəstəxanasından milliyyətçə azərbaycanlı olan həkim və tibb bacıları işdən qovulurdu. Vəkil Abbasov isə bütün təzyiqlərə sinə gərdi, fədakarcasına qalib fəaliyyətini davam etdirdi, ellilərinin sağlamlığını kimlərəse etibar etmədi. Halbuki, o da bir çox başqa həmkarları kimi rahat yolu seçə, Azərbaycana gəlib komfortlu tibb müəssisələrində işə düzələ bilərdi. Əksinə, iradə gücü hesabına çətin sınaqları arxada qoydu, təkcə soydaşlarının sevgisini deyil, Gürcüstan hökumətinin də hörmətini qazandı. Gürcüstanın Səhiyyə Nazirliyi onu “Səhiyyə əlaçısı” döş nişanı ilə təltif etdi, dəfələrlə fəxri fərmanlara layiq görüldü. O, yalnız həkimliyinə görə hörmət qazanmamışdı, həkimliyin özünə də hörmət qazandırmışdı. Onun nüfuzu rəhbərlik etdiyi kollektivlərin uğurlarını da şərtləndirmişdi. Bacarıqlı rəhbərin səmərəli idarəçiliyi altında çalışan həkim və tibb bacıları, texniki personal üzvləri öz işlərinin öhdəsindən layiqincə gəlib, onlara üz tutan insanların sağlamlığının keşiyində ayıq-sayıq dayanıblar. Çünki Vəkil Abbasov idarəetmədə amiranə tərzdə tənbeh hədələrinə deyil, məhz şəxsi nümunə göstərməklə intizama nail olmağa üstünlük verirdi. Oturuşu, duruşu, yerışı, geyiminin səliqə-səhmanı, diqqətəlayiq zəhri görkəmi, səhlih manera və jestləri ilə etalon sayıla biləcək bir davranış nümunəsi yaradırdı. Necə deyərlər, “usta bağlamamış, zərgər düzməmişdi”, ona bu kübarlıq Haqqdan gəlmişdi.

Təkcə sağlamlıqlarını deyil, öz fikirlərini də ifadə etməyi Vəkil Abbasova etibar edən insanlar dəfələrlə onu Arıxlı kənd sovetinə deputat seçmişlər. Onun təmsil etdiyi seçicilərə münasibətdə tutduğu obyektiv mövqe, müxtəlif məsələlərin həllində ədalətli yanaşma tərzii insanları cəlb edirdi, hamı bilirdi ki, öz dərd və şikayətlərini məhz Vəkil müəllimə çatdırsalar, o, səbirlə qulaq asacaq və düzgün məsləhət verəcəkdir...

Bəzən kiminləsə qısa söhbət darıxdırıcı olur və bu söhbəti davam etdirməyə ehtiyac duymursan. Amma Vəkil həkimlə saatlarla məmnuniyyətlə söhbət edib mənəvi həzz almaq mümkün idi. Təkcə həkimlik fəaliyyətində deyil, ictimai işində də insanları öz dilində dindirməyi bacarır, təmkinini pozmayıb axıra kimi səbirlə dinləyərdi. Bu da adamlarda xoş ovqat yaradardı, əsəb gərginliyini aradan götürər, ürəklərdə ümid işığını sönməyə qoymazdı.

Prinsipial adam idi. Lakin onun prinsipləri xırda hisslərə, kin-küdurətə, şəxsi mənafeyə deyil, ali məqsədlərə, insani hisslərə və ülvii duyğulara əsaslanırdı. Sözüün həqiqi mənasında ziyalı idi. Gördüyünü, eşitdiyini, oxuduğunu əqlin süzgəcindən keçirməyi bacardığına görə çox zəngin mənəvi aləmi var idi. Həyatda “ziyalı” adlandırılan bir çoxlarının müəyyən şəraitdə qeybətlə, laqqırtı ilə məşğul olduqlarının şahidi olmuşam. Belə mənasız əyləncələr Vəkil Abbasovun təbiətinə yad idi.

Elinə-obasına bağlı olduğu qədər də, daha geniş məfhum olan Vətəni çox sevirdi. Vətənin qıraqda qalan yeri Borçalıda yaşayıb işləsə də, Azərbaycan Respublikası ilə əlaqəli yaxşı nə eşidərdisə, hədsiz sevinərdi. Xalqının nailiyyətləri onu sevindirir, ağır günləri isə onu qəlbən ağrıdırdı. Fəaliyyət meydanı bir rayonun hədudları ilə məhdudlansa da, zəngin mənəviyyəti, mahir həkimliyi, gözəl ziyalılığı və səsi-sorağı ilə uzaqdan görünürdü.

İctimai faydalı əməkdə iştirak etmək əməyə mənəvi münasibət, cəmiyyətə fayda vermək kimi keyfiyyətləri formalaşdırır. Əməkdə iştirak edən adam nəinki maddi sərvətlər yaradır, həm də özünün ən yaxşı qabiliyyətini cəlalayır, iradəsini möhkəmləndirir, yaradıcılıq qüvvəsini inkişaf etdirir, ləyaqətli bir vətəndaş, fəal bir qurucu kimi yetişir. Vəkil Abbasov sözün hərfi mənasında zəhməti ilə ucalanlara, hədsiz əməksevərliyi sayəsində gənc yaşlarından perspektivli kadr kimi irəli çəkilənlərə nümunə idi. O, işlədiyi vəzifələrdə yüksək təşkilatçılığı, prinsipallığı, yorulmazlığı ilə seçilib, işlə yoldaşlıq, vəzifə ilə dostluğu balanslaşdırmağı yaxşı bacarıb. Vəkil həkimin əksər başqa gözəl keyfiyyətləri də məhz əməksevərliyindən “su içirdi”, zəhmətkeşliyi ilə tamamlanırdı, çalışqanlığı ilə qüvvətə yüksəlirdi.

Vəkil Abbasov dostluqda çox etibarlı idi. Dostluğa böyük dəyər verən, dostlarını sevən və dostları tərəfindən sevilən insan idi. Dostun kədərini bölüşüb azaltmağı, sevincini isə bölüşüb artırmağı bacarırdı. Yaddaşlarda onun etibarlı dostluğuna dair yüzrlə xatirə var. Dəfələrlə Faxralıda bulaqlar başında adlı-sanlı cərrahlar Hümmət Nağıyev və Vəkil həkimin tələbə yoldaşı, Hümmət həkimin yaxın dostu Tahir həkimlə birlikdə məclislərdə olmuşam. Dünyasını dəyişməzdən az əvvəl də təşəbbüslə bu üçlüyün görüşməsinə vəsilə olmuşam. Nə biləydik ki, onunla son görüşümüzdür?!

Tale hələ heç kimi o səviyyəyə qaldırmamışdır ki, o, dostu ehtiyac hiss etməsin. Çünki dost insan üçün bütün dayaqlardan qiymətlidir. Dostu qazanmağın da tək yolu dost ola bilməkdən keçir. Vəkil Abbasovun Dünyamalı Kərəmlə dostluğu isə həqiqətən də qibtə edilməyə layiq idi. Şair özü bu dostluğu nəzmə çəkmiş, yoldaşlığın ruhları dünyasında da əbədi davam etməsi arzusunu poeziya dili ilə ifadə etmişdi:

*Qəbrin nurla dolsun, ay həkim Vəkil,
Qəflətən cənnətdə çil-çıraq oldun!
Gecələr sübhədək bir əsgər kimi
Xəstələr üstündə sən dayaq oldun!*

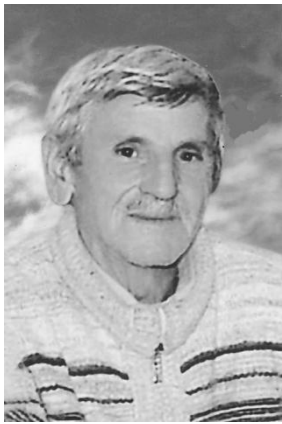
*Öz dərdinə dərman tapmayan həkim,
Sağalmaz dərdlərə olurdun hakim.
Diabetə əlac kim eyləyər, kim?
Sən ki, öz işində bir mayak oldun!*

*Sən ürəyi təmiz, pak insan olub,
Tanrı dərgahında haqq insan olub,
Nəfsi tox, gözü tox, yek insan olub,
Hər cür xudbinlikdən çox uzaq oldun!*

*Gözlərimdən süzüləndə qanlı yaş,
Bu bəndləri zorla yazdım, a qardaş.
O dünyada da xəstən mən olam kaş,
Demə, ruhən məndən sən iraq oldun!*

Bəli, şairin qeyd etdiyi kimi, Vəkil həkim şəkər xəstəliyindən əziyyət çəkirdi. Qanında şəkərin çoxluğu canına zərər vursa da, bir cəhəti ilə düz mütənasıblıq təşkil edirdi – şirindil idi. Elə xəstələrinə də verdiyi dərman qədər dediyi şirin sözlər, aşılacağı ümid məlhəm olurdu. Heç şübhə etmirəm ki, şəfa verdiyi keçmiş xəstələrinin, xeyrinə-şərinə yaradığı ellilərinin, qazandığı etibarlı dostlarının rəhmət diləyən duaları onun ruhu üçün Allah yanında şəfaətçi olacaq, cənnətin qapılarını üzünə açacaqdır. Qoy bu yazı da o dualara müsbət bir əlavə olsun.

GETMƏZ SİNƏMİZDƏN BU DAĞIN, FƏLƏK

Düzü, əvəllər onun şeir yazdığını bilmirdim. Amma bilirdim ki, özünün sadə və halal zəhməti ilə dolanan ləyaqətli eloğlularımdan biridir. Onu da bilirdim ki, bu gün az-az rast gəlinən bir sənətin sahibidir – dəmirçidir. Bu yaxınlarda isə öyrəndim ki, sən demə, böyük fiziki güc, iradə və mətanət tələb edən bir sənətin sahibi olan Ələddin dəmiri döyüb müxtəlif formalara saldığı, ondan cürbəcür əşyalar düzəltdiyi kimi, sözlə işləməyi də bacarırmış. Bəlkə də çoxlarına qərribə gələcək ki, dəmirçi kürəsində bişmək hara, həm də duyğulu könül, incəlik, zəriflik tələb edən şairlik hara? Hesab edirəm ki, bu yaxınlarda Bakıda “Elm və təhsil” nəşriyyatında nəfis tərtibatla işıq üzü görmüş “Sən kövrəlmə, mən kövrəlim” adlı şeirlər kitabı bu sualla baş-başa qalanlara tutarlı cavabdır, yardımçıdır. Elə kitabın adı da çox mətləblərdən xəbər verir. Sən demə, indiyədək həmyerlilərinin öz işini yaxşı bilən bir dəmirçi kimi tanıdıqları Ələddin həm də kövrək qəlbli bir şair imiş...

Ələddinin mənsub olduğu Alməmmədli nəslə çox böyük dühalar yetirmişdir. Onlardan Borçalının Ələsgəri olan Şair Nəbinin vəsf elədiyi Alməmmədoğlu Möylə, Aşıq Senliyin qəhrəmanı Alməmmədoğlu Hüm-bət, Axund Alı, Borçalının ayrı-ayrı kəndlərində təsərrüfat rəhbərləri olmuş İsrəfil Məmmədov, Əli Xəlilov, Aslan Əliyev, türk dünyasının böyük alimi Şamil Qurbanov, elmlər doktoru, professor Namaz Bədəlov, tarixçi-alim, respublikanın Əməkdar jurnalisti Məmməd Məmmədov, Qara Hüm-bətov, İsa Məmmədov, Yasin Xəlilov və bütün Borçalının fəxri olan Arif Əliyevin adlarını çəkə bilərik. Ələddin də o nəslin sinəsində yanar ürək gəzdirən oğullarından biri idi.

...Ələddin Musa oğlu – bu gün hamımızın həm də şair kimi tanıdığımız Ələddin Dəmirçi 1948-ci ildə Borçalının Faxralı kəndində anadan olub. Hələ uşaq ikən o illərin repressiya acısını dadıb. Belə ki, Ələddin təxminən 2 yaşında olarkən onun valideynləri Qazaxıstana sürgün olunub. Yalnız Stalinin ölümündən sonra – 1954-cü ildə doğma yurda – Faxralıya qayıda biliblər. Valideynləri yenidən özlərinə gün-güzəran qurub, övladlar böyüdülər. Ələddin də böyüdükdən sonra atasının sənətinə yiyələnib, eldə-obada dəmirçi kimi tanınıb.

O, eyni zamanda qəlbinin incə duyğularını sözün ecəzkar qüdrətindən istifadə edərək ipə-sapa düzüb. Bir-birindən gözəl şeirlər yazsa da, təvazökarlıqdanmı, yoxsa nədənsə, yazdıqlarını üzərə çıxartmayıb, onların nəşri barədə düşünməyib.

Yuxarıda adını qeyd etdiyim “Sən kövrəlmə, mən kövrəlim” adlı ilk və hələlik son kitabı da onun ölümündən sonra işıq üzü görüb. Tanınmış fəlklorşünas alim, Əməkdar mədəniyyət işçisi, elimizin ləyaqətli oğlu, Ələddinin qohumu və uşaqlıq dostu Elxan Məmmədlinin redaktorluğu ilə çapa hazırlanan kitabın sponsoru da digər xeyirxah əmioğlumuz İbrahim Alməmmədlidir. Kitaba geniş və səmimi, ürəkdən gələn bir ön söz yazan Elxan Məmmədli Ələddinin şeir yazmasıyla bağlı həmin yazıda belə deyir: “Ələddinin ali təhsili olmasa da, zəngin mütaliəsi vardı. Daha çox poeziyanı sevərdi. Çox sonralar bildim ki, “Dəmirçi” təxəllüsü ilə şeirlər yazır. Bunu mənə bir neçə il öncə mərhum əmim şair Əli Səngərli demişdi.

Ələddin Dəmirçi təvazökar insan idi. Bu illər ərzində onun şeir yazdığını özündən eşitməmişdim. Hər dəfə əmim onun şeirlərini tərifləsə də, Ələddin məndən gizlədirdi.”

Elxan müəllim yazır ki, onun öz dilindən şeirini ölümündən iki həftə əvvəl – dostu Aydın müəllimin dəfnində iştirak etmək üçün Faxrəliyə gedəndə eşidib: “Kənddə böyük izdiham var idi, bütün kənd bu hörmətli müəllimi haqq dünyasına yola salmağa gəlmişdi. Dəfn mərasimindən sonra Ələddin Dəmirçi mənə adamlardan aralayıb bir kənara çəkdi. Dedi, “əmioğlu”, Əkrəm Əylisliyə bir şeir yazmışam, gəl sənə oxuyum”.

O zaman Elxan müəllim hardan biləydi ki, aradan 20 gün keçməmiş onun öz dəfninə gələcək. Amma bu gün bir onda təsəlli tapır ki, həmin görüşdə Ələddinin oxuduğu həmin şeiri onun öz səsiylə (özündən xəbərsiz) diktofona yazıb və bu gün Ələddinli günlərin şirin xatirələriylə baş-baş qalanda diktofonun düyməsini basıb o həzin səsi dinləyir.

Yuxarıda da qeyd etdiyimiz kimi, Ələddinin uşaqlığı Qazaxıstan çöllərində sürgündə keçib. Onun valideynlərinin sürgün olunmasını öz gözləri ilə görən və yaddaşında bu gün də yaşadan Elxan müəllim yazdığı ön sözdə bir az da o illərə qayıdır. Qayıdır ki: “Bunları hamı bilməli idi. Musa kişinin ailəsinin başına gələn bu müsibətlər təkcə onların faciəsi deyildi, bu, həm də xalqımızın faciəsi idi”.

Bəli, hələ körpə ikən həyatın sərt sınaqlarına tuş gəlib Ələddin. E.Məmmədli bu haqda belə yazır: “Ömrü yağ-bal içində keçmədi, həyatı boyu çoxlu əzab-əziyyətlər gördü. Zəhmətə bağlandı, cavan yaşlarından əməyi sevdi, çalışdı, vuruşdu. Körüyü, zindanı, çəkici özünə çörək ağacı elədi. Oddan, qığılcımdan özünə çörək çıxartdı. Gözəl balalar böyütdü.

Baba oldu, nəvə sevinci daddı. Və heç kimin gözləmədiyi halda, bir gün belə yorğan-döşəyə düşmədən 31.03.2013-cü il tarixində quş kimi uçub getdi, əzizlərini tərk etdi”.

Bəli, düz bir il əvvəl ana yurdumuz Faxralı daha bir şair oğlunu itirdi. Sağlığında şair kimi tanınmasa da, ölümündən sonra işıq üzü görən kitabı onu poeziyasevərlərə daha yaxından tanıtdı, yaradıcılığı haqqında yüksək fikirlər söyləndi. Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Ağasən Bədəlzadə onun kitabıyla bağlı “Təhsil problemləri” qəzetində böyük məqalə ilə çıxış edib. Ələddin Dəmirçinin poetik yaradıcılığını yüksək qiymətləndirən A.Bədəlzadə yazır: “Ələddin Dəmirçinin şeirlərini oxuduqdan sonra məndə təbii bir təəssürat yarandı. Bu şairin sevimli peşəsi olan dəmirçiliklə poeziya arasında qəribə assosiasiya olduğuna inandım. Təəssürat ruhən məni elə tərpətdi ki, bu şeirlər haqqında ürəkdən gələn sözləri demək ehtiyacı duydum”.

A.Bədəlzadə daha sonra yazır: “Ələddin Dəmirçinin hətta zəif şeirlərinin özü də odlu dəmirçi kürəsindən çıxan şeirlərdir. Dəmirçi zindan üstündə xam dəmir parçasını döyüb istədiyi şəkllə, formaya sala bildiyi kimi, Ələddin də öz ürəyinin odlu kürəsindən çıxanı bizə təqdim edir”.

Elimizin qeyrətli oğlu, əmioğlu Arif Əliyevə yazdığı şeiri insan gözyaşları ilə oxuyur:

*Kökümü qurutdun, kökün qurusun,
Heç puçur açmasın budağın, fələk.
Bir oğul apardın Gözəl dağından,
Getməz sinəmizdən bu dağın, fələk.*

Ələddinin şeirləri haqqında çox danışmaq olar. İnanıram ki, hələ bundan sonra barəsində çox danışılacaq, çox yazılacaq. Nə qədər ki, qədirbilən faxralılar var, onun sadıq dostları və doğmaları var, o, ürəklərdə yaşayacaq.

Şeirləri şəxsiyyətini, şəxsiyyəti şeirlərini tamamlayan Ələddin Dəmirçi ləyaqətli eloğlu, sadıq dost, istedadlı şair ömrü yaşayıb haqqa qovuşdu. Allah rəhmət eləsin! Ələddin hamımızın əzizi idi! Biz hamımız ona əmioğlu deyə müraciət edirdik. O da bizə əmioğlu deyirdi. Həqiqətdə də belə idi. Təbiətin qoynuna tez-tez səfərimiz olardı. Yemək hazırlanıb süfrəyə gələndə qədər onun əl-ayağını görmək olmurdu. Ələddin o qədər ayağına yüngül idi. Əmioğulları bir yerə yığılanda (İbrahim, Tofiq, Eldar, Sərdar, Cavanşir və digərləri) sevincinin həddi-hüdudu olmazdı. Bir gün dedi, əmioğlu, səndən bir xahişim var. Dedim buyur, mənim gözüüm üstə. İstəyirəm bir şeir yazasan, orda “Mən insan ömrünü bahar

istərəm” kəlamı öz əksini tapsın. Çox çəkmədi mən həmin şeiri yazdım və belə tamamladım:

*Həyatın min cürə fəndi-feli var,
Taledən işıqlı səhər istərəm.
Səməndər, dünyanın nuru insandır,
Mən insan ömrünü bahar istərəm.*

Heyif, işıqlı səhərin və baharın zövqü-səfasını az sürə bildi.
Ö.Xəyyam rubailərinin birində yazır:

*Bir ucsuz-bucaqsız dairədə sən,
İki cür insanı xoşbəxt görərsən:
Bir qismi, hər şeyi bilən, o biri
Xəbərsiz yaşayar dünya işindən.*

Ələddin hər şeyi bilirdi, hətta ölümü də ona əyan olmuşdu.

Cənnəti-məkan ol, Ələddin. Elin-oban var olsun, balaların, qohumların var olsun. Bir də sənin hər kəlmənə işıq tutanlar – Elxanlar, İbrahimplər və Səməndərlər var olsun.

DAĞLAR QOCALAR DA, CAVANLAŞAR DA, İNSANI QORUYUN, O QOCALMASIN

İnsan öz təbiəti etibarilə ictimai varlıqdır. Bəxtiyar Vahabzadənin bir müdrik kəlamı var: “İnsan axtarıram, hara gedirəm adama rast gəlirəm”. İnsan olmaq böyük zirvədi, o zirvədən Yer kürəsi görünür. Rasim Kərimli gözəl deyib:

*Palıd da bar verir, barı yeyilmir,
Yazıq o kəsə ki, varı yeyilmir.
Hər quru vücuda İnsan deyilmir,
İnsan olmaq üçün qanasan gərək.*

Doğurdan da, həqiqi mənada, İnsan böyük varlıqdır. İnsanlıq uca zirvələr səltənətidir. Həyatda İnsanlığın tələblərinə cavab verən şəxslərdən biri haqda söz açmaq, yazmaq istəyirəm. Onun özü də gözəldi, sözü də, əməli də. Və bu gözəlliklər onun gözəl adında əks olunub: Nurqələm.

Nurqələm Səlimov, Türk dünyasının böyük söz fatehi Zəlimxan Yaqub demişkən, sözün həqiqi mənasında dolu ziyalıdır. Dünyagörüşü zəngin, əsl hörmətə-izzətə layiq ziyalıdır, barmaqla göstərilən gözəl eloğludur. Onun doğulduğu Borçalının Başkeçid bölgəsinin füsunkarlığı, ecazkarlığı insanların da xasiyyətinə hopub. Axı, hər bir insan öz insanlıq xüsusiyyətini ana bətnindən gətirmir, onun həyatda əldə edir, yaxşı əməlləri ilə qazanır.

Hörmətli Nurqələm müəllim haqqında nə qədər danışsam da, az olar. Hər adama dünyagörüşü zəngin insan deyilmir, hər adam barədə orijinal düşüncə tərzı var deyilmir, dərk etmə qabiliyyəti, mülahizələri, mühakimələri gözəldir, deyilmir. Bütün bu məziyyətlərindən əlavə, o, həm də nəzakətli insandır. Nəzakətli davranış əxlaqı dərinləşdirir. Nəzakətli adam öz qüsurlarını da tez görür, ona tənqidi yanaşır, özünü islah etməyi bacarır. Başqaları onun nöqsanını görüb deyəndə incimir, hətta həmin şəxslərə minnətdar olur.

Müdrik kəlamlarda ehtiva olunan nəsihətlərə dəyər verən, əməl edən insandı Nurqələm müəllim. Həm də dərin insandı, paxıllığın nə olduğunu bilmir. Belə insanlar həyatda həmişə sadə, səmimi, mülayim olurlar. Bütün bu keyfiyyətlərin hamısı onun şəxsinə öz əksini tapıb. Həm də vicdanlı insandı, insanlığı hər şeyin fəvqündə görəndi.

Zəngin və şərəfli tərcümeyi-halından da göründüyü kimi, Nuruqələm müəllim respublikanın maliyyə sahəsində uzun müddət fəaliyyət göstərərək, maliyyə işinin gözəl bilicisidir, sahənin sayılıb-seçilən mütəxəssisidir. Karyerasında qazandığı uğurlar da onun peşəkarlığının təsdiqidir. Həyat yoluna və əmək fəaliyyətinə nəzər salanda biz onu yetkin, kamil insan kimi görürük. Belələrinə isə həyatda heç də tez-tez rast gəlinmir.

...Səlimov Nuruqələm Əmirxan oğlu 25 fevral 1950-ci ildə Gürcüstan Respublikasının hazırkı Dmanisi (Başkeçid) rayonunun Dəmirçi Həsənli (Qızılkilsə) kəndində anadan olub. 1956-cı ildə həmin kənddəki orta məktəbdə təhsil almağa başlayıb. 7-ci sinfi Gürcüstanın Marneuli şəhərində yerləşən internat məktəbində, 8-10-cu sinifləri isə həmin şəhərdə yerləşən 1 nömrəli Azərbaycan orta məktəbində oxuyaraq, orta təhsilini 1966-cı ildə başa vurub.

1966-1970-ci illərdə Bakı şəhərində Dadaş Bünyadzadə adına Xalq Təsərrüfatı İnstitutunda oxuyaraq iqtisadçı ixtisasına yiyələnib.

1970-ci ildə təyinatla Rusiyanın Perm vilayətinin ən şimal rayonu olan Çerdinin Verxni Kolva qəsəbəsində işə göndərilib və həmin ilin noyabr ayında ordu sıralarına çağırılaraq Vladivostok şəhərində bir il hərbi xidmətdə olub. 1971-ci ilin noyabrında xidmətini başa vurduqdan sonra valideynlərinin yaşadığı Marneuli şəhərinə qayıdıb və 3 ay iş axtardıqdan sonra çox çətinliklə tikinti trestinin Maşın Mexanizmləri İdarəsində iqtisadçı vəzifəsinə işə düzələrək 1973-cü ilin mart ayına qədər burada çalışıb. Mart ayında Bakıya köçüb və Maliyyə Nazirliyinin Bakının keçmiş Kirov (indiki Binəqədi) rayon Maliyyə Şöbəsinə böyük iqtisadçı vəzifəsində fəaliyyətə başlayıb. 1974-cü ilin fevralından dekabr ayına kimi həmin rayonun Maarif şöbəsinin mərkəzləşmiş mühasibatlığının rəisi, şöbə müdirinin müavini vəzifəsində çalışıb.

1974-cü ilin dekabr ayından 1982-ci ilin dekabr ayına kimi Bakı şəhərinin Oktyabr (Yasamal) rayon Maliyyə Şöbəsinə aparıcı iqtisadçı, aparıcı təftişçi, müfəttiş vəzifələrində çalışıb.

1983-cü ilin yanvar ayının 1-dən 1991-ci ilin aprel ayınadək Bakının Lenin (Sabunçu) rayon Maliyyə şöbəsinin müdiri vəzifəsində, 1991-ci ilin aprel ayından dekabr ayınadək bu rayonda Rayon Xalq Deputatları Soveti İcraiyyə Komitəsi sədrinin sosial-iqtisadi məsələlər üzrə müavini, struktur dəyişikliyindən sonra isə İcra Hakimiyyəti başçısının müavini, 1992-ci ilin yanvarından 1993-cü ilin iyul ayına kimi təşkilat şöbəsinin müdiri vəzifəsində əmək fəaliyyətini davam etdirib. Bu illərdə o, 5 dəfə rayon sovetinin deputatı, Rayon Partiya Komitəsi plenumunun üzvü seçilib, Rayon Xalq Deputatları Sovetinin 9 nəfər üzvündən biri olub.

Sonradan səhhəti ilə əlaqədar bank sistemində çalışmağa başlayan Nürqələm Səlimov əvvəlcə 18 ay “Elmar Bank” Səhmdar Bankının İdarə Heyətinin sədri, sonra isə 1 il “Bakı Siti Bank” Səhmdar Bankı İdarə Heyətinin sədri kimi fəaliyyət göstərüb.

1996-2000-ci illərdə “Aqrar-Sənaye Bank”ının Sabunçu şöbəsinin müdiri, 2000-2005-cü illərdə “Kapital Bank”ın 1 saylı Səbayel, 1 və 2 saylı Yasamal filiallarında müdir, 2006-2010-cu illərdə isə “Yunayted Kredit Bank” Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin Müşahidə Şurası sədrinin müavini vəzifələrində çalışıb. 2010-cü ildən təqaüdədir.

Nürqələm müəllimin işgüzarlığı, qabiliyyəti, xoş rəftarı, gülər üzü həmişə qarşısına bağlı qapıları taybatay açıb. Onun maliyyə sahəsindəki layiqli xidməti gənc maliyyəçilər üçün nümunə sayıla bilər. Zəhmətsevərliyi, özünə qarşı tələbkərliliyi onun müvəffəqiyyətlərinin əsasını təşkil edib həmişə. Həyatda qazandığı nailiyyətlərdə ailəsinin, xüsusilə də həyat yoldaşı Venera xanımın xüsusi əməyi və payı vardır. Həyat yoldaşı – Səlimova Venera Əli qızı 1954-cü ildə, Nürqələm müəllimə doğma olan Dəmirçi Həsənli kəndində ziyalı ailəsində dünyaya göz açıb. Orta tibb işçisidir. Hal-hazırda təqaüdədir.

Mənə elə gəlir ki, hər kəsin həyatda qazandığı ən böyük mükafat onun övladlarıdır. Nürqələm müəllimin ocağı saf bir ocaqdı, təmiz, pak bir ocaqdı. Yazılarımda mən zaman-zaman vurğulamışam ki, ocağın təmizliyi, nəsilin təmizliyi onun övladlarının təlim-tərbiyəsinin saflığıdır, oxuduqları məktəbin təmizliyidir. Nürqələm müəllim cəmiyyətimiz üçün, Vətənimiz üçün layiqli övladlar tərbiyə edibsə, bundan böyük qazanc, daha qiymətli mükafat təsəvvür etmək mümkün deyil. Mən yaxşı xatırlayıram ki, 2002-ci ildə 271 saylı orta məktəbə yerimi dəyişəndə Nürqələm müəllim bu xəbəri eşidərək övladlarının üçün də direktoru olduğum bu məktəbə gətirdi, onların təlim-tərbiyəsini mənə etibar etdi. Bu etimad mənim də üzərimə düşən müəllimlik məsuliyyətimi, dostluq məsuliyyətimi birə-on qat artırdı. Sağ olsunlar, onun övladlarının hər üçü məktəbimizin məzunları və ixtisasca ali təhsilli iqtisadçılardır.

Oğlu – Səlimov Əmirxan sığorta sahəsində işləyir. Ailəlidir. İki övladı var. Böyük qızı Nuranə “Kapital Bank”ın Suraxanı filialında aparıcı mühasib vəzifəsində çalışır. Ailəlidir. İki övladı var. Kiçik qızı Lalə “Medi Grand” tibb mərkəzinin təsisçisi və rəhbəridir.

Məktəbimiz həmişə belə məzunları ilə fəxr edib, bundan sonra da fəxr edəcək. Şübhə etmirəm ki, onlar həmişə öz işlərində, əməli fəaliyyətlərində valideynlərinin, müəllimlərinin etimadını doğruldacaqlar. Mən buna bütün varlığımın inanıram. Şübhəsiz, Nürqələm müəllim başçılıq etdiyi ailədə sağlam ab-hava yaratmış, övladlarına dərinlən təlqin

etmişdir ki, istər orta, istərsə də ali məktəbi mükəmməl şəkildə bitirmək təkcə hansısa sənəd və ixtisas xatirinə deyil, həm də kamil həyatın mənasını, fəlsəfəsini qavrayan bir insan kimi formalaşmaq üçün vacibdir. Artıq yetkin yaşda, ailə sahibi olmalarına baxmayaraq, ata nəfəsi, qayğısı, nəzarəti onların üstündədir. Şəxsiyyət kimi formalaşmaları, düzgün həyat tərzini keçirmələri Nurqələm müəllimin qayğıkeş və məsuliyyətli ata olması sayəsində mümkün olub.

Nurqələm müəllim etik normalara olduqca həssas bir insandır. Onun səliqə-sahmanı, dəqiqliyi, qayğıkeşliyi, dostlarına və ailəsinə göstərdiyi diqqət və məhəbbət bir həyat məktəbidir. Onunla dostluq edənlərin hamısı gözəl bilir ki, onun üçün ən böyük dərəcə, ən ali rütbə məhz İnsanlıqdır. Əgər sənə bir qayğın varsa, bu, onun nəzərindən heç vaxt qaçmır. Mütləq səni sorğu-suala çəkir, məsələnin mahiyyətini öyrənib xeyirxah məsləhətini verməyincə, rahat olmur. Elə bil ki, bu şəxs ancaq xeyirxahlıq etməkçün yaranıb. Həyatı boyu, bəlkə də, yüzlərlə adamın bir-birinə səmimi, mehriban ünsiyyət yaratmağına səbəb olub.

Nurqələm müəllimin alicənablığına, mərdliyinə, qonaqpərvərliyinə nümunə olaraq bir misal da çəkmək istəyirəm: Təxminən on il əvvəlın söhbətidir. Azərbaycanın əsrarəngiz guşələrindən olan İsmayilli rayonunun Buynuz kəndində təsadüfən Nurqələm müəllimlə rastlaşdıq. Bizim ailə, dostum İlhamın ailəsi ilə orada istirahət edirdik. Nurqələm müəllim soruşub öyrəndi ki, artıq sabah istirahətimizi yekunlaşdırıb qayıtmaq istəyirik. Bunu eşitcək, Nurqələm müəllim dedi ki, yox, sabah dönməyimiz alınmayacaq, burada onunla qalıb qonağı olmalı, daha bir gün keçirməliyik. Dedi və ertəsi gün səhər Borçalı qaydalarına uyğun şəkildə yaxşı bir toğlu aldı, təbiətin qoynunda, çay qırağında gözəl bir məkan seçib bizi ora apardı, öz əli ilə heyvanı kəsib ta süfrəyə çəkəndək az qala bütün işləri özü gördü. Biz də onunla çörək kəsdik, yedik-içdik, xeyli şənləndik. Həmin gün ömrümüzə yazıldı, unudulmaz tarixə çevrildi. Həm bizim ailənin, həm də dostum İlhamın ailəsinin ürəyincə oldu.

Nurqələm müəllim çox sədaqətli, etibarlı dostdu. Şeirlərimin birində yazmışdım ki:

*Yağı qılıncına qalxanındı dost,
Keçilməz yerlərdə yollarındı dost,
Dağlartək görünən vüqarındı dost,
Yaradan heç kimi dostsuz etməsin.
Həmişə dayağın, arxandı sənin,
Bükülməz biləyin, qollarındı dost...*

Nurqələm müəllim dostluğa sadıq, yoldaşlıq məziyyətlərinə hörmət eləyən ziyalıdır, eloğludur. Müdriklərdən biri deyib ki, dostluq, yoldaşlıq münasibətləri qurmaq nə qədər asan görünərsə də, o münasibətləri axıradək davam etdirmək çətinliklərdir. Amma bu çətinliklər Nurqələm müəllimi heç vaxt qorxutmayıb, bu yolda heç vaxt geri çəkilməyib, qürurla addımlayıb və irəliləməkdədir, inşallah. Onun gözəl xüsusiyyətləri çoxdur. Diqqəti cəlb edən bir cəhəti də odur ki, əli ilə Allahın əməyindən bərk tutur və Qurani-Kərimdə olan belə bir kəlamı həmişə yada salır ki, “Allah bütün bəndələrinə mərhəmətlidir, lakin ləyaqətliləri mükafatlandırır”. Ona görə də bütün işləri layiqli görür və ləyaqətin uca zirvəsində durur. Çalışdığı bütün vəzifələrdə nümunəvi iş bacarığı, yüksək məsuliyyət hissi, səriştəlik göstərə bilib, dövlət qanunlarını dərinləndirən mənimsəmək, qaydalara əməl etmək, elmlə praktikanın vəhdətini yaratmaq əsas məqsədi olub. Öz zəhməti ilə zirvələr fəth edən insanlardandır. Bütün çətin anlarda, hətta ən çıxılmaz vəziyyətlərdə belə o, həmişə öz savadına, bacarığına güvənib. Heç vaxt vəzifəsindən sui-istifadə etməyib, tabeliyində olan əməkdaşlara qarşı diqqətli olub. Təşkilatçılıqda çoxlarına nümunə olub. Həmişə tez və yaxşı nəticənin əldə olunması üçün cəhd göstərərək və buna da nail olub. Əmək fəaliyyəti dövründə həmişə yenilikçiliyə can atıb. Dövlət büdcəsindən ayrılan və yerli mənbələrdən daxilolmalardan formalaşan maliyyə vəsaitlərinin təyinatı üzrə və səmərəli istifadə edilməsi həyata keçirilən maliyyə siyasətinin dürüstlüyündən əhəmiyyətli dərəcədə asılıdır. Maliyyə mütəxəssisi Nurqələm müəllimin rəhbərlik etdiyi maliyyə idarələri bu vəzifənin öhdəsindən layiqincə gəlib. Başçılıq etdiyi kollektivlər vəsaitlərin Vahid Büdcə Təsnifatına uyğun təyinatı üzrə istifadə edilməsinin, vəsaitin xərclər smetasında nəzərdə tutulmayan istiqamətlərə yönəldilməməsinin, debitor borcların vaxtında bağlanılmasının, “Dövlət Satınalmaları haqqında” Qanunun tələblərinə riayət edilməsinin təmin olunması üçün gərəkən bütün işləri görmüşlər. Habelə, uçotdan kənarda qalmış əsas vəsaitlərin və mal-materialların, iş və xidmətlərin uçota alınması üçün tədbirlər Nurqələm müəllimin rəhbərliyi altında uğurla həyata keçirilmişdir. Görülən tədbirlər hesabına xeyli miqdarda səmərəsiz xərcin qarşısı alınmış, dövlət vəsaitlərinin qanunvericiliyin tələblərinə uyğun istifadəsi və ya müvafiq qaydada uçota götürülməsi təmin edilmişdir. Aparılan nəzarət tədbirləri zamanı Nurqələm müəllim və onunla çiyin-çiyinə çalışan mütəxəssislər yoxlanılan müəssisə və təşkilatlara konstruktiv təklif və tövsiyələr təqdim etmişlər.

Bank sistemində çalışarkən, bank fəaliyyətinin prioritet istiqamətlərinin müəyyən olunması, risklərin idarə edilməsi kimi məsələlərdə əhəmiyyətli qərarlar qəbul edib. Bankda biznes kreditləri üzrə

borcalanların qiymətləndirilməsi zamanı borcalanın biznes fəaliyyətində təcrübəsi, maliyyə göstəriciləri, kredit tarixi, girov təminatı, kreditin təyinatı, eləcə də, borclarına təsir göstərən bazar amilləri və xarici amillərin nəzərə alınması kimi sırf maliyyəçi sərəştəsi tələb edən məsələlərdə Nurqələm müəllimin peşəkarlığının əhəmiyyətli rolu olmuşdur.

Nurqələm müəllim daima çalışır ki, insanlara yaxşılıq etsin və kiməsə etdiyi yaxşılığı büruzə vermir, üzə vurmur, elədiyi xeyirxahlıqdan yorulmur, əksinə şəfqət tapır, sevinir və yaxşılığının müqabilində heç nə istəmir. Ona görə də, Nurqələm müəllimə müraciət edən, ondan öyrənmək istəyən çoxdur və onun qibtə ediləcək qədər dostları var.

Nurqələm müəllimi tanıyan, onunla ünsiyyətdə olan hər bir adamda doğrılığından, yadlığından asılı olmayaraq, mütləq onun xeyirxahlığından bir nişan olmalıdır. Məhz onun bu cür mənəvi dayağının, böyük təşkilatçılıq bacarığının nəticəsidir ki, yaxınları, dostları doğmaları arasında sözün əsl mənasında böyük bir ziyalı ordusu yetişmiş, onların hər biri öz qabiliyyətinə, istedadına uyğun həyatda layiqli mövqelər qazanmışlar.

Artıq Nurqələm müəllim ömrünün müdriklik çağı deyilən zirvəsinə yüksəlib. Bu zirvəyə səbirlə, addım-addım gəlib yetişib. Həmin zirvədən boylanıb arxaya baxsa, geridə qalan günləri xatırlasa, həyatının ötən mənzərəsini göz önünə gətirsə, belə düşünürəm ki, ancaq mənəvi zövq alar. Yaşının bu çağında da əlini işdən-gücdən soyutmur. Misqal-misqal yığdığı biliyini, bacarığını heç vaxt heç kimdən əsirgəmir. Elə hesab edir ki, təcübəsini, görüb-götürdüklerini yetişməkdə olan nəsillə bölüşməkdən aldığı mənəvi həzzi heç nədən, heç yerdən almaq mümkün deyildir.

Mən Nurqələm müəllimə ömrünün bu müdriklik çağında gözəl günlər arzulayıram. Allah verən ömrünün qalan hissəsini də öz ailəsinin, övladlarının, əzizlərinin, doğmalarının əhatəsində şərəflə yaşamasını arzu edirəm.

Otaqların küncünə çəkilməyən, düzlər keçib dağlar aşan, dünya ilə dünyalaşan şairimiz Hüseyn Arif yazır:

*Dağlar qocalar da, cavanlaşar da,
İnsanı qoruyun, o qocalmasın.*

Nurqələm müəllim kimi gözəl insanları qorumaq lazımdır. Onun tək ziyalılar bu xalqın əvəzolunmaz sərvətidir. O, hələ cahan sərgisinə çox çiçəklər, qönçələr bəxş edəcəkdir.

YANAR ÜRƏK

El üçün yanmağı və yaşamağı özünə müqəddəs borc sayırdı İsmaxan Aşurov. Kökünə tapınan, xalqın taleyini düşünən gözəl ziyalı idi. Mübaliğəsiz demək olar ki, özü boyda Vətən torpağıydı. Çünki mayası eldən idi onun.

Şeirlərinin birində “Qara torpağına sürtdüm üzümü, üzüm el yanında ağardı, Vətən” deyən şair Abbas Abdulla sanki bu misraları İsmaxan üçün yazılmışdı.

İsmaxan Aşurov 1955-ci il avqustun 1-də Gürcüstanda – Bolnisi rayonunun Faxralı kəndində anadan olub. 1972-ci ildə Faxralı kənd orta məktəbini bitirib, elə həmin ildə də Bakı Dövlət Universitetinin hüquq fakültəsinə daxil olub. 1977-ci ildə universitetdə təhsilini başa vurub.

Ali təhsilli hüquqşünas kimi müstəqil həyata atılan İ. Aşurov hüquq-mühafizə orqanlarında ilk fəaliyyətinə Qazax rayonunda başlayıb. 1977-1981-ci illərdə Qazax Polis Şöbəsinə müstəntiq kimi çalışıb. 1981-ci ildən isə daxili işlər orqanındakı fəaliyyətini Tovuz rayonunda davam etdirib, 1984-cü illədək Tovuz rayon Polis Şöbəsinin müstəntiqi olub. Bir hüquqşünas kimi savadı və getdikcə artan peşəkarlığı diqqətdən yayınmayıb və o 1984-cü ildə SSRİ DİN-in Baş İstintaq Qrupunun istintaq briqadasının müstəntiqi vəzifəsinə irəli çəkilib ki, bu vəzifədə beş il – 1989-cu ildək müvəffəqiyyətlə çalışıb..

1989-cu ildə fəaliyyətini yenidən Tovuz Rayon Polis Şöbəsinə davam etdirən İsmaxan Aşurov 1991-ci ilədək bu şöbənin istintaq bölməsinin rəisi olub, 1991-1992-ci illərdə isə Göyçay rayon Polis Şöbəsinə baş müstəntiqi vəzifəsində çalışıb. 1992-ci ildə isə ona daha böyük etmad göstərilərək Qazax Rayon Polis Şöbəsinin rəisi vəzifəsinə təyin olunub, bir il bu vəzifədə çalışıb.

1996-cı ildən isə fəaliyyətini vəkil kimi davam etdirib, Azərbaycan Respublikası Vəkillər Kollegiyasının üzvü olub.

Bütün bunlar onun keçdiyi ömür yolunu əks etdirən avtobioqrafik məlumatlardır. Bəlkə də ilk baxışda çoxları bunu adi bir hal kimi qarşılayar, həyatda düzgün mövqe tutmuş hər bir normal insanın tərcümeyi-halında olması mümkün olan faktlar kimi dəyərləndirər. Amma İsmaxanı yaxından tanıyanlar yaxşı bilir ki, onun keçdiyi ömür yolunun hər ili, hər ayı, günü və hətta saati belə çox mənalı və məzmunlu keçib. Ömrünü

xalqının yolunda şam kimi əridib, onun azadlığı yolunda əlindən gələni əsirgəməyib. Hələ sovet dövründə ikən milis işçisi haqqında insanlarda yaranmış xoşagəlməz təsəvvürü müsbətə doğru dəyişdirə bilib.

Onu yaxından tanıyanlar yaxşı bilirdilər ki, o həm də sözün əsl mənasında böyük mədəniyyət sahibidir. Xalqımızın tarixini və mədəniyyətini dərinləndirən bilir, milli-mənəvi dəyərlərimizi qoruyub gələcək nəsillərə ötürməyin vacibliyini dönə-dönə vurğulayırdı. Saz onun ruhuydu. Xüsusilə də qədim saz havaları ilə nəfəs alırdı. “Yurd yeri” isə ən çox sevdiyi saz havalarından bəlkə də birincisiydi. Əmim oğlu Söhbəddin müəllim Faxralıda yaşayır. Saz havalarını böyük ustalıqla ifa edir. İsxan müəllimin saz havalarına bağlılığından danışan Söhbəddin müəllimin deyir: “İsxan müəllimi elcanlı, yurdcanlı Vətən oğlu kimi hamı sevirdi. Onu yaşadan həm də xalqın sevgisi idi və özü də bundan zövq alırdı. Hər dəfə Faxralıya gələndə görüşürdük. Yaddaqalan günlərimiz olurdu. İfa elədiyim saz havaları onu öz dünyasına aparırdı. Hiss edirdim ki, dünya ilə bir olurdu. “Yurd yeri” havası isə onun ruhunu qidalandırırdı”.

Yaxşılıq, xeyirxahlıq onun həyatda başlıca missiyası idi. İsxan müəllim onu da gözəl bilirdi ki, insandan qalan bir yaxşılıq, bir də yamanlıqdı. İsxan müəllim kimi yaxşılar olmasaydı, yaxşılıqları kim yaşadardı?..

Sağlam və məntiqli danışığı, iti baxışı, sərrast düşüncəsi ilə hamını heyran edirdi. Özü saf insan idi, hamını da belə görmək istəyirdi. Ona görə ki, ürəyində qara fikir, kin-küdurət yox idi.

Hüquq-mühafizə sistemində çalışıb həm də elin sevgisini qazanmaq, əsl el adamı kimi tanınmaq hər adama qismət olmur, daha doğrusu, hər adam bunu bacarmır. İsxan Aşırov isə özünün yüksək insani keyfiyyətləri ilə bunu bacarmış, işlədiyi bütün rayonlarda xalqın rəğbətini və ümumxalq məhəbbəti qazanmışdı.

Ömrünün son illərində, yuxarıda da qeyd etdiyimiz kimi, vəkilliklə məşğul idi və Azərbaycanın ictimai-siyasi həyatında özünü təsdiqləmiş hüquq müdafiəçisi kimi tanınırdı.

Bütün həyatını Vətənin, millətin azadlığı uğrunda mübarizəyə həsr edən İ.Aşurov Qarabağ uğrunda gedən döyüşlərdə də bir zabit kimi şücaətlə iştirak edib.

Çox prinsipial idi, ədalətsizliklə barışmazdı, həmişə haqqın, həqiqətin yanında olar, özünün təbircə desək, ədalətə davamlı su damçısı kimi inanardı. Dostları onu geniş dünyagörüşlü, dərin mütaliəli, yüksək erudisiyalı, nəqlik məharətinə və dinləmə mədəniyyətinə malik, saf mədəniyyətli, şəxsiyyətində və fəaliyyətində əxlaq prinsiplərini qoruyub saxlayan ziyalı kimi, köməksizin dayağı, haqsızın düşməni olan əsl kişi

simvolu kimi xarakterizə edirlər. Onun haqqında kütləvi informasiya vasitələrində gedən yazılarda xatirələrini bölüşən dostları yada salırlar ki, İsxan müəllim yapon samuraylarının əxlaq kodeksindən, Borçalıdakı məzəli əhvalatlardan eyni şövqlə danışa bilir, başqa xalqların folklorundan, poeziya nümunələrindən nümunələri əzbər söyləməyi bacarırdı.

O, xərçəng xəstəliyindən əziyyət çəkirdi, müalicə üçün ABŞ-a getmişdi. Oğulları Kənan və Təhsin deyirlər ki, həmişə nikbin olan İsxan müəllim heç vaxt xəstəlik haqqında danışmağı xoşlamazdı. Həmişə ümid edib, inamla yaşayıb ki, düçar olduğu xərçəng xəstəliyi ilə mübarizə aparıb qalib gələcək. Amma...

Tibb elmi sübut edib ki, xərçəngin rüşeymləri hər insanda var. Başqa xəstəliklər, zərərli vərdislər, əlverişsiz həyat şəraiti xərçəng rüşeymlərini oyadan amillərdir. Hansısa alim deyib ki, gələcəkdə insanların ömrü o qədər uzanacaq ki, hərə öz xərçəngi ilə öləcək. Amma uzun ömür yaşaya-yasaya, hətta təminatlı yaşaya-yasaya şərəfi, ləyaqəti itirmək ölumdən də betərdir. Belələri canlı ikən ölüdürlər. İsxan müəllim qısa, lakin şərəfli ömür yaşadı, ləyaqətini qorudu, ləyaqət nümunəsi oldu.

Ədəbiyyata, poeziyaya dəyər verməsini etdiyi vəsiyyət bir daha təsdiqləyir. Vəsiyyət etmişdi ki, öləndə məzarı üstündə Ramiz Rövşənin “Qara paltarlı qadın” şeiri oxunsun. 2012-ci il iyunun 22-də ABŞ-da vəfat edib, Borçalıda, doğma Faxralı kəndində dəfn olunarkən yerinə yetirildi onun bu son arzusu.

Bir faktı da qeyd etmək istəyirəm. Günlərin birində onunla xeyli söhbət etdik. Dedi: “Səməndər, mən vəzifəyə gedəndə təbrik edən çox oldu. Onların içində yalnız sənin təbrikin yadımda qalıb. Sən yoldaşlardan və dostlardan fərqli olaraq yazmışdın ki: “Hörmətli İsxan Aşurov! Sizi layiq olduğunuzdan qat-qat aşağı vəzifəyə təyin olunmağınız münasibətilə təbrik edirəm”. Dedim: “İsxan, məndə belə təbriklər olur və mən düzünü yazmışam”.

İsxanın öz dünyası vardı. Öz dünyasında İsxan hər adamı görmürdü. Savadlı, səviyyəli, dolu insanlar onun gözünün işığı idi. İnsanlar onun itkisi ilə, vaxtsız ölümü ilə bəşimirdi, bu gün də bəşirirlər. Axı, İsxanın itkisi bir ailənin, bir elin yox, bütövlükdə xalqın itkisi deməkdir.

“El üçün yaşayan, el üçün yanan diridi həmişə, sağdı həmişə”. İsxan da qeyd-şərtsiz belə insanlardan biridir.

TƏMİZDİ VİCDANIN, AY HƏMZƏ QAĞA

Həyatda yaxşı adamlar, xeyirxahlar olmasa, yaşamaq, nəyəsə nail olmaq da çətin olar. Yaradıcı adamlar üçünsə qayğı, diqqət daha vacibdir. Həyatın enişində-yoxuşunda tablayıb acısına-şirininə dözərək şirin olduğu qədər də çətin olan yaradıcılıq yoluna çıxıb da, bu yolu sona qədər getmək, mənzil başına çatmaq hər kəsə nəsib olmur. Bu yola təzəcə qədəm qoyan gəncin əlindən tutub, ona qayğı göstərmək lazımdır. Mənim həyatımda da belə xeyirxahlar çox olub. Onlardan biri də Həməzə müəllimdir. Lerik rayonunda yaşayan dəyərlı ziyalı Həməzə Vəliməmmədov.

Onunla ilk tanışlığımızdan 30 ildən artıq bir vaxt keçir. Mən və həyat yoldaşım Bakı Dövlət Universitetinin filologiya fakültəsini bitirərkən (1978-ci ildə) təyinatımızı Lerik rayonuna vermişdilər. Azərbaycanın ucqar bir dağ rayonunda ilk pedaqoji fəaliyyətə başlamağın orta məktəbi Borçalıda bitirən gənc üçün nə demək olduğu yəqin ki, aydındır. Elə bu səbəbdən də o vaxtlar “Sovet kəndi” qəzetində şöbə müdiri vəzifəsində işləyən qohumum, respublikanın Əməkdar jurnalisti, xeyirxah insan Məmməd Məmmədov mənə məsləhət bildi ki, Lerikdə çıxan “Bolluq uğrunda” qəzetinin redaktoru Həməzə Vəliməmmədovun yanına gedim. Onlar dost idilər. Həməzə müəllim bizi çox böyük səmimiyyət və mehribanlıqla qarşıladı. İlk gündən qayğılarımızla maraqlandı, problemlərimizin həllində yardımçımız oldu. Get-gedə aramızda səmimi bir münasibət yarandı, bir-birimizə doğmalaşdıq. Mənim bədii yaradıcılıqla da məşğul olmağım isə bu doğmalığı, yaxınlığı daha da artırırdı. Həməzə müəllim şeirlərimi, publisistik yazılarımı qəzetin səhifələrində dərc edir, dəyərlı məsləhətləri ilə məni daha da ruhlandırır. Məhz onun vasitəsi ilə mən o vaxtlar rayonun tanınmış ziyalıları və yaradıcı insanlarla tanış oldum. 70-ci illər idi. C.Cabbarlının 70 illik yubileyi yaxınlaşırdı. Həməzə müəllim “Bolluq uğrunda” qəzeti üçün yubiley yazısını yazmağı mənə tapşırırdı. Mən “Sevili sevilən, Yaşarı yaşayan” adlı məqaləylə çıxış etdim. Sonra

ardıcıl olaraq qəzetdə çıxış etməyim mənim hörmətimi bir az da artırdı. Və elə buna görə də mən hesab edirəm ki, bir şair-publisist kimi bu günkü uğurlarımda Həmzə müəllimin böyük rolu olub. Həmzə müəllimin bizə diqqət və qayğısını həmişə minnətdarlıqla xatırlayırıq. Vaxtaşırı Vistən kəndinə gəlib şəraitimizlə, dərs təminatımızla maraqlanması heç yaddan çıxarmı? Onu da deməyi özümə borc bilirəm ki, başda məktəbin direktoru Hilal müəllim olmaqla, pedaqoji kollektivdən və kənd camaatından ancaq hörmət gördük. Və hamısını da hörmətlə xatırlayırıq.

Lerik rayonunda dörd il işlədikdən sonra Bakıya qayıtsaq da, aramızdakı ünsiyyət itmədi, əksinə bir az da doğmalaşdıq. Hər zaman bir-birimizi arayıb-axtardıq. Hər dəfə Bakıya yolu düşəndə Həmzə müəllim məni axtardı, səmimi görüşlərimiz oldu. Elə aramızdakı bu səmimiyyətin nəticəsi idi ki, sonralar Həmzə müəllim yaxın qohumlarım – filologiya elmləri doktoru, professor, iki çağırış Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin üzvü olmuş mərhum Şamil Qurbanovla, uzun müddət Sabunçu rayon təhsil şöbəsinin müdiri vəzifəsində çalışmış, indi isə Bakı Təhsil İdarəsində məsul vəzifə daşıyan Vahid Qurbanovla da dostlaşdı. Dostluğumuzun əhatə dairəsi bir az da genişləndi. Və 30 ildən sonra həyat yoldaşım Şəhpəri xanımla “Dağların ağ şəhərinə” – Həmzə müəllimin ziyarətinə getdik. Yaddaqalan söhbətlərimiz oldu. Həmzə müəllim təzə yazdığı kitablarını bizə hədiyyə etdi. Sevinirəm ki, Həmzə müəllim kitablarını yazan vaxt məni də unutmayıb. “Qüdrətdən yaranmış qalalı dağlar kimi” yerində möhkəm duran “Dağların ağ şəhəri” Lerikin dağ əzəmətli, dağ vüqarlı insanları barədə ürəkdolusu məhəbbətlə söz açıb kitablarında. Həmzə müəllimi şux görüb sevindik. Həmzə müəllim artıq 76-cı baharına qədəm qoyur. Sizə, yaşlaşdıqca cavanlıq arzulayıram Həmzə müəllim. Həmzə müəllim, bir məlum məşhur həqiqəti də unutmayın ki, yaşlaşmaq uca zirvələrə səfərdi.

Ömrünün müdriklik çağlarını yaşayan Həmzə müəllimə möhkəm cansağlığı və dadından doyulmayan ulu Oğuz ömrü arzulayır və anadan olmasının 75 illik yubileyi ərəfəsində yazdığım şeirlə bu yazını tamamlayıram.

AY HƏMZƏ QAĞA

Cavanlığında xeyrixahlarımdan biri olmuş

Həmzə müəllimin 75 illik yubileyinə

Od kimi alışdın, sönmədin heç vaxt,
Doğru-düz yolundan dönmədin heç vaxt,
Öz uca zirvəndən enmədin heç vaxt,
Qələmin itidir, ay Həmzə qağa,
Sözün qiymətlidir, ay Həmzə qağa.

Haqqa sən haqq dedin, haqqı danmadın,
Budaqdan-budağa uçub qonmadın,
Arxan, dayağındı öz təmiz adın,
Yazıb-yaradırsan, ay Həmzə qağa,
Belə yaşayırsan, ay Həmzə qağa.

Satmadın sözünü sərvətə, vara,
Sən ağa ağ dedin, qaraya qara.
Hər kəlmən nur oldu qaranlıqlara,
Çağlayır ilhamın, ay Həmzə qağa,
Təmizdi vicdanın, ay Həmzə qağa.

“DONMUŞ MUSIQI”NİN BƏSTƏKARI

Azərbaycan ərazisində yaşamış qədim insanlar tarix boyu şərəfli yaradıcılıq yolu keçərək çoxsaylı mədəniyyət əsərləri yaratmışlar və onlardan biri də memarlıqdır. Böyük və Kiçik Qafqaz dağlarının ətəklərində, ölkəmizin digər yerlərində aşkar edilmiş mağaralar və nəhayət Füzuli rayonu ərazisində tapılmış Azıx mağarası buna misal ola bilər.

Azərbaycanda memarlıq İslamaqədərki və İslamın gəlişindən sonrakı dövrdə, orta əsrlərdə, çar imperiyası, sovet və müstəqillik dönməində inkişaf etmiş, bu günkü yüksək səviyyəsinə gəlib çatmışdır. Azərbaycan memar və nəqqaşları başqa ölkələrdə də fəaliyyət göstərmiş, müxtəlif şəhərlərdə maraqlı sənətkarlıq örnəkləri yaratmışlar.

Azərbaycan Politeknik İnstitutu İnşaat fakültəsinin nüfuzlu məzunlarından biri olan eloğlum barədə söz açmaq istəyirəm.

Bahəddin Məhərrəm oğlu Xəlilov 1949-cu il mayın 5-də Gürcüstan Respublikasının Bolnisi rayonunun Faxralı kəndində anadan olub. 1966-cı ildə Faxralı orta məktəbini bitirib, bir il sonra – 1967-ci ildə Bakı Politeknik İnstitutunun Memarlıq ixtisasına daxil olub. 1972-ci ildə həmin ali məktəbdə təhsilini başa vuraraq təyinatla “Azdövlətləyihə” İnstitutunun Kirovabad (indiki Gəncə) filialında əmək fəaliyyətinə başlayıb. 1976-1977-ci illərdə Kirovabad şəhərində Çörək-Qənnadı Fabrikində Konstruktor şöbəsinin rəisi, 1977-1997-ci illərdə Kirovabad Baza İnşaat Texnikumunda ixtisas müəllimi kimi fəaliyyət göstərib.

1998-1999-cu illərdə Azərbaycan Ekologiya İnstitutunda baş rəssam, tərtibatçı vəzifəsində, 2000-2001-ci illərdə Gəncə Elm Təhsil Mərkəzi Nizami adına Gəncə Universitetində rəssam-tərtibatçı işləmişdir. 2004-2009-cu illərdə Azərbaycan Müəllimlər İnstitutu Gəncə filialında rəssam, tərtibatçı və mühəndis kimi fəaliyyət göstərib.

2009-cu ildə Azərbaycan Dövlət Aqrar Universitetinin (ADAU) “Memarlıq və texniki qrafika” kafedrasında baş müəllim kimi çalışıb, 2012-ci ildə “Memarlıq və dizayn” kafedrasına müdir təyin olunub. İşlədiyi müddətdə özünü yaxşı mütəxəssis kimi göstərə bilib. O, öz işinin öhdəsindən bacarıqla gəldiyinə görədir ki, hazırda da kafedra müdiri vəzifəsində işləyir.

Universitetdə çalışdığı müddət ərzində kafedrada elmi mövzular üzrə aparılan tədqiqat işlərinin yerinə yetirilməsində fəal iştirak edib.

Onun elmi fəaliyyəti çoxşaxəlidir, müxtəlif sahələri əhatə edir.

Bahəddin Məhərrəm oğlu Azərbaycan SSR və keçmiş SSRİ-nin Memarlar İttifaqına üzv qəbul olunub.

Bahəddin müəllimin rəhbərliyi altında tələbələr gözəl sənət əsərləri yaradaraq Bakı və Gəncədə keçirilən sərgilərdə iştirak etmiş, fəxri fərmanlara və diplomlara layiq görülmüşlər.

26 noyabr 2012-ci ildə Milli Elmlər Akademiyasında memarların müsabiqəsində iştirak edərək Şərq Ölkələri Beynəlxalq Memarlıq Akademiyasına müxbir üzv seçilib.

2012-ci ildə ADAU Elmi Şurasının 12 iyul tarixli iclasının (protokol № 11) qərarı ilə B.M.Xəlilova ADAU-nun dosenti adı verilib. 2016-cı ildə Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasının 11 noyabr tarixli (protokol № 25-K) qərarı ilə B.M.Xəlilova dosent elmi adı verilmişdir. 9 mart 2018-ci ildən Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında AAK-nın qərarı ilə (protokol № 04-R) “Dizayn” kafedrası üzrə professor elmi adı verilib.

Onun elmi rəhbərliyi ilə bakalavr pilləsində təhsil alan çoxlu sayda tələbə buraxılış işləri yazmış və müvəffəqiyyətlə müdafiə etmişlər. Kafedra müdiri işlədiyi müddətdə tədris etdiyi fənnin tələbələr tərəfindən mənimsənilməsinə asanlaşdırmaq üçün müsbət nəticələr əldə etmişdir. Bakalavriat səviyyəsi üzrə “Rəsm”, “Layihələndirmə”, “Maketləşmə”, Magistratura səviyyəsi üzrə “Dizaynın fəaliyyət sahələri”, “Dizayn və informasiya”, “Dizayn və incəsənət” və s. fənləri tədris edən Bahəddin Xəlilov “Memarlıq konstruksiyaları”, “Layihə qrafikası və rəngli kompozisiya” dərslərinin, “Dizayn tarixi” dərslərinin həmmüəllifi, “Rəsm” dərslərinin müəllifidir. Müəllifi və həmmüəllifi olduğu “Müasir şəhərsəlmada landşaft formalarının seçilməsi”, “Təbii iqlim şəraitinin yaşayış binalarının quruluşuna təsiri”, “Gəncə memarlığının tarixi inkişaf mərhələləri”, “Qədim dövrün dini və xatirə tikililəri”, “Qarabağda memarlıq abidələri”, “Abşeron məscidləri”, “Azərbaycan dulusçuluq sənətinin formalaşması”, “Ornamentin yaranma tarixi və analizi”, “Həndəsi motivlərin tematikası”, “Məlumatların loqotip və etiketlərinin müasir tendensiyləri”, “Yeni şəhərsalma konsepsiyaları” (rus dilində), “Azərbaycan tikililəri” (rus dilində) və başqa elmi məqalələri Azərbaycan və dünyanın bir çox ölkələrinin elmi ictimaiyyətləri tərəfindən maraqla qarşılanmışdır. Gərgin intellektual əmək sərf edərək hazırlamış olduğu “Qrafik dizayn”, “Kompozisiya, layihə qrafikası və şriftin əsasları”, “Layihələndirmə”, “Mühit dizaynının əsasları”, “Portfolio”

(Layihə prezentasiyasına hazırlıq), “Aqrar sahəsinin qrafikası”, “Rəsm”, “Maketləşdirmə”, “Dizayn və reklam”, “Tədqiqat üsulları” fənn proqramları, “Landşaft memarlığının əsasları”, “Memarlıq ixtisası tələbələri üçün buraxılış işinin yerinə yetirilməsi” adlı metodik vəsaitləri uğurla tətbiq olunmaqdadır.

Professor Xəlilov ADAU-nun ictimai-siyasi həyatında fəal iştirak edir. Universitetin rəhbərliyi və iş yoldaşları arasında böyük hörmət qazanıb. Siyasi tədbirlərdə fəal və hazırlıqlıdır. 2001-ci ildən Yeni Azərbaycan Partiyasının üzvüdür.

Bahəddin Xəlilovun seçdiyi məslək yolunun əsla təsadüf deyil, ona məhz İlahi tərəfindən verilmiş bəxşiş olduğunu söyləməyə əsas verən əlamətləri müşahidə etmişəm: belə ki, o, Gəncə şəhərində qorunan qədimi binaların bərpasının layihələrini işləmiş, onların tarixi görünüşünün saxlanması üçün 100 ədəd layihəni Gəncə şəhər İcra Hakimiyyətinə vermişdir. Həmin memarlıq inciləri arasında Bahəddin Xəlilovun ulu həmkarı və adaşı Şeyx Bəhaəddinin 1606-cı ildə inşasını başa çatdırdığı Gəncə Cümə məscidi və ətrafındakı meydanın memarlıq ansambli də vardır. İkinci əlamət də budur ki, onun doğulduğu 1949-cu ildə dünya memarları ilk dəfə Lozanna şəhərində bir araya gəlmiş və öz peşə bayramlarını təsis etmişlər.

Memarlığı bəzən “donmuş musiqi” adlandırırlar, çünki o, notlar kimi riyazi qanunlar və incəsənət üslublarına tabe olur. Tarix boyu sivilizasiyalar onlardan qalan memarlıq abidələri ilə fərqlənmişlər. Kəhkəşandakı parlaq ulduzlar səyyahlara yol göstərdikləri kimi, Misir öz Ehramları, İsgəndəriyyə – mayakı, Çin – Böyük Çin Səddi, Roma İmperiyası – Böyük Kolizey və Müqəddəs Pyotr kilsəsi, Afina qədim Akropol, Paris – Eyfel qülləsi ilə bütün dünyada məşhurdur. Azərbaycanımızda belə ulduzların bürcü vardır desək, yanılmarıq. Parlaq memarlıq incilərimizi yaradan, bərpası və xarici görünüşünün qorunması ilə qayğılanan, üzərində imzası olan eloğlum Bahəddin müəllimə əzizlərinin əhatəsində uzun ömür, can sağlığı arzulayıram.

O, PARLAQ ZƏKA, YANAR ÜRƏK SAHİBİ İDİ

Arif Əliyev hələ erkən gənclik illərindən çalışdığı kollektivdə, əhatələndiyi mühitdə hörmət qazanmağı, özünün müsbət aurası ilə insanlarla gözəl ünsiyyət quraraq dostlarının dairəsini genişləndirməyi bacarmışdı. Fəaliyyət çevrəsi genişləndikcə dostlarının sayı da artırdı, hara gedirdisə, hansı şəhərə üz tuturdusa, orada özünə dost tapırdı. Keçmiş SSRİ məkanında, qardaş Türkiyədə etibarlı dostları var idi. İş adamı kimi fəaliyyət göstərdiyi vaxtlarda həm də işgüzar dairələrdə, biznes mühitində özünə etibarlı tərəf-müqabillər, dostlar qazanmışdı. SOCAR-ın Gürcüstan nümayəndəliyindəki fəaliyyəti isə, mən deyərdim ki, Gürcüstan, xüsusilə də bu respublikada yaşayan soydaşlarımız üçün son illərin ən böyük töhfəsi idi. Sınıq Körpüdən Başkeçidəyə, eləcə də, Gürcüstanın digər bölgələrində fəaliyyət göstərən neçə-neçə obyektin tikilməsində onun böyük xidmətləri olub. Təmsil etdiyi qurumun xətti ilə bu ölkədə sosial yönümlü çox böyük layihələr həyata keçirən Arif Əliyevi gürcülər azərbaycanlılardan heç də az sevmirdi. O, burada hər rayon, hər kənd üçün çox qiymətli bir insana çevrilmişdi.

Arif daşdığı vəzifədən irəli gələn işlərin sadəcə sıradan bir icraçısı yox, həm də çox ləyaqətli icraçısı idi. Həyata keçirdiyi hər layihənin böyük və ya kiçikliyindən asılı olmayaraq, işin uğurlu sonluğu üçün maksimum səy göstərir, lazım gəldikdə ən yüksək səviyyədə dövlət strukturları qarşısında məsələ qaldırırdı. Bu gün Gürcüstanda istər gürcü, istərsə də azərbaycanlı dövlət məmurları da onun bu keyfiyyətini xüsusi vurğulayaraq belə söyləyirlər: Arif hansı ünvana gedirdisə, hansı nazirin, hansı icra başçısının qapısını döyürdüsə, ora əlidlolu, ürəyidlolu gedir, öz səviyyəsinə, savadına, qabiliyyətinə, ziyasına, mədəniyyətinə uyğun söhbət quraraq sözünü, istəyini məntiqlə, elə tutarlı arqumentlərlə əsaslandırır ki, heç zaman geri əliboş dönmürdü. Elə bir nazirlik, yaxud digər idarə və təşkilat olmazdı ki, Arifin əsaslı fikri, tutarlı arqumentləri ilə razılaşmayaraq onu oradan əliboş, məqsədinə nail olmadan qaytarsınlar. Bunun bir səbəbi onun təşkilatçılıq qabiliyyəti, ünsiyyət qurma bacarığı, kökdəngəndən gələn istedadı idisə, digər səbəbi gördüyü işin haqq işi, özünün də

həmişə haqqın və haqlının tərəfində durması, el-obadan güc alıb xalqın rifahı naminə çalışması idi. Atalar nahaq deməyib ki, haqq iş yerdə qalmaz. Arifin gördüyü işlər də mütləq uğurlu sonluqla nəticələnirdi. Bir şəxsiyyət kimi sözübütöv, əməlisaleh idi, yarımçıqlığı sevməzdi və onun həyata keçirdiyi işlərdən az-çox halı olan hər kəs özünü şəxsən tanımasa da, hesab edirəm ki, mütləq bu qənaətə gələr.

Arifin etdiyi xeyirxahlıqlardan, həyata keçirdiyi sosial layihələrdən saatlarla, günlərlə danışmaq olar. Yolların çəkilməsi, körpülər salınması, məscidlərin tikilməsi... insanların həyat səviyyəsinin yaxşılaşdırılmasına, sosial rifah halının yüksəlməsinə yönəlik tədbirlər kimi mühüm layihələrə bilavasitə özü rəhbərlik edir və bir qayda olaraq uğurla başa çatdırırdı. Başa çatan hər layihə əhalinin sevincinə səbəb olmaqla yanaşı, onun özünə qarşı olan hörmət və sevgini də artırırdı.

Arif el-oba üçün sözün əsl mənasında yanar ürək idi. Onun dəfnində iştirak etmək üçün Borçalının bütün rayon və kəndlərindən, Tiflisdən gələn insan axını, son mənzilə yolasalma anında söylənilən vida sözləri də bunu bir daha sübut etdi. İnsanlar gözyaşlarını saxlaya bilmirdilər. Adətən deyirlər, kişi ağlamaz. Amma həmin gün ağlamaqdan özünü saxlaya bilməyən, vida sözünü hönkürtlər içində, göz yaşından boğula-boğula söyləyənlər bir deyil, beş deyil, onlarla idi. Ürəklər dolu idi. Hamı onun xeyirxah əməllərindən danışdı. İstər-istəməz düşünürdün ki, ilahi, bu qısa ömürdə Arif nə qədər xeyirxahlıqlar edib, əməlləri və sözü-söhbəti ilə könüllərdə özünə necə möhtəşəm qala qura bilib. Başkeçidin Ermənistanla üz-üzə olan Yırğançay kəndindən gəlmiş bir nəfər Arifin təbii fəlakətdən zərər çəkmiş yırğançaylılara etdiyi yardımdan danışır, onun həyatdan belə vaxtsız köçməsinə ən əziz adamını itiribmiş kimi yanıb-yaxılırdı.

Arif Aslan oğlu Gürcüstandakı çoxşaxəli fəaliyyətini Azərbaycanın bu ölkədəki səfirliyi, burada çalışan Azərbaycanlı iş adamları, tez-tez bu ölkədə səfərdə olan Milli Məclisin üzvləri və digər rəsmilərlə, eləcə də, yerli dövlət qurumları, qeyri-hökumət təşkilatları və azərbaycanlı ziyalılarla uğurla əlaqələndirməyi bacarırdı. Azərbaycandan Gürcüstana gedən elə bir dövlət rəsmisi, iş adamı, yaxud mətbuat işçisi olmazdı ki, orada Ariflə görüşməmiş olsun. Elm, ədəbiyyat, mədəniyyət və incəsənət adamlarına isə xüsusi qayğı ilə yanaşardı. Onun təşəbbüsü və yaxından dəstəyi ilə bu istiqamətdə də bir sıra layihələr həyata keçirilmişdi. Borçalının saz-söz ustadlarından şair Nəbi, Əmrah Gülməmmədov, Aslan Kosalı və digərləri ilə bağlı həyata keçirilən tədbirlər də onun təşkilatçılığı, işə əsl ziyalı canıyananlığı ilə yanaşması sayəsində mümkün olmuşdur.

Müdrüklərimizdən biri deyib ki, “mən böyük ağıl qarşısında baş əyirəm, böyük ürək qarşısında isə diz çökürəm”. Arif Aslan oğlu, həqiqətən də, böyük ürək və böyük ağıl sahibi idi və bunu onu son mənzilə yola salan izdihamlı vida mərasimi və buradakı çıxışlar da bir daha sübut etdi. Borçalı ictimaiyyəti, Gürcüstan azərbaycanlıları arasında elə bir ziyalı, elə bir vəzifəli şəxs qalmadı ki, onunla son görüşə gəlməsin. Gürcüstan parlamentinin üzvü Azər Süleymanov, Kvemo Kartli (Borçalı) qubernatorunun o zamankı müavini Hüseyn Yusifov və digər hörmətli şəxslər öz çıxışlarında dönə-dönə həm də bunu vurğulayırdılar: “Arif burda o qədər hörmət və nüfuz sahibi idi ki, bizdən çox gürcü dostlarımız onun xətrini istəyirdilər. Həqiqətən də, pulla, sərvətlə əldə edilə bilməyən bu hörməti, varla, dövlətlə ölçüyə gəlməyən dostluğu, qardaşlığı, ünsiyyəti özü qazanmışdı. Arif, öz insanlığıyla bu zirvəyə yetişmiş, müasirlərinin qəlbində özünə möhtəşəm abidə ucaltmışdı”.

Elin-obanın yaxşı insanlarına kömək etmək, kasıba, imkansıza əl tutmaq Arif Aslan oğlunun cəmərdliyinin bir yönü idisə, digər bir xüsusiyyəti onun cəmiyyətin tör-töküntülərinə, yaramaz elementlərinə qarşı barışmaz mövqedə dayanması, mübarizə aparması idi. Donosçuluğun, kökündə bəd niyyətlər duran demoqoqluğun, şər-böhtan əməllərin qarşısını almağa çalışır, belə əməl sahiblərinə qarşı kəskin mübarizə aparırdı. Bu qəbildən olan insanları görməyə gözü yox idi.

Harada bir quruculuq işi var – Arif orada idi, harada bir xoşməramlı tədbir var, xeyir iş var, şənlik var – Arif o məclisin başında idi, o tədbirin aparıcı, hərəkətverici qüvvəsi idi.

Arif dostları, yoldaşları ilə varlı, zəngin idi. Onun mayası ancaq xeyirxahlıqdan yoğrulmuşdu. Müdrüklərimizdən birinin sözüdü:

*Ocağında dövlət daşa, var daşa,
Dostun yoxsa, kasıblardan kasıbsan.*

Bu mənada, Arif çox zəngin idi. Bu varlılığı, bu zənginliyi uca zirvələr səltənətinə gedən yol da adlandırmaq olar. Arifin vaxtsız vəfatından üzülen, sıramızdan erkən getməsinə əvəzolunmaz itki hesab edən dostları onun yoxluğunun hər zaman hiss olunacağını, həmişə yerinin görünəcəyini deyirlər. Bu həqiqət Arifin gürcü dostları tərəfindən də təsdiqlənib. Kvemo-Kartli qubernatorunun müavini Koba Kobiasvili, Bolnisi rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı olmuş İosif Laliaşvili vida nitqlərində vurğuladılar ki, onu gürcülər heç də azərbaycanlılardan az sevmirdilər.

Gürcüstan Prezidentinin müşaviri Mübariz Qarayev Arif Aslan oğlunun Azərbaycanla Gürcüstan arasında mövcud olan gözəl münasibətin

daha da möhkəmlənməsi naminə verdiyi töhfələri qeyd edərək onun həyatdan belə qəfil getməsindən sarsıldığını dilə gətirdi.

Gürcüstanın Reitenqrasiya məsələləri üzrə Dövlət nazirinin Kvemo-Kartli üzrə nümayəndəsi Savalan Mirzəyevin (hazırda Gürcüstan parlamentinin deputatı – red.) Arifə olan sonsuz sevgisi, sədaqəti Arif şəxsiyyətinin böyüklüyünün və dostluqda etibarın, sədaqətin ən bariz təəcəssümü kimi yaddaşlardan silinməyəcək.

Marneuli rayon icra başçısının müavini Heydər Musayev Arif Əliyev haqqında söz deyərkən, onu konkretliyi sevən, dediklərini əməlləri ilə sübut edən, hədsiz dərəcədə dəyərli və sözün əsl mənasında qeyri-adi bir insan kimi xarakterizə etdi.

Xalq şairi, Türk dünyasının böyük söz fatehi Zəlimxan Yaqub şeirlərinin birində belə deyir:

*Şər ilandı, şər əfidi,
Saflıq ömrün şərəfidir.
Qoru görüm şərəfi di,
Qorudunsa, yaşamısan.*

Arif şərəflə yaşadı, şərəfini qoruyaraq yaşadı və şərəflə də haqq dünyasına köçdü.

Arif qohumlarının da arxası, dayağı idi. Bu məziyyət ona rəhmətlik atası Aslan Əliyevdən keçmişdi. Uzun müddət rəhbər vəzifələrdə çalışan Aslan Əliyev sayılıb-seçilən, kəndin inkişafında, yerli sosial əhəmiyyətli məsələlərin həllində müstəsna xidmətləri olan kişilərdən idi. Uzun müddət Faxralıda kolxoz partiya təşkilatının katibi, kənd sovetinin sədri vəzifələrində çalışmışdı. Arif belə bir kişinin ailəsində, ziyalı mühitində böyüyüb formalaşmış, kamil həyata vəsiqə aldıqdan sonra Azərbaycanda publisistikanın inkişafında böyük xidməti olan Əməkdar jurnalist, böyük ziyalı, Alməmmədli nəslinin görkəmli nümayəndəsi Məmməd Məmmədovun qızı ilə ailə qurmuşdu. Möhtəşəm çıxışları ilə Türk dünyasının qanını coşdurən, sözün həqiqi mənasında millətinin vəkili olan Şamil Qurbanovun da qohumu idi. Bunları sadalamaqda məqsədim odur ki, Arifin hansı ocaqdan od alması, hansı mühitdə formalaşması, hansı ziyalıların əhatəsində böyüməsi barədə az da olsa oxucuda təsəvvür yaransın.

Təbii ki, Arifin insaniyyəti, xeyirxahlığı təkcə onun qohumlarına və dostlarına etdikləri ilə ölçülmür. Bir daha qeyd edirəm ki, o, qohumlarından çox elinə-obasına, mahalına, kəndinə yaxşılıq eləmişdi. Onun üçün “vətən” məhfumu hər şeydən uca, hər şeydən üstün idi.

Bəli, Arif Vətəni həddən ziyadə sevirdi. Həmişə istəyirdi ki, xalqın içərisində olsun.

Borçalının elə bir yeri, elə bir guşəsi yoxdur ki, orada Arifin izi olmasın. Onun kimilərə aid bir məşhur bayatı var:

*Eləmi, bizim qala,
Durduqca, bizim qala.
Tikmədim özüm qalam,
Tikdim ki, izim qala.*

Arif Aslan oğlu elə bir ziyalı idi ki, özünün nüfuzu, içinin paklığı, mənəvi zənginliyi, geniş dünyagörüşü, həyata nikbin, mənalı rənglər prizmasından baxışı ilə türk dünyasından getdi. İnsan üçün, özü də alicənab insan üçün nə tələb olunurdusa, bütün bunların hamısı Arifdə var idi. Allah-Təalanın xəlv etdiyi bəşərin nadir oğullarından bir idi Arif. Bu yerdə müdriklərin birinin kəlamını xatırladıram:

*Yarat, sən köçəndə ellər söyləsin:
Dünyadan nə gözəl bir insan gedir!*

Arif bir gözəl insan kimi Faxralıdan getdi, Borçalıdan getdi, Gürcüstanımızdan getdi, Azərbaycanımızdan getdi, bütün Türk dünyasından getdi. Xalq şairi Zəlimxan Yaqub necə də gözəl deyib:

*El üçün yaşayan, el üçün yanan
Diridir həmişə, sağdır həmişə.*

Bir də deyir ki:

*Baxmağa güzgüsü, aynası yoxdur,
Yüz il yaşasa da, mənası yoxdur.
Diri ölümlərin dünyası yoxdur,
Bu dünya əbədi dirilərindir.*

Bu sözlərdə ehtiva olunan hikmət bizlərə bir daha onu təlqin edir ki, Arif Aslan oğlu həmişə sağdır, həmişə diridir, Faxralının, Borçalının yetişdirdiyi əbədi dirilərdən olan və daim diri qalacaq oğuldur.

Arif haqqında neçə illərdir ki, yazmaq istəyirdim. Ancaq hər dəfə də özünəməxsus yüksək mədəniyyət və təvazökarlıqla çox incə şəkildə söhbəti başqa mövzuya yönəldirdi və mən də onun belə şeyləri xoşlamadığının bildiyimdən fikrimdən daşınmalı olurdum. Bu gün məni təəssüfləndirən bir də odur ki, sağlığında həmin yazını yazmadım. Kaş onun

necə qəbul etməsinin fərqi nə varmadan o yazını yazaydım. İndən sonra mənə – “yazmağa ehtiyac yoxdur”, – deyən olmayacaq və nə qədər ki, mən sağam, əlim qələm tutur Arif haqqında yazacam. Yazacam ki, bizim tanıdığımız, sevdiyimiz, hər yerdə dəyərli məsləhətlərinə ehtiyac duyduğumuz Arif Aslan oğlunu bizdən sonra gələn nəsillər də tanısin, sevsin, fəxr etsin. Hələlik isə bu yazını hörmətli ziyalımız Hüseyn Yusifovun Ariflə vida törəmində söylədiyi sözlərlə tamamlayıram: “Bu gün üzümü faxralılara tutub demək istəyirəm ki, belə bir vətənpərvər oğul Faxralıda doğulsa da, bu dünyadan köçəndə təkcə Faxralının deyil, Borçalının, bütövlükdə Gürcüstanın, Azərbaycanın oğlu kimi köçdü. Onun doğmalarına, övladlarına demək istəyirəm ki, Arifin keçdiyi şərəfli həyat yolu, onun adı bundan sonra onların hər biri üçün vizit kartıdır”.

*O, bir oğul idi elə-obaya,
Elin dar günündə gələrdi haya.
Dönərdi ulduza, Günəşə, Aya,
Yurdumun nur saçan çırağı getdi.*

*Uca bir dağ idi-dönməz, arxalı,
Üzünü tutardı xalqına sarı.
Gözəl bir xanımın gözəl bir yarı,
Sədaqət adında vüqarı getdi.*

*Tarixi yaşatdı əməlləriylə,
Sevərdi xalqları şirin diliylə.
Bağında əkdirdi hər bir güllüylə,
Nəslimin bağbanı, memarı getdi.*

*Od saçan, alışan bir atəş idi,
Soyuq, buz qəlbləri o isidərdi.
Haqqı, ədaləti deyib gedərdi,
Necə kimsəsizin dayağı getdi.*

*Dalğalı dəniztək coşub-daşardı,
Dostluq körpüsünü ellərdən saldı,
Şərəflə yaşadı, təmiz ad aldı,
Böyük bir mahalın mayağı getdi.*

DOLU ZİYALI

Haqqında söz açdığım sədaqətli dostum Vidadi Orucov Borçalının yetirmiş olduğu nadir ziyalılardan biridir. Mərifəti, mədəniyyəti, ləyaqəti öz yerində olan, əxlaqi fəzilətlərə tapınan gözəl bir insandır. İnsanlığı isə hər kəs, məlum həqiqətdir ki, həyatda yaxşı əməlinə görə qazanır, yoldaşlara, dostlara, ətrafdakılara münasibətinə görə qazanır. Bu qazancı əldə etdirən fəzil sifətləri çox sadalamaq olar. Hər şeyin fəvqündə insanlığı görən gözəl ziyalıdır Vidadi müəllim. Mən onunla dost olduğuma görə fəxarət hissi keçirirəm.

*Ocağında dövlət daşa, var daşa,
Dostun yoxsa kasıblardan kasıbsan –*

deyib şair Zeynal Vəfa.

Vidadi Ömər oğlu Orucov 1956-cı il may ayının 12-də Gürcüstanın Başkeçid (Dmanisi) rayonunun Qızılkilsə kəndində müəllim ailəsində anadan olub.

1973-cü ildə Qızılkilsə kənd orta məktəbini, 1982-ci ildə isə Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki BDU) fizika fakültəsini bitirib. 1998-ci ildə “Karbon və azot atomlarının dəmir-nikel və dəmir manqan ərintilərinə atomların paylanması, faza keçidlərinə və xassələrinə təsiri” mövzusunda namizədlik dissertasiyası müdafiə edərək fizika-riyaziyyat elmləri namizədi alimlik dərəcəsi alıb.

Əmək fəaliyyətinə 1973-cü ildə Bakı Tunnel-Tikinti İdarəsində fəhləliklə başlayıb. 1983-cü ildə Bakı şəhər 25 saylı texniki-peşə məktəbinin azad komsomol təşkilat katibi, 1990-cı ildə Nizami rayonu “Bilik” cəmiyyətinin məsul katibi, 1992-1997-ci illərdə Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin Ali və Orta İxtisas Təhsili İdarəsində mütəxəssis vəzifəsində çalışıb.

1997-ci ildən Bakı Sənaye-Pedaqoji kollecinin direktoru vəzifəsinə təyin olunub və 20 il bu təhsil ocağına rəhbərlik edib.

2016-cı ildən isə Bakı Dövlət Sosial-iqtisad kollecinə rəhbərlik edir.

Çox gözəl həmsöhbətdir Vidadi müəllim. Canında, qanında hərarət, qaynarlıq daim hiss olunur və ətrafdakılara müsbət mənada sirayət edir. Onunla ünsiyyətdə olan adam nə qədər əsəbi, narahat olsa da, təmasdan az sonra ovqatı yaxşılaşır, aurası zənginləşir, əhval-ruhiyyəsi düzəlir. Öz təcrübəmdən buna bələdəm. Biz – bu yazının qəhrəmanı Vidadi Orucov, içi çölündən duru, çözü içindən saf olan digər gözəl ziyalı eloğlumuz Vidadi Səlimov, bu sətirlərin müəllifi mən Səməndər Məmmədov, tez-tez bir araya gəlir, sonra dostlarımızdan Tacir qağanı, Alı qağanı tapırıq, cəm olub gedirik, Türk dünyasının böyük şairi Zəlimxan Yaqubu ziyarət etməyə, halal süfrədə Allah verən nemətlərdən təam edir, söhbətləşirik.

Allah onu var eləsin – dünyamızın böyük şairi Zəlimxan qağa bizləri bir az da doğmalaşdırıb, münasibətlərimizi qırılmaz tellərlə bağlayıb. Bizim birləşməyimizdə, bu dostluğumuzda ana xətti Zəlimxan müəllim özü təşkil edib. Və bizim bu görüşlərimizdə, hərdən asudə nəfəs alıb istirahət edəndə məclisimizi də Vidadi Orucov idarə edir. Çox yaxşı məclis aparmağı var – deyə-deyə, gülə-gülə. Elə bil təpədən dırnağadək güllü-bülbüllü yaz havasıdı, sinədəftərdi, danışanda, məşallah, dilindən dürr tökülür. Sanki elə bil, Borçalının, Başkeçidin bulaqlarının suyunun saflığından, havasının təmizliyindən yığıb çəkib içinə, indi də yavaş-yavaş qədərində xərcləyir.

Zəlimxan Yaqubun bir şeiri var:

*Min ömür uzadıb, ömür üzməyib,
Yersiz oynamayıb, yersi süzməyib,
Usta bağlamayıb, zərgər düzməyib,
Sənə haqdan gəlib saz, Əmrah dayı.*

Bu kişiye də demək-gülmək, sözləri bir-birinin ardınca cilalayıb qoşmaq qabiliyyəti haqqdan gəlib. Biz hər dəfə Vidadi müəllimlə görüşəndə, telefonla əlaqə saxlayanda dəstəyin o başında, bu başında Borçalı ləhcəsi ilə danışdıqlarımıza qulaq asan olsa, eşitdikləri həmin şəxsə sanki gözəl bir poeziya çəlengi təsir bağışlayar. Zəlimxan Yaqubdan, digər söz sahiblərinin hikmət xəzinəsindən sitatlar gətirir, şeirlər söyləyirik. Vidadi müəllimin alimliyi, ziyalılığı bir yana dursun, həm də hərdən cuşa gələndə qələmə sarılmağı, Zəlimxan Yaqubun müdrik sözlərinin toplayıb nəşr etdirmək kimi xeyirxah təşəbbüsləri var.

Əlbəttə, Vidadi müəllimin alimliyi haqda, elmi-pedaqoji fəaliyyəti haqda məhz alimlərin dilindən eşitdiyimi çatdırmağı məqsədəuyğun sayıram. Uzun müddət Azərbaycan Təhsil Problemləri İnstitutunun direktoru olmuş pedaqoji elmlər doktoru, professor Şəmistan Mikayılovun dediklərindən: “Azərbaycan təhslinin Avropanın təhsil sisteminə inteqrasiya olunmaq perspektivlərini nəzərə alaraq təbiət-riyaziyyat, ictimai-humanitar və praktik elmlərin əsasları üzrə inteqrativ kursların yaradılması, çoxfənlilikdən azfənliliyə keçmək, yəni tələblərə uyğun pedaqoji kadr hazırlamaq, məktəblər üçün tamamilə yeni pedaqoji-psixoloji və texniki təminat yaratmaq problemi ən aktual problemlərdən idi. Vidadi Orucovun əməyinin məhsulu olan və Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi Təhsil Problemləri İnstitutunun rəy verdiyi kitablarda müəllifin gəlidiyi nəticələr və verdiyi təkliflər ciddi nəzəri əhəmiyyət daşımaqla, praktik həllinin gözləyən bir sıra yeni ideyaları əhatə etməklə, həmin problemin həllinə müəyyən dərəcədə kömək etməkdədir. Vidadi müəllimin müəllifi olduğu fizikanın tədrisi metodikasına dair dərs vəsaitlərində bu sahə üzrə müxtəlif dövrlərdə aparılan elmi-tədqiqat işləri araşdırılmış, müəyyən istiqamətlər üzrə qruplaşdırılmış və onlardan istifadə imkanları açıqlanmışdır. Həmçinin, fizikanın tədrisi metodikası sahəsində əməyi olan Azərbaycan alimlərinin elmi-pedaqoji fəaliyyətləri haqqında məlumat verilmiş və məktəb fizika kursunun tədrisinin müasir metodoloji əsasları açıqlanmış, nəzəri və eksperimental tədqiqatların metodikası və texnologiyaları işlənmişdir”.

Respublikanın Əməkdar müəllimi, pedaqoji elmləri doktoru, professor Zahid Qaralovun dediklərindən: “Yaxşı yadımdadır, fizika metodikasının tarixini araşdırmağa marağını, tədqiqatçılıq bacarığını və müəllimlik təcrübəsini nəzərə alaraq, “Azərbaycanda fizikanın tədrisi metodikasının inkişafı: əsas istiqamətlər, metodlar, aktual problemlər” mövzusunda əsaslı araşdırma aparmağı fizika-riyaziyyat elmləri namizədi Vidadi Ömər oğlu Orucova həvalə etdik. O, fizika elminin tədqiqat metodlarını və tədris prosesində həmin metodlardan istifadə qaydalarını yaxşı mənimsədiyinə görə, bizim tövsiyəmiz əsasında optimal həll yollarını araşdırmağa başladı. Vidadi Orucov mövzunu təsdiq olunmuş plan ardıcılığı ilə tədqiq etdi və doktorluq dissertasiyası səviyyəsində müvəffəqiyyətlə başa çatdırdı. Həmin tədqiqatın bir hissəsi olaraq 2006-cı ildə “Fizikanın öyrədilməsi ilə bağlı elmi fikirlərin inkişafı” adlı gözəl bir monoqrafiya ortaya qoydu. 2007-ci ildə isə Vidadi müəllimin “Fizikanın

tədrisi metodikasının aktual problemləri” adlı növbəti monoqrafiyası işıq üzü gördü. Hərtərəfli pedaqoji-metodiki-tarixi elmi araşdırmaların nəticəsi kimi meydana gəlmiş bu əsər bütün tip təhsil müəssisələrində çalışan müəllimlərin, şagird və tələbələrin, tədqiqatçıların, həmçinin, geniş oxucu auditoriyasının istifadəsi üçün faydalı vəsait hesab olunur. Bütün bunlardan başqa, Vidadi Orucovun ərsəyə gətirdiyi “Fizikanın tədrisi metodikasının inkişafı” (Bakı, 2011), “Fizikanın tədrisi metodikası üzrə nəzəri və eksperimental tədqiqatların metodikası və texnologiyası” (Bakı, 2012) adlı əsərləri pedaqoji universitetlərin fizika fakültələrinin magistr və müəllimləri üçün əvəzsiz dərs vəsaitləridir”.

Fizika-riyaziyyat üzrə fəlsəfə doktoru Vidadi Orucov Bakı Sənaye-Pedagoji Kollecinə rəhbərlik etdikdən sonra burada işlər, dərslərin keyfiyyəti, istər məktəbdənkənar, istərsə də sinifdənkənar tədris və tərbiyə işləri yüksək səviyyədə qurulmuşdur. Eyni zamanda, 5 əyani şöbə, istehsalat şöbəsi, 2 qiyabi şöbə fəaliyyət göstərmişdir. Kollecin rəhbərliyi gənclərin məktəbdənkənar və sinifdən xaric tərbiyə işlərinin, asudə vaxtlarını düzgün təşkil etmək üçün təkcə məktəb daxilində deyil, eyni zamanda tarixi yerlərə, şair və yazıçıların ev-müzeylərinə tələbələrin səyahətlərini təşkil edir. Kollecdə əlamətdar günlərdə keçirilən tədbirlər respublikamızın müxtəlif informasiya vasitələrində işıqlandırılmışdır. Hərbi-vətənpərvərlik klubunun da fəaliyyət göstərdiyi kollecdə Vətənə, dövlətə sdaqət rəmzi olaraq dövlətin himni, gerbi, üçrəngli bayrağımız barədə məlumatlar verilir, ən başlıcası isə kollecdə bütün dərslər Azərbaycan himnin ifası ilə başlayır.

Burada yubiley bayramları xüsusi təmtəraq ilə keçirilir. Ulu öndər Heydər Əliyevin, dünya şöhrətli oftalmoloq-alim Zərifə Əliyevanın, görkəmli yazıçı Mir Cəlal Paşayevin, dahi mütəfəkkir Həsən bəy Zərdəbinin, Xalq şairi Zəlimxan Yaqubun, Kərəm Kürqırxlının yubileyləri tələbələrə xüsusi zövq vermiş, ictimaiyyət tərəfindən yüksək qiymətləndirilmişdir. Kollecdə elm xadimləri, professorlarla görüşlər də tez-tez keçirilir. Professorlar E.Rüstəmov, Ə.Paşayev və R.Əliyevlə keçirilən görüşlər buna misal ola bilər. Burada keçirilən N.Gəncəvinin, M.Ə.Sabirin, X.B.Natəvanın yaradıcılığına həsr olunmuş poeziya gecələri də tələbələrin estetik zövqünün formalaşmasına böyük təkan verir.

Əlbəttə, rəhbərlik etdiyi təhsil müəssisində belə müsbət tendensiyaların formalaşması Vidadi müəllimin özünün ziyalılığının ifadəsidir.

Mən Vidadi müəllimi böyük nüfuz sahibi, qayğıkeş insan, dost və sirdaş, ən başlıcası isə həmişə millətinə gərəkli, Vətəninə qəlbən vurğun olan bir şəxsiyyət kimi tanıyıram. Çətin və mürəkkəb illərin eniş-yoxuşlarından inamla keçib, ömrünün mənasını xalqımıza xeyir verməkdə, elmimizin inkişafına töhfələr bağışlamaqda, gənc nəslin təlim-tərbiyəsində iştirak etməkdə görmüş, bunu özünə ən böyük borc və vəzifə saymışdır. Vidadi müəllim özünə və ətrafındakı insanlara qarşı həm tələbkər, həm də diqqətçil adamdır. Diqqətçil olduğu qədər də səmimidir.

Verilən ömrü xeyirxahlıqla, faydalı işlərlə, təmiz adla yaşayan şəxslər həmişə nümunə, örnək olurlar. Geniş qəlbə, insani ülfətə malik olan Vidadi müəllimin dəyərli həyatı yüzlərimizin, minlərimizin gözü qarşındadır. Həmişə çalışıb ki, insanları məhəbbətə, mehribanlığa sövq etsin. Hər birimiz bunları gözəl bilirik. Sevinirik ki, nə yaxşı belə bir dəyərli insanla yaxın olmuşuq, doğma qardaşlar qədər. Bizim üçün Vidadi müəllim doğrudan da Vətəndir, elimizin-obamızın, bütövlükdə xalqımızın sərvətidir, özü boyda Borçalıdır, özü boyda Başkeçiddir.

Onu fərqləndirən bir əsas cəhət də şan-şöhrətə aludə olmaması, yüksək ada-sana, mənsəbə kəsə yolla çatmağa çalışmamasıdır. Ona görə də layiq olduğu mənsəbi, ünvanı heç vaxt dilə gətirən deyil. Onun təvazökarlığını nəzərə alıb arzumuzu ifadə edirik: Qoy, tezliklə Vidadi Orucovu pedaqoji elmlər doktoru elmi dərəcəsinə yiyələnməsi münasibətilə təbrik edək. Bax, onda Səməndər Borçalı sinəsinin dağ havasının açacaq, hardasa təbiətin qoynunda bu gözlədiyimiz hadisəni xüsusilə qeyd edəcəyik, inşallah!

Allah Vidadi müəllimi qorusun! Ona həyatda uzun ömür, cansağlığı, elmi və pedaqoji fəaliyyətində yeni-yeni nailiyyətlər arzulayıram.

SƏRT QAYA DÖZÜMLÜ ZİYALİ

Ümummili liderimiz, vaxtilə Kremlə sancılmış Türk Bayrağı olan Heydər Əlirza oğlu Əliyev Ordubad haqqında demişdir ki, Ordubad torpağı milli süfrəmizə gözəl nemətlər yetirdiyi kimi, həm də Vətənin şərəfinə şərəf qatan övladlar, görkəmli şəxsiyyətlər yetirmişdir. Ölkənin bütün sahələrində – siyasi, ictimai, iqtisadi, sosial sferalarda Ordubad əsilli ziyalıların, alimlərin

fəaliyyətinin izi aşkar görünür.

Ordubadlı ziyalılar arasında əməlləri ilə, fəaliyyəti ilə mənsub olduğu yurda, ölkəyə şərəf, şöhrət gətirən, nüfuzu ilə seçilənlərdən biri də Yasin müəllimdir. O, məktəbşünaslığı incəliklərinə qədər bilən təcrübəli pedaqoqdur. Yoldaşlığa hörmət eləyən, dostluğa yüksək dəyər verən gözəl insandır. Bu günlərdə Yasin müəllimin 60 yaşı, pedaqoji fəaliyyətinin isə 41 ili tamam olur. İstədim ki, bu münasibətlə onu təbrik edim, bir yoldaş kimi ona olan səmimi arzularımı, ürək sözlərimi qəzet vasitəsilə bəyan eləyim.

Yasin müəllim, qeyd etdiyim kimi, məktəbşünaslığı yaxşı bilməklə bərabər, həm də pedaqoji kollektivə yaxşı rəhbərlik eləyən direktordur. Onun başçılıq etdiyi kollektivdə sağlam psixoloji atmosfer hökm sürür, yoldaşlar arasında səmimiyyət, bir-birlərinə mehr-məhəbbət, qarşılıqlı hörmət və başqa müsbət əxlaqi fəzilətlərin nümunəsi sayıla biləcək davranış müşahidə olunur ki, bu da Yasin müəllimin bacarıqlı idarəçiliyinin məntiqi nəticəsidir. Təsadüfi deyil ki, 213 saylı məktəb-lisey hazırda paytaxtın və ümumən respublikamızın sayılıb-seçilən qabaqcıl təhsil müəssisələrindən biri hesab olunur.

Yasin Hüseyn oğlu Əliyev 1952-ci il mart ayının 8-də Ordubad rayonunun Sabir kəndində anadan olub, ilk təhsilini də doğma kəndində alıb. 8-illik məktəbi əla qiymətlərlə bitirdiyi üçün fərqlənmə şəhadətnaməsi alıb və həmin il (1967-ci il) Naxçıvan şəhər Pedaqoji Məktəbinə imtahanı daxil olub.

1971-ci ildə Pedaqoji Məktəbi əla qiymətlərlə bitirən Yasin Əliyev təhsil aldığı müddətdə daim fərqlənib, müxtəlif mükafatlar alıb. Təyinatla Ordubad rayon Maarif şöbəsinə göndərilib. İlk təyinatını doğma məktəbinə alan Yasin müəllim noyabrın axırına kimi orada müəllim işləyib,

dekabr ayında hərbi xidmətə çağırılıb. Komi MSSR-nin Ust-Umsk rayonunda hərbi xidməti nümunəvi yerinə yetirdiyinə görə böyük bir yanacaq-sürtgü materialları bazasına rəhbərlik ona tapşırılıb və o, həmin vəzifənin öhdəsindən layiqincə gəlib. 1973-cü ildə hərbi xidməti bitirən kimi doğma elinə qayıdan Yasin müəllim qeyri-müəyyən səbəbdən əvvəlki iş yerrinə təyin olunmayıb. Bu dəfə təyinatını Sabir kəndindən 7 km uzaqda olan Baş Dizə kənd 8-illik məktəbinə veriblər. Məsafə fərqi ilk günlər onunçün çətinlik törətsə də, sonra gözəl rəhbər, təcrübəli pedaqoq Heydər Fərəcovla işləmək ona sıxıntılarını unutturub. Yasin müəllim həmin kollektivdə onunla çiyin-çiyinə çalışmış həmkəndliləri Tağı Fərəcovun, Həsən Rəfiyevin, Məzahir İsgəndərovun da ona dəstək olduqlarını xatırlayır. Elə həmin il Yasin müəllim hazırlaşaraq sənədlərini Naxçıvan Dövlət Pedaqoji İnstitutunun (indiki Naxçıvan Dövlət Universiteti – müəllif.) qiyabi şöbəsinə verərək riyaziyyat fakültəsinə yüksək balla daxil olur.

1979-cu ildə ali məktəbi bitirən Yasin müəllimin yenidən öz doğma məktəbində işləmək arzusu həyata keçib. Həmin il direktor müavini vəzifəsinə təyin olunan Yasin Əliyev tezliklə özünü bacarıqlı pedaqoq, səriştəli təşkilatçı kimi təsdiq edib, eyni zamanda ictimai işlərdə fəallıq göstərib. Dəfələrlə Fəxri Fərman və digər mükafatlara layiq görülüb. Yasin müəllim doğma məktəbində öz müəllimləri Kamil Rzayev, Qüdrət Rzayev, Əli Əliyev, Salman Əliyev kimi gözəl insanlarla çiyin-çiyinə çalışdığı illəri gəncliyinin həm çətin, həm də çox şərəfli səhifələri kimi xatırlayır.

Tale-qismət elə gətirib ki, Yasin müəllim 1993-cü ildə Bakı şəhərinə köçməli olub. Özü də etiraf edir ki, o vaxt həmin gözlənilməz yerdəyişmə onu həm sevindirmiş, həm də “qorxutmuşdur”. Kənddən gələn bir gənc müəllimin Bakı kimi bir böyük şəhərdə işləməsinin nə qədər çətin və məsuliyyətli olduğunu gözə alan Yasin Əliyev hətta ilk əvvəl müəllim işləməmək barəsində də düşünüb. Amma az sonra ona bunca doğma olan peşədən ayrılmağın nə qədər çətin olduğunun fərqinə varıb və işlə əlaqədar Sabunçu rayon Təhsil Şöbəsinə müraciət edib. Əvvəlcə çox çətinliklə də olsa Yasin müəllimin həm özü, həm də həmkarı olan həyat yoldaşı işlə təmin olunub, 213 sayılı məktəbin mərhum direktoru, görkəmli pedaqoq Akif İbrahimovun köməkliyi ilə həmin məktəbdə çalışmağa başlayıb. Akif müəllimin rəhbər kimi üstün keyfiyyətləri Yasin müəllimgilin qarşılaşdıqları ilk çətinlikləri uğurla dəf etməyə kömək edib. Az bir müddətdən sonra Yasin müəllim sinifdən xaric və məktəbdən kənar işlər üzrə, daha sonra isə təlim-tərbiyə işləri üzrə direktor müavini vəzifəsinə təyin olunub.

Sonradan iş elə gətirib ki, 1999-cu ilin mart ayında Akif İbrahimov qonşu 94 sayılı məktəbə direktor təyin edilib, 94 sayılı məktəbin sabiq direktoru Arif Mehralıyevi isə 213 sayılı məktəbə direktor göndərsələr də, o, bu məktəbdə işləmək istəmədiyindən aprelin 1-dən müvəqqəti olaraq Yasin Əliyev direktoru əvəz etməli olub. 16 iyun 1999-cu il tarixdən 213 sayılı məktəbə direktor təyin olunan Yasin Əliyev ona bu etimadı göstərdiyinə görə Sabunçu Rayon Təhsil Şöbəsinin o vaxtkı müdiri Vahid Qurbanova və əlbəttə ki, Təhsil naziri professor Misir Mərdanova minnətdarlığını əlinə düşən hər fürsətdə izhar edir.

213 sayılı orta məktəbdə işə başladığı elə ilk gündən sabiq direktoru Akif İbrahimovun fəaliyyət prinsipini əsas götürən Yasin müəllim üçün ilk illər çətin olsa da, sonradan hər şey qaydaya düşüb. İşlədiyi müddətdə 213 sayılı məktəbin statusu dəyişərək məktəb-liseyə çevirilib. Bu təhsil müəssisəsi 2009-2010-cu tədris ilində keçirilmiş “İlin ən yaxşı ümum-təhsil məktəbi” müsabiqəsinin qalibi olub, bu müddət ərzində xeyli uğurlara imza atıb. Yasin müəllimin məhsuldar pedaqoji fəaliyyəti işlədiyi rayonun ictimaiyyəti, pedaqoq həmkarları, KİV tərəfindən yüksək qiymətləndirilmişdir. Belə ki, o, xronoloji ardıcılıqla nəzər salsaq, 05.10.2000-ci il tarixdə Sabunçu RTŞ-nin Fəxri Fərmanına, 28.08.2003-cü il tarixdə Sabunçu Rayon İcra Hakimiyyətinin Fəxri Fərmanına, 20.05.2003-cü il tarixdə Sabunçu RTŞ-nin Diplomuna, 25.04.2003-cü il tarixdə “Müstəqil press” və “Müstəqil Azərbaycan” qəzetlərinin fəxri diplomlarına, 03.10.2003-cü il və 20.08.2004-cü il tarixlərdə Bakı şəhər Baş Təhsil İdarəsinin fəxri fərmanlarına, 27.08.2004-cü il və 25.08.2005-ci il tarixlərdə Sabunçu RTŞ-nin diplomlarına, 05.10.2005-ci il tarixdə Sabunçu RHİ-nin Tərifnaməsinə, 04.10.2005-ci il tarixdə Sabunçu RTŞ-in Fəxri Fərmanına, 14.02.2008-ci il tarixdə Qızıl Aypara Cəmiyyətinin Fəxri Fərmanına layiq görülüb. Yasin Əliyev 17.01.2008-ci il tarixdə “Ən yaxşı məktəb direktoru” nominasiyası üzrə “Avropa Nəşr” Mətbuat Evinin qızıl mükafatını alıb. İki dəfə – 1998-ci və 2003-cü illərdə Azərbaycan Müəllimlərinin Qurultayına nümayəndə seçilib.

Yasin müəllimin öz sözlərinə görə, onun ən böyük mükafatı doğma kəndlərində dərs dediyi, yetirdiyi kadrlardır ki, rayonda və ona doğma olan Sabir kəndində müəllim işləyirlər. Yasin müəllim hər fürsətdə onların adlarını qürurla çəkir: R.Bənövşə, Ə.Vüsalə, M.Mikayıl, M.Kamil, M.Elvan, M.Şayı, Ə.Hicran, M.Yasin, Ə.Sakit, Ə.Sahib və s.

Ancaq mən elə düşünürəm ki, Yasin müəllimin həyatda ən böyük, ən qiymətli mükafatı onun ailəsidir, övladlarıdır. Həyat yoldaşı və həmkarı Hacıyeva Cahan xanımla ömür yolları kimi, işləri də birdi, eyni kollektivdə çalışırlar. Üç qız övladı var. Üçü də ali təhsil alıb. Böyük qızı

Mehparə BDU-nun riyaziyyat-mexanika fakültəsini əla qiymətlərlə bitirib. Ortancıl qızı Əliyeva Xəyalə ADPU-nun kimya-biologiya fakültəsinin bakalavr və magistr pillələrini fərqlənmə diplomu ilə qurtarıb, “Epilepsiya rəhbərliyi” adlı kitab müəllifidir. Övladlarının ali təhsil alması Yasin müəllimi çox sevindirir. Xüsusən də onların ikisinin öz valideynlərinin peşələrini davam etdirmələri daha çox fərəh doğurur. Sevindiricidir ki, hər iki gənc xanım müəllimə oxumuş olduqları 213 nömrəli məktəb-liseydə valideynləri ilə çiyin-çiyinə çətin, şərəfli müəllim peşəsini yerinə yetirirlər. Həkim qızı isə Suraxanı rayonundakı 30 sayılı poliklinikada uşaq həkimi (nevropatoloq) işləyir. Yasin müəllimin və Cahan müəllimənin övladlarının hər üçü ailəlidirlər, 6 nəvələri var. Bir sözlə, Yasin müəllimin övladları ilə doğulduqları ocaq, mənsubu olduqları nəsil, xalqımız fəxr edə bilər.

Yasin Əliyev həmişə harada, hansı vəzifədə işləməsindən asılı olmayaraq, səmərəli fəaliyyət göstərərək, rəhbərliyin göstəriş və tapşırıqlarını vaxtılı-vaxtında və səylə yerinə yetirərək, bütün sahələrdə təşəbbüskarlığı ilə seçilib, həmkarlarının, şagirdlərinin və onların valideynlərinin hörmətini qazanıb.

Yasin müəllim işə məsuliyyəti, öz üzərində daim çalışması, zəhmətkeşliyi, davranış mədəniyyəti və zəngin dünyagörüşü ilə seçilir. Onun rəhbərliyi ilə pedaqoji kollektiv xalqımızın milli-mənəvi, mədəni sərvətinə çevrilmiş təhsil ənənələrindən, təhsil sistemində həyata keçirilən qabaqcıl tədbirlərdən bəhrələnərək onların məktəbdə uğurla tətbiq edilməsinə xüsusi diqqət yetirir. Məktəbdə təlimin fərdləşdirilməsi, diferensiallaşdırılması, humanistləşdirilməsi və demokratikləşdirilməsi prinsiplərinə əməl olunmasına daim fikir verilir. Özünü qabaqcıl pedaqog, bacarıqlı təşkilatçı kimi göstərən Yasin Əliyev müəllim və şagird kollektivlərinin monolit birliyini təmin etmişdir.

O, bir rəhbər kimi inzibati-təsərrüfat sahəsində də bütün işçilərin qayğısına qalır, tələbkərlə qayğısına qalır, tələbkərlə yanaşı, onların hər birinin problemlərinin həllinə çalışır. Məktəbin maddi-texniki bazasının günün tələbləri səviyyəsində zənginləşdirilməsinə xüsusi maraq göstərən Yasin müəllim şagirdlərdə vətənpərvərlik hisslərinin aşılmasına, dövlət atributlarının mənimsədilməsi və öyrədilməsinə xüsusi önəm verir. Görülmüş işlərlə kifayətlənmir, tədris prosesinin və tərbiyə işinin daha da təkmilləşdirilməsi və bu işlərin islahat tələbləri səviyyəsində qurulması sahəsində mühüm fəaliyyət göstərir. O, müəllim nüfuzunun qaldırılmasına, müəllim əməyinin düzgün qiymətləndirilməsinə də xüsusi diqqət yetirir.

Məhz Yasin müəllimin tələbkərlə sayəsində məktəbdə təhsilin keyfiyyəti son illər bütün komponentlər üzrə yaxşılaşıb. Məktəbin məzunları

sırasından 500-600 və daha yuxarı bal toplayaraq nüfuzlu ali məktəblərə daxil olanların sayı ildən-ilə artır. Məktəbdə ayrı-ayrı fənlərin tədrisini yaxşılaşdırmaq məqsədilə fənn birləşmələrində ardıcıl iş aparılır. Daha çox tədris zamanı yeni metodlardan istifadəyə, fənn kurikulumlarının öyrənilməsinə, İKT-nin tədrisə tətbiqinə diqqət yetirilir. Xüsusi istedadla malik şagirdlərin üzə çıxarılması və qabiliyyətlərinin inkişaf etdirilməsinin vacib məsələ hesab olunduğu 213 sayılı məktəb-liseyde aparıcı fənn müəllimləri bu qəbildən olan uşaqlara əlavə məşğələlər keçir, onların yaradıcılıq potensiallarının aşkarlanması ilə əlaqədar müsabiqələrə qatılırlar.

Qeyd etdiyim kimi, Yasin müəlimin rəhbərlik etdiyi məktəbdə şagirdlərin vətənpərvərlik tərbiyəsinə böyük əhəmiyyət verilir. Məktəblilərdə vətənə, torpağa milli mənəvi dəyərlərimizə məhəbbət hisslərini formalaşdırmaq, düşməyə qarşı nifrət və barışmazlığı aşılamaq üçün silsilə tədbirlər, hərbi idman oyunları keçirilir.

Yasin Əliyev və onun başçılıq etdiyi pedaqoji kollektiv tədrisin keyfiyyətini davamlı qaldırmağı, şagirdi hazır biliyi dinləyən təlim obyekti, müəllimi isə hər şeyi bilən rolundan azad edib, şagirdi yaradıcı, kəşfedici obyektə çevirməyi, müəllimi isə ona yol göstərən roluna çəkməyi əsas məsələ hesab edir. Kollektiv üzvləri savadlı, həyatı bacarıqlara yiyələnə bilən hərtərəfli inkişaf etmiş nəsil yetişdirmək kimi müqəddəs bir vəzifəni daşımağın məsuliyyətini dərinlən dərk edirlər.

Lakin görkəmli pedaqoq-alimlərin də təsdiq etdiyi, sınıanmış həqiqətlərdən biri budur ki, ən yaxşı tərbiyə vasitəsi şəxsi nümunədir. Yasin müəllim özü bir şəxsiyyət kimi, bir insan materialı kimi həm də cavan həmkarlarına gözəl nümunədir, örnəkdir, fəzil sifətlərin təcəssümüdür.

Yasin müəllim özünə hörmət eləyən, yerini bilən, sədaqətli, etibarlı dostdur, yoldaşdır. Müdriklərimizdən biri dost haqqında deyib:

*Ağac deyil, kölgəsində yatasan,
Çırpı deyil, yığıb ocaq çatasan,
Paltar deyil, köhnələndə atasan,
İldən-ilə bahalaşan zərdir dost.*

Bu mənada Yasin müəllim öz yerini bilir, yoldaşlığa, dostluğa hörmət eləyir. Dostluğa da ildən-ilə bahalaşan zər kimi baxır. Uzun müddətdi Yasin müəllimlə dostluq edirəm. Onun yaxın dostu, mənim də əzizimdi, dostumdu. Mənim də dostlarım Yasin müəllim üçün əzizdir. Mən onunla dostluqdan, yoldaşlıqdan həmişə razı qalmışam, bu gün də razıyam, sabah da razı qalacağam. Bunları mənə onun insani keyfiyyətləri dedizdirir, yazdırır.

İnsanlığı hər şeyin fəvqündə görən ziyalıdı Yasin müəllim. İnsanlıq amili onun üçün hər şeydir. Bu da onun içinin saflığından, təmizliyindən, mənəvi zənginliyindən irəli gəlir. Onunla hər görüşümdə, əyləşib söhbət eləyəndə həmişə Xalq şairi rəhmətlik Hüseyn Arifin misraları yadıma düşür:

*Mənasız keçirmə ömrü həyatda,
Canlı xatirədi hər xoş saat da.
Dincəl Badamlıda, qal Batabatda,
Elin etibarı Naxçıvandır.*

Yasin müəllim də mənalı, şərəfli ömür yaşayan ziyalılardandır. Allah verən ömrü şərəflə yaşamasının, dolu yaşamasının nəticəsidir ki, cəmiyyətdə ona olan hörmətin dairəsi də olduqca genişdir. Böyük söz fatehi Zəlimxan Yaqub şeirlərindən birində yazır:

*Öz eşqi var hər ucalan zirvənin,
Dağa təpə deyilməz ki, deyilməz.
Şimşəklərin pəncəsində didilməz,
Sel ağzında yeyilməz ki, yeyilməz.*

*Diri var ki, tez bükəsən ağlara,
Ölü var ki, dayaq olur sağlara.
Qarğaları qaldırasan dağlara,
Qartal kimi öyülməz ki, öyülməz.*

*Hər ucalıq bir alçağa dərd olar,
Üzdə gülər, ürəyində pərt olar,
Ömrü boyu mətin olar, mərd olar,
Sərt qayalar əyilməz ki, əyilməz.*

Əzizim Yasin müəllim! Sizə sərt qaya dözümlü arzulayıram. Allah verən ömrü bu 60 ildə şərəflə yaşamısınız, bundan sonra da şərəflə yaşayarsınız. Arzu edirəm, doğmalarınızın, əzizlərinizin, yaxınlarınızın, ən əsası, nəvə-nəticələrinizin əhatəsində ürəklə, mənalı, məzmunlu yaşayarsınız, dolu yaşayarsınız və bu yaşantılarınız, sürdüyünüz ömür gələcək nəsil üçün, əzizləriniz, doğmalarınız üçün heç vaxt yaddan çıxmayan bir şərəf tarixi olsun. Sizi bu 60 yaşda öz adımdan, ailəm adından, rəhbərlik etdiyim 271 sayılı məktəbim pedaqoji kollektivi adından ürəkdən təbrik edirəm. Arzu edirəm ki, dadından doymulmayan ulu oğuz ömrü yaşayarsınız, İnşallah.

2012

VERDİYİ SALAMA, KƏSDİYİ ÇÖRƏYƏ SADIQ İNSAN

Xoşbəxtlik nisbi anlayışdır. Amma elə o nisbi xoşbəxtliyi əldə etmək də məharət tələb edir. Bəziləri laqeyd halda fələyin qapısı ağzında duraraq, taleyin onların üzünə güləcəyi anı gözləyirlər. Digərləri isə cəsarətlə özlərinə yol açaraq qabağa gedirlər və öz qüvvələrinə inanırlar. Haqqında söz açdığım dostum Tahir Qasimovun həyatda müvəffəqiyyət qazanmasına işgüzarlığı yardımçı olub. Çünki əmək ruhu, tənbəlliyə düşmən kəsilmək xüsusiyyəti ona öz böyüklərindən irsən keçib.

Qasimov Tahir Mehrəli oğlu 1954-cü il iyul ayının 18-də Bolnisi rayonunun Faxralı kəndində anadan olub. 1961-ci ildə Faxralı kənd orta məktəbinin 1-ci sinfinə gedib, 1971-ci ildə həmin məktəbi bitirib.

1972-ci ildə Azərbaycan Xalq Təsərrüfatı İnstitutuna (qiyabi şöbəyə) daxil olub, 1979-cu ildə həmin ali məktəbi “Ərzaq malları əmtəəşünaslığı” ixtisası üzrə bitirib.

1973-cü ilin noyabr ayından 1975-ci ilin noyabr aynadək sovet ordusu sıralarında hərbi xidmətdə olub. 1972-ci ildən 1997-ci ilin mart ayına qədər Sumqayıt şəhər Ticarət İdarəsində müxtəlif vəzifələrdə işləmişdir.

1997-ci ilin mart ayından ARDNŞ-də müxtəlif vəzifələrdə çalışıb. 2009-cü ilin avqust ayından Qaz İxrac İdarəsində Ümumi məsələlər üzrə rəis müavini vəzifəsində çalışır.

Yaxşı işinə görə SOCAR-ın “Fəxri Fərman”ına, 2014-cü ildə 60 illik yubileyi ərəfəsində isə ölkə Prezidentinin fərmanı ilə “Tərəqqi” medalına layiq görülüb.

Orta məktəbdə Tahir Qasimovla birgə oxumuşam. Tahir zəhmətkeş ailəsində, halal çörəklə böyümüşdür. Atası Qasimov Mehrəli Süleyman oğlu, anası Gülüstan Məmmədəli qızı həmin kənddə kolxozçu və sovxoz fəhləsi olublar. Alın tərini, halal zəhmətin bəhrəsini hər şeyin fəvqündə tutublar. Rəhmətlik Mehrəli dayının əlindən əmək alətləri – yaba, kərənti düşməzdi. Məhz onlar kimi əmək fədailərinin sayəsində o vaxt on mindən yuxarı əhalisi ilə iri yaşayış məntəqəsi sayılan Faxralı kəndindəki Üzümpçülük sovxozu Gürcüstanda ən qabaqcıl, ən varlı təsərrüfatlardan birinə çevrilmişdi.

Tahirgil ailədə üç uşaq olublar. Qardaşlarından Rəşid dünyasını dəyişib. Gözəl alim idi, Allah rəhmət eləsin. Süleyman isə hazırda məsul vəzifədə işləyir. Qasimov qardaşlarının üçü də elimizin dəyərli oğullarıdır. Məhz qabiliyyətlərinə, savadlarına, zəkalarına görə cəmiyyətdə özlərinə layiqli yer tutmağı bacarmışlar.

Tahir Qasimov gözəl ailə başçısıdır. Həyat yoldaşı Dilruba Qasimova evdar qadındır.

Qızı Vəfa Qasimova Bakı Dövlət Universitetinin Tətbiqi kimya fakültəsini bitirib, ixtisası üzrə “Balaxanı OYL”da kimyaçı işləyir. Ailəlidir – Fərid və Fuad adında iki oğlu var. Onlar da bu il ali məktəbə qəbul olublar.

Oğlu Vüqar Qasimov Azərbaycan İqtisad Universitetinin Beynəlxalq iqtisadi münasibətlər fakültəsini bitirib. Hal-hazırda ixtisası üzrə “Suraxanı OYL”da Marketing şöbəsinin rəisidir. Ailəlidir – Gülüstan, Ayaz, Ayxan adlı üç övladı var.

Oğlu Vüsal Qasimov Azərbaycan İqtisad Universitetinin Uçot-iqtisad fakültəsini bitirib. Hazırda ARDNŞ-nin Ekologiya İdarəsində departament rəisi – baş mühasib vəzifəsində işləyir. Ailəlidir – Tahir adlı bir oğlu var.

“Qabusnamə”də deyilir: “Öz övladının sənə qarşı necə olmasını arzulayırsansa, sən də öz ata və anana qarşı elə ol”. Tahir Qasimov öz valideynlərinə qarşı qədirbilən olub, bununla da övladlarına nümunə göstərüb. Bu qədirşünaslığın övladların tərbiyəsinə necə müsbət təsir etdiyinə əmin olmaq üçün nəvələrinin daşdıqları adlara nəzər salmaq kifayətdir: Gülüstan, Tahir... Adları ilə böyüsünlər!

Tahir Qasimov işlədiyi müddətdə həmişə üzərinə düşən vəzifələrin öhdəsindən layiqincə gəlmiş, kollektivin hörmətini qazanmış, təqdirəlayiq fəaliyyətinə görə rəhbərlik tərəfindən mükafatlandırılmışdır. İstər həmkarları, istərsə də cəmiyyət arasında savadı, əxlaqı, mədəniyyəti, avropalılara məxsus işgüzarlığı ilə diqqəti cəlb edən Tahir Qasimov üstün məziyyətləri ilə hamının gözündə ciddi və tələbkar iş adamı, fəal vətəndaşlıq mövqeyinə malik ziyalı kimi ucalmışdır. Böyük erudisiyaya, geniş məlumata, zəngin həyat təcrübəsinə malikdir. Bütün şəxslərə, istər rəhbərliyi altında işlədiyi, istərsə də, tabeliyində olan şəxslərə münasibətdə nəzakətli, xeyirxah, diqqətli və səbirli olan Tahir Qasimov heç vaxt özünün və ya maraqlı şəxslərin mənafeələrinin onun xidməti vəzifələrinin yerinə yetirilməsinə təsirinə yol verməmiş və bu cür təsir üçün şərait yaratmamışdır.

Tahir Qasimov ailəsini, doğma yurdu Faxralını, Borçalını, Azərbaycanı, millətini çox sevir. Elnən nəfəs alan, ellilərinin xeyrinə-şərinə yara-

yan oğlandır. Bu barədə söhbət düşəndə deyir: “Faxralımızın böyük tablosu iş otağında və yataq otağında başımın üstündə və gözümlün qabağındadır. Mən Faxralımın keçmiş i lə, babalarımızla, elimin müəllim və alimləri, qoçaq, mərd, dəli-dolu oğulları ilə həmişə fəxr etmişəm...”

Əlbəttə ki, vətəni ni sevən insan başqa fəzil sifətlərə də malik olur. Tahirin də müsbət xüsusiyyətlərini, gözəl insani keyfiyyətlərini sadalamaqla qurtaran deyil: Dostlarına, verdiyi salama səmimi və sadıqdır. Qohumun və dostun ailəsində yediyi çörəyi müqəddəs sayır. Əgər bir ailədə bir tikə halal çörək kəsmiş və bir stəkan su içmişsə, o ailəni öz ailəsi kimi özünə əziz bilir. Həyatda, işdə kasıb insanlara daima yardım etməyə, arxasına arxa durmağa çalışır. Təpədən-dırnağa dək səmimidir, etibarlıdır, qanında-canında insanlıq var, ədalətsevərlik, həqiqətpərəstlik var. Hec vaxt arxadan danışmaz, paxıllıqla arası olmaz. Qeybət edilən yerdən uzaq gəzəndi. O, öz "əməl dəftəri"ni daim xeyirxah işlərlə zənginləşdirərək, atasına rəhmət qazandırır. Əzəmət, özü də təbii əzəmət onun hər əməlində - oturuşunda, duruşunda, baxışında, arzu və istəklərində özünü büruzə verir.

Kamilliyin qanunudur ki, illər ötdükcə, yaş üstünə yaş gəldikcə, insan öz üzərinə daha çox məsuliyyət götürür. Ailəcanlı, qohumcanlı, elcanlı, işini sevən Tahir müəllim “bütün işlər qaydasına düşməyincə” dincəlməyi özünə rəva bilməyən, “dünya düzəlməyincə” rahatlıq axtarmağa haqqı olmadığını düşünən insanlardandır. Onu deməyə özümü haqlı hesab edirəm ki, Tahir Qasimov ata-anaya yaxşı oğul, qardaşa yaxşı qardaş, övlada yaxşı ata, nəvəyə şirin baba, dostə sədəqətli dostdur.

Əvvəl başdan ta indiyə kimi bir-birimizə “xalaoğlu” deyə müraciət etmişik. Vaxtaşırı zəngləşir, arəbir görüşüb hal-əhval tutur, uşaq lıq illərimizin xatirələrini təzələyərək. Hər dəfə də sanki uzun illərin həsrətlisi kimi görüşürük. Bizim Hacı Həmid müəllimimiz var, hal-hazırda da dərş deyir. Yaş fərqlərinə baxmayaraq, onunla Tahir Qasimovun arasında çox sıcaq dostluq münasibəti var. Bir yerdə olanda Tahirin dayısı Həmid müəllimi və başqa müəllimlərimizi yadımıza salıb zəng edirik. Hacı Həmid müəllim məzuniyyət götürəndə gəlib Tahirlə bir yerdə Azərbaycanın səfəli yerlərində istirahət edirlər. Məsələn, yaddaqalan görüşlərimizin biri bu yay baş tutdu. Bir gün biz ailəliklə Şahdağdan gəldirdik, onlar isə Qaxdan. Tamam təsadüf nəticəsində Şamaxının gözəl bir guşəsində, təbiət qoynunda görüşdük. Nə deyim, ömür kitabımıza yazılacaq tarixi bir gün keçirdik. Ötən günləri, olanları, keçənləri xatırladıq, bu günümüzün qayğılarını bölüşdük, sabahımızın perspektivlərini götür-qoy etdik. Vətənimiz Azərbaycanın, onun qıraqda qalan yeri Borçalının problemlərindən danışdıq, fikir mübadiləsi apardıq.

Dostluq, mən deyərdim ki, dünya yaranandan indiyədək bolluca tərənnüm olunan məhəbbətdən də yüksək anlayışdır. Çünki məhəbbətdə ən son nəticədə insanın şəxsi mənafeyi durur. Həqiqi dostluq isə şəxsi maraq hissindən çox uzaqdır. Dost yolunda hər cəfaya hazırıdı Tahir qağa. Mənə deyir: “Xalaoğlu, yaşımızın o vaxtıdı ki, biz bir-birimizin qədrini bilməli, özümüzü, səhhətimizi qorumalıyıq”. Onun bu sözləri mənə Hüseyn Arifin misralarını xatırladır:

***Dağlar qocalar da, cavanlaşar da,
İnsanı qoruyun, o qocalmasın.***

Aşıq Ələsgər də yaxşı deyib:

***Dərdini bölüşdür qədir bilənnən,
Vəfalı dost olmaz üzə güləndən.***

Şadam, həm də təvazökarlıqdan artıq çıxmasın, özüm öz gözümdə ucalıram ki, Tahir kimi xalaoğlum var, onun dostluğunu qazana bilmişəm. Axı, Emerson demişkən, dost qazanmağın tək yolu dost ola bilməkdir.

Atadan nümunə götürmək, onun göstərdiyi yolla getmək, onunla həmkar olmaq, həmrəy olmaq üçün təkcə yaxın qohumluq münasibəti, bioloji varislik, atanın zəhmi, valideynə hörmət, buyruğuna tabe olmaq, nəsihətinə əməl etmək tələbi mənəcə həqiqi dostluq qədər yetərli deyil. Mən Alahdan Tahir Qasımova uzun ömür, cansağlığı diləyirəm. Övladlarına isə onun kimi ata ilə həm də dost ola bilmələrini, daha doğrusu, mövcud dostluqlarını qorumalarını arzulayıram. Və inanıram ki, bu, məhz belədir, belə də olacaq!

NURLANSIN HƏYATIN, ÇİL-ÇİRAQ OLSUN...

İstər bədii olsun, istər elmi, siyasi, bütövlükdə ən müxtəlif baxışları, prinsipləri əks etdirən publisistika tək cə demokratiyanın göstəricisi deyil, həm də fərdin yaradıcı təfəkkürünü cəmiyyətin inkişafına, ictimai şüura təkan verən amillər sırasına çıxarır. Bu yöndən yanaşılsa, istənilən yaradıcı insanın, sənətkarın publisistikası daha çox onun vətəndaş mövqeyini qabardır.

Siyasi publisistikanın dəyərli nümunələrindən sayılan “Kəmalüddövlə məktubları”nın müəllifi Mirzə Fətəli Axundzadənin adı ilə bağlı olan Azərbaycan publisitikasının tarixi zəngindir. Şəfiqə Əfəndizadə isə Cənubi Qafqazda ilk qadın Azərbaycan dili müəllimi, həm ilk azərbaycanlı jurnalist-publisist qadın olub. XX əsrin əvvəlində fəaliyyətə başlayan bu maarifçi xanım bir pedaqoq və bir jurnalist kimi cəhalətə və ədalətsizliyə qarşı tam gücü ilə mübarizə aparıb. Ş.Əfəndizadənin qadınların acınacaqlı vəziyyətinə həsr olunmuş məqalələri müəllifin öz həyatını da çətinləşdirib, bəzən hətta təhdid və hədələrlə üzləşdirib.

Müasir Azərbaycan publisistikasında imzasına hörmət edən təcrübəli pedaqoq **Şahpəri Hüseynqızının** yaradıcılığı haqda yazmaq bu sətirlərin müəllifi üçün həm asandır, həm də çətin. Asandır ona görə ki, onunla ömür-gün yoldaşı, bir elli, həmkəndli və həmkar olduğumçün, peşə və yaradıcılıq müstəvisində etibarlı tərəf-müqabili olduğumuz üçün onu yaxından tanıyıram. Çətindir ona görə ki, barəsində qələmə aldığım dəyərləndirmələr təvazökarlıq həddini aşmamalı, mübaligəsiz olmalı, eyni zamanda layiq olduğu qiymətdən də az görünməməlidir.

***Ay Şahpəri! İnsanlığın tükənməz
O yanar ürəyin alışar, sönməz.
Məsləkin, amalın, əqidən dönməz,
Dağların saflığı qəlbinə dolsun,
Altmış yaşın mübarək olsun!***

Şahpəri Hüseynqızı 1958-ci ildə Borçalıda – Bolnisi rayonunun Faxralı kəndində anadan olub. 1982-ci ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki BDU-nun) Filologiya fakültəsini bitirdikdən sonra bir müddət Lerik rayonunda və Bakı şəhərində orta məktəbdə müəllim və

direktor müavini işləyib. Hazırda pedaqoji fəaliyyətini Suraxanı rayonundakı 278 sayılı orta məktəbdə davam etdirir. Şahpəri Hüseynqızı təhsilin müxtəlif problemləri ilə bağlı aktual yazılarla respublika mətbuatında müntəzəm çıxış edir. O, həmçinin indiyədək bir neçə bədii kitabın redaktoru olmuşdur. Azərbaycan Jurnalistlər Birliyinin üzvüdür.

Şahpəri müəlliminin mövzu aydınlığı ilə seçilən, müxtəlif mövqe və maraqları əks etdirən məqalələri təkcə təhsil ictimaiyyəti tərəfindən yüksək qiymətləndirilmir, daha geniş oxucu kütləsi tərəfindən də maraqla qarşılır. Nə vaxtsa Şahpəri müəllimə haqqında demiş olduğum sözləri respublikanın Əməkdar mədəniyyət işçisi **Musa Nəbioğlu** məqalələrinin birində belə xatırladıb: “Səməndər müəllim yaradıcılığından danışanda ilk növbədə Şahpəri xanımın adını minnətdarlıqla çəkir, deyir ki, onun diqqəti, yaradıcılığıma qarşı həssaslığı olmasaydı, bəlkə, mən heç bu qədər yazıb-yaratmazdım”.

Minnətdaram ki, dostumuz Musa müəllim bizim qurduğumuz ailəni gənclərə nümunə kimi göstərib: “Səməndər müəllimin təyinatdan yayınmaq imkanları var idi. Ən azından ailə qurması barədə rəsmi orqanlara arayış təqdim edib azad təyinat ala bilərdi. Amma o, buna getmədi. Əksinə, universiteti ondan bir il sonra bitirən ömür-gün sevdası Şahpəri xanımın təyinatını da Lerikə yazdırdı. Və bu gənc ailə C.Ruminin bir müdrik nəsihətinin işığına sığınaraq daha böyük xoşbəxt gələcək naminə birgə fəaliyyətə başladı: “Nə qədər ki, sağlam və qüvvətliyə işlə. İşindən qalma və əgər sənə xoşbəxt tale yazılıbsa o, sənə tapacaq”. Onların hər ikisi L.Tolstoyun “Yaşamaq lazımdır, sevmək lazımdır və inanmaq lazımdır, M.Ordubadinin “Əbədi qalan şey sevginin özü deyil, onun unudulmaz xatirələridir” kimi qiymətli fikirlərinə həmişə sayğılı oldular. Gəncliyin bu qızıl dövrünü elə yaşadılar ki, indi o illərin şirin xatirələrindən danışmaqla doymurlar... Səməndər müəllimin bir ailə başçısı kimi xoşbəxtliyi ondadır ki, qurduğu ailə hər şeydən əvvəl sadəlik, səmimiyyət, xeyirxahlıq və həqiqət kimi vacib təmələ söykənib. Və bir də ondadı ki, Şahpəri xanım yaxşı bilirdi: “Ailə quruluşunun dərs kitabını qadının özü yaratmalıdır” (M.S.Ordubadi). Və heç kəsin ailə kitabına bənzəməyən, amma böyükklərin öyüd-nəsihətindən güc alan özünəməxsus bu kitabı sətir-sətir yazırdı”.

*Ömür yollarında deyib-gülmüşük,
Çətinliklər olub, sənə gərmişik.
Özümüzü dünyanın safi bilmişik,
Nurlansın həyatın, çil-çıraq olsun,
Altıмыш yaşın mübarək olsun!*

Şahpəri xanımla ömür-gün yoldaşı kimi birgə yaratdığımız əsərlər böyüdüb boya-başa çatdırdığımız, kamil həyata vəsiqə verdiyimiz, cəmiyyətdə qazandıqları nüfuz ilə ümidlərimizi doğruldan övladlarımızdır, gözəl-göyçək nəvələrimizdir, həmkar olaraq zəhmətimizin bəhrəsi uğurlarına sevindiymiz şagirdlərimizdir, qələm dostu olaraq birlikdə ərsəyə gətirdiyimiz hələlik ən yaddaqalan iş isə həmmüəllif olduğumuz “Pedaqoji düşüncələr” kitabıdır. Filologiya elmləri namizdəi Razim Məmmədli həmin kitaba yazdığı ön sözdə Şahpəri müəllimə ilə birgə əməyimizin məhsulu olan “Pedaqoji düşüncələr”i müəllimlər, valideynlər, gələcəkdə müəllim olacaq ali məktəb tələbələri – bir sözlə, bütün təhsil işçiləri və eyni zamanda geniş ictimaiyyət üçün gözəl hədiyyə kimi dəyərləndirmişdir.

Oxucu qarşısına birgə çıxsaq da, kitabda yer alan məqalələr sırasından məhz Şahpəri müəlliminin qələmə aldığı “Şagirdlərin vətənpərvərlik tərbiyəsi”, “Müəllim-şagird münasibətləri”, “Bir daha dərslərlər haqqında”, “Məktəb və ailə münasibətləri” sərlövhəli və digər məqalələri hələ kitab işıq üzü görməzdən əvvəl respublikanın nüfuzlu kütləvi informasiya vasitələrində dərc olunmuş və alqışlanmışdır. Sevindirici haldır ki, Şahpəri Hüseynqızının həmin məqalələrdə qaldırdığı problemlərin bir çoxu sonradan ölkənin təhsil rəhbərliyi tərəfindən nəzərə alınmış, peşəkarcasına toxunduğu məsələlərin həllinə nail olunmuş, müşahidə etdiyi uyğunsuzluqlar aradan qaldırılmışdır.

Şahpəri müəlliminin incə məsələ kimi yanaşdığı müəllim-şagird münasibətlərində həm də novator olduğuna dəlalət edən, aktuallığını itirməyən bəzi fikirlərinin altını cızmağı vacib sayıram: “Müasir gənclik bir növ qayda-qanun sevməyən, sərbəstliyə daha çox meyilli, ata-ana və məktəb nəzarətini qəbul etməyən gənclikdir. Bu, həm onların dünyagörüşününü genişlənməsi ilə, həm də böyüklərin onlara yuxarıdan aşağı baxmaq vərdişlərinə dözə bilməmələri ilə bağlıdır. Bu işdə gəncliyi qınamaqdan çox ona yardım etmək, hiss etdirmədən pis vərdişlərə yiyələnmələrinin qarşısını almağa çalışmaq lazımdır. Əlbəttə, məktəbin və müəllimin üzərinə düşən məsuliyyət daha böyükdür. Çünki yeni insan tərbiyəsindən söhbət edəndə köhnə üsullardan danışmaq yersizdir. Bu və ya digər amillər müasir müəllimin gündəlik fəaliyyətinin əsasını təşkil etməlidir. Bu gün müəllimin hər bir dərsi şagirdlər üçün açılan sabah olmalı, onları yeni təlim materialları ilə təmin etməklə, təfəkkür müstəqilliyini formalaşdırmalıdır”.

Şahpəri Hüseynqızı hesab edir ki, müəllim öz şagirdinə təkcə bilik verməklə kifayətlənməməlidir, həm də onun daxili aləminə sirayət etməyi bacarmalı, şagirdini dərinləndirən öyrənməli, onu hərtərəfli tanımalıdır: “Müəllim şagirdin daxili dünyasına sirayət etməklə hər şagirdə fərdi

yanaşmalıdır. Çalışmalıdır ki, şagird onu təkcə elm öyrədən yox, həm də bir ata, ana, onu mənən duyan sirdaş bilsin”.

Şahpəri müəlliminin öz çoxillik pedaqoji təcrübəsindən çıxardığı nəticələrdən biri də budur ki, çox vaxt şagird hansısa müəllimin şəxsiyyətinə hörmət etmədiyindən onun tədris etdiyi fənni də sevmir, oxumur: “Ona görə də müəllim şagirdə təkcə fənninə deyil, həm də öz şəxsiyyətinə də maraq və hörmət hissi tərbiyə etməlidir. Maraq şəxsiyyətin inkişafında əsas rol oynayan vasitələrdən biridir. Şagirdin hər bir yaxşı cəhəti müəllim tərəfindən qiymətləndirildikdə onda özünəinam hissi güclənir və qorxu aradan qalxır... Bu gün parta arxasında oturan hər bir şagird bir dünyadır. Gərək bu dünyanın sirli qapılarını açıb oraya daxil olmağı bacarasan və bu dünyada elə bir işiq yandırasan ki, onun nurundan başqalarına da pay düşsün”.

İki il qabaq Ulu Öndər Heydər Əliyevlə bağlı müsabiqədə II yerin qalibi olmuş Şahpəri Hüseynqızı təhsilimizin böyük qayğıkeşi olmuş Ümumilli Liderimizin bu sözlərini tez-tez xatırlayır, məqalələrində istinad edir: “Cəmiyyət haradan olursa-olsun, nədən olursa-olsun, kəsib təhsilə xərcləməlidir, gənc nəsli təhsilinə, müəlliminə kömək etməlidir”.

***Müəllim adını uca tutubsan,
Saysız ocaqlarda ocaq çatıbsan,
Hər yana davamlı köklər atıbsan,
Qarşında qanqallar yox olub solsun,
Altıмыш yaşın mübarək olsun!***

Şahpəri müəlliməni daim bu suallar düşündürür: Övladlarımızın, gələcəyimiz olan uşaqların qəlbində öz kökünə, adət-ənənələrinə, mənsub olduğu millətə, onun maddi və mənəvi sərvətinə məhəbbət şamı yandıra bilirikmi? Bu uşaqların timsalında millət öz milli simasını qoruyub saxlamağa biləcəkmiz? O, belə qənaətdədir ki, respublikamızın suverenliyini qorumaq, siyasi və iqtisadi müstəqilliyini inkişaf etdirmək istəyiriksə, yetkin şəxsiyyətlər, milli qürur və ləyaqət hissi tərbiyə etmək lazımdır: “Hər bir şagird bilməlidir ki, o kimdir, hansı kökdən boy atıb. Axı, özünə bələd olmayan, kökünə bağlanmayan, xalqını sevməyən birinin başqasını sevəcəyinə inanmaq sadəcə gülüncdür”.

Ş.Hüseynqızı hesab edir ki, milli azadlıq ideyalarının həyat həqiqətinə çevrilərək gündən-günə genişləndiyi indiki həssas məqamda Vətənin bütövlüyü uğrunda mübarizəyə hər an hazır olan yetkin şəxsiyyətlər və əsl vətənpərvərlər yetişdirilməsi, onlara yurda sədaqət, doğma xalqa məhəbbət və düşməyə nifrət hisslərinin aşılması təhsil işçilərinin qarşısında duran əsas vəzifədir: “Şagirdlərdə milli mənlilik kimi müqəddəs hisslərin aşılması da digər hisslər kimi təlim-tərbiyə prosesində uzun

sürən bir prosesdir. Müəllim bir neçə dərstdə belə çətin və mürəkkəb işin öhdəsindən gələ bilməz. Bu, hər bir müəllimdən, xüsusilə də ədəbiyyat müəllimlərindən gərgin səy, böyük zəhmət, qətiyyət və səbir tələb edən ağır yaradıcılıq işidir. Ədəbiyyat müəllimi kimi biz də tədris zamanı bu sahəyə xüsusi diqqət yetiririk. Milli qəhrəmanlarımız, tarixi şəxsiyyətlərimiz haqqında əsərlərin tədrisi zamanı bu məsələni xatırlatmağa, onların xalqa, vətənə bağlılığını ön plana çəkməyə çalışırıq”.

Məsələn, M.Hüseynin qədim Alban dövlətinin başçısı Cavanşirə həsr olunmuş “Odlu Qılınc” əsərinin təhlili zamanı Şahpəri müəllimə Cavanşirin qeyrətli bir azərbaycanlı oğlu olduğunu, bütün ömrünü xalqını, torpağını yağılardan qorumağa həsr etdiyini şagirdlərin nəzərinə çatdırır: “Şagirdlərə başa salıram ki, Cavanşirin damarlarında Azərbaycanlı qanı axıbdır. Onun üçün Vətən ən müqəddəs nemət, alınmaz qaladır. Qeyrətli oğullar isə bu qalanın məğlubedilməz keşikçiləridir. Xalqımız Cavanşirin alicənablığı, müdrikliyi ilə həmişə tanınıb, torpaqlarımıza uzanan əllər kəsilib, dikilən gözlər ovulub”.

Yaxud, “Babəkin andı” (M.Rzaquluzadə) hekayəsinin tədrisi zamanı vətənpərvər müəllim şagirdlərin diqqətini qəhrəmanın dediyi bu sözlərə yönəldir: “Yox, anacan, yaxşı oğul gərək özünü, öz komasını düşünməsin. Bizim elimiz, yurdumuz var, anacan! Sənin də, mənim də böyük anamız var – Vətən!.... And içirəm Vətənimizin bağrından fısqıran odlara, and içirəm dikbaşlı azad dağlarımız üzərində ucalan günəşə, ana yurdu muzun üföqlərindən yad səsləri kəsilməyincə, bu qılınc qınına girməyəcəkdir!”

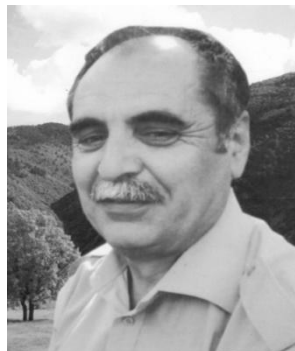
Təcrübəli pedaqoqun fikrincə, şagirdlərin milli mənlük şüurunun formalaşmasında ana dilimizə münasibət də böyük əhəmiyyət kəsb edir. AXI, doğma dili sevmək, ona hörmət etmək hər bir azərbaycanlının qeyrət məsələsidir.

***Şahpərisən, pərilərin şahısan,
Yurdumun layiqli vətəndaşısan.
Vətən çiçəyisən, Vətən daşısan,
Yolların həmişə gül-çiçək olsun,
Altıмыш yaşın mübarək olsun!***

Şagirdlərinə sirdaş olan, şagird dünyasına yol göstərən mayak kimi işıq saçan Şahpəri müəllimə bu gün pedaqoji fəaliyyətini və eyni zamanda publisistikasını uğurla davam etdirir. Şadam ki, həm həyat yolunda, həm pedaqogikada, həm də ədəbiyyat müstəvisində adım 60 illik yubileyini qeyd etməyə hazırladığımız Şahpəri Hüseynqızı ilə qoşa çəkilir. Bu münasibətlə onu həyat yoldaşı, övladlarının atası, nəvələrinin babası, müəllim həmkarı, qələm dostu kimi üçqat, beşqat təbrik etməkdən çox məmnunam.

ALDI QUCAĞINA SƏNİ O DAĞLAR

Aydınla uşaqlığımız bir yerdə keçib. Həmişə də bir-birimizlə mehriban, səmimi münasibətimiz olub. Yaxşı xatırlayıram, indi 85 yaşında olan İlyas əmim 70 illik yubiley məclisində bizə işarə edərək dedi ki, vallah, bu uşaqlar o qədər yaxındırlar ki, mən bilmirəm anaları Touzadı, yoxsa Gülgəz. Touza Aydının anasıdır, Gülgəz də mənim. Allah hər ikisinə rəhmət eləsin. İlyas əmimim bu fikri də dediklərimin mənzərəsini yaradır. Biz o qədər yaxın olmuşuq ki, heç vaxt aramızda ayrı-seçkilik olmayıb. Aydın hələ uşaqlıqdan öz yaşadlarından özünəməxsusluğu ilə seçilirdi. Bir az çılğın və dəlisov idi. Orta məktəbi bitirəndən sonra Ağdamda meşə təsərrüfatı texnikumunda oxumuşdu.

Bir müddət Bakıda yaşayıb işləsə də, sonradan tale ele gətirdi ki, Faxralıya qayıdası oldu. Rayonda müxtəlif vəzifələrdə çalışdı. Uzun müddət Faxralının Qızılqaya meşəsində meşəbəyi olan atası İlyas əmim təqaüdə çıxandan sonra isə onun yerinə keçmişdi. Aydın ötkəmliyi, dəliqanlılığı, cəsurluğu, qoçaqlığı ilə seçilirdi. İşlədiyi sahədə rayon rəhbərliyi yanında da yaxşı hörməti vardı.

Qonaqpərvərliyi ilə seçilirdi. Hər dəfə Faxralıya gedəndə məni də, qardaşım Sərdarı da mütləq Qızılqayaya aparar, orada erkəkdən, quzudan kəsin qonaqlıq verərdi. Bəzən deyirlər ki, el-oba özünün alimi, ziyalıyla tanınır. Ancaq mən bu fikirdəyəm ki, bir eli, bir kəndi sözün əsl mənasında təmsil etmək, tanıtmmaq üçün təkcə bunlar azdır. El, hər sahədə üzağardan, elin xeyir-şərində kənarda qalmayan, hər işə canyandıran oğulları ilə güclü olur, tanınır. Bəzən sadəcə bir insan özünün xeyirxahlılığı, böyük-küçük yeri bilməsi, bir sözlə, əsl insani keyfiyyətləri ilə elin gözündə ən yüksək zirvəyə qalxır, elinə-obasına bəzən bir alimin verə biləcəyindən də çox fayda verir. Demək istəyirəm ki, əsas odur ki, hər bir kəs öz sahəsində elinə-obasına ləyaqətlə xidmət etsin.

Aydın da məhz belələrindən idi. Həmişə çalışardı ki, elinə-obasına xidmət eləsin. Akademik Həsən Əliyev vaxtilə deyirdi ki, meşə-su, su isə həyat deməkdir. Meşəni qorumasaq, suyumuz olmaz, su olmasa, həyat

olmaz. Aydın da Faxralının kənddən ən uzaq, eyni zamanda ən zəngin meşəsini qoruyurdu.

Azərbaycan Respublikasının Əməkdar Mədəniyyət işçisi Elxan Məmmədovun Aydın Məmmədov haqqında dediklərindən: “ Bir dəfə də ağır bir xəbər aldım. İlyas əmimizin oğlu Aydın qəflətən dünyasını dəyişib. Heç inanmaq istəmədim bu xəbərə. Ona görə ki, Aydın əmimoğlu həmişə təbiətin qoynunda gəzib-dolaşırdı. Ömrü boyu yaşıl biçənəklərdə, yalçın qayaların qoynunda, əzəmətli Qızılqayanın qucağındakı təbii sülardan içər, təbiətin hamımıza bəxş etdiyi təmiz və saf yeməklərdən yeyər, Faxralı meşələrinin keşiyini çəkərdi. Birdən-birə, heç kəsin ağlına gəlməyən qəfil ölümü ilə hər kəsi çaş-baş saldı. Axı, onu rəhmətlik İsmayıl babası, Çərçiqızı Balaxanın nənəsi bu yerlərdə 90-95 il ömür sürmüşdülər. Nə oldu birdən-birə, ölüm beləmi cavanlaşdı?! Bəlkə, kəndimizdə daha qocalar qalmayıb, onların sırası seyrəlib, ona görə də adına “ ölüm” dediyimiz bu kabus cavanlardan yapışır. Yoxsa, bu bir alın yazısıdır, Aydın əmioğlu üçün də belə yazılıb?!

Nə isə.... artıq Aydınımız yoxdu. Bir də doğma kəndimə gedəndə onunla üz-üzə gəlməyəcəyəm. Bir də Aydınla hər görüşəndə “əmioğlu, sən Allah, gedək bizə, əmməmin də (Aydın İlyas əmiyə “əmmə” deyirdi) sənin gəlişindən könlü açılar, bir az xəstədi, Bakıdan qohumlar gələndə o da sevinir, onun da aynı açılır”, – deməyəcək.

Böyük qardaşım Sərdar Məmmədov da hər dəfə Aydından söz düşəndə kövrəlir. Doğma Faxralıya hər gedişində mütləq onunla görüşməsindən, daha doğrusu, Aydının onu bir qohum kimi çox səmimi və mehriban qarşılamasından, hər kəs üçün daim açıq olan süfrəsindən danışır və heyif ki, artıq Faxralıya gedəndə o gülürüz, açıq qəlbli, bol süfrəli Aydını görə bilmirik deyə təəssüflənir.

Daim at belində meşədə, bulaqlar başında olan, bircə dəfə də olsun ağrıdan, xəstəlikdən şikayətlənməyən Aydın təəssüf ki, ömrünün ən gözəl çağında doğmalarını tərk edib əbədi mənzilinə köçdü.

Ölümündən bir neçə gün əvvəl iş yoldaşı Loğman ona zarafatla deyib ki, Aydın, adeyirsən təzyiqim olur, sən Qızılqayaya getmə, sonra sənə orda bir şey olar. Aydın da cavab verib ki, elə bilirsən, Qızılqayada ölmək hər adama nəsib olur, orda ölmək də şərəfdir. Hər adama nəsib olmasa da, Aydınə nəsib oldu Qızılqayada həyatla vidalaşmaq. Sanki ürəyinə damıbmış... ölümündən bir neçə gün əvvəl qəbirstanlığa gedərək

doğmalarının qəbrini ziyarət edib. Kim bilir, bəlkə də, onlardan halallıq almağa, tezliklə qovuşacaqlarını pıçıldamağa gedibmiş...

Allah rəhmət eləsin! Qəbri nurla dolsun!

QARDAŞ

*Dəliqanlı, qorxubilməz bir ərdin,
Hörmət edər, yol-ərkanı bilərdin,
Yaylaqları qarış-qarış gəzərdin,
Gözümün həm ağı, qarası qardaş.*

*Əldə tüfəng ova meyil salardın,
Qartal kimi qanadını çalardın,
İlhamını o dağlardan alardın,
Dağlardı canının mayası, qardaş.*

*Qohumları axtarardın, arardın,
Süfrələr açardın, məclis qurardın,
Dostun qulluğunda dost tək durardın,
Nəslimin od saçan balası qardaş.*

*Aldı qucağına səni o dağlar,
Qızılqaya yana-yana qan ağlar.
Yaş axıdıb, ağı deyir bulaqlar,
Yanan ciyərimin parası, qardaş.*

*O dağları necə gəzim mən indi,
Binələri bürüyübdü çən indi,
Səməndəri yaxalayıb qəm indi,
Dərdimin dərmanı, çarası qardaş.*

YURDCANLI ZİYALI

Faxralı zaman-zaman el-el tanınan oğullar yetirib. Bu kənd adı-sanı olan ağır ellərdəndir. Alimləri və dəyərli ziyalıları, qorxmaz oğulları, basılmaz igidləri ilə şöhrət tapıb Faxralı. Abbas Abdulla təsadüfən deməmişdi ki, “Qonum-qonşu dara düşsə, Torpaq inlər Faxralıda”. Faxralıda ocaqcanlı, yurdcanlı ziyalılar çoxdur. Onlardan biri də Abbas Abbasovdur.

Abbas İsmail oğlu Abbasov 1 iyun 1951-ci ildə Gürcüstan SSR Bolnisi rayonunun Faxralı kəndində anadan olub.

1957-ci ildə Faxralı orta məktəbinin 1-ci sinfinə daxil olub. Həmin məktəbi 1967-ci ildə müvəffəqiyyətlə bitirərək M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutuna daxil olub.

1972-ci ildə institutu bitirib təyinatla Şəmkir rayonunun Çaparlı kəndində rus dili müəllimi ixtisası üzrə əmək fəaliyyətinə başlayıb.

10 may 1974-cü ildə sovet ordusu sıralarına çağırıldığına görə pedaqoji fəaliyyətinə ara verməli olub, hərbi xidmətdən tərxis olunduqdan sonra 26 avqust 1975-ci ildə Faxralı məktəbində yenidən rus dili və ədəbiyyatı ixtisası üzrə pedaqoji fəaliyyətini davam etdirib.

10 noyabr 1978-ci ildə Faxralı 8 illik məktəbinə direktor vəzifəsinə təyin olunub.

Məktəb direktorluğu dövründə iş təcrübəsi (1982-ci ildə) Gürcüstan SSR Maarif Nazirliyinin Mərkəzi Müəllimləri Təkmilləşdirmə İnstitutu tərəfindən öyrənilib və metodik vəsait kimi dərc olunaraq məktəb direktorlarına paylanılıb.

Xalq maarifi sahəsində fədakar və məhsuldar əməyinə görə Gürcüstan SSR Maarif Nazirliyinin 6 yanvar 1981-ci il tarixli 5 nömrəli əmrinə əsasən “Xalq maarifi əlaçısı” döş nişanına layiq görülüb. Bundan başqa, maarif sahəsində xidmətlərinə görə çoxlu sayda fəxri fərmanlarla təltif olunub.

Abbas Abbasovun rəhbərliyi altında Faxralı məktəbi, pedaqoji kollektivi səmərəli fəaliyyəti, işgüzarlığı, bacarığı sayəsində respublikada ən sanballı, layiqli yerlərdən birini tutub.

Abbas müəllim direktorluq etdiyi dövrdə məktəbdən məzun olan Faxralı gəncləri ilə bu gün də fəxr edir. Onlar sonradan eldə-obada tanınan, təqdir olunan kamil vətəndaşlara çevriliblər. Onların bir çoxu bu gün müxtəlif xarici ölkələrdə əmək fəaliyyəti ilə məşğuldurlar.

Ancaq idarəetmə və təşkilatçılıq bacarığı, ünsiyyətçilliyi və başqa üstün məziyyətləri o dövrdə xalq maarifinin tanınmış simalarından hesab edilən Abbas müəllimi şagirdlərindən ayırdı – Abbas Abbasov 1991-ci il 11 dekabr tarixində tərkibində üç kəndi (Faxralı, İmirhəsən, Kiçik Darvaz) birləşdirən Faxralı kənd İdarə Heyətinin sədri vəzifəsinə təyin edildi. Özünün dediklərinə görə, ən çətin və yuxusuz gecələri də məhz o tarixdən başlayıb. Çünki yeni vəzifəsinin icrası keçmiş İttifaqın dağılması dövrünə təsadüf etdiyindən, elə də asan olmayıb. İlk illərində iqtisadi çətinlik, dövlət büdcəsinin aşağı səviyyədə olması, tədricən dövlətin dirçəlməsi, möhkəmlənməsi, ayağa qalxması kimi tarixi mərhələləri əhatə edən həmin dövrdə gördüyü işləri Abbas müəllim belə xatırlayır: “Bir nömrəli həlli vacib məsələmiz yerli əhalinin su təchizatı problemi olub. Elektrik enerjisi bəzi günlər olmayıb, bəzi günlər isə qrafiklə sutkada üç saat verilib. Bu çətinliklərə baxmayaraq, meşədən əlavə su xətləri çəkib əhalini su ilə təmin etmişik. Bu işdə yerli əhalinin gücündən də istifadə etmişik. Qarasu-Tənəhli Gafkeçid su xəttini çəkməyə nail olduq. İmirhəsən kəndində əsrlərlə əziyyət çəkən əhalini içməli su ilə tam təmin etdik. Dörd ədəd su quyusu qazdırıb birdəfəlik su problemini aradan qaldırdıq. Su ilə kənd əhalisini təmin etməkdə idarənin işçiləri, rəhmətlik Abdu Abduevin, Qasım Qasimovun, Alpaşa Paşayevin əməyini xüsusilə qeyd etmək lazımdır...”

Abbas müəllimin dövlət qulluğunda çalışdığı dövrün yadda qalan işlərindən biri də 1500 kub metr tutumu olan su anbarının əsaslı təmiri olmuşdur. Hal-hazırda da həmin anbardan istifadə edilir.

Abbas müəllim elimizin ləyaqətli, elcanlı oğullarının – rəhmətlik Arif Əliyevin, Süleyman Qasimovun 1993-1994-cü illərdə su çatışmayan dövrdə iki ədəd dizel generatoru, üç ədəd su nasosu alıb elimizə hədiyyə vermələrini də minnətdarlıqla xatırlayır. Yeri gəlmişkən qeyd edək ki, rəhmətlik Arif Əliyev və Süleyman Qasimov sonralar da elimiz üçün, Borçalı üçün xeyli xeyirxah işlər gördülər. Doğma kəndimiz Faxralı üçün yolların çəkilişinə, asfalt döşənməsinə əhəmiyyətli köməklik göstərdilər, körpülər saldılar. Həmin o iki körpüdən birinə “Arif körpüsü” deyilir.

Abbas Abbasov Faxralı kənd İdarə Heyətinin ərazi inzibati bölgəsində yaşayan əhalinin insan və vətəndaş hüquqlarının qorunması üçün əlindən gələni etmiş, dövlət qulluğunda rəhbər vəzivədə işlədiyi dövrdə bir sıra hüquqpozmaların qarşısını almışdır. Əhalinin sosial vəziyyətinin yaxşılaşdırılması və kənd təsərrüfatının inkişafı üçün dövlət tərəfindən nəzərdə tutulmuş ünvanlı yardımların (vauçer paylarının) sahiblərinə çatdırılmasında operativliyi, ədaləti təmin etməyə çalışmışdır.

Abbas müəllim və onunla çiyin-çiyinə çalışan dövlət qulluqçuları inzibati ərazi vahidliyində yerləşən təhsil ocaqlarının, səhiyyə mərkəzinin normal fəaliyyətini təmin edirdilər. Yeni binaların, sosial obyektlərin inşası, mövcud binaların, məktəbin, ambulatoriyanın cari, lazım gəldikcə isə əsaslı təmiri həyata keçirilirdi. Həmin idarələr yanacaqla yetərinəcə təmin olunurdu. Kənd yollarına büdcə hesabına asfalt və çınqıl döşəməsi yaddan çıxarılmırdı.

Abbas müəllimin idarə etdiyi heyət ziyalı həmvətənlərimizin dəstəyi ilə dövlət dilinin öyrənilməsi üçün geniş imkanlar yaratdı. Pulsuz kurslar təşkil olundu. Yaşayış məntəqələrində idmanın inkişafı üçün də xeyli işlər görüldü. İdman ictimaiyyətinin görkəmli nümayəndəsi Məhəmməd (Qaqarin) Abbasovun məşqçilik etdiyi futbol, voleybol komandalarımız rayon yarışlarında həmişə layiqli yer tuturdu.

İdarə Heyətinin xalqla qarşılıqlı təmasda olması, onlarla ayda heç olmasa iki dəfə ümumi yığıncaq qaydasında görüşlər keçirməsi, sakinlərin problemlərini öyrənməsi və yerinə yetirməsi əhali tərəfindən hüsn-rəğbətə qarşılanırdı. O vaxtlar əhaliyə həyətə torpaqların paylanması və kənd təsərrüfatı təyinatlı torpaqların icarəyə verilməsi işinin öhdəsindən 21 nəfərlik komissiyanın iştirakı ilə layiqincə gəlindi. 429 ha Faxralı, 37 ha İmirhəsən, 2,5 ha Kiçik Darvaz kənd əhalisinə həyətə torpaq paylandı. 2003-cü ilədək Faxralıda 1580 ha, İmirhəsən kəndində 333 ha torpaq sahələri yerli əhaliyə icarəyə paylandı. İdarə heyəti Faxralı və İmirhəsən kəndinə məxsus olan Dmanisidə yay otlaq sahələrini Abbas müəllimin rəhbərliyinin son gününə qədər əldə saxlaya bildi və əhali ondan yay mövsümündə mal-qara, davar üçün istifadə etdi.

İdarəetmə və özünüidarəetmə işinin təşkilində peşəkarlığına, regionda gürcü və azərbaycanlı əhali arasında dostluq əlaqələrinin dərinləşməsində göstərdiyi xidmətlərə və əhalinin sosial-iqtisadi vəziyyətinin yaxşılaşmasına verdiyi töhfələrə, səmərəli təşkilatçılıq fəaliyyətinə və ictimai işlərdə aktivliyinə görə Bolnisi rayonunun Faxralı kənd İdarə Heyətinin

sədri Abbas Abbasov Gürcüstan prezidenti E.Şevardnadzenin 18 mart 2003-cü il 294 nömrəli sərəncamına əsasən “Şərəf” ordeninə layiq görüldü.

Abbas Abbasov 15 oktyabr 2004-cü ildə öz ərizəsinə əsasən tutduğu vəzifədən azad olunmuşdur. 2004-cü ildən hal-hazırda qədər sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğuldur.

Ailəlidir, həyat yoldaşı Nərgiz Abbasova rus dili müəllimidir. Bu gün də Faxralı kəndindəki –Arif Əliyev adına – məktəbdə öz işini davam etdirir.

İki oğlu, dörd nəvəsi var – Abbas, Elvin, Nərgiz və Yusif. Oğulları və gəlinləri ali təhsillidirlər, müxtəlif sahələrdə çalışırlar.

Hər dəfə söz düşəndə Abbas müəllim Faxralı kənd İdarə Heyətinə rəhbərlik etdiyi 1991-2004-cü illərdə əldə edilmiş nailiyyətlərə görə iş yoldaşları M.Əlizadəyə, Z.Budaqova, B.Poladova, Ş.Xəlilova, O.Həsənova, H.Məmmədova, Z.Abbasovaya, B.Xudiyevaya, M.Xudiyevə və H.Ayvazova minnətdar olduğunu bildirir.

Abbas müəllimə möhkəm cansağlığı, ömrünün qalan hissəsini də əzizlərinin əhatəsində şad-xürrəm keçirməsini arzulayıram. İnanıram ki, ondan tərbiyə, nəsihət görən, onun irsini daşıyan övladları, nəvələri də xalqa, Vətənə, bəşəriyyətə gərəkli xidmətlər göstərəcək, şərəfli, savab işlərə imza atacaqlar.

HƏQİQƏT CARÇISI

Uşaqlar bizim gələcəyimizdir! Bu, həqiqətdir və eşidəndə nə qədər adi səslənsə də, yazıdan oxuyanda nə qədər adi görünсə də, “sırğatək qulağıımıza asılıb, gözümüzü döyənək edib”, deyərək üstündən asanca keçə bilmərik. Çünki uşaq ilk növbədə məsuliyyət deməkdir. Həm onu dünyaya gətirən valideyn üçün, həm təlim-tərbiyə edən müəllim üçün, həm də layiqli vətəndaş olmasını gözləyən dövlət üçün. Daha böyük çətinlik, məsuliyyət isə əlbəttə ki, həkimlərin, məhz uşaq həkimlərinin üzərinə düşür. Axı sağlamlıq ən vacib şərt-dir, hər şeydən öndə gəlir. Sağlam olmayan uşağın həyatı fiziki-bioloji cəhətdən təhlükədə olmasa belə, mənəvi-psixoloji cəhətdən təhlükəlidir. Beləsi verilən tərbiyəni, təlimi mənimsəyə bilmir, həmyaşıdlarından geri qaldığı üçün sıxıntı keçirir. Tanınmış pediatr Vaqif Qarayevi əksər həmkərlərindən fərqləndirən cəhəti onun təkcə hansısa məhrəm məclislərdə, məhdud sayda insanlarla səmimi söhbətlərində deyil, kütləvi çıxışlarda, böyük auditoriyaya malik informasiya vasitələrində əsl həqiqəti deməkdən çəkinməməsi, xalqın uşaqlarının sağlamlığı öz şəxsi maraqları, bizneslərinin inkişafı naminə təhlükəyə atan inhisarçıları ifşa etməsidir.

Vaqif Vəli oğlu Qarayev 1957-ci ildə Bolnisi rayonunun Faxralı kəndində anadan olub. 1963-1973-cü illərdə Faxralı kənd orta məktəbində orta təhsil alıb. 1973-cü ildə N.Nərimanov adına Azərbaycan Dövlət Tibb İnstitutuna daxil olub, 1979-cu ildə ali təhsilini müvəffəqiyyətlə başa vurub. 1979-1980-ci illərdə Rustavi şəhərində pediatriya üzrə internatura kursu keçib. 1980-1993-cü illərdə Kazreti qəsəbəsində sahə pediatri, sonra isə xəstəxanada uşaq şöbəsinin müdiri vəzifəsində çalışıb. Sonra müəyyən səbəblərdən Azərbaycana gəlib, 1993-2008-ci illərdə Təcili Yardım da uşaq reanimatoloqu kimi çalışıb. Paralel olaraq müxtəlif humanitar təşkilatlarda qaçqın və məcburi köçkünlərə xidmət göstərüb. 2008-2013-cü illərdə özəl klinikada baş həkim (paralel olaraq pediatr) vəzifəsində fəaliyyət göstərüb. İşlədiyi müddətdə Bakıda və müxtəlif

ölkələrdə dəfələrlə təkmilləşmə kurslarında iştirak edib. 2013-cü ildən bu günə qədər özəl klinikada pediatr kimi fəaliyyətini davam etdirir.

Ailəlidir, 2 övladı, 3 nəvəsi var.

Ailəcanlı, qohumcanlı, dostcanlı, elcanlı adam kimi tanıdığım Vaqif Qarayev respublikanın qabaqcıl pediatr həkimlərindən olmaqla, valideynlərin də ən yaxın məsləhətçisidir. Başqa pediatrların mütləq öz kabinetlərində çağırıqları, nəsə umduqları valideynlər asanlıqla Vaqif həkimin internetdəki, sosial şəbəkədəki ünvanlarını tapıb təmənnəsiz tövsiyələrindən yararlanırlar. Şəxsən mən müəllim və eyni zamanda təhsil müəssisəsi rəhbəri olduğum üçün məktəbyaşlı uşaqları müşahidə etmək imkanına malikəm. Doktor Qarayevin qəzetlərə, saytlara verdiyi müsahibələrdə təsvir etdiyi naqislikləri daşıyan uşaqları da görürəm, maddi imkanları yetərli ola-ola uşaq sağlamlığına səhlənkər yanaşan valideynləri də.

İndi isə gəlin görək nə deyir, nədən ötrü “həyəcan təbili” döyür Vaqif həkim?... Məsələn deyir ki, peyvəndləşmədən imtina edən valideynlər uşaqlarını böyük risk altına salırlar. Çünki peyvənd edilməmiş uşaq istənilən zaman təhlükəli yolxucu xəstəliyə tutula bilər. Ancaq tək-cə valideynləri qınamır, “plan” arxasınca qaçan həmkərlərini də peyvənd vurmazdan əvvəl uşaqları zəruri müayinədən keçirmədiklərinə və ya bunu başdansaovdu elədiklərinə görə tənqid edir.

Uşaq səhiyyəsinin ən aktual problemlərinə öz münasibətini bildirən, onların həlli yollarını göstərən Vaqif həkimi, bəlkə, sevməyənlər də var. AXI, o, körpələrə ana südünü yerinə süni qidaların verilməsinin, yeniyetmələrin çox istifadə etdikləri fast-fud qidalarının, dərəcə qarşı intizamı pozan, qavrayışı zəiflədən enerji içkilərinin də qəbulunun əleyhinədir, onların zərərli təsirlərindən danışır. Həmin məhsulların satışı ilə məşğul olanlar isə bizneslərinə böyük gəlirlər gətirir deyər, istehlakçıları aldatmaqda davam etmək istəyirlər.

Doğum evlərində hətta südünü olan anaya da uşağına “fılan” süni qidayı yedizdirməyi məsləhət verən həkimləri qınayır, “südü olduğu halda, bunu uşağından əsirgəyən qadını mən ana saymıram”, – deyir.

Pediatriya uzmanı Vaqif Qarayevin irəli sürdüyü təşəbbüslər, bəzən qeyri-ordinar görünən fikirləri uşaq bağçalarını, məktəbləri də qayğılandırılmalıdır, ədəbiyyat, incəsənət adamlarını da. O, təklif edir ki, uşaqlara həm sinifdə, həm də yemək masası arxasında düzgün oturmaq qaydası öyrədilsin. Əks halda, uşaq görmə, onurğa və qamət deformasiyası problemləri ilə qarşılaşacaq. Deyir ki, biz indiki uşaqların düşüncə tərzi,

maraq dairəsi ilə mütləq barışmalıyıq: “Yoxsa, arada böyük boşluq yaranır, yaranacaq. Yoxsa, “Maşa və ayı” sindromundan qurtula bilməyəcəyik... Məncə indiki uşaqlara “Xoruz”, “Keçi”, “Dovşan” şeirləri də maraqsızdı. Yeni şeirlər, nağıllar yazılmalıdı. Milli dildə yeni cizgi filmləri çəkilməli idi. Əks halda, “indiki uşaqların davranışı qəribədi” gileyini eşitməkdə davam edəcəyik”.

Yaxşı yadımdadır, devalvasiyanın ilk günlərində Vaqif həkim analara məsləhət görmüşdü ki, “pampers” əvəzində bələklərdən istifadə etsinlər. Onun bu fikri çox müzakirələrə səbəb oldu. O vaxt “pampers” istehsalçıları, idxalçıları qaldı bir yana, tənbel gəlinlər etirazlarını bildirdilər. Halbuki, doktor Qarayev iqtisadi cəhətdən deyil, həm də tibbi nöqteyi-nəzərdən, təbii parçadan olan bələyin sintetik bezlərdən üstünlükləri sadalamışdı.

Amma Vaqif həkimi sevənlər və ona inananlar əlbəttə ki, daha çoxdur. Yazdığı müalicəsi, tibbi göstərişi ilə sağalan körpələrin aldıkları hər nəfəs Allah yanında Vaqif həkim üçün şəfaətçidir. Heç bir əczaçı şirkəti ilə “centlmen sövdələşməsi”nə getməsə də, heç zaman xəyanət etmədiyi Həqiqət, daim sadıq qaldığı dürüstlük onu insanların gözündə ucaldacaqdır. Elimin həkim oğlu, ən tükürpədicisi uşaq ağıltısını özünün şəfalı əlləri ilə dünyanın ən gözəl simfoniyası olan uşaq gülüşünə çevirən Vaqif Qarayeva uzun ömür, möhkəm cansağlığı, cəmiyyətdə sağlam nəslə yetişdirmək kimi vacib və müqəddəs işində uğurlar arzulayıram.

İNSAN, ALİM OLMAQ BÖYÜK ZİRVƏDİ

Türk dünyasının çoxsaylı problemləri arasında ən ağır, ən ağırlısı parçalanmış olmasıdır. Əsrlərlə bir-birindən aralı düşmüş, ayrı salınmış, qopmuş, qoparılmış türk topluluqları arasında bu gün mənəvi bağlar hiss ediləcək dərəcədə zəifdir. Onları birləşdirməyin yeganə yolu kökə qayıtmaqdır. Üsulu isə “Dədə Qorqud”, “Manas” eposlarının, Orxon-Yenisey abidələrinin, “Kutadqu Bitik” kimi əsərlərin tədqiqi və təbliği, ortaq dil məxrəcinə gəlinməsidir.

*Alimlik, insanlıq yüzdə birdədi,
Yüz “mənəm”də bir zərrəsi görünür.
İnsan, alim olmaq böyük zirvədi,
O zirvədən Yer kürəsi görünür.*

(Aşıq Kamandar)

Mərhum professor, eloğlum, dostum Əzizxan Tanrıverdinin “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanının dili haqda yazdıqları öz məzmunu, elmiliyi, quruluşu, ifadə tərzini, aydınlığı və digər cəhətlərinə görə ona qədər bu mövzuda yazılanlardan seçilir, məhz bu məziyyətlərinə görə maraqla oxunur, mənimsənilir. Ona görə ki, onlar böyük sevgi və istəklə qələmə alınmışdır. Əzizxan müəllimlə ünsiyyətdə olan ziyalılar bir məqamı xüsusi vurğulayırlar ki, o, bütün çıxışlarında, hətta adi söhbətlərində belə fikir və mülahizələrini əsaslandırmaq məqsədilə dilimizin tarixinə, daha çox “Kitabi-Dədə Qorqud”a müraciət edirdi. Bu abidənin əsrlərin sınağından, təlatümündən keçib bizə gəlib çatan boylarından, oradakı hikmətli sözlərdən nümunələr verirdi ki, bu da dinləyəni, eşidəni razı salırdı.

Əvvəlcə Əzizxan Tanrıverdinin vaxtsız qırılan, lakin zəngin və mənalı ömür yoluna nəzər salaıq:

Tanınmış dilçi alim, filologiya üzrə elmlər doktoru, professor Əzizxan Vəli oğlu Tanrıverdi 1959-cu il yanvar ayının 1-də Gürcüstan Respublikasının Dmanisi rayonunun Aşağı Qarabulaq kəndində anadan olmuşdur.

1973-cü ildə Aşağı Qarabulaq kənd səkkizillik, 1975-ci ildə isə Kirovisi kənd orta məktəbini əla qiymətlərlə bitirmişdir. 1975-1977-ci illərdə Dmanisi rayonunun Eqrisi sovxozunda fəhlə işləmişdir. 1977-ci ildə Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutunun (indiki ADPU) Filologiya fakültəsinə qəbul olunmuşdur. Tələbəlik illərində Cəfər Cabbarlı adına təqaüdlə oxumuşdur. 1981-ci ildə ADPU-nu fərqlənmə diplomu ilə bitirmişdir. 1985-ci ildə ADPU-nun aspiranturasının əyani şöbəsinə qəbul olunmuşdur. 1987-ci ildə aspiranturanı vaxtından 1 il 6 ay əvvəl bitirərək “XVII-XIX əsr Azərbaycan antroponimləri” mövzusunda namizədlik dissertasiyası müdafiə etmişdir. 1989-cu ildə Özbəkistanda keçirilmiş onomastika konfransında iştirak etmişdir. 1998-ci ildə “Türk mənşəli Azərbaycan antroponimlərinin tarixi-lingvistik tədqiqi” mövzusunda doktorluq dissertasiyasını müdafiə etmişdir.

ADPU-nun Azərbaycan dilçiliyi kafedrasında laborant (1987), baş laborant (1988), müəllim (1990), baş müəllim (1992), dosent (1994), professor (1999) vəzifələrində işləmişdir. 2011-ci il sentyabr ayının 30-da Azərbaycan dili və onun tədrisi metodikası kafedrasına müdir təyin olunmuşdur. 8 proqram, 250-dən çox tezis və məqalənin müəllifidir. Onun elmi rəhbərliyi ilə 3 nəfər fəlsəfə doktoru dissertasiyası müdafiə etmişdir. 19 fəlsəfə doktoru, 4 doktorluq dissertasiyasına opponentlik etmiş, müxtəlif kitabların elmi məsləhətçisi olmuşdur. 90-dan artıq dərslik və monoqrafiyanın rəyçisi və redaktoru olmuşdur. “Azərbaycan dilinin tarixi qrammatikası” (Bakı - 2010) dərsliyi respublikamızın müvafiq ali məktəblərinin filologiya fakültələrində əsas dərslik kimi istifadə olunur. 2007-2016-cı illərdə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Folklor İnstitutunda baş elmi işçi vəzifəsində işləmişdir. Türk mənşəli Azərbaycan şəxs adlarını ilk dəfə olaraq tarixi-lingvistik müstəvidə tədqiq edib. “Kitabi-Dədə Qorqud”da şəxs adları, dağ kultu, at kultu, obrazlar sistemi, assonans və alliterasiya kimi məsələləri ilk dəfə olaraq kompleks və sistemli şəkildə araşdırıb. “Dəli Kür” romanının poetik dilini tarixiliklə müasirliyin sintezində təhlil süzgəcindən keçirib. Ümumilikdə 23 kitabın, 180 elmi məqalənin müəllifidir. Dil tarixi, onomastika, ədəbi tənqid sahəsində elmi-tədqiqat işi aparıb.

2003-2005-ci illərdə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasının filologiya elmləri üzrə eksperti kimi fəaliyyət göstərmişdir. 2007-2009-cu illərdə Azərbaycan Respublikasının Təhsil Problemləri İnstitutunun (indiki Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutu) pedaqoji elmlər üzrə Dissertasiya Şurasının, 2011-ci ildən isə ADPU-nun pedaqoji elmlər üzrə fəaliyyət göstərən Dissertasiya Şurasının üzvü olmuşdur.

7-10 oktyabr 2014-cü ildə TÜRKSÖY-un xətti ilə Qazaxıstan Respublikasının Qızıl Orda şəhərində “Dədə Qorqud türk xalqlarının sələfidir” mövzusunda keçirilmiş beynəlxalq konfransda “Kitabi-Dədə Qorqud” türk xalqlarının ortaq abidəsi kimi” adlı məruzə ilə çıxış etmişdir. Həmin çıxışına görə “Türk Dünyasının ulu atası Korkut” medalı ilə təltif edilmişdir. Professor Əzizxan Tanrıverdinin elmi-pedaqoji fəaliyyəti haqqında müxtəlif əsərlər və məqalələr çap olunmuşdur. 2015-ci ilin fevral ayından Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü olmuşdur. Əsərləri rus, ingilis, türk, qazax və digər dillərdə çap olunmuşdur.

Əzizxan Vəli oğlu Tanrıverdi 2018-ci il iyul ayının 19-da 59 yaşında vəfat etmişdir.

Evli idi, 3 oğlu var.

QORQUD DÜNYASINI EVİNDƏ QURAN

*Pərvaz edir sənə oğuzlu yurdun,
Səndən ülfət duyur könlü bozqurdun.
Qorqud dünyasını evində qurdun,
Alsın da yağdan hədə, Əzizxan!
Dədə Əzizxansan, Dədə Əzizxan!*

(Məhərrəm Hüseynov)

Əzizxan Tanrıverdi müasir Azərbaycan poeziyasının bir sıra tanınmış nümayəndələrinin əsərlərini də lingvistik tənqid müstəvisində təhlil etmişdir. O, tədqiq etdiyi şairlərin hər birinin poeziyamızdakı rolu və mövqeyini, fərdi üslubunu xarakterik detallarla verə bilmişdir. Elə, şairlər də ona borclu qalmamağa çalışmışlar. 2018-ci ilin nəşri olan “Dədə Əzizxan” şeirlər kitabı professor Əzizxan Tanrıverdi haqqında müxtəlif illərdə yazılmış şeirlər əsasında tərtib edilmişdir. Bu şeirlərdə Əzizxanın şəxsiyyəti, müəllimliyi və alimliyi müxtəlif bucaqlar altında obrazlı şəkildə ifadə olunmuşdur. Nə yazıq ki, həmin şeirlərin əksəriyyəti Əzizxanın 60 illiyinə həsr olunsada, vaxtsız ölüm onun 60 yaşı tamam etməsinə macal vermədi.

“Elm və təhsil” nəşriyyatında çap olunmuş “Dədə Əzizxan” şeirlər kitabının redaktoru İlham Abbasovdur. Folologiya üzrə fəlsəfə doktoru Bəhram Cəfəroğlu yazdığı “Ön söz”ə “Görkəmli alimin bədii portreti” sərlövhəsi qoyaraq kitabı da məhz professor Əzizxan Tanrıverdinin işıqlı obrazını yaratmaq cəhdi kimi xarakterizə edib.

Kitabda təkcə şeirlər deyil, həm də Əzizxan Tanrıverdinin haqqında söylənilən fikirlərdən, yazılan öçerklərdən də sitatlar toplanılıb. Əzizxan

Tanrıverdinə ilk dəfə olaraq Dədəlik məqamında görünən görkəmli mifoloq alim, filologiya üzrə elmlər doktoru Seyfəddin Rzasoyun sözlərinin də mündəricatda önə çəkilməsi məncə ədalətli başlanğıc olub: "...O, "Dədə Qorqud"dan yaza-yaza dilin ocağı başına gəlib. "Dədə Qorqud"dan yaza-yaza onu yeni baxış bucaqlarından və yeni üsullarla tədqiq etməyi kəşf edib... O, "Dədə Qorqud"dan yaza-yaza özü də dədələşdi. İndi o, hamımızın tanıdığı Əzizxan Tanrıverdidən Dədə Əzizxana dönüb və onun bu dönüşü bizə yeni yolun, qorqudşünaslığın yeni dilçilik paradigmasının başlanmasından xəbər verir..."

"DƏLİ KÜR"ÜN XAN ARAZI

*"Dəli Kür"dən yazır, ya xan Arazdan,
Qürur bayrağını dalğalandıran
Heykəlləşən bir vicdandır, saf vicdan,
Qanı qanımdandır, canı canımdan,
Həm gözəl alimdir, həm gözəl insan.*

(Vaqif Qurbanov)

Seyfəddin Rzasoyun dediyi kimi, Əzizxan Tanrıverdi öz tədqiqatları ilə yaşayır, həm də nəfəs alırdı: "O, məktəbdə müasir(ləşən) Azərbaycan ədəbi dilində, el-oba içində isə özünün əsrlərin dərinliyindən gələn tarixi koloritini bütün ilmələri, naxışları ilə saxlayan Borçalı dialektində yaşayırdı... Şagirdkən oxuduğu "Dəli Kür" romanı onun əbədi sevgisinə çevrilmişdi. Bəzən bizə əbədi təsiri bağışlayan sevgilərin də ömrü qısa olur. Ancaq Əzizxan müəllimin "Dəli Kür" sevgisi solmadı, əksinə, ali məktəbdə müəllif və müəllim İsmayıl Şıxlı ilə canlı ünsiyyətdən sonra bu sevgi əbədiyyətə qoşdu. Sevgilər cürbəcür olur: insan bəzən kimisə bəyənir və sonradan sevir. Azərbaycanlıların əksəriyyəti bu cür sevir. Bu – ağılla sevgidir. Bəzən də insan ilk gördüyü gözəlliyin aşiqinə, xəstəsinə, əsirinə çevrilir. Bu – dəlicəsinə sevgidir. Əzizxanın "Dəli Kür" sevgisi dəlicəsinə sevgidir. Bəlkə də burada bir anlamadığımız dil məntiqi də var: "Dəli Kür"ü yalnız "dəlicəsinə" sevmək olardı. Və bu da Əzizxanın taleyinə düşdü. Əzizxan müəllim üçün "Dəli Kür" təkcə bir bədii sevgi, yaxud elmi maraq obyektı yox, həm də həyat qaynağı, yaşamağın, özünü gerçəkləşdirməyin forması və üsulu idi. O, yazırdı: "'Dəli Kür"ü üçüncü dəfə oxuyarkən uşaqlıq illərimin acılı-şirinli günlərini yenidən yaşadım, xatirələr çözüldü: dağlarda çiylək, yemlik, kəklikotu yığdığım, ot biçdiyim, at çapdığım, anam Mahilənin inək

sağarkən söylədiyi eydirmələri dinlədiyim çağları xatırladım, ruhum dincəldi...”

XALQIN KİSƏSİNDƏN GETDİ

*Elmi, savadıyla daim ucaldı,
Ölənəcən sadə, gülərlüz qaldı.
Tanrı vermiş idi, Tanrı da aldı,
Xalqın “kisə”sindən getdi Əzizxan.*

(Elnur Rəsuloğlu Əliyev)

Əzizxan Tanrıverdinin monoqrafiyaları sanki birnəfəsə yazılıbmış kimi, mətnində fikir qırıqlığına, dolaşq müləhizələrə rast gəlinmir. Monoqrafik əsərləri filoloq-mütəxəssislərlə yanaşı, dil-ədəbiyyat müəllimləri üçün də faydalı bir mənbə rolunu oynayır. İsmayıl Şıxlının milli ruhun oyanışında müstəsna rol oynayan “Dəli Kür” romanı monumental əsər kimi artıq neçə illərdir ki, ümumtəhsil məktəblərimizin yuxarı siniflərində ayrıca tədris olunur. Əsərin məzmununda rast gəlinən dialekt və arxaizmlərin şagirdlərə dərindən açıqlanmasında, bədii dil xüsusiyyətlərinin elmi əsasda şərhində Əzizxan Tanrıverdinin tədqiqatı müəllimlərə böyük yardım edir. Məhz bir vaxtlar müəllimlik etdiyi indiki müəllimlər, əməkdar müəllimlər, magistrlər onun vəfatı xəbərini eşitcək ADPU-nun sosial şəbəkədəki səhifəsində öz kədərlərini bölüşdülər.

Təranə Şükürlü: “Əzizxan müəllimi fərqləndirən cəhətlər qədərincədir. O, elmi kadrların yetişməsində, dilçilik elminin inkişafında misilsiz xidməti olan, çoxşaxəli yaradıcılıq yolu keçən, yüksək mədəniyyətilə nümunə olan, pedaqoji fəaliyyətilə əbədilik qazanan alimlərimizdəndir. Onun adının xatirəsi həmişə İŞIQLI qalacaqdır”.

Anarə Babayeva: “ADPU-ya qəbul olduğum ilk günlərdən Əzizxan müəllimin ciddi, tələbkar, eyni dərəcədə də səmimi münasibəti gələcək müəllim kimi həyatıma işıq saçdı. Onu ADPU-nun əsl simalarından biri kimi qəbul etdim. Savadı ilə yanaşı təvazökarlığı, müəllimlik bacarığı ilə yanaşı, obyektivliyi, hadisələrə vicdanlı münasibəti ilə sevdirdi özünü. Universitetimizdə müəllim kimi fəaliyyətə başladığım ilk gündən də qayğıkeş münasibətini, dəyərli məsləhətlərini gördüm. Həmişə adıyla fəxr etdiyim, qarşılaşanda sevindiyim insan oldu. Günbəgün dəyərini artırdı gözümdə. Qürur duyurdum onunla müəllimim kimi, daha sonra isə həmkar kimi. Çox təəssüf ki, əcəl vaxtsız ayırdı bizdən. Savadına, insanlığına, mənəvi ucalığına min heyif. Allah ona öz cənnətini nəsib etsin. Məzarı nurla dolsun”.

Sevda Bayramova: “Allah rəhmət eləsin. Bu xəbər məni çox sarsıtdı, bu il aprel ayında tanıdım. Müdafiəmdə çıxış elədi, sonra məni otağına dəvət etdi, yeni çapdan çıxmış çox dəyərli bir kitabını öz dəsti-xətti ilə yazıb mənə təqdim etdi. Mənə o qədər ürək sözləri dedi ki, bu böyük şəxsiyyəti ölənə kimi unuda bilmərəm. Mənə dedi ki, Ağcabədiyə səni qonaq çağıracam, elmi əsərini yaxşı müdafiə etdiyin üçün mən qardaşın sənə böyük bir qonaqlıq verəcəm. Heyif Sizin kimi böyük şəxsiyyətdən! Əvəzolunmaz bir insan, gözəl alim, mehriban qardaş, yerin cənnət olsun”.

ÜRƏYİNDƏ SEVGİ, QƏDDİNDƏ QÜRUR

*Ələnib toz olsun qəlbimin varı,
Vətənsiz dil açsa bir kiçik yazım;
Məni təmənnalı əl sıxmaları,
Səni gurultulu söz aldatmasın.
(Məmməd Araz)*

Türkiyənin sabiq prezidenti Süleyman Dəmirəllə, türk xalqlarının ortaq dəyərlərinin böyük tədqiqatçısı Oljas Süleymenovla dostluq etmiş Əzizxan müəllimlə, fəxr edirəm ki, mənim də sıx, təmənnasız dostluq münasibətimiz vardı. Bizim aramızda nə təmənnalı əl sıxmaları, nə də gurultulu sözlər olub. Ömür-gün yoldaşı mənim rəhbərlik etdiyim orta məktəbdə müəllimə işləyir. Övladları da bizim məktəbdə təhsil alıblar. Ailə üzvləri həmişə hər cəhətdən nümunəvi sayılıblar, yüksək əxlaqi, etik keyfiyyətləri ilə seçiliblər. Fəxr edirəm ki, məni həm bir pedaqoq kimi, həm də qələm adamı, söz adamı kimi qəbul edirdi. Yubiley tədbiri barədə qəzetdə oxuyub zəng etmişdim. Ürəyi atdanmışdı, qol-qanad açdı sanki. Mənə dönə-dönə təşəkkür elədi.

Böyük Türk Dünyasının, Anamız Azərbaycanın, Ayağı Sınıq Körpü - başı Başkeçid olmaqla bütün Borçalının Əziz ziyalıları Əzizxan Tanrıverdinin cismən yoxluğu ilə barışmaq çox çətindir mənə. Ürəyində sevgi, qəddində qürur, elmin zirvəsində qartaltək dururdu. Dəbdə olanı deyil, yaraşanı geyinərdi. Süni reklamdan, elm ədasından uzaq idi. Hər şeyin fəvqündə insanlığı görən, mərifəti, mədəniyyəti görən idi. Hərdən sanki sağmış kimi danışırıam onunla: Əbədiyaşar Əzizxan müəllim! Haqqınızda yazılan “Dədə Əzizxan” kitabı məni çox kövrəltdi, kədərləndirdi. Cənnətməkan ruhunuza əyan olsun ki, Siz sevən ürəklərdə zaman-zaman yaşayacaqsınız. Yazdığınız cild-cild kitablar Sizin üçün canlı abidələrdir.

BİZ SƏNİ BELƏ TANIYIRIQ

Filologiya elmlər doktoru, professor Şamil Qurbanovun “Borçalı Azərbaycanın ən müqəddəs və sağlam yerlərindən biridir” müdrik kəlamı bu gün də aktualdır, gələcəkdə də aktual olacaqdır. Çünki bu misilsiz yer zaman-zaman müxtəlif faciələrlə üzləşsə də, ədalətsizliklərlə rastlaşsa da, əhalisi dəfələrlə təcavüzə məruz qalsa da, ən ağır məşəqqətlər belə bu qədim yurdu və onun sakinlərini qorxutmamış, onlar tarixən özlərinə məxsus olan əzəli torpaqlarında yaşayıb-yaratmış, bütöv türk dünyasının şöhrətini daha da zənginləşdirmişlər.

Borçalıdan Azərbaycan ədəbiyyatı, mədəniyyəti və elminin, eləcə də digər sahələrin inkişafında böyük xidmət və əməyi olan çoxlu istedadlı insanlar çıxmışdır. Onlar doğulub boya-başa çatdıqları doğma Borçalını da unutmamışlar, həmişə öz övladlıq borclarını yerinə yetirərək, el-oba qarşısında xeyirxah əməlləri ilə diqqəti cəlb etmişlər. Məhz nəcib işləri və əməlləri ilə böyük hörmət və ehtiram sahiblərinə çevrilmişlər. Bütövlük, səmimilik, istedadı və qabiliyyəti ilə diqqəti cəlb edən ziyalılardan biri də bizim dostumuz Musa Nəbi oğlu Çobanovdur.

Olduğu kimi görünən bu səmimi insan 1958-ci il dekabr ayının 26-da ulu Borçalımızın ən qədim yurdlarından olan Bolnisi rayonunun Darvaz kəndində ziyalı ailəsində anadan olmuşdur. Orta təhsilini bu kənddə başa vurduqdan sonra Bakıya üz tutmuş, Azərbaycan Pedaqoji İnstitutunun (indiki Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti) Biologiya fakültəsinə daxil olmuş, eyni zamanda institutun nəzdində fəaliyyət göstərən İctimai Peşələr fakültəsinin Jurnalistika şöbəsində oxumuş, tələbəlik illərində “Əla təhsilə görə” döş nişanı ilə təltif olunmuş və 1980-ci ildə hər iki ixtisası əla qiymətlərlə bitirmişdir. Müəllim sevgisindən şölələnən arzu onu institutu bitirdikdən sonra Gürcüstana gətirmiş və o, Zaqəla rayonundakı Tecis kənd orta məktəbində əmək fəaliyyətinə başlamış, tezliklə sinifdən xaric və məktəbdənkənar işlər üzrə direktor müavini vəzifəsinə irəli çəkilməmişdir. O, bu peşədə tezliklə fərqlənmiş, sayılıb-seçilmiş, qabiliyyəti, istedadı və gərgin əməyi nəticəsində böyük hörmət qazanmışdır.

Uşaqlara həyatın mənasını dərk etməyin sirlərini aşılaman, cavankən peşəkar müəllim kimi ad çıxaran Musa Çobanov bu şərəfli işini 1986-1997-ci illərdə doğma kəndində davam etdirmiş, zəhmət və istedad vurğunu olan bu nəcib müəllim cəmiyyətimiz, el-obamız üçün istedadlı gənc kadrlar hazırlamışdır.

Səmimi, səliqəli, işgüzar və dərin məntiqi mühakiməyə malik olan Musa müəllim həm də istedadlı jurnalist və publisist, incə zövqlü nasir və redaktor kimi böyük hörmət və nüfuza malikdir. Onun mətbuat aləminə gəlişi 1974-cü ilə təsadüf edir. Keçən əsrin 70-80-ci illərində Gürcüstanda Azərbaycan dilində nəşr olunan “Sovet Gürcüstanı” (“Gürcüstan”), “Qələbə bayrağı” və s. kimi mətbuat orqanlarının səhifələrində onun imzası tez-tez rast gəlir və yazıları sevilə-sevilə oxunurdu. Hiss olunurdu ki, o, sevimli peşəsinin vurgunudur. Sonralar Musa müəllim yuxarıda adlarını çəkdiyimiz qəzetlərin müxbiri olmaqla yanaşı, həm də Gürcüstan radiosunun Azərbaycan dilində verilişlər redaksiyasında çalışmışdır. Onun efirə hazırladığı dəyərli materiallar da orijinallığı ilə seçilmişdir.

Son illərdə fəaliyyətini Bakı şəhərində davam etdirən Musa Nəbioğlu daha çox jurnalistlik və nasirlik sahəsində qələm çalır, yenə də özünəməxsus layiqli töhfələri ilə diqqəti cəlb edir, qəlbinin nuru, aqlının gücü ilə oxucuları ovsunlayır, müəllifləri heyran qoyur. Çünki öhdəsinə götürdüyü işi incəliyinə qədər götür-qoy edir, ölçüb-biçir və zövqünə uyğun, ürəyi istədiyi formaya salana qədər əziyyət çəkir, bütün detalları dəqiqləşdirdikdən sonra rahat nəfəs alır.

Onlarla kitabı redaktə etmiş Musa Nəbioğlu özü də bir sıra kitabların müəllifidir. O, 2001-ci ildə Borçalı folklor nümunələri əsasında material toplayıb oxucuların ixtiyarına vermiş, 2002-ci ildə “Ulu Borçalı: ömrə ömür calayanlar” (M.Sarvanla birlikdə), 2003-cü ildə yenə də M.Sarvanla birlikdə Borçalının tarixinə dair elmi araşdırmalar, bu qədim oğuz elinin adət-ənənələri, Borçalı aşiq məktəbi, eləcə də bu yurdun mərd, qəhrəman oğullarından, müxtəlif rəhbər vəzifə sahiblərindən, maarif və mədəniyyət işçilərindən və başqa sənət sahiblərindən bəhs edən irihəcmli “Borçalı” və s. kitabları işıq üzünə görmüşdür. O, sevimli şairimiz Zəlimxan Yaqubun və eləcə də neçə-neçə müəlliflərin kitablarının tərtibi, nəşrə hazırlanması və redaktə olunmasında yaxından iştirak etmiş, əlindən gələn köməkliyi əsirgəməmişdir.

Əsl Azərbaycan kişisinə xas olan humanist, qayğıkeş, zəkalı, sadə, ağsaqqal və ağbirçək yanında yerini bilən, mədəni davranışı ilə seçilən və çox danışmağı sevməyən Musa Nəbioğlunu hamı sevir, hətta bəzi məqamlarda ona təsəlliverici insan kimi baxırlar.

Həmişə çətin anlarda kömək əlini uzadan Musa Nəbioğlu ona tapşırılan işin öhdəsindən ləyaqətlə gəlməyi bacarır. Müxtəlif tədbirlərdə, yubiley gecələrində onun təşkilatçılıq qabiliyyətinə heyran olmuşuq. Həç vaxt yersiz hərəkət etməmiş, özünü göstərmək üçün, söz demək xatirinə söz deməyə səy göstərməmiş, öz ləyaqət və mənliliyini saxlamağı bacarmışdır. O, incə qəlbə malik olmaqla yanaşı, həm də ciddi bir insandır. Sözü yerində deyən, hər hansı bir üzgörənliyə yol verməyən səmimi ziyalıdır. Bu da onun humanistliyindən, alicənablığından irəli gələn çox nəcib keyfiyyətlərdəndir.

Bizə də belə bir xoşbəxtlik nəşib olmuşdur ki, bu nəcib insanla tanış olmuş, bir sıra tədbirlərdə iştirak etmiş, daha yaxından ünsiyyət qurduqdan sonra isə onun şəxsiyyətinə hörmətimiz daha da artmışdır. Bu mənada bir daha əmin olduq ki, xeyirxahlıq zəminində onun niyyəti, fikri, əməli bir-birini tamamlayır.

Müdrüklər deyib ki, söz gözəllikdir, söz həyatdır. Söz insanların başına gələnləri, olub keçənləri qoruyub saxlayan canlı yaddaşdır. Söz həm də axar su kimidir, axdıqca böllür, kamilləşir, artır, zənginləşir. Sən də beləsen, əziz dostumuz. Çalışırsan, zəhmət çəkirsən, işlədikcə saflaşırısan, durulursan, yeni-yeni təmiz ideyalar, söhbətlərlə qəlbimizi yüngülləşdirirsən, bizi daha çox valeh edir, heyrləndirirsən.

Qayğıkeş, sədiq dost, istedadlı publisist, bacarıqlı nəşir, cəfakəş ailə başçısı! Biz səni belə tanıyıyıq, Musa Nəbioğlu. Bu keyfiyyətlər sənə çox yaraşır. Axı, bütöv xarakterli insanı başqa cür təsəvvür etmək də mümkün deyil. Əziz qardaşımız, ömrünün 50-ci baharında sənə həm öz adımızdan, həm də 271 №-li məktəbin rəhbərliyi və kollektivi adından cansağlığı və yeni-yeni yaradıcılıq uğurları arzulayıyıq.

Qeyd: *Bu yazı Rəzim Məmmədli ilə birlikdə 2008-ci ildə – Musa Nəbioğlunun 50 illik yubileyi ərəfəsində yazılıb və “Təhsil problemləri” qəzetinin 21-31 dekabr 2008-ci il tarixli sayında dərc edilib. Keçən on ildə onun həyatında da bir sıra dəyişikliklər olub. Bir sıra kitabları işıq üzünə görüb. 2009-cu ildən Azərbaycan Aşıqlar Birliyinin katibi, “Ozan dünyası” jurnalının baş redaktorudur. 2015-ci ildə “Əməkdar mədəniyyət işçisi” fəxri adına layiq görülüb. Bu gün o, həm də Xalq şairi Zəlimxan Yaqubun ədəbi irsinin ən yaxşı bilicisi və tədqiqatçısı kimi tanınır.*

DARVAZ

Dostum Musa Nəbioğluna

*Qonağına qol açıbdı binadan,
Sığal çəkib bu yerlərə Yaradan.
“Quyubulağı” var, dərdlərə dərman,
Ağzı xeyir-dualı anamdı Darvaz.*

*Kim sanar özünü qonaq bu yerdə,
Seçilməz lələdən yanaq bu yerdə,
Alışaq bu yerdə, yanaq bu yerdə,
Yurdumdu, yuvamdı, binamdı Darvaz.*

*Səməndər Musayla verib əl-ələ,
Vuruldu hər çiçəyə, hər gülə.
Düşübdü şöhrəti ellərdən elə,
Alınmaz bürcümdü, qalamdı Darvaz.*

İSTEDADLI ALİM, DƏYƏRLİ ZİYALİ, SƏDAQƏTLİ DOST

“Dünyanı təkbaşına yox, dostlarla görmək lazımdır. Biz həyatın bütün təzahürlərinin iştirakçısı olmalıyıq. Mənim tənhalığım cinayətdir. Mənim tənhalığım həyat deyil”.

P.Neruda

Bəli, doğrudan da, dünyanı dostlarsız təsəvvür etmək çətindir. O adamlar dünyada tam xoşbəxtdirlər ki, səmimiyyətinə hər zaman güvənəniləsi, etibarına, sədaqətinə inanılası, sözün əsl mənasında dar günün dayağı olan dostları vardır. Haqqında söhbət açacağımız Razim Məmmədli məhz belə dostlardandır və deməli, bu xoşbəxtlikdən bizə də pay düşür.

...Razim Əli oğlu Məmmədli (Məmmədov) 1959-cu il iyul ayının 8-də Borçalıda – Bolnisi rayonunun Ayorta (Akaurta) kəndində müəllim ailəsində anadan olub. 1976-cı ildə doğma kəndində orta məktəbi müvəffəqiyyətlə bitirdikdən sonra ali təhsil almaq üçün yaşdları kimi Bakıya üz tutmayıb, elə Gürcüstanda – onun paytaxtı Tiflisdə ali təhsil almağı daha münasib sayıb. Hələ uşaqlıqdan gürcü dilini yaxşı bilməsi isə onun Tiflisdəki qaynar tələbəlik həyatının daha mənalı keçməsinə kömək edib və o, A.S.Puşkin (sonralar S.S.Orbeliani) adına Tiflis Dövlət Pedaqoji İnstitutunun filologiya fakültəsində oxuyaraq Azərbaycan dili və ədəbiyyatı, Rus dili və ədəbiyyatı ixtisasına yiyələnib.

Tələbəlik illərindən elmi axtarışlara meyli olsa da, o vaxtlar institutu bitirən kimi birbaşa ali məktəbdə qalaraq elmi-tədqiqatla məşğul olmaq çətin olduğundan Razim də 1983-cü ildə ali təhsilini başa vuraraq Bolnisi rayonunun Tapan kəndindəki məktəbdə pedaqoji fəaliyyətə başlayıb. Və elə ilk günlərdəncə özünün gələcək yolunu da bir daha qətiləşdirib. Müdriklərdən birinin dediyi “Ziyalı o deyil ki, savadlıdır, o adamdır ki, keçmişlə gələcək arasında özünün yerini müəyyənləşdirə bilsin” hikmətinə söykənib. Təkcə müəllimliklə işini bitmiş hesab etməyib, rayonun ictimai həyatında yaxından iştirakı ilə fərqlənib.

Görkəmli rus pedoqoqu K.D.Uşiniski demişdir: “Tərbiyəçi pedoqoqikanın nəzəriyyəsini nə qədər yaxşı öyrənmiş olsa da, pedoqoji mərifəti olmayınca heç vaxt yaxşı təcrübəçi-tərbiyəçi olmayacaqdır”. Razim müəllimi sevirən, gənc olmasına baxmayaraq, qısa müddətdə ona böyük hörmət qazandıran da hər şeydən əvvəl məhz yüksək mənəvi keyfiyyətləri, pedaqoji mərifətidir. O, çox iş görür, lakin az danışır, gördüklərini yeri gəldi-gəlmədi gözə soxmağa çalışmır, yersiz öyünmür, şan-şöhrət dalınca qaçmır. Həqiqət alovunun onu aparanların əlini tez-tez yandırdığını bilsə də, heç vaxt həqiqəti söyləməkdən çəkinməyib, haqqı nahaqqa qurban verməyib. Dilinə yalan söz, çöhrəsinə saxta təbəssüm yad olub hər zaman. Daim dedi-qodudan, yersiz mübahisələrdən uzaq dayanır, çünki yaxşı bilir ki, müdriklərdən biri demiş, adam mübahisə ilə öz ləyaqətini sübut edə bilməz.

“Yaşamaq vacib deyil, amma yaxşı yaşamaq vacibdir” (Tolstoy), – deyə düşünür. Bəzən çoxlarının unutduğu, ölməz şairimiz Osman Sarıvəllinin böyük ustalqla bədii dillə ifadə elədiyi bir vacib həqiqəti hər şeydən üstün tutur:

*Ləyaqətin varsa, tapallar səni,
Şan-şöhrət dalınca qaçmaq əbəsdir!*

Təkcə dərslər deməklə kifayətlənməyən Razim Məmmədli rayon qəzetində müxtəlif mövzulara həsr etdiyi yazılarla müntəzəm olaraq çıxış edib, onu düşündürənləri qələmə alıb, oxucunu düşündürə bilib. Tələbəlik illərindəki elmi axtarışlara olan həvəsi isə azalmayıb, əksinə, daha da artıb. Bunun bir səbəbi də bir ziyalı kimi doğma yurda bağlılığı, onun tarixi keçmişini öyrənib geniş ictimaiyyətə çatdırmaq istəyi olub. Elə bu həvəs, bu istəklə elmi axtarışlarını davam etdirib. Görkəmli ictimai-siyasi xadim, iki çağırış Azərbaycan Milli Məclisinin deputatı olmuş filologiya elmləri doktoru, professor Şamil Qurbanovun tövsiyəsi və rəhbərliyi ilə XX əsrin əvvəllərində Gürcüstanda nəşr olunmuş Azərbaycan dilli mətbuatı araşdırmağa başlayıb. Bakının və Tiflisin arxivlərindəki gərgin iş sayəsində tarixin qaranlıqlarında qalmış neçə-neçə maraqlı məqamları üzə çıxarıb. Bu axtarışların nəticəsi olaraq mətbuatda işıq üzü görən hər elmi məqalə, müxtəlif səviyyəli elmi konfranslardakı məruzələr elmi ictimaiyyət tərəfindən böyük diqqət və maraqla qarşılanıb, mütəxəssislər tərəfindən yüksək qiymətləndirilib. Nəhayət, yorulmaz axtarışların və elmi rəhbəri, cəfəkeş alim və böyük ziyalı Şamil Qurbanovun dəyərli tövsiyələrinin nəticəsi kimi ərsəyə gətirdiyi «Gürcüstanda nəşr olunan Azərbaycan dilli mətbuatda ədəbiyyat məsələləri» mövzusunda dissertasiya

işini 1990-cı ildə Azərbaycan Dövlət Universitetində uğurla müdafiə edərək filologiya elmləri namizədi elmi dərəcəsinə layiq görülüb.

Elmi ictimaiyyət tərəfindən gənc və gələcəyinə böyük ümidlər bəslənən bir alim kimi tanınan Razim Məmmədlinin elmi məqalələri bir sıra nüfuzlu elmi jurnallarda işıq üzü görüb.

Bütün varlığı, canı-qanı ilə doğma Borçalıya bağlı olan, elmi axtarışlarını da məhz bu qədim türk yurdunun tarixi keçmişinin, xüsusilə də mətbuat tarixinin öyrənilməsinə həsr edən Razim Məmmədli də XX əsrin 90-cı illərinin əvvəllərində Gürcüstanda yaşayan soydaşlarımıza qarşı milli zəmində törədilən ayrı-seçkilik, zorakılıq hadisələrindən sonra bir çox ziyalılarımız kimi işsiz qaldı və elə bu səbəbdən də 1992-ci ilin əvvəllərində Azərbaycana – onun paytaxtı Bakıya üz tutmalı oldu. Burada Abdulla Şaiqin mənzil-muzeyində direktor müavini kimi işə başladı, sonra isə Azərbaycan EA Beynəlxalq Münasibətlər İnstitutunda baş elmi işçi və Azərbaycan diasporu şöbəsinin müdiri kimi elmi fəaliyyətini davam etdirdi.

Həmin illərdə o, elmi işlə yanaşı, həm də müxtəlif ali məktəblərdə dərs dedi, öz bilik və bacarığını gənclərə öyrətdi. Bakı Dövlət Universitetində, Bakı Sosial İdarəetmə və Politologiya İnstitutunda, Xəzər Universitetində «Azərbaycan ədəbiyyatı», «Azərbaycan dili», «Mədəniyyətşünaslıq», «Azərbaycan Mətbuat tarixi», «Jurnalistika tarixi» və s. fənlərdən dərs dedi, Xəzər Universitetində humanitar fakültənin dekan müavini kimi məsul vəzifədə çalışdı.

Yeri gəlmişkən qeyd etmək lazımdır ki, həm də bir jurnalist-publisist kimi tanınan Razim Məmmədli Bakıda nəşr olunan bir sıra qəzet və jurnallarda da çalışmışdır. O, «Yurd» və «Borçalı» jurnallarında, «Mübarizə», «Respublika», «Mühakimə», «Borçalı» və s. qəzetlərdə şöbə müdiri, baş redaktorun müavini və redaktor vəzifəsində həm də bir jurnalist kimi uğurlu fəaliyyət göstərmişdir.

2005-ci ildən elmi-pedaqoji fəaliyyətini Azərbaycan Müəllimlər İnstitutunda ibtidai təhsil metodikası və pedaqogika fakültəsinin dekanı kimi davam etdirən Razim müəllim bir alim kimi məhsuldar işləyib. İndiyədək bir neçə kitabı işıq üzü görüb, 100-dək elmi məqaləsi müxtəlif elmi jurnallarda nəşr olunub, nüfuzlu beynəlxalq elmi konfranslarda məruzələri dinlənilib.

İstedadlı alim, dəyərli ziyalı, sədaqətli dost olan Razim müəllim həm də gözəl ailə başçısı – iki oğul atasıdır. Ata-oğul münasibətindən söz düşəndə həmişə O.Balzakin bir fikrini misal çəkir: “Atalar həmişə öz atalıq səadətlərindən feyz almalıdırlar. Atanın vəzifəsi həmişə verməkdir, almaq deyil”. Oğlanlarının gələcəyinə böyük ümidlərlə baxan və bunun

üçün hər çətinliyə sinə gərən Razim müəllim onlara hər şeydən əvvəl milli qürur hissi aşılamağa, mənəvi zənginlik verməyə, bir sözlə, ləyaqətli vətənpərvər yetişdirməyə çalışır. Allah arzusunu çatdırsın!

Əziz dostumuz, səmimiyyətinə inanıb sədaqətinə hər zaman belə bağladığımız Razim Məmmədlinin bu günlərdə 50 yaşı tamam olur. Gəncliyin qocalıq, qocalığın cavanlıq çağı olan bu məqamda – ömür adlı bir yolun iki mərhələsinin qovuşuğunda, keçidində hər kəs dönüb arxada qoyduğu illərə boylanaraq bir növ öz-özünə, dostlara, yaxınlara hesabat verir. Yazıq o adamın halına ki, geriye boylananda öyünüləsi, fəxr ediləsi, həyatda izi qalacaq bir əməlini görə bilmir. Razim müəllimin isə heç kəsin və heç nəyin qarşısında əyilmədən kişi kimi yaşadığı bu illərdə öyünüləsi çox əməlləri var. Məhsuldar və səmərəli elmi fəaliyyətə və alimlər içərisində, vətənpərvər ziyalı kimi cəmiyyətdə, sədaqəti və səmimiyyəti ilə dostları yanında, qeyrəti, xeyir-şər adamı olması ilə el-oba içində, qayğıkeş ata olması ilə övladları yanında üzü ağdır Razim müəllimin. İstəkli dostu-muzu üzaqlığı ilə qarşıladığı 50 illik yubileyi münasibəti ilə təbrik edir, ona həyatın ən şirin neməti olan cansağlığı, elmi-pedaqoji fəaliyyətində uğurlar arzulayırıq.

Qeyd: Bu yazı 2009-cu ildə Razim Məmmədlinin 50 illik yubileyi ərəfəsində Musa Nəbioğlu ilə birlikdə yazılmışdır. Hazırda R.Məmmədli elmi-pedaqoji fəaliyyətini Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetində davam etdirir.

MƏRİFƏT TANRI TAXTIDI

Hər ikimiz Borçalıdan, hətta eyni rayondan olsaq da, sonradan dostluğa çevrilən ilk tanışlığımız Azərbaycanın dilbər guşələrindən olan Lerik rayonunda olub. Onda ikimiz də gənc idik. Hər ikimiz Azərbaycan Dövlət Universitetini bitirib təyinatla bu rayonun Vistən kənd orta məktəbinə göndərilmişdik. Yəni hər ikimiz pedaqoji fəaliyyətə məhz bu kənddə başlamışıq. Bu gün o vaxtdan 35 ilədək bir müddət keçir və bu onilliklər ərzində hər ikimizin həyatında çox şeylər dəyişib. Dəyişməyən bircə şey varsa, o da bizim bir-birimizə qarşı olan münasibətimiz, dostluğumuzdur. Bu gün hər ikimiz Bakıda yaşadığımızdan tez-tez görüşür, görüşmək imkanı olmayanda da ən azından telefonla əlaqə saxlayıb bir-birimizdən hal-əhval tuturuq.

...Firudin Osman oğlu Məmmədov 1957-ci il may ayının 27-də Borçalıda – Bolnisi rayonunun Saraçlı kəndində anadan olub. Orta təhsilini doğma kəndində alıb. 1974-cü ildə Saraçlı orta məktəbini əla qiymətlərlə bitirdikdən sonra yaşdları kimi, ali təhsil almaq arzusu onu da Bakıya gətirib. Sənədlərini ADU-nun (indiki BDU) mexanika-riyaziyyat fakültəsinə verib və elə ilk cəhdi də uğurlu alınıb – tələbə adını qazanıb. Elə buradaca qeyd etmək yerinə düşərdi ki, o vaxtlar bu fakültəyə daxil olmaq hər abituriyentə nəsib olan şey deyildi.

1979-cu ildə universitetdə təhsilini müvəffəqiyyətlə başa vuran Firudin Osman oğlu təyinatla Lerik rayonunun Vistən kəndinə göndərilib. Onda artıq bir il idi ki, mən də təyinatla bu kənddə Azərbaycan dili və ədəbiyyatından dərs deyirdim. Onun bu kəndə gəlməsi mənim üçün lap göydəndüşmə olmuşdu. Məktəbin pedaqoji kollektivinə artıq qaynayıb-qarışmış olsam da, onun simasında özümə daha yaxın bir həmkar tapdığımıza görə sevinirdim. Yuxarıda da qeyd etdiyim kimi, ikimiz də eyni bölgədə doğulub boya-başa çatmış, eyni ali məktəbdə təhsil almışdıq. Və ikimiz üçün də həyat məktəbinin ilk sınaq meydanı idi Vistən kəndi.

Hər hansı bir yad şəhərə belə adam tez alışır, özünü yad hiss eləmir. Kənd yerində isə belə deyil. İnsanlardan nə qədər doğmalığ, qayğı görsən də, bir müddət istər-istəməz özünü qərrib sayırsan. Və belə məqamda ürəyini açma biləcəyin, sənə həmdərd, sırdaş ola biləcək birinə böyük ehtiyac duyursan. Belə birisinin həm də sənənin eloğlun və həmkarın olmasının üstünlüyünü və bu münasibətin hər iki tərəf üçün həmin anda nə qədər böyük əhəmiyyət daşıdığını isə mənə əlavə izah etməyə ehtiyac yoxdur. Və beləcə, mənim Firudin Məmmədovla ilk tanışlığım başladı.

Burada müəllim kimi fəaliyyətə başladığı qısa müddətdə o, həm çalışdığı pedaqoji kollektivin, həm də kənd camaatının hörmətini qazandı. İstedadlı riyaziyyat müəllimi kimi rayonda adı birincilər sırsında çəkildi. Yaratdığı riyaziyyat dərnəyinin sorağı hər tərəfə yayıldı, öz üzərində ciddi-

cəhdlə işləməsi, o dövrdə SSRİ miqyasında məşhur elmi jurnal olan “Matematika v şkolə”də məqalələrinin dərc olunması isə onun nüfuzunu daha da artırmaqla yanaşı, həm də sadə bir kənd müəlliminin elmi potensialından, bu sahədəki perspektivindən xəbər verirdi.

Dörd il burada səmərəli pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olan F.Məmmədov 1983-cü ildə Bakıya qayıtdı və Azərbaycan Politeknik İnstitutunun (indiki Texniki Universitet) “Nairi – 3-1” laboratoriyasında riyaziyyatçı-programçı kimi fəaliyyətə başladı. 1984-1987-ci illərdə həmin institutun “Ali riyaziyyat” kafedrasının əyani aspirantı oldu. Gərgin elmi axtarışlar nəticəsində əldə etdiyi uğurlar onun karyerasının daha da genişlənməsinə, vəzifə pillələrində də yüksəlməsinə təkan verdi. 1988-1992-ci illərdə kiçik elmi işçi, “Ali riyaziyyat” kafedrasının baş laborantı vəzifəsində elmi axtarışlarını davam etdirdi.

Nəhayət, təkcə özünün yox, doğmalarının və dostlarının da səbirsizliklə gözlədikləri an gəlib çatdı və o, elmi tədqiqatlarını yekunlaşdıraraq 1991-ci ildə “Diferensial operatorlar üçün çəkili bərabərsizliklər və onların tətbiqi” mövzusunda dissertasiya müdafiə edərək fizika-riyaziyyat elmləri namizədi alimlik dərəcəsi aldı. Həmin gün ən çox sevinənlərdən biri də mən idim. Çünki ilk tanışlığımızdan onun hər uğurunu izləyir və yaxşı bilirdim ki, çəkilən zəhmət mütləq öz bəhrəsini verəcəkdir.

Harda insanı dilləndirən buz bulaqlar, göy yaylaqlar, “qüdrətdən yaranmış qalalı dağlar” var, hər şeyi düşünən ana təbiət, qıy vuran qartallar var, orda əzəmət var, təmizlik var, saflıq var. Bizim xoşbəxtliyimiz ondadır ki, neçə illər yaxşı insanların əhatəsində sağlam təbiətli bir mühitdə yaşadığ və işlədik. Bir tikə çörəyimizi yarı böldük. Bir-birimizə arxa-dayaq olduq. Yadda qalan, mənalı, dolu günlər keçirdik. O günlərə günlər çatmaz günü günə calasan da. Axı, ömrün şəərəfli səhifələri yaddan çıxan deyil. Ömrümüzün yadda qalan günlərinin çox olmasında həm mənim, həm də Firudin müəllimin zəhməti az deyil.

Firudin müəllim həm də əxlaqi dəyərlərimizlə tanınan ziyalı, elnən nəfəs alan gözəl eloğludur. Dünyamızın böyük nəğməkarı Zəlimxan Yaqubun yazdığı kimi: “Mərifət Tanrı taxtıdı, kimdə varsa, baxtıdı”. Tanrı taxtı Firudin müəllimin halalca haqqıdır. Çünki Firudin müəllim bunu zaman-zaman mərifətinə, mədəniyyətinə qazanıb. Alicənablığınan, sadəliyinnən, oturuşu-duruşunna həmişə seçilib Firudin müəllim. Sadələdiyim əxlaqi fəzilətlər ona həmişə başucalığı gətirib. Elə vurğunluğu, elə çəkdiyi zəhmət isə danılmaz faktdır. Doğulduğu Borçalı torpağından başlamış işlədiyi Lerikə – Vistən kəndinə qədər saysız gənclərə elmin sirlərini öyrədib, ləyaqətli vətəndaş kimi formalaşmasında əvəzsiz xidmət göstərmiş. Övladları Tural və Ramil də onların sırasındadır. Firudin müəllim üzağardan yetirmələri ilə fəxr edir. Eldən gələn sevgini, məhəbbəti özünə böyük şöhrət sayır. Şöhrəti eldə, mahalda gəzən həmişə sağ və diri qardaşım Firudin müəllim! Unutma ki, el də səni sevir, sevirsə, demək yaşamağa dəyər.

Firudin müəllim hazırda Texniki universitetin “Riyaziyyat” kafedrasının dosenti kimi elmi-pedaqoji fəaliyyətini uğurla davam etdirir. 30-a yaxın elmi-metodiki məqalənin və kitabın müəllifidir. 2012-ci ildə tələbələrin Respublika fənn olimpiadasının riyaziyyat bölməsinin işindəki məhsuldar fəaliyyətinə görə Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi tərəfindən “Fəxri fərman”la təltif olunub.

Yuxarıda da qeyd etdiyim kimi, Firudin müəllimlə mənim dostluğumun təxminən 35 ilə yaxın tarixi var. Və mən bu dostluqdan həmişə qürur duyurmuşam. Firudin müəllim sözündə və əməlində bütöv, dostluqda sədaqətli, el-oba qədri bilən şəxsiyyətdir. Yüksək intellektə malikdir. Onunla söhbətdən adam doymaq bilmir. İxtisasca riyaziyyatçı olmasına baxmayaraq, ədəbiyyatı, xüsusilə də poeziyanı çox sevir. Aşıq sənətinə vurğunluğunu isə ayrıca qeyd etmək lazımdır.

Həyatda bir çox uğurlara imza atan, cəmiyyətdə özünəməxsus layiqli yerini tutan Firudin müəllim həm də nümunəvi ailə başçısıdır. Boya-başa çatdırdığı iki oğlu onun şərəfli adının üstünə daha da şərəf gətirirlər. Sevvə-sevə, sevgi ilə yazdığım bu yazını dostum Firudin Osmanoğluna həsr etdiyim şeirlə tamamlayıram.

DOST

*Yaradan heç kimi dostsuz etməsin,
Dağlartək görünən vüqarındı dost.
Həmişə dayağın, arxandı sənin,
Bükülməz biləyin, qollarındı dost.*

*Dərdinlə bölüşər ağır günündə,
Yenilməzdi, basılmazdı dilində.
Ümid çırağındı, yanar qəlbində,
Çiçəkli yazındı, baharındı dost.*

*Əriyər şam kim oduna sənin,
Şərəfdi, şöhrətdi adına sənin.
Çatacaq hər zaman dadına sənin,
Səsin-sorağındı, harayındı dost.*

*Gizləməz sirrini o, sənə deyər,
Canın əsirgəməz, ürəyin verər.
El oğludu – həm ərəndi, həm də ər,
Yağı qılıncına qalxanıdı dost.*

*Səməndər, öyünmə adın-sanınla,
Oynama kül altda yatan qorunla.
Otura bilmirsən bir simsarınla,
Keçilməz yerlərdə yollarındı dost.*

AFƏRİN

Şəxsi tanışlığımız olmadan da onu tanıyırdım. Borçalıda əsil-nəcabətli bir soykökün nümayəndəsi olduğunu bildirdim. Tale elə gətirdi ki, bu nəcib insanla həm də yaxından tanış oldum. Və bu tanışlıq sonradan aramızda daha isti münasibətə çevrildi. Yaxşı deyiblər ki, qardaşın səninlə həm də dost, dostun isə qardaş olanda, daha gözəl olur. Bizim münasibətimiz də dostluq, qardaşlıq münasibətinə çevrildi.

On beş ildən çoxdur ki, eyni rayonda, eyni qəsəbədə işləməyimiz də əlaqələrimizin möhkəmlənməsində az rol oynamadı. Sabunçu rayonunda həyata keçirilən müxtəlif tədbirlərdə bərabər iştirak edirik. Son illərdə isə həm də iş yerlərimizin yaxın olması səbəbindən hər gün görüşürük: iş yerlərimiz üzbəüzdür – çölə çıxan kimi bir-birimizi görür, hal-əhval tuturuq.

Amma bütün bunlarla yanaşı, bizi bir-birimizə bağlayan başqa və bəlkə də, daha vacib bir səbəb də olub: hər ikimiz mərhum Xalq şairi, unudulmaz insan, əvəzsiz dost olan Zəlimxan Yaqub şəxsiyyətinin, yaradıcılığının vurğunu olmuşuq, həm də o xoşbəxtlərdən olmuşuq ki, dəfələrlə bu böyük söz fəhminin şeirlərini öz dilindən eşitmiş, onun ibrətamiz söhbətlərini dinləmişik. Ən azı həftədə bir dəfə dostlar bir araya gəlib Zəlimxan Yaquba baş çəkərdik. Bu gün də hər görüşümüzdə mütləq bu böyük şairdən söz açır, onunla görüşlərimizi xatırlayır, şirin xatirələri dilə gətiririk.

O, sadə və səmimi insan, sadıq dostdur. Ən başlıcası, təmənnəsizdir. Burada Demosfenin bir hikmətli fikri yada düşür: “Əgər sən özgüləri üçün bir iş görmürsənsə, heç kəsdən, hətta dostlarından belə sənin üçün iş görmələrini tələb edə bilməzsən”.

Məşhur “Kəlilə və Dimnə”də deyilir ki, “nəzəriyyə təcrübəsiz, şəkil məzmunsuz, dövlət ədalətsiz, elm hikmətsiz, sədəqə niyyətsiz fayda verə bilməz”. Bu mənada, mən tam əminliklə deyərdim ki, bu yazımın qəhrəmanı nəzəriyyəni təcrübədə tətbiq etməyi bacaran, müdriklərin hikmətinə söykənərək ədaləti hər şeydən üstün tutan, xeyirxahlığı ilə seçilən bir insandır. Uzun illərdir ki, rəhbər vəzifələrdə çalışsa da, onun təbiətində məmur quruluşu yoxdur, yersiz rəsmiyyətdən uzaqdır. Keçdiyi ömür yolu sözün əsl mənasında gənclərə bir örnəkdir, nümunədir.

Onunla həmsöhbət olanda mənəvi rahatlıq tapırsan, şirin-şəkər söhbətindən doymursan. Yersiz danışmaz, yersiz hərəkət etməz. Onun oturuşunda, duruşunda, davranışında əxlaqi dəyərlərimiz özünü göstərir. Böyük Sədi Şirazi yaxşı deyir ki:

*Əgər söz olarsa incə və şirin,
O sözü eşidən deyər “Afərin”*

...Vidadi Əmirxan oğlu Səlimov 1959-cu ildə Borçalıda – Başkeçid (Dmanisi) rayonunun Qızılkisə kəndində anadan olub. Orta təhsilini isə Marneuli şəhərində alıb – 1967-ci ildə Marneuli şəhər rus orta məktəbi-nin birinci sinfinə daxil olub, 1977-ci ildə həmin məktəbi bitirib. İlk əmək fəaliyyətinə də elə orta məktəbi bitirən kimi – 1977-ci ildə Marneulidə “Sekavşiri” ərzaq kombinatında fəhlə kimi başlayıb. Amma təhsilini davam etdirmək arzusundan da vaz keçməyib. 1978-ci ildə Rusiyanın Omsk şəhərində Dəmiryolu Mühəndisləri İnstitutuna daxil olub. 1980-1982-ci illərdə hərbi xidmətdə olan V.Səlimov ordu sıralarından tərxis olunduqdan sonra Omsk Dəmiryolu Mühəndisləri İnstitutunda təhsilini qiyabi yolla davam etdirib və 1987-ci ildə təhsilini başa vuraraq mühəndis-mexanik ixtisasına yiyələnib. 1983-1989-cu illərdə Marneuli şəhərindəki 70 saylı texniki-peşə məktəbində istehsalat təlimi ustası vəzifəsində əmək fəaliyyətini davam etdirən Vidadi müəllim 1990-cı ilin yanvar ayından Bakı şəhərində yaşayıb fəaliyyət göstərir.

O, Bakıya köçdükdən sonra 1990-cı ilin yanvarında Sabunçu rayonundakı Bakıxanov qəsəbəsində Xalq Deputatları Soveti İcraiyyə Komitəsində hərbi müvəkkil kimi işə başlayıb, dörd ay bu vəzifədə çalışdıqdan sonra fəaliyyətini elə orada birinci dərəcəli müfəttiş kimi davam etdirib. 1992-ci ilin aprel ayında Sabunçu rayon İcra Hakimiyyəti başçısının Bakıxanov qəsəbəsi üzrə nümayəndəsinin müavini vəzifəsinə təyin olunub. 1996-cı ilin yanvarından həmin ilin iyul ayınadək Sabunçu rayon İcra Hakimiyyəti başçısının Bakıxanov qəsəbəsi üzrə nümayəndəsi vəzifəsini icra edib, iyul ayında isə həmin vəzifəyə təyin olunub. 1997-ci il aprelin 15-də ona daha böyük etimad göstərərək Sabunçu rayon İcra Hakimiyyəti başçısı aparatının Ərazi idarəetmə və yerli özünüidarəetmə orqanları ilə iş şöbəsinin müdiri vəzifəsinə irəli çəkiblər. On beş ilə yaxın bu vəzifədə inamla çalışaraq ona göstərilən etimadı doğruldan V.Səlimov 2011-ci il dekabrın 14-də yenidən əvvəlki işinə – Sabunçu rayon İcra Hakimiyyəti başçısının Bakıxanov qəsəbəsi üzrə nümayəndəsi vəzifəsinə təyin olunub. Onun yenidən bu vəzifəyə təyin olunmasının başlıca səbəbi, təbii ki, qəsəbəni az qala ev-ev tanıması, sosial problemlərə bələdliyi və onların aradan qaldırılmasında səriştəsi və ən əsası da yerli sakinlər arasında qazandığı hörmət və nüfuz idi.

2013-cü ilin may ayında o, Sabunçu rayon İcra Hakimiyyəti başçısı aparatında vəzifəyə təyinat alıb. Bu dəfə sosial-iqtisadi inkişafın təhlili və proqnozlaşdırılması şöbəsinin müdiri vəzifəsinə təyin olunub. Bu vəzifədə 6 ay uğurlu fəaliyyətindən sonra yenidən “Ərazi idarəetmə və yerli özünü idarəetmə” şöbəsinin müdiri vəzifəsində fəaliyyətini davam etdirib. Az sonra rəhbərlik Vidadi müəllimin Sabunçu rayonu Bakıxanov qəsəbəsi üzrə nümayəndəsi vəzifəsində çalışmasını məsləhət bilib. Burada onun 25 illik zəngin iş təcrübəsi, həm qəsəbə sakinləri, həm də rayon rəhbərliyi yanında qazandığı hörmət böyük rol oynayırdı. Hazırda da bu vəzifədə fəaliyyətini uğurla davam etdirir.

Vidadi Səlimov ictimai-siyasi həyatda da fəaldır. 1995-ci ildən Yeni Azərbaycan Partiyasının üzvüdür, partiyanın Sabunçu rayon təşkilatının şura və idarə heyətinin üzvü seçilib, Sabunçu rayon İcra Hakimiyyəti başçısı aparatında ilk partiya təşkilatının sədri olub. YAP-ın I və II qurultaylarına nümayəndə seçilib.

2004-cü ildən eyni zamanda Dövlət İdarələri və İctimai Xidmət İşçiləri Həmkarlar İttifaqı Sabunçu rayon komitəsinin sədri kimi də fəaliyyət göstərib. Dövlət İdarələri və İctimai Xidmət İşçiləri Həmkarlar İttifaqının qurultayında qurumun Rəyasət Heyətinin üzvü seçilib.

Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasında “Dövlət qulluğunun təşkilati əsasları və dövlətin kadr siyasəti” proqramı üzrə ixtisasartırma kursunda oxuyub.

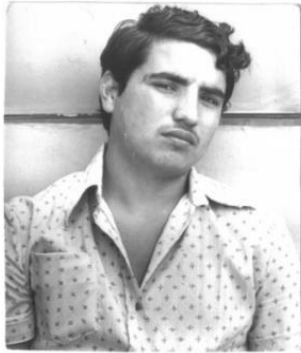
V.Səlimovun dövlət qulluğunda uzunillik və qüsursuz xidmətləri layiqincə qiymətləndirilib. O, 2014-cü il iyunun 25-də Azərbaycan Respublikası Prezidenti cənab İ.Əliyevin Sərəncamı ilə “Dövlət qulluğunda fərqlənməyə görə” medalı ilə təltif olunub. Eyni zamanda dövlət qulluğunda səmərəli fəaliyyətinə görə müxtəlif vaxtlarda Fəxri Diplom və təşəkkürnamələrə layiq görülüb.

Vidadi Səlimov dövlətinə və dövlətçiliyinə sadıq rəhbər işçi, sədaqətli dost, xeyirxah və qayğıkeş insan, elə-obaya bağlı eloğlu olmaqla yanaşı, həm də nümunəvi ailə başçısı – iki ləyaqətli övlad atasıdır. Hər iki övladı ali təhsillidir. Qızı Elvina həkim, oğlu Elvin iqtisadçıdır.

Həzrəti Əli deyib ki, “Yaxşı işə başlayın, yaxşı işə, sonra isə sonadək çalışın, sonadək”. Vidadi müəllim də həmişə yaxşı işlə məşğul olub və bu yolda da inamla gedir. Bu yolda ona daha böyük uğurlar arzulayır və əziz dostumun keçdiyi ömür yoluna az da olsa işıq salan bu kiçik yazını Əhməd Xaninin bir hikmətli kəlamı ilə bitirirəm:

*Yaxşı dost – qardaşın, həm dayağındır,
Sənin həm gözündür, həm çırağındır.*

GÖZƏL DAĞI, QOLLARINI BİRCƏ AÇ...

Hər dəfə onun haqqında düşünəndə insan ömrünün təkcə yaşadığı illərlə ölçülmədiyini deyənlərin nə qədər haqlı olduğunu görürəm. 80-90 il yaşayıb bu dünyadan izsiz köçənlərin azmı şahidi olmuşuq. Amma elə insanlar da var ki, yaşadıkları qısa ömürdə bir neçə ömrə belə sığmayacaq qədər böyük işlər görərək xatirələrdə əbədiləşmiş, ölməzlik qazanmışlar. Sevimli Xalq şairimiz Zəlimxan Yaqub demiş, “diri ölülərin” dünyası ola

bilməz, “bu dünya əbədi diriləridir”.

Mənim üçün əbədi diri olanlardan biri də **Fikrət Məmmədovdur**. Təkcə ona görə yox ki, o, mənim qardaşımdır. Həm də ona görə ki, o, ruh adamıydı, söz adamıydı. Cəmiyi iyirmi illik ömrünü elə yaşadı ki, vaxtsız ölümü ilə doğmalarına bir ömürlük nisgil verməklə yanaşı, həm də özündən sonra yadigar qalan sözü ilə, daim minnətdarlıqla xatırlanacaq izi ilə təsəlli də verdi. Bir qardaş kimi təsəllini həm də onda tapıram ki, bu gün Fikrəti xatırlayan təkcə biz qohum-qardaşları deyilik. Borçalıdan olan qələm əhli – nisbətən yaşlı nəslin nümayəndələri bir şair kimi onu yaxşı xatırlayırlar.

Doğma qardaş haqqında keçmiş zamanda danışib yazı yazmaq asan iş deyil. Elə mən də bu yazını uzun tərəddüddən sonra qələmə aldım. Daha doğrusu, mənə təkan verən, köməyimə çatan elə onun özü oldu: 1997-ci ildə işıq üzü görmüş “Bir durna ayrıldı öz qatarından” adlı kitabı ilə. İlk dəfə əlimə almış kimi kitabdakı şeirlərini və barəsində deyilənləri yenidən birnəfəsə oxudum. Və gördüm ki, Fikrəti oxuculara təqdim etmək üçün mənim üzərimə heç bir yük düşmür. Elə haqqında vaxtilə deyilmiş fikirlər onu tanıtmmaq üçün kifayətdir. Gürcüstanın Əməkdar jurnalisti, bu ölkənin “Şərəf” ordeninə layiq görülmüş Dünyamalı Kərəm yazır:

“Fikrət Məmmədov Bolnisi rayonunun ən böyük, abad və axar-baxarlı kəndlərindən biri olan Faxralıda anadan olmuşdur. Uşaq vaxtlarından laləli-nərgizli “Gözəl dağı”na, kəndin lap yaxınlığındakı meşəyə, dağların zümrüd sinəsindən süzülüb gələn nəğməli bulaqlara vurul-

muşdu. Bəlkə də, elə ana təbiətə aludəçilik onu şair qəlbli etmiş, saf və təmiz sinəsini ilhamla coşdurmuşdu.

1978-ci ildə kənddəki orta məktəbi müvəffəqiyyətlə bitirən Fikrət sənədlərini Azərbaycan Xalq Təsərrüfatı İnstitutunun mühasibat-uçot fakültəsinə təqdim edir. Müsabiqədən keçib instituta qəbul olunur, tələbə bileti alır. 1981-ci ildə institutun ikinci kursundan ordu sıralarında xidmət etməyə gedir... Lakin vaxtsız ölüm Fikrətin neçə-neçə arzusunu yarımçıq qoyur, yazacağı ürək nəğmələrinə həmişəlik xitam verir. O, yaşasaydı Vətəninə, xalqına daha çox fayda verərdi, onları özünəməxsus sənətkarlıqla tərənnüm edərdi!.. Yaşasaydı!..”

Yaşasaydı... Həyatdan vaxtsız köçən əzizlərimizdən söz düşəndə ağılımıza ilk gələn bu olur ki, əgər yaşasaydı... Amma yaşamadı Fikrət. Vurğunu olduğu Gözəl dağının gülünü-çiçəyini doyunca sinəsinə taxa bilmədi, “gəzək binələri, lap əldən düşək, yağışda islanaq, gün altda bişək”, – desə də, nə o binələri gəzə bildi, nə də yağışda islanıb gün altda bişmək ona nəsib olmadı. “Dələver, nə sədi belə sübh çağı”, – dedi, amma nə dözümdə, iradədə bənzədiyi qızılquşlar oylağı olan Qızılqayanı istədiyi kimi gəzib vəsf edə bildi, nə də “dərdlərə dərman” olan “Möylə bulağı”nın suyundan doyunca içdi.

Hələ neçə illər öncə onun vaxtsız ölümündən təsirlənən şair Əli Səngərli “Ağla, Gözəl dağı, a Qızılqaya, yad et zaman-zaman bu ağır dərdi”, – deyərək yazırdı:

*Yaşasaydı, gözəl şair olardı,
Sinəsi söz dolu, saz oldu, getdi.
Gənclik illərinin ilkindi çağı,
Ömrü çiçək yüklü yaz oldu, getdi.*

O, bu dünyadan erkən getdi. Faxralılar elin igid oğlunu, şeirsevərlərsə gözəl bir şairi itirdi. O şairi ki, ilhamını doğma yurdundan, el-obasından alırdı:

*Gözəl dağı, qollarını bircə aç,
Öz balantək qucağına atılım.
Nə ki sağam, qoy asılım boynundan,
Öləndə də torpağına qatılım.*

Həyatdan vaxtsız köçəcəyi ürəyinəmi dammışdı, yoxsa bu, bir şair duyumuydumu ki, “öləndə də torpağına qatılıım”, – deyirdi Fikrət.

Böyük türk şairi Nəcib Fazil Qısakürək yazırdı: “Cəmiyyət öz daxili dünyasında yatır, amma yuxusunu şairlər görür, yozur”. Poeziyanın çətin yollarında ilk addımlarını atan Fikrət də hələ otuz il bundan əvvəl sanki Borçalının bugünkü narahat anlarını görürmüş kimi yazırdı:

*Arzum budur, uca, məğrur başından,
Dünya varkən qara yellər ötməsin!*

İyirmi yaşındaydı Fikrət. Bu yaş sevgi yaşıdır, sevib-sevilmək yaşıdır. Qoca Faxralının cavan şairinin də sevgiyə, məhəbbətə özünəməxsus baxışı, özünün sevgi dünyası vardı:

*İstəmirəm məhəbbətin
Yollarında duman ola.
Ulduzumuz barışmağa,
İstərəm ki, güman ola.*

Məhəbbətin yollarını dumansız görmək istəyir, ulduzlarının barışmasına güman diləyir, “Fikrət Eyvaz gedər bada, sevgisini verməz yada”, – deyirdi. Amma sevgisinə qovuşmağa, ulduzlarının barışmasına güman çox olsa da, aman olmadı. Taleyin vaxtsız əsən acı yelləri ona bu amanı, imkanı vermədi. Vaxtilə Bolnisi rayonunda çıxan və Fikrətin də əməkdaşlıq etdiyi “Qələbə bayrağı” qəzetinin şöbə müdiri vəzifəsində çalışmış Xəlil Allahverdiyevin onun vaxtsız itkisindən təsirlənərək yazdığı kimi: “...hayıf ki, yaşadı olduğu baharların ömrünü ömrünə qatmaq, yaşamaq mümkün olmadı. Hayıf ki, doğma yerlərin yeni baharlarına şirin gənclik heyreti, heyranlığı ilə gözüdölusu baxmaq, gül-çiçəyinə doğru can atmaq, çeşmələri üstə diz qatlamaq, bulaqlarıyla öpüşmək ona müyəssər olmadı. Axı, o, bu təbiəti necə də sevir, necə də məhəbbətlə tərənnüm edirdi. Necə də şirin arzular, ümidlər bəsləyirdi Vətəninə, elinə, obasına, vurgunu olduğu qələm qaşlı Borçalı sonasına”.

Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin katibi olmuş Arif Əmrahoğlu isə bu nakam şair haqqında belə deyirdi: “Nağıl ömrünün iyirminci ilini yaşayırdı Fikrət. O, layiq olduqlarını göstərə bilmədi. Özündən başqa heç kəsəsin yaza bilməyəcəyi neçə şeiri, neçə məqaləni köksünə sığmayan qəlbin-

də apardı Fikrət. Onun gördüyü işlər, yazdığı şeir və məqalələr, görmədiyi işlərin, yazmadığı şeir və məqalələrin təmizliyindən, möhtəşəmliyindən, səmimiyyətdən xəbər verirdi”.

Bu yazıda Faxralının həyatdan vaxtsız getmiş bir şair oğlundan söhbət açmaq istədim. Daha doğrusu, vaxtilə onun barəsində deyilmiş fikirlərə söykəndim, heç bir şərh-siz-filansız bu fikirləri oxuculara da çatdırmaq qərarına gəldim. Və elə sonda da bu yazını Xəlil Allahverdiyevdən sitatla tamamlayıram:

“Bir durna ayrıldı öz qatarından. Sim kimi tarıma çəkildi, gərildi qanadlar. Son vida nəğməsi harayı qopdu, bir ömrün sarayı qopdu. Arzulər, istəklər, şirin gümanlar səhər şəhi kimi tər çəmənlərə, bir də çox sevdidi, vurgunu olduğu ana torpağa hopdu. Hopdu ki, hər bahar üzün günəşə boy atan güllər-çiçəklər oxuya bilmədiyi nəğmələri ötsün, yaza bilmədiyi şeirləri yazdırsınlar. Onda ayrılıq əbədiyyəti də uzaq dolanar, gəzər.

*Bir durna ayrıldı
öz qatarından,
Uçub öz səfinə
çata bilmədi.
Uzatdı əlini
Günəşə, Aya,
Əlləri yoruldu,
tuta bilmədi.
Bir durna ayrıldı
öz qatarından,
Ayrıldı, özü də
vədəsiz, vaxtsız”.*

FİKRƏT MƏMMƏDOV
(1961-1981)

1960-2008-ci illərdə Gürcüstan azərbaycanlılarının yaşadığı bütün bölgələrdə apardığım araşdırmalara, tədqiqatlara əsasən Azərbaycan ədəbiyyatı tarixinin ayrılmaz tərkib hissəsi olan Borçalıda yaranan ədəbiyyatın tarixinin XVIII əsrdən başlanmasını dəqiqləşdirdim. Bu araşdırmalar zamanı Səməndər Məmmədovun “Faxralı tək ağır elim var mənim” kitabı mənim yardımçım oldu. Faxralı kəndi XVIII əsr ədəbiyyatımıza Allahverdi İbrahimi, Fatma Alı qızını, XIX əsrdə Güllər Pərinə, Səhnə Alməmmədlinə, İsmayıl Orucoğlu Gülləri, Kərbəlayi İbrahimi, XX əsr ədəbiyyatımıza otuz nəfərə yaxın qüdrətli söz sənətkarlarını bəxş etmişdir.

Şair, maarif xadimi və ədəbiyyatşünas Səməndər Məmmədov Faxralı ədəbi məkanı, Azərbaycanın və Borçalının yaradıcı ziyalıları haqqında doqquz kitab yazıbdir. O, on dörd bənddən ibarət olan “Faxralı” rədifli şeirində yazır:

*Bu torpaqdı sazın, söziün mahalı,
Hər çəmənə, hər talası bir xalı.
Dağları var yapıncılı, çalmalı,
Kitab tutmaz min dastanım, Faxralı!*

İstedadlı şair **Fikrət Məmmədov** 1961-ci ildə belə zəngin ədəbi məkanda, təbii gözəlliyə malik olan, şairlərin könül rübabını dilə gətirən Faxralı kimi nurlu bir məkanda anadan olmuşdur. Faxralı orta məktəbini 1978-ci ildə əla qiymətlərlə bitirən Fikrət Məmmədov D.Bünyadzadə adına Azərbaycan Xalq Təssərrüfatı İnstitutunun mühasibat-uçot fakültəsinə daxil olur. 1981-ci ildə ikinci kursdan hərbi xidmətə çağırılır. İlhamının yeni-yeni coşduğu bir dövrdə yazıb-yaratmağın fərəhli anlarını yaşadığı gənclik çağında eşqli-sevdaı ürəyində ən saf, ən zərif, ən pak arzularının qanad açdığı bir zamanda Borçalıdan çox uzaqlarda Vətən qarşısındakı borcunu yerinə yetirdiyi qayğılı günlərdə amansız ölüm Fikrətin böyük arzularını ürəyində qoydu. Bu böyük kədər Fikrətin doğmaları üçün, Faxralı kimi bir böyük el üçün nə qədər ağır idisə, Borçalı ziyalıları üçün də bir o qədər ağır idi. Borçalının söz dünyasının üfqqlərində şölə saçan bəxt ulduzunun gənc şairlərimizdən Məmmədəli Zənginin 18 yaşında, İsa Sadiqin 30 yaşında, Fikrət Məmmədovun 20

yaşında sönməsi təkcə bir ailənin, bir kəndin kədəri deyildi, belə kədər, həm də Borçalı ədəbiyyatının, Borçalı qələm sahiblərinin kədəri idi. Görkəmli şair, tanınmış maarif xadimi, Fikrətin ədəbiyyat müəllimi Əli Səngərli “Fikrət Məmmədovun əziz xatirəsinə” şeirində yazır:

*Çita... Borziya... Əsgəri xidmət,
Mayda öz qoynuna aldı Fikrəti.
Dərd amansız oldu, zaman qayğısız,
Ölüm caynağına saldı Fikrəti.*

*Ağrıya-ağrıya gəzdi neçə gün,
Vaxtında halına yanan olmadı.
Torpaq yad, komandir ögey – amansız...
Dərddənin dərddini qanan olmadı!*

*... Beləmi göndərdi ana oğlunu?!
Gələndə laçını qutuda gördü.
Ağla, Gözəl dağı, a Qızılqaya,
Yad et zaman-zaman bu ağır dərdi.*

*Yaşasaydı gözəl şair olardı,
Sənəsi söz dolu, saz oldu getdi.
Gənclik illərinin ilkinci çağı,
Ömrü çiçək yüklü, yaz dolu getdi.*

*Əlvida, əlvida, balamız Fikrət,
Doğma torpağındır, öz elində yat.
Nə qədər cavanlar nakam gedibdir,
Neyləyək, belədir vəfasız həyat.*

Görkəmli Borçalı şairi Əli Səngərlinin şeirlərində qəddar sovet rejiminə, onun qeyri-humanist qanunlarına, qanlı repressiya olaylarına qarşı ciddi tənqidi iradlar var. Bu qorxmaz, bu cəsarətli şairin qələmi qılınc kimi həmişə kəsərli olmuşdu, çünki bu qələmin arxasında insan-pərvər Əli Səngərlinin məğrur şəxsiyyəti, əyilməz vüqarı, qeyrəti dururdu. Uzun müddət onun çoxşaxəli yaradıcılığını tədqiq edəndə, zəngin yaradıcılığının dərin qatlarına nəzər yetirəndə onun polad iradəsinə, cəsarətinə valeh olurdum.

Gənc şair Fikrət Məmmədovun ömrünün ən coşğun, ən qaynar bahar çağında, arzularının, eşqinin, ilhamının qönçələndiyi bir vaxtda, uzaq

Çitadə hərbi xidmət borcunu yerinə yetirdiyi məqamlarda həlak olması Əli Səngərlinin kövrək şair qəlbini həm yandırır-yaxır, həm də hərbi hissədəki komandirlərin qayğısızlığı, diqqətsizliyi onu qəzəbləndirir! Belə ağır dərdə – “gələcəyin gözəl şairinin” ölümünə dözə bilməyən şair göz yaşları içində, Fikrətin Faxralıda doğma torpağa tapşırılan rəsmi dövlət dəfn mərasimində, rayon partiya rəhbərliyinin və hərbiçilərin qarşısında bu odluluqlu şeirini oxuması o dövr üçün çox nadir hadisə idi. Əli Səngərini həmişə bu qeyrət, bu cəsarət, bu qorxmamazlıq yaşadacaqdır!...

Unudulmaz Fikrət Məmmədovun 1981-ci ildə 20 yaşında dünyasını dəyişməsi xəbəri Borçalının qələm sahiblərini də sarsıtmışdı. Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin katibi Arif Əmrahoğlu “Ölüm sevinməsin qoy...!”, Əməkdar jurnalist, şair Dünyamalı Kərəm “O, yaşasaydı!...”, “Qələbə bayrağı” qəzetinin şöbə müdiri Xəlil Allahverdiyev “Bir dünya ayrıldı öz qatarından...” məqalələrini yazdılar. Fikrətə ithaf edilmiş şeirlər, məqalələr gənc qələm sahibinə, vətənpərvər Azərbaycan oğluna, onun mənsub olduğu ocağa, bir də Fikrətin nakam, pak ruhuna hörmət və ehtiram idi.

Fikrətin “Qələbə bayrağı” qəzetində yazdığı məqalələri, “şeirlər dəftərini” oxuyan Arif Əmrahoğlu yazır:

“Bir gənc tanıyıram....

Elə bir gənc ki, xidməti borcunu, vətəndaşlıq borcunu yerinə yetirər-kən həlak oldu. Nağıl ömrünün 20-ci ilini yaşayırdı Fikrət. O, layiq olduqlarını göstərə bilmədi. Özündən başqa heç kəsin yaza bilməyəcəyi neçə şeiri, neçə məqaləni köksünə sığmayan qəlbində apardı. Onun gördüyü işlər, yazdığı şeir və məqalələr, görmədiyi işlərin, yazmadığı şeir və məqalələrin təmizliyindən, möhtəşəmliyindən, səmimiyyətindən xəbər verirdi.” (“Bir durna ayrıldı öz qatarından” kitabından səh. 5-9, Bakı, 1997-ci il.)

Fikrət Faxralı toy-nişan şənliklərində saatlarla aşıklara qulaq asa-asa, sazın alışıb-yanan pərdələrində Kərəmlərin, Əslilərin dərdinə şərik ola-ola saz havalarını, aşiq mahnılarını ana laylası kimi ürəyinin tac damarına hopdururdu. O, orta məktəb illərindən başlayaraq Azərbaycan dastanlarını, Vaqifin, Səməd Vurğunun şeirlərini ardıcıl oxumağa başladı, Faxralı kimi ağır bir elin şeir-sənət bağça-bağından şirə çəkə-çəkə özü də bu sənət bağının iştirakçısına çevrildi.

Fikrət, Bolnisinin rayon qəzeti – “Qələbə bayrağı” ilə əməkdaşlıq etməyə, öz canı qədər sevdiyi Faxralıdan, onun zəngin təbii gözəlliklərindən, fədakar əmək adamlarından, uzunömürlü nurani şəxslərdən oçerklər, publisist məqalələr yazmağa başlayır: “Faxralının dünəni və bu günü”, “Bahar ömürlü qoca”, “Mexanizator Camal” və b.

Ulu Borçalının Faxralı kəndi İlahinin yaratdığı ən şəfali, ən axar-baxarlı, zirvəsi qartallı dağları, keçilməz meşələri, insana sağlamlıq bəxş edən çağlayan bulaqları, insanın ruhunu oxşayan bir məkanda yerləşir. Belə zəngin təbiət gözəllikləri əhatəsində yaşayan Fikrət „Faxralının dünəni və bu günü” oçerkində ilk öncə doğma kəndinin göz-könül oxşayan gözəlliklərinin bədii təsvirini verir. Sonra müəllif Faxralıya başucalığı gətirən, kəndi hər yerdə, hər yanda tanıtdıran, məşhurlaşdıran, bütün respublikada adları dillərdə əzbər olan qazilər, şeyxlər, elm-maarif xadimləri, qəhrəman oğulları, XVIII əsrdən başlanan ədəbi mühitimizin nümayəndələri, çoxsaylı alimlərinin tərənnümü müqayisəli şəkildə Faxralının dünəninə və bu gününə bədii xəritəsini yaradır.

Azərbaycanın aqıl və müdrik kişiləri demişlər: sağlam ab-havada, dağlar, meşələr, diş göynədən buz bulaqlar, ətir saçan gül-çiçək əhatəsində məskunlaşan el-oba tarixə böyük şəxsiyyətlər, qəhrəman oğullar, çoxlu sayda uzunömürlü adamlar bəxş edir. Faxralı kəndinin simasında biz bu deyimin real olduğunu görürük. Mərhum Fikrətin “Bahar ömürlü qoca” oçerki Faxralının uzunömürlü qocası İsmayıl babanın 115 yaşının tamam olması münasibəti ilə yazılmışdır. Yazıçı İsmayıl babanın ömür yolunun ən fərəhli məqamlarını qələmə alandan sonra, qocanın son illərdə ömür-gün yoldaşını itirməsini, İsmayıl babanın həyatının kədərli anlarını bu bayatı ilə yekunlaşdırır:

*Əzizim, qara dağlar,
Kəkilini dara, dağlar.
Vəfalı yar itirmişəm,
Bir onu ara, dağlar!*

Unudulmaz Fikrət Məmmədov çox az yaşadı. Bu az ömürlə, coşqun ilham sahibi Gürcüstan azərbaycanlılarının ən yeni dövr ədəbiyyat tarixinə yeddi məqalə və səkkiz lirik şeirlə daxil olubdur. Onun qələmindən, fikir-düşüncə dünyasından süzülüb gələn əsərlərin azlığı bir tədqiqatçı kimi məni qətiyyənlə narahat etmir. Çünki onun əsərlərindəki yüksək sənətkarlıq, peşəkarlıq, bir bədii əsər kimi dəyəri, sözlərin misralara mirvari kimi düzülməsi, Azərbaycan dilinin zənginliyindən, incəliyindən məharətlə istifadə etməsi ilk andan oxucunun qəlbinə, ruhuna qonur, yaddaşlara hopur. Nəğmə kimi, mahnı kimi könül sazının pərdələrində, simlərində gənc aşıqlərə, sevənlərə fərəh bəxş edir:

*İstəmirəm məhəbbətin,
Yollarında duman ola.*

*Ulduzumuz barışmağa,
İstərəm ki, guman ola.*

*Möhnətini çəkə-çəkə,
Tay olmuşam pərgü-tükə.
Həsrətimə bircə tikə,
Mərhəmətin dərman ola.*

*Suya gəlsən – bulaq ollam,
Seyrə çıxsan – oylaq ollam.
Yolunda göz-qulaq ollam,
Kaş işimiz səhman ola.*

*Fikrət Eyvaz gedər bada,
Sevgisini verməz yada.
Küpəgirən qarılarda
İnsaf ola, iman ola.*

Tədqiqatlar göstərir ki, sevgi və məhəbbət motivli şeirlər Azərbaycan şairlərinin əksəriyyətinin yaradıcılığının ilk dövrünü təşkil edir. Yəqin ki, şair Fikrət də səkkiz şeirindən ikisini – “Ola” və “Xoş gəldin” rədifli şeirlərini sevdiyi Azərbaycan gözəlinə ithaf etmişdir. “Ola” rədifli şeirində Fikrət arzu edir ki, onun sevgi və məhəbbət yolu işıqlı, nurlu olsun, bu pak, saf, təmiz yolda bunların istək və arzularına mane olan nə duman, nə çiskin, nə də aravuran, sözgəzdirən, küpəgirən qarılar olmasın. Çünki artıq xeyli vaxtdır ki, sevdiyi qızın möhnətini çəkə-çəkə, “pərgü-tükə” – saçları, hörükləri qu quşunun tükləri kimi yumşaq bir gözələ tay-tuş, sirdaş olmuşam, – deyir. Onun bircə tikə, bircə damcı mərhəməti şair üçün dərman olduğunu bu şeirində sevgilisinə bəyan edir.

Şeirin üçüncü bəndində şair cəsarətlə sevdiyi gözəlin nəzərinə çatdırır ki, dağlar ətəyində çağlayan bulaqlardan su aparmağa gəlsən, sənin xətrinə bulaq olaram, əgər eşqli könlünü açmaq üçün oylaq yerlərini gəzmək istəsən, sənin üçün turaclı, qırqovullu, kəklikli, marallı, ceyranlı oylaq olaram, Faxralının gözəl oylaq yerlərini gəzəndə sənin keşiyində duraram.

Şeirin dördüncü bəndində şair sevgilisinə özünün sədaqətini, mətanətini bildirərək yazır: “Fikrət Eyvaz gedər bada, sevgisini verməz bada!”

“Ola” rədifli şeirində şair sevgilisini bulağa, Faxralının gəzməli, görməli yerlərinə dəvət edirsə, “Xoş gəldin” şeirində isə sevdiyi gözəlin bulaq başında yolunu gözləyir, bulağa yaxınlaşan gözələ “Ay qız, xoş gəldin”, – deyə müraciət edir:

*Bulaq üstə gələn gözəl,
Ay qız, xoş gəldin, xoş gəldin.
Gəl oduma bələn, gözəl,
Ay qız, xoş gəldin, xoş gəldin.*

*Ətirim var, əllərinə,
Bişuş olum tellərinə,
Məhəbbətin sellərinə,
Ay qız, xoş gəldin, xoş gəldin.*

*Yaraşıqdı xal üzünə,
Can qurbandı bal üzünə,
Gəl Fikrəti sal gözüünə,
Ay qız, xoş gəldin, xoş gəldin.*

Ulu Tanrının Borçalıya, Faxralı tək ağır bir elə bəxş etdiyi təbiət gözəlliyini, bu gözəlliyin bir çox nişanələrini bu elin qüdrətli qələm sahibləri böyük fərəh hissi ilə poeziyaya gətirmişlər. Peyzaj lirikasının, təbiət lirikasının ən gözəl nümunələrini şair Nəbi Borçalı, Qara Qərib, İsmayıl Güllər, Hüseynqulu Məmmədov, Əli Səngərli, Məmmədli Əlləzov, Səməndər Məmmədov, unudulmaz Fikrət Məmmədov və b. yaratmışlar. Bu şairlərin şeirlərinə qol-qanad verən, ilhamını coşdurən başı qartallı Gözəl dağı, Səngər dağı, Qızılqaya, Haçaqaya, Qaraqaya, Kəmərqaya, Təhməzin bulağı, Molla Qurbanın bulağı, Qoşabulaq, Möylə bulağı, Sarıbulaq, Əli Xəlilin bulağı, Fikrətin bulağı, Ördəkli, Divsiz gölləri, Ballı dərə və b. gözəlliklər olmuşdur.

Şair Fikrətin sevdalı könlü qartal kimi qanad açıb Gözəl dağının ətəyində dayanır. O, Gözəl dağına hörmət və ehtiram göstərərək, dağın zirvəsində yox, ayağının altında dayanıb, dağdan rica edir ki, qollarını aç, öz övladın kimi məni ağuşuna al, nə qədər ki, sağam boynundan asılıb sənin xidmətində, qulluğunda olmaq, öləndə də sənə doğma torpağına qovuşmaq, qatılmaq istərdim, – deyir.

*Gözəl dağı, qollarını bircə aç,
Öz balantək qucağına atılım.
Nə ki, sağam, qoy asılım boynundan,
Öləndə də torpağına qatılım.*

*Arzum budur, uca, məğrur başından,
Dünya varkən qara yellər ötməsin!
Ətəyin dolu olsun çiçəklə,
Səngərində bircə mərimi bitməsin!*

*Gözəl dağım, ulu babam oylağı,
Fikrətəm, adına şeir yazıram.
Harda olsam, tərlən könlüm oyaqdı,
Lazım gəlsə, keşiyində hazıram!*

Fikrətin yaradıcılığında vətənpərvərliyin, insanpərvərliyin, sülhsevərliyin, təbiətsevərliyin, İlahinin bəşəriyyətə bəxş etdiyi gözəlliyin tərənnümü əsas yer tutur. Azərbaycan ədəbiyyatında “qara” sözü böyük, möhtəşəm mənasında işləndiyi kimi, “qara” sözü bədxəbər, qara gün, dağıdıcı qasırga, tufan gətirən qara yel mənasında da işlənir. “Gözəl dağı” şeirinin ikinci bəndində şair arzu edir ki, Gözəl dağı, nə qədər ki, dünya var, bəşəriyyət var, sənin həmişə məğrur dayanan uca başından qara yellər əsməsin, əl-əyəyində ətir saçan güllərin həmişə dolu olsun, el-obanı müdafiə edən səngərlərində heç bir vaxt mərmi bitməsin.

Şeirin sonuncu bəndində şair oxucuların da nəzərinə çatdırır ki, gözəllər gözəli bu məğrur dağ ulu babamın ən çox gəzib dolandığı oylaq məskəni olubdur. Ulu babamın ən çox sevdiyi, ayağı dəymiş, nəfəsi hopmuş bu dağlar, dərələr, meşələr, bulaqlar mənim ata-baba yurdum olduğuna görə, bu doğma yerlərin həmişə keşiyində ayıq dayanmışam, vətəndən uzaq düşsəm belə, tərlən könlüm həmişə o yerlərdə olacaqdır, – deyir şair.

Fikrətin şeirlərinin dili bədii cəhətdən, fəlsəfi-estetik cəhətdən əlvan və axıcıdır. Bu şeirlər oxucunun zövqünü, ruhunu oxşayır. Onun müraciət etdiyi mövzular incədir, zərif sözlərlə tərənnüm etdiyi bədii obrazlar didaktik-tərbiyəvi qüdrətə malikdir, həm də bu deyimlərin gözəlliyi orijinallığındadır. Bunun sirrini şairin az sözlə daha çox sahələri tərənnüm etmək istedadına malik olmasında axtarmaq, araşdırmaq lazımdır. Onun səkkiz şeirinin altısı üç bənddən, ikisi isə dörd bənddən ibarətdir. Üç bənddən, səkkiz hecadan ibarət olan “Ovçu” şeirində möcüzələrlə dolu olan doğma təbiəti Fikrət sevə-sevə tərənnüm edir, digər tərəfdən də şairlərin ilhamını pərvazlandıran, yatmış duyğuları oyadan, qədəhlənmiş dilləri açan, tavar sazı ruha gətirən, insanların əkiz qardaşı hesab etdiyimiz təbiət gözəlliklərini, bu gözəlliyə pənah gətirən, aşiq olan, bülbülü, kəkliyi, durnaları, turacı, maralı, ceyranı, cüyürü və b. ovçulardan, təbiətin düşmənlərindən müdafiə etməyə səsləyir bəşəriyyəti.

Mahnılarımızın şairi, bəstəkarı və müğənnisi kimi, şeirlərimizdə tərənnüm etdiyimiz şeydə bülbül, meşələrə, tarlalara, dağların ayna sinəsində çağlayan bulaqlara yaraşlıq verən, təkrarsız gözəllik nişanəsi kimi şeirimizdə tərənnüm edilən bülbül, kəklik, turac, maral, ceyran və cüyürlərin bədii obrazlarını yaradan şair Fikrət, canlı təbiətə qənim kəsilən ovçuların mənfi obrazını yaratmışdır “Ovçu” şeirində.

*Yenə qondu körpə bülbül,
Qızılgülün sinəsinə.
Zalım ovçu, gözəlliyi
Nişan alma, sinə-sinə!*

*Ay insafsız, bir az ləngi,
Dabanından sal tüfəngi!
Ovla belə döyüş cəngi,
Yaraşarmı heç o sinə?!*

*Cüyür gələr yorğun-yorğun,
Quşlar ötər oğrun-oğrun.
Fikrət ala gözə vurğun,
Daş ürəksən sən əksinə.*

Axıtdığı günahsız qanların hesabına özünə ruzi toplayan, şərəfli həyat tərzindən – zəhmətdən, əməkdən, qabarlı əlləri ilə yaşamaqdan imtina edən, sinə-sinə, oğrun-oğrun Allahın yaratdığı təbiət gözəllərinin al qanını axıdan, qan içməkdən doymayan mənfi ovçu obrazından sonra, şair “Meşəbəyi” şeirində təbiətin dostu, meşələrin, ətir saçan gül-çiçəyin, durnagözlü bulaqların, quşların, maral və cüyürlərin qoruyucusu, onların keşiyində mərdanə dayanan, qansız ovçuların, meşələrə qənim kəsilmələrin bərişmaz düşməni, sülh, əmin-amanlıq, kef-damaq eşqilə yaşayan müsbət Meşəbəyi obrazını yaradır. Bu şəxs meşəbəyi İlyas Məmmədovdur.

“Meşəbəyi” şeirinin birinci bəndində şair meşəbəyini sözünün ağası, əhd-peymanına sədaqətli, mərdanə bir şəxs kimi oxuculara təqdim edir. Borçalı cavanlarına Əzgilli talasında kef məclisi qurmağa söz verən meşəbəyi vədini yerinə yetirir, quzu kəsir, palıd közündə kabab çəkir, telli saz sinəsində gənclərə Koroğlu havalarını oxuyur.

*Söz vermişdi, sözü üstə,
Möhkəm durdu meşəbəyi.
Əzgillidə cavanlara,
Məclis qurdu Meşəbəyi.*

*Quzu əti, soyuq bulaq,
Bu dağ-aran, bu quzqulaq.
İstəyənlər gəlsin qonaq,
Dedi, umdu meşəbəyi.*

*Gözü sərraf, bığı şeşə,
Yağlı əti çəkdi şişə.*

*Közdə kabab bişə-bişə,
Yüz-yüz vurdu meşəbəyi.*

*Təbiətdən ilham aldı,
“Koroğlu”nu sazda çaldı.
Əli sığal, sözü baldı,
Çölə nurdu meşəbəyi.*

Ulu Borçalının bütün məclislərində – nişan, toy, milli bayramlarımız, dostların, kirvənin şərəfinə təşkil olunan məclislər aşıqsız keçməzdi. Aşıqlara Borçalıda həmişə böyük hörmət və ehtiram olmuşdur. Borçalının möhtəşəm aşıq məclisləri keçirilən kəndlərindən biri də ağır məclisli Faxralı kəndi olmuşdur. Faxralı məclislərində çalib-oxuyan yerli aşıqlardan aşıq Oruc, aşıq Həsən, aşıq Bayram, aşıq Müsəllim, aşıq Nəsiblə yanaşı, Çıldırlı aşıq Şenlik, Şəmkirli Pərvanə Həsən, aşıq Hüseyn Saraçlı, aşıq Xındı Məmməd, aşıq Əmrah, aşıq Kamandar və b. Faxralıda ağır məclislər aparmışlar.

Faxralı kəndində deyişmə o qədər dəbdə olmuşdur ki, Faxralı aşıqları və şairlərinin əksəriyyəti aylarla davam edən çox maraqlı deyişmələri ilə saz və sözseverlər kəndində elə bil ki, deyişmə məktəbi yaratmışlar. “Mehdi bəy” dastanının və aşıqların dastanlaşdırdıqları on beş rəvayətin yaradıcısı, Azərbaycan aşıq şeirinin bütün janr və növlərində gözəl lirik şeirlər yaratmış şair Nəbi Borçalının müxtəlif bölgələrin aşıq və şairləri ilə deyişmələri təqdim etməklə kifayətlənirik:

Şair Nəbi Borçalının Çıldırlı aşıq Şenliklə, Cənubi Azərbaycan aşığı Heyli ilə, Göyçəli aşıq Dost Pirməmmədlə, Ağstafa bazarında nar satan şair Abdulla ilə, Başkeçidli şair Balakəsi ilə, şair Təhləli Novruzla, şair Kərbəlayi İbrahimplə deyişməsi, eləcə də bütün Borçalı aşıq və şairlərinin deyişmələri aşıqlarımız tərəfindən dastanlaşdırılıb, məclislərdə oxunur. Çağdaş dövrümüzdə dastanlarımızın bir qolu da bu yolla yaranmaqdadır.

Faxralının belə aşıq və şairlərinin deyişmələrində, dastan gecələrində, toy nişan məclislərində uşaq yaşlarından ardıcıl iştirak edən, bu poetik ənənənin təsiri altında ilhamı, eşqi coşan gənclərdən biri də unudulmaz Fikrət Məmmədov idi. Borçalı aşıqlarının, şairlərinin, Borçalının yaradıcı gənclərinin yaradıcılığına təsiri olduğu kimi, Fikrətin şeirlərinə də təsirini araşdırdıq. Bunun parlaq nümunəsini aşıq Kamandara ithaf etdiyi “Kamandar”, “Dillənir” rədifli şeirlərində də gördük.

*Ay ustad Kamandar, sazın dinəndə,
Yurdumun hər qarış çölü dillənir.
Nəyə çəkib hay salanda dağlara,
Möhtəşəm xalqımın dili dillənir.*

*Aşıq Qərib yaddan çıxmır bir anda,
Şahsənəmi ana-ana çalanda,
“Kərəmi”ni yana-yana çalanda,
Vətənin yamacı, yalı dillənir.*

*Ucalır sinəndən Abbasın səsi,
Sadığın, Şenliyin şirin nəfəsi,
Bil, Fikrətdi hər kəlmənin xəstəsi,
Əlində qəlbimin teli dillənir.*

Azərbaycan dastanlarına, klassik aşıqlarımızın poeziyasına, saz havalarına min bir könüldən bağlı olan Fikrət Kamandara ithaf etdiyi hər iki şeirində Kamandarın məlahətli səsinə, böyük ustalıqla çaldığı saz havalarına, məclis aparmaq istedadına vurğunluğunu bildirir. Aşıq Kamandarın vaxtı ilə Azərbaycan televiziyasında “Aşıq Qərib” dastanının nəsr hissəsini danışmasına, qoşmaları çalib-oxumasına bütün dünya Azərbaycanlılarının heyran qalmasını bir daha oxuculara xatırladır Fikrət.

Şair, Kamandarın möcüzə yaratmasının əsas səbəbi kimi, haqlı olaraq Tufarqanlı aşıq Abbasın, Türkiyənin Çıldır mahalından olan Çıldırlı aşıq Şenliyin səsinə, saz çalmasından, məclis aparmaq üslubundan öyrəndiyini, eləcə də Borçalı aşığından aşıq Əmrahın, aşıq Sadığın şagirdi olmasını ön plana çəkir. Şair bu meyarları ona görə şeirində tərənnüm edir ki, Borçalı aşığı Türkiyə-Azərbaycan ustad aşıqlarının klassik ənənəsindən, təkrarsız sənətindən öyrənmiş, kamilləşmiş və klassiklərimizin bu möhtəşəm sənətini gənclərə öyrətmişlər. Bu müqəddəs ənənə aşılıq sənətini öz kökündən, öz soyundan ayrılmağa, uzaqlaşmağa, yad meyillərə üz çevirməyə imkan verməmişdir. İstedadlı şair üç bənd şeirlə necə də zəruri, həyat əhəmiyyətli mətləbləri gələcək nəsillərə, gənc aşıqlara bir daha xatırlatmağı zəruri saymışdır. Aşıq Kamandar sənətinin kamilliyinin, təkrarsızlığının sehri, sirri nə ilə bağlı idi?!

Əvvəla, Kamandarın səsinəki şirinlik, məlahət, sazın bütün pərdələrində səsinin dağ şalələsi kimi aşılıq-deşməsi Allah vergisi idi. İkincisi, aşılıq sənətinin klassiklərindən aşıq Qurbaninin, Tufarqanlı Abbasın, Xəstə Qasımın, aşıq Alının, aşıq Ələsgərin və b. möhtəşəm sənətini kamil öyrənməsi idi. Üçüncüsü, Borçalı aşıq mühitinin korifeyləri – aşıq Sadıq, aşıq Əmrah, aşıq Xındı Məmməd, aşıq Hüseyn Saraçlı, aşıq Musa Qaraçöplü, aşıq Əlixan Qarayazılının yaratdıqları Borçalı aşıq mühitindən yə-tərincə bəhrələnməsi, bu gənc istedadın yaşadığı ulu torpağın yetirdiyi bu ustadlarla birlikdə ağır məclislər aparması, ustad-şagird ənənəsinə hörmət və ehtiram göstərməsi Kamandarı aşıq sənətinin zirvəsinə ucaltmışdır.

Oxucuların da nəzərinə çatdırmaq istərdim ki, aşiq Kamandar haqqında Fikrətin yazdığı “Dillənir” rədifli üç bənddən ibarət olan bu kiçik şeirə nə üçün belə geniş şərh verdim. Məni bu şeirə möhkəm tellərlə bağlayan nə idi?! 20 yaşlı gənc şairin Türkiyə, Azərbaycan və Borçalı aşiq mühitlərini mükəmməl bilməsi, üç bənd şeirdə bu mühitlərin Kamandar sənətinə təsirini düzgün qiymətləndirməsi idi.

Bu gənc istedad sahibi kiçik həcmli “Dillənir” şeirinin ikinci bəndində Kamandarın Azərbaycan dastanlarını kamil bilməsini, “Aşiq Qərib” dastanını Azərbaycan televiziyasında görkəmli, ustad aşıqlarımıza məxsus dadlı-duzlu dastan, nağıl dili ilə məharətlə danışması, dastanın nəzm hissələrini ən çox sevilən Azərbaycan aşiq havaları üstündə təkrarsız oxuması, bu dastanın ifası ilə bütün sənətsevərlərin, folklorşünasların, ədəbiyyatşünasların, bəstəkarların, əlli milyonluq Azərbaycan xalqının hörmət və ehtiramını qazanması, 16-17 yaşlı bu gəncin eşqli qəlbinə hopduğuna görə, sonralar Kamandara, Türk-Azərbaycan aşıqlıq sənətinə olan rəğbətini bildirməsinin tərənnümünü iki misrada şah beyt kimi təqdim etməsi oxucuların ruhuna, sevdalı ürəyinə qonmasına, yaddaşlarda müdrik kəlam kimi uzun müddət yaşamaq hüququ qazanmasına səbəb olmuşdur:

*Ucalır sinəmdən Abbasın səsi,
Sadıqın, Şenliyin şirin nəfəsi.*

Bu iki misranın qüdrəti, məna dərinliyi, tərənnüm və təsvir dairəsinin geniş areal təşkil etməsi, Türkiyə, Azərbaycan və Borçalı aşiq mühitlərinin klassiklərini – aşiq Tufarqanlı Abbası, aşiq Şenliyi və aşiq Sadıq Sultanovu düzgün, dəqiq seçməsi üç qardaş dövlətin sənətinin də bir kökdə, bir pərdədə, bir milli mənəvi dəyərlər üstündə köklənməsini oxucuların da nəzərinə çatdırır Fikrət Məmmədov.

Ömrünün bahar çağında, ilhamının coşqun anlarında, arzularının tuğyan etdiyi, aşib-daşdığı may ayında şair Fikrətin dünyasını dəyişməsi doğmalarını yandırır-yaxdığı kimi, Borçalı qələm sahiblərini də kədərləndirdi. Borçalının yaradıcı ziyalıları Fikrətin şəxsiyyətinə, qələminə, ilhamına öz şeirləri, məqalələri ilə ehtiramlarını bildirdilər.

Fikrətin böyük qardaşı Səməndər müəllim “Gözəl dağı, qollarını birçə aç...” məqaləsində yazır: “Mənim üçün əbədi diri olanlardan biri də Fikrət Məmmədovdur. Təkcə ona görə yox ki, o, mənim qardaşımdır. Həm də ona görə ki, o, ruh adamıydı. Cəmisi iyirmi illik ömrünü elə yaşadı ki, vaxtsız ölümü ilə doğmalarına bir ömürlük nisgil verməklə yanaşı, həm də özündən sonra yadigar qalan sözü ilə, daim minnətdarlıqla xatırlanacaq izi ilə də təsəlli verdi. Bir qardaş kimi təsəllini həm də onda tapıram ki, bu gün Fikrəti xatırlayan təkcə biz qohum-qardaşları deyilik.

Borçalıdan olan qələm əhli – nisbətən yaşlı nəslin nümayəndələri bir şair kimi onu yaxşı xatırlayırlar.” (“El sevəni aləm sevər” kitabı. Səh.198.)

“Salamat qal” şair Fikrətin son şeiridir. Uzaq Çitaya hərbi xidmətə gedən Fikrət əvvəlcə doğmalarıyla, dostlarıyla, sevgilisi ilə, eşqini, ilhamını coşduran dağlarla, bulaqlarla, meşələrin ətəyində bitən güllərlə, çiçəklərlə vidalaşmaq üçün Bakıdan Faxralıya gəlir. Şair əvvəlcə vurğunu olduğu Gözəl dağına müraciət edir:

*Vurğunu olduğum, a Gözəl dağı,
Gülünü sinəmə tax, salamat qal.
Bağcadı bu yerlər, bağdı bu yerlər,
Bağca salamat qal, bağ salamat qal.*

*Gəzək binələri, lap əldən düşək,
Yağışda islanaq, gün altda bişək,
Dağların alovu, odu, a şimşək,
Gurulda, nərildə, çax, salamat qal.*

*Qızılqaya qızılquşlar oylağı,
Dərmandı dərdlərə Möylə bulağı.
Dələver, nə sədi belə sübh çağı,
Çağla, salamat qal, ax, salamat qal.*

Fikrətin səkkiz şeirinin dördü – “Meşəbəyi”, “Ovçu”, “Ola”, “Xoş gəldin” rədifli şeirləri aşiq şeirinin gəraylı növündədir. Şair bu şeirlərin misra və misradaxili (4+4=8) hecalarının bölgüsünü dəqiq aparması, şeirə gözəllik verən, ahənk verən, musiqi kimi çağlamasına şərait yaradan gözəl qafiyələr seçməsi oxucuların da, aşıqların da sevincinə səbəb olmuşdur. Məs:

*Gözü sərraf, bığı şeşə, (4+4=8)
Yağlı əti çəkdi şişə, (4+4=8)
Közdə kabab bişə-bişə, (4+4=8)
Yüz-yüz vurdu meşəbəyi. (4+4=8)*

Ədəbiyyatımızda çox geniş yayılmış, aşıqların mahnılarında, sazının şah pərdələrində şahanə yer tutan qoşma növündə də şair dörd şeir yazmışdır. Bu qoşmaların üçü on bir hecalı, 6-5 bölgüsündə, “Gözəl dağı” qoşması isə 4+4+3=11 bölgüsündə yazılmışdır.

*Sazın hal əhlinə dindi, imandı, (6+5=11)
Xalların, güllərin canlara candı, (6+5=11)*

*Bizi özümüzdən alma, amandı, (6+5=11)
Laylı sonadı sazın, Kamandar. (6+5=11)*

Amansız ölüm Fikrətə yaşamaq üçün ömür versəydi, indi onun çoxsaylı kitabları işıq üzü görmüşdü. Cəmi iyirmi il yaşamış şair Fikrət Məmmədov Gürcüstan Azərbaycanlılarının ədəbiyyat tarixinin ən yeni dövrünə 7 sanballı məqalə, ruhlarda, könüllərdə, yaddaşlarda ədəbi məskunlaşan, uzunömürlü səkkiz şeirlə daxil olmuşdur. Faxralı kəndini abadlaşdıran – məktəb binası, mədəniyyət evi, məscid tikdirən, kəndə uzaq məsafədən bulaq çəkdirən xeyirxah şəxslərin, uzunömürlü, aqıl kişilərin, nağıllaşan müdrik qocaların ümumiləşmiş parlaq obrazını 115 il ömür sürmüş İsmayıl babanın şəxsində yaratmışdır. Onun bu məqalədə Faxralının din və maarif xadimləri, çoxsaylı şairləri, alimləri, tarixi şəxsiyyətləri haqqında apardığı ilk araşdırmaları bu günkü və gələcək nəsillər üçün çox gərəkli və dəyərlidir.

Fikrətin şeirləri Azərbaycan aşiq şeirinin qoşma və gəraylı növündə yazılmışdır. Bu səkkiz şeirin, yeddi məqalənin əsas ideya-məfkurə istiqaməti, fəlsəfi-didaktik dəyəri bütün dövrlər üçün aktual və yeni olmasındadır. Çünki vətənpərvərlik, insanpərvərlik, yurdsevərlik kimi milli-mənəvi dəyərlərə bağlılıq, Borçalının, Faxralının təbiət gözəlliklərinə və gözəllərinə vurğunluq onun yaradıcılığının əsas ruhunu, canını təşkil edir. Onun şeirlərinin gözəlliyi, cazibə və nüfuzetmə təsiri Azərbaycan dilinin, Azərbaycan şeirinin incəliyindən, zərifliyindən, əlvanlığından, estetik-bədii dəyərindən səmərəli istifadə etməsindədir. Bu şeirlər Azərbaycan sazının pərdələrinə, gümüşü tüllərinə tez qonan, aşığın səsinə, ruhlara hakim kəsilən havalарına çox uyğun gələn şeirlərdir. Bir də gənc şairin atalar sözlərindən, bədii ifadə və təsvir vasitələrindən, çox oynaq, çox zəngin çalarlara, musiqi ritmlərinə, ladlarına uyğun gələn doğma heca vəznimizin ruhuna, coşqun təbinə, sevdalı, eşqli könlünə hopdurduğuna görə, onun şeirləri necə də saf, necə də səmimidir.

Nə qədər ki Azərbaycan xalqı yaşayır, Azərbaycan şairləri, aşıqları yaşayır, sədəfli saz yaşayır, nə qədər ki, “Ədəbiyyat tarixi” kitabları və gənc şair haqqında yazılan məqalələr, şeirlər yaşayır, elə o qədər də Vətəni uğrunda canını fəda edən xalqımızın vətənpərvər oğlu şair Fikrət Məmmədov da yaşayacaqdır!...

ÜRƏKLƏRDƏ YAŞAYIR

Peşənin pisi-yaxşısı yoxdur deyənlər yanılırlar. Doğrudan da, heç bir peşə pis deyil, yetər ki, işinə vicdanla yanaşasan, üzərinə düşən işi layiqincə yerinə yetirəsən. Yəni işinin əsl peşəkarı olasan. Həyatda da o adamlar daha çox uğur əldə edirlər ki, işlərinə daim məsuliyyətlə yanaşır, peşələrini sevir və ondan zövq alırlar.

Əlim qələm tutandan mən də öz işinin peşəkarlarından – elimin-obamın ləyaqətli oğul və qızlarından yazmışam, onları tərənnüm etməkdən heç vaxt usanmamışam, əksinə zövq almış, hər yazını bitirəndə daxilən bir az rahatlanmışam. Bu illərdə müxtəlif peşə sahiblərindən yazmışam. Amma mən də ulularımız kimi, peşənin pisi-yaxşısı yoxdur desəm də, bilmirəm nədənsə, həkimlərə qarşı rəğbətim daha çox olub. Bəlkə də ona görə ki, həkimlər hamımızın həyatı üçün daha vacib olan bir peşənin sahibidirlər – sağlamlığımızı qoruyurlar. Həyatda da hər şey insanın sağlamlığından asılıdır. Sağlam bədəndə sağlam ruh olar deyimi də elə-belə təsadüfən yaranmayıb. Deməli, həkimlər bədənimizin sağlamlığını qorumaqla, həm də ruhumuzun sağlam olmasına xidmət etmiş olurlar.

Artıq yazının müqəddiməsindən də bəlli olduğu kimi, yenə də həkim haqda söhbət açmaq istəyirəm. Bu dəfə ağır elli Faxralının həkim oğlu, əldə-obada hamının daha çox Alyoşa kimi tanıdığı Alı Nağıyevdən...

Alı Kərəm oğlu Nağıyev 1956-cı il oktyabrın 1-də Gürcüstanda – Bolnisi rayonunun Faxralı kəndində anadan olub. Orta təhsilini də elə burada alıb. Gələcək həyat yolunu müəyyənləşdirmək, özünə bir peşə seçmək məqamında isə atasının vəsiyyətinə üstünlük verib – atası onun həkim olmasını istəyirdi. Alyoşa da elə bu istəyi reallaşdırmaq üçün 1974-cü ildə Bakıya gəlib sənədlərini N.Nərimanov adına Tibb İnstitutuna verib. Amma birinci il qəbul imtahanlarında uğur qazana bilmir, kəndə qayıdır. Həmin ilin payızında hərbi xidmətə çağırılıb. İki il Rusiyanın Murmansk vilayətində Sovet ordusu sıralarında xidmət edib. Ordudan tərxis olunduqdan sonra doğma vətənə qayıdan A.Nağıyev ali təhsil almaq – həkim olmaq arzusunu reallaşdırmaq üçün yenidən sənədlərini Tibb institutuna verib və bu cəhdi də uğurlu olmayıb.

Amma atalar yaxşı deyib ki, niyyətin hara, mənzilin də oradır. Növbəti uğursuzluq da onu məqsədindən döndərməyib. Həm də ona görə

ki, bu, həm də atasının vəsiyyəti idi və Alyoşa da buna mütləq əməl etməli idi. Müdriklərdən biri deyib ki, “sən öz məqsədinə nail olmaq üçün üç şeyə malik olmalısən: İstedada, inadkarlığa, özünə inama! Bacarmıram, bilmirəm, istəmirəm sözlərini özünə qadağan etməlisən”. Arzusuna çatmaq – Tibb institutuna daxil olmaq üçün savadla yanaşı, onda inadkarlıq da vardı və elə bu keyfiyyətlər də onu sonunda məqsədinə çatdırdı. Gecə-gündüz öz üzərində çalışıb oxuması nəhayət öz bəhrəsini verdi – 1983-cü ildə qəbul imtahanlarından uğurla çıxaraq N.Nərimanov adına Azərbaycan Dövlət Tibb institutna (indiki Tibb Universitetinə) daxil oldu. Altı illik imtahan həyəcanlı tələbəlik həyatını da arxada qoyub 1989-cu ildə institutu bitirdi. İndiki Milli Onkologiya Mərkəzində bir il internatura keçdikdən sonra Səhiyyə nazirliyinin göndərişi ilə Sumqayıt şəhərindəki Onkoloji dispanserdə cərrah-onkoloq kimi fəaliyyətə başladı. Qısa müddətdə çalışdığı kollektivdə hörmət qazandı, ixtisasını dərinlən bilən bir cərrah-onkoloq kimi tanındı. Ona inandılar, güvəndilər, etibar etdilər. Get-gedə artan hörməti, nüfuzu, ixtisasına dərinlən bələd olması ilə yanaşı, həm də təşkilatçılıq və idarəetmə qabiliyyəti onun vəzifəcə də yüksəlməsinə səbəb oldu. Çalışdığı dispanserin poliklinika şöbəsinin müdiri vəzifəsinə irəli çəkildi.

Yeri gəlmişkən qeyd etmək lazımdır ki, onun bir həkim kimi püxtələşməsində elimizin digər tanınmış həkimi, uzun illər Sumqayıtda çalışan Hübət Nağıyevin də böyük rolu olub.

Ömrünün 25 ildən çoxunu insanların sağlamlığının qorunmasına həsr edən Alı Nağıyev səhiyyə sistemində uzunillik qüsursuz xidmətlərinə görə dəfələrlə Səhiyyə nazirliyi tərəfindən Fəxri fərman və diplomlarla təltif olunub.

Təəssüf ki, həkimlik fəaliyyəti dövründə minlərlə insanın ömrünə ömür calayan, ailələrə sevinc bəxş edən və bacarıqlı bir həkim kimi hələ bundan sonra da neçə illər insanların sağlamlığı keşiyində dura biləcək olan Alı həkim 2017-ci il noyabr ayının 5-də qəfildən dünyasını dəyişdi. Qəfil ölüm onu canından da əziz sevdiyi doğma elindən-obasından, doğmalarından, əzizlərindən, dostlarından ayırdı. Bir ömür yolu başa varmadı, bir insan arzuları yarımçıq qaldı. 2017-ci il noyabrın 8-də doğmaları onu sağlığında çox sevdiyi “Mansırı” aşıq havasının sədaları altında torpağa tapşırdılar.

Artıq bir ildir ki, Alı həkim aramızda yoxdur. Amma bu yoxluq sadəcə cismani yoxluqdur. Ondan yadigar qalan isə üç övladı – iki qızı, bir oğlu və bir də onu tanıyanların qəlbindən heç vaxt silinməyəcək əziz xatirəsidir.

“QARA TORPAĞINA SÜRÜDÜM ÜZÜMÜ, ÜZÜM EL YANINDA AĞARDI, VƏTƏN”

Ümummilli lider Heydər Əliyev deyirdi: “...Dövlətimizin, xalqımızın təhlükəsizliyini təmin etmək peşəsinə sahib olmaq hər bir vətəndaş üçün şərəfli vəzifədir. Çünki təhlükəsizlik təşkilatının əməkdaşları cəmiyyətdə yüksək etimada, eyni zamanda yüksək səlahiyyətə malikdirlər. Gərək hər bir əməkdaş bunların müqabilində öz məsuliyyətini dərk edə və üzərində düşən vəzifəni yerinə yetirə bilsin”.

Təhlükəsizlik xidməti əməkdaşı üçün müəyyənləşdirilmiş bu peşə və mənəviyyət meyarları – yüksək biliyə malik olmaq, dövlətimizin daxili və xarici siyasətini, beynəlxalq vəziyyəti, qanunlarımızı yaxşı bilmək, xalqımıza və dövlətimizə, milli-mənəvi, əxlaqi dəyərlərə sədaqətli olmaq, böyük şəxsi cəsarət, iradə, dönməzlik – bütün bunlar daim siqlətini və əhəmiyyətini saxlayır. Müstəqil Azərbaycan Respublikasının mühüm dövlətçilik təsisatlarından olan təhlükəsizlik orqanları üçün xalqına və dövlətinə ləyaqətlə xidmət edən, onun təhlükəsizliyinin keşiyində dayanan, sədaqətli və vətənpərvər yeni nəsil peşəkar və ixtisaslı kadrlar hazırlanarkən, mütləq sadalanan meyarlara cavab verən nümunəvi orqan işçilərinin şəxsi və xidməti keyfiyyətləri öyrənilməli, tədqiq edilməli, təcrübələri əxz olunmalıdır. Çünki məhz onların Vətənə, dövlətə, dövlətçiliyə sədaqəti sayəsində Azərbaycan bölgənin lider dövləti kimi beynəlxalq münasibətlər və təhlükəsizlik sistemində öz layiqli yerini tutur, xalqımız rifah və sabitlik şəraitində yaşayır. Etalon sayıla biləcək belə şərəfli zabıt kadrlardan biri də haqqında söz açdığım Azad Qurbanovdur.

Azad Hüseyn oğlu Qurbanov 1966-cı ildə Faxralıda anadan olub. Orta təhsilini də doğma kəndində alıb, 1983-cü ildə Faxralı orta məktəbini bitirib. O vaxtkı qaydalara uyğun olaraq, Azad Qurbanov da ali məktəb partası arxasından hərbi xidmətə yollanıb, 1985-1987-ci illərdə ordu

sıralarında xidmət edib. Əsgərlikdən qayıtdıqdan sonra təhsilini davam etdirib.

Azadın tələbəlik illəri elə bir dövrə təsadüf edib ki, keçmiş SSRİ məkanının əksər yerlərində milli oyanış baş qaldırmışdı, Azərbaycanda isə milli hərəkət, xüsusilə də gənclər arasında milli qurtuluş mübarizəsi meylləri daha güclü idi. Gənc həmfikirləri kimi, Azad da bu qaynar həyatın içində idi. Bu dövrdə Azərbaycan həm də sonradan daha böyük faciələrə yol açacaq erməni vandalizmi, erməni separatçılarının şovinizmi ilə üz-üzə idi. Azərbaycan tarixinin mühüm mərhələsi olan bu dövrdə – SSRİ-nin dağılması və respublikamızın müstəqilliyin bir addımlığında olduğu bir zamanda Azad ali təhsilini başa vurub 1990-cı ildə Bakı şəhərində 2 saylı Yol-Təmir Tikinti İdarəsində əmək fəaliyyətinə başladı. Amma bir daha qeyd edirəm, həmin illər Azərbaycan öz tarixinin elə bir mərhələsini yaşayırdı ki, bir küncə çəkilib sakitcə öz işiylə məşğul olmaq, ölkədə baş verənlərə biganə qalmaq qeyrətli oğul üçün mümkün deyildi. Azad kimi milli ruhda böyümüş bir gənc isə əsla bu hadisələrdən kənarda qala bilməzdi. Axı söhbət Vətən torpaqlarının toxunulmazlığından gedirsə, düşmən sərhədlərimizi pozub ərazilərimizə soxulursa, necə seyrçi mövqeyində dayanmaq olar? Azad da könlünün səsini dinləyib cəbhə bölgəsinə yollandı. Daha doğrusu, 1991-1992-ci illərdə o zamanlar yenicə yaranan Müdafiə Nazirliyinin “N” saylı hərbi hissəsinin tərkibində Qarabağda erməni qəsbkarlarına qarşı döyüşlərdə iştirak etdi.

1992-ci ilin avqustundan isə o, Milli Təhlükəsizlik Nazirliyində xidmətə qəbul edilib. Burada müxtəlif əməliyyat strukturlarında əməliyyat müvəkkili və baş əməliyyat müvəkkili vəzifələrində çalışıb. Üzərinə düşən işlərin öhdəsindən məharətlə gələrək özünü doğrultduğundan, ona daha böyük vəzifələr, məsul işlər etibar olunub. Bu sistemdə xidmətinin son 10 ilində rəhbər vəzifələrdə çalışıb. Ötən illər ərzində təcrübəsi və nüfuzu ilə yanaşı, rütbəsi də artıb. Polkovnikdir. İşlədiyi müddət ərzində əldə etdiyi nailiyyətlərə görə 4 dəfə rəhbərlik tərəfindən müxtəlif medallarla təltif edilmişdir. Əlbəttə ki, Azad müəllim bu nailiyyətləri yüksək peşəkarlığı, istedadı, əməliyyat işinin təşkilində və aparılmasında səriştəliliyi ilə qazanıb. 2016-cı ildən ehtiyata buraxılıb.

Azad Qurbanov hazırda “Azərsu” Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin 4 saylı Regional Su-Kanal idarəsinin rəisi vəzifəsində çalışır.

Onunla ünsiyyətdə olmayıb, sadəcə peşə fəaliyyətindən tanıyanlar, bəlkə də düşünərlər ki, xasiyyətcə sərt adamdır. Amma bu, qətiyyənlə belə deyildir. Onun qəlbi həmişə mərhəmət hissi ilə doludur. İnsanları dinləyib, dərdlərinə şərik olmağı bacarır. Hər sadəlikdə belə, bir hikmət axtarır. Yaxşı bilir ki, adam nə qədər hikmət sahibi olsa da, qaş-qabağını tökdükdə onun nə hikmətində hikmətlik qalar, nə də sözündə gözəllik.

Biz təbiətə bəzən “Ana” deyirik və bu ifadəni boş yerdən işlətmirik. Təbiət öz qoynunda bizi bəsləyib böyüdür. Canlıların alisi olan İnsan da minilliklər boyu təbiətlə ünsiyyətdən bəhrələnib. Təbiət öz sərvətlərini bizə bəxş etməklə yanaşı, eyni zamanda ruhumuza, hiss və duyğularımıza qida verir. Təbiəti sevən adamlar mənən zəngin, həssas olur, Vətəni sonsuz məhəbbətlə sevir, dostluqda, yoldaşlıqda etibarlı, sədaqətli adamlar kimi seçilir. Təbiət qoynunda kəsilən bir tikə çörək heç vaxt unudulmur. Azad da təbiətin, təbii gözəlliklərin vurğunudur. Vaxt tapan kimi təbiətin qoynuna çıxmağı sevir. Azərbaycanın hər qarışı onun üçün əziz olsa da, daha çox doğma Faxralının, Borçalının təbiətinin vurğunudur. Faxralının hər daşından, hər qayasından uşaqlığının bir şirin xatirəsi boylanır.

Azad Qurbanov ömrünün arxada qoyduğu illərini şərəflə, üzəgəli ilə yaşayıb. Elə bir ömür yaşayıb ki, dönüb arxaya boylananda bu ömür kitabının hər səhifəsi ilə haqlı olaraq qürur duya bilər. Bu qürurdan həm də onun doğmalarına və yaxınlarına, mənsub olduğu Qurbanovlar nəslinə, eloğlularına pay düşür. Nəsil amilini Azad müəllim haqqında əvvəllər yazmış olduğum “Hünərdən doğulan ziyalı” adlı oçerkimdə də önə çəkmişdim. İndi də bu faktoru epiloq kimi vurğulamağı özümə borc sayıram. Azad Qurbanov Azərbaycanımıza, Borçalımıza, Faxralımıza və ümumiyyətlə, Türk dünyasına Şamil Qurbanov kimi alimi, millət vəkili və başqa görkəmli ziyalıları, dövlət xadimlərini, vətənpərvər döyüş qəhrəmanlarını vermiş ulu bir nəslin nümayəndəsidir. Toplumda mənə quruculuğunda və mədəniyyət yaradıcılığında əhəmiyyətli töhfələri olan bu nəsil üçün Əxlaq, Gözəllik, Bilik, Qanacaq həmişə vacib əhəmiyyət daşıyıb. Vəzifə, şan-şöhrət, etimad isə həmin dəyərlərə sadiqliyin məntiqi nəticəsi kimi onları müşayiət edib. Azad Qurbanovun da şəxsinə bütün bu fəzil xüsusiyyətlər – ziyalılıq, dövlətçilik, vətənpərvərlik, cəsarətlik, qətiyyətlilik öz təcəssümünü tapıb. Azad həm də Vətən və torpaq

Məcnunudu. Azadın Abbas Abdullanın bu misralarını dönə-dönə təkrarlamaqdan yorulmur:

**Qara torpağına sürtdüm üzümü,
Üzüm el yanında ağardı vətən !**

Azad Qurbanova Allahdan uzun ömür, cansağlığı, əzizlərinin əhatəsində xoş ömür sürməsini arzulayıram. İnanıram ki, indiyədək keçdiyi Vətənə xidmət yolu, şərəfli zabit karyerası ilə ardıcılılarına, cavan həmkarlarına yol göstərən mayak, peşəkarlıq nümunəsi olduğu kimi, bundan sonra imza atacağı gözəl əməlləri ilə də həmvətənlərinə örnək, ağsaqqallıq nümunəsi olacaqdır.

YAŞAMAQ YANMAQDIR...

Mərhum xalq şairi Bəxtiyar Vahabzadə “Ömür” adlı şeirində yazırdı:

*Yaşamaq yanmaqdır, yanasan gərək,
Həyatın mənası yalnız ondadır.
Şam əgər yanmırsa, yaşamır demək,
Onun da həyatı yanmağındadır.*

Həyatını Vətən, millət, xalq yolunda şam kimi yandıran və yandırmaqda davam edən, işığı ilə mayak kimi yol göstərən və nur saçan, dövlətə, dövlətçiliyə sədaqətlə xidmət edən, rəşadəti, hünəri, cəsarəti, iradi keyfiyyətləri ilə hətta düşməni də təəccübləndirən eloğlum Tariyel Əliyev haqqında söz açmaq istəyirəm bu oçerkimdə.

Tariyel Əhmədli oğlu Əliyev 15 dekabr 1965-ci ildə Gürcüstan Respublikasının Bolnisi rayonunda anadan olub. 1972-ci ildə Faxralı kənd orta məktəbinin 1-ci sinfinə daxil olub, 1982-ci ildə tam orta təhsilini əla və yaxşı qiymətlərlə başa vurub.

*Hərə öz ömrünə bir cürə baxmış,
Hərə bu dünyanı bir cürə anlar.
Cahanda bəs nədən zövq alacaqmış
Zəhmətin özündən zövq almayanlar?*

Əmək fəaliyyətinə 1982-ci ildə Faxralı üzümçülük sovxozunda fəhlə kimi başlayan Tariyel Əliyev 1984-cü ilədək burada çalışaraq alın tərilə, halal zəhmətlə qazanılan çörəyin şirinliyini erkən yaşlarından dadmışdır.

1984-1986-cı illərdə sovet ordusu sıralarında müddətli həqiqi hərbi xidmətdə olub. Onun əsgərliyə yollanması ilə bağlı maraqlı bir tarixçə var. Gənc Tariyel sonradan bütün ömrünü, həyatını, karyerasını şəkilləndirəcək qətiyyətli qərarı da məhz onda verib. Mənimlə bölüşdüyü xatirəsini hörmətli oxucularla paylaşım: “Yaşlı adamların yadındadır, o vaxtlar orduda “tikinti batalyonları” adlandırılan hərbi hissələr vardı. Bəziləri xidmətin asan olması səbəbindən müəyyən yollarla övladlarının məhz həmin hərbi hissələrdə qulluq etməsini istəyir və buna nail olmaq üçün müxtəlif vasitələrə əl atırdılar. Mənə gələn çağırış vərəqəsində də “tikinti batalyonu”na düşdüyümü görüb, birbaşa rayon hərbi komissarının qəbuluna getdim. Həqiqətən də kişi kimi hərbi xidmət keçmək

arzumu bildirib komandanın dəyişdirilməsinə nail oldum. Şamoyan familiarlı hərbi komissar bu addımına olduqca təəccüblənsə də, məni Daxili Qoşunların Xüsusi Təyinatlı Dəstəsinə göndərdi”.

*Ömrü az olsa da, qartal yenmədi,
Dedi, səmalarda öz oylağım var.
Ömrün azlığından gileylənmədi,
Ömrü insan kimi başa vuranlar.*

Təbii ki, yenilməz qartal qürurlu Tariyel Əliyev “kişi kimi hərbi xidmət” seçimini edəndə də, sonradan Qarabağ uğrunda şiddətli döyüşlərdə iştirak edəndə də hər şeyi, hətta ömrünün tez qırıla biləcəyini də nəzərə almışdı. Amma sabahını düşünən qəhrəman ola bilməz deyib müdriklər. 1987-ci ildə Bakı Dövlət Universitetinin Hüquq fakültəsinə qəbul olunmuş və 1992-ci ildə həmin fakültəni “hüquqşünaslıq” ixtisası üzrə fərqlənmə diplomu ilə bitirən Tariyel Əliyevin tələbəlik illəri Azərbaycanın ən yeni tarixinin keşməkeşli dövrünə təsadüf edib. Tələbə hərəkətində və Milli Azadlıq hərəkətində yaxından iştirakı ilə fərqlənib, tələbələrə ibarət könüllü dəstənin tərkibində Laçın rayonunun Yuxarı Cəmil, Aşağı Cəmil və Qazıdərəsi kəndlərinin ermənilərdən mühafizəsində və döyüş əməliyyatlarında iştirak edib. Qarabağ müharibəsi veteranıdır.

Damarlarında təmiz türk qanı axan türk oğlu Tariyel Əliyev özünün üstün savadı, qabiliyyəti, istedadı ilə gənc müstəqil Azərbaycan dövlətinin təhlükəsizliyinin təmini, dövlətçiliyimizin möhkəmlənməsi işinə mühüm töhfə vermək arzusunu həyata keçirmək üçün 1992-ci ilin oktyabr ayından Azərbaycan Respublikasının MTN (DTX) orqanlarında xidmət etməyə başlamış və 2015-ci ilin dekabr ayınadək həmin sistemdə müstəntiq, baş müstəntiq, mühüm işlər üzrə baş müstəntiq, bu orqanın Akademiyasında baş müəllim, fakültə rəisinin müavini və fakültə rəisi (dekan) vəzifələrində xidmət edib.

İstintaqını apardığı işlər içərisində Rusiya prezidenti Vladimir Putinə Bakı şəhərində hazırlanmış terror aktının araşdırılması özünün siyasi əhəmiyyəti ilə çox fərqlənmişdir. Bununla bağlı Moskvanın “ORT” televiziya kanalı geniş reportaj hazırlamış və yayımlamışdır. Digər əhəmiyyətli işləri arasında Azərbaycan Respublikasının o vaxtkı və hazırkı prezidentlərinə sui-qəsdlərin, dövlət çevrilişi cəhdlərinin, dövlətə xəyanət, dövlət əmlakını xüsusilə külli miqdarda talama və digər işlərin araşdırılmasını göstərmək olar. Bu xidmətlərinə görə dəfələrlə mükafatlandırılmış, o cümlədən, Azərbaycan Respublikası Prezidenti tərəfindən

“Hərbi xidmətlərə görə” medalı, habelə “Hərbi xidmətdə fərqlənməyə görə”, “Qüsursuz xidmətlərə görə” və 10-a yaxın digər medallar, Fəxri Fərmanlar və qiymətli əşyalarla təltif olunub, ona vaxtından əvvəl növbəti hərbi rütbə verilib.

2010-cu ildə NATO ilə əməkdaşlıq çərçivəsində Əfqanıstana yardım göstərilməsi ilə əlaqədar əfqan təhlükəsizlik xidməti zabitləri (2 general da daxil olmaqla 5 nəfər) üçün terrorçuluqla mübarizə məsələləri ilə bağlı kursun təşkilatçısı və rəhbəri olub. Layiqincə yerinə yetirdiyi bu iş həm qarşı tərəf, həm də nazirliyin rəhbərliyi tərəfindən çox yüksək qiymətləndirilib.

2015-ci ilin dekabr ayında ştat ixtisarı ilə əlaqədar ehtiyata buraxılıb. Hərbi rütbəsi polkovnikdir.

*Yüz-yüz ömür belə azdır, doğrusu,
Bir ömrü insana az sayanlara.
Haramdır bu hava, haramdır bu su,
Əylənmək eşqilə yaşayanlara.*

Zəhmətsevərliyi ilə ucalan, şöhrəti şücaətinin qanadlarında haqlayan Tariyel Əliyev yüksək əmək məhsuldarlığını, tərəvətini, damarlarındakı “iş cövhəri”ni qoruyub saxlayıb. Hazırda bank sistemində çalışır, “Aqrarkredit” QSC Şəki filialının müdir müavini.

Cəmiyyətin və dövlətin mükəmməl modelini insanın fərdi və ictimai həyatını haqda, ədalətdə axtaran tərəqqipərvər ziyalılarımızdan olan Tariyel Əliyevin qanuna hörmətinin, ədalətsevərliyinin, həqiqətpərəstliyinin şahidi olanların hamısı onun bu müstəvidə nümunə olduğunu təsdiqləyirlər. Ən müsbət cəhətlərindən biri də özünün bilik və qabiliyyətini, səy və bacarığını müntəzəm olaraq təkmilləşdirməsidir. Hansı işdə çalışmasından asılı olmayaraq Tariyel Əliyev onu tanıyanların nəzərində ciddi intizamı, qətiyyəti ilə seçilən məsuliyyətli icraçı, fəal vətəndaşlıq mövqeyinə malik ziyalı kimi ucalmışdır.

Ailəlidir, 2 övladı var. Tariyel müəllimin möhtəşəm “Ata” heykəlini öz qəlblərində ucaltmış oğlu, qızı da onun özü kimi qaynar təbiətli, coşqulu Vətən övladlarıdır. Onlara münasibətdə də yenə böyük şairimiz Bəxtiyar Vahabzadənin “Azərbaycan oğluyam” şeirindən iqtibas gətirmək istəyirəm:

*Azərbaycan oğluyam,
Odu Allah sanmışam.
Anam torpaq,*

*Atam od,
Mən oddan yaranmışam
Od kimi istiqanlı,
Seltək dəliqanlıyam.
Həyat qədər qədiməm,
Azərbaycan bayrağı
Başımın üstündədir!..
Əqidəmin, eşqimin,
Qanımın rəngi bayraq,
Bütün arzularımın,
Qızıl çələngi bayraq.*

Oğlu Fərid İqtisad Universitetini “Beynəlxalq İqtisadi Münasibətlər” ixtisası üzrə bitirmişdir, hazırda İstanbul Universitetində “Maliyyə” ixtisası üzrə magistr təhsili alır. Qızı Fəridə İqtisad Universitetində oxuyur. Hər ikisi karate ilə məşğul olur. Fərid dəfələrlə respublika çempionu, beynəlxalq turnirlərin qalibi olmuş, lakin aldığı zədə səbəbindən məşqləri dayandırmışdır. Fəridə dünya kubokunun sahibi, iki dəfə dünya üçüncüsü, sayısız-hesabsız turnirlərin qalibi olmuş, IV İslam Həmrəyliyi Oyunlarında gümüş medal qazanmışdır.

*“Bu dünya beş gündür”, – deyib hər yerdə,
Sağ ikən qəbirdə uzanan da var.
Öz alın tərilə bircə ömürdə
Yüz insan ömrünü qazanan da var.*

Şərəfli, mənalı yaşam fəlsəfəsi ilə yüzlərlə, minlərlə müasirlərinə nümunə göstərən, döyüşçüdən artıq döyüşçü, vətəndaşdan artıq vətəndaş, zəhmətkeşdən artıq zəhmətkeş, gözəl eloğlum Təriyel müəllimə dadından doyulmayan uzun ömür, möhkəm cansağlığı, sevinc dolu günlər arzulayıram.

ÖMRÜN MƏHSULDAR DÖVRÜ

Hüseynova Şəlalə Məhərrəm qızı 19 iyul 1975-ci ildə Qazaxıstan Respublikası Turqay vilayəti Arkalık rayonu Rodina qəsəbəsində anadan olmuşdur. Atası – Hüseynov Məhərrəm İsrəfil oğlu, anası – Hüseynova (Babaşova) Pürüz Muxtar qızı əslən Faxralı kəndindəndirlər və hal-hazırda Qazaxıstanda yaşayaraq sahibkarlıqla məşğuldurlar.

Ailəlidir, iki övladı var. Həyat yoldaşı – Hüseynov Mahmud Ağahüseyn oğlu Azərbaycan Respublikasının Cəbrayıl rayonunda anadan olmuşdur. O, Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin Mühəsibat uçotu və audit fakültəsini bitirib, sahibkarlıqla məşğuldur. Övladları, Hüseynli Riad Mahmud oğlu və Hüseynli Ağahüseyn Mahmud oğlu orta məktəb şagirdidir.

İki bacısı və bir qardaşı var. Bacısı – Aşırova Səbinə Məhərrəm qızı Azərbaycan Dövlət Tibb Universitetinin Pediatriya fakültəsini, digər bacısı – Hüseynova Xalidə Məhərrəm qızı Bakı Dövlət Universitetinin Tətbiqi Riyaziyyat fakültəsini və qardaşı – Hüseynov İlqar Məhərrəm oğlu Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin Kommersiyanın İqtisadiyyatı və İdarəetməsi fakültəsini bitirmişlər.

Ş.M.Hüseynova 1981-1992 illər ərzində Anğar orta məktəbində təhsil almış və orta məktəbi fərqlənmə (qızıl medalla) ilə bitirmişdir.

1992-ci ildə Bakı Dövlət Universitetinin Geologiya fakültəsinə daxil olmuş və 1997-ci ildə Universiteti “Faydalı qazıntıların axtarışı, kəşfiyyatı və planaılması” ixtisası üzrə fərqlənmə ilə (qırmızı diplom) bitirmişdir.

2003-cü ildə Azərbaycan Dillər Universitetinin Filologiya fakültəsinə daxil olmuş və 2008-ci ildə Universitetin bakalavr pilləsini bitirərək İngilis dili müəllimi diplomunu almışdır.

2008-2011-ci illər ərzində AMEA Geologiya İnstitutunun doktoranturasında “Neft və qaz yataqlarının geologiyası, axtarışı və kəşfiyyatı” ixtisası üzrə təhsilini davam etmişdir.

2016-cı ildə və “Hövizə modelləşdirilməsi texnologiyası əsasında Bakı arxipelaqı karbohidrogen potensialının qiymətləndirilməsi” mövzusunda elmi dissertasiyasını müdafiə etmiş və yer elmləri üzrə fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsini almışdır.

Ş.M.Hüseynovanın dissertasiya işin aktuallığı hövizə, karbohidrogen

sistemləri və rezervuarların modelləşdirilməsi kimi müasir geotexnologiyalar əsasında Bakı arxipelaqının dərinə gömülmüş çöküntülərinin neft-qaz perspektivliliyinin elmi əsaslandırılmasından ibarətdir. Elmi rəhbəri – AMEA-nın vitse-prezidenti, AMEA Neft və Qaz İnstitutunun direktoru akademik İbrahim Quliyevdir. İbrahim müəllim Hüseynova Şəlalənin dissertasiya işi haqqında yüksək fikirlər söyləyir: “İndiki zamanda hövzə modelləşdirilməsi texnologiyası böyük dərinliklərin neft-qazlılığı proqnozu məqsədilə nəzəri tədqiqatlar üçün əsas alət olaraq, karbohidrogenlərin generasiyası, miqrasiyası və akkumulyasiyası proseslərinin öyrənilməsində əvəzolunmaz yardım göstərir. Şəlalə Hüseynova bu müasir texnologiyayı dərinədən mənimsəmiş və ondan müvəffəqiyyətlə istifadə edərək yaratdığı kompleks geoloji-geofiziki, termobarik və geokimyəvi elektron məlumatlar bazası əsasında, Bakı arxipelaqı karbohidrogen sistemlərinin iki və üçölçülü modellərini qurmuşdur. O, karbohidrogen sistemlərinin zaman və məkanda təkamülünü izləmiş, o cümlədən, flüid-generasiya intervalını, neft-qaz ana süxurlarının karbohidrogen generasiya potensialının realizə dərəcəsini, karbohidrogenlərin miqrasiya yollarını, toplanmasını, süxurların kollektorluq potensialını, örtüklərin davamlılığını müəyyən etmiş və çökmə qatın perspektivliliyini qiymətləndirmişdir.”

Ş.M.Hüseynovanın elmi maraq dairəsi neftli-qazlı hövzələrin analizi, hövzə, karbohidrogen sistemləri və rezervuarların modelləşdirilməsi, süxurların yatım şəraiti, litoloji, petrofiziki, geokimyəvi xüsusiyyətləri, neftin palinologiyası və s. kimi istiqamətləri əhatə edir.

Ş.M.Hüseynova bir sıra elmi layihələrdə iştirak etmiş və 31 elmi məqalə və konfrans məruzələri tezislərinin müəllifi və həmmüəllifidir. Onun məqalələri respublikamızın bir sıra qəzetlərində, o cümlədən “Elm”, “Ədalət” və “Müəllim sözü” qəzetlərində dərc olunmuşdur. Onun elmi işlərinin nəticələri müxtəlif ölkədaxili və beynəlxalq konfranslarda, o cümlədən, Avropa Yer Elmləri Mühəndisləri Assosiasiyasının (EAGE) konfranslarında (Avstriya, Vyana, 2011; Niderland, Amsterdam, 2014; Fransa, Paris, 2017), Amerika Neftçi Geoloqları Assosiasiyasının (AAPG) konfranslarında (Ukrayna, Kiyev, 2010; Gürcüstan, Tiflis, 2013), Azərbaycan Neftçi Geoloqları Cəmiyyətinin (ANGC) konfranslarında (Bakı, 2011, 2012, 2015, 2017), Avropa Paleobotanika və Palinologiya konfransında (İtaliya, Padova, 2014), Beynəlxalq Palinoloji konqresdə (Braziliya, Salvador, 2016), TSOP, ICCP və AASP təşkilatlarının konfransında (ABŞ, Hyuston, 2016); RCMNS Conqresi, Afina, Yunanıstan, 2017; İranda Yer elmləri konqresində, Tehran, 2018; Avropa Yer Elmləri Baş Assambleyasının konfransında, Avstriya, Vyana, 2018; Rusiyada Yerin

deqazasiyası konfransında, Moskva, 2018; Arabian Journal of Geoscience jurnalının təşkil etdiyi konfransda, Tunis, Hammamed, 2018 müzakirə edilmiş və böyük marağa səbəb olmuşdur.

Ş.M.Hüseynova EAGE, AAPG və ANGC-nin üzvüdür və ANGC-nin nəşr etdiyi "Azərbaycan Geoloqu" elmi jurnalının redaksiya heyətinin üzvüdür.

Elmi fəaliyyətini davam etdirmək məqsədi ilə AMEA Neft və Qaz İnstitutunun elmlər doktorluğu üzrə doktoranturasına daxil olmağa hazırlaşır. Gələcək elmi işlərini neftli-qazlı hövzələrinin analizi istiqaməti üzrə aparmaq niyyətindədir.

2017-ci ildə Ş.M.Hüseynova həmmüəlliflərlə birgə akademik İbrahim Quliyevin rəhbərliyi ilə hazırlanmış "İstixana effektinin azaldılması üçün buxarlanmanın qarşısının alınması, karbohidrogen qazlarının yandırılmasının, təbii və texnogen mənbələrdən səpələnmasının azaldılması" adlı layihəyə görə Rusiyanın Təbiət Elmləri Akademiyasının (RTEA) təsis etdiyi "EcoWorld" Beynəlxalq ekoloji mükafatı laureatı olmuşdur. "Ekoloji işləmələr, resurslara qənaət edən və tullantısız texnologiyalar" nominasiyası üzrə birinci dərəcəli mükafata layiq görülmüş layihə bir sıra akademik elmi-tədqiqat institutlarının, o cümlədən AMEA Neft və Qaz İnstitutu, Riyaziyyat və Mexanika İnstitutu və RTEA-nın Neft-qaz Hasilatı Proseslərinin Sistem Tədqiqatları İnstitutu əməkdaşlarından ibarət beynəlxalq elmi kollektiv tərəfindən hazırlanmışdır. Bu Beynəlxalq mükafat AMEA Neft və Qaz İnstitutunun timsalında və onun direktoru akademik İbrahim Quliyevin simasında Azərbaycan elminə və akademik Akif Əlizadənin rəhbərliyi ilə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasında aparılan elmi-tədqiqat işlərinə Beynəlxalq elmi ictimaiyyət tərəfindən verilən layiqli qiymətdir.

Ş.M.Hüseynova 2001-ci ildə əmək fəaliyyətinə Respublika Ekoloji Təbiə və Təcrübəçilik Mərkəzinin "Təşkilatı-kütləvi" şöbəsində metodist vəzifəsində başlamışdır.

2001-2004-ci illər ərzində Khon Shipping Ltd şirkətində geoloq-məsləhətçi vəzifəsində işləmişdir.

2009-2016-cı illər ərzində AMEA Geologiya və Geofizika İnstitutunun "Neft və qaz geologiyası və geokimyası" şöbəsində mühəndis, "Hövzə modelləşdirilməsi və geotexnologiyalar" şöbəsində kiçik elmi işçi və elmi işçi vəzifələrində çalışmışdır.

2013-cü ildən pedaqoji fəaliyyət göstərir. 2013-2016-cı illər ərzində o, Bakı Dövlət Universitetinin Geologiya fakültəsində və Bakı Ali Neft Məktəbinin Neft və Qaz Mühəndisliyi fakültəsində dərslər aparmışdır.

2017-ci ildən etibarən Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universitetinin Geoloji kəşfiyyat fakültəsində ingilis sektoruna dərs deyir.

2016-cı ildən AMEA Neft və Qaz İnstitutunda elmi katib vəzifəsində çalışır.

Əlavə olaraq 2018-ci ildə AMEA Neft və Qaz institutunun Neftli-qazlı hövzələrin analizi şöbəsinin müdiri vəzifəsini icra edən təyin olunmuşdur.

Şəlalə Hüseynova hesab edir ki, elmdə və karyerasında əldə etdiyi uğurlara görə o, dahi şəxsiyyətlər – AMEA-nın vitse-prezidenti, Neft və Qaz İnstitutunun direktoru, akademik İbrahim Quliyevə və AMEA-nın prezidenti akademik Akif Əlizadəyə borcludur və minnətdardır. Elmi rəhbəri İbrahim müəllimin dəyərli məsləhətlərinin, göstərişlərinin və istiqamətləndirməsinin onun inkişafında böyük və əvəzsiz rolu olmuşdur. O, həmçinin AMEA Neft və Qaz və Geologiya və Geofizika İnstitutlarının əməkdaşlarına xüsusi minnətdarlıq bildirir, çünki onlarla ünsiyyətdə olub, elmi müzakirələrə qatılıb, onlardan öyrənərək gəlib.

YAYILSIN ELLƏRƏ ŞƏRƏFİN, ŞANIN! UCALT BAYRAĞINI AZƏRBAYCANIN!

Azərbaycan qədim idman ənənəsi ilə seçilən ölkələrdəndir. Xalqımızın dastan və nağıllarında, yazılı abidələrində də müxtəlif yarışlardan bəhs olunur. Tariximizin qədim yazılı abidəsi olan “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanlarında təkbətək mübarizə növlərindən geniş söhbət açılır. Bu mübarizələrin çox vaxt yarış

məqsədi daşması açıq-aşkar qeyd olunur. Nağıl və dastanlarda igidlər aslan, buğa, dəvə ilə güclərini sınayır, bir-biri ilə qurşaq tutub güləşirlər. Oğuz elinin igidləri, o cümlədən qızları da at çapmaqda, qılınc oynatmaqda, ox atmaqda mahir olmuşlar. Bu diyarda döyüşdə, təkbətək mübarizədə qalib gəlməyincə, igidlik göstərməyincə oğlanlara ad verməzmişlər. “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanlarının əsas qəhrəmanlarından biri Bamsı Beyrəklə Banuçiçək at çapmaq, ox atmaq və qurşaq tutub güləşməklə güclərini sınağından sonra bir-birlərinə könül verirlər.

Azərbaycan idmanının tarixi ilə bağlı fikirləri ümumiləşdirib belə bir nəticəyə gəlmək olur ki, ölkəmizdə idman çox qədim bir tarixə malik olmuşdur. Tarixən mövcud olan bu idman ənənəsi müxtəlif növlərdə qorunub saxlanmış, müasir dövrədək gəlib çatmışdır. İyirminci əsrin əvvəllərində Azərbaycan pəhləvanlarından Sali Süleyman və Rəşid Yusifovun adı bütün dünyada məşhur olmuşdur. Onlar dünyanın ən böyük şəhərlərində – Vaşinqton, Paris, Çikaqo, London, Roma kimi şəhərlərində keçirilən güləş yarışlarında böyük məharət göstərmişlər. Sali Süleyman dünya pəhləvanlarının ən təhlükəli rəqibi sayılırdı. Onu “Dağıstan şiri”, “Şərqi sevimlisi” adlandırırdılar. Bu pəhləvanın nə öz vətəninə, nə də xarici ölkələrdə bir dəfə belə kürəyini yerə vuran olmamışdır. Sali Süleyman dəmir zəncirləri asanlıqla qırır, dəmir çubuqdan düyün bağlıya bilirdi. Onun haqqında söylənilən əfsanələr bu gün də dillərdə gəzir. Rəşid Yusifov da göstərdiyi uğurları ilə həmvətənindən geri qalmamışdır. Bircə dəfə də məğlub olmayan Borçalı balası Rəşid Yusifov “Şücaətli aslan kimidir” titulu ilə belə qazanmamışdır. Onun məşhur Boa ilan ilə və Vladıqafqazda qızmış buğa ilə döyüşü, amerikalı pəhləvan

Fran-Qut, Qırğızıstan səhrasının bahadırları Brıdixin, məşhur türk pəhləvanı Qara Yusiflə güləşi dillər əzbəridir.

Lakin məlum olduğu kimi, tarixin müxtəlif dolaylarında siyasi səbəblərə görə Azərbaycan idmanı xeyli müddət dünya idmanından təcrid olunmuş, beynəlxalq aləmdə özünə layiq şəkildə təmsil olunmamışdır. Bu məsələyə münasibətdə xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyev demişdir: “Xalqımız, millətimiz genetik xüsusiyyətlərinə görə fiziki cəhətdən sağlam insanlardan ibarət olan xalqdır, millətdir. Fiziki sağlamlıq və fiziki güc, mənəvi sağlamlıqla bərabər Azərbaycan xalqına, millətinə xas olan xüsusiyyətdir. Amma bu xüsusiyyət həmişə bizim daxilimizdə qalıbdır. Keçmiş dövrlərdə də, əsrlərdən-əsrlərə pəhləvanlarımız da, güləşçilərimiz də, oxatanlarımız da fiziki imkanlarını cürbəcür oyunlarda nümayiş etdirənlərimiz də olubdur. Ancaq məlum olan səbəblərə görə bunlar yalnız öz ölkəmizin çərçivəsində qalıb, dünya miqyasına çıxmayıbdır.... Keçmiş dövrlərdə də Azərbaycanın nümayəndələri Olimpiya Oyunlarında təmsil olunmuşdur. Bəziləri yüksək nailiyyətlər də əldə etmişlər. Ancaq onlar keçmiş Sovetlər İttifaqını təmsil etmişlər. Eyni zamanda Azərbaycan tam müstəqil olmadığına görə keçmişdə Sovetlər İttifaqının ümumi komandasında Azərbaycan idman ustaları istənilən qədər, istənilən miqdarda heç vaxt təmsil olunmamışdır”.

Müstəqillik bərpa olunandan sonra ölkə idmanının inkişaf etdirilməsi üçün, şübhə yox ki, ilk növbədə dövlətin idmana münasibətində dəyişiklik yaranmalı idi. Belə dəyişiklik 1993-cü ilin ikinci yarısında Heydər Əliyevin dövlətə başçılıq etməsi dövründən başladı. Elə Sali Süleymanın, Rəşid pəhləvanın davamçıları üçün də münbit şərait formalaşdı. Dövlətin və xalqın idmana, idmançılara qayğılı və sayğılı münasibətindən faydalanaraq Azərbaycanın idman şöhrətini artıran, üçrəngli bayrağımızı dünyanın mötəbər arenalarında yüksəkliyə qaldıran, beynəlxalq miqyaslı yarışlarda qələbə qazanaraq möhtəşəm himnimizi səsləndirən igid həmvətənlərimiz çoxdur. Onlardan biri də ağırlıqqaldırma sahəsində mühüm nailiyyətlərə imza atmış eloğlumuz Asif Məlikovdur.

Əlbəttə, Asif Məlikov haqqında bu sətirləri qələmə almağımın əsas səbəbi onu təkcə fiziki deyil, həm də mənəvi cəhətdən sağlamlıq nümunəsi kimi tanımağımdır. Onunla siz də tanış olun: Məlikov Asif Məmməd oğlu 1971-ci ildə Cavanşir yurdu İsmayilli rayonunda anadan olmuşdur. 1978-ci ildə İsmayilli rayon 3 sayılı orta məktəbin 1-ci sinfinə getmişdir. 1982-ci ildə məktəbin nəzdində yaranmış güləş bölməsinə yazılmışdır. 1 il güləşlə məşğul olduqdan sonra ağır atletikaya meyil etmiş, Azərbaycan SSR-nin Əməkdar məşqçi Nüsrət Abdullayevin rəhbərliyi altında məşqləri davam etdirmiş, 1984-cü ildə rayon, 1985-ci ildə yeniyetmələr arasında Azərbaycan çempionu olmuşdur.

1986-cı ildə Asifin uğurları bir-birinə calanmışdır. Belə ki, o, 1986-cı ildə respublika çempionu və rekordçusu olmuşdur. Məhz həmin il Sumqayıt şəhərinə gəlmiş, Politeknik Texnikumunun “Avtomobilin istismarı” fakültəsinə daxil olmuşdur. Azərbaycan yığma komandasının heyətinə götürülən Asif Məlikov Krosnadar şəhərində keçirilən turnirdə yeniyetmələr arasında SSRİ çempionu olmuş və SSRİ yığma komandasının tərkibinə daxil edilmişdir. Elə həmin il SSRİ yığmasının tərkibində Bolqarıstan, Polşa, Yuqoslaviya, Almaniya Demokratik Respublikası və Kubada keçirilən beynəlxalq turnirlərdə qalib olmuşdur.

1987-ci ildə gənclərdən ibarət yığmaya götürülən Asif Məlikov Qorki (Nijni Novqorod) şəhərində keçirilən SSRİ gənclərinin IV Ümumittifaq oyunlarının qalibi olmuş və üç ümumittifaq rekordunu təzələmişdir. Bundan başqa, Moskvada keçirilən sosialist ölkələrinin kuboku yarışının qalibi olub. 1988-ci ildə Donetsk, Rıqa, Kişinyov, Kiyev, Alma-Ata, Vorosilovqrad və bir çox şəhərlərdə keçirilən yarışlarda qalib gələn Asif Məlikov ali idman təhsilinə yiyələnmək qərarına gəlib və elə həmin il Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman İnstitutuna daxil olub.

1989-cu ildə Budapeşt şəhərində keçirilən gənclər arasında Avropa Çempionatının qalibi olan Asif Məlikov ilk dəfə olaraq 18 yaşında SSRİ-nin “Beynəlxalq dərəcəli idman ustası” normasını yerinə yetirir. İstedadını görən kişilərdən ibarət yığma komandanın baş məşqçisi Vasili Alekseyev onu yığmaya dəvət edir. 1990-cı ildə İsrail, Polşa, İndoneziya, Rumıniya və Finlandiyada keçirilən yarışlarda mükafata layiq yerlər tutan Asif Məlikov 1991-ci ildə gənclər arasında İspaniyada keçirilən Avropa çempionatında qalib olur. Həmin il Koreyanın Seul şəhərində Dünya çempionu titulu qazanan həmvətənimiz bu uğurun ardından Budapeşt, Berlin, Romada keçirilən beynəlxalq turnirlərdə uğur qazanır.

SSRİ dağıldıqdan sonra ilk dəfə müstəqil Azərbaycan Respublikasının tərkibində beynəlxalq səviyyəli yarışlara qatılan Asif Məlikov 1992-ci ildə İranda keçirilən Avrasiya Çempionatında iştirak etmiş və burada beşqat dünya çempionu Oksen Mirzoyana böyük üstünlüklə qalib gəlmişdir. Onun tək-cə rəqib deyil, həm də düşmən üzərində qazandığı bu qələbə bütün xalqımızı son dərəcə sevindirmişdir. 1992-ci ildə hərbi xidmətə çağırılan Asif Ordu İdman Klubunda məşqlərini davam etdirmişdir.

Lakin həmin dövrlər müstəqil Azərbaycanın gələcəyi barədə hamı nikbin fikirdə olsa da, idman və bu kimi qeyri-istehsal sahələrinin maddi-texniki təminatı kövrək səciyyə daşıyırdı. Asif Məlikov öz istedadını qorumaq və püxtələşdirmək üçün respublikamızda uyğun şərait olmadığı üçün 1994-cü ildə Ukraynaya gedib və bu ölkənin bayrağı altında yarışlara qatılıb. 1995-ci ildə Çin Xalq Respublikasının Xuandjo

şəhərində dünya çempionu olub. Asif Məlikovun bu nailiyyətləri Ukrayna Respublikasının prezidenti Leonid Kuçma tərəfindən yüksək qiymətləndirilib və dövlət başçısı tərəfindən ona mükafat olaraq Kiyev şəhərində mənzil verilib. 1996-cı ildə ABŞ-ın Atlanta şəhərində keçirilən XXVI Yay Olimpiya Oyunlarında layiqlə çıxış edən A.Məlikov 1997-ci ildə Norveçin Stavanger şəhərində Avropa çempionu olub.

1997-ci ildə Milli Olimpiya Komitəsinə prezident seçilən cənab İlham Əliyev Asif Məlikovun uğurları barədə eşidib onu Azərbaycana dəvət etdi. Həmin ildən etibarən A.Məlikov yenidən Azərbaycan bayrağı altında iştirak etməyə başladı. Tailandda keçirilən dünya çempionatında uğurla iştirak edib dünya çempionu oldu və Azərbaycan ağır atletika tarixində ilk dəfə olaraq medal qazandı, “1997-ci ilin idmançısı” adına layiq görüldü. MOK rəhbərliyi tərəfindən evlə mükafatlandırıldı, ona avtomobil və qiymətli əşyalar hədiyyə olundu. 1998-ci ildə Finlandiyada keçirilən Avropa çempionatında qalib oldu. Həmin il Asifin həyatında mühüm bir hadisə baş verdi – o ailə qurdu.

1999-cu ildə Yunanıstanda keçirilən dünya çempionatında uğurla iştirak edən A.Məlikov Sidney Yay Olimpiya Oyunlarına vəsiqə qazandı. Lakin məşqlər zamanı bərk zədə aldığından hazırlıqlarını dayandırmaq və müalicə almaq məcburiyyətində qaldı.

Hərtərəfli istedadla, geniş maraq dairəsinə malik Asif Məlikov 2002-ci ildə Milli Aviasiya Akademiyasına qəbul olundu. Növbəti il Sofiyada keçirilən Avropa çempionatında II yeri tutdu. Kanadanın Vankuver şəhərində uğurla çıxış edərək, Afina Olimpiadasına vəsiqə qazandı və bu mötəbər idman tədbirində uğurla iştirak etdi. Asif Məlikov 2005-ci ildə Səudiyyə Ərəbistanının Mədinə şəhərində keçirilən İslam ölkələrinin olimpiadasının qalibi oldu. 2006-cı ildə isə Dominikan Respublikasının Santa-Dominqo şəhərində təşkil olunmuş dünya çempionatında uğurla iştirak etdi.

Həmin ərəfədə Aviasiya Akademiyasını bitirən Asif Məlikov Polis Akademiyasına qəbul olundu. O, özündə hiss etdiyi gücü, qüvvəni, enerjini cinayətkarlığa qarşı mübarizəyə, dövlətçiliyimizin daha da möhkəmləndirilməsi işinə xidmətə sərf etmək istəyirdi. 2009-cu ildə Avstraliyada keçirilən ustalar arasında ümumdünya oyunlarında qalib gələn Asif Polis Akademiyasını bitirəndən sonra da idmançı kariyerasını veteran kimi davam etdirdi. 2010-cu ildə Polşada, 2011-ci ildə Almaniyada, 2012-ci ildə Ukraynada keçirilən yarışlarda ustalar arasında dünya çempionu oldu.

Üç övlad atası olan Asif Məlikov gözəl ailə başçısıdır. Dövlətimizə, xalqımıza xidmət yolunu keçən A.Məlikov 2000-ci ildən daxili işlər orqanlarında çalışır. Ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin göstərişinə əsasən işlə təmin olunan Asif Məlikov hal-hazırda Sabunçu rayon Polis

İdarəsində Yetkinlik Yaşına Çatmayanlarla Profilaktiki İşin Təşkili Bölməsinin baş inspektoru vəzifəsində çalışır. Polis mayorudur.

Onun mükəmməl xidməti sayəsində bölmənin işi nəzərəcarpacaq dərəcədə dəyişib. Mayor Asif Məlikov məktəblilərlə daim təmasda olur, həddi-buluğa çatmayanlarla səmərəli iş aparır.

Sabunçu rayon Polis İdarəsinin rəisi, polis polkovniki Cavanşir Babayev dünyaca məşhur çiyindəşi barədə fərəhlə danışır, Asif Məlikovla çiyin-çiyinə çalışmaqdan məmnunluq duyduğunu bildirir: “Asif Məlikov Vətənimizin idman şərəfini ucaldan güclü pəhləvan olmaqla yanaşı, yüksək insani keyfiyyətlərə malik vətənpərvər ziyalıdır. Polis zabiti kimi təcrübəsi, müşahidə qabiliyyəti, təhlil etmək və düzgün nəticə çıxarmaq bacarığı həmişə onun karına gəlir. Mayor Məlikov daim öz üzərində işləyir, püxtələşir, bilik və təcrübəsini artırır. O, həm idman formasını, həm də peşə fəaliyyətinin tələblərindən irəli gələn yüksək fiziki hazırlıq səviyyəsini saxlamaq üçün gündəlik fiziki təmrinləri yerinə yetirməyi həyat tərzinin vacib komponentinə çevirib. Elə bu səbəbdəndir ki, ona hətta cavan həmkarları da qibtə edirlər. Onunla bir kollektivdə Vətənə, xalqa, dövlətə xidmət etmək şəxsi həyatımızın hər bir üzvünə xoş ovqat bəxş edir. Asif Məlikova dövlətçiliyimizin mühüm sütunlarından olan polis sıralarında xidmətdə və usta idmançı kimi karyerasında yeni-yeni müvəffəqiyyətlər, şəxsi həyatında xoşbəxtlik arzulayıram”.

Əlbəttə, Asif Məlikovun həyatı, onun keçdiyi idman yolu, elinə, yurduna, xalqına, millətinə, olan məhəbbəti, bu məhəb-bətdən doğan vətənpərvərliyi barədə ən mötəbər mənbə 2006-cı ildə işıq üzü görmüş “Uğur yolları” kitabıdır. Bu məlumat toplusunun müəllifləri Asif Məlikovun həmkəndlisi, İsmayılı nümayəndələrindən olan dil-ədəbiyyat müəllimi Hacıməmməd Məmmədov və ilk ixtisası tarix müəllimi olmuş mərhum idman jurnalisti Əlisgəndər Yusifovdur. Nəşrin redaktoru şair Şahməmməd Daraoğlu, bədii redaktoru çağdaş Azərbaycan poeziyasının layiqli nümayəndəsi İbrahim İlyaslıdır.

Kitabın titul səhifəsində Asif Məlikovun məşğul olduğu idman növü barədə dediyi sözlər önə çəkilib: “Ağır atletika idmanın elə bir növüdür ki, idmançı burada, sözün həqiqi mənasında, bütün ağırlığı öz üzərində hiss edir. Bu azmış kimi, daim daha böyük ağırlığa can atır. Burada tək-cə güc yox, çəkiyə yanaşmaq üçün cürət, tab gətirmək üçün dözümlü, iradə tələb olunur.”

“Uğur yolları”nı səhifələdikcə Asif kimi güclü, cürətli, dözümlü, iradəli idmançının yetişməsi üçün gərəkən zəruri şərtlərin nədən ibarət olması barədə təsəvvürlər dəqiqləşir. Şəxsən mən bir oxucu kimi nəticə çıxardım ki, əlbəttə, ilk növbədə pəhləvan olaraq doğulmaq lazımdır. Daha sonra dürüst ailədə, zəhmətlə qazanılan, mayası halal çörəklə

böyüyüb boya-başa çatmalısən. Doğma yurdun torpağından güc alıb, soyuna-kökünə söykənməlisən. Ağsaqqallara, ağbirçəklərə hörmət, müəllimlərinə ehtiram göstərüb onlardan həm təlim-tərbiyə, öyüd-nəsihət, həm də başlıcası, xeyir-dua almalısən.

Asifin erməni olimpiya çempionu Oksen Mirzoyanı İranda keçirilən beynəlxalq turnirdə məğlubiyyətə uğratması barədə kitabda yer alan xatirə qeydləri adamın damarında qanı coşdurur: “Yarışdığım 56 kq çəki dərəcəsinə Mirzoyan başda olmaqla bir neçə adlı-sanlı ştanqçı çıxış edirdi. Onlarla müqayisədə nailiyyətlərim çox az idi. Lakin mən ilk növbədə Ermənistan idmançısına sübut etmək istəyirdim ki, azərbaycanlılar da ştanq qaldırmağı bacarır və biz ermənilərdən üstünük. Mirzoyanla qarşıdurma mənim üçün prinsipial əhəmiyyət kəsb edirdi. Torpaqlarımızın bir hissəsini xəyanət nəticəsində zəbt etmiş ölkənin nümayəndəsinə hər bir azərbaycanlıya doğma və əziz olan Təbrizdə udurmaq mənim üçün ağır zərbə olardı. Mən bu məğlubiyyəti özümə heç vaxt bağışlamazdım. Yarış meydanına çıxmazdan əvvəl gözümlün qabağına bir anlığa Azərbaycanımızın mirvarisi Şuşanı, turnir ərəfəsində baş vermiş Xocalı faciəsini, erməni əsirliyində min bir təhqirlərə, işgəncələrə məruz qalan qız-gəlinlərimizi, Vətən uğrunda şəhid olmuş minlərlə oğullarımızı, anaların, bacıların göz yaşlarını, ata həsrəti çəkən uşaqları gətirdim. Bunların müqabilində mən Mirzoyana hökmən qalib gəlib xalqımı sevindirməli idim. Allahın köməyi ilə məqsədimə nail oldum!”

Asif Həcc ziyarətində də olmuşdur.

Azərbaycanın şöhrətini ucaldan igid oğullarımıza eşq olsun! Qurbaninin boynubükük bənövşəsi kimi yalnız torpağımıza əyilən vətənpərvər igidlərimizin sayı çox olsun! Onların hünərvərliklərini, qəhrəmanlıqlarını görən dostlarımız sevinсин, düşmənlərimizin bağı yarılsın! Ortada ibrət götürməli rəşadət nümunələri vardır. Ümidvericidir ki, torpaqlarımızın işğalının üstündən xeyli vaxt keçsə də, belə nümunələrin sayı artır. Mübariz İbrahimov, Fərid Əhmədov, Ramil Səfərov kimi qəhrəman vətən oğullarının şücaəti göstərir ki, zaman heç də bəzilərinin dediyi kimi, düşmənin xeyrinə işləmir, xalqımız ona yetirilən sitəmləri unutmayıb və ərazilərimizi düşmən tapdağından azad etmək üçün hər an hücum əmrini yerinə yetirməyə hazırdır. Qəhrəmanlarımızın şücaəti yetişməkdə olan gənc azərbaycanlılar nəsli üçün qeyrət, vətənpərvərlik məktəbidir. Onların adları çəkiləndə anaların bətnində körpələr pələngləşir, hətta qocalar və xəstələr belə bədbin fikirləri özlərindən kənara qovurlar. Müstəqil Azərbaycanımız üçün strateji əhəmiyyət daşıyan idman şərəfimizə şərəf qatan, düşməne – rəqibə qalib gəlmək nümunəsi göstərən, zəfər yükünü qaldırmağın yolunu öyrədən Asif Məlikov kimi Vətən övladlarını Allah qorusun!

MƏŞHUR NƏSLİN LAYİQLİ DAVAMÇISI

Məhəmməd gəncdir, amma gəncliyinə rəğmən özünə kifayət qədər karyera qura bilib. Bu gün elimin-obamın layiqli gənclərindən söz düşəndə adı qürurla çəkilir.

Onun haqqında düşünəndə yadıma ilk olaraq ataların min illərin sınağından çıxmış çox müdrik bir kəlamı düşür: “Ot kökü üstə bitər”. Doğrudan da, kökün sağlam, bünövrənin möhkəm olması mühüm şərtidir. Kök sağlam olarsa, gövdə daha mətin dayanar, möhkəm olar, ondan güc alan budaqlar isə gündən-günə boy verərək zirvələrə ucalar. Məhəmmədin mənsub olduğu Çərçilər nəslə Faxralıda adlı-sanlı nəsilərdən biridir. Çərçioğlu Hümbət sərrast atıcı, qürurlu, Borçalıda döyüşkən və igid qaçaqlardan biri kimi sayılıb, seçilib. Çərçioğlu Hümbətin adı gələndə ermənilər tülkü dəşiyi axtarıb ki, orda gizlənsinlər və onun gözüne görünməsinlər. Özündən deyən erməniləri həmişə yerində oturdan Çərçioğlu Hümbət onu hökumətə satan Solamanın oğlunu bir güllə ilə cəhənnəmə göndərüb. Belə qorxmaz oğlu eldə-obada qoruyan, ona dayaq olan kişilər olub. Məhəmmədin babası Çərçi oğlu Əhməd isə təhsil fədaisi olub. Əsrin əvvəllərində Faxralıda savadsızlığın ləğvi ilə əlaqədar kurslar təşkil olunub. Əhməd Nağıyev həmin kurslara rəhbərlik edib. Əhməd, Hümbət, Məhəmməd Nağıyevlərin bacıları Çərçi qızı Balaxanım və Yasəmən haqqında indi də əfsanələr yaşamaqdadır. Təkcə Azərbaycanda məşhur həkim kimi tanınan, bütün borçalıların sevimlisinə çevrilən Hümbət Nağıyevin adını çəkmək kifayətdir ki, bu nəsil haqda oxucuda tam təsəvvür yaransın. Təsədüfi deyil ki, bu nəsiləndən söz düşəndə ilk olaraq Hümbət həkim yada düşür, Hümbət həkimdən danışanda isə adamın gözləri önünə onun mənsub olduğu nəsil şəcərəsi gəlir.

Məhəmməd o gənclərimizdəndir ki, daim öz kökünə, elinə-obasına, ənənyə bağlıdır. Köküylə qürur duyur, öyünür, ondan güc alır, amma bu gücə güvənib arxayın da olmur. Əksinə, bu gücə əlavə güc qatmağa çalışır və buna müvəffəq də olur. Həyatda uğura aparan yolun mübarizədən keçdiyini yaxşı bilir, ona görə də qarşısına qoyduğu məqsədə çatmaq uğrunda özü inamla mübarizə aparır.

Məhəmməd Nağıyev 1983-cü ildə Sumqayıt şəhərində anadan olub. Onun tək-cə hansı ailədə böyüməsini bilmək kifayətdir ki, özünü şəxsən tanımasan belə, barəsində təsəvvürün olsun. Atası Hüseyn tək-cə Faxralı və faxralılar yanında yox, bütövlükdə Borçalıda tanınan, sayılıb-seçilən kişilərdən olub, Azərbaycanda da dərin savada malik bir həkim olması və bütöv şəxsiyyəti ilə tanınıb, ad-san qazanıb. Hüseyn Nağıyev onu tanıyanlar üçün sadəcə həkim yox, həm də güvən və məsləhət yeri, xeyirxahlıq mücəssəməsi, bir sözlə, əzizlərin əzizi idi. Onu tək-cə yaxınları, doğmaları, ailə üzvləri yox, böyüyüb boya-başa çatdığı Faxralı, canından artıq sevdiyi Borçalı və ömrünün çox hissəsini keçirdiyi can Azərbaycanda hamı məhz belə tanıyır, hər məclisdə başa çəkirdilər.

Məhəmməd orta təhsilini Sumqayıtda alıb – 1990-cı ildə 11 saylı orta məktəbdə birinci sinfə gedib. 1995-ci ildən təhsilini Sumqayıt Özəl Türk Liseyində davam etdirib. Yeri gəlmişkən onu da qeyd edək ki, liseyə də imtahan verərək daxil olub. 2000-ci ildə liseydə təhsilini fərqlənmə ilə başa vurub və elə həmin il Sumqayıt Dövlət Universitetinin filologiya fakültəsinə daxil olub. Universitetdə həm yaxşı oxuması, həm də ictimai işlərdə fəallığı seçilib, tələbə yoldaşlarının və professor-müəllim heyətinin hörmətini qazanıb.

Nahaq deməyiblər ki, haqq əmək yerdə qalmaz. Məhəmmədin çəkdiyi zəhmət də özünün ilk bəhrəsini verib – 2004-cü ildə universiteti fərqlənmə diplomu ilə bitirib. Ali təhsilini başa vurduqdan sonra Vətən qarşısındakı borcunu yerinə yetirməyə – hərbi xidmətə yola düşüb. Bir illik hərbi xidmətdən sonra əmək fəaliyyətinə başlayıb. 2005-2006-cı illərdə Sumqayıt “Araz” hazırlıq kurslarında Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimi kimi pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olub. 2006-2009-cu illərdə Beynəlxalq Tədris Mərkəzinin Gəncə filialında müəllim kimi çalışıb. Bu arada eyni zamanda təhsilini də davam etdirib – Sumqayıt Dövlət Universitetində Dünya xalqları ədəbiyyatı üzrə qiyabi magistr təhsili alıb. Gəncə şəhərindəki pedaqoji fəaliyyəti Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi tərəfindən də yüksək qiymətləndirilib, nazirliyin fəxri fərmanı ilə təltif olunub. 2009-2010-cu illərdə pedaqoji fəaliyyətini Beynəlxalq Tədris Mərkəzinin “Dədə Qorqud” filialında davam etdirib. Burada da özünün yüksək peşəkarlığı və pedaqoji ustalığı ilə fərqlənib, Beynəlxalq Tədris Mərkəzinin “İlin müəllimi” mükafatına layiq görülüb.

2010-2012-cü illərdə Beynəlxalq Tədris Mərkəzinin Bakı filialında dərsləyən M.Nağıyev 2012-2014-cü illərdə Beynəlxalq Tədris Mərkəzində ölkə üzrə Azərbaycan dili və ədəbiyyatı metodbirləşməsinə başçılıq edib. 2014-cü ildən Kaspi Təhsil Mərkəzinin Kaspi Liseyində tədris və təlim-tərbiyə üzrə direktor müavini olaraq fəaliyyət göstərməyə

başlayıb. 2018-ci ilin iyul ayında isə pedaqoji ustalığını, təşkilatçılıq qabiliyyətini və təcrübəsini nəzərə alaraq onu “Kaspi” liseyinin direktoru vəzifəsinə irəli çəkiblər.

Pedaqoji fəaliyyətlə yanaşı, Məhəmməd Nağıyevin “Ədəbiyyat” və “Kaspi” qəzetlərində elmi-publisistik və bədii-publisistik məqalələri də çap olunur.

İndiyədək keçdiyi ömür yolundan da göründüyü kimi, Məhəmməd Nağıyev qısa müddətdə bir gənc üçün böyük uğur sayıla biləcək nailiyyətlərə imza atıb. Bu, həm də gələcəkdə qazanalacaq daha böyük uğurlar üçün etibarlı zəmin, möhkəm bünövrədir.

Xırda hisslərdən uzaq olan Məhəmməd böyük arzularla yaşayır və mən inanıram ki, sağlam kökünə, qeyrətinə və qüruruna söykənən Məhəmməd onu zirvəyə aparan bu yolda inamla addımlayacaq, yeni-yeni uğurları ilə yaxınlarını, doğmalarını və dostlarını, eləcə də, bütün faxralıları sevindirəcəkdir. Mənim bu inamım həm də ondan güc alır ki, Məhəmməd böyük ziyalı, bütün varlığı, canı-qanı ilə Vətəninə, xalqına bağlı olan, bu dünyaya ər kimi gəlib, ər kimi gedən atası kimi, özünün dərin zəkası, yüksək insani keyfiyyətləri, elitar mədəni səviyyəsi, ünsiyyət qurmaq bacarığı sayəsində insanlarla tez qaynayıb-qarışması ilə seçilir. Atası kimi, böyükklə böyük, kişiklə kiçik olmağı bacarır.

“YAŞAMAQ VACİB DEYİL, YAXŞI YAŞAMAQ VACİBDİR”

İndiyədək doğma Borçalının ləyaqətli oğul və qızları haqda çox yazmışam. Və hər dəfə də böyük məhəbbətlə yazmışam, ürəkdən yazmışam, səmimi ürək sözlərimi çatdırmağa çalışmışam. Yazılarımın qəhrəmanları arasında bu gün səsi-sorağı Gürcüstanın və Azərbaycanın hüduqlarını aşaraq çox-çox uzaqlardan gələn elm adamları da var, şəfəli əlləri ilə minlərlə xəstəni yenidən həyata qaytaran həkimlər də, saz-söz adamları da var, hər birimizin həyatda uğur qazanmasında böyük zəhmət payı olan müəllimlər də, həyatda əldə etdiyi nailiyyətlərə görə ancaq əllərinin qabarına və alınının tərinə borclu olan sadə peşə adamları da... Onların arasında bu gün yaşayanlar çoxluq təşkil etsə də, artıq haqq dünyasında olsalar da yaratdıqları ilə, xeyirxah əməlləri ilə elin-obanın yaddaşında yaşayanlar da az deyil. Və onların hər biri mənim üçün sadəcə bir yazının qəhrəmanı deyil, həm də qürur mənbəyimidir. Çünki harada yaşamalarından və hansı sahədə çalışmalarından asılı olmayaraq öz əməlləri ilə doğulduqları Borçalı diyarının, bütövlükdə millətimizin başını uca edir, xalqımızın şöhrətini daha da ucaldırlar.

Gənclərimizin xoş sədasını eşitmək isə məni ikiqat sevindirir. Axı, onların hər bir uğuru təkcə özlərinin yox, xalqımızın, dövlətimizin daha işıqlı sabahına inamımızı, bütövlükdə gəncliyə güvənimizi artırır. Bu yerdə istər-istəməz alman filosofu Şopenhauerin məşhur bir fikri yadıma düşür: “Böyük zəkalar bəşəriyyətə nə verməlidirlərsə, onlar onu artıq gənclikdən toplamağa başlayırlar”.

Yəqin diqqətli oxucu artıq bu yazımda da gəncliyin uğurundan – daha bir gənc alimimizdən söhbət açacağımı duymamış deyil. Bəli, bu dəfə də bir gənc alimizdən söhbət açmaq, onu daha geniş ictimaiyyətə tanıtmək istəyirəm.

Şəhla İbrahim qızı Əlizadə 1980-ci il iyun ayının 19-da Gürcüstanın Bolnisi rayonunda anadan olub. Orta təhsilini Bakı şəhərində alıb, 1997-

ci ildə paytaxtdakı 159 sayılı orta məktəbi bitirib. Ali təhsil almaq arzusu onu Azərbaycan Memarlıq və İnşaat Universitetinə gətirib. 1997-2001-ci illərdə bu ali təhsil ocağında təhsilin magistr pilləsində oxuyaraq “İstehsalat və xidmət sahələrinin iqtisadiyyatı və idarə edilməsi” ixtisasına yiyələnib. Dörd illik tələbəlik dövründə əla qiymətlərlə oxumasının məntiqi yekunu kimi fərqlənmə diplomu qazanması elmin çətin, ancaq şərəfli yolunda daha inamla irəliləməsi üçün ona bir növ stimül olub. Təhsilini davam etdirmək qərarına gələrək həmin universitetdə magistraturaya daxil olub. 2001-2003-cü illərdə təhsilin bu pilləsində də müvəffəqiyyətlə oxuyaraq “Biznesin təşkili və idarəedilməsi” ixtisası üzrə fərqlənmə diplomu alıb.

Çoxları bəlkə də bir gənc xanım üçün ali təhsilin hər iki pilləsində müvəffəqiyyətlə oxuyub fərqlənmə diplomu əldə etməyi yetərli sayardı. Amma Şəhla xanım üçün isə bu, son hədd deyildi. “Elm əqlin çırağıdır” kimi məşhur xalq deyimini özünün bir növ həyat devizi sayaraq bu yolda “tamam” yox, “davam” dedi.

Gələcək arzularına çatmaq üçün savadı, qabiliyyəti, istedadı ilə yanaşı, qarşısına qoyduğu məqsədə çatmaq üçün həm də böyük zəhmət və inadkarlığın vacib olduğunu yaxşı bilirdi. Yaxşı bilirdi ki, klassiklərdən birinin dediyi kimi, “istedad hələ hər şey demək deyil, əgər o son dərəcə inadkar olmayan bir adama verilərsə, məhv olub gedə bilər. İstedad bircə çimdik də olsa kifayətdir, inadkarlıq isə dərya qədər olmalıdır”.

Bu inam və inadkarlıq onu yenidən Azərbaycan Memarlıq və İnşaat Universitetinə gətirib çıxardı – bu dəfə artıq tələbə kimi yox, bir vaxtlar ona dərs demiş müəllimləri ilə həmkar kimi. Əvvəlcə universitetin “Xidmət sahələrinin iqtisadiyyatı və menecment” kafedrasında baş laborant kimi fəaliyyətə başladı, sonra saathesabı dərs dedi. 2011-ci il noyabrın 26-da universitetin rektorunun əmri ilə həmin kafedraya “Sahə iqtisadiyyatı” (5312.01) ixtisası üzrə dissertant təhkim olundu.

Atalar yaxşı deyib ki, çəkilən zəhmət eç vaxt yerdə qalmaz. Hansı sahə olur-olsun, əgər zəhmət çəkdinsə, onun bəhrəsini də görəcəksən. Şəhla xanımın elmi axtarışları da, nəhayət, öz bəhrəsini verdi – 2018-ci il mart ayının 12-də “Tikinti müəssisələrində investisiya resurslarından səmərəli istifadə istiqamətləri” mövzusunda dissertasiya işini uğurla müdafi etdi və elə həmin il iyun ayının 1-də elmi işinin müdafiəsi təsdiq

olunaraq ona iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi verildi. Elimizin alimləri sırası bir boy da ucaldı.

İqtisad üzrə fəlsəfə doktoru Şəhla Əlizadə 30-dan artıq elmi məqalə və elmi-metodik işin müəllifi və həmmüəllifidir.

Şəhla xanım həm də hər bir qadın üçün həyatda ən böyük missiya olan şərəfli ana adını ləyaqətlə daşıyır. İki uşaq anasıdır.

L.N.Tolstoy yazır ki, “yaşamaq vacib deyil, amma yaxşı yaşamaq vacibdir”. Və bir də deyir ki: “Mən həyatda ancaq iki əsl bədbəxtlik tanıyıram. Vicdan əzabı və xəstəlik. Xoşbəxtlik də ancaq bu iki şeyin olmaması deməkdir”.

Həyatda özünəməxsus mövqe qazanan, yaxşı yaşamağı bacaran Şəhla xanımın indiyədək elə bir əməli olmayıb ki, nə zamansa ona vicdan əzabı çəkdirsin. Arzu edirik ki, Allah ona xəstəlikdən, ağrı-acıdan uzaq elə bir sağlam və uzun ömür nəsib etsin ki, həyatın bütün xoşbəxtliklərini görsün, şirinliyini dadsın.

BİLMƏDİYİ ŞEYİ SORUŞSA HƏR KƏS, MƏNZİLİ DÜZ GEDƏR, YOLU İTİRMƏZ

Müstəqilliyinin 25 illiyini qeyd etdiyimiz Azərbaycanda son illərdə gedən inkişaf göz önündədir. Cənubi Qafqazın lider ölkəsi olub, iqtisadi inkişaf tempinə görə dünyanın bir çox ölkələri ilə rəqabət gücündə olan, bir sıra parametrlərə görə önə çıxan Azərbaycan gündəgünə inkişaf edir, çiçəklənir. Ölkənin iqtisadi qüdrətinin güclənməsi həyatımızın bütün sahələrinə özünün müsbət təsirini göstərməkdədir. Bu gün paytaxt şəhərimiz Bakı dünyanın ən gözəl şəhərləri sırasındadır, rayonlarımızın hər biri cənnət guşəsini xatırladır. Sevindirici haldır ki, ölkəmizin Prezidenti cənab İlham Əliyev insan kapitalına xüsusi diqqət yetirir. Bu gün ölkədə hərtərəfli biliyə malik intellektual, fiziki cəhətdən sağlam gəncliyin yetişməsi üçün geniş imkanlar var. Təkcə paytaxtda deyil, bölgələrdə də dünya standartlarına uyğun idman kompleksləri, müasir tipli təhsli müəssisələri, mədəniyyət ocaqları tikilib istifadəyə verilir ki, bu da yeniyetmələrin və gənclərin sağalm, savadlı və vətənpərvər ruhda böyümələrinə zəmin yaradır. Gənclərimiz də yaradılan bu şəraiti düzgün dəyərləndirir və səmərəli istifadə edirlər. Pedaqoji sahədə çalışdığımndan, daha doğrusu, uzun illərdir ki, məktəb direktoru olduğumdan, yeniyetmə və gənclərin uğurları ilə daha çox tanış olmaq imkanım var. Elə, rəhbərlik etdiyim məktəbin nümunəsində də bunun şahidi oluram. Hər il neçə-neçə məzunumuz respublikamızın və dünyanın nüfuzlu ali məktəblərinə daxil olub yüksək ixtisaslı mütəxəssis kimi yetişirlər. Məhz onların savadlı olmalarının nəticəsidir ki, insanların müxtəlif peşə sahiblərinə, xüsusən də həkimlərə olan münasibətində də əvvəlki onilliklərlə müqayisədə dəyişiklik var. Əgər əvvəllər hər hansı bir xəstəxanaya müraciət edən pasiyent təcrübəsi çox olar deyə, daha çox yaşlı həkimlərə müraciət edirdisə, indi çəkinmədən öz sağlamlıqlarını gənc həkimlərə etibar edirlər. Çünki inanırlar ki, onlar istər ölkəmizdə, istərsə də xarici ölkə universitetlərində oxuyarkən yüksək bilik və təcrübə

qazanıblar. Gözlərim önündə böyüyən və hər uğruna sevindiyim, gələcəyinə böyük ümid bəslədiyim belə gənclərdən biri də Elvinadır.

Atası Vidadi Səlimov Elvina ilə qürur duyur. Mən bunun dəfələrlə şahidi olmuşam. Elvinadan söz düşəndə sevinci yerə-göyə sığmır. Vidadi müəllim Elvinanı yüksəkliklərdə görmək arzusu ilə yaşayır. Elvina da bu yolu uğurla gedir. Və sanki atasına demək istəyir ki, narahat olma, olacaq əməlim zirvələrə tən. Sədi Şirazi demişkən:

*Bilmədiyi şeyi soruşsa hər kəs,
Mənzili düz gedər, yolu itirməz.*

Elvina Vidadi qızı Səlimova 1986-cı ildə Gürcüstanın Marneuli şəhərində əslən Başkeçid bölgəsindən olan və əsil-nəcabəti ilə bütün Borçalıda tanınan bir ziyalı ailəsində anadan olub. Elə bir ocaqdan od alıb ki, müxtəlif peşə sahibi olan yetirmələrinin sorağı bu gün Gürcüstan və Azərbaycanla yanaşı, dünyanın bəzi ölkələrindən gəlir. Hər biri də öz bacarıqları, istedadları və xeyirxah əməlləri ilə mənsub olduqları şəcərənin, Borçalının və Azərbaycanın şöhrətini bir boy da ucaldır.

Elvina Borçalıda doğulsa da, sonradan valideynləri Azərbaycana köçdüyündən orta və ali təhsilini Bakıda alıb. 1992-ci ildə Bakı şəhərindəki 252 saylı orta məktəbdə 1-ci sinfə gedib, 2003-cü ildə 169 saylı orta məktəbi fərqlənmə ilə bitirib. Gələcək həyat yolunu müəyyən-ləşdirməkdə çox da tərəddüd etməyib. Özünün arzusu ilə valideynlərinin istəyi üst-üstə düşüb. Sənədlərini Azərbaycan Dövlət Tibb Universitetinə verib və qəbul imtahanından uğurla çıxaraq universitetin 1-ci Müalicə-profilaktika fakültəsinə daxil olub. İmtahanda yüksək bal topladığından universitetdə ödənişsiz əsaslarla oxuyub.

Şirin xatirələri ilə insanın ömründə silinməz iz buraxan tələbəlik illərində nümunəvi tələbə kimi seçilib, tələbə yoldaşlarının və professor-müəllim heyətinin hörmətini qazanıb. Zamanı dəyərləndirməyi bacarıb, oxuyub, öyrənib. Nəhayət 6 illik təhsil dövrü arxada qalıb və o, 2009-cu ildə universiteti fərqlənmə diplomu ilə bitirib. Universiteti bitirdikdən sonra bir il Akademik Mirqasımov adına Respublika Klinik Xəstəxanasında cərrahiyyə şöbəsində həkim-interna vəzifəsində çalışıb. 2010-cu ildə isə “Modern Hospital” Klinikasında cərrah-proktoloq kimi fəaliyyətə başlayıb. Belə bir nüfuzlu klinikada çalışmaq onu arxayın salmayıb, əksinə üzərinə daha böyük məsuliyyət qoyub və o, müntəzəm olaraq öz

üzərində çalışmaqda davam edib. 2011-2012-ci illərdə Türkiyədəki 19 Mayıs Universitetində cərrah-proktoloq isxtisası üzrə təkmilləşmə kursu keçib. 2013-cü ildə Türk Kolon və rektum cərrah konqresində iştirak edib. 2015-ci ildə eyni zamanda Laparoskopik Kolorektal cərrahi kurs da keçib.

Elvina Səlimova Türk Kolon və Rektum cərrahi dərnəyinin üzvüdür. Hazırda “Modern Hospital” klinikasında həkim – cərrah-proktoloq kimi fəaliyyətini davam etdirir. Gənc olmasına baxmayaraq kifayət qədər təcrübəli və səriştəli həkim kimi tanınır. Xəstələr ona güvənirlər, inanırlar.

Elvina xanım ailəlidir – bir evin xanımı, bir körpənin anasıdır. Həyat yoldaşı Əbülrəhmanov Fuad Elimxan oğlu da ali təhsillidir, “Unibank” mərkəzi aparatında məsul vəzifədə çalışır. Bu xoşbəxt ailənin daha xoş günləri hələ qabaqdadır. İnanıram ki, Elvina xanım praktik həkimliklə yanaşı, elmi fəaliyyətini də davam etdirəcək, bizi daha böyük uğurları ilə sevindirəcək. Və mən də onun hər uğurundan qürur hissi keçirərək həm özünü, həm də atasını – əziz dostum, dəyərli eloğlum Vidadi müəllimi təbrik edib, sevincinə şərik olacam.

ZƏHMƏT FƏDAISI

Məni tanıyanlar yaxşı bilir ki, uzun illərdir pedaqoji fəaliyyətlə yanaşı, həm də bədii yaradıcılıqla məşğul olur, publisistik məqalələr, portret oçerklər yazıram. Yazılarımin qəhrəmanları isə əsasən eloğullarım – Borçalının, onun ağır ellərindən olan Faxralının ləyaqətli oğul və qızları, adı hər zaman minnətdarlıqla xatırlanan el ağsaqqalları və ağbirçəklər, orta və ali məktəbdə mənə dərs demiş müəllimlərim, dəyərli elm və sənət adamları həyatda qazandıqlarımın ən qiymətliələrindən olan dostlarımdır. Yəni o

adamlardan yazmışam ki, onları yaxından tanımışam, el-oba və Vətən yolundakı xidmətlərindən halıyam, bilirəm ki, harada olmalarından asılı olmayaraq onlar hər zaman öz əməlləri ilə xalqımızın və doğma yurdun başını uca edirlər. Bu qəhrəmanlarımin arasında səsi bu gün Azərbaycan və Gürcüstanla yanaşı, MBD və Avropa ölkələrindən, hətta uzaq Amerikadan gələnələr də az deyil. Onların arasında elmin müxtəlif sahələrində böyük uğurlar qazanmış alimlər də var, həkimlər, mühəndislər, elm və sənət adamları da. Və məni tanıyanlar bir də onu yaxşı bilirlər ki, kimin və nəyin xətrinəsə yazı yazmamışam, yazanda da ürəkdən yazmışam, ürəklə yazmışam. Mənim üçün haqqında yazdığım adamın kim, yaxud kimin övladı olması, hazırda hansı vəzifəni tutması deyil, həyatda hansı mövqeni tutması, cəmiyyətdəki nüfuzu, Vətən, el-oba naminə gördüyü işlər daha vacib olub. Düşünmüşəm ki, xalqın məhəbbətini qazanmayan şəxsi nəinki bir məqalə, heç cild-cild kitablar da başqalarına sevdirə bilməz. Əməlləri ilə hər kəsin rəğbətini və hörmətini qazananlar haqqında isə yazmamaq olmaz. Daha doğrusu, belələri sənin yazıb-yazmamağından asılı olmayaraq onsuz da el-oba yanında hörmətliədirlər. Sadəcə, yazıb bir az da geniş miqyasda tanıtmmaq lazımdır ki, çoxlarına örnək ola biləcək həyat yolu haqda hamı məlumatlı olsun.

Bəli, qeyd etdiyim kimi, mənim üçün əsas olan insanın şəxsi keyfiyyətləridir. Fərqi yoxdur hansı işlə məşğul olursan, yetər ki, işinə vicdanla yanaşasan, işinin peşəkarı, səmimi və dürüst olasan. Necə deyərlər, böyük Nizami Gəncəvi demiş, yarımçıq papaqçı olmayasan.

Həyatda qazandığı hər şeyə görə, Allahın verdiyi qismətlə yanaşı, bir də yalnız alnın tərinə və əllərinin qabarına borclu olan dostlarım az deyil. Fərsət düşdükcə onlar haqqında da yazmışam və indiyədək işıq üzü

görmüş kitablarımda da belə yazılar çoxdur. Bu yazımda da belə insanlardan biri haqda söhbət açmaq istəyirəm.

Nazim Əmir oğlu Bayramov əslən Borçalının ağır eli olan Faxralı kəndindəndir. 1960-cı il sentyabrın 23-də Bolnisi rayonunun Qoşakilsə (bəlkə də Qoşaisə demək daha doğru olardı) kəndində anadan olub. Burada orta məktəbi bitirdikdən sonra 1978-ci ildə hərbi xidmətə çağırılıb, iki il Litva Respublikasının Vilnüs və Kaunas şəhərlərində o zaman ki Sovet ordusu sıralarında xidmət edib. 1980-ci ildə hərbi xidmətdən tərxis olunduqdan sonra gələcək həyat yolunu müəyyənləşdirmək qərarına gəlib, bir peşənin qulpundan tutmaq istəyib. Böyüklərdən eşitdiyi məlum bir həqiqətə söykəlib: “Peşənin pisi-yaxşı olmur, o peşə ilə məşğul olanın pisi-yaxşısı olur. Əgər öz işinə vicdanla yanaşsın, ondan zövq alacaqsansa, həyatda da uğur qazanacaqsan”.

Bu düşüncələr onun gələcək həyatında mühüm rol oynayıb. Çoxlarının adı baxdığı, amma hamının da ehtiyac duyduğu bir peşəni seçib – dərzi olmaq qərarına gəlib. Özü də bu peşənin sirlərinə daha mükəmməl yiyələnmək üçün təhsil almağı vacib sayıb – 1981-ci ildə Başqırdıstan respublikasının paytaxtı Ufada dərziçilik üzrə kollecə daxil olub, 1983-cü ildə burada təhsilini müvəffəqiyyətlə başa vurub.

Təhsilini başa vurduqdan sonra doğma Borçalıya qayıdan Nazim Əmir oğlu Marneulidəki dəri məmulatları fabrikində ixtisası üzrə əmək fəaliyyətinə başlayıb, burada 1992-ci ilədək şöbə müdiri vəzifəsində çalışıb. 1992-ci ildə o dövrün iqtisadi çətinlikləri üzündən fabrikin bağlanması və üstəlik ölkədəki digər çətinliklər səbəbindən Azərbaycana üz tutub, Bakıda dərzi kimi fəaliyyətini davam etdirməyə başlayıb. Həmişə də peşəsinə vicdanla, məsuliyyətlə yanaşsın, öz ləyaqətini və mənliyini hər şeydən uca tutub. Düşünüb ki, dünyaşöhrətli qırğız yazıçısı Çingiz Aytmatovun dediyi kimi, əgər bir insanın əlindən varını alsalar, ölməz, amma varlığının tapdalanmasına dözməz. Ona görə də mənliyini və ləyaqətini hər şeydən uca tutaraq öz işi məşğul olub. Elə buna görə də işi-gücü həmişə başından aşıb.

Nazim Bayramov həm də nümunəvi ailə başçısıdır. 1986-cı ildə ailə qurduğu ömür-gün yoldaşı Sona xanım da onun kimi dərzidir. Yəni hər ikisinin işi insanların daha zövqlü geyinmələrinə, daha gözəl görünmələrinə xidmət etməkdir. Başqalarını gözəlləşdirdikcə özləri də bundan mənəvi zövq alır, mənən dincəlirlər.

Bu xoşbəxt ailənin üç övladı var. Qızları Turac tibb bacısıdır, oğul övladları Musa isə mühafizə işçisidir. Ailənin digər oğlu Murad isə Aviasiya Akademiyasında oxuyur, üçüncü kurs tələbəsidir. Dərslərini əla oxuması onun gələcəkdə savadlı və peşəkar bir hüquqşünas olacağından xəbər verir.

FUTBOLUMUZUN FƏXRİ

Peşəkar, istedadlı futbolçunun taleyinin qisməti təkcə şöhrət, yüksək qazanc deyildir. Ağır fiziki təmrinlər, yorucu məşqlər, qidalanma və həyat tərzində bir çox məhrumiyyətlər, oyunda alınan zədələr futbolçunu bütün karyerası boyu müşayiət edən çətinliklərdir. Bu oçerkdə haqqında söz açdığım, adını Müstəqil Azərbaycanın idman tarixinə qızıl hərflərlə yazdırmış və uğurlarını artırmaqda olan Ruslan Oxu.az saytına verdiyi müsahibədə deyir ki, yaxşı idmançı olmaq üçün zəhmətə qatlaşmaq azdır: “İlk növbədə yaxşı insan olmalısan. Təbiyəli, əxlaqlı olmaq idmanla məşğul olan insan üçün daha çox vacib olmalıdır. Çünki biz idmançılar daha çox göz önündə oluruq və gənc nəsle örnək olmalıyıq”.

Ruslan İbrahim oğlu Abışov 10 oktyabr 1987-ci ildə ölkəmizin paytaxtı Bakı şəhərində anadan olub. Binəqədi rayonundakı 246 sayılı məktəbdə orta, Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi İnstitutunda (indiki Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyası) ali təhsil alıb.

Ruslan hələ 4 yaşında ikən atası İbrahim kişi onu böyük qardaşları Sərxan və Elxanla birlikdə 8-ci mikrorayondakı “FŞM” kimi tanınan stadionu aparıb. Qardaşları oynayır, Ruslan isə baxırmış. İki il sonra Sərxan onu özü ilə götürüb Uşaq-Gənclər Futbol Məktəbinə yazdırıb və bu addım Ruslanın gələcək taleyini müəyyənləşdirib. Oxuduğu orta məktəbdə müəllimə işləyən anası Ruslanın savadı ilə qayğılansa da, seçiminə qarşı çıxmayıb. Böyük arzularla, qəti fikirlə qədəm qoyduğu futbol meydançası onu tədriclə milli idmanımızın ən aparıcı simalarından birinə çevirib. 14 yaşındaykən yetirməsi olduğu, ölkə idmanının bayraqdarı sayılan “Neftçi” Peşəkar Futbol Klubunun gənclərdən ibarət heyətinə, 15 yaşında isə Türkiyə superliqasında iştirak edən “Dənizlispor”un Futbol Akademiyasına dəvət alıb. “Dənizlispor”un gənclərdən ibarət komandasında bir il çıxış etdikdən sonra ailə vəziyyətiylə əlaqədar Azərbaycana qayıdıb və 16 yaşında “Neftçi” PFK ilə ilk professional müqaviləsini bağlayıb. 18 yaşında “Neftçi”nin kapitanı olan Ruslan klub tarixinin ən gənc kapitanı kimi tarixə düşüb.

Ruslanın milli komanda karyerası zəngindir və zənginləşməkdə davam edir. O, Azərbaycanın “U-17”, “U-19” və “U-21” komandalarında kapitan kimi ümumilikdə 45 oyun keçirib və 5 qol vurub. 2009-cu ildə almaniyalı baş məşqçi Bert Foqtsun dəvətiylə Azərbaycan milli futbol komandasının heyətində debüt edib. Milli komandada meydana çıxdığı 60 oyunda 4 qol vurub.

Alman mütəxəssis Berti Foqts onun barəsində deyib: “Ruslan kimi futbolçunun nəyə görə Avropanın tanınmış klublarının birində oynamamağı mənə hər zaman qaranlıq qaldı. Axı bu futbolçuda bütün lazım olan keyfiyyətlər var idi. Peşəkarlığı ilə məni heyran edən Ruslan Abışovu əbəs yerə milli komandanın kapitanı təyin etməmişəm. Bu cür futbolçularla işləmək həqiqətən də insana zövq verir”.

İngiltərə milli komandasının sabiq kapitanı Toni Adams Ruslana simpatiyasını belə ifadə edib: “Ruslanın ilk dəfə oyununu görəndə köməkçilərimdən bu futbolçunun kim olduğunu soruşdum. Əvvəlcə onun hansısa avropalı futbolçu olduğunu zənn etdim. Çünki meydana etdiyi bütün hərəkətlər onun yüksək səviyyəli futbolçu olmağından xəbər verirdi. Tərəddüd etmədən deyə bilərəm ki, Ruslan hazırda Azərbaycanın ən yaxşı futbolçusudur. Gələcəkdə hər hansı bir Avropa klubuna rəhbərlik etsəm, Ruslanı böyük məmnuniyyətlə öz komandamda görmək istəyirəm”.

Rusiyanın Əməkdar məşqçisi, öz ölkəsinin 2 dəfə “Ən yaxşı məşqçi”si seçilmiş Kurban Berdiyev də onun haqqında yüksək fikirlər

söyləyib: “Ruslan Abışovu hələ 18 yaşında olarkən izləmişdim. Avstriyada “Neftçi” ilə mənim baş məşqçisi olduğum “Rubin” arasında keçirilən oyun zamanı Abışovu bəyənib dərhal komandama dəvət etdim. “Rubin”də olduğu müddətdə hamı tərəfindən yüksək hörmət və rəğbət qazandı. Azarkeşlərin də sevimlisinə çevrilən Ruslan, ölkəsini Rusiyada layiqincə təmsil etdi”.

Ağır atletika üzrə üçqat dünya çempionu, polis mayoru Asif Məlikov da Ruslana azarkeşlik edir: “O, fiziki cəhətdən sağlam, texniki və səviyyəli, görkəmli futbol mütəxəssisləri tərəfindən də yüksək qiymətləndirilən oyunçudur. Dünya şöhrətli pəhləvanlarımız Rəşid Yusifov, Kamandar Məcidov və Fərid Mansurovu yetirən Borçalı torpağı Ruslan kimi idmançısı ilə də fəxr eləyə bilər. Mən Ruslana uğurlar və qələbələr arzulayıram”.

Bu yerdə xatırlatmağa dəyər ki, Ruslan Borçalının ağır ellərindən olan Faxralı kəndində çox böyük hörmət və nüfuz sahibi olan şair Nəbi Miskinin hörmətlə vəsf etdiyi Alməmmədoğlu Möylənin nəticəsidir. Onun mənsub olduğu Alməmmədli nəslə Faxralının köklü nəsilələrindən biridir. Bu nəslin yetirmələri olan dəyərli ziyalılar, xeyirxah insanlar Borçalıda və onun hüdudlarından kənarlarda da məşhurdurlar. Faxralı kəndində uzun müddət təsərrüfat rəhbərləri olmuş İsrail Məmmədov, Əli Xəlilov və Aslan Əliyev, elm və təhsil fədailəri Qara Hübətov, Şamil Qurbanov, Əməkdar jurnalist Məmməd Məmmədov, Yasin Xəlilov və Arif Əliyev kimi ünlü kişilər yetirmiş bir nəslin nümayəndəsidir Ruslan İbrahim oğlu.

Ruslanın “igidləklə ucalan” doğma Faxralı kəndində aşağı və yuxarı orta məktəblərdəki görüşü maraqlı tarixi bir görüş oldu. Kəndimizin gözəl ağsaqqallarından biri hörmətli Hacı Həmid müəllimin, İsmayıl müəllimin, Cümşüd müəllimin, yaxın qohumu (bibisi) Fatma xanım Aslan qızının çıxışları xüsusilə yadda qaldı. Həmin tarixi görüş Ruslanın dünyagörüşünü bir az da zənginləşdirdi.

Mərkəz müdafiəçisi və dayaq yarım-müdafiəçisi mövqeyində çıxış edən solaxay Ruslan komandasının hücum xəttinə məhsuldar ötürmələri və vurduğu qollarla faydalı dəstək verib. 06.09.2008-ci il tarixdə Azərbaycan-Farer adaları, 18.11.2009-cu il tarixdə Çexiya-Azərbaycan, 29.03.2011-ci il tarixdə Belçika-Azərbaycan, 07.09.2012-ci il tarixdə Azərbaycan-İsrail, 07.06.2013-cü il tarixdə Azərbaycan-Lüksemburq oyunlarında qol vurub. “Azərbaycan-Lüksemburq”, “Belçika-

Azərbaycan”, “Türkiyə-Azərbaycan”, “İsrail-Azərbaycan” matçlarında “Man of the match” (“oyunun ən yaxşısı”) seçilib.

Ruslan 2006-2012-ci illərdə ilk peşəkar komandası olan “Neftçi”nin heyətində bir çox uğurlar qazanıb. O, meydana çıxdığı 300 oyunda 44 qol vurub.

2012-ci ildə “Neftçi”nin ən prinsipial rəqibi olan “Xəzər-Lənkəran”a transfer olmaqla Azərbaycan futbol tarixinin “Ən bahalı futbolçu”su olub.

2013-cü ilin yanvarında isə Rusiyanın “Rubin” klubuna transfer olunub. Burada Avropa oyunları da daxil olmaqla 11 oyunda meydana çıxıb.

Qazandığı titulların sırası da artmaqdadır. 2010-2011 və 2011-2012-ci illərdə “Neftçi”nin heyətində “Ölkə çempionu” olub. 2009-2010-cu ildə ölkənin “Ən yaxşı mərkəz müdafiəçi”si, 2010-2011-ci illərdə ölkənin “Ən yaxşı dayaq yarım müdafiəçi”si, 2012-ci ildə “Azərbaycanın ən yaxşı futbolçusu” seçilib.

2017-ci ildə Bakıda keçirilən 4-cü İslam Həmrəyliyi Oyunlarında milli komandamızın kapitanı kimi çempion olub və turnirin ən yaxşı müdafiəçisi seçilib. Bu nailiyyətdən sonra ölkə prezidenti İlham Əliyevin rəğbətini qazanan komanda üzvləri yüksək mükafatlara layiq görülüb. Cənab Prezident bu uğura görə milli komandanın baş məşqçisi ilə yanaşı Ruslan Abışova da xüsusi təşəkkürünü bildirib.

Daim öz üzərində çalışan Ruslan “nə qədər ki futboldayam, öyrənəcəyəm” deyir. Zəhməti ilə ucalan Ruslan Abışov heç vaxt ucuz şöhrət dalınca qaçmayıb, kəsə yolla nailiyyət əldə etmək istəməyib. Atası bu barədə KİV-ə maraqlı bir hadisə danışib: “Ruslanın 17 yaşı olanda ona dedim ki, gəl səni əsas komandaya təklif etdirim. Tanış var idi, onun vasitəsilə nəşə etmək olardı. Özünü yerə-göyə çırpdı ki, heç kimə heç nə demə. Qoy özləri mənim oyunumu görüb, bəyənib, çağırıqlar. Sən heç kimə heç nə demə. Deyirdi ki, tapşırıqla getsəm, hamının yanında gözü kölgəli olacam, mənə hörmət etməyəcəklər. Nə başınızı ağrıdım, imkan vermədi. Elə oldu ki, İdman Akademiyasına qəbul olan ildə, sağ olsun Qurban Qurbanov, Ruslanı əsas komandaya dəvət etdi. O vaxt heyətdə ən gənc futbolçu idi”.

Azarkeşlərin dəstəyinə böyük əhəmiyyət verən Ruslan onlarla hər görüşdən zövq duyduğunu, pozitiv enerji aldığını deyir. Əsas azarkeşləri isə öz ailə üzvləri, əzizləridir. 7 yaşından onu qolundan tutub futbola aparan qardaşı, hazırda “İdman Azərbaycan” televiziya kanalının əməkdaşı

Sərxan İbrahimov Ruslanın meneceridir. Sportal.az saytının “Taym-aut” layihəsinə verdiyi müsahibədə Ruslan bu barədə söyləyib: “Qardaşım mənə hər kəsdən yaxşı tanıyır. Xasiyyətimə bələddir. Hər problemimlə maraqlanır. Bir sözlə, həm futbolda, həm də futboldan kənarda bütün işlərimə kömək edir. Ən çox onun məsləhətlərinə qulaq asıram. Çünki pis oynadığım zaman iradəni bildirir. Onun dediyindən nəticə çıxarıram. Düzdür, bəzən psixoloji vəziyyətimi nəzərə alaraq, pis oynayanda ürək-dirək verib”.

Xeyriyyəçiliyi sevən, kasıba, kimsəsizə əl tutan Ruslan Allah adamıdır, Həcc ziyarətində olub. Özünün dediyi kimi, “dəhşətli dərəcədə” hər şeyə tez inanan adamdır: “Ürəyim çox yumşaqdır. Çoxları da buna görə mənə qınayır... Düzünü desəm, hamını yaxşı adam kimi görməyə çalışıram. Zaman keçdikcə, daha dəqiq bilirəm ki, o, necə biridir”.

2016-cı ildə ailə quran Ruslan artıq özü də atadır. 2018-ci ilin avqustunda qız övladı dünyaya gəlib. Yenidən oyunçuları sırasına qayıtdığı doğma komandası “Neftçi” ölkə çempionatında liderlik edir.

Ruslan hələ gəncdir, enrijilidir. İnanıram ki, daha böyük uğurları hələ qabaqdadır. Şübhə yoxdur ki, gözəl oyunu ilə həm klub, həm də milli komandaları ilə birgə möhtəşəm qələbələrə imza atacaq, azarkeşlərini, futbolsevər həmvətənlərini, ailəsini, mənsub olduğu nəslə sevindirəcəkdir.

ZINQIROVLU SƏS

Haqqında söz açdığım Xəlil Qaraçöp 1978-ci il martın 6-da Gürcüstanda – Qaraçöp mahalında dünyaya gəlib. Hazırda təxminən 24 min nəfər əhalinin yaşadığı qədim Qaraçöp mahalı tarixdə özünəməxsus qəhrəmanlıqları, igidliyi ilə ad çıxarmış türklərin əzəli-əbədi məskəni, Türk Dünyasının müqəddəs yerlərindən biridir. Bu yurd saz-söz adamları, öz sözünün ağası olmuş kişiləri, bu kişilərə arxa durmuş qadınları ilə tarixə düşmüş, alimlər, şairlər, sənətkarlar yetişdirmişdir. Ümumiyyətlə, o torpaq da Borçalı mahalı kimi, sazın, sözün məskənidir.

İnsan dünyaya gözünü açandan gördüyü yaxşı şeyləri götürür. Xəlil də dünyaya göz açanda başı üstündə saz görüb, böyüdükcə özünü sazsız, sözsüz təsəvvür etməyib. Klassik saz havalarını sevib, oxuyub.

Mən Xəlil haqqında sözlərimi Aşıq Kamandarın şeirindən bir bəndlə başlamaq istəyirəm:

*İncədən incədi, zərifdən zərif,
Mərifət bağından min cür gül dərib.
Nadir istedadlı, təbiət verib,
İlhamında nə qüvvəsi görünür.*

Xəlili televizorda da tez-tez görürük. Həm də necə görürük: Oturuşu yerində, duruşu yerində, səhnə mədəniyyəti yerində, səsi, avazı yerində. Elə bil o səliqə-səhman, ağıl, kamal Xəlilə haqdan gəlib, çünki Xəlil ünsiyyətçi, ağıllı-kamallı, gözəl ziyalımız, sənəti yüksək sənətkarlıqla, yüksək səviyyədə yaşadan müğənnimizdi.

Xalq sevməyən şairi, sənətkarı, müğənnini, insanı tərif dolu məqalələr, ithaflar yaşada bilməz. Xəlil üçün də ən yaxşı ölçü, meyyar xalqın sevgisidir. Hamının hörmətini qazanan Xəlilin özünü də, səsini də xalq sevir, dəstəkləyir. Xəlil bu gün yüksək səhnə mədəniyyətinə, çoxqun daxili ehtirasa, emosional duyğulara malik ifaçı kimi qəbul olunur, sevilir, dəyərləndirilir.

Bir türk aşığı var – Maqsud Fəryadi, onun repertuarından “Ürəyi yansın” mahnısının Xəlil oxuyanda televiziya verlişinin aparıcısı təklif edir ki, bəlkə, Maqsud da sizə qoşula. Maqsud cavab verir: “Məndə bu səs hardandı? Məndə bu səs olsa, yeri-göyü titrədərəm, dünyaya fərman verərəm, bu şərqi Türkiyədə ilk dəfə mən oxudum, məndən sonra da bir neçə şərqiçilər, müğənnilər oxudu, amma Xəlil, mən sənə ürəyindən öpürəm, bundan sonra mən o mahnını oxumayacam. O mahnı sənə olsun, verdim sənə”.

Gərək necə böyük ürək sahibi olasan ki, bu sözü deyə biləsən. Xəlil, sözün həqiqi mənasında bax belə sənətkardı.

Xəlilin hər uğuruna sevinmişəm, sevinmişik, bütün xalqımız sevinib, bundan sonra da sevinəcəyik.

Bizim məclislərin həmişə yuxarı başında Türk dünyasının böyük söz fatehi, xalqımızın ilhamlı oğlu Zəlimxan Yaqub əyləşib. Hər ikisi mənim 60 illik yubileyimdə iştirak ediblər. Xəlil həmin məclisdə oxuyanda Zəlimxan Yaqub dedi: “Görürsüz, bir səsə baxın, elə bil yerin təkindən, qayalardan, daşlardan süzülüb gəlir, dumduru – durnanın gözü kimi. Xəlilin bu səsi xalqımızın sərvətidir, bu sərvəti qorumaq lazımdır. Hamımız qorumalıyıq Xəlili və onun səsini”.

Bu, həqiqətən böyük şairimizin müğənnimizə verdiyi ən yüksək qiymətdi.

Xəlilin bir ayağı Azərbaycanda, bir ayağı Borçalıda, bir ayağı Rusiyada el şənliklərindədi. Bu da ondan irəli gəlir ki, Xəlili bütün dünya azərbaycanlıları sevir, qəbul edir.

Xəlil Qaraçöp özü xatırlayır ki, 1985-ci ildə orta məktəbin I sinfinə gedib, ondakı musiqi meylini, istedadını isə təxminən IV-V siniflərdə oxuyanda aşkar ediblər. Sınıf rəhbəri olmuş Lalə müəllimə musiqi dərində onu dinləyib, “sənə nə gözəl səsin var”, – deyib. Sonra da müəllimə Xəlilə diqqət ayırmağa, onu hazırlamağa başlayıb. İlk məktəb tədbirində Məmmədbağır Bağırzadənin repertuarından “Ay sallanıb gedən yar” mahnısını gözəl ifa edib, bütün müəllimləri, şagird yoldaşları və valideynlər tərəfindən bəyənilib. Sonra keçirilən dostluq görüşlərində “Bağa girdim üzümə” mahnısını və başqa mahnıları onunla tərəf-müqabil kimi çıxış edən Çəmənlı adlı sinif yoldaşı ilə birgə oxuyub. Orta məktəbi bitirdiyi 1995-ci ilin Novruz bayramında rəhmətlik Xeyirxəbərov Əhməd müəllimin təşkil etdiyi konsertdə Xəlilə də meydan veriblər. Dostların, yoldaşlarının xahişi ilə Mahsun Kırmızıgülün “Sevdiyəm”, İbrahim

Tatlısəsin “Haydı, söylə” mahnılarını məlahətlə ifa edib. Sonradan həmin tədbirə toplaşmış təxminən 2-3 min nəfər dinləyicinin istəyini yerinə yetirərək, Xəlil daha bir neçə mahnı oxuyub. Bu konsert Xəlilin böyük izdihamı qarşısında ilk çıxışı idi və bu imtahandan üzüağ, alqış sədalarının altında alnıaçıq çıxdı. Artıq bütün musiqiçilər də, əhali də tanıdı ki, belə bir gözəl səsə malik gənc müğənni var.

Orta məktəbi bitirəndən sonrakı iki il ərzində Xəlil el şənliklərində dostların təşəbbüsü ilə Hacıbaba Hüseynovun “Aşik oldum – dilim yox, bülbül oldum – gülüm yox” mahnısını və başqa korifey sənətkarların repertuarından seçmə mahnılar ifa edib. Lakin cavanlara xas olan dikbaşlığı, məğrurluğu Xəlili qoymayıb ki, toylarda camaatın sifarişini yerinə yetirsin, hər yetənin ağılından keçən havanı ifa etsin. 1997-ci ildə onu dostu, həm də sinif yoldaşı olan Eldəniz inandırır ki, mütləq professional müğənni olmalıdır və Xəlili öz ansanblına qatmaq üçün qarşına çətin şərt qoyur: “Sən mahnı oxusan mən gitara çalacam, oxumasan, mən də gitaranı atıram”. Xəlil razılaşmaq məcburiyyətində qalır. Valideynlərinin də xeyir-duasını alıb bu işə qoşulur. 2000-ci ildə Şamo İsayevin yanında yarım il tədris keçən Xəlil muğam ifaçılığında da öz bacarığını təkmilləşdirir. Şamo İsayev məxsusi Xəlil üçün repertuar hazırlayır. Sonrakı bir neçə ili Xəlil Qaraçöp Rusiyada və Qazaxıstanda yaşamış, mütəmadi olaraq Vətənlə əlaqədar olmuşdur. Qazaxıstanda “Axısxa” türk cəmiyyətinin musiqi dərnəyinin solisti olub, çoxlu sayda konsertlərdə əhəmiyyətli tədbirlərdə iştirak edərək, özünün yüksək ifaçılıq qabiliyyətini nümayiş etdirmişdir.

2009-ci ildə Bakıya qayıdan Xəlil dostları Aşıq Ramin Qarayevin, Ariz Hüseynovun və başqalarının təkidi ilə müsabiqələrə qatılmağa qərar verir və 2011-ci ildə “Xalq ulduzu – 5” yarışına çıxaraq 2-ci yeri qazanır. Sonrakı illərdə isə dostlarının tövsiyəsi ilə Azərbaycan Milli Konservatoriyasına daxil olur.

Xəlil, Azərbaycan muğam sənətinin korifeylərindən olan Xalq artistləri Alim Qasimov və Arif Babayevdən çox şey öyrəndiyini deyir, həmişə onlar haqqında qədirşünaslıqla danışır. Xüsusilə də Arif Babayevdən çox şey öyrəndiyini vurğulayır, onu özünə ustad hesab eləyir, “zəhməti mənümçün əvəzsizdi”, – deyir. Arif Babayev də həmişə Xəlilə deyir ki, “sənin səsin xüsusi sədi, tarixdən gələn, Xan əmidən gələn, sıra ilə gələn səslərdəndi, zıncırovlu sədi”.

Xəlil Qaraçöp Azərbaycanın paytaxtı Bakıdan və başqa bölgələrdən olan sənətkarların Borçalıya səfərlərinin təşkilində də fəallıq göstərir. Onun dəvəti ilə Borçalıya təşrif buyurub konsert proqramı ilə çıxış edən Aybəniz Həşimova bu barədə verdiyi müsahibədə necə hərəkətlə qarşılanmasından danışdı. Deyib ki, bizim gələcəyə həmvətənlərimiz çox sevinirdilər. Onların getdikləri hər yerdə ayaqları altında qurbanlar kəsilib, Küçələrdə onları Azərbaycan bayrağı ilə qarşılayırlar.

Aybəniz Həşimova Tiflisdə H.Əliyevin büstünün qarşısında Səməd Vurğunun “Azərbaycan” şeirini söyləyəndə Xəlil Qaraçöp də “Azərbaycan” mahnısını ifa edib.

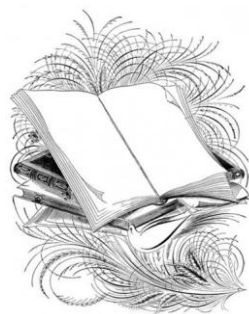
Hal-hazırda Bakıda yaşayan Xəlil rəhmətlik anasının ruhunu şad edən, ixtiyar yaşlı atasının qəlbini sevindirən qayğıkeş övlad, dörd qardaşına, iki bacısına arxa-dayaq olan təəssübkeş qardaşdır.

Sözümün canı ondadır ki, Xəlil Qaraçöp gənc yaşlarından başlayaraq Azərbaycanın hüdudlarından kənarda tanınıb, səsi bəyənilib, ifalarına layiq olduğu qiymətlər verilib. Bu tanınma, bu qiymət Xəlil Qaraçöpə məxsus olsa da, geniş mənada Azərbaycan mədəniyyətinin uğuru, milli musiqi ifaçılığı sənətimizin dünya meridianlarında inamla addımlamasının daha bir təzahürüdür.

Xəlilin istedadına güvəndiyim, zəhmətsevərliyinə əmin olduğum üçün inamla deyirəm ki, bu sevimli sənətkar qarşıdakı illərdə də özünün yaradıcılıq səhifələrinə yeni-yeni naxışlar əlavə edəcək.

KİTAB QİYMƏTLİ ZİNƏTDİR.

H.Zərdabi

UCA SÖZÜN İŞİĞNDA YAZILAN KİTAB

Zəlimxan Yaqub haqdan gələn haraydı. Heç vaxt görə bilməzsən ki, Zəlimxan Yaqub öz fikrini ifadə etmək üçün söz tapmaqda çətinlik çəksin. Çünki söz ona haqdan gəlib. Mərhum alimimiz, iki çağırış Milli Məclisin deputatı olmuş Şamil Qurbanov yazılarının birində qeyd edir ki, Zəlimxan Yaqub qeyri-adi, fəvqəladə istedad sahibdir.

Zəlimxan Yaqubdan yazan çoxdur. Bu da faktdır ki, Zəlimxan Yaqubdan kim yazırsa, hamısı ürəkdən yazır, kim onun haqqında söz deyirsə, ürəkdən deyir. Onlardan biri də bizim folklorşünas ziyalımız, tədqiqatçı **Musa Nəbioğludur**. Çox zəhmətkeş ziyalı olan Musa müəllim Borçalı və borçalılar haqqında külli miqdarda yazıların, kitabların müəllifidir. Zəlimxan Yaqubun şəxsi arxivində çalışan, onun kitablarının tərtibçisi olan, əsərlərinin hamısını bir ələkdən keçirən dəyərli tədqiqatçıdır Musa Nəbioğlu. Eyni zamanda Zəlimxan Yaqubun sədrlik etdiyi Azərbaycan Aşıqlar Birliyinin katibi və “Ozan dünyası” jurnalının baş redaktorudur Musa Nəbioğlu. Zəlimxan Yaqubun necə fanatı olmasını, Zəlimxan Yaqubu sözün həqiqi mənasında necə sevdiyini bu günlərdə işıq üzü görən “Sözün Zəlimxan zirvəsi” adlı monoqrafiyasında bir daha deyib Musa Nəbioğlu.

Monoqrafiyada boğazdan yuxarı söz yoxdur, birnəfəsə oxunur. Monoqrafiyanı oxunaqlı eləyən bir səbəb də Musa Nəbioğlunun seçdiyi tədqiqat istiqamətləri üzrə böldüyü fəsilləri məhz Zəlimxan Yaqubun öz sözləri ilə adlandırması, Zəlimxan Yaqub yaradıcılığına məhz onun öz poeziya çırağı ilə işıq salmasıdır: “Zaman səni dana bilməz”, “Sözdü bu dünyada hər şeydən şirin”, “Haqdan gəlib haqqa gedən yorulmaz”, “Mən elə Türkün ruhum”, “Qarabağ ən çətin sualdı, qardaş”, “Mən dünyanı durultmağa can

atdım”, “Sarıldığım sazdı mənim”, “Böyüklərin qədrini ancaq böyüklər bilər”, “Şair bu dünyanı boşuna gözməz”, “Təbiət Allahın şah əsəridi”, “Allahın sözünü sevənlər yazır”, “Öləndə də qəbrim qədər Azərbaycan torpağıyam”, “Bu dünya əbədi dirilərindi”...

Musa Nəbioğlu zamanəmizin görkəmli elm, ədəbiyyat və incəsənət adamlarının, ictimai-siyasi xadimlərin Zəlimxan Yaqub barədə söylədikləri yüksək fikirlərdən də yeri gəldikcə sitat gətirir ki, bu da onun şair haqqında indiyədək yazılanları da səbir və ustalıqla izləməsini göstərməklə yanaşı, monoqrafiyanın dəyərini daha da artırır. Oxucu, müəllifin qənaəti ilə yanaşı, Xalq şairi haqqında deyilmiş çox qiymətli digər fikirlərlə də tanış olmaq inkarı əldə edir. Bu qəbildən aşağıda göstərdiyimiz bir neçə nümunə Zəlimxan Yaqub şəxsiyyətinin böyüklüyünü, onun çoxşaxəli yaradıcılığının zənginliyini sübut etməklə, həm də tədqiqatçı

M.Nəbioğlunun gərgin zəhmətindən, yorulmaz axtarışlarından xəbər verir: “Zəlimxan yeganə şairdir ki, Azərbaycanda heç bir təbliğata ehtiyacı yoxdur” (X.R.Ulutürk); “Zəlimxan Yaqub Azərbaycan mühiti və şeiri üçün gərəkli olduğu bəlli olan Borçalı mühiti ənənələrini Kürün o tayından, bir regiondan – bölgədən ümumvətən mühiti səviyyəsinə çıxarmağı və yaşatmağı bacarmışdır” (akademik İ.Həbibbəyli); “Zəlimxan Yaqub Azərbaycanın, ümumən türk dünyasının dünyaya bəxş etdiyi o böyük şairlərdəndir ki, onun yaradıcılığının cövhərində, mayasında ilahi istedadın enerjisi, Tanrıdan gələn güc, qüdrət var, əgər belə olmasaydı, o, Zəlimxan Yaqub olmazdı!..” (akademik N.Cəfərov); “Zəlimxan Yaqub poeziyamıza qaynar təbi, ənənəyə, ədəbi meyarlara yüksək bağlılığı və öz taleyi, bənzərsiz dəsti-xətti ilə gələn şairdir” (professor Q.Paşayev); “Şairlik Tanrıya qovuşmağa ən böyük cəhd, poeziya həmin cəhdi reallaşdıran vasitə, bu vəhdətə aparan yoldur. Zəlimxan bu yolun inadkar yolçusudur. Həmin yolu o, güclü istedadının işığında gedir” (professor N.Şəmsizadə); “İlham aləmi, gerçək şair olanların həmişə, şair təbiətli adamların arabir, qalanlarının isə bu haqda elə-belə təsəvvürü olan yerdir. Zəlimxan həmişə bu aləmdədir: hər yerdə, bütün vəziyyətlərdə. Onun elə bir sözü yoxdur ki, özü demiş, “mayalı, özüllü” ilhamdan gəlməsin” (akademik X.Məmmədov) və s.

Qürur duyuram ki, Musa Nəbioğlu böyük söz fatehi haqda yazdığı kitabda məndən də sitat gətirir: “Elə buradaca şair, publisist, bacarıqlı maarif təşkilatçısı, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü Səməndər Məmmədovun Zəlimxan Yaquba sevgisindən doğan şeirdən bir bəndi xatırlatmaq istərdim:

*Söz mülkündə alınacaq, üzünə,
Həm ürəkdi, həm qələmdi, həm varaq.
İlhamıyla uca dağdı, uca dağ,
Ucalıqdan heç etmədi Zəlimxan,
Aləm bilir, möcüzədi Zəlimxan”.*

Zəlimxan Yaqubun müasiri olmağı bəxtə yazılmış xoş qismət hesab eləyən Musa müəllim şairin şeirinin sirrini belə açıqlayır: “Zəlimxan Yaqub şeirinin sirri ondadır ki, o, sözünü Tanrının yerdə, insanların isə Tanrı yanında elçisi kimi deyir. Onun sözləri ilahidən güc aldığından oxucu qəlbinə nur çiləyir...”

Bəli, haqdan gəlib, haqqa doğru gedir yorulmadan Zəlimxan Yaqub. Özü demişkən:

*Sözdü bu dünyada hər şeydən şirin,
Haqdan gəlib haqqa gedən yorulmaz.*

Bir bənzətmə var, deyir ki, “filankəs elə bir zirvədir, ona baxanda adamın papağı düşür”. Mənim də tanıdığım bir zirvə var – o da Zəlimxan Yaqub zirvəsidir. Birmənalı demək olar, uca zirvələr səltənətidi yeri Zəlimxan Yaqubun. O, həm də bu dünyanın əbədi dirilərindəndi. Şeirlərinin birində haqlı olaraq deyir:

*Baxmağa güzgüsü, aynası yoxdu,
Yüz il yaşasa da, mənası yoxdu.
Diri ölümlərin dünyası yoxdu,
Bu dünya əbədi dirilərindi.*

Canını, ruhunu verir sözə Zəlimxan Yaqub. Bu dünyanı boşuna gəzmədi. Hara getdisə, ordan bir çələng götürdü. “Allahın şah əsəridi” deyib vəsf elədiyi təbiətin gülü, çiçəyi də Zəlimxan Yaqub poeziyasında daha da ətirləndi, tərəvətləndi, daha da gözəlləşdi.

Allahın sözünü yazıb Zəlimxan Yaqub həmişə. Allahın sözünü sevənlər yazar. Sevməyi bacarmayan adam isə sevilə bilməz. Zəlimxan Yaqub həm sevməyi bacarıb, həm də birmənalı şəkildə xalqı, milləti tərəfindən sevilib.

“Öləndə də qəbrim qədər Azərbaycan torpağıyam”. Vallah, bilmirəm, vətənpərvərliyi bundan daha təsirli ifadə etmək olar, ya yox! Təpədən-dırnağa dək Azərbaycandı, Azərbaycan torpağıdı Zəlimxan. Və Azərbaycan durduqca Zəlimxan Yaqub yaşayacaq, Zəlimxan Yaqub poeziyası, əbədi diri qalacaq. Zəlimxan Yaquba məxsus bütün bu və sadalamadığım digər fəzil xüsusiyyətləri hörmətli ziyalımız, sözün həqiqi mənasında dostum Musa Nəbioğlu o qədər gözəl, o qədər incəliklə qələmə alıb ki!.. Təsəvvür edin, Zəlimxan Yaqub yaradıcılığı üzərində Musa Nəbioğlu elə səbirlə, elə

təmkinlə işləyib ki, sanki aşığın barmaqları sazın pərdələri üzərində zildən-bəmə, bəmdən-zilə yeriymiş kimi.

Söz yox, Zəlimxan Yaqub yaradıcılığına Musa Nəbioğlundan sonra da müraciət edənlər olacaq. Birmənalı demək olar ki, kim buna cəhd edəcək, bəhrəsini görəcək. Həm öyrənəcək, görüb-götürəcək, həm də alqışlanacaq.

Ürəklə görülən hər iş, ürəklə yazılan hər yazı bəyəniləndi, alqışa layiqdi. Monoqrafiyanın redaktoru, filologiya üzrə elmlər doktoru, professor Qəzənfər Paşayev kitaba “ön söz”ü elə ürəklə yazıb ki, tədqiqatın obyektinə də, tədqiqatın səviyyəsi də, ona verilən bu dəyər də bir növ uyğunluq təşkil edir. Qəzənfər müəllimin yazısından həm Zəlimxan Yaquba, həm də Musa Nəbioğluna bəslədiyi məhəbbət açıq-aydın sezilir. Və elə Musa müəllimin özünü də eşq ilə yaşayıb-yaradan kəs hesab edirəm. M.Nəbioğlu bu monoqrafiyada hər bir sözün üzərində nanə yarpağı kimi əsib və nə yazıbsa, ürəknən yazıb.

Azərbaycan ədəbiyyatına, ədəbiyyatşünaslığına, Zəlimxansevərlərə 2015-ci ilin ilk böyük hədiyyəsi, sevinc töhfəsi olan bu kitabın işıq üzünə görməsi münasibətilə təbrikə ünvan olanlar sırasında əlbəttə ki, Musa Nəbioğlu ilə Qəzənfər müəllimin də adı yanaşıdır. Ona görə də zəng edib hörmətli professorumuza xüsusi təşəkkürümü bildirdim.

Q.Paşayev Musa Nəbioğlunun “Sözün Zəlimxan zirvəsi” monoqrafiyasını çox yüksək dəyərləndirir: “Zəlimxan xoşbəxt şairdir. O, bu dünyada o dünyalığını qazanıb. Sevərək yaşayan, ümumxalq məhəbbəti qazanan, sevilən şair əbədilik qazanıb. Və nəhayət onu da deyim ki, Musa Nəbioğlu bütün əsər boyu şairin poeziyasından dərin məhəbbətlə söz açmış, ortaya şairə layiq bir əsər qoymuşdur. Bizə qalırsa, tədqiqatçının “Sözün

Zəlimxan zirvəsi” əsəri şairin sahilsiz ümmana bənzər yaradıcılıq yoluna işıq tutan tədqiqat işi olmaqla bərabər, Zəlimxan Yaqubun poeziya aləminə uğurlu səyahətdir”.

Qəzənfər müəllim çox düzgün müşahidə edib ki, Musa Nəbioğlunun ürəyi, qələmi, bütün vücudu Zəlimxan Yaqub yaradıcılığı üstündə köklənib: “Tədqiqatçı sinonimlərdən, antonimlərdən, xalq deyimlərindən Zəlimxan necə istifadə edib, öz əsərində eləcə istifadə edib. Bəzən adama elə gəlir ki, tədqiqatçının monoqrafiyasını deyil, Zəlimxan Yaqubun poeziyasını oxuyursan, şairin özünü dinləyirsən”.

Musa Nəbioğlu kitabın sonuncu – “Nəticə” bölümündə çox yerində qeyd edir ki, Z.Yaqubun zəngin və çoxşaxəli yaradıcılığını tam tədqiqata cəlb etmək üçün cild-cild kitablar yazılmalıdır. Monoqrafiyasının ərsəyə gəlməsinə səbəb olan amilləri sadalayarkən M.Nəbioğlu qeyd edir ki, son illərdə Zəlimxan Yaqubun şəxsi arxivi ilə tanışlığı, onun şeirləri ilə yanaşı, məqalələri, müsahibələri və çıxışlarından ibarət kitablarını, eləcə də son illərdə şairin yaradıcılığında mühüm hadisəyə çevrilən 13 cildlik əsərləri külliyyatını nəşrə hazırlamağı bu böyük söz ustasının yaradıcılığı ilə daha yaxından tanış olmağına imkan verib. Özünün qeyd etdiyi kimi, Z.Yaqubla mütəmadi görüşləri, söhbətləri, bir şair və şəxsiyyət kimi keçdiyi ömür yoluna yaxından bələdliyi də bu işdə M.Nəbioğluna əlavə stimula verib. Musa Nəbioğlu etiraf edir ki, Zəlimxan Yaqubu yetişdirən mühiti, onun keçdiyi həyat və yaradıcılıq yolunu yaxından bilmədən onun poeziyasına baş vurmaq çətindir. Ona görə də monoqrafiyanın “Zaman səni dana bilməz” adlı ilk bölümündə xalq şairini şöhrətin zirvəsinə gətirən yola nəzər salan M.Nəbioğlu bu qənaətə gəlir ki, şairin şöhrətin bugünkü zirvəsinə gəlib çatmasının səbəbi Allahın verdiyi istedadla yanaşı, onun böyüdüüyü mühit, ünsiyyətdə olduğu görkəmli saz və söz adamları və bir də gərgin zəhmət, yaradıcılıq prinsiplərinə sədaqət və ardıcılıqdır. Monoqrafiyada Zəlimxan Yaqubun yaradıcılığına bir neçə aspektdən yanaşan tədqiqatçı müraciət etdiyi şeirlərdə şairin SÖZə qarşı məsuliyyətinin, həssaslığının, ucuz söz dalınca qaçmadığının şahidi olmuşdur.

Zəlimxan Yaqubu aşiq sənətinə bələd olduğu qədər də bu sənətin təbliğatçısı, təşviqatçısı və bu gün həm də təşkilatçısı kimi təqdim edən Musa Nəbioğlu şairin aşiq sənəti ilə bağlı poema, şeir və məqalələrinin geniş oxucu kütləsinin rəğbətini qazandığını qeyd etməklə yanaşı, folklorşünaslıq elmi üçün də böyük əhəmiyyət kəsb etdiyini vurğulayır.

Zəlimxan Yaqubun şairlikdən əlavə, həm də fəal ictimai xadim kimi fəaliyyətini xatırladan M.Nəbioğlu millət vəkili Zəlimxan Yaqubun ünsiyyətdə olduğu məşhurlara, Azərbaycanın dövlətçilik, ictimai-siyasi fikir tarixində, elmin, mədəniyyətin, ədəbiyyatın inkişafında böyük xidmətləri olmuş şəxsiyyətlərin barəsində yazdığı əsərləri qədirşünaslıq nümunəsi adlandırır.

Musa Nəbioğlu öz tədqiqatında Zəlimxan Yaqubun poeziyası ilə həyat hekayətlərini, iştirakçısı olduğu olayları ələqələndirir. Bu sıradan Zəlimxan Yaqubun məşhur “Çin qızı, Çin gözəli” şeiri ilə bağlı maraqlı tarixçəni qeyd etmək olar: “Çin qızı, Çin gözəli” şeirini söylədiyi məclisdə bir gözəl qızın, belə bir gözəl şeirin niyə Azərbaycan gözəlinə yox, Çin qızına yazıldığına etiraz edərək bayıra çıxmasına cavab olaraq yazdığı bir şeirdə şair üzünü həmin gözələ tutaraq, küsmə məndən, gözəl mələk, gözəlləri Allah mənim kimi qulları üçün şah yaradır, – deyir:

*Bircə gözəl yaradıbsa, bütün Çinə qurban olum,
Hansı dindən olur-olsun, mən o dinə qurban olum.
Yaradanın eşq adlanan hikmətinə qurban olum,
Yeri-göyü sevmək üçün insanda tamah yaradır!
(“Küsmə məndən”)*

Zəlimxan Yaqubun “Mənim bircə dinim var, dinimin adı sevgi” şeirində də sevginin bəşəriliyinin önə çəkildiyini nəzərə çatdıran Musa Nəbioğlunun sözünə qüvvət olaraq, Ulu Peyğəmbərimizin “elm öyrənmək üçün Çinə də get” nəsihətini xatırlatmağı vacib bilirəm. Doğrudan da, Musa Nəbioğlunun dürüst tədqiq etdiyi kimi, “Çin qızı, Çin gözəli” şeiri Çin qızının timsalında harada yaşamasından, hansı dinə mənsub olmasından asılı olmayaraq, şairin gözələ və gözəlliyə verdiyi qiymətdir.

Monoqrafiya müəllifin çox geniş elmi dünyagörüşə, mütaliyəyə, dünya ədəbiyyatı nəhənglərinin bəşər mədəniyyətinə bəxş etdikləri incilərə bələd olduğunu üzə çıxarır. M.Nəbioğlu təkcə Zəlimxan Yaqub barədə söz deyən müqəddir fikir sahiblərindən deyil, başqa zamanlarda, başqa ölkələrdə yaşamış, başqa xalqların nümayəndələri olan mütəfəkkir və mütəkəllimlərdən iqtibaslar gətirir. Polşa şairi V.Vorskanın fikirlərini xatırladır: “Fəlsəfə elmləri doktoru – çox təmtəraqlı səslənir. Amma poeziya elmləri doktoru yoxdur axı. Əgər belə olsaydı, şairlik peşəsi xüsusi təhsil tələb edərdi”. L.Tolstoyun sözlərini yada salır: “Hər kəs həqiqətə, gerçəkliyin idrakına öz xüsusi yolu ilə gedir. Mən də yazı ilə”. Latın Amerikasız yazıçısı Varqas Lyosanın sözünü təqdim edir: “Ədəbiyyat gerçək həyatdan daxilən narazı olmağın məhsuludur” və s. Və gəlin razılaşaq ki, M.Nəbioğlunun bunlarla müqayisə müstəvisinə gətirmək məqsədi olmasa da, Zəlimxan Yaqubdan gətirdiyi sitatlar daha tutarlı, daha dərin görünür: “Zəlimxan Yaqub da deyir ki, şair hər gün şair olmur, gündə bir kitab yarada. Şairin ilhama, Tanrıya bağlı anları, saatları var. “Allah! Allah!” deyib yazmağa başlayan şairin əsərin son nöqtəsini qoyanda Haqqa hesabat verməyi də var. Hər yazdığından sonra Haqqa hesabat verənlər isə Yaradana yaxın olur.

*Uca şeiri yaradanlar
yeri göyə bağladılar.*

*Yaradana yaxın olan
imzaları, adları var”.*

Monoqrafiya müəllifi yaradıcılığını tədqiq etdiyi Zəlimxan Yaqubun heç vaxt birinci olmağın məsuliyyətindən qorxmadığının altını cızmış; yad sözlərə və özgə düşüncələrə yönəlməməsini təqdir etmiş; çağdaş dövrümüzdə poeziyada klassik ənənənin, poetik dilin şiriniyinin və özünəməxsusluğunun qorunub

saxlanmasında Zəlimxan Yaqubun müstəsna xidmətlərini vurğulamış; onun istər şair, istərsə də bir insan kimi həmişə xalqın yanında olmasını alqışlamış; cəmiyyətdəki naqisliklərə, eybəcərliklərə, ağsaqqal sözünün eşidilməməsinə dözə bilməyən şair-vətəndaş kimi etiraz səsinə ucaltmasına xüsusi diqqət yetirmişdir.

M.Nəbioğlu çox doğru olaraq qeyd edir ki, Zəlimxan Yaqub kimi zəngin yaradıcılığa malik olan bir şairin bütövlükdə yaradıcılığına ayna tutmaq, ona tədqiqat prizmasından yanaşmaq üçün bir monoqrafiya olduqca azdır. Musa müəllim haqlı olaraq hesab edir ki, toxunduğu mövzuların hər biri ayrılıqda bir monoqrafiyanın, bir dissertasiyanın mövzudur. Zaman-zaman bu mövzuların daha əhatəli şəkildə tədqiq olunacağına şübhə etməyən M.Nəbioğlunun bu sözləri Z.Yaqub yaradıcılığının hüdudsuzluğunu, əhatə genişliyini əks etdirsə də, müəyyən mənada monoqrafiya müəllifinin təvazökarlığını da ortaya qoyur. Və mən hər şeyə rəğmən tədqiqatçının Zəlimxanın poeziya aləminə bu səyahətinin çox uğurlu alındığını təkrar-təkrar təsdiqləməyi vacib bilirəm. Uğur həm də ondan bəllidir ki, monoqrafiyanı oxuduqca Z.Yaqubun şeirlərini də təkrar-təkrar oxumaq istəyi, mənəvi ehtiyacı yaranır adamda.

Bir daha müəllifi, monoqrafiyanın ərsəyə gəlməsində əməyi keçən hər kəsi və əlbəttə ki, tədqiqatın canlı obyektı olan Xalq şairi Zəlimxan Yaqubu təbrik edirəm. Arzu eləyirəm, Allah Zəlimxan Yaquba cansağlığı, uzun ömür versin ki, onun yaradıcılığına baş vuran səyyahlara özü bələdçilik eləsin.

2015

“ZƏLİMXAN ÖZÜ VAR XATİRƏLƏRDƏ”

ƏBƏDİYAŞAR XALQ ŞAİRİNƏ HƏSR OLUNMUŞ YAZILAR TOPLUSU İŞIQ ÜZÜ GÖRÜB

Ötən ilin sonuna yaxın ölkəmizin ədəbi həyatında baş vermiş, qədirşünaslıq nümunəsi kimi dəyərləndirilən əhəmiyyətli hadisələrdən biri də dünyamızın böyük söz fatehi, Xalq şairi Zəlimxan Yaqubun 2016-cı ilin yanvarın 9-da dünyasını dəyişməsindən sonra haqqında dərc olunmuş yazılar və ona ithaf olunmuş şeirlərin toplanmış olduğu “Zəlimxan özü var xatirələrdə” adlı kitabın işıq üzü görməsi oldu. “Elm və təhsil” nəşriyyatında çap olunmuş kitabın nəşrə hazırlayarı və redaktoru respublikanın Əməkdar mədəniyyət işçisi Musa Nəbioğludur.

Kitabda ön səhifələrdə möhtərəm Prezidentimiz İlham Əliyevin və görkəmli dövlət xadimlərinin şairin ölümü ilə əlaqədar birgə imzaladıqları nekroloq yer alıb, şairin son mənzilə yola salındığı vida mərasimindən, Fəxri Xiyabanda dəfnindən hazırlanan və rəsmi dövlət kütləvi informasiya vasitələrində getmiş reportajlar dərc olunub. Görkəmli şair və yazıçıların – Sabir Rüstəmxanlı, Musa Yaqubun, Nəriman Həsənzadənin, Fikrət Qocanın, Əbülfət Mədətoğlunun, Xeyrəddin Qocanın, Qəşəm Nəcəfzadənin, Səadət Butanın və başqalarının xatirə oçerkləri və şeirləri, millət vəkili Əflatun Amaşovun, Qənirə Paşayevanın, Elşən Musayevin, alimlərdən professor Qəzənfər Paşayevin, Nizaməddin Şəmsizadənin, Qulu Məhərrəmlinin, tanınmış jurnalistlər Akif Aşırlının, Emin Elsevərin, Məzahir Süleymanzadənin, İslam Əliyevin, Xətai Əzizovun, Ləman Ələşrəfqızının və digərlərinin şairə, onun əziz xatirəsinə həsr etdikləri publisist yazıları yer alıb.

Musa müəllimə minnətdaram ki, Zəlimxansevərlərin bu şanlı siyahısında mənim “Ölüm bilsəydi ki, kimi öldürür, özü ölərdi xəcalətindən” adlı məqaləmə də yer ayırıb. Elə həmin məqaləmdə yazdığım bu sətirlərin altını bir daha cızmaq istəyirəm: *“Söz mülkünün bükülməz biləkli pələngidi Zəlimxan Yaqub. Nə qədər xalqımız var, Zəlimxan Yaqub da var. Çünki Zəlimxan Yaqub və onun poeziyası həmişə sağdı, həmişə diridi. “Öləndə də qəbrim qədər Azərbaycan torpağıyam”, – deyirdi Zəlimxan Yaqub. Doğrudan da, təpədən dırnağadək Bütöv Azərbaycandı, Vətən torpağıdı Zəlimxan Yaqub...”*

Demiş olduqlarımdan, yazmış olduqlarımdan bu xatırlatmalarım o anlama gəlməsin ki, Zəlimxan Yaqub haqqında deyiləsi təzə sözüm yoxdur. Özü, sözü sinəmizi elə doldurmayıb ki, asanlıqla boşalsın. Xatirələrdə elə izlər

buraxmayıb ki, başqa sevinc və kədər onu unutmura bilsin. Kitabın 300 səhifəsinin hamısından, hər yazıdan həqiqətən də Musa Nəbioğlunun qeyd etdiyi kimi, bir Zəlimxan Yaqub boylanır, oxuduqca unudulmaz şairimiz gözlərimiz önündə bir az da ucalır, bir az da böyüyür.

Xanım deputat Qənirə Paşayeva yazır ki, o, şeirə marağı olmayan bir insanda da şeirə məhəbbət yarada bilirdi. Professor Qəzənfər Paşayev onun məclislərdə böyük səxavətlə başqa şairlərin şeirlərini əzbərdən deməsini təkcə qeyri-adi yaddaşı ilə deyil, həm də qısqınlıqdan, paxıllıqdan, həsəddən uzaq olması ilə əlaqələndirir. Rüstəm Kamal isə onun bu xasiyyətini həm də əxlaq, davranış hadisəsi hesab edir. Kənan Hacı qeyd edir ki, o, yetim yazarlara dədəlik edib, xalqın ona olan sevgisini, ehtiramını, yuxarılar yanında nüfuzunu köməksiz adamların problemlərinin həllinə xərcləyib. Eldar Sabiroğlu isə öz arxivindən Zəlimxan Yaqubun bu vaxtadək heç yerdə çap olunmayan bir şeirini kitaba bağışlayıb. Aşıq Sərdar Məmmədov şeirində ona “Fəxri Xiyabanın fəxri Zəlimxan” deyə xitab edir.

İndiyədək Zəlimxan Yaqubun 50-yədək kitabının nəşrində əməyi olan Musa müəllim, ustadın əsərlərinin 13 cildlik külliyyatını hazırlayanda da indiki qədər çətin duruma düşmədiyini etiraf edib: *“Əgər o kitabları hazırlayanda ruhumu bir coşqu, sevinc hissi sarırdısa, bu kitabı əlimə alandan qəlbimə bir nisgil hakim kəsilib. Əgər əvvəllər hər kitabı hazırlayarkən bir məsləhətə ehtiyac duyanda şairin özünə üz tuturdumsa, indi onunla ancaq xəyalən baş-başa qalır, şəkili ilə danışırım. İldə bir neçə kitabını böyük məhəbbətlə hazırlayıb yüksək bədii zövq aldığın bir söz USTADI haqqında xatirələr toplusu hazırlamaq, doğrudan da ağırdır... Amma neyləyəsən ki, həyatın bu acı reallığı ilə barışmaqdan başqa çarəmiz yoxdur”*.

Demə, Musa müəllimin narahatlığı hələ Zəlimxan Yaqubun 2013-cü ildə qələmə aldığı “Mənsiz yaşamağa öyrəşin daha” adlı şeiri oxuyandan başlayıb: *“Oxudum və çox kövrəldim. Aman Allah, şair bizlərə – onu sevnələrə gör bir nəyi məsləhət görür. Bizi özünün aramızda olmayacağı günlərə hazırlamaq istəyir. O an keçirdiyim hissləri ondan gizlətməyə çalışdım. O gündən ruhumu saran vahimədən isə qurtula bilmirəm. Artıq iki ildir ki, O, cismən aramızda yoxdur. Öyrəşə bildikmi onsuz yaşamağa?”*

Yox, Musa müəllim, həqiqi Zəlimxansevərlərin onsuzluğa öyrəşdiklərinə, öyrənişə biləcəklərinə inanmıram. Çünki özün də vurğulayırsan ki, kitabın tərtibçisi olaraq məxsusi şəkildə kimdənsə şairlə bağlı xatirələrini yazmağı xahiş etməmişən, bu kitaba daxil edilən yazıların, şeirlərin hamısı şairin ölümündən kədərlənənlərin ürək çırpıntılarıdır və onlar müxtəlif mətbuat orqanlarından toplanıb.

Mən də öyrəşə bilmədim Zəlimxansızlığa, bilməyəcəm də. Axı mən şairin özünün söylədiyi kimi, onun “gəzən kitabxana”sıyam. 60 illik

yubileyimlə əlaqədar təbrik nidasında məni belə bir şərəfli missiya ilə vəzifələndirmişdi: *“Səməndər Zəlimxanın gözən kitabxanasıdır. Mən bununla fəxr edirəm. Belə adamların olması cəmiyyətin, xalqın, insanlığın xeyrinədir. İki adamın arasında bir balaca soyuqluq olanda məhz belə adamlara üz tutursan ki, gəl bunları bir yola gətir. Səməndər ağsaqqaldı, ağır oturub batman gələndi, öz yerini biləndi. Ona görə də hər yerdə onun adı çox yüksək səviyyədə çəkilir... Yalandan heç vaxt ad olmaz, yalandan şöhrət olmaz. Varsa, deməli, onun kökündə halallıq, halal zəhmət durur, yuxusuz gecələr və ziyalı mədəniyyəti durur. Mən qardaşımı bağrıma basıb öpürəm, həmişə adı uca olsun, eşqi sönməz olsun, Zəlimxan kimi dostları da heç vaxt onun ətrafından əskilməsin!”*

Dedi ki, heç vaxt əskik olmadı dostluqdan, həmişə sevincimə, kədərime şərik oldu, məclisimdə başda oldu. Daha doğrusu, oturduğu yer məclisinin başı sayıldı. Zəlimxan Yaqubun 2008-ci ildə oğlum Ramilin toyunda verdiyi xeyir-duanı tarixin unudulmaz bir anının salnaməsi kimi “Faxralılar” kitabımın I cildinə daxil etmişəm: *“Ortaboylu, tökməbədənli, böyük ürəkli, elli-obalı mənim gözəl qardaşım. Təhsilimizin, maarifimizin, şeirimizin, sazımızın, sözüümüzün səməndəri, pərvanəsi qardaşım. Bugünkü tarixi gün münasibəti ilə, bu günkü gözəl gün münasibəti ilə səni bağrıma basıb öpürəm. Sənin oğlun olmaq da gözəldir, sənin dostun olmaq da gözəldir, sənin məclisində iştirak etmək də gözəldir. Çünki sən mənim elimin çox mərifətli oğlusan, çox böyük ürək sahibi olan gözəl bir insansan. Saçından dırnağına qədər şeirsən, şeiriyyətsən, sazsan, qara zurnasan, Faxralısan, Borçalısan, Azərbaycan təbiətsən, türk dünyasısan. Sənin haqqında hər şey demək olar...”*

O xeyir-dua təkcə dost övladına deyilmiş, fərdi xarakter daşıyan xeyir-dua deyil, mənim oğlumun, gəlinimin imsalında bütün Azərbaycan gəncliyinə, yeni ailə qurana ünvanlanmış dərin tərbiyəvi əhəmiyyətə malik nəsihətdir, əsl vətənpərvərlik tərbiyəsidir: *“...Mənim oğul balam, mənim gəlin balam, sevin, sevin, yaşayın, can deyın, can eşidin, Faxralıya tez-tez gedin, Borçalıya tez-tez gedin. O dağın, daşın, qayanın, mamırın, cığırın, çəhlimin, enişin, yoxuşun, aranın, yaylağın, gülün, gülüstanın ətrini ciyərinizə çəkin. Onda həmişə tərəvətli olarsınız. Torpaq kimi bərəkətli olun, çəmən kimi yaşıl olun, qar kimi ağ olun, dağlar kimi uca olun, göylər kimi geniş olun...”*

Sözünü zamana deməyi bacarmış, zamanı zamanında yaşamış, könüllərdə qayaların qaş qədər kitabı olan Zəlimxan Yaqubun cismən bu dünyadan köçməsi həqiqətini ilk günlər heç bir vəchlə qəbul etmək istəmirdim. Lakin məni şairə simsar bilən adamların zəng vurub mənə başsağlığı vermələrini ki eşitməyə, görməyə bilməzdim. Mən də öz növbəmdə bir daha "başın sağ olsun, Vətən, başın sağ olsun Azərbaycan xalqı, Zəlimxanı xatirələrində Özü kimi yaşadan övladların sağ olsun!" – deyirəm.

EHTİRAM BORCU

Xalq şairi Zəlimxan Yaqubun rəhbərlik etdiyi layihə əsasında Musa Nəbioğlunun hazırladığı və yenidən nəşr olunmuş “Ozan-aşıq dünyası” kitabı haqqa qovuşmuş aşqlarımıza əsl qədirşünaslıq nümunəsidir.

Z.Yaqub sədr seçildəndən sonra Azərbaycan Aşıqlar Birliyinin fəaliyyətində irəliyə doğru böyük bir sıçrayış müşahidə olunmaqdadır. Bu da onunla bağlıdır ki, bizim ayrı-ayrı

bölgələrdə unudulan, yaddan çıxan aşqlarımızın hamısının fəaliyyətinə işıq tutuldu, həyat və yaradıcılıqları ilə bağlı məlumat toplanmağa başlandı, aşqların yaradıcılıq gecələri, Aşıq Şəmşirin, Azaflı Mikayılın, aşiq sənətinin digər böyük isimlərinin yubileyləri təşkil olundu. Sevinirəm ki, həmin tədbirlərin bir çoxunda iştirak etmək mənə də nəsib olmuşdur.

Təbii ki, aşiq sənətinə və bu sənətin nümayəndələrinə olan diqqət və qayğıdan danışıqda ilk növbədə Azərbaycan prezidenti İlham Əliyevin və Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, hörmətli millət vəkili, UNECKO və İSESKO-nun xoşməramlı səfiri, Azərbaycan Mədəniyyətinin Dostları Fondunun rəhbəri Mehriban xanım Əliyevanın adları öncə qeyd olunmalıdır. Azərbaycan mədəniyyətinin böyük qayğıkeşləri olan bu iki şəxsin diqqətli münasibəti sayəsində bu gün aşiq sənətinə cəmiyyətin marağı və dəstəyi artıb.

Aşıqların 2008-ci ildə keçirilən V qurultayından sonra müşahidə olunan yaxşı tendensiyalardan biri də odur ki, ayrı-ayrı aşqlarımızla bağlı, onların həyat və yaradıcılıq yolundan bəhs edən kitablar nəşr olundu, həmin kitabların təqdimatı keçirildi. Bu nəşrlər sırasında hələlik sonuncusu, dəyərinə görə isə ön yerə keçəni az əvvəl işıq üzü görmüş “Ozan-aşıq dünyası” kitabıdır. “Nurlan” nəşriyyatında çap olunmuş bu kitabda əsasən XIX-XX əsrlərdə yaşayıb fəaliyyət göstərmiş, bu gün haqq dünyasında olan və bir çoxları geniş ictimaiyyətə bəlli olmayan aşqlar haqqında məlumat və onların fotosəkilləri verilir. Kitab əsasən S.Mümtaz adına Ədəbiyyat və İncəsənət Arxivindəki materiallar əsasında hazırlanmışdır. Kitabda həmçinin XX əsrin əvvəllərindən bəri müxtəlif tədbirlərdə və aşqların qurultaylarında çəkilmiş nadir fotosəkillər də öz

əksini tapmışdır. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Şurasının maliyyə yardımı ilə nəşr edilən bu kitabın layihə rəhbəri və baş məsləhətçisi xalq şairi Zəlimxan Yaqub, müəllifi isə Azərbaycan Aşıqlar Birliyinin katibi, “Ozan dünyası” jurnalının baş redaktoru Musa Nəbioğludur. Redaktorlar filologiya elmləri doktoru, professor Məhərrəm Qasımlı və filologiya elmləri namizədi Elxan Məmmədli.

Zəlimxan Yaqub “Borcumuzdur bu ehtiram” deyibən kitaba yazdığı ön sözdə daşdıqları məqsədi belə açıqlayıb: “Məqsəd ondan ibarətdir ki, ozan-aşıq sənətində fəaliyyəti, xidməti olmuş insanların imkan daxilində heç biri yaddan çıxmasın, heç kəs unudulmasın. Bu şəkil və məlumatlarla yaxından tanış olduqca istər-istəməz insanın içindən bir yanğı hissi gəlib keçir. Bir görün nə qədər böyük sənətkarlar, böyük şəxsiyyətlər, sinəsi sözlə dolu, xəzinəli insanları itirmişik. Hər aşığın sinəsində nə qədər nağıllar – dastanlar, bayatılar, oxşamalar qara torpağa pay olub, yazıya alınmayıb, lentə köçürülməyib. Bu kitabda yazıdan daha çox şəkillər danışır. Çəkildiyi andan tarixə dönən, bizə çox həqiqətləri, çox mətləbləri aşkar edən şəkillər!.. Baxın, xatırlayın, sevin, qiymətləndirin, dəyər verin bu şəkillərə. Bu şəkillər sazımızın və sözümüzün, ruhumuzun və qəlbimizin, duyğularımızın və düşüncələrimizin şəkilləridir. Biz onlara baxdıqca yenidən kökümüzə, yaddaşımıza qayıdacağıq. Bu qayıdış geriye getmək deyil, keçmişə hörmət və ehtiram, gələcəyə, bu sənətin gələcəyinə inam deməkdir!”

M.Nəbioğlunun kitabda yer alan “Müəllif sözü”ndə ilk əvvəl Xalq şairi Zəlimxan Yaqubun AAB-nin sədri seçilməsiylə bu sənətin inkişafında bir növ yeni mərhələnin başlanğıcının qoyulduğu, aşıq sənətinin xalqımızın milli-mənəvi sərvəti kimi dünya mədəniyyəti inciləri sırasında özünün layiqli yerini tutmasında Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, UNECKO və İSESKO-nun xoşməramlı səfiri, millət vəkili, mədəniyyətimizin hamisi Mehriban xanım Əliyevanın xidmətləri vurğulanır, mədəniyyətimizin və incəsənətimizin inkişafına göstərilən qayğı və diqqətin sənət adamları ilə yanaşı, bu sahənin araşdırıcıları üçün də yeni imkanlar açdığı qeyd olunur. Müəllif bu kitabın yalnız dünyasını dəyişmiş aşıqlarla bağlı ilk təşəbbüs olduğunu, heç şübhəsiz, bu sıradan adları kitaba düşməyənlərin də olduğunu yazır, bu istiqamətdə axtarışların davam etdirildiyini bildirir və növbəti nəşrin daha çox aşığın haqqında məlumatları əks etdirməsi üçün oxuculardan informasiya dəstəyi istəyir.

“Ozan-aşıq dünyası” kitabına başqa adla “Aşıqlar ensiklope-diyası” da demək olar. Çünki bu, sadəcə olaraq bioqrafik məlumatlar, şəkillər

toplusu deyildir. Müşahidəli oxucu diqqət yetirib aşığılar haqqında onların təkcə eyni sənətin sahibi olmasından əlavə, başqa ümumi cəhətlərini də tapa bilər. Məsələn, kitabdan məlum olur ki, aşığıların heç də hamısı Allahın onlara bəxş etdiyi ömür payını başacan yaşaya bilməyib, onların bəziləri düşmənlərimiz tərəfindən qətlə yetirilmişlər. Xalqın başına gələn müsibət və faciələr bu zümrədən də yan ötməmiş, daha doğrusu, aşığılar azadlıq, torpaqlarımızın bütövlüyü uğrunda mücahidlərimizin ön sıralarında yer aldıklarından yağı düşmənin daim nişangahında olmuşlar. Misallar çoxdur: Şəkili Molla Cuma 1920-ci ilin may ayında rus ordusu Şəkinin kəndlərinə hücum edərkən öldürülüb; Nəcəf Daşkəndli 5 fevral 1919-cu ildə erməni generalı Selikovun başçılığı ilə “Küllü təpə” deyilən yerdə belinə odlu samovar bağlanaraq beş oğlu ilə birgə vəhşicəsinə öldürülüb; Şirvanlı Aşıq Mirzə Bilal 1937-ci ildə “xalq düşməni” adı altında güllələnib; Aşıq İdris Aşıq Şirin oğlu Məhərrəmovun 1944-cü ildə cəbhədə itkin düşməsi barədə “qara kağız” gəlib, Quşçu İbrahim II Dünya müharibəsindən geri dönməyib; Xəstə Bayraməli 1952-ci ildə mərkəli erməni siyasətinin qurbanı olub, onun ölümü ilə kifayətlənməyən ermənilər bütün külliyyatını da ələ keçirib məhv ediblər; “Aqil” təxəllüsü ilə tanınan Niftəli Qafarov 1943-cü ildə Ukrayna cəbhəsində döyüşlərdə həlak olub; Ərdəbildə doğulub Borçalıda yaşayıb-yaratmış Məşədi Hüseyn 1952-ci ildə sürgündə vəfat edib və s.

Əlbəttə ki, aşığılar haqqında yazılmış kitabları ayrı-ayrılıqda nəzərdən keçirdikdə belə ümumiləşdirmələri aparmaq, təhlil etmək çətin olur.

Diqqəti çəkən bir məqam da odur ki, kitab aşığılar sülalələrini aşkar etmək imkanı da yaradır. Nəzər yetirdikcə məlum olur ki, sənət sahəsində bilgilərini öz övladlarına ötürən aşığılarımız da az olmayıb. Məsələn, öyrənirik ki, Ağdamlı aşığı Abbasqulu aşığı Valehin nəvəsidir; Gədəbəyli Aşıq Əsgərin ocağı sənətkarlar ocağı olub, qardaşı Qulu, oğlanları Hidayət və Firudin, qızı Ulduz xanım onun yolunu davam etdiriblər; Aşıq Bəşir isə 1867-ci ildə Göyçədə məşhur ustad aşığı Ələsgərin ailəsində dünyaya gəlib; Aşıq Alı Dərəçiçəkli öz oğlu Şəmilin və bacısı oğulları Məmmədin və Sadıq Sultanovun ustası olub; Ustad Aşıq Ələsgərin kiçik oğlu Aşıq Talib də gözəl hafizəyə, gözəl təbə malik olub; XX əsr Azərbaycan aşığı sənətinin ən qüdrətli sənətkarlarından olan Dədə Şəmşirin də ilk müəllimi məhz atası Aşıq Qurban olub; Göyçəli Aşıq İdris Məhərrəmov atası Aşıq Şirinin; Şəmkirli Aşıq Çoban atası Aşıq Hüseynin yolunu davam etdiriblər. Belə sülalələr dövrümüzdə də vardır.

Aşığılar arasında çox prinsipial insanlar da olub. Kitabdan öyrənirik ki, Aşıq Ələsgərin şəyirdi Aşıq Hüseyn Səməd Vurğun vəfat edəndən

sonra əlinə saz almayıb; Aşıq Mirzə Bayramov sənətə olan həvəsi ucbatından molla məktəbindən qaçıb; mollalar şamaxılı Aşıq Feyzi Mirzəyevin gəncliyində sazını sındırsalar da, yolundan döndərə bilməyiblər; tovuzlu Aşıq Ələkbər Əsgərov isə hər iki gözdən şikəst olmasına baxmayaraq, güclü hafizəsi sayəsində dastanlarımızı əzbər bilir, bədahətən şeirlər söyləyirmiş.

Kitabda haqq dünyasına qovuşmuş qadın aşığılarımız barədə də məlumatlar yer alıb. Onlardan Göyçə mahalının Daşkənd kəndindən Savad Nəsimovanın; Şərurun Parça kəndindən olan Nabat Paşa qızı Cavadovanın; Borçalıdan Başkeçidin Hamamlı kəndindən Sona Qara qızı Əliyevanın; Tovuzun ilk qadın aşığılarından olan Sayat xanımın; Aşıq Mikayıl Azaflının qızı Dilarə Azaflının və başqalarının həyat və yaradıcılıqlarına işıq tutulmuşdur.

Kitabda həmçinin Şeyda Əziz, Həsən Pərvanə, aşığıların zəri olan şair Nəbi Miskin Faxralı və digərləri kimi öz dövrlərinin ən istedadlı, qabiliyyətli şair aşığı haqqında da məlumat yer alıb.

M.Nəbioğlu kitabı hazırlayarkən S.Mümtaz adına Azərbaycan Dövlət Ədəbiyyat və İncəsənət Arxivinin materiallarından əlavə çox dəyərli ədəbiyyatdan da yararlanmışdır. İstifadə olunmuş ədəbiyyat sırasında Zəlimxan Yaqubun “Hüseyn Saraçlı dastanı”, Qara Namazovun “Aşıqlar” kitabı, Məhərrəm Qasımlının “Ozan-aşıq sənəti” və başqa etibarlı mənbə kimi xidmət edən əsərlər vardır.

Böyük zəhmət hesabına ərsəyə gələn bu kitab Azərbaycan aşığı sənətinin dərin köklərə, qeyri-adi məziyyətlərə malik olan, dünya musiqisində, ümumiyyətlə incəsənətdə misilsiz bir təzahür olduğunu yenidən təsdiqləyir. Aşıq sənətinin insani, fəlsəfi, emosional, akustik köklərinin açılması, onun ümumbəşəri sərvət olduğunun elmi surətdə sübuta yetirilməsi və bunların layiqli səviyyədə dünyaya çatdırılması Azərbaycanın aktual milli işidir, aşığı havalarının insanın emosional durumuna, davranış tərzinə, insani səciyyəsinə təsiri də gələcəyin xüsusi tədqiqat sahəsini təşkil etməlidir.

Məlum olduğu kimi, gənc nəslin mənəvi-estetik tərbiyəsinə Azərbaycanda həmişə mühüm dövlət əhəmiyyəti olan bir iş kimi baxılmış, bu sahədə qarşıya təxirəsalınmaz vəzifələr qoyulmuşdur. Təsədüfi deyildir ki, müstəqillik yolunda inamla irəliləyən Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında, Təhsil Qanununda, Ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin, möhtərəm Prezidentimiz İlham Əliyevin məruzə və çıxışlarında böyüməkdə olan nəslin mənəvi zənginliyinin, estetik mədəniyyətinin yüksəldilməsi məsələlərinə, bu istiqamətdə xalqımızın zəngin ənənə-lərindən, milli dəyərlərindən maksimum səmərə

ilə istifadə olunmasına xüsusi diqqət yetirilmişdir. Bu yüksək mənəvi dəyərlər baxımından aşığı sənəti mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Ömrü xalqın ömrü kimi əbədi olan aşığı havaları xalqımızın mənəviyyat aləmində geniş yer tutmuş, fəlsəfi-estetik mahiyyətinə görə diqqəti cəlb edərək, müxtəlif nəsillərdən olan insanların, o cümlədən gənc nəslin bədii-estetik inkişafında böyük rol oynamışdır. Bu nöqteyi-nəzərdən, xalqımızın çox dəyərlili mənəvi-sərvət çeşməsi olan aşığı sənətinə Ümumtəhsil məktəblərində musiqi fənlərinin tədrisində geniş yer ayrılması məqsədəuyğundur və bu məsələdə haqqında danışdığımız “Ozan-aşığı dünyası (haqqa qovuşmuş aşığıqlarımız)” kitabından bəhrələnmək, onun daim yenilənməsi məqsədə müvafiq olan, daha çoxtirajlı nəşrlərindən istifadə etmək olar.

Aşığı sənətinə, saza-sözə biganə olmayan bir adam kimi bu kitabın layihə rəhbəri, xalq şairi Zəlimxan Yaquba, müəllifi Musa Nəbioğluna və toplunun ərsəyə gəlməsində yardımçı olan bütün şəxslərə minnətdarlığımı bildirirəm. Onların gördükləri iş əsl qədirşünaslıq nümunəsi kimi dəyərləndirilməlidir.

2010

QƏDİM VƏ ÖLMƏZ SƏNƏTİN “ŞƏRƏF KİTABI”

Azərbaycan Aşıqlar Birliyinin daha bir uğurlu layihəsi – Musa Nəbioğlunun “Sazımız – Sazbəndimiz” kitabı əsl qədirşünaslıq nümunəsi, nəsillərə ərməğandır.

Qarşımızda gözəl bir kitab var: “Sazımız – Sazbəndimiz”. Xalqımızın qədim və ölməz sənəti olan sazbəndliyə həsr olunub. Kitabın zəhmətini çəkən görkəmli ziyalımız, Azərbaycan Aşıqlar Birliyinin katibi **Musa Nəbioğludur**. Musa müəllimin çox böyük zəhmət hesabına ərsəyə gətirdiyi bu kitab, bu sahədə respublikada ilk təşəbbüsdür. Türk dünyasının böyük şairi **Zəlimxan Yaqubun** ön söz yazdığı bu kitab bütövlükdə xalqımızın qədim və ölməz sənəti olan sazbəndlik və bu sənətin daşıyıcıları haqqında ilk zəngin məlumatlar toplusudur.

“Sazımız – Sazbəndimiz” kitabının oxucu ictimaiyyəti arasında böyük maraq doğuracağına inamını ifadə edən Xalq şairi Zəlimxan Yaqub kitaba yazdığı ön sözdə qeyd edir ki, Azərbaycan Aşıqlar Birliyi və şəxsən Musa Nəbioğlu bu istiqamətdə işi davam etdirəcək, gələcəkdə kitabın daha da təkmilləşdirilmiş nəşri oxuculara təqdim olunacaq.

Musa Nəbioğlu gərgin axtarışlar, səylər nəticəsində, xeyli əziyyət bahasına saz ustaları barədə məlumatları toplayıb, onların hər biri barədə ayrılıqda geniş, ətraflı informasiya verib.

Təbiidir ki, bu, ilk təşəbbüs olduğuna görə hələ unudulan, yaddan çıxan, daha doğrusu, hansısa səbəbdən barəsində məlumat əldə etməyin mümkün olmaması ucbatından adı kitaba düşməyən sənətkarlarımız olacaq. Musa Nəbioğlu bunu nəzərə alaraq kitabın girişində müəllif sözündə yazır: “...Heç şübhəsiz ki, barəsində söhbət açmadığımız sazbəndlərimiz də var. Həmin sənətkarlardan, onların doğmalarından üzr istəyərək demək istəyirəm ki, bu, heç də həmin sənətkarlara sayğısızlıq kimi başa düşülməməlidir. Bir ildən çoxdur ki, respublika mətbuatında, televiziya və radio verilişlərindəki çıxışlarımızda müxtəlif tədbirlərdə dönə-dönə belə bir kitab hazırlandığı haqda məlumat vermiş və xahiş etmişdik ki, sazbəndlərimiz, yaxud, onların doğmaları bu işdə bizə yardımçı olsunlar. Və biz çalışdıq ki, əlimiz çatan, sorağını aldığımız heç bir sənətkar diqqətdən kənarda qalmasın, onların hamısını oxucularımıza təqdim edək. Ancaq çox təəssüflə qeyd etmək istəyirəm ki, bu işdə

elə bəzi sazbəndlərimizin özündən laqeydlik gördük. Atadan oğul, qardaşdan qardaşı haqqında bir bilgi əldə edə bilmədiyimiz hallar da oldu”.

Laqeydliyimiz, bəzən də laqeydliklə təxminən bərabər tutulan həddən ziyadə təvazökarlığımız, təmənnasızlığımız səbəbindən çox şeyi itirmişik. Tarix bunu sübuta yetirən çoxsaylı faktlarla dolu olduğundan bu məsələnin üzərində çox dayanmaq istəmirəm.

Bəri başdan inamımı ifadə edirəm ki, sazbəndlər haqqında kitabın gələcək, daha da təkmilləşdiriləcək nəşrində o yaddan çıxan ustalar da, sonradan yetişənlər də öz layiqli qiymətlərini alacaqlar. Məndəki bu inamı, bu əminliyi artıran amil odur ki, Musa Nəbioğlu əvvəllər verdiyi vədləri həmişə yerinə yetirib, oxucu qarşısında götürdüyü vəzifə və öhdəliklərinə sadıq qalıb. Yəqin ki, aşıq sənətini, saz sənətini sevənlər Musa Nəbioğlunun zəhməti ilə bundan əvvəl ərsəyə gələn “Ozan-Aşıq dünyası” kitabını xatırlayırlar. Bu sətirlərin müəllifi həmin kitab haqda yazdığı “Ehtiram borcu” adlı məqalədə kitabı başqa adla “Aşıqlar ensiklopediyası” adlandırmış, kitabı Haqqa qovuşmuş aşıqlarımıza münasibətdə əsl qədirşünaslıq nümunəsi kimi dəyərləndirmişdir. Məhz həmin kitabda da adı yer almayan aşıqlar barəsində axtarışların davam etdirildiyini bildirən və növbəti nəşrin daha çox aşığın haqqında məlumatları əks etdirəcəyini vəd edən Musa Nəbioğlu, əslində, demək olar ki, həmin vədi yerinə yetirdi. Doğrudur, “Ozan-Aşıq dünyası”nın II cildi çap olunmadı. Amma nəzərə alanda ki, “Sazımız – Sazbəndimiz” kitabında adı keçən sazbəndlərin böyük əksəriyyəti elə həm də aşıq olublar, onda “Sazımız – Sazbəndimiz” kitabını “Ozan-Aşıq dünyası” kitabının xələfi, davamı, tamamlayıcı hissəsi də hesab etmək olar.

Kitabın özəllikləri barədə çox söz açmaq olar. Amma bundan əvvəl onun müəllifi haqda yazdıqlarıma bir də onu əlavə etmək istəyirəm ki, Musa Nəbioğlu çox zəhmətkeş ziyalıdır. Yaradıcılığa Borçalıda başlamış, bir müddət orta məktəbdə müəllim işləmiş, Gürcüstan Dövlət Radiosunda çalışmışdır. O, artıq Azərbaycan Respublikasında öz imzasını tanıdan müqtədir qələm sahibidir.

İnsana insanlıq təbii ki, ana bətnindən gəlir, həyatda qazanılır, adam insanlıq keyfiyyətini digər insanlara münasibətinə görə qazanır, insanlıq mərtəbəsinə ucalır. Amma istedad belə deyildir. İstedad qazanılmaz, mən deyərdim ki, ana bətnindən gəlir, süddən gəlir, sümükdən gəlir. Musa müəllimə də bu istedad, qabiliyyət Vətənin qıraqda qalan yeri Borçalı mahalının ab-havasından, onun doğma Darvaz kəndindən, bu elin

əsrarəngiz və füsunkar təbiətindən, durnanın gözündən də duru bulaqlarından... gəlir. Bu istedad düzgün istiqamətə yönəldə istər-istəməz xalqa fayda verir. Həqiqi istedad sahibi də çalışır ki, xalq üçün yaşasın, xalq üçün yaratsın. Böyük Söz Fatehi Zəlimxan Yaqub demişkən:

*El üçün yaşayan, el üçün yanan,
Diridi həmişə, sağdı həmişə...*

Bu mənada el üçün kim nə iş görürsə, o, Azərbaycan ədəbiyyatında, Azərbaycan mədəniyyətində həmişə sağdı, həmişə diri qalacaq.

“Sazımız – Sazbəndimiz” kitabını oxuduqca, adam bir danılmaz həqiqəti dərk eləyir ki, topluda adları keçən sazbəndlər bizim saz sənətimizə, aşiq sənətinə, ozan sənətinə, bu sənətin zənginləşməsinə xidmət ediblər və onların xidmətləri dəyərləndirilməli, qiymətləndirilməlidir.

Musa Nəbioğlunun bir vətənpərvər, zəhmətkeş ziyalı oldu-ğunu sübuta yetirən başqa bir fakt onun daha əvvəl oxucuların ixtiyarına verilən Borçalı ilə bağlı ensiklopedik kitabların ərsəyə gəlməsində göstərdiyi ölçüyəgəlməz xidmətidir. Bütün bunlar onu göstərir ki, Musa müəllimin yaradıcılıq imkanları illər keçdikcə daha da genişlənir, qələmi püxtələşir, necə deyərlər, yaradıcılığı yüksələn xətt boyunca inkişaf edir.

“Sazımız – Sazbəndimiz” kitabında ilk növbədə sazın bir musiqi aləti kimi “anatomiyasından”, onun hazırlanma texni-kasından, tərkib hissələrindən söz açılır.

Türkdilli xalqlar arasında yayılmış saz və ona oxşar alətlərdən çalğı texnikası, akustikası baxımından özünəməxsus üstünlükləri ilə seçilən Azərbaycan sazının hazırlanmasında hər şeydən əvvəl ağac materialının keyfiyyətinə diqqət yetirilməlidir. Məşhur sazbənd Xudunun (Xudaverdi Yusif oğlu Mahmudovun) oğlu, bu sənətin ləyaqətli davamçısı Fərman Xuduoğlunun bu barədə dediyi sözlər Musa Nəbioğlu tərəfindən kitaba daxil edilmişdir: “Usta görək hər şeydən əvvəl işlədəcəyi ağac materialını seçə bilsin, hər ağacdən saz düzəltməsin. Yəni yaxşı sənətkar əvvəlcə materialı seçməyi bacarmalı, sonra işə başlamalıdır. Bu da ustadan böyük qabiliyyət tələb edir. Usta ağaca baxanda bilməlidir ki, bu ağacdən nə çıxar. Bilməlidir ki, bu ağac güneydə (dəmyə yerdə) bitib, yoxsa, quzeydə (sulu yerdə). Bunların möhkəmliyində və çəkisində fərq olur. Əlbəttə, dəmyə yerdə bitən ağac daha yaxşıdır. Sazın çanağında istifadə ediləcək taxtada bunlar mütləq nəzərə alınmalıdır.

...Məşhur sazbəndlər hər ağacdən saz düzəltməyib, keyfiy-yətli ağac materialı üçün el-el, oba-oba gəzib, daha çox 80-100 yaşlı ağaclara üstünlük veriblər. Çanağın düzəlməsində istifadə olunan tut ağacı kimi, sazin qolu düzəldilən qoz ağacının da quzeydə, yaxud güneydə bitməsi nəzərə alınmalıdır...”

Bundan başqa, sazbəndlər Kövrək Murad və Bafəli Adıgözəlovun saz düzəltməyin vacib şərtləri barədə kitabda yer alan məsləhətləri də maraqlıdır.

Mütəxəssislər aşiq musiqisində lad-intonasiya, melodiya və formaya-ranma qanunauyğunluqlarının mütləq formada yalnız saz sənətinin konstruksiyası ilə sıx bağlı olduğunu bildirir, haqlı olaraq hesab edirlər ki, digər heç bir musiqi aləti aşiq musiqisinin ifası üçün bu cür spesifik texniki və bədii imkanlara malik deyil. Birmənalı qarşılanmasa da, belə bir fikir də mövcuddur ki, hər hansı bir aşiq tək sazla tam düzgün və mükəmməl bir tərzdə müşayiət edə bilsə, o, digər heç bir alətin köməyinə ehtiyac duymur. Yaxud əksinə, əgər aşığı sazdan əlavə digər musiqi aləti müşayiət edirsə, deməli, o, sazi sözün əsl mənasında düzgün çala bilmir. Musiqişünaslar simli musiqi alətləri arasında yalnız saza məxsus bir çox unikal keyfiyyət-lərin altını cızmışlar və həmin keyfiyyətlərin hər birini sırf musiqi dilində dəqiqliyi ilə şərh edə bilirlər. Bunları xatırlatmaqda məqsədim odur ki, sazbəndlərin işinin çətinliyi barədə oxucunun təsəvvürlərinin dəqiqləşməsinə kömək edim. Sözsüz, elə bu səbəbdəndir ki, kitabın adı “Sazbəndlik” deyil, “Sazımız – Sazbəndimiz”dir.

Kitabda sazbəndlər haqqında yazılar onların təvvəllüd tarixlərinə görə, yəni xronoloji ardıcılıqla verilsə də, müşahidəli oxucu onları başqa kriterilərinə görə də təsnifləşdirə bilər. Bu sənətlə sırf çörək qazanmaq məqsədilə məşğul olan sazbəndlər də olub, hobbi kimi məşğul olanlar da. Məsələn, Borçalıdan usta Məhəmməd Mahmud oğlu Bayramov (1915-1998) ömrünün əlli ilə qədərini poçt şöbəsinin müdiri vəzifəsində işləyib, Qazaxdan Mustafa Qara oğlu Vəliyev (1923-1987) müəllim, dərs hissə müdiri, məktəb direktoru vəzifəsində çalışıb. O, həm də istedadlı şair, peşəkar ifaçı aşiq olub. Saz ifaçısı və sazbənd Ayaz Zülfüqarov (1931-1982) isə “Neft daşları”nda neftçi Qurbanın briqadasında qaynaqçı olub. Tovuzlu Aydın Xudaverdi (Xudu) oğlu Mahmudov (1968) isə polis əməkdaşdır. Göyçədən olan Xətai İslam oğlu Ələsgərli (1968) Neft akademiyasının məzunudur və hazırda rabitə sektorunda çalışır.

Yuxarıda qeyd etdiyim kimi, diqqətəlayiq və təbii qarşılanan cəhətlərdən biri də sazbəndlərin daha çox aşıqlar və saz ifaçıları arasında çıxanlar olmasıdır.

El arasında sinədəftər aşiq, el şairi və mahir sazbənd kimi şöhrət qazanan “Mahir” təxəllüsü İsmayıl Nağıyev (1925-1995) “İsmayıl və Qəmzə” dastanının yaradıcısıdır. Kəlbəcərli Əliş Abdulla oğlu Quliyev (1937) uzun müddət Kəlbəcər aşıqlar ansamblının rəhbəri, “Uşaq” aşıqlar ansamblının və “Yeddi gözəl” qızlar ansamblının yaradıcısı və rəhbəri olub. Şahbuzlu İxtiyar Mircəfər oğlu Seyidov (1966) sazbəndlikdən əlavə digər musiqi alətlərindən qopuz, çoğur, tənbur, bərbət, rübab, ud, cəğanə, ney, cəng və başqalarının bərpası ilə məşğul olub. Sazın sirlərini təmənnasız olaraq şagirdlərə tədris etməkdən zövq alıb.

Sazbəndlərin səciyyəvi xüsusiyyətlərindən biri də onların müsbət insani xüsusiyyətlərə malik olmalarıdır.

Quruca bibliografiya ilə kifayətlənməyən Musa Nəbioğlu qəhrəmanların tərcümeyi-halını öyrənərkən, onların xasiyyətlərindəki alicənablıq, səxavətlik və başqa fərqli cizgilərin altını cızmışdır. Məsələn, Şərrudə doğulub Qazaxda yaşayıb-yaratmış Məhəmmədəli Abbasquluoğlu Məhərrəmov (1893-1972) barəsində kitabda yer alan məqalədə onun şəyirdi olmuş sazbənd İsgəndər Budaqovun danışdığı xatirələr diqqəti cəlb edir: “Məhəmmədəli kişi hər şeyin yerini bilən, əliaçıq, qonaqpərvər bir kişi idi. Qapısı həmişə qonaq üzünə açıq olardı. O, belə bir əhvalat da danışır ki, bir dəfə Novruz bayramı ərəfəsində həyat yoldaşı Pəri xanım bayram bazarlığı etmək üçün Məhəmmədəli kişidən pul istəyir. Həmin ərəfədə pulu olmayan usta cavab verir ki, cəmisi 30 manat pulum var, onu götür, get bazara, nə düşür al. Pəri xanım da bu pulla istədiyini ala bilməyəcəyini söyləyib bazara getmir. Həmin günün axşamı Əmrah Gülməmmədovla Kamandar Əfəndiyev onlara gəlirlər, özü də böyük bayram sovgatı ilə...”

Sazbəndlərin yüksək amallara, mənəvi dəyərlərə əhəmiyyət verdiklərini əks etdirən bir epizod da sənətkar Murad Əli oğlu Sarıyevin (1952) “Ozan dünyası” jurnalına verdiyi və bu kitabda da yer alan müsahibədən məlum olur. “Şəyird ustaddan öncə nəyi öyrənməlidir” – sualına aşiq-sazbənd belə cavab verir: “Hər şeydən əvvəl ədəb-ərkanı”.

Bir çox başqa sənət adamları kimi, sazbəndlər də öz sənət bilgi və bacarıqlarını ardıcılalarına ötürüblər.

Əksər hallarda onların xələfləri məhz övladları, yaxın qohumları olub. Bu tendensiya bir neçə nəsil sazbəndlər sülaləsinin yaranması ilə

nəticələnmişdir. Məsələn, artıq adını bu yazıda bir dəfə çəkdiyim usta Məhəmməd Bayramov öz sənətini qardaşı Novruza və oğlu Valehə öyrədib. Vedili Yunis Kərəm oğlu Musayev (1928-2010) sənətin sirlərini atası Kərimdən öyrənmişdir. Fərman Xudaverdi oğlu Mahmudov atası Xudu (Xudaverdi) Yusif oğlu Mahmudovun (1932-2004) yolunu bu gün uğurla davam etdirir. Borçalının tanınmış sazbəndlərindən İslam İsrəfil oğlu Məmmədov (1936-1999) öz sənətini oğlu Məcnuna öyrədib. Nizami Ayaz oğlu Zülfüqarov (1954) da sazbəndlik sənətinin sirlərini ustad aşığı, həm də sazbənd kimi tanınan atası Ayaz Zülfüqarovdan öyrənib. Belə misallar çox göstərmək olar.

Hörmətli oxucu kitabla tanış olduqca sazbəndlik sənətinin ardıcılarının bir-biriylə sələf-xələf münasibətlərində qədirşü-naslığın bariz nümunələrinə də rast gələcək.

Bu məqamlar Musa Nəbioğlunun da diqqətini çəkib. Gör-kəmli şair, aşığı, sazbənd təxəllüsü Qəzənfər Əli oğlu Tağılıdan aldığı müsahibəni müəllif belə bir qənaətlə yekunlaşdırır: “Sazbənd Qəzənfər həm sazbənd, həm də aşığı kimi kifayət qədər tanınsa da, bəziləri kimi “mə-nəm-mənəm” demir, hər kəlməbaşı ustadları xatırlayır. Usta Xududan bu qədər minnətdarlıq hissi və böyük məhəbbətlə danışması isə əsl qədirşü-naslıq nümunəsidir. Elə buna görədir ki, özü də hər yerdə hörmətlə qarşılanılır, sənətinə böyük qiymət verilir...”

Sazbəndlərin həyatı və yaradıcılığı barədə kitabda verilən məlumatlar bu sənət nümunələrinin Azərbaycan mədəniyyətinin xaricdə təbliği işinə də əhəmiyyətli töhfə verdiyini göstərir. Məsələn, Kəlbəcərdən olan sazbənd Süleyman Mehralı oğlu Süleymanov haqqında kitabda yer alan məqalədə oxuyuruq: “1998-ci ildə Böyük Britaniyanın “OKSFAM” təşkilatı ilə müqaviləyə əsasən bağladığı 23 ədəd saz hazırda bu ölkədədir...”

Kitabdan məlum olur ki, əslən Göyçədən olan, Bakıda yaşayıb-yaradan Rizvan Şahmalı oğlu Qurbanovun düzəltdiyi sazlar Türkiyə, Cənubi Azərbaycan, Orta Asiya respublikaları, Çin (uyğurlar yaşayan bölgədə), Almaniya, İsrail və digər ölkələrə də gedib çıxıb. Hətta Roma papası ölkəmizdə qonaq olarkən, ona hədiyyə olunan sazı da məhz usta Rizvan düzəltdi. Güney aşığı Böyükağa Vicudinin (1964) hazırladığı sazlar isə müxtəlif beynəlxalq musiqi festivallarında birinciliyə layiq görülüb və Hollandiya, ABŞ, Almaniya və s. bir çox ölkələrin muzeylərində saxlanılır.

Kitabda oxucular aşığı sənəti ilə, saz ilə, sazbəndliliklə bağlı gileyli nidalara da rast gələcək.

Məsələn, 2000-ci ildən Bakıda yaşayıb fəaliyyət göstərən Elbəyi Xəlilov sazdan, sazbəndlilikdən söz düşəndə gileyni də gizlətmir. Bu giley həm aşığı sənətinin, həm də sazbəndliliyin bugünkü taleyi ilə bağlıdır. Deyir ki, ayrı-ayrı televiziya kanallarında aşığı sənətinə yer verilsə də, çox vaxt belə verilişlər səviyyəsinə görə bu sənətin adına layiq olmur. Bir də görürsən ki, ekrana çıxan aşığı bir havanın adını elan edir, amma başqa hava çalır. Sazbəndliliklə bağlı narahatlığı isə əsasən ondan ibarətdir ki, “bu gün bəzi sazbəndlər hazırladıqları sazın keyfiyyətindən çox kəmiyyətinə fikir verirlər, çalışırlar ki, daha çox saz düzəldib ucuz-baha satsınlar”.

Kitabda sazın təbiiliyini qorumağa səsləyən çağırışlara da rast gəlirik.

Aşığı Murad Kövrək onun saza səsgücləndirici yerləşdirilməsinə münasibətinin soruşan KİV əməkdaşına belə cavab verir: “Mən yaxşı baxmıram, buna heç ustadım (Ustad Aşığı Hüseyn Saraçlıyı nəzərdə tutur – S.M.) da razı olmurdu. Lazım olanda da mikrofondan istifadə edirdi. Mənə müraciət edəndə razı olmuram, çünki mənim əlim gəlməz ki, sazi kəsim. Təbii səsinə də itirir”.

Bunanla belə, sazın ümumi ahəngini pozmadan müasir texniki elektron vasitələrdən istifadə edərək onun böyük məclislərdə istifadə olunması imkanlarının artırılması da təqdir olunur.

Kitabdan məlum olur ki, mahir sazbənd usta Rizvan sazın kökünü dəyişmək üçün yardımçı hissə düzəltmiş, kompüter vasitəsilə pərdələrin düzgün düzülüşünü tapmışdır ki, bundan da aşığılar və saz ifaçıları bəhrələnilirlər. O, sazın aşağı xəbəyinin arxasında sim bağlanan yerdə də dəyişiklik edib.

“Sazımız – Sazbəndimiz” kitabı məlumat verir ki, saz artıq Şah İsmayıl Xətəinin dövründə (XVI əsr) indiki şəklini alıbmış. Şah İsmayıl Xətəinin könüloxşayan qoşmalarının birində saz belə təəənnüm edilir:

*Bir gün ələ almaz olsam mən sazım,
Ərşə dirək-dirək çıxar avazım.
Dörd iş vardır hər qarındaşa lazım:
Bir elm, bir kəlam, bir nəfəs, bir saz.*

Başqa şairlərimiz də aşıqların, sazbəndlərin şəninə şeirlər qoşmuşlar. Bu mənada Əbülfət Şişqayalının həsr etdiyi şeiri elə bu sənətin bütün davamçılarına ünvanlanan alqış, dilək kimi qəbul etmək olar:

*Rizvan, sənin telli sazın
Nəsillərə qalacaqdır.
Tarixin əngin qatında
Ulu zaman çalacaqdır.*

Söz yox ki, Azərbaycan aşığı sənətinin, eləcə də sazbəndliyin dəyərli inciləri kimi, “Sazımız – Sazbəndimiz” kitabı da nəsil-lərə ərməğan qalacaq, gələcəkdə tədqiqatçılar üçün etibarlı mənbə kimi xidmət edəcək.

2011

SƏNƏTDƏ MÖHTƏŞƏM KAMANDAR MÜLKÜ

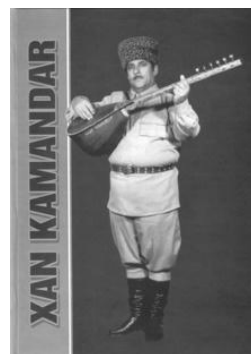
*Deməyin ki, vaxtı başa yetirdik,
Saz kamansız, kaman tarsız qalmasın,
Aman ellər, Xan Əmrahı itirdik,
Sənət mülkü Kamandarsız qalmasın.*

Zəlimxan Yaqub

Xalq şairi Hüseyn Arifə Allah rəhmət eləsin. Ondan sonra bir ara boşluq hiss olunan Aşıqlar Birliyinə Türk dünyasının böyük söz fatehi Zəlimxan Yaqubun sədr seçilməsi nəticəsində hamının gözü qabağında Aşıqlar Birliyində müsbət istiqamətdə çox böyük dönüş yarandı və bu gün qurumun fəaliyyəti qalxan xətt boyunca inkişaf edir. Zəlimxan Yaqub bu mühüm və eyni zamanda çox çətin vəzifənin altına çiyinlərini verəndən sonra Azərbaycanın elə bir ərazisi qalmadı ki, aşıqlarımız diqqətdən kənarda qalsın. Aşıqlar Birliyinin təşkilatçılığı ilə ayrı-ayrı bölgələrdə unudulan, yaddan çıxan aşıqlarımızın fəaliyyətinə işıq tutulmasını, onların həyat və yaradıcılıqları ilə bağlı məlumatların toplanmasını, aşıqların yaradıcılıq gecələrinin, yubileylərinin keçirilməsini həmişə təqdir etmişəm. Bir çoxunda iştirak etdiyim belə tədbirlərdən aldığım təəssüratları qələmə alaraq ictimaiyyətlə bölüşmüşəm. Xalqın aşıq sənətinə olan böyük sevgisinin hər cür təzahürü məni sevindirib və bu sevinci paylaşmağa çalışmışam.

Azərbaycan Aşıqlar Birliyinin rəhbərliyi dəyişəndən sonra müşahidə olunan yaxşı tendensiyalardan biri də, əlbəttə ki, ayrı-ayrı aşıqlarımızla bağlı, onların həyat və yaradıcılıq yolundan bəhs edən kitabların nəşr olunmasıdır.

Budur, qarşımda 2012-ci ilin nəşri olan yeni bir kitab durur – “Xan Kamandar”. Azərbaycan Aşıqlar Birliyinin layihəsi olan “Ustad aşıqlarımız” seriyasından nəşr olunan və XX əsrin sözün həqiqi mənasında ustad aşığı, gözəl səsə malik olmuş, klassik saz havalarının yüksək səviyyəli ifaçısı, hələ sağlığında ikən klassikləşən Aşıq Kamandara həsr olunmuş bu kitabın məsləhətçisi və redaktoru Xalq şairi **Zəlimxan Yaqub**, tərtib edəni və nəşrə hazırlayanı **Musa Nəbioğludur**. “Elm və təhsil” nəşriyyatında nəfis tərtibatla işıq üzü görmüş bu kitabda ədəbiyyat və

incəsənət adamlarının, ictimai-siyasi xadimlərin, folklorşünas alimlərin və sənət dostlarının ustadla bağlı xatirələri, müxtəlif illərdə barəsində mətbuatda yazılmış yazılar, müsahibələri və ona ithaf olunmuş şeirləri yer almışdır. Bu seriyadan olan ilk kitab isə Azərbaycan aşıq ədəbiyyatının zənginləşməsində müstəsna xidmətləri olan, çox böyük ustad aşığımız Ələsgərə həsr olunmuşdur.

Aşıq Kamandar – Kamandar Həmid oğlu Əfəndiyev 1932-ci ildə Borçalıda – Gürcüstanın indiki Marneuli rayonunun Kəpənəkçi kəndində anadan olub, qonşu Kosalı kəndində natamam orta məktəbi bitirdikdən sonra traktorçu köməkçisi kimi ilk əmək fəaliyyətinə başlayıb.

Aşıqlıq sənətinə həvəsi onu öz dövrünün məşhur ustad aşığı olan Sadıq Sultanovun yanına gətirib, ondan bu sənətin sirlərini öyrənib. Fitri istedadı sayəsində qısa müddətdə Borçalıda məşhurlaşdı, aşıq sənətinin dərin bilicisi kimi Azərbaycanda və digər bölgələrdə də tanınıb, sevilir. El şənlikləri ilə yanaşı, rəsmi dövlət tədbirlərinə də dəvət alıb.

Aşıq Kamandar 1959-cu ildə Moskvada keçirilən Azərbaycan Mədəniyyəti ongünlüyünün ən yaxşı iştirakçısı və mükafatçısı olub, aşıqların 1961 və 1984-cü illərdə keçirilən III və IV qurultaylarında iştirak edib. 1987-ci ildə Tiflisdə keçirilən Beynəlxalq Xalq Yaradıcılığı Festivalında ən mahir musiqiçi kimi laureat olub.

Öz sənəti ilə böyük el məhəbbəti qazanan Aşıq Kamandarın sənətdəki xidmətləri dövlət tərəfindən də yüksək qiymətləndirilib. 1984-cü ildə ona Azərbaycanın Əməkdar mədəniyyət işçisi fəxri adı verilib.

Ustadın anadan olmasının 60 və 65 illik yubileyləri Gürcüstanda və Azərbaycanda yüksək səviyyədə qeyd olunub. Gürcüstan prezidentinin fərmanı ilə anadan olmasının 65 illiyində “Şərəf” ordeninə layiq görülüb. Ölümündən sonra 75 illik yubileyi də Gürcüstanda və Azərbaycanda yüksək səviyyədə qeyd olunub, doğma ocağında ev-muzeyi yaradılıb.

Onun ifasında bir çox dastanlarımız audio, video kasetlərə yazılaraq sənətsevərlərə çatdırılmışdır. Azərbaycan və Gürcüstan teleradio şirkətlərinin qızıl fondunda onun çoxlu lent yazıları saxlanılır. Sazın-sözün əziz tutulduğu hər yerdə bu gün də Aşıq Kamandarı sevə-sevə dinləyir, onun sənət yolunu davam etdirirlər. Təkcə doğulub boya-başa çatdığı Borçalıda deyil, eyni zamanda Azərbaycanın hər yerində, eləcə də Türkiyə və Cənubi Azərbaycanda da bu gün sənətə gələn gənclər heç üzünü belə görməsələr də, Aşıq Kamandarı özlərinə ustad sayır, onun lent yazılarından öyrənirlər. Bu mənada, Aşıq Kamandar ayrıca bir sənət məktəbidir və nə qədər ki, aşıq sənəti var, bu məktəb də yaşayacaq.

Aşıq Kamandarın həm də zəngin ədəbi yaradıcılığı miras qalıb bizlərə. İndiyədək ustad aşığın Azərbaycan və Gürcüstan mətbuatında

xeyli şeiri dərc olunub, “Borçalı laylası”, “Bənövşə”, və “Mən ellər aşığı Xan Kamandaram” adlı kitabları işıq üzü görüb. İki kitabı da Cənubi Azərbaycanda nəşr olunub.

Aşıq Kamandar Əfəndiyev 2000-ci il oktyabrın 26-da vəfat edib.

Yuxarıdakı sətirlər Aşıq Kamandar haqqında çox qısa təqdimatdır. Bu bir həqiqətdir ki, tərcümeyi-halı hər hansı bir şəxsin haqqında ən zəruri məlumatı verir, daha onu bir insan materialı kimi tam surətdə xarakterizə etməyə, xasiyyətini açmağa, tədqiq etməyə imkan vermir. Əgər belə olmasaydı, bioqrafiyaları orta məktəb və hərbi xidmətdən ibarət olan şəhidlərimiz, Milli qəhrəmanlarımız haqqında vur-tut bir neçə cümləlik arayışla kifayətlənməli olardıq.

Aşıq Kamandar da vəsf etməyə söz çox olduğundan, onun haqqında həm qalan, həm də qalın kitabların yazılmasına ehtiyac yaranıb. “Xan Kamandar” kitabında yer alan, bir araya toplanılan xatirə yazıları ustad aşığın həm istedadını, həm də yüksək insani keyfiyyətlərini müxtəlif rakurslardan təqdim edir, onun şəxsiyyəti barədə təsəvvürləri dəqiqləşdirir.

Xalq şairi Zəlimxan Yaqub deyir: “Aşıq Kamandar özündən əvvəllə özündən sonranın arasında ən uzunömürlü körpüdür”. Dəyərli ziyalılarımızdan olan Məhəbbət Qarabağlı isə yazır: “Aşıq Kamandar XX əsr aşığı sənətinin elə bir möcüzəli şəxsiyyəti, elə bir nadir simasıdır ki, sazı və sözü ilə, havacatıyla, ədəb-ərkanı, yerışı-duruşu, oturuşu ilə özündən əvvəlki sənətkarlara bənzəmədi, özündən sonra da hələ uzun illər bənzəri olmayacaq”.

“Bəzən aşıqlara qulaq asanda belə təəssürat yaranır ki, aşığı filan havanı daha gözəl oxuyur, ancaq Kamandarın repertuarında yaxşı-yamanı seçmək mümkün deyildi, hamısı əla idi”. Bu sözlər Oruc Əlizadənin ustad Aşıq Kamandarın xatirəsinə həsr etdiyi məqalədə yer almışdır. Elə bu topludakı məqalələri də, şeirləri də yaxşı-yamana ayırmağın, onları müəlliflərinin nüfuzuna, cəmiyyətdə tutduqları mövqeyə görə seçməyin tərəfdarı deyiləm. Hərə öz bildiyi, bacardığı kimi düşündüyünü qələmə alıb, ürəyindən gələnə, ağlından keçənə kağıza köçürüb. Bunların arasında həcmcə az olanı da var, çox olanı da. Ancaq hamılıqla, birmənalı olaraq Aşıq Kamandarı saz sənəti mülkünün xanı kimi qəbul ediblər.

Hümbət Babayev ustad Aşıq Kamandarın doğulub-böyüdüüyü və sənət zirvələrinə çatdığı Kürüstü Kəpənəkçi kəndində dünyaya göz açdığına görə qürur duyduğunu, professor Həsən Mirzə onun təkrarsız məlahətli səsi ilə köülləri məst etdiyini, Xalq şairi Xəlil Rza Ulutürk Aşıq Kamandarın aşıqlığının və ilhamının saz poeziyasının çox dərin qaynaqlarından süzülüb gəldiyini, professor Camal Mustafayev Aşıq Kamandarın Allahın seçilmiş bəndəsi olduğunu qeyd etmişlər. Tibb elmləri doktoru,

professor Əlişir Musayev onu Azərbaycan aşığı sənətinin azman sənətkarı, zaman-zaman yaşayacaq korifey, Əmirxan Babasov qədim aşığı sənətinin sərkərdəsi adlandırır. Professor Məhərrəm Qasımlı bugünkü Azərbaycan aşıqlarının tam tən yarısının Kamandarın şagirdləri statusunda olduğunu vurğulayıb. Qalib Sayılovun fikrincə, aşığı sənətinin iftixarlarından olan ustad Kamandar Borçalı aşığı mühitində bir hadisədir.

Yapon kinorejissoru Akira Kurosavanın müdrik bir sözü var: “Gülün gözəlliyini bir gül yüz güldən yaxşı göstərir”. Bu hikmət İlyas Təhməsinin yazmış olduğu “Bir gözəldə min gözəllik” məqaləsində bir daha təsdiqlənir: “Mən Aşığı Kamandarı XX əsrin Dədə Qorqudu sayıram. Kamandarın səsi və musiqisi cəzbedici və ürəkaçandır, bülülləri susdurur, elə bil ki, sızıldayır, ağlayır, kədərli və qəhərli səsi həqiqətən də məlahətli və şirindir. Digər tərəfdən, həmin səs qaydalı və laylı, şaqraq, şələlə tək gurultulu, zəngünlü, iftixar hissi yaradan iqtidarlı və müdafiəli bir səsdür. Kamandarın səsi sazın öz səsidir, ney səsidir, çox mülayim, yumşaq, kövrək, həzin... Kamandarın səsinin gözəlliyi bu kəlmələrə sığmır!”

Dərviş Osman Əhmədov bu qənaətdədir ki, Aşığı Kamandarın şeirlərinin ayrı-ayrılıqda yox, bənd-bənd, misra-misra təhlilinə ehtiyacı var: “Ustad Kamandar yaradıcılığının məhsulu olan yüzrlərlə qoşma, gəraylı, təniz, divani, müxəmməs öz bitkinliyinə və yetkinliyinə görə daha çox diqqət çəkir. Və oxuduqca istər-istəməz könül çırpıntıları yaradır. Bu şeirlərin daha üstün cəhətləri, onların sazın sığalına gəlməsi, laylasına yatmasıdır. Bir də yaddaşlara hopması diqqətçəkdir. Bu da xalq şeiri ruhunun ürəklərə bağlılığından gəlir, əlbəttə”.

Məhəmmədli Məşədiyev isə qələmə aldığı xatirə oçerkində oxucuları Aşığı Kamandarın sənət dünyasına səyahətə dəvət edir: “Aşığı Kamandar böyük coşqunluqla yazıb-yaradan, aşığı sənətini inkişaf etdirərək sağlığında klassikləşən bir ustad olmuşdur”.

Aşığı Ələsgər Tağıyev isə belə bir nəticəyə gəlir ki, Aşığı Kamandarın sazının səsi, kövrək oxumaları sənətdən anlayışı olmayan adamların da ruhunu tərpədir, sənətə yaxınlaşdırır.

Riyaziyyat üzrə fəlsəfə doktoru Ələvsət Osmanlı isə bu qənaətdədir ki, Aşığı Kamandarın irsi bu gün Azərbaycan aşığı sənətinə yön verən ən başlıca qaynaqlardan biri, bəlkə də birincisidir. Ələvsət müəllim Aşığı Kamandarın həyatının da sənət yolu kimi daşlı-kəsəkli olduğuna diqqət yetirmişdir: “Sevənləri qədər olmasa da, sevməyənləri, sənətinə paxıllıq edənləri də olub. Amma o, hər şeyə rəğmən, öz ucalığından birçə çinqil da düşməsinə icazə verməyib, haqqın yerini tapacağına heç vaxt inamını itirməyib”.

Ustad Kamandarın özünə, öz sənətinə, sazına hörmət qoymasını və hamıdan da bunu tələb etməsini onu tanıyanların hamısı təsdiqləyir. Əgər o çalırıdса, ona qulaq asılmalıydı. Hərgah, müşahidə etsəydi ki, ətrafdakılar buna qulaq asmır, demək, sazı çalmağa dəyməzdi. Əvvəla, belə şeyləri götürmürdü, ikincisi də belə hallarla barışmırdı. Bu xüsusiyyəti barədə “Xan Kamandar” kitabında dostlarının xeyli xatirələrinə rast gəlinir. Ancaq ustadın bu yüksək məziyyətinin gözlərimlə şahidi olduğum bir təzahürünü yaxşı xatırlayıram: Əmim oğlu Eldar Məmmədov iqtisad elmləri üzrə namizədlik dissertasiyasını yenicə müdafiə eləmişdi. Bu əlamətdar hadisəni qeyd etməyə toplaşmışdıq. Səbəbkarın atası, “Dədə Qorqud” haqda sanballı kitabların müəllifi Hüseynqulu Məmmədli başda olmaqla, gözəl bir məclis təşkil olunmuşdu. Həmin məclisə gözəl ziyalılar təşrif buyurmuşdular. Məclisin masabəyi də əmim, respublikanın Əməkdar jurnalisti, Azərbaycan jurnalistikasında müstəsna xidmətləri olmuş, o dövrdə “Sovet kəndi” qəzetində partiya şöbəsinin müdiri işləyən Məmməd Məmmədov idi. Görkəmli filosofumuz Camal Mustafayev də bu məclisdəydi. Aşıq Kamandar sazı götürüb çaldığı vaxt bizim akademikimiz, EA-nın İqtisadiyyat İnstitutunun direktoru Şahbaz Muradovun söhbət elədiyini görüb birbaşa müdaxilə etdi ustad. Aşıq Kamandar sual etdi ki, cənab alim, sənə qulaq asaqla, ya saza. Şahbaz müəllim də özünəməxsus, sözün həqiqi mənasında ziyalıya xas olan tərzdə gözəl cavab verdi: “Aşıqla, biz gəlmişik sənə sazına-sözünə qulaq asaqla”. Bu cavab Aşıq Kamandara çox xoş gəldi. Sonradan Camal müəllimin öz ürək sözlərini deməsinin ardından, Aşıq Kamandar qayıtdı ki, “Şahbaz müəllim, indi olduqla qardaş”. Ustad sənətkar məclisdəki o atmosferi, həssas mühiti elə tənzimlədi ki, hər şey öz axarına düşdü. Bu, mənim böyük ustadla yaxından tanışlığımın ilk tarixçəsi idi. Digər bir görüşümüz Qalaaltı sanatoriyasına olmuşdu. Əmim oğlu, hazırda Faxralıda məktəb direktoru işləyən Söhbəddin Məmmədovun yüksək sənətkarlıqla sazda ifa etdiyi “Ruhani” havasını dinləyib bəyəndikdən sonra Aşıq Kamandar dedi: “Söhbəddin, bu yol mənim yolumdu, amma arada bir xal vurdun, xoşuma gəldi”. Söhbəddin cavab verdi: “Ustad, bizim Faxralı kəndində Mehralı adında bir şofer var, çox yaxşı saz çalandı, o xalı da ondan götürmüşəm”. Aşıq Kamandar məmnunluğunu bildirdi: “Söhbəddin, bilirsən, aşıqla öz sazını hər adama verməz, amma mən ürəklə verirəm, bu mənim sazımdı, götür, çal”. Belə təklif Söhbəddin üçün çox böyük hörmət əlaməti idi. Yaddaşımda dərin izlər buraxan həmin o görüşlər barədə bu kitabda yer almış “Əlçatmaz zirvə” adlı məqaləmdə də yazmışam. Həmin kiçik məqaləni Müzəffər Şükürün şərindən bir bəndlə tamamlamışam:

*Xan olsaydım, nöqərlərə qıyardım,
Görüşünə yeddi cöngə sayardım.
Mümkün olsa, muzeylərə qoyardım,
O əlləri, barmaqları, Kamandar!*

Aşıq Kamandar haqqında başqa şairlərin də şeirləri “Xan Kamandar” kitabında bir araya gətirilib. Xalq şairi Zəlimxan Yaqub, Sabir Əliyev, Hüseynqulu Məmmədli, Əli Səngərli, Abbas Abdulla, Aşıq Məhəmməd Sadaxlı, Zəki İslam, Nazim İrfan Tanrıqulu, Barat Vüsal, Səməd Gürzəliyev, Məmməd İlqar, Elxan Məmmədli, Səadət Butan, Kazım Qaçğanlı, Hacan Hacıyev, Kamandar Eyvazlı, Şakir Nadiroğlu, Eldar Həsənlı, Aşıq Cahangir, Kərəm Kürqıraqlı, Mülkədar Nadir, Əli Əbdullahi, Məhbub Xəlili və başqalarının şeirləri Aşıq Kamandar şəxsiyyətinin, Aşıq Kamandar sözünün, Aşıq Kamandar səsinin gücünü təqdir və tərənnüm edir. Təsirlənirəm ki, həmin şeirlərin arasında cavan ikən dünyasını dəyişmiş qardaşım Fikrətin də qələmə aldığı iki şeir var. Allah cəmi ölənlərə, o cümlədən mənim qardaşıma rəhmət eləsin. Mərhum Fikrət Ustad Kamandara həsr elədiyi şeirlərindən birində yazıb:

*Faxralıda söz sərraflı Nəbim var,
Tükənməyən, coşub-daşan təbim var.
Dindirdiyin hər havada həbim var,
Məlhəmdi dodaqda söziün, Kamandar.*

Demək, hələ iyirmi yaşında olanda qardaşım özünün dərmanını Aşıq Kamandarın çaldığı havalarda axtarırmış. Özü də təkcə havalarda yox, həm də kəlmələrində. Başqa bir şeirində isə Fikrət belə yazıb:

*Ucalır sinəndən Abbasın səsi,
Sadığın, Şenliyin şirin nəfəsi.
Bil, Fikrətdi hər kəlmənin xəstəsi,
Əlində qəlbimin teli dillənir.*

Doğrudur, Aşıq Kamandarın iştirak etdiyi məhrəm məclislərdə az olmuşuq. Amma ictimai əhəmiyyətli tədbirlərdə onu çox dinləmişik. Hələ Bakı Dövlət Universitetində tələbə olduğum vaxt filarmoniyada konsertlərində olmuşam. “Xan Kamandar”ı oxuduqca o gördüklərim, eşitdiklərim bir daha yadıma düşür. Sonralar tale elə gətirdi ki, Aşıq Kamandarın ailə üzvləriylə, qohumlarıyla, xüsusən əzizləri – oğlu

Əflatunla, sənət yolunun davamçısı Raminlə yüksək səviyyədə münasibətlərim quruldu və sıcaq təmaslarım, dostluğumuz indi də davam etməkdədir.

Gözəl dostlarımızdan biri, Azərbaycan Aşıqlar Birliyinin katibi Musa Nəbioğlunun “Xan Kamandar”ın ərsəyə gəlməsində xidməti danılmazdır. Aşıq Kamandarın anadan olmasının 80 illik yubileyinə ərməğan kimi araya-ərsəyə gətirilən “Xan Kamandar” kitabına yazdığı ön sözdə Musa Nəbioğlu etiraf edir ki, böyük ustad haqqında yazılanların, deyilənlərin heç də hamısı bu topluda yer almayıb. Səbəbini də izah edib: “Birincisi, Aşıq Kamandar haqqında təkcə Azərbaycanda deyil, onun hüdudlarından uzaqlarda da o qədər yazılıb, söylədiyi dastanlar və oxuduğu mahnılar lentə köçürülərək yayılıb ki, bəzən hətta bunların hamısından vaxtında xəbər tutmaq da mümkün olmayıb. İkincisi də, heç şübhəsiz ki, müxtəlif səbəblərdən ya bizim əlimiz çatmayan, ya da yazdığını bizə çatdırma bilməyən kamandarsevərlər də olmamış deyildir”.

Bu kitabda yer alan yazıları ilə Aşıq Kamandarın ruhunu şad edən müəlliflərdən bu gün həyatda olanlara cansağlığı və saz ömür arzulayıb, dünyasını dəyişənlərə Allahdan rəhmət diləyən **M.Nəbioğlu** yazısı kitaba düşməyənlərə də üzrxahlıqla deyir ki, darılmasınlar: “Nə qədər ki, qədərbilən xalqımız var, nə qədər ki, aşıq sənəti yaşayır, Aşıq Kamandar da yaşayacaq və zaman-zaman Kamandar dastanının yeni-yeni səhifələri yazılacaq. Və onların yazıları da həm növbəti kitablarda yer alacaq, həm də Aşıq Kamandarın ev-muzeyinin ən qiymətli eksponatına çevriləcəkdir”.

“Xan Kamandar”ı həm sənətsünaslıqda, həm ədəbiyyatda atılmış müvəffəq addım, AAB-nin nailiyyəti, mədəniyyət tariximizin parlaq bir səhifəsi sayır və kitabı ərsəyə gətirənləri imza atdıqları bu möhtəşəm uğura görə səmimi qəlbdən təbrik edirəm. Onlar bu kitabla bir daha təsdiq etdilər ki, sənət mülkü Kamandarsız qalmayıb, sənətdə möhtəşəm Kamandar mülkü qalıb.

2012

“ÖMRÜMÜZDƏN KEÇƏN QATAR” VƏ YAXUD “ÖZ QIYMƏTLİ YÜKÜNÜ EHTİYATLA NƏSİLDƏN-NƏSİLƏ APARAN FİKİR GƏMİSİ”

Cəmiyyətdəki mövqeyindən, hansı sosial status daşımından asılı olmayaraq, həyatını jurnalistika ilə bağlayan insanları birləşdirən ortaq bir tale vardır. Hər bir qələm sahibi özünü əgər bu peşədə təsdiqləməyə çalışırsa, maraqlı, eyni zamanda gərgin, keşməkeşli ömür sürərək, vaxtın necə ötüşdüyünü bilmir. Müasir Azərbaycan mətbuatının görkəmli nümayəndələrindən olan Musa Nəbioğlu da ömrün kamillik zirvəsi adlandırılan 50-ci aşırimında da gənclik tərəvəti, cavanlara məxsus enerji ilə çalışır, arxada buraxdığı illərə görə peşmançılıq çəkmir.

Musa Nəbioğlu (Musa Nəbi oğlu Çobanov) 1958-ci il dekabrın 26-da Borçalıda – Bolnisi rayonunun Darvaz kəndində anadan olub. 1975-ci ildə həmin kənddə orta məktəbi, 1980-ci ildə Bakıda API-ni (indiki ADPU) bitirib. Otuz ildən artıqdır ki, jurnalistlik fəaliyyətilə məşğul olur, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin və Azərbaycan Jurnalistlər Birliyinin üzvü, “Ulu Körpü” qəzetinin baş redaktorudur. İndiyədək “Ulu Borçalı: ömrə ömür calayanlar”, “Borçalı”, “Buta dünyası”, “Ləkəsiz bir vicdan, böyük bir ürək”, “Rəfiq Sarıvəlli”, “Dəniz qartalı”, Borçalı folkloru nümunələri əsasında toplayıb nəşrə hazırladığı “Lətifələr”, ən nəhayət, bu yaxınlarda nəşr olunmuş “Ömrümüzdən keçən qatar” kitabları işıq üzü görüb. Hələlik sonuncu olan bu kitabda Musa Nəbioğlunun publisistik məqalələri və oçerkləri toplanmışdır. “Nurlan” nəşriyyatında nəşr olunmuş həmin kitabın redaktoru filologiya elmləri doktoru, professor Nadir Məmmədlidir.

Tərcümeyi-halından göründüyü kimi, Musa Nəbioğlunun əsl ixtisası müəllimlik olsa da, jurnalistika peşəsini dünyagörüşünə və həyat prinsiplərinə çox yaxın saymışdır. Ağır zəhmət tələb edən, çətin və həm də şərəfli peşə sayılan jurnalistika hər bir ölkədə demokratik proseslərin möhkəmlənməsində, insan hüquqlarının qorunmasında fəal ictimai institut kimi çıxış edir. Bu peşə onun müsafirinə yeni əlaqələr, yeni tanışlıq imkanları qazandırır, insanların iç dünyasını, psixologiyasını daha asanlıqla duymağa imkan verir. Jurnalistika eyni zamanda çağdaş dövrümüzün tarixini yaradır. Gündəlik yazıları bir yerə toplayanda bütöv

bir xalqın tarixi alınır. Musa Nəbioğlu da bunu nəzərə alaraq son illərdə qələmə aldıklarını kitab halına salmışdır.

“Ömrümüzdən keçən qatar”da yer alan məqalələrin çoxunu vaxtilə qəzetlərdə dərc olunduğu vaxt oxumuşam. Çünki mən Musa Nəbioğlunun müstəsna oxucularındanam, onun dostuyam. Etibarlı, sədaqətli dost barəsində nə qədər yaxşı sözlər varsa, Musa müəllimin ünvanına haqqında demək olar.

Musa Nəbioğluna minnətdaram ki, mənə həsr etdiyi “Yaxşılardan yaxşısı” sərlövhəli məqaləsinə də topluda yer ayırıb. Musa müəllimi minnətdarlıq ünvanına çevirən daha böyük səbəb isə onun qəlbinin ellə, oba ilə, doğma ocaqla bir döyün-məsi, Xalq şairi Zəlimxan Yaqub demişkən, “yaralanmış, parçalanmış Vətənimizlə nəfəs alan insan” olmasıdır.

Musa Nəbioğlu nəyə görə kitabın adını “Ömrümüzdən keçən qatar” qoyub?! Özünün müəllif sözündə yazdığı kimi, Musa Nəbioğlu lap uşaqlıqdan insanın ömür yolunu dağ yollarına bənzətmişdir. “Bəzən daşlı-kəsəkli, çınqıllı, bəzən hamar, amma daim üzü yoxuşa – dağların zirvəsinə gedən bir yola...” İllər bir-birini əvəzlədikcə Musa Nəbioğlunun yollar haqqında təsəvvürü dəyişib: “Əslində dağ yollarına olan münasibətim bu gün də eyni ilə qalsa da, gördüm ki, həyatda başqa yollar da varmış. Heç də hamı ömür yolunda çətin dağ yoluna üstünlük vermir. Və onu da gördüm ki, asfalt örtüklü rahat yollar adamları dağların qoynundan – gözəl kənd həyatından çəkib böyük-böyük şəhərlərin qoynuna atır. Bu rahat yolların bizi rahat həyata aparıb-aparmayacağını düşünmədən çoxumuz üz tuturuq bu yollara... Və bu yollar bəzilərini dəyişib ikiüzlülüyn, riyakarlığın, yaltaqlığın, üzdə bir cür, arxada başqa cür danışmağın yollarını öyrətdi...”

Orta məktəbi bitirəndən sonra yaşadlarının əksəriyyəti kimi, Musa Nəbioğlu da Bakıya üz tutanda qarşısına çıxan dəmir yolu və o yolla hərəkət edən 37 nömrəli Tbilisi-Bakı qatarı onun xatirəsində əbədi iz salır: “Elə o vaxtdan da həmişə bu qatarı 37-nin repressiyası ilə müqayisə etmişəm. Mənim ələmdə bu qatar Borçalıya və borçalılara xeyirdən çox ziyan verən bir nəqliyyat vasitəsi olub. Səbəbi də bu olub ki, Borçalıda pərvazlanan gəncləri məhz bu qatar Bakıya daşıyır, sonradan burada ali təhsilini başa vuranların böyük əksəriyyəti müxtəlif səbəblərdən geri qayıtmır. Və beləcə, bu dilsiz-ağızsız qatarı qınamışam, onu “ömrümüzdən keçən qatar” adlandırmış, hesab etmişəm ki, məhz bu qatarın hərəkət etdiyi dəmir yolu bizi yuxarıda təsvir etdiyimiz dağ yollarından uzaqlaşdırır”.

Hələ 1990-cı ilin sentyabrında yazdığı “Ömrümüzdən keçən qatar” adlı məqaləsində M.Nəbioğlu Gürcüstanda yaşayan qardaş və bacılarımızın kütləvi surətdə Azərbaycana axını problemini araşdırmışdır. Problemin kökünün çox dərinlərə getdiyini yazan müəllif ortaya çox düşündürücü suallar qoyur. Məsələn, “Dünyanın ən uzaq şəhərləri ilə qardaşlaşan Bakı niyə öz isti qucağında minlərlə azərbaycanlıya yer vermiş Tiflis ilə dostluq əlaqələrini genişləndirmək barədə düşünür? Məgər Azərbaycanın ayrı-ayrı rayonları Gürcüstanın azərbaycanlılar yaşayan rayonları ilə dostluq əlaqəsi saxlayıb, onları hamiliyə götürüb dərdlərinə-odlarına həyan ola bilməzlərmi?....” Bu sualların çoxu elə indinin özündə də açıq qalır.

Musa Nəbioğlu qəti əmindir ki, problemlər vaxtında dilə gətirilməyəndə, yeniləri yaranır. O, Gürcüstanda yaşayan azərbaycanlıların təzyiqə, təqibə məruz qalmasından, bu və ya digər formada sıxışdırılmasından, rəhbər vəzifələrdə azərbaycanlıların olmamasından, ali təhsil alıb doğma yurduna qayıdan gənclərin işə düzələ bilməməsindən və s. yazarkən tutarlı faktlara müraciət edir: “1987-ci ildə Gürcüstanın Svaneti bölgəsində qar uçqunları bəhanə edilərək svanların onsuz da əhalisi sıx olan Marneuli, Bolnisi və Dmanisi rayonlarına köçürülməsinə başlandı. Yerli əhaliyə illərlə həyətyanı torpaq sahəsi verilmədiyi halda, həmin rayonların ərazisində svanlara böyük kəndlər salındı. Sonradan bu bölgədə kriminal vəziyyətin pisləşməsinə bunun böyük təsiri oldu”.

Doğrudur, Gürcüstan azərbaycanlılarının problemlərinin bir çoxu Gürcüstanda və Azərbaycanda siyasi hakimiyyətdə olmuş ambisioz rəhbərlərin şəristəsizliyi ilə bağlı idi və onların yerinə tərəqqipərvər qüvvələr gəldikcə, problemlərin çözümü yolları tapıldıqca, müsbət istiqamətdə atılan addımlar Musa Nəbioğlu tərəfindən təqdir olunmuşdur.

Musa Nəbioğlu ötən əsrin 90-cı illərində qələmə aldığı məqalələrdə Gürcüstanda soydaşlarımız yaşayan kəndlərin adlarının dəyişdirilərək gürcü adları ilə əvəzlənməsindən, hətta heç bir gürcü ailəsinin yaşamadığı kəndlərdə də ictimai təsərrüfat rəhbərlərinin gürcü millətindən olmasından, Gürcüstan KİV-ində Azərbaycan dilində nəşr olunan qəzetlərin, verilişlərin sayının az olmasından, mövcud olanların da imkanlarının məhdudluğundan yazmışdır.

Yeri gəlmişkən qeyd edim ki, Musa Nəbioğlu Gürcüstanda yaşayan soydaşlarımızın təkcə problemlərini yazmaqla kifayətlənmir, həm də onların həlli yollarını göstərir. Buna misal olaraq, müəllifin 6 iyul 1999-cu ildə “Borçalı” qəzetində dərc olunmuş “Qayğıya ehtiyac var” məqaləsində toxunduğu məsələni göstərmək olar. Həmin məqalədə Gürcüstanın azərbaycanlılar yaşayan kənd məktəblərində müəllim qıtlığından yazan

M.Nəbioğlu özü təkliflə çıxış edir. "...Bu gün ən böyük yardım pedaqoji kadrlara olan ehtiyacın ödənilməsi sahəsində olmalıdır. Bu istiqamətdə Azərbaycanın Təhsil Nazirliyi daha məqsədyönlü iş görə bilər. Yaxşı olar ki, bir vaxtlar mövcud olan ənənə – Azərbaycanın ali pedaqoji məktəblərində Gürcüstan üçün kadr hazırlanması ənənəsi bərpa edilsin. Gürcüstan vətəndaşı olan gənclər güzəştli qaydada pedaqoji universitetlərin müxtəlif fakültələrinə qəbul olunaraq (Gürcüstanda pasport qeydiyyatından çıxmaq şərti) təhsillərini başa vurduqdan sonra Gürcüstan Təhsil Nazirliyinin sərəncamına göndəriləsinlər. Gürcüstanda soydaşlarımızın yaşadığı rayonlarda pedaqoji kadrlara olan ehtiyacı hər iki respublikanın təhsil nazirliklərinin birgə səyi nəticəsində aradan qaldırmaq olar".

Ümumiyyətlə, sovet imperiyasının dağılmağa başladığı ilk vaxtlardan tutmuş ta indiyədək Gürcüstanda yaşayan soydaşlarımızın həyatına sirayət edən elə bir hadisə olmayıb ki, Musa Nəbioğlunun diqqətindən kənarda qalsın, onun tərəfindən münasibət bildirilməmiş olsun. Təəssübkeş eloğlu M.Nəbioğlu Qarabağ müharibəsinin getdiyi vaxt Gürcüstan azərbaycanlılarını Azərbaycanda baş verənlərə guya biganə qalmağa qınayan, onları ermənilərlə benzin alveri etməkdə suçlayan "Millət" qəzetinin müxbirinə layiqli cavab verir: "Çox böyük səhvin var. Bu gün Borçalıda uşaqdan böyüyə hamı müharibə ovqatı ilə yaşayır. Döyüş bölgəsində atılan hər güllə burada yaşayanların qəlbindən keçir. Heç olmasa, Şəhidlər Xiyabanına getsən, orada neçə gürcüstanlı soydaşımızın uyuduğunu görərsən. Borçalıdan olan son şəhid 1993-cü il iyulun 29-da Şəhidlər Xiyabanında dəfn olunub. Hələ başqa yerlərdə dəfn olunanları, itkin düşənləri, yaralananları demirəm. Heç olmasa, şəhidlərin ruhu xətrinə bir az insafli olaq". ("Yeni Müsavat" qəzeti, 21 avqust 1993-cü il)

Soydaşlarımızla bağlı siyasətdə Gürcüstan tərəfinə olan iradlarını giley-güzar kimi deyil, dost etirafı kimi təqdim edən M.Nəbioğlu H.Əliyevlə E.Şevardnadzenin dostluqlarını tərənnüm edərək Azərbaycanın atalar sözünü misal çəkir: "Dost dostu tən gərək...". M.Nəbioğlunun dost etiraflarından biri də budur ki, bu gün Borçalıdakı soydaşlarımızın ən böyük problemi təhsillə, gürcü dilini öyrənməklə bağlıdır: "Yaşadığın dövlətin dilini bilməyin vacibliyini izah etməyə əlavə ehtiyac yoxdur. Amma bu, zamana ehtiyacı olan bir işdir. Axı, heç kəsə sirr deyil ki, dil daha çox ünsiyyətdə olanda tez öyrənilir. Borçalıda isə əhalinin böyük əksəriyyəti azərbaycanlılar olduğundan əvvəllər (sovet dönmində) əksinə, bu bölgəyə müxtəlif vəzifələrə göndərilən gürcülər Azərbaycan dilini öyrəndilər. O dövrdə gürcü dilini öyrənməyə meylin az olmasının bir səbəbi də rus dilinin hakim rol oynaması, hər yerdə bu dilə üstünlük

verilməsi idi. Artıq zaman dəyişib, şərtlər dəyişib, dünyaya, gələcəyə baxış dəyişib. Və soydaşlarımız da gürcü dilini öyrən-məyin vacibliyini yaxşı başa düşürlər. Amma bu, bir ilin, beş ilin işi deyil və birdən-birə yaşlı nəslin qarşısında bu dili bilməyi şərt kimi qoymaq olmaz”.

Musa Nəbioğlunun yaradıcılıq fəaliyyətinin böyük bir istiqamətini Borçalıdan olan görkəmli şəxsiyyətlərin barəsində publi-sistik yazıları təşkil edir. Onun görkəmli ağsaqqal alimimiz Camal Mustafayev, Xalq şairi, iki çağırış Milli Məclisinin deputatı olmuş Zəlimxan Yaqub, filologiya elmləri doktoru, professor Mədəd Çobanov, riyaziyyatçı-alim, tanınmış pedaqoq Zahid Qaralov, uzun müddət Gürcüstanın kənd təsərrüfatı nazirinin müavini işləmiş Eyvaz Həsənov, şair, tərcüməçi və görkəmli alim, filologiya elmləri doktoru, professor Əflatun Saraçlı, şairə, “Aşıq Pəri” məclisinin yaradıcılarından və ən fəal üzvlərindən olan Səadət Buta, peşəkar hüquq işçisi Mustafa Əliyev, görkəmli jurnalist, tərcüməçi, uzun illər Gürcüstan radiosunun Azərbaycan dilində verilişləri redaksiyasında çalışmış Emin Elsevər (Mahmudov), görkəmli pedaqoq, şair, xalq sənətinin gözəl bilicisi və yaradıcısı Yəhya Çobanov, kinoaktyor, şair, Tbilisi Azərbaycan Dram Teatrının direktoru İftixar Piriye, istedadlı rəssamlar Şamxal Məmmədov və Məhəmməd Orucov, şair Əlləz Novruz və başqaları haqqında yazdığı publisistik məqalələrin, oçerklərin dərc olunduğu ayrı-ayrı vaxtlarda doğurduğu ictimai marağın şahidi olan bir adam kimi, inanıram ki, indi həmin məqalələri toplum halında oxumaq imkanı əldə edən oxucular sevinəcəklər.

Musa Nəbioğlunun “Ömrümüzdən keçən qatar” kitabı bir daha təsdiq edir ki, borçalılar sazın-sözün sehri ilə ovsunlanmış, daim bu ovsunun təsirini öz üzərlərində hiss edən və hiss edərək də xarüqələr yaratmağa qadir olan insanlardır. Musa müəllim özü də bu mənada istisna deyildir. Onun kitabda yer alan publisistik məqalələrinin əhəmiyyətli bir qismi saz-söz adamlarına həsr olunmuşdur. Bu qəbildən olan məqalələr ayrıca bir bölümdə təqdim olunmuşdur. Həmin fəsilə proloq kimi müasir Azərbaycan poeziyasının korifeyi olan Xalq şairi Zəlimxan Yaqubun bu beyti verilmişdir:

*Millətimi saz anladar, saz anlar,
Saza baxsın tariximi yazanlar.*

Həmin qrup məqalələrin sırasında birincinin sərlövhəsi belədir: “Borçalıda saz bayramı”. Məqalədə söhbət ustad ozanımız Aşıq Kaman-darın anadan olmasının 75 illik yubiley tədbirlərindən və ev-muzeyinin açılışından gedir. 2007-ci ilin oktyabr ayının son həftəsinə təsadüf edən

həmin tədbirlərdə Xalq şairi Zəlimxan Yaqubla birgə Musa Nəbioğlu da fəal iştirak etmiş, həmin tədbirdə Borçalının görkəmli ziyalıları ilə görüşündən aldığı təəssüratları böyük ustalıqla qələmə almışdır.

M.Nəbioğlunun Borçalı aşığı məktəbinin digər nümayəndələrinə həsr olunan məqalələri, onlarla apardığı müsahibələri də çox maraqlıdır. Həmin yazılardan oxuculara bəlli olacaq ki, tovuzlu Usta Xudunun düzəltdiyi sazın çəkisi 800 qramdan artıq olmurmuş, Borçalının Qasımlı kəndindən olan Aşığı Tərmeyxan Sədi oğlu isə 6 yaşında saz çalmağı bacarıb. Bu qəbildən olan digər məqalələrdə son illər musiqidə yaranan qarmaqarışıqlıq, yad ünsürlərin musiqimizə yol tapması nəticəsində gənclərin musiqi zövqünün korlanması, bir vaxtlar el şənliklərinin, toyların yaraşığı olan saza biganəliyin artması tənqid olunur, bütün çətinliklərə baxmayaraq, aşığı sənətinin ənənələrini yaşadanlar təqdir edilir.

Ümumiyyətlə, hörmətli oxucu elə başa düşməsin ki, Musa Nəbioğlunun “Ömrümüzdən keçən qatar” kitabında yalnız Borçalıya, borçalılara aid yazılar toplanmışdır. Hərçənd, əksəriyyəti bu qəbildən olsa da, digər türk yurdlarının mənsubları olan dövlət xadimlərinə, elm və sənət adamlarına həsr olunmuş publisistik məqalələr, müsahibələr də vardır. Oxucu nəinki Azər-baycanda, Borçalıda, hətta ölkəmizin hüdudlarından kənarda da yaşayıb-yaradan soydaşlarımız haqda diqqətəlayiq yazıların köməyi ilə qürbətdə milli ruhu yaşatmaq üçün əsl fədakarlıq göstərən insanlarla, Rusiyada Azərbaycan diasporasının fəal nümayəndələri ilə qiyabi də olsa tanış olacaqdır. Oxucular həmçinin M.Nəbioğlunun başqa müəlliflər tərəfindən yazılmış əsərlərə yazdığı rəylərlə, ön sözlərlə də tanış olacaqlar.

“Ömrümüzdən keçən qatar” məqalələr toplusu jurnalistlər üçün də dəyərli nüsxə sayılmalıdır. Jurnalistikada 30 ildən çox təcrübəyə malik M.Nəbioğlu bu kitabı ərsəyə gətirməklə gənc həmkarlarına da təmənnasız dərs vəsaiti vermişdir. Onun yazı üslubu, fikirlərini ifadə etmək tərzini, olayları bədii təsvir etmək bacarığı çox yazarlara nümunə ola bilər.

Musa Nəbioğlunun “Ömrümüzdən keçən qatar” kitabı barədə daha çox yazı bilərdim. Ancaq istəyirəm ki, oxucular özləri Musa müəllimin qələminə qiymət versinlər. Təxmin edirəm ki, ixtiyarlarına verilən bu kitab barədə oxucuların gələcəyi qənaət dahi mütəfəkkir Frensis Bekonun bu kəlamı ilə ekvivalent olacaqdır: “Kitablar zamanın dalğalarında səyahət edən və öz qiymətli yükünü ehtiyatla nəsildən-nəsilə aparan fikir gəmiləridir”.

26.12.2008

ÖLMƏZ ŞAİRƏ BÖYÜK EHTİRAM

“Dünya sənin, dünya mənim, dünya heç kimin” dedi şairimiz. Amma bu “heç kimin” olan, heç kəsə qalmayan dünyanın özündə çox şeylər qalır. Dünya özü insanların əməllərini ələyib ələkdən keçirir, əyrisini bir yana, düzünü bir yana seçir. Və hələ sağlığında ikən milyonların sevgisini qazanaraq ürəklərdə özünə heykəl quran böyük şəxsiyyətlərin sözü qalır, izi qalır, əməlləri və bir də dostların qəlbində şirin xatirələri qalır. Yazıq o adamlara ki, sağlığında özünə sədaqətli bir dost tapa bilmir.

Qarşımda bir kitab var: “Bu da belə bir ömürdü...” 2005-ci ildə Bakıda “Nurlan” nəşriyyatında işıq üzü görən 48 çap vərəqi həcmində olan bu kitabda ölməz şairimiz, XX əsr Azərbaycan poeziyasının ən böyük simalarından biri, xalq şairi Məmməd Araz haqqında xatirələr, ithaflar və onun şeirlərinə yazılmış nəzirələr toplanmışdır. Təbii ki, hər kəs əlinə yeni kitab alarkən ilk növbədə onun müəllifi və tərtibçisi ilə maraqlanır. Böyük şairimizin vəfatından sonra onun xatirəsinə ucaldılmış ən böyük mənəvi abidə sayılacaq bu kitabın təşəbbüskarı, toplayanı və tərtib edəni Hacı Cəfər Quliyevdir. Qeyd edim ki, kitabı vərəqləməmişdən də elə bu ad mənə çox şey deyirdi. Hələ neçə illər bundan öncə gözəl insan, bacarıqlı həkim, eloğlum və qohumum mərhum Hüseyn Nağıyevin sayəsində Cəfər həkimin Məmməd Arazla dostluğundan çox eşitmişdim. Əsl dost nümunəsi, simvolu olan bu münasibətə çoxlarının yaxşı mənada həssas apardığını da bilirdim. İndi kitabı oxuyarkən xəyalən gəncliyimizin Məmməd Arazlı dünyasına qayıdır, onun hər yeni şeirini böyük hiss və həyəcanla bir-birimizə oxuduğumuz tələbəlik illərini xatırlayıram. O illərdən Məmməd Arazın poeziyasının fanatı olmuşam. M. Arazın həmkəndlisi, dostum, çox istedadlı yazıçı Əlabbasla bərabər onun poeziyası ilə nəfəs almışam. Və bu kitabı ərsəyə gətirən Hacı Cəfər həkimə minnətdarlıq hissi ilə dostluq haqqında müdriklərin dedikləri yenidən fikrimdə canlanır.

Böyük Nizami Gəncəvi deyirdi: “Yalnız o kəslər xoşbəxtdir ki, öz çörəyini dostlarla yeyir”. Rus yazıçısı Krılov isə həqiqi dostluğu təmizliyin, nəcibliyin əsas şərti hesab edirdi. Karmen Silva isə deyir: “Xoşbəxt günlərində özünə dostlar, yaxınlar, yoldaşlar əldə et ki, dar gündə sənə kömək etsin”.

Dosta verilən bütün bu tələblərə cavab verən Cəfər həkimi – Məmməd Arazın ən yaxın dostunu mən yaxşı tanıyıram. Cəfər həkim haqqında fikirləşəndə türk dünyasının azman aşığı, ustad dədə Kamandarın şeiri yadıma düşdü:

*Alimlik, insanlıq mində birdədi,
Yüz “mənəm”də bir zərrəsi görünür.
İnsan, alim olmaq böyük zirvədir,
O zirvədən Yer kürəsi görünür.*

Məmməd Arazın ruhuna ehtiram kimi üzə çıxarılan və çox böyük zəhmətin bahasına başa gələn bu kitab özünün orijinal tərtibatı ilə də seçilir. Hacı Cəfər Quliyev kitaba yazdığı “M.Arazla bağlı xatirələrdən bir yarpaq” adlı ön söz əvəzində deyir:

“Əllərim əsir, ürək çırpıntılarımı kürəyimdə eşidirəm. Fikirlər beynimə, sözlər qələmə gəlmir. Cərraham. İndiyə kimi minlərlə cərrahiyyə əməliyyatı keçirmişəm. Ən çətin əməliyyatlara müdaxilə etmişəm və həmişə də Allahın qüdrəti ilə uğurla çıxmışam. Bu əməliyyatların heç birində indiki kimi narahatçılıq, həyəcan, sarsıntı keçirməmişəm. Sözlə oynamaq, odla oynamaqdan da çətinmiş, İlahi! O da ola ki, zamanəmizin poeziya peyğəmbəri, ustad Məmməd Araz haqqında ola!”

Hansı böyük məsuliyyətə çiyin verdiyini özü də etiraf edən C.Quliyev bu işin öhdəsindən çox uğurla gəlir. Elə təkcə ayrı-ayrı yazıların sərlövhələri imkan verir ki, bu yazıların necə böyük bir məhəbbətlə qələmə alındığını duyasan. Bu başlıqlar öz-özlüyündə çox mətləblərdən xəbər verir. “Ötənlərə bir nəzər və yaxud tarixdə Məhəmmədlər” adlı yazıda müəllif tarixə ekskurs edir, Peyğəmbərimiz Məhəmməd Salavatullahdan üzü bu yana məşhur Məhəmmədlər haqqında qısa bilgi verdikdən sonra Məmməd Arazda dayanır. Məmməd İbrahimdən Məmməd Araz qədərki yola işıq salır. Onun yaradıcılıq yolu, nəşr olunmuş kitabları, dünya ədəbiyyatından tərcümələri haqqında oxuculara geniş məlumat verir.

Diqqətli oxucu bu kitabın səhifələrində Məmməd Arazla bağlı bir çox məqamlara aydınlıq gətirə, həyatının bizə məlum olmayan səhifələri barədə ətraflı məlumat əldə edə biləcək. Bu baxımdan “Hücumlar, hədələr burulğanında” sərlövhəli yazı xüsusilə diqqəti çəkir. Burada ötən əsrin yetmişinci illərində şairin üzləşdiyi haqsızlıqlardan söhbət açılır. Anadan olmasının 100 illiyi ərəfəsində N.Nərimanovla bağlı “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzetində (onda M.Araz baş redaktorun müavini idi) yazı, N.Həsənzadənin “Nəriman” poemasını və hələ açılışı olmamış möhtəşəm abidəsinin şəklini verməsi ona baha başa gəlir. Sapı özümüzdən olan baltalar

onu millətçi adlandıraraq Moskvaya donos yazırlar ki, qəzetdə Lenindən çox Nərimanova yer verilib. Şair haqsız hücumlara məruz qalır. Elə buradaca 1984-cü ildə şairin “Dünya sənin, dünya mənim...” adlı şeirlər kitabı Azərbaycan Dövlət mükafatına təqdim olunsada, növbəti haqsızlıq nəticəsində ona bu mükafatın verilməməsindən də söhbət açılır. Amma bu hücumlar, haqsızlıqlar onu öz yolundan, əqidəsindən döndərə bilmir.

Və Cəfər Quliyevin qeyd etdiyi kimi, bütün bunlar “M.Araz bulağını bulandıra bilmədi. Ustad şair bütün həyatı boyu vicdanı qarşısında bir ilahi varlıq kimi pak və təmiz hesabat verdi”.

“M.Arazla tanışlığımızın tarixçəsi” adlı yazıda isə Hacı Cəfər Quliyev böyük şəxsiyyətlə necə tanış olmasından və bu tanışlığın sonralar necə sarsılmaz dostluğa çevrilməsindən söhbət açır və onun bir etirafını oxuculara da çatdırır:

– “Nə yaxşı ki, sən varsan, Cəfər!” Heyif ki, ömrümün axırını aşırımında səni yaxşı tanımışam”.

Hacı Cəfər həkim Məmməd Araz haqqında yazmağın, sözlə oynamağın nə qədər məsuliyyətli olduğunu bildirsə də, sonucda yazılarında özünü tam sərbəst buraxdığını qeyd edir: “Bu da yəqin ki, M.Arazın mənə olan qardaş məhəbbətindən sui-istifadə etməyimdəndir”. Bununla da Cəfər həkim qeyri-ixtiyari olaraq, belə bir həqiqəti təsdiqləmişdir ki, sərbəst olmayan qələmin məhsulu heç vaxt yaxşı alına bilməz. Necə ki, Məmməd Araz yazarkən özünə sərbəstlik verirdi:

*Ya Rəbbim, bu dünya sən görən deyil!
Bu sədlər, sərhədlər sən görən deyil!
Adını, soyunu dəyiş dünyanın,
Yolunu, yönünü dəyiş dünyanın.
Ya Rəbbim, bu dünya sən quran deyil!
Fəzada yerini dəyiş dünyanın.*

Əlbəttə, M.Araz yaxşı bilirdi ki, dünyada yaxşı-pis nə baş verirsə, xaliq ondan xəbərdardır. Əsl ixtisası coğrafiyaçı olan Məmməd Araz onu da gözəl bilirdi ki, dünyanın fəzada azca yeri dəyişsə, bəşəriyyət məhv olar. Şair ona görə şairdir ki, ona ilham verən ən müxtəlif mənbələrdən – Allahdan gələn vəhy formasında, mələklərin, hurilərin, pərilərin pıçıltısıyla gələ bilər. Bütün bu ilham mənbələrinin sırasında Məmməd Araz misalında biri müşahidə olunmayıb – Şeytanın vəsvəəsi. O, heç vaxt şeytana aldanmamış, son nəfəsinədək Haqqın şairi olaraq qalmışdır, Haqqı dananlara qarşı barışmaz olmuşdur.

Kitabda yer almış “İllərin qanadında”, “Açılan və açılmayan sirlər” və s. yazılar da maraqlı məlumatlarla zəngindir. Həmin yazılarda oxucu Məmməd Arazın qəribə xüsusiyyətlərindən bəziləri ilə tanış olacaqdır. Belə sirlərdən birini Hacı Cəfər həkim açıqlamışdır: “...M.Arazda belə bir qəribə xüsusiyyət var, səhər yuxudan oyananda təsadüfən özünü güzgüdə görsə, həmin gün ərzində bir kəlmə də olsun yazı bilmir və bütün günü özünü yorğun, narahat hiss edir. Onun üçün də nə zaman ki, biz onunla bir yerdə gecələyirdik, mən səhər tezdən durub insanı özündə əks etdirən nə vardısı, aradan götürürdüm”. Buradan belə nəticə hasil olur ki, şair güzgüyə baxanda özünü zəif hiss etirmiş, səhhət durumunun qeyri-qənaətbəxş olmasının sifət cizgilərində əks olunması onun nikbinliyini söndürürmüş. Yazarkən öz qılafından çıxırmış, xəstəliklərdən əziyyət çəkən cismindən ayrılıb, ruhu ilə yazırmış, demək.

Məmməd Araz gözəlliyi qiymətləndirən, tərənnüm edən şair idi. Özü də bu qiyməti yerində verməyi bacarırdı. Dostları bunu təsdiq edən çoxsaylı əhvalatlar danışılır. Həmin hadisələrdən biri belə olub: Bir gün Məmməd Araz, həkim dostları Hacı Cəfər, Hümbət Nağıyev və başqaları yüksək əhval-ruhiyyə ilə Quba rayonunun Qəçrəş meşə zolağından istirahətdən qayıtdıqları zaman Hümbət həkim gözəl səslə şairin sözlərinə yazılmış mahnını oxuyub:

*Bəlkə bu yerlərə bir də gəlmədim,
Duman, salamat qal, dağ, salamat qal!
Dalımca su səpir yoxsa buludlar?!
Leysan, salamat qal, yağ, salamat qal!*

*Qıy vuran qartallar yox oldu çəndə,
Nərgizlər saraldı şəhli çəməndə.
Ey qaragöz pəri, arxamca sən də
Boylan, salamat qal, bax, salamat qal!..*

Hümbət həkimi dinlədikdən sonra Məmməd Araz demişdir: “Sənin yaxşı həkim olduğuna bilirdim, amma belə səsin olacağını güman etmirdim. Gözəl həkimliyin kimi, oxumağın da varmış. Çox düzgün deyirlər ki, həkimlər şair təbiətli olurlar”.

Kitabın məziyyətini artıran bir də odur ki, burada M.Arazın ən yaxın qohumlarının xatirələri də yer almışdır. Bu sıradan ən maraqlı xatirələr Məmməd Arazın ömür-gün yoldaşı, onun şeirlərinin ilk oxucusu, ilk dinləyicisi Gülxanım müəlliməyə mənsubdur. Həmin xatirələrdən məlum olur ki, Məmməd Arazın həm də güclü yumor hissi varmış. Böyük

qardaşı İbrahim İnfiləoğlu isə hesab edir ki, Məmməd Araz həqiqi xalq şairi Mirzə Ələkbər Sabirin satiralarına bərabər əsərlər yaradıb:

*Kiminsə dünəni qəbirsiz qalıb,
Kotancı babası dəmirsiz qalıb,
Körükçü atası kömürsüz qalıb,
Xəmrəsi, urvası xəmirsiz qalıb,
Dünya düzəlmir ki, düzəlmir, baba!*

Oxucular Əbülfəz İnfiləoğlunun bu kitabda yer almış xatirələrindən öyrənəcəklər ki, Məmməd Araz əlinə kağız-qələm götürmədən bir gecənin ərzində beynində poema da yazmış. Bacılarının xatirə qeydlərində isə Məmməd Arazın çətinliklərlə dolu uşaqlıq illərindən söz açılır, kiçik yaşlarından ədəbiyyat vurğunu olması xatırlanır, ilk uğurları yada salınır.

Şairin həmkarlarının, müxtəlif peşə sahiblərinin, pərəstişkarlarının ona ithafən yazdıqları şeirlər isə kitabda böyük bir hissəni təşkil edir ki, bu da bir növ ona olan ümumxalq sevgisinin təəcəssümüdür.

Hörmətli oxucu bu sırada da Məmməd Araz barədə, onun sözünün qüdrəti barədə deyilmiş yüksək fikirlərə rast gələcək-dir. Məsələn, xalq şairi Bəxtiyar Vahabzadə hesab edir ki, Məmməd Arazın imzası elə kitablarının adı olmağa layiqdir. Akademik Budaq Budaqov isə Məmməd Arazın sözlərini atalar sözləri ilə müqayisə etmişdir:

*Çırağı anaymış ata yurdunun...
Bir ocaq sönəndə bir tifaq itir...
Ağıllı azdıqca ağılsız artır...
Toplar dinməyəndə ərzini bayramı...
Kəndli dili – torpaq dili...
Söz çəkməyə sözdən düzgün tərəzi yoxdur.
Sənətdə son mənzil olmur.*

Xalq şairi Mirvarid Dilbazi Məmməd Arazı “dağlardan baş alan gur bulağa”, “əbədi sönməz ocağa” bənzətmiş, Şeyx Mir Məhəmməd onu “Şeirimizin zirvəsində heykəl olub, bitən ustad” adlandırmışdır. Hüseyn Arif onu suyu qurumayan təbii bulaqla müqayisə etmiş, Xəlil Rza Ulutürk Məmməd Arazı “Xalqımın yaralı bağı” demişdir. Məmməd İsmayıl M.Araza həsr etdiyi şeirdə onu “haqdan yanan od-ocağa”, Zəlimxan Yaqub “sözdən bal çəkən zəhmətkeş arıya” oxşatmışdır.

Məmməd Arazın şeirlərinə yazılmış nəzirələr də diqqəti cəlb edir. Şair Hüseyn Razi demişkən: “Azərbaycan ədəbiyyatında indiyə qədər sağlı-

ğında Məmməd Araza yazılan qədər heç bir şairə nəzirə yazılmayıb, şeir həsr olunmayıb. Bütün qədirbilən Azərbaycan oxucularına eşq olsun!”

Sevinirəm ki, Məmməd Arazı sevənlərin, onun qədrini bilənlərin, xatirəsini əziz tutanların arasında mən də varam. Kitabda Məmməd Arazın “Dünya düzəlmir ki, düzəlmir, baba!” şeirinə yazdığım “Allah, amandı...” adlı nəzirə də yer almışdır.

Kitabda xatirə yazıları yer alan müəlliflər ustad şairin fəlsəfi düşüncələrinə xüsusi diqqət yetirmiş, onun poeziyasında bütövlük, vətənə, torpağa bağlılıq, gərəkli olmaq və vətəndaşlıq ideyalarının altını cızmışlar, şeirlərində Nizami Gəncəvi qüdrətinin, Məhəmməd Füzuli dərinliyinin, Mirzə Ələkbər Sabir müdrikliyinin olduğunu vurğulamışlar. Məmməd Araz Vətən daşlarının vətəndaş tərənnümçüsü, özünün milli-xəlqi ruhu, ahəngdarlığı və müasirliyi ilə çox asanlıqla xalqın mənəvi sərvətinə çevrilmiş sənətkar, yeganə meyarı həssas, duyğulu bir ürəklə yaşamaq olan insan, oxucularını mənəvi saflığa, kamilliyə çağıran, onlara nəcib, ülvəi duyğular bəxş edən söz ustası, “muğamlarımızın daşlara çalınsa belə qırılmayan simi” kimi təqdim olunmuşdur. Böyük qardaşının qeyd etdiyi kimi, ümumiyyətlə, ən kiçik şeirlərindən tutmuş böyük əsərlərinə, poemalarına qədər Məmməd Arazın heç bir qələm məhsulunda mənə dayazlığı olmamışdır. Onun poeziyasındakı dərin mənə tutumu hətta dünya şöhrətli siyasətçi, ümummilli lider Heydər Əliyev tərəfindən də yüksək qiymətləndirilmiş, ulu öndər heyrətini gizlətməmişdir: “Məmməd Arazın şeirini nə üçün bu qədər sevir insanlar? Axı şeiri insanlara zorla sevdirmək olmaz...” Bu sözlərin deyildiyi 16 aprel 1995-ci il tarixində keçirilmiş M.Arazın yaradıcılıq gecəsində çəkilmiş fotosəkil də kitabda yer almışdır. Məmməd Araz ömrünün əbədiləşən anlarını əks etdirən fotoların da verilməsi kitabın məntiqi sonluğudur desək, yanlışmıq.

Dostluğa sədaqətdən yaranmış bu kitabı oxuyub qurtaranda istər-istəməz Nişapur məscidində yazılmış bir yazını xatırladım:

“Ey Allah, əgər cəhənnəm qorxusuna görə mən sənə xidmət edirəmsə, onda məni cəhənnəmdə lənətlə, əgər mən sənə cənnətə düşmək həvəsi ilə xidmət edirəmsə, onda məni bu imkandan məhrum elə, amma əgər mən sənə təmiz istəklə xidmət edirəmsə, onda özün istədiyini kimi mənimlə hərəkət et...”

Sonda bir daha bu kitabı araya-ərsəyə gətirənlərə, xüsusilə də Hacı Cəfər Quliyevə minnətdarlıq hissi keçdi içimdən.

Və elə bu yazımı da Məmməd Arazın uzaqgörənliklə dediyi sözlərlə bitirmək istəyirəm: **“Nə yaxşı ki, sən varsan, Cəfər!”**

ƏRİMƏ SİQARET TÜSTÜLƏRİNDƏ

Doktor Cəfər Quliyevin (Hacı Cəfər Həkim) yeni nəşr olunmuş “Tüstü də var, ocaq söndürür” kitabı ümumtəhsil məktəblərində tədris vəsaiti kimi tövsiyə olunmağa layiq əsərdir.

Azərbaycan Jurnalistlər və Yazıçılar birliklərinin üzvü, “Şöhrət” ordenli həkim – cərrah Cəfər Məşədi Əsəd oğlu Quliyevin (Hacı Cəfər Həkim) uzun illərin zəhməti hesabına araya-ərsəyə gətirdiyi yeni kitabının uğurla seçilmiş adı onun hər bir oxucu üçün aydın və rəvan dildə yazılmış çox dəyərli elmi ədəbiyyat nümunəsi olduğunu göstərən ilk əlamətdir. Kitabın redaktoru, şair-publisist, Azərbaycan Jurnalistlər Birliyi Sumqayıt şəhər Təşkilatının sədri, respublikanın Əməkdar jurnalisti Rafiq Oday yazdığı ön sözdə **“Tüstü də var, ocaq söndürür”** kitabını Vətən, millət sevgisindən qaynaqlanan vətəndaşlıq qayəsi ilə yazılmış əsər kimi, müəllifin uzun müddətli tarixi və elmi araşdırmalarının nəticəsi kimi qiymətləndirmiş, o da kitabın adını məhz uğurlu tapıntı olaraq dəyərləndirmişdir: *“Normalda biz tüstünün ardınca ocağın bir az da gur yandığının şahidi olmuşuq, ancaq bu tüstü o tüstülərdən deyil. Bu tüstü hər il dünyada milyonlarla ocağı söndürür, milyonlarla ananı balaya, bacını qardaşa, gəlini ömür-gün yoldaşına həsrət qoyur. Bu, elə bir tüstüdür ki, insanı cəmiyyətdən tamamilə təcrid etməsə də, ətrafındakılar arasında arzuolunmaz şəxsə çevirir”*.

Kitaba Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvləri - **akademiklər Budaq Budaqov, Böyükkişi Ağayev, Rəhim Rəhimov**, Akademiyanın müxbir üzvləri - **professorlar Mustafa Salahov, Yavuz Rüstəmov, Firudin Məmmədov** təqdirədici rəylər yazmışlar. Daha əvvəl Hacı Cəfər Həkimin mərhum xalq şairi **Məmməd Araza** həsr etdiyi **“Haqqın var yaşamağa”** (2001), **“Bu da belə bir ömürdü...”** (Təkrar və yenidən işlənmiş nəşri, 2005), akademik **Rəhim Rəhimova** həsr olunmuş **“Ordubaddan doğan günəş”** (2003), **“Ordubaddan doğan günəş”** (Təkrar və yenidən işlənmiş nəşri, 2013) və Sumqayıt səhiyyəsinin bünövrəsini qoyanlardan görkəmli tibb uzmanı **İzzət Sadıxova** həsr etdiyi **“Burdan bir loğman köçdü”** kitabları çap olunmuşdur.

Adından da göründüyü kimi, siqaretin törədə biləcəyi çoxlu xəstəliklərdən və əmələ gətirdiyi fəsadlardan bəhs edən bu yeni nəşrin

titul səhifələrində Ümummilli lider Heydər Əliyevin və Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin gənc nəslin fiziki, mənəvi və əqli cəhətdən sağlam olmasının vacibliyi barədə söylədikləri fikirlərinə yer verilmişdir. Bununla da müəllif-həkim sağlamlığına dəyər verdiyi oxucularına ömürləri boyu zərərli vərdislərdən uzaq olmuş Ulu Öndərimizi və Onun layiqli davamçısını, onların keçirdikləri sağlam həyat tərzini bir növ etalon kimi göstərmişdir. Fərqli olaraq, tütün aludəçisi olmuş Yekaterina Mediçi və bu zərərli vərdişi “dövrün mədəni tələbi” formasında ortaya qoyub I Pyotr kimi hökmdarların kitabda qınanması liderlərin göstərdikləri şəxsi nümunənin xalqların mentalitetinin formalaşmasına necə böyük təsir etməsi faktoruna müəllif tərəfindən xüsusi əhəmiyyət verildiyinə dəlalət edir.

Müqəddəs Məkkəni ziyarət etmiş Hacı Cəfər Həkimin “Bismillah” kəlməsi ilə başladığı kitabının giriş hissəsində Allahın insanın aqlını başından alan nə varsa, ona haram buyurduğu Quran ayəsini (“Əl-Furqan”, 71) proloq seçməsinin səbəbi oxucu üçün tam anlaşılandır. Kitabda müəllifin Allaha bağlılığından, iman və fəzilət sahibi olmasından irəli gələn bu xətt ayrıca sezilir: Müəllif fikirlərini qüvvətə yüksəltmək üçün elmi arqumentlərlə kifayətlənməyərək, tütünü “şeytan otu” adlandırır, tütün vasitəsilə ahəstə intiharın, insanın öz canına zərər verməsinin dinimizdə bağışlanılmaz günah sayıldığını xatırlayır, papiros çəkənlərə Həcc ziyarətini, öz əlləri ilə qurban kəsmələrini halal etmir: *“Dünyanın bütün din xadimlərinə müraciət edib məlumatlandırıram ki, papiros çəkən şeyxlərin, axundların, keşişlərin, mollaların xalqa müraciətlərinin qabağını alsınlar. Çünki nəşəli bir şəxsin dediyi sözdə kəsər ola bilməz”*.

Hacı Cəfər Həkim cəmiyyətin ziyalı zümrəsinin nümayəndələrinin də, məsələn, həkimlərin, müəllimlərin siqaret çəkmələrini böyük qəbahət hesab edir: *“Dünyanın bütün tibb mərkəzlərində, xəstəxanalarında, poliklinikalarında çalışan tibb işçilərinə papiros çəkmək olmaz. Bu, bütün xəstələrdə sadəcə güllüş doğurur. “Necə həkimdir ki, papiros düşkündür?” – deyərək, xəstələrin həkimlərə inamı itər... Bütün dünyada müəllimlərlə tələbələr arasında olan “papiros dostluğu” məqsəda uyğun deyil. Belə hərəkətlərlə hörmət və nəzakət pərdələrini aradan götürmüş olurlar”*.

Müəllif kitabda tütünün kəşf olunma və yayılma tarixindən yazmış, papirosun insan orqanizminə zərərli təsirlərini, tərkibindəki ziyanlı maddələri sadalamış, tütün istehsalının və istehlakının iqtisadiyyata təsirini təhlil etmiş, siqaret çəkənlərə məsləhətlər vermiş, onu tərgitmənin yollarını göstərmiş, yeniyetmə və gənclərin papirosa meyillənməsinin səbəblərini araşdırmış, tütünlə bağlı tarixə düşmüş hadisələri, mənfur erməni-

lərin türklərə qarşı tütün terrorunu, habelə özünün şahidi və iştirakçısı olduğu ibrətamiz əhvalatları xatırlamış, siqaretə aludə olmanın peşmançılığını çəkən şairlərin qələmə aldığı şeirləri təqdim etmişdir.

Hacı Cəfər Həkim onilliklər boyu təbiətə və insan sağlamlığına zərər vuran faktorlara, kimya sənayesində əndazəsizliyə, həmçinin papirosa qarşı fəal mübarizə aparmış, bu məqsədlə ayrı-ayrı qəzet və jurnallarda məqalələrlə cəsarətli çıxışlar etmiş, cəmiyyət arasında maarifləndirici iş aparmışdır. Kitabdan məlum olur ki, Cəfər həkim hələ sovet dövründə “Dəmir yolu” qəzetində dərc olunmuş və Mərkəzi Komitədəki bəzi yüksək vəzifəli şəxslərdə qıcıq doğurmuş “Mədəni narkomanlar” adlı məqaləsinə görə hökumət nəzarətinə alınmışdır. Yalnız Məmməd Arazın xahişini nəzərə alan dünya şöhrətli alim Həsən Əliyevin müdaxiləsi və köməyi sayəsində o, şərdən xilas ola bilmişdir.

Kitabın əhəmiyyəti vurğulanan və müəllifin məziyyətləri sadalanan “Ön söz”də önə çıxarılan bir diqqətəlayiq məqam da Hacı Cəfər Həkimin dostluğa necə sədaqətli olmasını təsdiqləyən faktlardır. Rafiq Oday xüsusi qeyd edir ki, Xalq şairi Məmməd Arazla yarım əsrlik bir dövr ərzində dostluq və qardaşlıq edən, onun həyatının ən çətin məqamlarında həyanı olan Hacı Cəfər Həkim ustad sənətkarın xəstəliyinin kəskinləşdiyi dövrlərdə üç dəfə onun damarına öz qanını köçürmüşdür.

Sevinirəm ki, aramızda xeyli yaş fərqi olsa da, günəşırı zəngləşib hal-əhval tutduğum, tez-tez görüşüb fikir mübadiləsi apardığım Hacı Cəfər Həkimin yaxın dostları sırasında mən də varam və onun dostcanlılığının şahidiyəm. Cəfər Həkim deyir ki, Fətullah müəllimi, akedemik Rəhim Rəhimovu, professor Mustafa Topçubaşovu, Mahmud müəllimi, akademik Böyükkişi Ağayevi və başqalarının həmişə minnətdarlıqla xatırlayır və səmimi şəkildə etiraf edir ki, bugünkü səviyyəyə çatmasında bu işıqlı, nurlu şəxslərin xidmətləri əvəzsizdir. Yeni işıq üzü görmüş “Tüstü də var, ocaq söndürür” kitabının bir nüsxəsini mənə bağışlayarkən, Hacı Cəfər Həkim yazdığı avtoqrafda da dostlara münasibətdə qədirşünaslıq sərgiləmişdir: “Özü işıqlı, sözü işıqlı, qələmi işıqlı bir ürək sahibi olan, sadə baxışlı, qələmi-kəlamı naxışlı, gözəl insan, vəfalı dost, tanınmış ziyalımız, şirin əsərlərin şirin yazarı, mərhum Zəlimxan Yaqubun əsərlərinin xiridarı, xalqımızın sevimlisi Səməndər müəllim... Nədənsə həmişə onu görəndə istər-istəməz çox yaxın dostumuz olmuş Gürcüstanın məğrur oğulları - **mərhumlar Nurəddin Babayev, Zəlimxan Yaqub və əzizimiz Hümbət həkim** yada düşür...

Lələ, hər bir insan bir şeyin aşiqi olur. Mən dost aşiqiyəm, dost vurğunuyam, dost acıyam, dost dilənçisiyəm. Hardasa sənin dostlarından biri yazıb:

*Məmməd Araz, dünya pərdə-pərdədi,
Pərdə-pərdə sirr-sehrinə bələnnəm.
Əgər bilsəm dərd məlhəmin yerdədi,
Əl açaram, qapı-qapı dilənnəm.*

Əziz Səməndər Zəlimxanlı! Sən xoşbəxt adamsan ki, Zəlimxanla uzun müddət dostluq və yoldaşlıq eləmişən. Sənə və səni istəyənlərə cansağlığı, Allahdan böyük səadət diləyirəm.

Həmişə Məmməd Araz, Zəlimxan Yaqub ruhunda yaşayan qocaman dostun Hacı Cəfər”.

2017-ci ilin nəşri olan irihəcmli “Faxralılar” kitabımda barəmdə yazdığı fikirlərdə də mənim Türk dünyasının böyük söz fatehi ilə dostluğumun altını cızıb Hacı Cəfər Həkim: “Səməndər müəllimdə olduqca güclü poeziya duyumu var. Mənə elə gəlir ki, o, öz ilhamlı ruhunu Dədə Zəlimxan ruhunda suvarandan sonra qələmə söz verib. Odur ki, onun yazılarından Zəlimxan ətri gəlir. Mən öz yazılarımda həmişə bir qayda olaraq Səməndər müəllimin soyadından sonra həm də istər-istəməz “Zəlimxanlı” yazıram. Dostum Səməndərə böyük Allahdan ürək dolusu can sağlığı, səadət və bundan sonra da barlı-bəhərli yaradıcılıq arzulayıram”.

Zəlimxan qağam da Hacı Cəfər Həkimlə dostluqdan məmnunluğunu şeirlə belə ifadə etmişdi:

*Nə yaxşı ruhumuz Məmməd Arazdı,
Nə yaxşı dostumuz Cəfərdi, qardaş.
Qocalıq ölümə gedən yol deyil,
Uca zirvələrə səfərdi, qardaş!*

Mənim bir adım, bir soyadım, bir neçə təxəllüsüm var. Təxəllüslərimin biri mənsub olduğum nəsil-şəcərə ilə, digəri doğulduğum elə-ulusa bağlıdır. Onların sırasına etdiyi sanballı “Zəlimxanlı” əlavəsinə görə qos-qocaman dostum Hacı Cəfər həkimə minnətdarlığımı bildirirəm. Amma söz yox, doktor Cəfər Quliyev daha böyük təşəkkürü oxucuya ərməğan etdiyi “Tüstü də var, ocaq söndürür” kitabına görə qazanacaqdır. Əgər siqaret tüstüsü həkimin öz təbirincə desək, ocaq kor qoyandırırsa, bu kitab o xəstəliyə düçar olanlara nicat yolunu göstərən, işıq tutan məşəldir.

Milli məfkurəmizin banisi, böyük maarifçi, millətin təkcə savada yiyələnməsi üçün deyil, sağlam həyat tərzini keçirməsi üçün də fədakarçasına çalışmış Həsən bəy Zərdabinin ictimai sanitariya və şəxsi gigiyena

qaydalarından bəhs edən “Bədəni salamat saxlamaq düsturül-əməli” adlı əsəri var. Xalqının firavanlığı naminə ömrü boyu öz üzərinə davamlı yüklər götürən cəfəş ziyalımız Hacı Cəfər Həkimin kitabını da paralel olaraq “İradəni salamat saxlamaq düsturül-əməli” adlandırmaq olar. Çünki zərərli vərdişlərdən uzaq durmaq üçün əsas şərt məhz iradə gücüdür ki, onu da “Tüstü də var, ocaq söndürür” kitabı təlqin edir.

Əlbəttə, siqaret çəkməyin zərəri barədə oxucuların faydalana biləcəyi informasiya mənbələri çoxdur. Həmin mənbələrin bir çoxuna Hacı Cəfər Həkim də istinad etmişdir. Lakin onun ərsəyə gətirdiyi “Tüstü də var, ocaq söndürür” kitabı həmin məlumatları müşayiət edən tutarlı argumentlərlə zəngin olduğu üçün ümumtəhsil məktəblərində tədris vəsaiti kimi tövsiyə olunmağa da layiqdir desəm, yanılmaram. Çünki yetişməkdə olan nəsil bu kitabı oxumaqla həm də müəllifin zəngin və şərəfli bioqrafiyası ilə tanış olacaq, Hacı Cəfər Həkimin keçdiyi mənalı, insanpərvərlik, vətənpərvərlik, cəmərdlik nümunələri ilə dolu həyat yoluna nəzər salacaq, onun ölkəmizin hədudlarından kənarda olduğu vaxtlarda əlinə düşən hər fürsətdə Azərbaycanı, Azərbaycançılığı təbliğ etməsindən, xalqımızın yetirdiyi görkəmli şəxsiyyətlərin adlarını, xatirəsini xaricdə əbədləşdirməsindən, yol inşa etdirmək, su çəkdirmək kimi xeyirxah işlərindən, təmənnasız həkimlik fəaliyyətindən, təbabətdə imza atdığı bir sıra yeniliklərdən, ixtiralarından, dünyada özü öz üzərində mürəkkəb cərrahi əməliyyat aparmış ikinci həkim olmasından xəbər tutacaq və əminəm ki, özü üçün öyrənilməsi gərəkən həyati bilgilər əldə edəcək, təkcə sağlam yaşamağa deyil, həm də məhz Hacı Cəfər Həkim kimi yaşamağa meyllənəcəkdir.

GÖY QURŞAĞI KİMİ POEZİYA

Nəhayət ki, görkəmli alim, istedadlı şair İsa Musayevin poetik yaradıcıq toplusu olan “Ötən ömrün göy qurşağı” adlı kitabı bu il “Elm və təhsil” nəşriyyatında işıq üzü gördü. Kitaba “Ön söz” yerinə professor, filologiya elmləri doktoru Maarifə Hacıyevanın yazdığı “İsa Musayevin elmi-ədəbi-bədii yaradıcılığı barədə bir neçə söz” adlı məqaləsi verilmişdir. Maarifə müəllimə İsa Musayevi haqlı olaraq cəsarətli araşdırıcı, təvazökar insan, novator şair kimi təqdim etmişdir. Təvazökarlığı, yox, mən deyərdim ki, ifrat təvazökarlığı onun oxucuya müraciətlə 1971-ci ildə qələmə aldığı və kitabın ilk səhifələrində yer alan “Tut əlimdən” adlı sərbəst şeirində özünü açıq göstərir:

*Ömrüm-günüm, ay Oxucum!
Təbim cılız, azdı gücüm.
Hər kəlməsi od qaynaqlı,
odlu, sərrast, ötkəm, haqlı,
ruh güldürən, qəlb oxşayan,
yalqızlara həmdərd, həyan,
dərdlilərə məlhəm olan,
ürəklərdə yuva salan
elə gözəl şeirim yoxdu...
...Hər qıy vuran qartal olmur,
qartal olan dərhal olmur,
Tut əlimdən, qoy isinim!..*

Əminliklə deyirəm, İsa müəllim elə anadan qartal doğulub. Elmin qartalı kimi, ədəbiyyatın qartalı olaraq dünyaya gəlib. Təbi güclü, sözü sərrast, fikri ötkəm və haqlı olub. Şeirləri ruh güldürən, ürək oxşayan, tənhalara həyan, kədərliyə həmdərd, qəlblərdə özünə təxti-rəvan quran İsa Musayev məhz təvazökarlığı səbəbindən yazdıqlarını taxçada-boxçada saxlayıb, az bir qismini, həm də nisbətən məhdud auditoriyaya təqdim edib.

İsa Musayev (Yarıcan Miskəroğlu) 1947-ci ildə Gürcüstanın Ağbulaq nahiyyəsində (indiki Tetriskaro rayonunda) yerləşən Kosalar kəndində dəmirçi Kərimin ailəsində dünyaya gəlib. 1965-ci ildə Arıxlı kənd orta məktəbini əlaçı attestatı, 1970-ci ildə isə Azərbaycan Xalq Təşərrüfatı İnstitutunu fərqlənmə diplomu ilə bitirib.

Ali məktəb auditoriyalarında “iqtisadçı-mühəndis” ixtisasına yiyələnməklə yanaşı, institutun nəzdində fəaliyyət göstərən “Tər sətirilər” adlı dərnəyin fəal üzvlərindən biri olub, alim-xanəndə Vəli Məmmədovun rəhbərlik etdiyi “Mədəniyyət Universiteti”nin diplomunu alıb.

İsa Musayev 1970-ci ildən bu günədək ümumi həcmi 216,6 çap vərəqi olan 83 adda elmi əsər, o cümlədən, 8 elmi monoqrafiya və 18 dərslik və dərs vəsaiti nəşr etdirib. İsa müəllim 1970-ci ildən AzXTİ-də pedaqoji fəaliyyətə başlayıb, hal-hazırda Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin İnformatika kafedrasında aparıcı dosent kimi elmi-pedaqoji fəaliyyətini davam etdirir. 2011-2013-cü illərdə İnformatika kafedrasının müdiri vəzifəsində çalışıb.

Ötən əsrin 60-cı illərindən bədii yaradıcılıqla məşğul olan İsa Musayev qələmini müxtəlif janrlarda sınımış, şeirlər, poemalar və pritçalar yazmışdır. İsa müəllim uzun illərdən bəri nəşr ediləcəyi günü gözləyən “Ay işığına ömür oxu” adlı romanın da müəllifidir. O, bədii yazılarının nəşrinə cəhd göstərməmiş, onları üzə çıxarmaqdan çəkinmiş, əsasən “İqtisadçı” qəzetinin ədəbiyyat səhifələrində, “Yeni səslər” almanaxında və ADİU-nun 85 illik yubileyi ilə bağlı olaraq professor Maarifə Hacıyeva tərəfindən tərtib edilib nəşr edilmiş “İqtisadi və ədəbi təfəkkür işığında” adlı kitabda bəzi şeirlərini çap etdirmişdir.

“Dil, Yaddaş, Vətən, Vətəndaş – Assosiativ incələmələr” (Bakı, 1995); “Problemə yiyələnmək səlahiyyəti” (Bakı, 1999); “Assosiativ kibernetika” (Bakı, 2000); “Assosialogiya və assosiasiyalar nəzəriyyəsi” (Bakı, 2001); “Assosiativ dünya” (Bakı, 2001); “İqtisadi assosialogiya” (Bakı, 2005); “İqtisadiyyatın idarə edilməsinin assosiativ optimallaşdırılması” (Bakı, 2005); “Assosialogiya” (Bakı, 2010) kimi əsas elmi monoqrafiyaların müəllifidir.

İsa Musayevin kiçik yaşlarında şəxsi həyatında faciə baş vermiş, sol gözünü itirmişdir. Aqibət kitabının ilk səhifələri onun kimi uğursuz başlayanlar adətən kompleksə tutulur, ümitsizliyə qapılır, ruh düşkünlüyünə, müvəffəqiyyətsizlik sindromuna yaxalanırlar. Bu hadisə onu dərin psixoloji sarsıntıya məruz qoysa da, malik olduğu hərtərəfli parlaq istedadı onu elmi-bədii yaradıcılıq yoluna çıxara bilmişdir.

Şeir in heca, əruz, sərbəst vəzlərində eyni dərəcədə məharətlə yazan alim-şair İsa Musayev həm də dövrümüzün mütəfəkkiridir, filosofudur. O, çoxlu sayda aforizmlərin, hikmətli kəlamların müəllifidir. Həmin müdrik kəamları yazdığı şeirlərin sətirləri arasından hər addımbaşı boylanır:

*Aydın fikir, səlis dil,
Sağlam düşüncəninindir.*

*Boş qaba qapaq,
Boş başa papaq.*

*Dağ dağa qovuşmaz,
Yal-yamac olmasa.*

*Su doğsa da bil, duzu,
Sudur duzun qorxusu.*

Poeziyada çox müraciət edilən mövzulardan biri kimi, “Şair ürəyi” adlı şeirlər az deyil. Xeyirxah, alicənab, dostluğa sədaqətli, yara vəfalı, böyük ürək sahibi olan İsa Musayevin bu adda şeiri bir çox başqa “əkizlər”indən uğurlu alınmışdır. İsa müəllim kövrək şair qəlbini oyananda vulkana, çalxananda ümmana, vurulanda, aşıq olanda büllura, qırılanda sınıq budağa bənzədir:

*...Sükutun süqutu, eşqin vücuda,
Dünyanı duyanın haqqa umudu,
Hiddətin, nifrətin həddi-hüdudu,
Divandı, Vicdandı şair ürəyi!*

*Hikmətə açardı, həyata müştəq,
Dinməsə bezardı, duymasan, dustaq.
Töhmətə düçardı, ağrıya qundaq,
Qainandı, yanandı şair ürəyi!..*

İsa Musayev həm də qədirşünas söz sərrafıdır. O, öz şeirlərində Vətənin müqtədir söz sahiblərini hörmətlə xatırlayır, oxucusunu da onları tanımağa dəvət edir. Dosta, qonağa ünvanlı, bəndləri “Qalsan, qal, göz üstə, getsən, özün bil” misraları ilə sonuclanan şeirində İsa Musayev yazır:

*...Qalsan, qaraköynək saz bülbul olar,
Xındının “Kərəmi” yanar, kül olar.
Əmrahın “Dilqəmi” kövrək dil olar,
Qalsan, qal, göz üstə, getsən, özün bil.*

*Hüseyn Saraçlı “Dol hicranı”nı,
Kamandar “Cəlili”, Əmrah “Ruhani”,
Ədalət “Müxəmməs” çalar, qal, tanı,
Qalsan, qal, göz üstə, getsən, özün bil.*

*Ustad Azaflının “Dübeyti”sində,
Nələr soraqlanır, duyarsan, mənəcə.*

*Ənvər Budaqlının xalları incə...
Qalsan, qal, göz üstə, getsən, özün bil...*

Böyük türk oğlu türk olan, türkçülük ideyalarına sadıq qalan İsa Musayev öz elmi araşdırmalarında Oğuz dünyagörüşünün əsasını təşkil edən anlayışlar üçün şərti işarələr müəyyənləşdirmiş, Oğuz türkünün mahiyyətini dərk etmək üçün assosiativ metoddan istifadə etməklə uğurlu nəticələr əldə etmişdir. Türkçülük ideyalarına daim sadıq qalan İsa müəllim Sovetlər İttifaqının dağılmaqda olduğu 1990-cı ildə Moldovada yaşayan köklü türkdilli xalqlardan qaqauzların Azərbaycanda da yayımlanan “Ana sözü” qəzetinə həsr etdiyi “Salam, Ana sözü” şeirində yazır:

*Dədəmiz Qorquddur, anamız – Vətən,
Sən Oğuz, mən Oğuz – bir dil, bir bədən.
Ulu yurdumuzun döşündə bitən,
Şöhrət nişanımsan, şən nişanımsan!*

*Yaşa, “Ana sözü”, ana laylası!
Yaşa, varlığımın cövhər mayası!
Yaşa, Atam arı, Anam həyası!
Yaşa – namusumsan, adım-sanımsan!*

Yaralı Araz, ikiyə bölünmüş Vətənin dərdi daim İsa müəllimi düşündürmüş, vətənpərvərlik motivləri onun poeziyasında aparıcı istiqamətlərdən birini təşkil etmişdir. Hələ SSRİ-nin cəllad qılıncının dalının da, qabağının da kəsdiyi, “Qanlı Yanvar”ın qabaqda olduğu 1989-cu ildə cəsarətlə qələmə aldığı “Belə-belə işlər...” şeiri məlum təmsilin ilk misraları ilə başlayır:

*“Əlbir olub bir ayı bir şir ilə,
Ovladılar dovşanı tədbir ilə”.
Razılaşıb Gülüstana gəldilər,
Qəniməti ordaca tez böldülər.
Üç baladan bir-bir alıb hərəsi,
Tülküyə də pay verdilər birisin...*

Yəqin razılaşırsınız ki, burada ayının, şirin, tülkünün kim olduğunu izah etməyə ehtiyac yoxdur.

İsa müəllim həmişə mənə qol-qanad verib. Şərlərimi, şərlərimdə olan sərrast bənzətmələri bəyəndiyini deməklə, mənim ruhumu qanadlandırıb. Məsələn, yazmışam ki:

*Asırğallıdı,
Yamaclıdı, yallıdı.
Qayaları eşməbiğ,
Çöl-çəmən xallıdı.*

Burada İsa müəllim qayaları cavan oğlana, çöl-çəmən gözəl qıza bənzətməyimi alqışlayıb. Və yaxud:

*Bu qaynayan qara su,
“Qarabulaq”, “Qarasu”.
Həsrətim quraqsıyıb,
Eylə dərdə çara, su.*

İsa müəllim bu bəndi oxuyandan sonra deyir: “Etiraf edək ki, həsrət hissini daha güclü ifadə etmək üçün bundan qüvvətli bədii həll tapmaq asan deyil.”

İqtisad elmində dərin izlər salmış İsa müəllimin nəsr və nəzm müstəvisində yazıb-yaratdıqları şöhrətpərəst olmaması səbəbindən onun özünü ədəbi mühitdə məşhur etməsə də, əsərləri ilə – şeirləri, pritçaları ilə tanış olan şair və yazıçı dostlarına nümunə kimi, yol göstərən mayak kimi xidmət etmişdir. Ədəbiyyat bilicisi olan İsa müəllim xüsusən də gənc ədəbiyyatsevərlərə köməkliyini heç vaxt əsirgəməmişdir. Bu sətirlərin müəllifi də onun dəyərli məsləhətlərindən, mənəvi dəstəyindən faydalanmış və indinin özündə də faydalanmaqdadır.

Düz iyirmi il bundan əvvəl, erkən parlayan gənc, məhsuldar şairlərdən fərqli olaraq poeziya yaradıcılığında hələ də utancaq, tərəddüdlər içində olduğum vaxtlarda İsa müəllim şeirlərimi oxuyub mənə qol-qanad vermişdir. Aramızda onun xeyrinə yaş fərqi olmasına, alimliyi ilə, müəllimliyi ilə məndən uca məqamda qərar tutmasına baxmayaraq, mənə müraciət edərkən nəvaziş-qarışıq bir nəzakətlə deyirdi: “Müəllim, icazə ver, şeirinin bu sətrindəki bu sözü dəyişək. Bəlkə bu misradakı “el” kəlməsini “il” ilə əvəzləyək, necə bilirsən?”

Yazdığım şeir onun “cüzi” hesab elədiyi, “kiçicik” saydığı bir və ya bir neçə hərflik redaktəsindən sonra o qədər gözəlləşirdi, məqsədi o qədər sərrast ifadə edən səviyyəyə çatırdı ki, müdaxilə etmədiyi yüzlərlə qalan misraya, minlərlə digər kəlməyə də sahib çıxmağa utanırdım, elə bilirdim onları da İsa müəllim yazıb. Fikrimi əsaslandırmaq üçün əmimə həsr elədiyim həmin şeirin bir bəndini özümün yazdığım və İsa müəllimin redaktə etdiyi şəkildə :

*Hərdən qəzəblənib yelə dönürsən,
Hərdən kükrəyirsən, selə dönürsən,
Hərdən cəh-cəlalı ilə dönürsən,
Heç vermirsən çağırana hay əmi.*

İsa müəllimin redaktəsindən sonra:

*Hərdən qəzəblənib yelə dönürsən,
Hərdən kükrəyirsən, selə dönürsən,
Hərdən cəh-cəlalı elə dönürsən,
Hay verirsən çağırana, hay, əmi.*

60 illik yubileyimdə İsa müəllimin mənə ünvanladığı ürək sözləri bu ilin nəşri olan “Faxralılar” kitabımın I cildində yer almışdır: “Respublikamızın on qabaqcıl məktəbindən birinə məharətlə rəhbərlik edən şaqraq gülüslü, geniş erudisiyalı, yorulmaq bilmədən çalışan, ciddi elmi-publisistik və pedaqoji fəaliyyət göstərən əziz eloğlum, hörmətli qonşum Səməndər müəllimə gələcək illərdə də uğurlu fəaliyyət və dadından doymulmayan ömür arzulayıram. Arzu edirəm ki, nəvələrinin övladlarına toy eləsin”.

*Şükür dərgahına Ulu Tanrının!
Deyirdim payızam, yazıymışam ki!
İçimə boylandım, içim dupduru,
Xalisin xalisi, xasıymışam ki!..*

*...Şükür dərgahına, Ulu Yaradan!
Yoxdur umacağım qismət sarıdan.
Bir yarıbədənəm, bir də yarıcan,
Buyamsa, Vəhdətin özüymüşəm ki!*

– deyərək, Allahın verdiklərinə qane olan, aldığı hər nəfəsə görə şükür edən, yaşının üstünə yaş gəldikcə “Əlli yaş”, “Altmış yaş” adlı şeirlər yazmaqla ömrün enişli-yoxuşlu dolaylarında özü-özünə hesabat verən İsa müəllim “Ötən ömrün göy qurşağı” kitabını ərsəyə gətirib çap etdirməklə, bu il qeyd etdiyi 70 yaşında özü özüne və əlbəttə ki, ədəbiyyatsevər oxuculara, ümumiyyətlə, Azərbaycan ədəbiyyatına gözəl hədiyyə etmişdir. İnanıram ki, özünün özünü təqdim etdiyi kimi, ömrü boyu dərs alan, müəllimi Vicdan olan qos-qoca şagird İsa Musayevin şeirləri oxuculara nikbin, xoş əhval-ruhiyyə bəxş edəcəkdir.

Sizə uzun, göy qurşağıtək gözəl ömür, cansağlığı arzulayıram, İsa müəllim. Yubileyiniz mübarək! Sağ əliniz Vətənin qədirbilən övladlarının başına.

DÜNYAMALI KƏRƏM – ÖZ YURDUNUN TARİXİNİ YARATMIŞ ZİYALİ

Jurnalistika insanlara xidmət etmək fürsəti yaradan bir peşə növüdür. Bu peşənin mənsubları özlərini daha çox ifadə edə bilirlər. Onlar həm də yazıları ilə tarix yaradırlar. Şair-jurnalist Dünyamalı Kərəm (Dünyamalı Kərəm oğlu Əliyev) Borçalıda yazıb-yaratmış şairlər arasından öz dəst-xətti ilə seçilmişdir. O, “Sovet Gürcüstanı” (hazırkı “Gürcüstan”) qəzetində məsul katib vəzifəsində çalışmış, bütün ömrü boyu jurnalist işləmişdir. Hazırda təqaüddədir. O, Borçalıda yaşayan azərbaycanlıların sosial həyat tərzinə barədə çox gözəl yazıların, portret-oçerklərin müəllifidir. Dünyamalı Kərəm, ümumiyyətlə, Borçalıda yaşayan yarım milyon Azərbaycanlının hüquqlarının müdafiəsi üçün çalışan, onların sözünü deyən, obyektivliyi ilə seçilən, haqq-ədalət tərəfdarı olan ziyalılarımızdandır.

Dünyamalı Kərəmin öz doğma kəndi Qoçuluya bir qədirşünas övlad kimi göstərdiyi ən böyük xidmət Qoçulun tarixindən bəhs “Qoçulu” kitabını yazmasıdır. Qoçulun ağsaqqalları, ağbirçəkləri ilə söhbətləri əsasında, onlardan eşitdiklərindən, öyrəndiklərindən, necə deyirlər, quru yerdən bir tarix yaratmışdır Dünyamalı Kərəm. Doğrudur, Dünyamalı müəllim özü də sonda etiraf edir ki, bu kitabın kəm-kəsiri ola bilər, yanlışlıqlara yol verilə bilər. Müəllif bundan ötrü qabaqcadan oxuculardan üzr istəyir. Ancaq düşünürəm ki, müəllif bunu sığortalanmaqdan daha çox, təvəzökarlığı səbəbindən etmişdir. Kitabın redaktoru **Musa Nəbioğlu** müəllif haqqında yazdığı bu sözlərə, fikirlərə mən də şərik çıxıram: “Dünyamalı Kərəm jurnalist, publisist, şair, ən əsası isə bütün varlığı ilə elinə-obasına bağlı olan vətənpərvər bir ziyalı kimi doğma yurdunun tarixi ilə bağlı nəşə demək, özündən bir yadigar qoymaq qərarına gəlmişdir. Və mən tam məsuliyyətlə deyərdim ki, Dünyamalı Kərəm bu mövzuda yazmağa sözün əsl mənasında haqqı çatan qələm adamıdır. Çünki canlı tarixdir. Bu gün çoxlarımızın kitablardan, mətbuat səhifələrindən oxuyub öyrənməyə çalışdığımız hadisələrin çoxusu məhz onun gözləri önündə baş verib, canlı şahidi olub”.

“Nurlan” nəşriyyatında işıq üzünə görmüş, “Qoçulu” tarixi-bədii povestinin “Giriş” hissəsində müəllif tarixi mənbələrə, köklü məxəzlərə istinadən, ümumən Borçalı mahalının tarixindən yazır. Kitabın I fəslində Azərbaycanın müxtəlif bölgələrindən olan tayfaların Qoçuluda ilk dəfə məskunlaşdıqları 1680-1736-cı illərdən bəhs olunur. II fəsildə müəllif Borçalının əldən-ələ keçdiyi 1736-1921-ci illəri əhatə edən qarışıq dövrdən yazır və həmin dövrdə Qoçulu və qoçuluların aqibətindən bəhs

edir. “Gürcüstanın kommunistlər tərəfindən işğalı” adlanan III fəsildə siyasi mübarizə və “Təmizləmə əməliyyatları”nın aparıldığı 1921-1941-ci illərdə baş verənlərdən söhbət gedir. IV fəsil “Müharibə, dinc quruculuq və inkişaf etmiş sosializm illərində” adlanır və 1942-1991-ci illərdə baş verənləri əhatə edir. Bu zaman intervalındakı hadisələr Dünyamalı Kərəmin gözləri önündə baş verdiyindən məlumatlar daha müfəssəl, daha səhihdir. V fəsildə D.Kərəm Qoçulunun tayfaları haqqında əlifba sırası ilə məlumat verir, həmin tayfaların Qoçuluda məskunlaşdığı dövrdən tutmuş indiyədək ən görkəmli nümayəndələri barədə söz açır. Bundan başqa, müəllif Qoçuluda sonradan məskunlaşan, tayfası məlum olmayan şəxsiyyətlər haqqında da təqdimat verir.

Dünyamalı Kərəm xalqın məşguliyyəti, güzəranı, adət və ənənələri, Qoçuluda yaranan məzəli əhvalatlar, lətifələr, Qoçulu toponimləri barədə də yazmış, doğma kəndlinin folklor nümunələrinin bir çoxunu toplamağa müvəffəq olmuşdur.

Kitabda Dünyamalı Kərəmin Qoçulu kəndi və onun adamları barədə yazdığı şeirlər də yer almışdır.

Müəllif Qoçulu və qoçululardan bəhs edərkən özü barədə yazmasa da, qohumları və iştirakçısı olduğu hadisələr barədə qeydlərindən onun şəxsiyyəti barədə təsəvvürə malik olmaq mümkünləşir. Dünyamalı Kərəm valideynləri üçün gözəl övlad, övladları üçün qayğıkeş ata olmuşdur. O, zamanın sınaqlarından üzüağ, alnıaçıq çıxmış, şərəf və ləyaqətini hər şeydən üstün tutmuşdur.

Dünyamalı müəllim tərəfindən tarixi yaradılan Qoçulunun müasirimiz olan ziyalılarından bir çoxunu şəxsən tanıyıram və onlarda müşahidə etdiyim gözəl insani keyfiyyətlər belə düşünməyimə əsas verir ki, bu elin adamları, həqiqətən, tərənnümə, elin özü isə vəsf olunmağa layiqdir. Çünki müasir qoçuluların malik olduqları üstün məziyyətlər onlara atababalarından keçib, nəsildən-nəsilə ötürülüb və ötürüləcəkdir. Onlardan biri, Dünyamalı müəllimin qohumu Niyazəli Musa oğlu Mahmudov mənimlə 10 ildir ki, bir kollektivdə çiyin-çiyinə çalışır, Bakının Sabunçu rayonundakı 271 sayılı tam orta məktəbdə təlim-tərbiyə işləri üzrə direktor müavini. Niyazəli müəllim həddən artıq etibarlı, sədaqətli dost, gözəl ailə başçısı kimi ən yaxşı sözlərə layiqdir.

Dünyamalı müəllimin barələrində müfəssəl məlumat verdiyi Qoçulu ziyalılarının çoxu həmin kənddə oxuyub pərvazlanmalarına baxmayaraq, onlarla nəinki qoçulular, borçalılar, bütövlükdə Azərbaycan, hətta bütün Türk dünyası fəxr edir.

Dünyamalı Kərəm Azərbaycan jurnalistikasının güclü nəslinin nümayəndəsidir. Belə ki, o, jurnalistikamızın korifeyləri sayılan gözəl

ziyalımız İsxan Ömərovla birgə juralistika fakültəsini bitirmişdir. İ.Ömərov “Azərinform”un direktor müavini idi, Azərbaycanda jurnalistikanın inkişafında böyük xidmətləri olub. Dünyamalı müəllimin bir tələbə yoldaşı da respublikanın Əməkdar jurnalisti, mənim əmim Məmməd Məmmədov idi. M.Məmmədov “Sovet kəndi” qəzetində “Partiya həyatı” şöbəsinin müdiri vəzifəsində çalışmışdı, görkəmli ziyalı və alim idi, mətbuat tarixi mövzusunda müdafiə eləmişdi.

Müəllif haqda məlumatlarla tanış olanda oxucuların diqqətini bir məqam da cəlb edəcəkdir. Dünyamalı Kərəm 1920-ci il aprelin 28-də anadan olub. Yəni, Azərbaycanın müstəqilliyinin bolşevik Rusiyası tərəfindən süquta yetirildiyi gündə. Bu tarix düz 70 il Dünyamalı müəllimin ad günlərində bir üzünü güldürsə də, bir üzünü pərişan etmişdir. Ancaq nə yaxşı ki, ölkəmiz 1991-ci ildə müstəqilliyini bərpa etdi, Dünyamalı müəllim də azadlığın dadını çıxara-çıxara özünün “şah əsərini” – “Qoçulu”nu yarada bildi.

Dünyamalı müəllimə uzun ömür, cansağlığı, yaradıcılığında yeni-yeni uğurlar arzulayıram. “Qoçulu”nun ərsəyə gəlməsində xidmətləri olan hamıya bir Borçalı oğlu kimi, bir Azərbaycan övladı kimi minnətdarlığımı bildirirəm. Çünki haqqında söz açdığım bu kitab təkcə Qoçulun deyil, bütün Borçalının, bütün Azərbaycanın tarixini öyrənmək baxımından qiymətlidir.

MƏNƏVİ PƏNCƏRƏ

“Çoxəsrlik tariximizdə xalqımızı yaşadan, qoruyan və bugünkü günlərə gətirib çıxaran amillərdən biri, ola bilər ki, ən əsası, bizim mədəniyyətimiz, ədəbiyyatımız, deməli, şairlərimiz, yazıçılarımızdır. Azərbaycan xalqı tarix boyu insan həyatının bütün sahələrində öz istedadını, bacarığını göstərmiş, elmi ixtiraları, qəhrəmanlıq nümunələri, böyük tarixi-memarlıq abidələri və bədii əsərləri, musiqisi ilə parlaq səhifələr yazmışdır. Bunların arasında şairlərimizin, yazıçılarımızın xidməti və tariximizin yaranmasında, saxlanılmasında onların əsərlərinin qiyməti çox böyükdür”.

Heydər Əliyev

Azərbaycan və gürcü xalqlarının dostluğu qədim tarixə və köklərə malikdir. Bu, hər iki xalqın ədəbiyyatında da özünü aşkar surətdə büruzə verir. Elə Qafqaz türklərinin ədəbiyyatının, sonralar da mətbuatının inkişafında Tiflis ədəbi mühitinin əhəmiyyətli rolu olmuşdur. Gürcüstan azərbaycanlılarının ədəbiyyat tarixini araşdıran bütün tədqiqat əsərlərində də bu xüsusiyyət önə çəkilir. Yusif Yusiflinin 2011-ci ildə

Tbilisidə “Universal” nəşriyyatında çap olunmuş “Gürcüstan azərbaycanlılarının ədəbiyyat tarixi” kitabının I cildi bu sahədə aparılan tədqiqat işləri sırasında ən sanballılardan biri kimi qiymətləndirilir.

Yusif Musa oğlu Yusifli 1928-ci il may ayının 14-də Marneuli rayonunun Böyük Muğanlı kəndində anadan olub. O, 1949-2005-ci illərdə Böyük Muğanlı orta məktəbində 2 il Azərbaycan dili və ədəbiyyat müəllimi, 9 il direktor müavini, 45 il həmin məktəbin direktoru vəzifəsində çalışıb. 2005-2010-cu illərdə məktəbdə yaratdığı “Azərbaycan və Gürcüstan xalqlarının dostluğu”, “Tarix-etnoqrafiya”, “Ədəbiyyat”, “Məktəbin tarixi” muzeylərinin direktoru olub. İctimai əsaslarla 1965-1975-ci illərdə rayon Ağsaqqallar Şurasının sədri vəzifəsini daşıyıb.

Yusif Yusifli bir yaradıcı şəxs kimi, 60 illik ədəbi fəaliyyəti dövründə “Fəryad”, “Çalacaq qələbə Heydər dühası”, “İki ürək”, “İnsanı ümid yaşadır”, “Dədə Yusif və Güləruz”, “Sadiq və Xatın”, “Atadan oğullara”, “Qaş Muğanlı”, “Ömür tələsir” poemalarının, Maestro Niyazi haqqında yazdığı “Dahilər ölmür” sənədli povestin, onlarla publisist əsərlərin, hekayələrin, oçerklərin, yüzdən çox tədqiqat xarakterli məqalələrin, xatirələrin, pedaqoji-metodiki tövsiyələrin müəllifidir.

Onun şərəfli əməyi Gürcüstan hökuməti tərəfindən yüksək qiymətləndirilmiş, iki dəfə “Şərəf” ordeni, çoxsaylı medallarla, Gürcüstan KP MK-nın, respublika Maarif Nazirliyinin, rayon rəhbərliyinin “Fəxri fərman”ları ilə təltif edilib. Qabaqcıl maarif xadimi kimi iki dəfə respublika müəllimlər qurultayına nümayəndə seçilib.

“Gürcüstan azərbaycanlılarının ədəbiyyat tarixi” Yusif Yusiflinin doqquzuncu kitabıdır. Üç cildəndən ibarət olacaq bu kitabın birinci cildində XVIII-XX əsrlər (1915-ci ilə qədər) Borçalıda yaşayıb-yaratmış 46 nəfər qələm və ilham sahibindən söhbət açılır. Azərbaycan ədəbiyyatının qədim və orta əsrlər dövrünə, Tiflis ədəbi mühitində fəaliyyət göstərmiş görkəmli Azərbaycan yazıçılarının yaradıcılığının Tiflis dövrünə xüsusi diqqət yetirən müəllif uzun illər apardığı araşdırmalara dair icmal-məqalələr yazmış, həyat və yaradıcılıqlarını xronoloji ardıcılıqla qələmə aldığı şair və yazıçıların əsərlərindən nümunələri bu cildə daxil etmişdir.

Orta və ali təhsil müəssisələrinin müəllim və tələbələri, Borçalı ədəbi mühitini tədqiq edən araşdırıcılar və bir də geniş oxucu kütləsi üçün nəzərdə tutulan bu kitabın baş redaktoru və ön söz müəllifi Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin katibi Arif Əmrahoğlu, redaktorları şair-publisist, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü Səyavuş Uyğun və “Regionpress” qəzetinin redaktoru Binnət Əlioğludur. Kitaba Gürcüstan Azərbaycanlılarının Mədəniyyət Mərkəzi İdarə Heyətinin sədri Fazil Həsənov, “Azərbaycan Universiteti”nin elmi işlər üzrə prorektoru, tarix elmləri doktoru, professor Xaləddin İbrahimli müsbət rəy yazmışlar.

Yusif müəllim uzun illər ərzində gərgin zəhməti hesabına ərsəyə gətirdiyi bu kitabda ta orta əsrlərdən başlayaraq dövrümüzə qədər Borçalıda yazıb-yaratmış söz sahiblərini üzə çıxartmış, onların ədəbiyyatımızda tutduğu yeri, mədəniyyətimizin inkişafına göstərdikləri xidmətləri qədirşünaslıqla qiymətləndirmişdir.

Yusif Yusiflinin tədqiqat obyektləri arasında insan materialı kimi tədqiq etdiyi şəxsiyyətlər arasında elələri var ki, elm aləmində məlum olmayıb, yetərinə öyrənilməyib. Belə yaradıcı kəşflərin sevincini mən də yaşamışam və ədəbiyyatda tapıntıların gətirdiyi məmnunluq hissinin nə demək olduğunu yaxşı bilirəm. Buna aid bir misal çəkmək istəyirəm: Bir dəfə məclislərin birində mübahisə predmeti olan bir beyt diqqətimi çəkdi:

*Ac arı tək ləblərində bal gəzim,
Bal mənimdi, pətək sənin, ay gözəl...*

Bu, çox gözəl, mənalı, tutumlu sözlərin müəllifinin kim olduğunu soruşdum. Dedilər Allahverdi İbrahimoglundu. Atamın bibisi oğlu,

Qorqudşünas alimimiz rəhmətlik Hüseynqulu Məmmədli, mənə sövq elədi bu işlərə, məsləhət gördü ki, bütün bunları yazıya alım. Düşdüm izinə, xeyli adamlarla əlaqə saxladım, Allahverdi İbrahim oğlunun yaradıcılığından nümunələri necə tapmağın mümkünliyünü soruşdum. Onun müasirlərinin çoxu indi həyatda yoxdur. Nə isə... Bizim qonşu kəndə – Saraçlıya gedib çıxdım, Aşıq Hüseyn Saraçlının dəftərindən Allahverdi İbrahim oğlunun müəyyən şeirlərini tapdım. Sonra qəzetdə çıxış elədim. Şeirlərindən birində deyir:

*Eşit Allahverdinin ah-fəryadını,
Ləbin şirin, bal da verməz dadını.
Gəlin, sizə faş eyləyim adını,
Ağ üzündə üç nişanı yandırar.*

Bu cür şeirlərin itib-batmasının yolverilməz olduğunu yazılarımda vurğulamışam. Araşdırmalarımı davam etdirərək, Aşıq Polad, Səhnə Alməmmədli kimi o vaxta qədər elmi ictimaiyyətə naməlum olan qüdrətli söz sahiblərinin taxçada-boxçada yatan yaradıcılıq nümunələrinin üzə çıxarılmasına müəyyən dərəcədə xidmət göstərmişəm. Təsəvvür edin, xırda dava-dalaş üstündə Səhnə Alməmmədlinin nişanlığını tutub qazamata salırlar. O, bundan təsirlənib bayatılar yazır:

*Atın yəhərli qaldı,
Qəmli-qəhərli qaldı,
Umudum dağ dalında,
Ömrüm zəhərli qaldı.*

Yaxud:

*Gözümdə yarımın şəkli qalıbdı,
Könlümdə qapqara kəkili qalıbdı.
İllər həsrətiyəm, üzülüb canım,
Boynum bənövşəyə bükülü qalıbdı.*

*Keçdi aylar-illər, Alım gəlmədi,
Noğulum, şəkərim, balım gəlmədi.
İstədim qəsd edim özüm-özümə,
Bilmədim nə oldu, əlim gəlmədi.*

Başqa bir misal: Bir dəfə yaylaqda mal-heyvana qırğın düşür. Səhnə Alməmmədli dağdan arana qaynına ismaric göndərir. Ayrı-ayrı bayatı formasında olsa da, həmin ismarıcın bitkin bir şeir olduğunu görürük:

*Bu fələyin qəsdı nə,
Tale bizdən küsdü nə.
Mallara azar düşdü,
Namaz bir-bir kəsdi nə.*

*Yığdıq leş-leş üstünə;
Arxaca – daş üstünə.
İtlər baxmır üzünə,
Quşlar durub qəsdinə.*

*Səhər göy atı min gəl,
Qızılqayadan dön gəl,
Dan yeri sökülməmiş,
Ləlvərdən bəri en gəl.*

Sağ olsun bizim Yusif müəllim, mənim də xidmətimə dəyər verib, müəllifi olduğum kitablara istinad etmişdir. Müəllif yazır: “Faxralı tək ağır elim var mənim” kitabının ərsəyə gəlməsində (1997-ci il, Bakı), Faxralı şairlərinin şeirlərinin toplanmasında, tərtibində, nəşrə hazırlanmasında böyük xidmətləri olan gözəl ziyalı, xeyirxah insan, incə, zəif ruhlu şair Səməndər Məmmədlinin Borçalı şeir-sənət dünyasına bəxş etdiyi kitabı oxucuların, tədqiqatçıların böyük marağın səbəb oldu”. Yusif müəllim qeyd edir ki, araşdırdığı Borçalı ədəbiyyatının birinci cildinə Faxralı şairlərindən Allahverdi İbrahimin, Güllər Pərinin, Səhnə Allməmmədlinin, Şair Nəbinin, Qara Qəribin, İsmayıl Orucoğlunun (Güllərin) şeirlərinin daxil edilməsində “Faxralı tək ağır elm var mənim” kitabı ona yardımçı olmuşdur.

Əlbəttə, Yusif müəllimin tədqiqatları Faxralı da daxil olmaqla, Borçalının bütün bölgələrini əhatə etmişdir. O, mənim kitabımdan başqa, daha bir çox dərin və sanballı mənbələrə istinad etmişdir. İstifadə olunmuş ədəbiyyat sırasında “Azərbaycan tarixi” (II cild, 1998-ci il, Bakı), “Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi” (iki cildə, 2004-2007-ci illər, Bakı), “Azərbaycan qadın şairləri antologiyası” (Bakı, 2005-ci il. Əzizə Cəfərzadə, Nigar Rəfibəyli), “Ulu Borçalı” (1998-ci il. Məmməd Sarvan. Bakı), “Qaraçöp” (1996-cı il, ədəbi-etnoqrafik toplusu, Bakı), “Qarayazı” (2001-ci il. Vahid Ömərli), “Ədəbi Gürcüstan” (2007-ci il. Rafiq Hümət. Bakı), və başqa kitablar, həmçinin Yusif Yusiflinin şəxsi arxivində saxlanılan “Gürcüstan”, “Marneuli”, “Çənlibel” və digər qəzetlər vardır. Yusif Yusiflinin istifadə etdiyi məxəzləri AYB-nin katibi Arif

Əmrahoglu düzgün müşahidə etmiş və kitaba yazdığı “Ön söz”də həmin məxəzlərin əhəmiyyətini vurğulamışdır: “Bu nadir kitabın ərsəyə gəlməsində altmış il bundan əvvəl Xındı Məmməddən, Aşıq Rza Qəniyevdən, folklor, aşıq ədəbiyyatı və el şairlərinin yaradıcılığının kamil biliciləri Məhəmməd Ağakışiyev (ibtidai sinif müəllimi idi) və böyük qardaşı Abbasdan yazıya aldıkları ən qiymətli məxəz idi. İkinci qiymətli məxəz kitabda verilən şairlərin bir çoxu ilə Yusif müəllimin vaxtı ilə dostluq, yaxınlıq əlaqələrinin olması, onların şeirlərinin müəyyən hissəsini yazıya alması olmuşdur. (Həsən Məcrüh, Xəstə Namaz, Qara Qərib, Ağacan, Abbasqulu Eləbağlı, Ziya və İsa Borçalılar, Sədi bəy Arif, Balakışi Alı oğlu, Hidayət Bayramlı, Rəşid Hacallı, İbrahimxəlil Alioğlu, Abbas Kırəclı və.s). Üçüncü qiymətli məxəz Salman Mümtaz adına Dövlət Ədəbiyyat və İncəsənət Arxivinin Əlyar Qarabağlı, Həsən Məcrüh fondundan səmərəli istifadə etməsi olmuşdur. Dördüncü qiymətli məxəz Kosalıda (Qarayazı) Mirzə Mehdimin nəvəsi Faiq Almaz oğlunun və Kosalı məktəbinin müəllimi Xan Çobanın köməkliyi ilə ev arxivindən, professor Şurəddin Məmmədlinin, Bəhram Mehdimin, Leyli Tahar qızının, Səttar Məmmədovun, Zahid Nəsibzadənin və b. ev arxivlərindən geniş istifadə etməsi olmuşdur”.

Kitabın baş redaktoru çox haqlı olaraq qeyd edir ki, uzun illər gərgin əməyin nəticəsində ərsəyə gələn kitab bir tərəfdən Borçalıda yaranan ədəbiyyatın tarixi, inkişaf meylləri və nümayəndələri haqqında müəyyən təsəvvür yaradır, yeni tədqiqlər, araşdırmalar üçün uğurlu mənbəyə çevrilir, digər tərəfdən də Yusif müəllim kimi şəxsiyyətlərin ziyalılıq ənənələrinin davam və inkişaf etdirilməsinin aktuallığını, əhəmiyyətini ortaya qoyur.

Bu gün millilik və azərbaycançılıq ideologiyası kontekstində Gürcüstan azərbaycanlılarının ədəbiyyatına obyektiv elmi münasibət nə qədər zəruridirsə, bu zümrədən olan sənətkarların yaradıcılığını ümumən Azərbaycan ədəbiyyatının mühüm tərkib hissəsi kimi öyrənib elmi mənzərəsini bütövləşdirmək bir o qədər zəruridir. Burası da var ki, ədəbi-tarixi prosesə elmi qiymət vermək üçün hər bir sənətkarın yaradıcılığına həssaslıqla yanaşmaq və dərinlən öyrənmək zərurəti də qaçılmazdır. Bu zərurəti başa düşən Yusif müəllim heç bir təmənnə güdmədən bu işə girişmiş və üzərinə götürdüyü ağır vəzifənin öhdəsindən peşəkarcasına gəlmişdir. Yusif müəllim tədqiqatlarında Azərbaycan-Gürcüstan ədəbi əlaqələrinə “qısa bir baxış” adı altında əslində geniş yer vermiş, gürcü şairlərinin, ədəbiyyatşünaslarının Azərbaycan klassiklərinə doğma münasibət bəsləmələrini xüsusi vurğulamışdır. Türk-Azərbaycan dilində şeir yazan yunan və aysoru aşıqlarının yaradıcılıq nümunələrini də

Azərbaycan-Gürcüstan ədəbi əlaqələrinin inkişafına xidmət edən amil kimi nəzərdən keçirmişdir.

Yusif Yusifli öz tədqiqatlarına hələ çox gənc yaşlarından, 1952-1955-ci illərdə Bakıda ali təhsil aldığı dövrdə başlamışdır. Onun ədəbiyyat müəllimi professor Əzizə Cəfərzadə bütün tələbələrinə tapşırıq verərmiş ki, yaşlı adamlardan, aşıqlardan mənsubu olduqları bölgənin folklor nümunələrini, şairlərini, yaradıcı aşıqlarını axtarsınlar, soraqlasınlar, tapdıqlarını yazıya alsınlar. Yeri gəlmişkən, qeyd edim ki, professor Əzizə Cəfərzadə xalq şairi Nigar Rəfibəyli ilə birgə “Azərbaycanın aşıq və şair qadınları” kitabını 1974-cü ildə tərtib etmişlər. Bu kitabdan bir qaynaq kimi istifadə edən Yusif müəllim “Gürcüstan azərbaycanlılarının ədəbiyyat tarixi”nin I cildinə yuxarıdakı sətirlərdə adını çəkdiyim Səhnə Alməmmədlidən əlavə Fatma Alı qızı, Leyli Əzizbəy qızı, Güllər Pəri, Nəbat xanım, Leyli Təhar qızı və başqa şairlərin həyat və yaradıcılıqları haqqında zəngin məlumatları daxil etmişdir. Müəllif yazır: “Azərbaycan tarixinə özlərinin qəhrəmanlıq, sərkərdəlik və böyük diplomatik istedadları ilə daxil olan qadınlarımızla haqlı olaraq həmişə fəxr etmişik... Təəssüf ki, belə xoşbəxtliyi tələ qadınlarımızın hamısına nəsis etməmişdir. Azərbaycan qadını zərərli adətlərin, xurafatın, hökm sahiblərinin köləsi, qulu olmuşlar. Qara çadra altında ictimai həyatdan təcrid edilmiş qadınlarımız əvvəlcə ata evində, sonralar da “ər evi-gor evi”ndə özünün bədbəxt, faciəli həyatını yaşamışdır. Azərbaycan qadınının bir çoxunun kölə həyatı, çadra həbsxanası dərddi gələcək nəsillərə çatdırmaq üçün və qara günlərini dərd bilənlərlə bölüşmək üçün gözyaşları ilə suvarmış şeirlərini yazmışlar”.

Yusif Yusifli indiyə qədər aparılmış araşdırmaların ümumiləşdirilməsi və çoxlu sayda yeni materialların tədqiqata cəlb edilməsi ilə Gürcüstan azərbaycanlılarının ədəbiyyatının mahiyyəti ilə bağlı dolğun təsəvvür yarada bilmişdir. Kitabda Gürcüstan azərbaycanlıları ədəbiyyatının həm tarixi inkişaf mərhələləri, həm də müxtəlif ədəbi janrların təkamülü izlənilmişdir.

Müəllif tədqiq etdiyi ədəbiyyatın tarixi inkişafında bir neçə mərhələ müəyyənləşdirir: XVIII-XX əsrlər Borçalı ədəbi mühiti (1915-ci ilə qədər); XX əsrin ortalarında ədəbiyyat, 1940-1950-ci illərdə yaranan yeni Borçalı nəsr. Bundan başqa Yusif müəllim qədirşunaslıq göstərərək, VII-X əsrlər Azərbaycan ədəbiyyatına da qısa nəzər salır, XI-XII əsrlər Azərbaycan ədəbiyyatına ekskurs edir. Daha vacib bir məqam da Yusif Yusiflinin XIX-XX əsrlər Tiflis Azərbaycan ədəbi mühitinin görkəmli nümayəndələri barədə müfəssəl məlumatlar verməsidir. Gürcüstan azərbaycanlıları ədəbiyyatının mərhələləri haqqındakı bu təsnifat ciddi elmi

prinsiplərə söykənir və onun tarixi inkişafı haqqında təsəvvür yaradır. Qəhrəmanlarının tərcümeyi-hal və yaradıcılıqlarının əsas xüsusiyyətlərini müəyyənləşdirməyə çalışan tədqiqatçı, yeri gəldikcə özünəqədərki araşdırmalara söykənir, onların müəllifləri ilə polemikaya girir, səmərəli mülahizələri ümumiləşdirir, inkişaf etdirir.

Kitabda Azərbaycan mətbuatının tarixindən, ənənələrindən də söz açılmış, Gürcüstan azərbaycanlılarının “Molla Nəsrəddin” jurnalı, “Əkinçi”, “Kəşkül”, “Ziya” və başqa nəşrlərlə səmimi əlaqələrindən yazılmışdır. Müəllif həqiqi Azərbaycan mətbuatının ilki kimi Həsən bəy Zərdabinin 1875-ci ildə Bakıda nəşr etməyə başladığı “Əkinçi” qəzeti olduğunu xatırlatsa da, belə bir maraqlı faktı da yada salmışdır: “Azərbaycan dilində ilk mətbuatın tarixi Tiflis şəhəri ilə əlaqədardır. Hələ 1832-ci ildən başlayaraq Tiflisdə “Tatar xəbəri” adlı Azərbaycan və fars dillərində bir vərəqə nəşr edilməyə başlamışdı”.

Kitabda təkcə ədəbiyyat tariximizə deyil, Gürcüstan azərbaycanlılarının qəhrəmanlıq salnamələrinə də işıq tutulur, coğrafi toponimlərə aydınlıq gətirilir. Dağ adları olan “Babəkər” (Babadağı), “Ləlvər” sözlərinin yaranması ilə əlaqədar bilgiler verilir. Bu tip tədqiqatlara əlahiddə fəsilər ayrılmasa da, onların nəticələri sətirlərin arasında boylanır.

Yusif Yusifli həm də Azərbaycan ədəbiyyatını Gürcüstanda layiqincə təmsil edən Azərbaycan-gürcü xalqlarının tarixi dostluğunun, Gürcüstan-Azərbaycan ədəbi əlaqələrinin daha da möhkəmlənməsinə xidmət edən ziyalılardandır. Onun əsərlərinin çoxu gürcü dilinə tərcümə edilmiş, gürcü xalqı və Gürcüstan dövləti tərəfindən yüksək qiymətləndirilmişdir.

İnanıram ki, Yusif Yusiflinin uzaq keçmişdən bugünkü və gələcək nəsillər üçün açılan mənəvi pəncərə kimi təqdim etdiyi, oxucunu Borçalı soykökünün poetik dünyası ilə, Dədələrin, Babaların, Ataların yaratdıqları gözəl sənət əsərləri ilə daha geniş planda tanış etməyi qarşısına məqsəd qoyduğu bu kitab öz layiqli qiymətini alacaqdır. “Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi”nin altı cildə buraxılmasından ruhlanaraq bu kitabı yazdığını etiraf edən tədqiqatçı əslində özü elə də böyük qiymət ummur. Yetər ki, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin və Akademianın Ədəbiyyat İnstitutunun rəhbərliyi “Gürcüstan azərbaycanlılarının ədəbiyyat tarixi (XVIII-XX əsrlər)” kitabını da ədəbiyyat tarixinin yeddinci cildinə daxil etsinlər. Belə bir qərarın verilməsi, gəlin razılaşaq ki, qocaman yazıçının, yorulmaz tədqiqatçının, görkəmli pedaqoqun qeyd etməyə hazırlaşdığı 85 illik yubileyinə gözəl ərmağan olardı. Sağlıq olsun!

HEÇ VAXT BAĞLANMAYACAQ KİTAB

“Bizim xalqımız ən qədim zamanlardan ədəbiyyatla, ədəbiyyat nümunələri ilə tanınmışdır. Xalqımızın tarixində ədəbiyyat qədim dövrlərdən öz yerini tutubdur və inkişafında çox böyük rol oynaymışdır”.

Heydər Əliyev

Görkəmli Azərbaycan filosofu Əbülhəsən Bəhmənyarın “elə adamlar axtarın ki, onlarla söhbət yaxşı kitaba bərabər olsun, elə kitablar da axtarın ki, müəllimi filosoflarla söhbətə dəysin”, – müdrik deyiminə tez-tez istinad edən görkəmli ədib, yorulmaz tədqiqatçı, təcrübəli pedaqoq Yusif Yusifli canlı ensiklopediyadır desəm, yanlışmaram. Onun qələmindən çıxan kitabların müəllimi də oxucuda dühalar məclisində iştirak etmək təəssüratı yaradır.

Yusif Musa oğlu Yusifli 1928-ci il may ayının 14-də Marneuli rayonunun Böyük Muğanlı kəndində anadan olub. O, 1949-2005-ci illərdə Böyük Muğanlı orta məktəbində 2 il Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimi, 9 il direktor müavini, 45 il həmin məktəbin direktoru vəzifəsində çalışıb. 2005-2010-cu illərdə məktəbdə yaratdığı “Azərbaycan və Gürcüstan xalqlarının dostluğu”, “Tarix-etnoqrafiya”, “Ədəbiyyat”, “Məktəbin tarixi” muzeylərinin direktoru, ictimai əsaslarla 1965-1975-ci illərdə rayon Ağsaqqallar Şurasının sədri olub.

60 ildən artıq ədəbi fəaliyyəti dövründə Y.Yusifli bir yaradıcı şəxs kimi, “Fəryad”, “Çalacaq qələbə Heydər dühası”, “İki ürək”, “İnsanı ümid yaşadır”, “Dədə Yusif və Gülərüz”, “Sadiq və Xatın”, “Atadan oğullara”, “Qaş Muğanlı”, “Ömür tələsir” poemalarının, Maestro Niyazi haqqında yazdığı “Dahilər ölmür” adlı sənədli povestini, onlarla publisistik əsərlərin, hekayələrin, очерklərin, yüzdən çox tədqiqat xarakterli məqalələrin, pedaqoji-metodiki tövsiyələrin müəllifidir. Y.Yusiflinin şərəfli əməyi Gürcüstan hökuməti tərəfindən yüksək qiymətləndirilmiş, iki dəfə “Şərəf” ordeni və çoxsaylı medallarla, Gürcüstan KP MK-nın, respublika Maarif Nazirliyinin, rayon rəhbərliyinin “Fəxri fərmanları” ilə təltif edilib. Qabaqcıl maarif xadimi kimi iki dəfə Respublika Müəllimlər Qurultayına nümayəndə seçilib.

Yazıb-yaratmağa, poeziya dünyasına coşqun gənclik illərindən sevgi və məhəbbət şeirləri ilə gələn, özünün təbircə desək, nəcib, zərif, insan qəlbinə, insan ruhuna qol-qanad verən bu lirik könül çırpıntılarının təsiri altında 1985-ci illərə qədər əsasən bu səpkidə şeirlər yazan Yusif Yusiflinin yaradıcılıq yolu Qafqazda, Qarabağda, Yaxın Şərqdə qanlı müharibələrin alovlandığı o dəhşətli illərdən başlayaraq başqa qələm sahiblərində olduğu kimi, öz səmtini dəyişərək, çoxsaylı döyüşən, vuruşan publisist əsərləriylə, şeirləriylə, poemalarıyla, nəsr əsərləriylə rus cəlladlarına, erməni qanıçənlərinə, Fələstində günahsız insanların qanını axıdanlara qəlbində tüğyan edən qəzəb və nifrətini ifadə etmişdir.

Ədəbiyyatşünaslıq, araşdırmalar sahəsində yazdıqları Y.Yusiflinin poemaları və nəsr sahəsində yaratdığı əsərləriylə zaman etibarı ilə 1990-cı ildən sonra bərabər addımlamışdır. Son on ildə isə yaradıcı fəaliyyətinin əsas istiqamətini Gürcüstan azərbaycanlılarının, Ulu Borçalının ədəbi mühiti haqqında tədqiqatlar təşkil edir.

Y.Yusiflinin sayca doqquzuncu olan, üç cildəndən ibarət olması nəzərdə tutulan “Gürcüstan azərbaycanlılarının ədəbiyyat tarixi”nin birinci cildinə XVIII-XX əsərlər (1915-ci ilə qədər) Borçalıda yaşayıb-yaratmış 46 nəfər qələm və ilham sahibi daxil edilmişdir.

Budur, artıq həmin kitabın II cildi də işıq üzü görüb. Tbilisinin “Universal” nəşriyyatında çap olmuş bu kitabın da baş redaktoru professorlar Arif Əmrahov (Allah rəhmət eləsin), redaktorları professor Aysəbə Əlizadə və Fərhad Xubanli, məsul katibi isə Böyük Muğanlı ictimai məktəbinin direktoru Musa Yusiflidir.

2012-2014-cü illərdə yazılmış ikinci cildə Gürcüstanda yaşayıb-yaradan, 1900-1936-cı illərdə anadan olan 44 nəfər şair və yazıçı daxil edilmişdir. Onlardan 42 nəfəri Borçalıda yaşayıb-yaradanlar, bir nəfəri Türkiyədə mühacirətdə olan Nağı Hacıbayramlı, bir nəfəri isə repressiyaya məruz qalan, Qazaxıstana sürgün edilən Məhəmməd Paşadır. Əsərinin ikinci cildində üç yüz illik ədəbiyyat tariximizin geniş təhlilini verən müllif son 24 ildə Gürcüstan azərbaycanlıları yaşayan bütün bölgələrdəki ev arxivlərində taxçada-boxçada gizlənən, uzun illər tədqiqatçısını gözləyən əlyazmaları, özünün ev arxivində qorunub saxlanan əlyazmalarını, qəzet, dərgi, köhnə kitablar, məcmuələr, Azərbaycan ədəbiyyat və mədəniyyət arxivindən əldə etdikləri ədəbi materiallar, yazıçıların kitabları və ardıcıl apardığı araşdırmalar əsasında yazdığı 118 səhifədən çox icmal-örçərki bu kitaba daxil etmişdir.

Y.Yusifli altına çiyin verdiyi işin necə çətin və məsuliyyətli olduğunu belə ifadə edir: “Ulularımızın, müdriklərimizin yazıb-yaratdıqlarını axtarıb, arayıb, soraqlayıb, üzə çıxartmaq üçün bəti-bənizi solmuş, haldan düşmüş qazetlərlə, yazıları zorla oxunan kitablarla, məktublarla, xatirələrlə gecəgündüz əlləşməli idim. Ən böyük arzum bu idi ki, “Gürcüstan azərbaycanlılarının ədəbiyyat tarixi”ni yazıb, “Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi”nin altı cildliyinə qovuşdurum. Belə böyük və müqəddəs arzumun çin olması çox çətin idi. Əvvəla, səksən yaşlı bir şəxsin altmış ildən artıq yazıb-yaradan titrək barmaqları, ziyası azalmış gözləri, düşünən fikir-xəyal dünyası qəlbinin dərinliklərindən baş qaldıran bu arzularına yardımçı ola biləcəkdirmi?!

İkincisi, ona görə çətin idi ki, üz tutacaq, baş əyəcək ən qiymətli ədəbi məxəzlər – cümlələr, təzkirələr, məcmuələr, müntəxabatlar Borçalıda yox dərəcəsi idi... Borçalının poetik dünyası haqqında yazılan kitablarda verilən şeirlərdən səmərəli istifadə etdinsə də, bunlar yetərli deyildi. Yəni də axtarmaq, soraqlamaq lazım idi: Bar bağlamış, kif atmış kənd kitabxanalarındakı kitab, jurnal və qəzetlərin canına darasmış milyonlarla mikrobları

uda-uda, ömrümə balta vura-vura böyük şövqlə, həvəslə üç il yarım “Gürcüstan azərbaycanlılarının ədəbiyyat tarixi” kitabı üzərində işlədim... Kitabı yazdığım bu ağır illərdə üç dəfə cərrah bıçağı ilə üzləşməli oldum. Əzrailə əlbəyaxa olduğum anlarda ölüm məni qorxutmurdu, çünki 80 illik ömrümün 1949-cu ildən başlayaraq, hər bir gününü, ayını, ilini mənalı yaşamışdım. Beş övladımdan narahat deyildim. Ali təhsilli mütəxəssislər kimi, həyatda müəyyən mövqeyə malik idilər, on üç nəvəmin onu artıq ali təhsil almışdı. Məni narahat edən, intizarda qoyan “Gürcüstan azərbaycanlılarının ədəbiyyat tarixi” əsərinin yarımçıq qalması idi!!!”

Çox şükür Yaradanın mərhəmətinə ki, Y.Yusiflinin əsərinin ikinci cildi də ərəsəyə gəldi və inşallah, üçüncü cildi yazmaq qisməti də ağsaqqal tədqiqatçıya nəsib olar. Bu yerdə maraqlı bir məqama diqqət yetirilməsini istəyirəm ki, Y.Yusiflinin övladları da onun gördüyü işin olduqca vacibliyini, əhəmiyyətini nəzərə alaraq köməkliklərini göstərmişlər. Belə ki, ikinci cildin sponsorları məhz müəllifin nəvələridir. Bu fakt həm də Yusif müəllimin övladlarının da onunla eyni amalı, eyni məqsəd və məramı bölüşdüklerini təsdiqləyir.

Qədirşünaslıq edərək mənim də xidmətimə dəyər verən Yusif müəllim yazır: “Səməndər Alməmmədli bütün ruhu, canı, çarpan odlu ürəyi, ağıl və zəkası ilə doğma kəndi Faxralıya bağlı yaradıcı ziyalıdır. O, uzun illərdir ki, Faxralı kimi böyük, ağır bir elin söz xəzinəsinin incilərini və bu inciləri yaradanları toplayıb, beş kitabda (1997-ci ildən başlayaraq) çap etdirməyə nail olmuşdur. “Faxralı tək ağır elim var mənim” kitabına tədqiqatçı və şair mərhum Hüseynqulu Məmmədli iyirmi iki səhifəlik geniş icmal yazıb. Müəllif bu icmalda Faxralıya başucalığı gətirən tarixi şəxsiyyətlər barədə dəyərli məlumatlar vermişdir. Səməndər müəllimin tərtib etdiyi bu kitabda on beş nəfər Faxralı şairinin şeirləri toplanmışdır. XVIII əsrdə yaşayıb-yaratmış şair Allahverdi İbrahimin “Yandırar”, “Qocalar”, “Gəlmədi” şeirlərini Səməndər müəllimin böyük xidmətləri nəticəsində əldə edə bildim”.

Bundan başqa, Y.Yusifli kitabın yeddinci fəslində “Gürcüstan azərbaycanlılarının ədəbiyyat tarixi” əsərinin 1-ci cildi haqqında Azərbaycan və Gürcüstan ədəbiyyatşünaslarının məqalələrini təqdim etmiş və onların sırasında müəllifi olduğum “Uzaq keçmişdən bugünkü və gələcək nəsillərə mənəvi pəncərə” sərlövhəli məqalə də yer almışdır. Həmin fəsildə həmçinin professor Fərhad Xubanlının, Emin Elsevərin, Əlixan Binnətoğlunun, Qurban Əzizlinin, Müşfiq Çobanlı və Aynurə Mustafayevanın da I cildə münasibətlərini ifadə edən yazıları verilmişdir.

Çox sevinirəm ki, Yusif müəllim araşdırıb ərəsəyə gətirdiyi “Gürcüstan azərbaycanlılarının ədəbiyyat tarixi”nin II cildinə rəyçilərdən biri olmaq vəzifəsini mənə etibar etmişdir. Düşünürəm ki, digər rəyçilər – yazıçı-tərcüməçi Emin Elsevər, “Sözün işığı” qəzetinin baş redaktoru, fəlsəfə doktoru Əziz Dəlivəlli kimi, mən də bu məsuliyyətli işin öhdəsindən gələ bilmişəm.

Ədəbiyyatımız haqqında apardığı ardıcıl və dərin tədqiqatlara əsasən Y.Yusifli Gürcüstan azərbaycanlılarının ədəbiyyat tarixini aşağıdakı dövrlərə bölməyi real saymışdır: 1. Ən qədim dövrlərdən başlanan möhtəşəm Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatının dərin kökləri üzərində yaranan Borçalı şifahi xalq ədəbiyyatı; 2. XVIII əsr Gürcüstan azərbaycanlıları ədəbiyyatı; 3. XIX əsr Gürcüstan azərbaycanlıları ədəbiyyatı; 4. XX əsrin əvvəllərində Gürcüstan azərbaycanlıları ədəbiyyatı; 5. XX əsrin ortalarında Gürcüstan azərbaycanlıları ədəbiyyatı; 6. XX əsrin sonlarından bu günə qədər Gürcüstan azərbaycanlıları ədəbiyyatı.

Əgər Y.Yusiflinin 90-cı illərdə apardığı uzunmüddətli tədqiqatlara, əldə etdiyi mötəbər mənbələrə əsasən ədəbiyyatımızın birinci dövrünün şifahi xalq ədəbiyyatı təşkil edirdisə, ədəbiyyatın ikinci dövrünü XVIII əsrdən başlamaq üçün onun əlində kifayət qədər ədəbi material olmuşdur.

“Gürcüstan azərbaycanlılarının ədəbiyyat tarixi”nin I və II cildlərinə dair ədəbi materialları toplamağa 1990-cı illərdən başlayan Y.Yusifli 2008-ci ilədək Borçalının Başkeçid, Bolnisi, Marneuli, Qarayazı bölgələrində, Qaraçöpdə, Zalqada, Laqodexidə, Tbilisidə və başqa bölgələrdə yaşayan azərbaycanlı şairlərin, aşıqların kitablarını, əlyazmalarını, onların şeirləri çap olmuş qəzetləri, məcmuələri, antologiyaları və. s toplamağa nail olan Yusif müəllim həm də 2012-ci ildən başlayaraq XX əsrin birinci qərinasında anadan olmuş şair və yazıçılar haqqında çoxsaylı tədqiqat tutumlu məqalələr yazıb qəzet və jurnallarda çar etdirmişdir.

Fəaliyyəti boyunca dəfələrlə yaradıcılıq məhsullarını oxuculara çatdırmaq yolunda maliyyə çətinlikləri ilə, sponsorların ixtisar tələbləri ilə üzləşməsi Y.Yusiflini pul və hökm sahiblərinə xəbərdarlıq etməyə vadar etmişdir: “Gürcüstan azərbaycanlılarının ədəbiyyatı möhtəşəm Azərbaycan ədəbiyyatının dərin kökləri üzərində yarandığına görə bu bölgədə yaranan ədəbiyyat Azərbaycan ədəbiyyatının ayrılmaz tərkib hissəsidir. XVIII əsr şairi Qasımağa Muğanlıdan başlamış bugünkü Borçalının şair və yazıçılarından hamısı Nizamidən, Füzulidən, Vəqifdən, M.F.Axundzadədən, Mirzə Cəlildən, Ə.Sabirdən, N.Nərimanovdan, Abdulla Şaiqdən, Cəfər Cabbarlıdan, Səməd Vurğundan və başqalarından öyrənə-öyrənə, onların zəngin irsinə baş əyə-əyə öz sənət incilərini yaratmaları tarixi reallıqdır”.

Azərbaycan və gürcü xalqlarının qədim tarixə və köklərə malik dostluğu və bu dostluğun özünü hər iki xalqın ədəbiyyatında da göstərməsi, Tiflis ədəbi mühitinin Qafqaz türklərinin ədəbiyyatının və mədəniyyətinin, sonralar da mətbuatının inkişafında əhəmiyyətli rol oynaması bu tarixi araşdıran bütün tədqiqatçılar kimi, Y.Yusiflinin də əsərlərində xüsusi vurğulanır. Dost xalqların ziyalılarının xeyirdə də, şərdə də bir yerdə olmaları, haqsızlığa qarşı birgə mübarizə aparmaları, ədalətsizliyə etiraz səslərini ucaltmaları tədqiqatçı tərəfindən önə çəkilmişdir. Məsələn, “Gürcü xalqının istedadlı oğlu, haqq və ədalət carçısı, beynəlmiləl və humanist ruhlu şeirlər müəllifi İlya Çavçavadzenin mürtəcə qüvvələr tərəfindən

öldürülməsi Hüseyn Minasazlını çox hiddətləndirir". "İsari" qəzetində qardaş gürcü xalqına başsağlığı verir. "Zakafkazyə" qəzetində isə "Böyük şairin xatirəsinə" məqaləsini çap etdirir". Y.Yusifli həmçinin Minasazlının 1907-ci ildə Tiflis şəhərində nəşr etdirdiyi "Oqne" adlı jurnalında xalqlar dostluğu prinsipinə əməl etdiyini, Azərbaycan, gürcü, rus, Ukrayna, osetin və s. millətlərin nümayəndələrinin məqalələrinə geniş yer verdiyini vurğulayır.

Y.Yusiflinin "Gürcüstan azərbaycanlılarının ədəbiyyat tarixi" əsəri təkcə adında ehtiva olunduğu kimi, tarixdən ibarət deyil, əlbəttə. O, tapıb üzə çıxardığı ədəbiyyatın gözəl tədqiqatçısı, mahir təhlilçisi kimi çıxış edir, ədəbiyyat nümunələrini incələyir. Məsələn, Y.Yusiflinin Şair İbadın cığalı təcnis növündə yazdığı "Tərsinə gedər" şeirinə münasibətini ifadə edən sətirləri oxuduqca adamın yadına "zər qədrini zərgər bilər" atalar sözü düşür. Əvvəlcə şeirlə tanış olaq:

*Cananın eşqindən, el sayəsində,
Şərtin şəra keçər, tərsinə gedər.*

*Aşıq deyər, tərsinə,
Gələn gəlir tərsinə.
Al yanaqda lələzardı,
Siyah tellər tərsinə.*

*Canın can alandı, qaşların cəllad,
Oxun əyri çalar, tərsinə gedər.
Cəllad cana qəsd eyləyən ayaqdan,
Cəllad çəkər, canın salar dayaqdan.*

*Aşıq deyər, ayaqdan,
Dərd yandırar ayaqdan.
Dərdimə çarə yoxdur,
Can düşübdür ayaqdan...*

İndi isə söz sərrafı Y.Yusiflinin qiymətləndirməsinə nəzər yetmək:

"Cığalı təcnislərin hər bəndinə bayatı əlavə edilir ki, buna da cığa bəndi deyilir. Cığa bəndləri ilə təcnisin bəndləri bir-birinə bağlı olur və təcnislə onun əlavə bəndi qafiyələnir. Cığa bəndinin yeri də sabit bir qaydaya tabedir: hər bəndin iki misrasından sonra cığa bəndi verilir, sonra qalan iki misra bənddə ifadə olunan fikri tamamlayır. Şair İbad cığalı təcnis üçün mövcud olan klassik qaydalara doğru və düzgün riayət etmişdir. Sənətkarlıq nöqtəyi-nəzərindən şairin cığalı təcnisi uğurlu alınmışdır. Aşığın səsinə, sazın tellərində cığalı təcnisi xüsusi ahənglə, insanın hiss və duyğularına tez təsir edən ritm və məlahətlə səslənməsi ilə fərqlənir".

Görkəmli pedaqoq, məktəb işinin mahir bilicisi, bacarıqlı təşkilatçı olan Yusif müəllim Gürcüstan azərbaycanlılarının elmə, savada yiyələnməsi

naminə məqsədəuyğun iş aparmış, böyük maarifpərvər kimi üzərinə əhəmiyyətli vəzifələr götürmüş və bunun öhdəsindən bacarıqla gəlmişdir. Bu missiyası onun kitabında yer alan xatirələrindən də bəlli olur:

“...Cənab Heydər Əliyevin hakimiyyətə gəlməsindən ruhlanıb, Marneuli Ağsaqqallar Şurası adından Borçalı məktəblərinə pulsuz dərslər verilməsi barədə prezidentin adına məktub yazdım. Məktubu təhsil naziri Lidiya xanımla birlikdə 1993-cü il noyabr ayının sonlarında cənab Heydər Əliyevə təqdim etdik. Cənab Prezidentin təcili verdiyi sərəncama əsasən 1994-cü il yanvarın 16-dan indiyədək pulsuz verilən dərslərlərin mübarək təməl daşı beləcə qoyuldu. Rayon maarif şöbəsinin müdiri Vəqif Mustafayevlə birlikdə pulsuz verilən əlli mindən artıq dərslərləri bütün Borçalı məktəblərinə payladım. İki-üç gündən sonra cənab Heydər Əliyevə yazılmış təşəkkür məktubumu nazirin ünvanına göndərdim”.

Kitabda həmçinin ayrı-ayrı müəllimlərin Yusif Yusiflinin yaradıcılığına dair tədqiqat ruhlu məqalələrinə də yer verilmişdir. Həmin məqalələr Yusif müəllimin xarakterik cizgilərini əks etdirir, mənəvi portretini cızır. Məqalələrə verilmiş sərlövhələr Y.Yusiflini “torpağa, elə bağlı şair”, “ruh yazdıran söz”ün sahibi, qüdrətli söz sənətkarı, maarif fədaisi, sevdalı qəlbi gənclik eşqi ilə yaşayan insan kimi təqdim edir. Yusif müəllim haqqında xalq şairi Balas Azəroğlu, professorlar Fəhəd Xubanlı, Valeh Hacılar, Şurəddin Məmmədli, pedaqoji elmlər namizədi Məhəmməd Gülməmmədov, filologiya elmləri namizədi Natella Kərimzadə, Əməkdar jurnalist, şair-publisist Dünyamalı Kərəm, görkəmli jurnalistlərdən Süleyman Əfəndi, Telli Pənahqızı, Əbdülməli İbrahimsoy, Zərifə Bəşirqızı və başqaları ürək sözlərini oçerklərində, məqalələrində bildirmişlər.

Bu kitabda da Y.Yusiflinin tədqiqatları, I cildə olduğu kimi, Borçalının istisnasız olaraq bütün bölgələrini əhatə etmiş, müəllif ədəbi-tarixi prosesə elmi qiymət vermək üçün hər bir sənətkarın yaradıcılığına həssas yanaşmış, Gürcüstan azərbaycanlılarının ədəbiyyatının mahiyyəti ilə bağlı dolğun təsəvvür yartmağa müvəffəq olmuşdur.

Bir məqamı da vurğulamağa özümə borc bilirəm: “Gürcüstan azərbaycanlılarının ədəbiyyat tarixi” kitabının I cildinin qəhrəmanları əsasən dünyasını dəyişmiş şəxsiyyətlədirsə, II cildə yer alan ədəbiyyat adamlarının arasında sağ-salamat ömür sürməkdə olan müasirlərimiz də var. Onların bəzisini şəxsən tanımağım, Yusif müəllimin həmin şəxslər barədə yazdıqlarının gerçəkliklə əlaqəsini aydın görməyə imkan verdi ki, bununla da müəllifin ədəbiyyata qiymət verərkən necə obyektiv olduğunun bir daha təsdiqini tapmış oldum.

Həmişəcavan qəlbə malik qocaman şair, Gürcüstan azərbaycanlıları ədəbiyyat tarixinin, ümumən Azərbaycan ədəbiyyatı tarixinin yorulmaz tədqiqatçısı Yusif Yusifliyə cansağlığı arzulayıram. Ömür vəfa etsin, Yusif müəllim, başladığınız bu olduqca əhəmiyyətli işi uğurla davam etdirəsiniz! Çünki Borçalı ədəbiyyatı və bu ədəbiyyatın tarixi davam edəcəkdir. Sizin başladığınız iş isə əbədidir, həmişə aktualdır.

UNUDULMASI GÜNAH SAYILAN ƏDƏBİYYATIN TARİXÇİSİ

Elə işıqlı insanlar var ki, onların yaşayıb-yaratmasında, uzun ömür sürməsində bütövlükdə cəmiyyət maraqlı olur. Belə istisna şəxsiyyətlər öz üzərlərinə həyatlarından belə qiymətli hesab etdikləri şərəfli missiyalar götürür, gələcək nəsillərə yadigar qalacaq, nümunə olacaq möhtəşəm işlər görürlər. Belə ziyalılardan biri də tanınmış şair, nəsir, ədəbiyyatşünas Yusif Musa oğlu Yusiflidir. İlləri fəvta verməyən, ömür sürdükcə təkcə yaşı deyil, mədəniyyət xəsinəsi də artan və bu mədəni sərəvəti səxavətlə hamıyla bölüşən Yusif müəllimin tərəvəti azalmayan, məhsuldarlığı tükənməyən ömrünün səksən doqquzuncu baharında qazandığı və xalqımıza qazandırdığı növbəti nailiyyətdən, milli mədəniyyətimizə və ədəbiyyatşünaslığımıza verdiyi daha bir əvəzsiz töhfədən söz açmaq istəyirəm.

“Gürcüstan Azərbaycanlılarının ədəbiyyat tarixi” kimi əbədiyaşar mövzuya başlanğıc verən ədəbiyyatşünas-tədqiqatçı Yusif Yusiflinin bu mövzuda yazdığı çox dəyərli, böyük zəhmət tutumlu kitabın III cildi Tbilisidə “Universal” nəşriyyatında işıq üzü görmüşdür. Əvvəlki cildlər kimi irihəcmli olan bu kitabın geniş redaksiya heyəti vardır. Kitabın baş redaktoru filologiya elmləri doktoru, professor Maarifə Hacıyeva, baş redaktor müavini professor Aysəbə Əlizadə, redaktorları yazıçı-tərcüməçi Emin Elsevər, ədəbiyyatşünas-jurnalist Əbdüləli İbrahimsoy, məsul katibi yazıçı, ədəbiyyatşünas və tərcüməçi Mirzə Məmmədöğludur.

İlk növbədə diqqətimi çəkən bir məqamı qeyd edirəm ki, “Gürcüstan Azərbaycanlılarının ədəbiyyat tarixi” kitabının əvvəlki cildlərindən fərqli olaraq, III cildə Yusif Yusifli həm də sərt tənqidçi kimi çıxış edir. Daha doğrusu, onun obyektiv, dürüst ədəbi tənqidçi olduğu, qarşısına yalnız yaxşılardan yaxşısını seçib tərif etmək məqsədi qoymadığı bir daha təsdiqlənir. Məsələn burasındadır ki, kitabın III cildi Gürcüstan azərbaycanlılarının XVIII əsrdən başlayan ədəbiyyat tarixinin müasir dövrünü əhatə etdiyindən, burada yaradıcılığına münasibət bildirilən şair və yazıçılar arasında hal-hazırda yaşayıb-yaradanlar, yaşca Yusif müəllimdən kiçik olanlar da vardır. Müəllif onlara ərklə şeirə verdiyi sərt tələbləri xatırladır. Onun fikrincə, şeirə gözəllik verən, onu daha mənalı və tərəvətli edən onun şaqraq qafiyələridir: “Azərbaycanda Sovet hakimiyyəti qurulandan sonra hecası, qafiyəsi olmayan, dilimizə, ruhumuza, musiqimizə uyğunlaşmayan, heca vəznimizi bəyənməyən bəzi şairlər sərbəst şeiri ədəbiyyatımıza gətirdilər... Əsrlər boyu heca vəznini ərəb, fars işğalçılarının

əsərətindən azad edən dahi şairimiz Molla Pənah Vəqif olmuşdur... Səməd Vurğun poeziya, sərbəst şeir dəllalları ilə ömrü boyu vuruşavuruşa heca vəznindən əl çəkmədi. Onun dəfnindən sonra sərbəst şeiri Azərbaycanın doğma vəzninə çevirmək arzusunda olanlar da tapıldı...”

Yusif Yusifli XVIII əsrdən başlayaraq bu günümüzdə qədər heca vəznindən səmərəli istifadə edən Borçalı şairlərini təqdir etmişdir: “Çox qədim tarixə malik olan şifahi xalq ədəbiyyatının yaradıcıları doğma heca vəznində bayatılarımızı, laylalarımızı, mərasim nəğmələrimizi, aşığı poeziyamızı yaratmışlar. Şeirimizi ərəbin, farsın, ərəz vəzninin təsirindən qoruyub, ruqları, qəlbləri oxşayan heca vəznli şeirimizi XVIII əsrdən yazılı ədəbiyyatımıza gətirən Molla Pənah Vəqifi, Vidadini, XIX əsrdə Zakiri, XX əsrdə Səməd Vurğunu Azərbaycan xalqı dövrün, zamanın bütün qasırğalarından qoruyacaqdır”.

Nikbinliyini saxlayan Yusif Yusifli ümidvardır ki, Azərbaycan xalqının müdrik söz sənətkarları doğma heca vəznimizi nə ərəzun, nə sərbəst şeirin təsiri altına salmağa heç bir vaxt imkan verməyəcəklər.

Yusif Yusiflinin yeni kitabının birinci – ən əsas fəslini “XX əsrin sonlarında Gürcüstan Azərbaycanlıları ədəbiyyatı” təşkil edir. Bu fəsilə Yusif müəllim tədqiqat obyektini kimi Mayqa Mətinin, Mədəd Coşğunun, Gülməmməd Cəlilovun, Xəlil Hüseynovun, Məmmədəli Zənginin, Əlixan Düşkünün, Yetim Mahmudun, Nurəhməd Məmmədovun, Namaz Hümətəoğluğun, Çoban Rəşidin, Bəhram Mehdiinin, Hidayət Təkəlinin, İsa Sadiqin, Təriel Qəriblinin, Mikayıl Osmanogluğun, Musa Hüseynoğluğun, Fərhad Xubanlının, Valeh Hacılarının, Lətif Əhmədovun, Əlixan Yəhyaoğluğun, Xələddin Yolçuyevin, Əşrəf Xındı Məmmədəoğluğun, Əbdüləli İbrahimsoyun, Mirzə Məmmədəoğluğun, Nazim Muxtarogluğun, Fatma Aslanın, Dilqəm Səmədəoğluğun, Fikrət Məmmədovun, Elmira Mahalqızının, Şölə Nurun yaradıcılığına geniş yer verilmişdir. Fəsilə yazdığı altmış səkkiz səhifəlik icmalda Yusif Yusifli yaradıcılığına dəyər verdiyi şairlərdən Nizami Məmmədzadəni, İslam Niftiyevi, Sabir Əlim Xəlillini, satirik şair Hüseyn Zeynalovu, aşığı şeiri üslubunda yazan Rüstəm Xəyalı, Aşığı Hüseyn Saraçlını, professor Əflatun Saraçlını, “Abay” mükafatı laureatı Nizami Saraçlını təqdim edir.

Yusif Yusiflinin öz tədqiqatlarında gəldiyi qənaətlərdən, araşdırmalarında çıxardığı nəticələrdən biri budur ki, Borçalı şairlərinin yaradıcılığında iki baş mövzu ədəbiyyatımızın parlaq səhifələrini bəzəyir: “Biri mənsub olduğumuz Azərbaycan xalqı, yəni milli mədəniyyətimiz; ikincisi, doğma vətənimiz Gürcüstandır. Borçalı şairlərinin əsərlərində hər iki baş mövzu birgə tərənnüm edilir. Borçalı poeziyasında Gürcüstan,

Azərbaycan, Bakı, Tbilisi, Nizami Gəncəvi, Şota Rustaveli, Kür çayı, Xəzər dənizi və b. mövzular birgə tərənnüm edilmişdir”.

Kitabda ən nəhayət, Yusif Yusiflinin özünün yazıb-yaratdığı əsərlər, onun haqqında yazılan poema, məqalə və şeirlər, Azərbaycan və Gürcüstanın qəzet və jurnallarında dərc edilən çoxsaylı əsərlər haqqında salnamə də yer almışdır. Həmçinin nəvəsi, Böyük Muğanlı ictimai məktəbinin direktoru Musa Əzəmətoğlunun təqdimatında Yusif Musaoğlunun 1985-ci ildən 2008-ci ilə qədər ədəbiyyatşünaslığa, məktəbşünaslığa dair yazdığı məqalələrin siyahısı verilmişdir.

Ədəbiyyatsevərlər kitabda Yusif Musaoğlunu “Gürcüstan Azərbaycanlılarının ədəbiyyat tarixi” əsərlərini yazmağa gətirən yola da nəzər salacaq, hələ I cildin nəşrinə (2008) qədər olan dövrdə onun qələmə aldığı “Müqəddəs ana dilim, ulu dilim”, əfsanəvi cənnət bağça-bağına bənzətdiyi Səməd Vurğun poeziyasına həsr etdiyi “Günəşi ortsə də qara buludlar...”, “Azərbaycan qadın şairləri”, ümmətini biliklərin sirlərinə bələd olmağa dəvət edən Məhəmməd peyğəmbərin nəsihətlərinin yer aldığı “Elmi beşikdən məzara qədər öyrənmək lazımdır” sərlövhəli məqalələrini həvəslə oxuyacaq, maariflənəcəklər. Bu sırada Yusif müəllimin Borçalının qəhrəman oğlu, Təzəkəndli Əmrah Aslanova həsr etdiyi məqaləyə xüsusi diqqət yetirməyi tövsiyə edərdim. Yusif müəllim 1999-cu ildə qələmə aldığı, növbəti ildə isə “Ömrün narahat anları” kitabına daxil edilmiş həmin məqalədə Borçalıdan yazan gənc qələm sahiblərinə bir ağsaqqal, bir ziyalı kimi belə bir məsləhət verir. Əslində bölgə mənsubiyyətindən asılı olmayaraq bütün cavan yazarlarımıza ünvanlanan həmin məsləhətləri təsirlənmədən oxumaq mümkün deyildir:

“İstəyirsənsə yazdığın kitablardan Borçalı torpağının ətri gəlsin, Borçalı haqqında yazdıqların ulularımızın pak ruhunu narahat etməsin, o zaman Borçalı torpağını qarış-qarış gəz, sinəsi ləl-cəvahir məskəni olan şəxslərlə söhbət et, ən böyük ziyarətqah saydığımız uluların məzar daşı qarşısında diz çök, bu gün mürɡü vuran, gözü yol çəkən tarixin dərin qatlarından soraq verəcək dağlara, mağaralara, türklərin müşahidə, dayaq, nişan məskəni olan, buluddan bac-xərac alan zirvələrə bir yan al.

Dədə Qorqudun səsi, sazı-avazı qalan, nurlu üzünün xeyir-bərəkəti hopan Borçalı ellərinə bir üz tut. Qazan xanların, Qaraca çobanların at oynatdığı, qarı düşməne qılınc çaldığı yurdun əvəzsiz abı-havasını doyunca ciyərlərinə çək, o zaman ürəyinə axan al qanın coşacaq, unutduğun torpağı ağzında dilin kimi, iki nurlu gözün kimi sevəcəksən. Yadırğadığın, yaddaşından silinmək məqamına çatan doğma el-oban qollarını boynuna salıb, ana-ata nəvazişi ilə ana yurdunu, ata torpağını sənə sevirəcək. Əsil Borçalı tarixini, əsil Borçalı dastanını, Borçalının ədəbiyyat

tarixini onda yaradacaqsan. Borçalının xoşbəxt sabahı, harada yaşamasından asılı olmayaraq bütün borçalıları düşündürməlidir.

Ey imkanlı eloğlu, pullarını sağa-sola, gərəksiz şeylərə, gəl, xərc etmə. Heç olmasa, el-obasının, xalqının zülmət çökmüş yoluna, cığırına az da olsa işıq saçmış, qeyrətli ömür sürmüş, kimsəsizə arxa olmuş, dünyasını dəyişən şəxslərin bəziləri indi arxasız, köməksiz qalmışlar. Onları xatırlayan və onların haqqında yazanlar indi çox azdır. Əziz eloğlu, ürəyində bir təpər tap, unudulmuşlara gəl arxa ol, onların haqqında bir yaz, əgər yaza bilməsən yaza bilənlərə maddi köməklik et. Unudulması günah sayılan şəxsləri unutqanlıqın dəmir buxovlarından xilas et. Əgər bu gün biz bu adamları xatırlamasaq, keçmişimizi yada salmasaq, onların haqqında xeyirxah işlərin təşəbbüskarı olmasaq, fələyin çərxi elə dövrən edəcək ki, unutqanlıqın dəmir pəncəsindən nə sən, nə mən, nə də o azad ola bilməyəcəyik!

Borçalının çox zəngin şeir-sənət dünyasını tədqiq et, araşdır, yaz, gələcək nəsillərə ərməğan et. Bu günə qədər üç yüz illik Borçalı ədəbiyyat tarixini biz Borçalı qələm sahiblərinin yazmaması, yaradıcı ziyalılarımızı narahat etməməsi təəccüb və təəssüf hissi doğurmurmu?!

Həyat həmişə də beləcə asta-asta enişli-yoxuşlu, acılı-şirinli, xeyirli-şərli davam edəcək. Vay o gündən ki, bu fani dünyada yolun-izin, ayağının ləpiri qalmasın. Vay o gündən ki, xeyirxah əməlin, səxavətin, nurlu əməlinin işığı heç olmasa bir qəldə, bir ocaqda qalmasın.

Ulu Tanrım! Ömür ver, tanıdığım, eşitdiyim yaxşı əməl sahiblərini, el-oba yolunda şam olub qətrə-qətrə yananları tam qələmə ala bilim. Yaddaşlardan silinməyə qoymayım, çünki belə dərd dözülməz dərdlərdən deyil. Bir də görürsən bəd əməl sahibini, bir sınıq könlü şad etməyən, xalqın qanı bahasına var-dövlət yığanı yad edir, xatırlayırlar. Lakin yaxşı kişilər, nurlu şəxslər, ürəyinin al-qanı ilə yazıb-yaradan yüzlərlə Borçalı qələm və ilham sahiblərini unutmaq, böyük bir tarixə malik olan Borçalı ədəbiyyatını yaratmamaq, tədqiq etməmək, gələcək nəsillərə çatdırmaq bu günkü ziyalılardan, yaradıcı şəxslərin adına qara ləkədir”.

Yusif Yusifli kitabda Gürcüstan azərbaycanlılarının yaratdıqları ədəbiyyatın üzə çıxmasına, layiqli qiyməti almasına köməkdarlıq edən ədəbiyyat təəssübkeşlərini də unutmamışdır. Məsələn, bütün ilhamı və coşqun qəlbi, ruhu və qələmi ilə Faxralıya bağlı şairə Fatma Aslanın yaradıcılığına nəzər saldığı məqalədə onun qardaşı Arif Aslan oğlu Əliyevin əziz xatirəsini yad etmişdir. SOCAR-ın Gürcüstan nümayəndəliyinin sosial layihələr üzrə meneceri işləmiş Arif Əliyev cəmi əlli iki il yaşasa da, xeyirxahlıq, humanistlik, alicənablıq mücəssəməsi kimi tanınmış, Borçalı gənclərinin ali təhsil almalarına, paytaxt Tiflisdə və Gürcüstanın

digər bölgələrində soydaşlarımızla bağlı əksər tədbirlərin təşkilinə köməklik göstərmişdir. Yusif müəllim rəhmətlik Arif Əliyevin alicənab əməllərini sadalayarkən, Hüseyn Minasazlının rus dilində Bakıda nəşr olunmuş “Seçilmiş əsərləri”nin əldə edilməsinə göstərdiyi şəxsi təşəbbüsü minnətdarlıqla xatırlamış, Arif Əliyevin işıqlı xatirəsinə həsr olunmuş və mənim tərtibçiliyimlə ərsəyə gəlmiş “İşıq ömrü yaşadı” kitabından söz açmışdır.

Fəxr edirəm ki, ədəbiyyatsevərlərə dəyərli ərməğan olan bu kitabın rəyçiləri sırasında Azərbaycan Aşıqlar Birliyinin sədr müavini, Əməkdar Mədəniyyət işçisi Musa Nəbioğlu ilə, Gürcüstan Respublikasının Əməkdar jurnalisti, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü Dünyamalı Kərəm ilə birlikdə mən də varam.

Sevinirəm ki, “Gürcüstan Azərbaycanlılarının ədəbiyyat tarixi” kitabının yeni nəşrində əvvəlki iki cild haqqında yazdığım, Yusif Yusifli şəxsiyyətinə hörmətimi, yaradıcılığına münasibətimi ifadə edən məqaləm yer almışdır.

Təsirlənirəm ki, bu cildə müəllif, əsgəri xidmətdə həlak olmuş qardaşım Fikrət Məmmədlinin də yaradıcılığına böyük diqqət yetirib, istedadını qiymətləndirib: “Ömrünün bahar çağında, ilhamının coşqun anlarında, arzularının tüğyan etdiyi, aşıb-daşdığı may ayında Fikrətin dünyasını dəyişməsi doğmalarını yandırır-yaxdığı kimi, Borçalı qələm sahiblərini də çox kədərləndirdi, Borçalı yaradıcı ziyalıları Fikrət Məmmədovun şəxsiyyətinə, ilhamına, qələminə öz şeirləri, məqalələri ilə ehtiramlarını bildirirlər. Nə qədər ki, Azərbaycan xalqı yaşayır, Azərbaycan şeirləri, aşıqları yaşayır, sədəfli saz yaşayır, nə qədər ki, “Ədəbiyyat tarixi” kitabları və gənc şair haqqında yazılan məqalələr, şeirlər yaşayır, elə o qədər də Vətəni uğrunda canını fəda edən xalqımızın vətənpərvər oğlu şair Fikrət Məmmədov da yaşayacaqdır!”

İnanıram ki, oxucular “Gürcüstan Azərbaycanlılarının ədəbiyyat tarixi” kitabının III cildi ilə tanış olandan sonra Yusif Yusiflinin ölçüyəgəlməz zəhmətini dəyərləndirməklə yanaşı, həm də onun dəyər verdiyi yüzlərlə başqa kitabların axtarışına çıxacaqlar.

Arzu edirəm ki, çox hörmətli, dəyərli ziyalımız, ağsaqqalımız Yusif Yusifli bunan sonrada Allah verən ömrü şərəflə yaşasın, mənalı ömrünün qalan hissəsini də cansağlığı ilə davam etdirdsin və onu yaradıcı fəaliyyətdən ayıracaq, uudulması günah olan ədəbiyyat tarixini yazmaqdan sapındıracaq heç bir çətinliklə qarşılaşmasın.

“ƏDƏBİ GÜRCÜSTAN” – GÖZƏL ƏRMƏĞAN

Son 350 ilin ədəbi antologiyasının ilk səhifələri ulularımızdan bəhs etdiyinə görə, nə qədər ehtışamlıdırsa, sonuna yaxınlaşdıqca perspektivli gənc yazarlarımıza yer verildiyi üçün bir o qədər təravətli görünür.

Gürcüstanda yaşayan soydaşlarımızın rifahı, sosial vəziyyəti, mədəni tələbatları həmişə Azərbaycan hökumətinin diqqət mərkəzində olmuşdur.

Qonşu ölkədəki azərbaycanlıların bütün sahələrdə hərtərəfli inkişafı, orada özlərini sözün tam mənasında vətəndaş hiss etmələri üçün dövlətimiz bütün imkanlardan istifadə edir. Bu məsələyə Azərbaycan-Gürcüstan ikitərəfli əlaqələrində də əsas mövzulardan biri və birincisi kimi həssaslıqla yanaşılır.

Son illər Azərbaycan Respublikasının Diasporla iş üzrə Dövlət Komitəsi bu istiqamətdə səylərini artırmış, əhəmiyyətli layihələri maliyyələşdirmişdir. Haqqında söz açdığım, uğurla həyata keçirilən möhtəşəm layihələrdən biri də Tbilisidə “Universal” nəşriyyatında işıq üzü görmüş, 1830 səhifəlik “Ədəbi Gürcüstan” (Son üç yüz əlli ilin ədəbi antologiyası) kitabıdır. Layihənin müəllifi Azərbaycan-Gürcüstan “Varlıq” Mədəniyyət Mərkəzidir. Xatırladım ki, “Varlıq” Mədəniyyət Mərkəzi 2008-ci ildə Tbilisidə təsis edilmişdir. Mərkəz Gürcüstandakı Azərbaycan səfirliyinin dəstəyi ilə yaradılıb. Mərkəzin xətti ilə “Varlıq” adlı qəzet də dərc olunur, müxtəlif səviyyəli tədbirlər keçirilir, elm və mədəniyyət xadimləri ilə görüşlər, yubileylər, milli və dövlət bayramları qeyd olunur. Əsasən öz ətrafında elm adamlarını toplayan “Varlıq” Mədəniyyət Mərkəzinə şair-publisist, tərcüməçi Rafiq Hümət sədrlik edir. Eyni zamanda Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin Gürcüstan bölməsinə rəhbərlik edən Rafiq Hümət “Ədəbi Gürcüstan” antologiyasının da nəşrə hazırlayanı, redaktoru və tərtibçilərindəndir. Antologiyanın ərsəyə gəlməsində digər tərtibçi Nəriman Əbdülrəhmanlı, məsləhətçi kimi filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, professor Arif Əmrahoglu, rəyçi kimi filologiya elmləri doktoru, professor Şurəddin Məmmədli, texniki redaktor kimi Namiq Valehəoglu xidmət göstərmişlər.

Kitabda təxminən XVII əsrin ortalarından bu günümüzdə qədər Gürcüstan doğumlu azərbaycanlı-türk, həmçinin dilimizdə yazıb-yaradan bir çox gürcü, yunan, aysoru yazarların həyatı və yaradıcılığı barədə qısa

bilgilər və əsərlərindən nümunələr yer almışdır. İki yüzdən çox müəllifin ilk dəfə olaraq cəmləndiyi bu topluda ədəbiyyatımızın hər kəsə tanış olan məşhur simaları ilə birgə indiyədək çox az tanınan və ya heç tanınmayan bəzi şair-yazıçılar da təqdim olunub. Topluda istedadlı gənc yazarlara da yer ayrılıb.

Toplunun ərsəyə gəlməsində çəkilən zəhmət barədə təsəvvürləri dəqiqləşdirmək üçün kitabın redaktorunun yazdığı ön söz əvəzi bu cümlələrə oxucuların nəzər yetirməsini istəyirəm: "...Səhifələrində ilk dəfə yaradıcılıq nümunələrini əldə edib, daxil etdiyimiz bir çox yazarların da təqdim olunmasına baxmayaraq, bu kitabın tədqiqat əsərindən daha çox bir antoloji nəşr olması da diqqətə alınmalıdır. Onu da xüsusi vurğulamaq yerinə düşərdi ki, XVI-XIX əsrlərdə yaşayıb-yaratmış bir çox yazarlarımız barədə bioqrafik məlumatlar əldə etsək də, əsərlərinə əlimiz çatmadığına görə, onlara bu topluda yer ayıra bilmədik... Biz, dünyanın harasında yaşamasından asılı olmayaraq, Tbilisidə, Borçalıda, Qarayazıda, Kaxetdə, Mesxetdə, Gürcüstanın bir çox digər bölgələrində anadan olmuş əksər yazarlarımızın tərcümeyi-hallarına və yaradıcılıqlarına bacadığı-mız qədər ayna tutmağa çalışdıq. Bununla belə, əlbəttə, əlimiz çatmayan, ünümüz yetməyən, qələm sahibləri də olmamış deyil və bizdən asılı olmayan səbəblərdən onları bu topluda təqdim etməyimiz imkan xaricində oldu..."

Rafiq Hümmət çox haqlı olaraq qeyd edir ki, Gürcüstandakı soydaşlarımızın təxminən son 350 illik mənəvi yətinin toplandığı bu kitabda daha dərin qatlara enməyə heç təşəbbüs də göstərilməmişdir. Çünki, orası sırf mütəxəssis araşdırması tələb edən olduqca məsuliyyətli bir işdir və bu işi tam dolğunluğu ilə həyata keçirmək üçün yalnız gürcü, türk və rus dillərini deyil, həm də ərəb, fars dillərini ciddi bilən tarixçilərin, ədəbiyyatşünasların birgə fəaliyyətinə ehtiyac hiss olunur. Üç-dörd yüz il deyil, hətta bir əsr bundan əvvəl daha yaxın keçmişimizdə yaşayıb-yaratmış böyük ustad, rəhmətlik şair Nəbi Faxralının (1873-1945) yaradıcılığında İslami dəyərləri tərənnüm edən nümunələri, əliflamları inciləmək üçün Qurani-Kərimin nazil olduğu ərəb dilini bilmək tələb olunur.

*Yazılanlar gəldi başa, qələminə çox şükür,
Cümləmizə muraz verən kərəminə çox şükür.
Göydən dörd baş kitab endi, əzəl başdan İncili,
Biz götürdük ol Qurani, kəlamına çox çükür.*

*Şivəni məhşər günüdü, yarəb, kim çəkir zillət?
İsrafil surunu çaldı, gəldi nə ki var millət.*

*İbtida əfv olundu gər hümməti-Məhəmməd,
Əl götürüb duva qılan, salamına çox şükür.*

*Gəl biçarə Şair Nəbi, sərin sövdəyə düşdü,
Çatıldı ol qıl körpü, neçə mömin qul keçdi.
Quruldu mizan-tərəzi, yarəb, nə hikmət işdi,
Biz də gəldik bu divana, divanına çox şükür.*

Oxucu bu antologiyada adı üzdə olan qələm sahiblərindən – görkəmli dövlət xadimi N.Nərimanovdan, repressiya qurbanı Ömər Faiq Nemanzadədən, maarifçi mədəniyyət xadimi Abdulla Şaiqdən, böyük söz fatehi Zəlimxan Yaqubdan, Ukraynanın Maksim Rılski adına ədəbi mükafatı laureatı Abbas Abdulladan tutmuş, bu həyatda didərginlik, həbs və sürgünlük aqibəti yaşamış, sümükləri qəbirdən qəbirə daşınmış Şair Ağacanadək (1876-1951), yaradıcılığında şikayət motivləri üstünlük təşkil edən, müasiri olan vəzifəli şəxslərin haqsızlıqlarına dözməyi bacarmayan üsyankar sənətkar Şair Əsəddən (1927-1993) tutmuş təbiət və insan gözəlliklərini tərənnüm edən Şair Bəyzadəyədək (1929-1969), romanları dil və koloriti ilə seçilən nasir Tahir Hüseynovdan (1930-1993), şeirlərində nəsihətamiz-didaktik notlar üstünlük təşkil edən İmdad Osmanoglundan (1936-2004) tutmuş nəğməkar şair Eldar Eloğluna (1938-2006) kimi bir çox Gürcüstan doğumlu müqtədir qələm sahiblərimizin yaradıcılıq nümunələri ilə tanış olacaq, narahat ruha malik olması səbəbindən üç ali məktəbə daxil olub heç birini tamamlaya bilməyən nakam şair İsa Sadıq (1946-1976) barədə məlumat əldə edəcəkdir. Oxucu həmçinin, müasirlərimiz olan söz sahiblərindən “Sevmək cinayətsə - öldürün məni” deyən məhəbbət şairi Əlləz Novruzun, dağ olaraq yaradılmadığına, dəniz kimi yaradılmadığına görə heyfslənməyən, ancaq Türk olaraq yaradıldığına görə Yaradana şükür edən Dərviş Osman Əhmədoğlunun yaratdıqları, Rövsən Nəsiboğlunun arqumentlərini fikir süzɡəcindən keçirəcəkdir.

Kitabda həmçinin Türk dünyası ilə Gürcüstan arasındakı ədəbi-ictimai əlaqələrin ən böyük simalarından olan Valeh Hacıların (1951-2010) şairə verdiyi qiyməti görəcəksiniz:

*Bir gözü tox, bir gözü ac,
Beləcə yaşayır şair.
Ömür boyu sözə möhtac,
Beləcə yaşayır şair...*

*...Qurucu söznən əlləşir,
Yuxusuz göznən əlləşir,*

*Yüz ölçüb, bir şairləşir,
Beləcə yaşayır şair.*

Kitabda həyat və yaradıcılıqları barədə məlumatlar yer alan şair və yazıçıların sırasından novatorluq xətti ilə seçilənləri də az deyil. Məsələn, Nəriman Əbdülrəhmanlının nöqtəsi yalnız sonda qoyulan hekayələri diqqətəlayiqdir. Ədəbiyyatımıza dörd, üç, iki, hətta bir hecalı şeir forması gətirən Mədəd Coşqunun, adsız şeirlər yazan şair-tərcüməçi İsa İsmayilzadənin (1941-1997) yaradıcılığından verilmiş nümunələr, ənənəçiliyə qarşı çıxan, yeni mövzular, formalar axtaran Tofiq Qaraqayanın şeirləri yeniliklər sırasına aiddir:

*...Hər şeyin sonuncu adına yaxın
Həmişə gözəl söz bir yeni sözdü,
Həmişə yeni söz sözün düzündü...*

Mirzə Məmmədoğlunun topluda yer alan “Səttar Bəhlulzadəyə” şeiri isə hətta övlad sarıdan bəxti gətirməyənlərə belə təskinlik verəcək, həyatı mənalandırmaq üçün ünvan göstərəcək:

*Soruşursan, Səttarın
Oğul-uşağı oldumu?
Yurdunda kimsə qaldımı?
Dinlə məni bir hovur:
Onun sevgisi dəniz idi,
Dənizə uzanan xalq iz idi,
Azərbaycan adlı sönməz köz idi.
Ömrü boyu iş idi ona,
Onu rənglərlə, ahənglərlə
Oxşadı yana-yana.
Səttar sonsuz deyildi,
Sənət adlı həmdəmi,
Dəniz adlı sevgisi vardı.
Fırça ilə hər telinə bir rəng vurdu,
Azərbaycan adlı bir xalı hördü.*

Antologiyada nəzərə alınan, diqqəti cəlkən bir yaxşı cəhət də kitabda adları, həyat və yaradıcılıqları barədə məlumatlar yer alan şair və yazıçılar haqda informasiyaların mənbəyinin də göstərilməsi, materialları təqdim edən şəxslərin adlarının minnətdarlıqla çəkilməsidir. Sevinirəm

ki, tərtibçilər bəzi məlumatların dəqiqləşdirilməsində mənim də araşdırmalarım istinad etmişlər. Özündən sonra dillərdə dolaşan xeyli şeirləri qalan rəhmətlik nənəm Səkinə Alməmmədlinin (1835-1941) otuz il sürgündən qayıtmasını gözlədiyi nişanlısının ölüm xəbəri ilə bitən nakam eşq dastanından söz açılmışdır.

Kitabda Gürcüstan doğumlu azərbaycanlı-türk yazarlar sırasından qadın şair və yazıçılar haqda məlumatlar da yer almış, Güllər Pərinin, Humay xanım Qaraçöplünün, Mayqa Mətinin, Şövkət Dağlarqızının, Səadət Butanın, Fatma Aslanın və başqalarının yaradıcılıq nümunələri təqdim olunmuşdur. Onların sırasından Fatma Aslan qızı Əliyeva həm də ədəbiyyatşünaslığa dair bir çox sanballı məqalələrin müəllifi kimi tanınır. Antalogiyaya şairənin “Kimliyim”, “Vətən məni çağırırsa...”, “Ana dilim”, “Göy üzündə gəzən bulud”, “Güllər”, “Qopar ürəyindən...”, “Mənə elə gəlir ki...”, Gözəl olardı dünya”, “Dünya fırlanmaz nizam olmasa” və qardaşı Arifin əziz xatirəsinə həsr etdiyi “Ayrılma elindən, ay elin oğlu” adlı şeirləri daxil edilmişdir.

Kitabın ilk səhifələri ulularımızdan bəhs etdiyinə görə, nə qədər ehtisamlıdırsa, sonuna yaxınlaşdıqca perspektivli gənc yazarlarımıza yer verildiyi üçün bir o qədər tərəvətli görünür, gələcəyə nikbin nəzərlərlə baxmağa ümid verir. Qeyri-ənənəvi üslubda yazan, şeirləri Paris Ədəbiyyat və İncəsənət Cəmiyyətinin Mükafatına layiq görülmə Fərhad Amurun (1981 təv.), şeir yazmaqla bəhm aktyorluq, rəssamlıq məharəti olan Azər Musaoğlunun (1986 təv.), özünəməxsus yazı tərzilə seçilən Aida Tağının (1989 təv.) qeyri-standart düşüncələri oxucunu fikirləşməyə vadar edir.

Bir az da məni bu layihənin müəlliflərinə borclu salan səbəblər barədə. Yuxarıdakı sətirlərdə qeyd etdiyim kimi, rəhmətlik nənəm Səkinə Alməmmədlinin yaradıcılığına kitabda yer verilmişdir. Bundan başqa, mənim müəllimim, “Şair ürəyi”, Bu köhnə dünyada təzə nə var ki...”, “Uzaqlarda qalan dünyam” kitablarının, ədəbiyyatşünaslığa dair bir çox ciddi əsərlərin müəllifi olan rəhmətlik Əli Səngərli haqqında məlumatlar təqdim olunmuş, bir sıra şeirlərinə yer ayrılmışdır. Sırada birinci isə Əli Səngərlinin “Nağıllarda” şeiridir.

*Nağıllarda qırx qapı,
Qırxı da bağlı olur.
Hər otaqda bir qızın
Sənəsi dağlı olur.
Çətin bu qapılardan
Birincini açmaqdı,*

*Sonra divi öldürüb,
Qızı alıb qaçmaqdı.
Mənim bir çox şeirim də
Sehrli el nağılıdı,
Hər misrası bir otaq,
Qapıları bağlıdı...*

Bax, elə bu qapını döydüklərinə, zəngin Əli Səngərli xəzinəsinə aparan yolu ədəbiyyatsevərlərə göstərdiklərinə görə antologiyanı ərsəyə gətirənlərə təşəkkür edirəm. Və bir də, nə qədər təvazökarlıqdan uzaq olsa da, minətdarlıq hissi ilə qeyd edirəm ki, topluda mən də varam – Səməndər Məmmədov. Dərin müşahidə qabiliyyətinə malik olan tərtibçilər yaradıcılığımın vətənpərvərlik, yurdsevərlik motivli nümunələri sayılan “Borçalı”, “Faxralı”, “Darvaz”, “Dağlar”, “Faxralının qaragözlü qızları”, “Öpürəm, a dağlar, öpürəm sizi” və böyük xalq şairimizə həsr etdiyim “Zəlimxan” şeirimi topluya daxil ediblər.

Qeyd etdiyim kimi, kitabda həmçinin dilimizdə yazıb-yaradan başqa xalqların nümayəndələri – gürcü, yunan, aysoru yazarların həyat və yaradıcılığı barədə məlumat verilir. Bu, onun göstəricisidir ki, əvəllər Azərbaycan türkcəsi Qafqazda ümumişlək dil olmuş, daha geniş coğrafiyanı əhatə etmiş, beynəlmiləl səciyyə daşmışdır. Müşahidəli oxucunun diqqətini soydaşlarımızla dostluq münasibətlərində olan gürcü və başqa millətləri təmsil edən söz adamlarının bir-birinə rəğbətinin ifadəsi olan nümunələr də çəkəcəkdir.

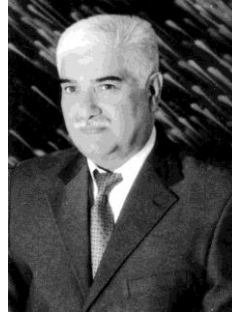
Azərbaycan Respublikasının Diasporla İş üzrə Dövlət Komitəsinin maliyyə dəstəyi ilə ərsəyə gələn bu layihə Gürcüstan doğumlu soydaşlarımızı hələlik özümüzə tanımaq cəhdidir ki, uğurlu alınmışdır. Ümid etməyə dəyər ki, gələcəkdə, özü də yaxın gələcəkdə Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələrinin, o cümlədən, ədəbiyyatımızın Borçalı qolunu təmsil edən söz sahiblərinin yaradıcılıq nümunələri dünya dillərinə tərcümə olunacaqdır. Son illər bu istiqamətdə xeyli iş görülsə də, etiraf etmək lazımdır ki, qonşu xalqlar, eləcə də bizə yaxın olan gürcülər bu işdə xeyli qabağa gediblər. “Ədəbi Gürcüstan” antologiyasının olduqca böyük zəhmət tutumlu tərtibçilik işinin altına Rafiq Hümmlə birgə çiyinlərini verən, çağdaş Azərbaycan nəsrinin görkəmli nümayəndələrindən biri, folklor araşdırmaçısı, tərcüməçi Nəriman Əbdülrəhmanlı gürcülərin bu müstəvidə bizi qabaqladıqlarını modern.az saytına verdiyi 18.07.2013-cü il tarixli müsahibədə deyib: “Gürcülər ötən əsrin 30-cu illərindən öz ədəbiyyatlarını dünyaya tanımaq üçün əhəmiyyətli işlər görüblər, hələ o vaxtdan tərcümə məktəblərini yetişdiriblər və ən yaxşı

əsərlərini xarici dillərə çevirdiblər. “Drujba narodov” jurnalının baş redaktoru Aleksandr Ebanoidze bu prosesə rəhbərlik edir. Təsadüfi deyil ki, 1999-cu ildə Otar Çiladzeni Nobel mükafatına təqdim etdilər, son mərhələyəcən adı iddiaçılar siyahısında oldu. Mükafat müəyyən səbəblər üzündən Günter Qrossa verilsə də, dünya belə bir fenomen yazıcının varlığından xəbər tutdu. Fikirimcə, bizdə ədəbiyyatımızın sistemli və məqsədyönlü təbliği mexaniziminin olmaması ən ağırly yerlərimizdən biridir”.

Gözəl tərtibatda hazırlanmış antologiyayı ərsəyə gətirənlərin zəhmətinin bəhrəsi göz qabağındadır. “Ədəbi Gürcüstan” toplusu həm bugünkü, həm də gələcək nəsillər üçün gözəl ərnağandı. Rafiq Hümmeətlə bərabər bu layihənin baş tutmasında zəhməti keçən bütün insanlar, materialların, fotoşəkillərin əldə olunmasında köməklilik göstərən, mənəvi dəstək olan dəyərlı dostlar sağ olsunlar, onların xidmətləri birmənalı əvəzsizdi. Bu mənada ki, doğurdan da başqa ölkədə yaşamaqla, belə bir doğma layihənin gərçəkləşməsinə nail olmaq üçün bütün imkanları səfərbər etmək, ən əsası isə, ömürdən-gündən xeyli vaxt ayırmaq lazımdır. Bizim orada ayrı-ayrı şəhərlərdə – Marneulidə, Rustavidə, Tiflisin özündə müxtəlif adlarda mədəniyyət mərkəzləri fəaliyyət göstərir. Yazıçılar Birliyinin Gürcüstan Bölməsinin fəaliyyəti təqdirəlayiqdir. Ayrı-ayrı fərdlərin fədakarlığını da qeyd etməyə dəyər. Bu sırada Azərbaycan Neft Şirkətinin Gürcüstan nümayəndəliyində gözəl təmsilçimiz olmuş Arif Əliyevi rəhmətlə anmağı özümə borc bilirəm. Arif müəllim Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin Gürcüstanda da dairəsinin genişlənməsi üçün əlindən gələni əsirgəməirdi. Həmişə çalışırdı ki, orada AYB-nin güclü, təşkilatlanmış şöbəsi olsun. Gürcüstandakı mədəniyyət mərkəzlərimizin güclü olmasını istəyirdi, bizimkilərin öz savadları ilə, səviyyələri ilə irəliləməsini, öz sözlərini ucadan, cəsarətlə deməsini istəyirdi və bir çox hallarda bu istəyinə nail olurdu. Tale elə gətirdi ki, Arif müəllim həyatdan vaxtsiz getdi. Amma yaxşı ki, onun xeyirxah əməllərini davam etdirənlər, savab işlərini yaşadanlar da çoxdu. Onlardan biri də elə bu kitabı nəşrə hazırlayan Rafiq Hümmeətdi. Bir daha Rafiq müəllimə və onunla birgə bu kitabın hazırlanmasında zəhməti keçən bütün yoldaşlara “sağ olsunlar” deyirəm. Gürcüstanda Azərbaycan mədəniyyətini, Azərbaycan ədəbiyyatını təbliğ edən bütün qurumların, mədəniyyət mərkəzlərinin, ədəbi birliklərin, qəzet və jurnalların əməkdaşlarına cansağlığı və müvəffəqiyyətlər arzulayıram. Qoy, Azərbaycan hökuməti, bütün aidiyyatı təşkilatlarımız indiyədək olduğu kimi, bundan sonra da Gürcüstandakı təmsilçilərimizə köməkliliklərini, qayğı və diqqəti əsirgəməsinlər.

GÖZDƏN SÖZƏ VƏ KÖNÜLLƏRƏ

İstedadlı memar, sənətsüənəslıq namizədi, tanınmış publisist Ömər Qoçulunun “Gözdən sözə” kitabı Azərbaycan oxucusuna dəyərli ərməğandır.

Hər il insanın şəxsi həyatında, ictimai fəaliyyətində hadisələrin saldığı izlərlə yadda qalan olur. Nəzərə alsaq ki, ömür Tanrı tərəfindən insana verilmiş bir hədiyyədir, onda asanlıqla razılaşmaq olar ki, elə irili-xırdalı başqa hədiyyələr də ömrün illərini bəzəyən zینətlərdir. İstedad payı, həyatda ən şirin nemət olan cansağlığı, gözəl ailə, övlad payı da tale hədiyyəsidir, desək, yanılmazıq. Kitab da ən yaxşı hədiyyədir, deyirlər. 2010-cu ilin sonuna yaxın mənə bağışlanan belə yaxşı hədiyyələrdən biri də görkəmli memar, ata yurdu Faxralıya qardaş olan Qoçulunun alim oğlu Ömər Qoçulunun “Gözdən sözə” publisistik və bədii toplusudur. Bakıda “İncə” Nəşrlər Evində işıq üzü görmüş bu kitab müəllifin oxucularla sayca üçüncü görüşüdür.

Müşahidələrim əvvəlcə Ömər Qoçulunun öz kitabı barədə təqdimatından başladı:

“Əziz oxucum, xoş gördük!

Budur, üçüncü, “Gözdən sözə” kitabımla Sizin görüşünüə gəlmişəm. Qabaqkılardan fərqli qayədə işıq üzü görmüş bu kitabda yalnız bilavasitə iştirakcısı və şahidi olduğum real olay-lar qələmə alınmışdır. Yəni oxuyacağınız bütün xatirələrin, povestlərin, hekayələrin və məzəli əhvalatların hamısı, həqiqət-tən də, olmuşdur, həqiqətən də, mən onları yaşamış, zaman-zaman hafizəmin “boxçasına” yığmışam. Sonra isə, vaxt olduqca, imkan düşdükcə memar səliqəsiylə cilalayib, süsləyib ifçin-ifçin vərəqlərə köçürmüşəm. Əlbəttə ki, bədii təxəyyülümün qüdrəti çərçivəsində, əlbəttə ki, yaradıcılıq üföqlərimin əhatə dairəsində...

Elə ona görə də kitabın adını “Gözdən sözə” qoydum, yəni gözümə gördüm və sözə rəvac verdim.

Buyurub oxuyun, gözünüə sağlıq. (Ömər Qoçulu)”

“Gəzən ayağa daş dəyər”

Çox gəzən çox bilər. Gəzən ayağa daş dəyər, – deyib atalar. Ömər Qoçulu da bu kitabı yazana qədər dünyanın on altı məmləkətində səfərdə olub. Ən çox maraqlandığı, gördüyü, əlbəttə ki, əsasən memarlıq olub. Səfərlərdə gördüklərini qeydə alıb kitabına daxil edən Ömər müəllim yazır ki, getdiyi-gördüyü yerlərdə həmişə insanların memarlığa münasi-bəti, bir də bu münasibətdən doğan sevgi və qayğı ehtivası onun diqqətini çəkib. O, yazır ki, Sankt-Peterburqda səhər tezdən gördüm ki, Neva prospektindəki qədim imarətlərin fasadlarının, şüşələrinin hisini,

tozunu təzyiqlə vurulan sabunlu su ilə yuyurlar. Riqada, Vilnüsə, Tartuda qədim binaların fəsad tərəfini tam bərpa edib əzəli görkəminə qaytardıqdan sonra içərisini – interyerini son müasir dizayn dəbində yenidən quraraq istifadə edirlər. Ömər müəllim şahidi olub ki, Hollandiyanın Rotterdam, Naymehan, Hilversun şəhərlərində qədim tikililər, körpülər, kilsələr göz bəbəyi kimi qorunur, onların bir daşına bir cızıq çəkmək heç kəsin ağlınada da gəlmir. Berlində, Münhendə şəhər polisi məhəllələri gəzib sakinləri xəbərdarlıq edir ki, onlar mənzil-lərinin küçəyə baxan balkonlarındakı, pəncərələrindəki güllərə-çiçəklərə yaxşı qulluq etsinlər, saralıb-solmağa qoymasınlar, yoxsa, cərimə edəcəklər. Ömər müəllim yazır ki, İstanbulda, Efesdə, Antalyada hər bahar çağı tarixi abidələrə baxış keçirilir və ümumşəhər xeyriyyə fondundan ayrılmış vəsait hesabına onlara əl gəzdirilir, zədələnmiş yerləri, yazıları, rəngləri təzələnir.

Ömər Qoçulu digər tərəfdən ölkəmizdə, o cümlədən paytaxt Bakıda, ələlxüsus da İçərişəhərdə memarlıq abidələrinə laqeyd münasibətdən narahatlanaraq “həyəcan təbili” döyür. Müəllifi olduğu, 2006-cı ildə “Azərbaycan” qəzetindən dərc olunmuş, sonra isə “Gözdən sözə” toplusunda yer almış “İçərişəhər xalqımızın milli sərvətidir” sərlövhəli publisistik məqaləsində yazdıqları indi də aktualdır. “İçərişəhərin başağrıları illərdən bəridir damla-damla, qətrə-qətrə yığılmışdır. Bu qədim şəhərin sosial, bərpa və qorunma problemləri illərdən bəridir misqal-misqal böyüməkdədir, onun mövcud strukturunun getdikcə parçalanması prosesi, yad görkəmi, yabancı əndazəsi və mübahisəli memarlığı olan bu obyektlərin burada zorən yerləşdirilməsi gec-tez fəlakətə çevriləcək.

Ermənilərin yoluxduğu “qədimlik xəstəliyi”nə, özlərinə məxsus olanı necə etibarlı qorumalarına, məxsus olmayanı isə necə oğurlayıb öz adlarına çıxmalarına, sovet hökumətinin hələ “mənəm-mənəm” dediyi, xalqları dostluğa, qardaşlığa səslədiyi bir zamanda Andronik kimi başkəsən, murdar qulduru “milli qəhrəman” zirvəsinə qaldırmalarına aid gördüklərini nəql edir. Əlbəttə, Ömər Qoçulu kimi vətənpərvər bir insan Sərdarabadda tarix muzeyində şahidi olduğu “Böyük Ermənistan” maketinə, qondarma “Erməni soyqırımı”na həsr olunmuş tabloları biganə qala, onlarda ehtiva olunanları həzm edə, təsdiqləyə bilməzdi. O, hər vəchlə buna qarşı çıxmış “ev sahibləri”nə onların Saikadzor adlandırdıqları yerlərin qədim Azərbaycan torpaqları olduğunu və “Dərəçiçək” adını daşdığını, ermənilərin “Ararat” dediklərini dağın isə “Ağrıdağ” olduğunu sübut etməyə çalışmış və etdiyi mübahisələrdə həqiqətə, real faktlara, məntiqə istinad etməsi səbəbindən qalib çıxmışdır. Povestdə həmçinin ermənilərin öz məkrli niyyətlərini həyata keçirmək üçün erməni qızlarından istifadə etmələri yada salınır. Müəllif iştirak etdiyi məclisin nəğməli qonağı, Ermənistanın əməkdar artisti, Ermənistan Dövlət Filarmoniyasının və Eçmiədzin Kilsə xorunun solisti Lusine Zakaryanı fitnəkar erməni qadınlarının ümumiləşdirilmiş obrazı kimi təqdim edir, onunla bağlı məqamlarda Xan Kərəmi bada vermiş erməni gözəli Əslini, keşiş Qara Məliyin hiyləgərliyini xatırlayır.

Ümummilli liderin həmkarı

Ümumiyyətlə, ermənilərin hiyləgərliyinə, azərbaycanlıların qonaqpərvərliklərindən alicənablıqlarından, etimadından sui-istifadə edərək arxadan zərbə vurmalarına, yaltaqlıqlarına və ikiüzlülüklərinə aid çoxsaylı misallar var. Ömər Qoçulun kitabında. Oxucu bu misallarla elə ilk səhifələrdən tanış olacaq. Ömər Qoçulun "İlk xeyir-dua, ilk müvəffəqiyyət" adlı xatirə yazısında Heydər Əliyevin Azərbaycana birinci hakimiyyəti dövründə vəzifəli ermənilərin ona necə yaltaqlandıqlarını, ondan necə qorxduqlarını ustalıqla qələmə alıb:

"...Çox keçmədi ki, qapı açıldı, Heydər Əliyev içəri daxil oldu. Qara parçadan çox adi bir kostyumda idi. Sifəti solğun, çöhrəsindən yorğunluq tökülürdü, amma hərəkətləri çevikdi. O, əvvəl ortalığa salam verdi, sonra isə hamı ilə bircə-bircə əl tutub görüşdü. Kimlə görüşürdüsə, tanımadıqları özlərini təqdim edirdi. Burcibalyanla görüşəndə o, özünü əsgərsayağı "fərağat" vəziyyətində qurudub:

"– Burcibalyan, – dedi, sonra da udquna-udquna əlavə etdi: Promproyektdən....

– Heydər Əliyev qaşlarını çatıb təkrar soruşdu:

– Necə, necə?

– Burcibalyan Promproyektdən.... – civiltisi zorla eşidildi."

Elə həmin yazıda başqa bir epizodda Burcibalyanın daha rəzil sifətinin şahidi oluruq:

"...Heydər Əliyev də planşetə yaxınlaşıb diqqətlə baxdı, sonra da geri çəkilib yarışübhəli, sanki öz-özüylə danışmış kimi:

– Doğrusu, nəse... – pıçıldayanda Burcibalyan özünü hövləyə irəli atdı və dili tutar-tutmaz:

– Düzəldərik, Heydər Əliyeviç, mütləq hamısını düzəldərik, – deyib "aman dilədi".

Sanki bu saat ona ölüm hökmü oxunmuşdu, yalvarırdı ki, keçin təqsirimdən, bir də belə qələt eləməyəm..."

Burcibalyanla bağlı Ömər müəllimin qələmə aldığı son epizoddan isə belə nəticə çıxarmaq olur ki, Türkün Böyük oğlunun ermənilərin canına saldıdığı vələvə onları təkcə qarşılaşdıqları vaxt deyil, ayrıldıqdan sonra da, həmişə, hər yerdə müşayiət edirmiş:

"...Yolboyu maşında Burcibalyan sayıqlayırmış kimi tez-tez məndən soruşurdu:

– Bura bax, o, mənim fəmiləmi niyə təkrar xəbər aldı, sən bilən?"

Qeyd edirəm ki, Ömər Qoçulu bu xatirə yazısında müəllifi olduğu Qəzet Nəşriyyatı Kompleksinin layihəsinin Heydər Əliyev tərəfindən dəstəklənməsindən fərəh hissi ilə söz açır, ulu öndərin gənc azərbaycanlı memarlara, mühəndislərə göstərmiş olduğu qayğılı münasibəti vurğulayır. Xatırladım ki,

həmin layihə SSRİ Xalq Təsərrüfatı Nailiyyətləri Sərgisində nümayiş etdirilmiş və “Qızıl Medal”a layiq görülərək müəllifinə şöhrət gətirmişdir. Amma nədənsə, Ömər Qoçulu qeyd etməyi unutmuşdur ki, Ulu öndər Heydər Əliyevin ixtisaslarından biri məhz memarlıq olmuşdur. Yəqin Ömər müəllim bunu təvazökarlığı səbəbindən xatırlatmamışdır. Bu, belə bir anlama gəlirdi ki, müəllif ümummilli liderlə həmkar olmasına işarə edir və bununla öyünür. Ancaq rəhmətlik Heydər Əliyevin vaxtilə gənc olan Ömər Qoçuluya hüsn-rəğbət göstərməsində bu faktorun – həmkar həmrəyliyinin rol oynadığını istisna etmək də olmaz.

Etimada layiq insan

Ömər Qoçulu etiraf edir ki, yaradıcılığının bir çox səhifələri məhz vəzifəli şəxslərin havadarlığı və bilavasitə iştirakı ilə yazılıb. O, öz yaradıcılığında mühüm rol oynamış neçə-neçə keçmiş hökumət, partiya rəhbərləri ilə bağlı xeyli maraqlı (bəzən də təzadlı) xatirələrini imkan düşdükcə qələmə almışdır. Keçmişə yalnız müasir dövrün baxış bucağından nəzər salan gənc-lər həmin şəxslər barədə tam olmayan, qeyri-dəqiq təsəvvürlərə malikdirlər. Məsələn, indiki gənclər Rüstəm Səfəraliyev barədə nə eşidə bilirlər? Olsa-olsa onun zəhmətkeşləri pambıq tarlalarında istismar edən əzazil bir rayon rəhbəri olduğunu eşidiblər və hesab edirlər ki, Bərdənin pambıqçılıq rayonu kimi tanınmasında məhz onun tələbkarlığı əsas rol oynayıb. Yaxud da, götürək elə Bakı şəhərinin sabiq rəhbəri Fuad Musayevi. İctimaiyyət onu karyerasının sonunda Azərbaycan futboluna laqeyd münasibətdə suçlanan cavabdeh şəxslərdən biri kimi qınayırdı. Halbuki, bu şəxslər Ömər Qoçulun kitabında tamam başqa ampulada təsvir olunur. Ömər müəllimin Bərdə Xatirə Kompleksinin yaradılması ilə bağlı xatirələrinə göz ataq: “Bu memorial abidənin yaradılması (elə layihənin məhz mənə tapşırılması da) bir xoş təsadüfün nəticəsidir. Özünüz deyin, bəlkə, mən heç təyinatla “Azər-dövlətsənayelayihə” İnstitutuna göndərilməzdim. Bəlkə, heç orada Bərdə rayon Partiya Komitəsinin I katibi Rüstəm Səfəraliyevlə görüşməzdim...”

Biz Bərdəyə çatanda Rüstəm kişi maşını birbaşa abidə tikiləcək sahəyə sürdüdü. Bura Ağdam yolunun üstündə, Tərtər çayının sağ sahilində, bir zamanlar çayın yatağı olmuş, daşlı-çınqıllı bir çökəklikdi.

Rüstəm kişi yarğanın qaşında dayanıb əlini irəli uzatdı:

– Qənşərdəki o meşəni görürsənmi?

Bax, buradan tam o meşəyədək bu ilan-qurbağa məskəninə güllü-çiçəkli cənnətə döndərmək, ortada da Vətən müharibə-sində həlak olmuş bərdəlilərin xatirəsinə bir gözəl abidə ucaltmaq istəyirik. Amma bəri başdan deyim ki, bizim abidəmiz, gərək Stepanakertdə o erməni dığasının ucaltdığı abidədən əzəmətli olsun ha! Gevorkovu deyirəm, dayna”.

Mənə elə gəlir ki, bu mövzuya əlavə etməyə, şərh etməyə ehtiyac yoxdur.

Ömər Qoçulun Bakı şəhər Partiya Komitəsinin I katibi olmuş Fuad Musayevlə münasibətləri isə qayğıya sayğı ilə cavab vermək nümunəsi, etimadı ləyaqətlə doğrultmağın etalonu sayıla bilər. Ömər Qoçulu qaynar təbiətli, işgüzar adam kimi tanıdığı Fuad Musayevin paytaxtın görkəmini yeniləşdirmək, qədim memarlıq abidələrinə qayğı göstərmək kimi üstün keyfiyyətlərini təqdir edir: “Daima memarlarla, dizaynerlərlə, rəssamlarla təmasda olur, onların şəhər üçün hər hansı təklifinə diqqət göstərirdi. Ümumiyyətlə, bizim verdiyimiz layihələr əsasında şəhərin mərkəzi hissəsində bir çox mədəniyyət, ictimai-ticarət obyektlərinin yenidən qurulmasında, onların iç memarlığının (interyerlərinin) müasir tərtibatda verilməsində, xüsusən də Nizami Muzeyi ətrafındakı “Fəvvarələr meydanı”nın, “Azərbaycan” kinoteatrının yeni görkəmə salınmasında Fuad Musayevin əməyini danmaq ədalətsizlik olardı. Sənətimə və şəxsiyyətimə olan hörmətini hiss etdiyim üçün onun bütün tapşırıqlarını canla-başla, özü də yüksək səviyyədə yerinə yetirməyə çalışırdım. “Səbayel” nağıllar şəhərinin layihəsini də mənə şəxsən o tapşırırmışdı”.

İndi isə gəlin görək, Ömər Qoçulu bu münasibətin qarşılığında Fuad Musayevə necə cavab verir: “...Bir il sonra “Səbayel” istirahət guşəsinin memarlığına görə mənə Ümum-ittifaq Xalq Təsərrüfatı Nailiyyətləri Sərgisinin “Qızıl medal”ı verildəndə ilk zəng edib sevincimi böldüyüm şəxs Fuad Musayev oldu (onda o, artıq I katib deyildi, başqa yerdə aşağı vəzifədə işləyirdi) Mən onu təbrik elədim, o da mənə.

– Fuad Ənvəroviç, – dedim, əslinə qalsa, o qızıl medal Sizə çatmalıdı. İcazənizlə gətirib təqdim edirəm...

...Bu əhvalatın üstündən illər keçməsinə baxmayaraq, hər dəfə təsadüfən onunla görüşəndə mənə ehtiramla salamlayır və hər dəfə də qolumdan tutub ətrafındakı insanlara göstərərək:

– Bu memar qardaş öz “Qızıl medal”ını gətirib mənə vermək istəyirdi... O zaman mən işdən gedəndən sonra yeganə etibarlı çıxan kişini gördüm, sağ olsun! – deyir.

Sonra da ərklə kürəyimə döyür:

– Həmişə belə qal, dəyişmə! Oldumu?”

***Gözəlliyin pərəstişkarı,
“daşa dönmüş”musiqinin bəstəkarı***

Ömər Qoçulu çox maraqlı şəxsiyyətdir. Onu maraqlı edən əsas cəhət zəngin mənəviyyəti, geniş dünyagörüşü, çox şeylə, ələlxüsus da gözəl olan hər şeylə maraqlanmasıdır. “Gözdən sözə” kitabını oxuduqca məlum olmur ki, Ömər Qoçulu Aşıq Kamandarın sazını çalmaq xoşbəxtliyinə nail olub: “Arşın mal alan” filmində Tacir Əsgər rolunda çəkilməyə yaxın olub, amma sevdiyi qız onun Leyla Şıxlinski ilə tərəf-müqabil olmasına qarşı çıxıb; Dmitri Şostakoviçin ev-

muzeyində qonaq olub, dünya şöhrətli rus bəstəkarının cahanşümal əsərlərinin şahidi olan ağ royalında “Sarı gəlin” mahnısının ifa edib. Ömər Qoçulun kitabını oxuduqca onu gah Osman Sarıvəllinin “Mamaoğlu” rədifli qoşmasını incələyən, gah da Aşıq Əmrahın saz çalınma texnikasına gətirdiyi yenilikləri sadalayan görürük.

Ömər müəllim fin əsilli Amerika memarı Eero Saarinenin qısa yaradıcılıq ömründə yaratdığı möcüzə əsərləri vəsf edir; “Tokatta”sını “Bayati-Şiraz”dan əxz etdiyi məqamlarla “zənginləşdirdiyini” sübut etməyə çalışır; Ernest Heminqueyin “Zənglər kimə görə çalınır” romanını xatırlayır.

Yeri gəlmişkən, Ömər Qoçulun dərin təfəkkürü, zəngin bədii təxəyyülü, geniş dünyagörüşü onun qələminin də gücünü artırır, onu müqtədir qələm sahibləri ilə bir cərgəyə qoyur. Fikir verin, o, sanki yazmır, rəsm əsəri çəkir: “İrina xanımın sarışın qıvrım telləri pərişan halda allanmış yanağına tökülmüşdü, bu görkəm onu intibah rəssamlarının yaratdığı əfsanəvi madonnalara bənzədirdi!”

Ömər Qoçulun gözəlliyə pərəstiş etməsinin ən yaxşı sübutu Xalq artisti Leyla Bədirbəyliyi tərənnüm edən misralarıdır:

“Həşmətli Leyla xanım bəyaz kostyumda idi, eyzən İngiltərənin Kraliçası II Yelizavetta kimi! Yox, yox! O, kraliçaya bənzəmirdi, o, səmədan indicə enmiş ağ “Qu quşu”surətində bir mələikə idi! İpək çətiri də, şlyapası da, boynuna doladığı şərfi də, hətta dikdaban ayaqqabıları da bəmbəyaz olan əsl mələikə!

– “Fətə-bəərakallahu-əhsənul-xaliqu!” – deyib salavat çevirdim və maşından endim. Leyla xanım bəyaz tor rubəndin arxasından məni diqqətlə süzürdü. Onun mənə tuşlanmış füsunkar baxışlarını hiss etdikcə, sanki, əfsunlaşdım, çəkisizlik şəraitinə düşdüm!.... Nəhayət, birtəhər özümü toplayıb onlara yaxınlaşanda ədəb-ərkan xatirinə əvvəlcə əri ilə görüşdüm, sonra da Leyla xanımla üz-üzə dayanıb gülümsəyərək bağır basdım və ərklə totuq biləyindən tutub titrək dodaqlarımı xəfifcə ağ əlcəkli əlinə yapışdırdım. Qəddimi düzəldəndə Leyla xanımın məmnun, xumar baxışlarının dəryasında qərq oldum. “İlahi, bu, yuxudurmu?! Bu gördüyüm Leyla Bədirbəylidir, yoxsa ilğimdir?!”

Sonrakı sətirlərdə oxucu Ömər Qoçulun qeyrətinin şahidi olacaq, onun Leyla xanımın xahişini yerinə yetirmək üçün partiya biletindən məhrum olmaq riskini belə gözə almasını alqışlayacaq.

Ömər Qoçulu müdriklərdən birinin memarlıq haqqında belə bir kəlamını xatırladır: “Memarlıq daşa dönmüş musiqidir. Bu, həqiqətən də, belədir. Onda gəlin İçərişəhərin hərəsi bir dil çalan, hərəsi bir musiqi məqamı olan abidlərinin nəvasına dinşək kəsilək, onların ürəkləri fəth edən, gah kövrələn, gah inləyən, gah da haray çəkən təranələrini ürəyimizdən keçirək, susmağa, sönməyə qoymayaq...”

Aşıq Əmrah sazının laylasında böyümüş bir insan kimi, Ömər müəllimin musiqi istedadı ayrıca bir söhbətin mövzu-sudur. Ancaq onun bu incəsənət

növündə qabiliyyətini öz ixtisası olan memarlıqla bir müstəviyə gətirməsi, onların arasında paralellik aparması kitabda diqqəti çəkən əsas məqamlardan biridir. Onun saza, musiqiyə olan coşqun həvəsini müşahidə edən Aşıq Əmrah Öməri gələcəkdə bəstəkar görmək istəyirmiş. Amma illər keçəndən, Ömər daha çox istədiyi sənəti – memarlığı seçəndən sonra Aşıq Əmrah ona belə bir tövsiyə edib: “Sazı heç vaxt əlindən yerə qoyma! O, həm də memarlığına kömək edəcək”. Ömər Qoçulu da həmin tövsiyəni unutmayıb. Ömər müəllim bu barədə yazır: “Hazırda evimdə dörd sazım var: Tavar saz, Cürə saz, Türk sazı və Özbək rübəbi. Mən memarlıq yaradıcılığımı bu sazılsız təsəvvür etmirəm. Layihə çəkərkən işim çətinə düşəndə, optimal həll tapılmadıqda saza müraciət edirəm: bir-iki hava çalandan sonra, sanki göylərdən təb gəlir, ilham göndərilir və bütün müşğüllərə açar tapılır... Həqiqətən də, Əmrah dayının çaldığı saz havalarından əxz etdiyim bir çox məqamlar və məziyyətlər mənim memarlıq yaradıcılığımıza güclü təsir göstərmişdir. O havalardakı kompozisiya rəngarəngliyi, havanın ana xətti boyunca improvizə naxışlamaları, mövzunun əhvalına uyğun ahənglə “qabarma-çəkilmə” effekləri, nikbin və bədbin məqamların önə və ya arxa plana çəkilməsi, başlanğıcda və sonda səslənən lakonik akkordlar silsiləsi və s. yaratdığım memarlıq əsərlərində gen-bol istifadə olunmaqdadır...”

Könüllərə ərməğan

Sevinirəm ki, Borçalının qoç qalası – Qoçulu qalasını mədh edən, düşmənlərə gözə dağı, dostlara yaraq bildiyi Çıraqqalanın əzəmətini vəsf edən, Kürüstü Kəpənəkçi kəndinin keçmişdə el ləngəri olmuş kişilərinə “rəhmət” diləyən, yurd-yuva çəpəri, əməksevər övladlarına “halal olsun” söyləyən Ömər Qoçulu Borçalının ağır elini – mənə doğma olan Faxralını da unutmayıb, bu yurdun intibah çırağını yandıranlardan biri kimi müəllimim rəhmətlik Hüseynqulu Məmmədəlini də yada salıb, onun ziyalı ocağında pərvazlanmış Eldar və Elxan Məmmədli qardaşlarının elmindən-ürfanından söz açıb. Kitabda Faxralının digər mərd, cəsur, qanından qorxmaz oğullarının, elm, mədəniyyət və maarif sahəsində məşhur şəxsiyyətləri, hikmətli saz-söz xiridarları, mahir ustaları, sənətkarların ünvanına xoş sözlər söyləyib. Həmin xoş sözlərdən mənim də payıma düşüb. Ömər müəllim mənə bağışladığı kitabın titul səhifəsinə yazıb: “Ulu Borçalının tarixən ləngələrini saxlamış Faxralı elinin fəxrə layiq qələm və ehtiram sahibi Səməndər bəyə mübrəm arzularla...”

İstərdim ki, Ömər Qoçulun mübrəm arzularının ifadəsi olan “Gözdən sözə” kitabından mənim kimi, hər azərbaycanlı oxucusuna, hər könülə pay düşsün.

“BAMBILI” SƏDR, YOXSA BAMBILI YAZI...

Təxminən bir il bundan qabaq memarlıq namizədi, Əməkdar memar Ömər Qoçulunun “Gözdən sözə” kitabını böyük həvəslə oxumuş və haqqında bir yazı da yazmışdım. Bu günlərdə Ömər müəllimin daha bir kitabı əlimə keçdi. Bu, yuxarıda adını qeyd etdiyim kitabdan daha əvvəl işıq üzü görmüş “Nənəmin nağılı” kitabıdır. Etiraf edirəm ki, əvvəlcə indiyədək bu kitabı oxumadıgıma görə özümü qınadım, üstəlik bir eloğlu ərki ilə Ömər müəllimdən incidim də ki, niyə bu kitabından mənə də bağışlamayıb. Kitabın annotasiyasında – “Nənəmin nağılı” Ömər Qoçulunun Ulu Borçalı mahalının Qoçulu kəndində məskunlaşmış, özünün də mənsub olduğu Omarlar nəslinin şəcərə kitabı, müəllifin növbəti əsəridir”, – yazılması da marağımı artırdığından dərhal oxumağa başladım.

Ömər Qoçulunun bütövlükdə öz nəsil şəcərəsindən söhbət açdığı bu kitabın 65-ci səhifəsinə çatanda isə gözlərimə inanmadım: doğrudanmı bunu yazan mənim tanıdığım, özü də təkcə mənim yox, həm də faxralıların böyük hörmətlə yanaşdığı Ömər Qoçuludur?! Və kitabın indiyə qədər mənə çatmamasının səbəbi də indi aydın oldu. Nə isə, söhbəti çox uzatmadan mətləbə keçmək istəyirəm. Görün kitabın 65-ci səhifəsində hörmətli Ömər müəllim babasının faytonunu xatırlayaraq nə yazır:

“... Bu faytonun kolxoza verilməsindən 35-40 il keçmişdi. Kəndə təzə kolxoz sədri təyin etmişdilər. O, qonşu Faxralı kəndindən idi. Təbiətən şövqlü, eşqli və bir qədər də.... bambılı adam olan təzə sədr gələn kimi ilk növbədə həmin faytonu təmir elətdirdi, yan-yörəsini də rənglədib qotaz düzdürdü. Bir də görürdün gümüşü rəngli çərkəzi papağını yan qoyub, qara xrom çəkmələrinin boğazını aşağı qırışdırıb, ayağını ayağının üstünə aşıraraq, yayxanıb oturub faytonda. Gündə 5-6 dəfə kəndin içi ilə sürdürürdü belədən-beləyə!... Qoçulular gülüşürdülər ki, bu...oğlu haradan gəlib çıxdı ə!”

Sonra bir az da uzağa gedib həmin sədrin atası haqqında olmamış şeylərdən bəhs edir Ömər müəllim. Əmisinin sədr haqda dediklərini fəxrlə diqqətə çatdırır: “Ax, Lələmin göy ürgəsi burdan çıxaydı, dalınca çapıb çığnadaydım bu bambılı oğlu bambılını!”

Bu sətirləri oxuyandan sonra bəzi məqamları Ömər Qoçulunun diqqətinə çatdırmazdan öncə ondan soruşmaq istəyirəm ki, kitab bütövlükdə öz nəsil şəcərəsinə həsr olunduğu halda, birdən-birə kolxoz sədrindən söhbət açmaq ehtiyacı onda hardan yaranıb? Ola bilsin ki, babasının vaxtilə kolxoza verilmiş faytonunun xiffəti rəvac verib buna. Amma bunda həmin sədrin nə günahı? Axı özü qeyd edir ki, “faytonun kolxoza

verilməsindən 35-40 il keçmişdi” (hesab edirəm ki, bu 35-40 il məsələsində də yanlışlıq var. Belə ki, fayton yəqin ki, kənddə kolxoz quruculuğunun ilk illərində bura təhvil verilib. Kolxozlaşma isə XX əsrin 30-cu illərində başlayıb və əgər Ömər müəllim bilmirsə, xatırlatmaq istəyirəm ki, Qoçuluda kolxoz 1932-ci ildə qurulub və bu hesabla faytonun kolxoza verilməsindən 35-40 il sonra XX əsrin 70-ci illərinə təsadüf edir. Həmin vaxtda isə heç bir kolxozda fayton yox idi. Bir də ki, Ö. Qoçulunun adını çəkməyib ünvanına hədyan söylədiyi şəxs orada 1953-cü ildə kolxoz sədri olub ki, onda Ömər müəllimin 10 yaşı vardı)

Yəqin Ömər müəllim kitabda adını qeyd etməsə də, həmin sədrin kim olduğunu bilməmiş deyil. Bilmirsə, daha pis, tanımadığın adam haqqında kimdənsə eşitdiyinə əsaslanıb hökm vermək olmaz. Həmin sədr İsrafil Məmmədovdur və mən Ömər müəllimə iradlarımı təkcə ona görə bildirmirəm ki, İ.Məmmədov mənim qohumumdur, həm də ona görə ki, o Faxralıda sayılıb-seçilən kişilərdən olub. “Şərəf” ordeni kavaleri, Gürcüstan Respublikasının Əməkdar jurnalisti, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü, gözəl Borçalımanın nurani ağsaqqalı, Qoçulu kənd sakini Dünyamalı Kərəm İsrafil Məmmədov haqqında xatirəsində yazır: “Elə insanlar var ki, onun haqqında xatirə yazarkən bütün zəhnini cəmləşdirib düşünməli olursan. Azərbaycan ədəbi dilində nə qədər xoş, səmimi söz və ifadələr varsa, hamısı növbəyə düzülür. Bax, İsrafil Məhəmməd oğlu Məmmədov belə insanlardan idi. O, bütün xüsusiyyətlərini açıq alında, nurani sifətində həkk etmişdi. Bir sözlə, İsrafil əmi ərənlərin şərbət bulağından su içən, kamil, gözəl əxlaqa xas olan olan bir şəxsin təəcəssümü idi.

....İsrafil Məhəmməd oğlu bacarıqlı təsərrüfat rəhbəri, el ağsaqqalı, nümunəvi ailə başçısı idi.”

El ağsaqqalı Dünyamalı Kərəmin fikrini elin fikri kimi qəbul edib Ömər müəllimə onu da xatırlatmaq istəyirəm ki, İsrafil Məmmədov sədr olanda həmin kolxozun tərkibinə Qoçuludan başqa daha iki kənd də daxil idi. Necə ola bilərdi ki, bu üç kəndin əhalisi özlərinə bir “bambılı”nı sədr seçirdi? Və həmin vaxt Ömər müəllim neçə yaşında idi ki, (1943-cü ildə anadan olub) bu qədər iddiayla danışır. Yox, əgər kimlərdənsə eşitdiklərini yazırsa, onda gərək bunları da öyrənəydi ki, o dövrdə (ikinci dünya müharibəsindən sonrakı illərdə) hər adamı heç öz kəndində kolxoz sədri seçmirdilər, o da qaldı ki, qonşu kənddə. İsrafil Məmmədov isə Qoçuluya gedənədək Faxralıda və qonşu Saraçlı kəndində də kolxoz sədri vəzifəsində çalışmışdı və o vaxtlar bacarıqlı, güclü təşkilatçılıq qabiliyyəti olan, təsərrüfatdan başı çıxan kolxoz sədrini geridə qalmış kolxoza rəhbər göndərirdilər ki, təsərrüfatı dirçəltsin. Ömər müəllimin yadına salmaq istəyirəm ki, İsrafil Məmmədovun oğlu Respublikanın Əməkdar

jurnalisti, alim, tarixçi Məmməd Məmmədov əminiz İsxan Ömərovla etibarlı dost, qardaş idilər. Əgər sizin yazdığınız düzdürsə, gözəl ziyalımız hörmətli İsxan Ömərov dostluq etməyə adam tapmırdı ki, “bambılı-nın” oğlu ilə dost olurdu. “Region press” qəzetinin 31.07.2011-ci il tarixli sayında dərc olunmuş “Ağır elin ağır çəkili oğlu” məqaləsində Dünya-malı Kərəm yazır: “Məmməd kimlə dostluq edəcəyini süzüb ələkdən keçirirdi. Onun dostu mənim və İsxanın dostu, İsxanın dostu onun dostu olurdu.”

Bir də Ömər müəllim düşünürmü ki, “bambılı” damğasını vurmaqla təkcə dünyasını dəyişmiş bir insanın ruhuna yox, həm də bütövlükdə Faxralı kəndinin və faxralıların heysiyyətinə toxunub, hörmətsizlik edib. Və mən hesab edirəm ki, bu, həm də Ömər müəllimin doğulub boya-başa çatdığı Qoçulu kəndinə, bu kəndin dünəninə və bu gününə, onun ləyaqətli kişilərinə, o cümlədən, kitabda adını çəkdiyi Səlimxan əmisinə hörmətsizlikdir. Yəni bu kəndin başbilənləri ağır qaradan seçə bilmirdilərmə ki, bir “bambılı”-nı özlərinə sədr seçirdilər və bir tutarlı kişi yox idimi ki, bu sədrin qarşısına çıxıb onun burda “öz kefində” olmasının qarşısını alaydı. Yaxud, əmisi “Lələsinin Göy ürgəsini” arzulayıb sədrin dalınca çapmaq xəyalıyla yaşamaqdansa, onunla qabaq-qabağa gəlib sözünü niyə demirdi?

Ömər müəllimə bu sayaq sualları çox ünvanlamaq olar. Kitabı oxuyarkən məni təəssüfləndirən başqa bir məqama da toxunmaq istəyirəm. Doğurdanmı Ömər Qoçulu Faxralını və faxralıları bu qədər pis tanıyır. Axı, o, Faxralı orta məktəbini bitirib. Bacısı bu kəndə ərə gəlib. Haqqında nalayiq ifadə işlətdiyi İsrafil müəlimin qızı məhz Qoçulu kəndinə gəlin köçüb (Ömər müəllim heç olmazsa bunu nəzərə alaraq İsrafil müəllimin nəvələri olan qoçuluların heysiyyəti ilə oynamayırdı gərək) İkincisi, İ.Məmmədovun oğlu, Azərbaycanın Əməkdar jurnalisti, mətbuat tarixi üzrə tanınmış mütəxəssis mərhum Məmməd Məmmədovu da tanınamış deyildi və gərək onun ruhuna hörmətlə yanaşaydı.

Sonda Ömər müəllimə bir şeyi də xatırlatmaq istəyirəm ki, kəndin təəssübünü çəkmək üçün təkcə kəndin adını özünə təxəllüs seçmək azdır. Gərək o kəndin tarixini yaxşı biləsən, o kəndə bağlı olasan, özü də sözün bütün mənalarda....

Qoçulu kəndinə və bütün qoçululara böyük hörmətlə Səməndər Məmmədov.

KİTABLAR CİLDLƏNMİŞ İNSANLARDIR.

A.S.Makarenko

“EL SEVƏNİ ALƏM SEVƏR” KİTABİ BARƏDƏ BİR NEÇƏ SÖZ...

Qarşımda bir kitab var: “El sevəni aləm sevər”. Bu, həqiqətən də belədir, yəni aksiomadır, dəlilə, sübuta ehtiyacı yoxdur. Kitabın müəllifi Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü “Qızıl qələm”, “Abdulla Şaiq” və “Araz” ali ədəbi mükafatları laureatı, “Qabaqcıl təhsil işçisi”, həmyerlimiz Səməndər Eyvaz oğlu Məmmədovdur. Səməndər müəllimin öz atası Eyvazın və qardaşı Fikrətin ruhuna bağışladığı bu kitabı onun “Faxralı”, “Payız çiçəyi”, “Ümid qapısı”, “Coşqun çay kimi”, “Faxralı tək ağır elim var mənim”, “Bir gəncin taleyi alt-üst olursa”, “Nur çiləyənlər”, “Ləkəsiz bir vicdan, böyük bir ürək”, “Pedoqoji düşüncələr”, üçcildlik “Ağır elsən, Borçalıda adın var”, “İşıq ömrü yaşadın...” kitablarından sonra öz oxucularına təqdim etdiyi növbəti kitabıdır.

272 səhifədən ibarət olan bu kitab 2013-cü ilin fevral ayında “Elm və təhsil” nəşriyyatında işıq üzü görmüşdür. Kitabın redaktoru Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü, Azərbaycan Aşıqlar Birliyinin katibi həmyerlimiz **Musa Nəbi oğlu Çobanovdur**.

Kitabdakı “Kremlə sancılmış türk bayrağı” (Ümummilli liderimiz Heydər Əliyev haqqında), “Müəllimlər müəllimi” (mənim də sevimli müəllim olmuş Mir Cəlal Paşayev haqqında), “Böyük söz fatehi” (Xalq şairi Zəlimxan Yaqub haqqında), “Ölməz şairə böyük ehtiram” (Xalq şairi Məmməd Araz haqqında), “Ocaqdı Şamilim, pirdi Şamilim” (Şamil Qurbanov haqqında) öçerkləri xüsusilə fərqlənir. Ümumiyyətlə, kitabda tanınmış elm və sənət adamları, təhsil işçiləri barədə öçerklər və ayrı-ayrı kitablara yazılmış rəylər toplanmışdır.

Burada bir haşiyə çıxmaq lap yerinə düşər. Mənə elə gəlir ki, ilk tədqiqatçı fəaliyyətinə Borçalıda iki çağırış Azərbaycan Milli Məclisinin üzvü, filologiya elmləri doktoru, professor, həmyerlimiz Şamil Dünya-malı oğlu Qurbanov başlamışdır. Onun 1974-cü ildə “Gənclik” nəşriyyatı tərəfindən buraxılmış “Açılmamış səhifələr” kitabında demək olar ki, unudulmuş Rəhimbəy Məlikov, Hüseyn Minasazov, Məmməd Qarayev, Həmzət bəy Qabulov, Sona xanım Axundova barədə geniş və hərtərəfli məlumat verilmişdir. Ş.Qurbanov özünün 30 kitabında, 300-dən çox elmi məqaləsində neçə-neçə adı tarixlərdən silinmiş ictimai xadimlərin, elm adamlarının ikinci həyat vermişdir. Həmin bu yolu indi onun qədərbilən həmyerlisi, qüdrətli qələm sahibi olan Səməndər Eyvaz oğlu Məmmədov uğurla və şərəflə davam etdirir.

Akademik Ziya Bünyadov vaxtı ilə demişdir ki, hər bir alim, jurnalist bütünlüklə “qələm çalanlar” öz kəndlərinin, qəsəbələrinin, şəhərlərinin tarixini yazmağa təşəbbüs göstərsinlər. Doğrudur, bu, çətindir, lakin faydalıdır. Çünki bu həqiqətdir ki, “tarixçilər ümumi tarix yazırlar və hər bir yaşayış məntəqəsinin tarixini həmin yerin sakinləri qədər dəqiq bilməzlər və bu məsələdə onları günahlandırmaq olmaz”. Səməndər müəllimin yuxarıda adlarını çəkdiyimiz kitablarında “ağır el” olan Faxralının tarixi neçə-neçə ictimai və elm xadimləri, müəllimləri, əmək adamları, həkim və tibb işçiləri haqqında dolğun və yüksək məzmunlu öçerklər və elmi məqalələr verilmişdir. Deməli, mərhum akademikin dediyi kimi, “çətin işin” öhdəsindən Səməndər müəllim şərəflə gələ bilmişdir.

Səməndər Eyvaz oğlu lirik şairdir. O, özünün lirizmindən istifadə edib öz qəhrəmanlarının həyat tərzini ona uyğunlaşdıraraq onları sadə və şirin dillə hekayə yolu ilə oxuculara təqdim etmişdir.

Səməndər Eyvaz oğlu prinsipial və realist tətqiqatçıdır, həqiqətsevər yazıçıdır. M.Ə.Sabirin “ayınə”sində “əyri” özünü “əyri”, “düz” özünü “düz” görən kimi, Səməndərin prizmasında da hər öçerkin qəhrəmanı özünü olduğu kimi görür. Onun prinsipiallığı ilə həqiqətsevərliyi vəhdət təşkil edir. Yəni o, Sabir kimi əyrini əyri, düzü düz yazır. Şəxsi qərəzlik, intiqam almaq hissi onun yaradıcılığına xas olan xüsusiyyətlərdən deyil.

Onun “El sevəni aləm sevər” kitabının 221-235-ci səhifələrində dərc olunan “Gözdən sözə və könüllərə” öçerkinə və “Bambılı sədr, yoxsa bambılı yazı...” məqaləsinə nəzər salsaq həmin fikrin bariz nümunəsini görərik. Müəllif Ömər Qoçulun “Gözdən sözə” kitabına yazdığı “Gözdən sözə və könüllərə” adlı öçerkində bu kitabın Azərbaycan oxucularına bir ərməğan kimi təqdim olunmasını tövsiyə edir və yazır: “Ömər Qoçulun dərin təfəkkürü, zəngin bədii təxəyyülü, geniş dünyagörüşü onun qələminin də gücünü artırır, onu müqtədir qələm sahibləri ilə bir cərgəyə qoyur... O, sanki yazmır, rəsm əsəri çəkir...”

“Bambılı sədr, yoxsa bambılı yazı...” adlı məqaləsində isə yazır ki, Ömər Qoçulu “Nənəmin nağılı” kitabında vaxtı ilə Qoçulu kəndində kolxoz sədri işləmiş mənim əmimi bambılı sədr adlandırmış və onu nalayiq sözlərlə təhqir etmişdir. Görürsünüzmü? Səməndər müəllimin ürəyi Faxralının “Gözəl dağı” və “Səngər” dağları kimi uca və böyükdür, “Qoşabulaq” və “Təhməz” bulaqlarının saf və təmiz suları kimi pakdır, can dərmanıdır. Qoy onun belə böyük və saf ürəyi əbədi yaşasın, var olsun!

Atalar deyib: “Yaxşılığa yaxşılıq hər adamın işidir, yamanlığa yaxşılıq nər adamın işidir”. Bu nər adamların bariz nümayəndələrindən biri də Səməndər Eyvaz oğludur.

Bu yazımı oxuyanlar dodaq büzüb məni qınamasınlar. Ona görə ki, mən əsas məsələdən bir az kənara çıxdım.

Müasir dövrümüzdə Əhrimən nəslinin övladları yağışdan sonra baş qaldıran göbələklər kimi baş qaldırıblar.

Yaxşılığa yaxşılıq yox, yamanlıq edənlər çoxalıb. Burada özümdən misal çəkmək istəyirəm. “Gürcüstan” qəzetində fəaliyyət göstərdiyim 25 ilə yaxın bir müddət ərzində neçə-neçə şeir həvəskarlarına dəyərli məsləhətlər verib onları poeziyanın ritmik, ahəngdar yoluna yönəltdim. İndi onların bəziləri məni görəndə arxa çevirir, bəziləri də atalar demiş, “xalaxətrin qalması” məsələsinə bənzər salam verirlər. Qədirbilənlərdən biri bir dəfə belə bir söz işlətmədi:

“Cəlil Məmmədquluzadə deyib ki, bizim hamımız Qoqolun “şinel”indən çıxmışıq. İndi biz də Dünyamalı Kərəmin qələmindən çıxmışıq”. Səməndər müəllim yaxşılığı unutmayan əsl ziyalılardandır. Mən “Gürcüstan” qəzetində işlədiyim vaxt qəzetin 1982-ci il 28 yanvar sayında Səməndər müəllimin Sibirdə əsgəri vəzifəsini yerinə yetirərkən dünyasını dəyişən gənc qardaşı Fikrətin haqqında “Ölüm sevinməsin qoy” rubrikası altında “O, yaşasaydı...” adlı kiçik bir yazı və mərhumun 2 şeirini vermişdim. Bu kiçik yaxşılığa görə o, hər kitabında, hər yazısında məni təkrar-təkrar yada salmışdır. Bax, böyük alicənablıq buna deyərlər!!!

Səməndər Eyvaz oğlu “El sevəni aləm sevər” adlı yeni nəşr olunan kitabında da məni unutmayıb. Kitabın elə əvvəllərində “Min budağın kökü olmaq xoşbəxtliyi” (39-47 səh.) adlı oçerkində mənim həyat və fəaliyyətimi düzgün və hərtərəfli işıqlandırır. O, bununla da kifayətlənməyərək mənim haqqımda “Dünyamalı Kərəm – öz yurdunun tarixini yaratmış ziyalı” (217-220 səh.) sərlövhəli məqalə ilə də çıxış etmişdir.

Səməndər Eyvaz oğlu ömrünün ahıl dövrünü yaşayır. 59 yaşı var. Deməli, ağıl və zəkasının ən məhsuldar, qələminin isə ən kəsərli dövrünü yaşayır. Ona XX əsr Azərbaycan poeziyasının dan ulduzu olan Səməd Vurğunun dediyi kimi, “dünyada ən əziz nemət” olan cansağlığı arzulayıram. Qoy Ulu Tanrımız onun gələcək yaradıcılıq yollarına yaşıl işıq, odlu-ilhamlı saf ürəyinə təpər nemətini əsirgəməsin! Amin!

Dünyamalı KƏRƏM,
Gürcüstanın Əməkdar jurnalisti,
“Şərəf” ordeni kavaleri,
Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü.

ƏVƏZOLUNMAZ HƏDİYYƏ

Əzizim və ədəbi-ictimai yaradıcılığınıza dərin hörmət bəslədiyim Səməndər Eyvaz oğlu Məmmədov!

Mənə göndərdiyiniz bütün kitabları sevərək oxuyur və müqəddəs bir hədiyyə kimi hifz edib saxlayıram. “Faxralılar” kitabınız isə mənim üçün əvəzolunmaz bir hədiyyə oldu. Siz məni bu kitabla göyün yeddinci qatına qaldırdınız. Çünki ziyalı üçün, savadlı adam üçün kitabdan qiymətli hədiyyə ola bilməz. Və elə bil ki, göyün yeddinci qatından bir səs eşitdim: Səməndər Eyvaz oğlu dövrümüzün ən fədakar, savadlı və zəngin təcrübəyə malik olan tədqiqatçılarındandır.

Şir ürəkli, şiri-nərdi Səməndər,

El üçün odda yannan səməndərdir Səməndər!

Səməndər müəllim! Allah-Təala insanları yaradanda xainləri, nan-korları, mərdimazarları da ona görə yaradıb ki, yaxşılardan qədri bilinsin. Yoxsa, yaxşı ilə pisi seçmək olmazdı. Bilirəm, sənin istedadına dodaq büzən də olacaq. Ancaq sən ruhdan düşmə. Qələmini itilə, yaz, yarat!

Tarixdə tarixi yaradan qalar,

Nadan təkəbbürlər sıradan qalar.

Atalar deyib: “Balığı at deryaya, balıq bilməsə də, xaliq biləcək”. Yenə atalar demişkən: “İt hürər, karvan keçər” və yaxud “Zər qədrini zərgər bilir”.

Səməndər müəllim, yaltaqlıq olmasın, mən hər yerdə səndən söz düşəndə demişəm və ömrüm boyu deyəcəm: faxralılar heç vaxt sənin əziyyətini yaddan çıxarmamalıdırlar. Çünki sən bir övlad kimi öz borcunu bu torpağa, bu yurda qaytarmağı bacarmısan!

Həmkarım, yaşca kiçik qardaşım Səməndər müəllim! Məni də bir qiyabi Faxralı sakini (nənəmə görə) hesab edib, “Faxralılar” rədifli şeirimə gələcək kitabınızın ikinci cildində versəniz, bir əyani Faxralı sakini olaram (bu, əlbəttə, bir zaraftadı).

Bir daha səni yazıçı-publisist kimi yeni dərc olunmuş “Faxralılar” kitabına görə təbrik edirəm, sənə yeni-yeni yaradıcılıq uğurları diləyirəm. Çünki sən kimi ziyalılar bu eli, bu obanı və bu milləti işığa doğru aparır. Millət də ziyalıların arxasınca gedəndə o nura, o işığa qovuşur və daha rahat, gözəl ömür yaşayır.

Dünyamalı Kərəm

Gürcüstan Respublikasının Əməkdar jurnalisti,

“Şöhrət” ordenli.

ÜÇ QALAN ROMAN

Tək vaxt qıtlığı və hövsələyə görə yox, çoxu da səhhətimdəki nazaslıqdan dolayı indi hər kitabı, əlimə düşən hər yazını oxumuram daha. Oxuyuramsa da, ya nə vaxtdansa yadımda qalan, sadəcə mütaliəsinə vaxt tapa bilmədiyim bir kitab, ya ictimai fikrin diqqətini çəkən bir roman, ya da hansısa bir dost yazısı olur o. Ötən yay Naxçıvanda keçirdiyim biraylıq məzuniyyətimi o qisim əsərlərdən üçü – Erix Mariya Remarkın “Zəfər tağı”, Sona Vəliyevanın “İşığa gedən yol” və Səməndər Məmmədovun “Faxralılar” romanı ilə başa vurdum, amma maraqlıdır ki, üst-üstə 1887 səhifə təşkil edən bu üç qalın roman qətiyyənlə yormadı məni: hiss etdiyim qədər, çox-çox fərqli mövzularda qələmə alınmaqlarından savayı, adı çəkilən əsərlərin hər üçü qalan, daha dəqiqi, yararlılıq müddəti xeyli uzun olan romanlardır.

“Zəfər tağı”nda Joan Madu obrazı qarşıma çıxan kimi xatirimdə həmişəlik qara şlyapkada və ciddi görünüşü ilə qaralan Remarkın bütün şüurlu həyatı boyu can atdığı, ancaq vəslinə yetə bilmədiyi valehedici aktrisa Marlen Ditrix canlandı. Bu gün Hükonun, Balzakın, Bayronun, Heminqueyin, ümumən, dünyaca məşhur qələm ustalarından bir çoxunun məşuqəsi və ya məşuqələri olduğu kimsəyə sirr deyil. Jizel Destokun Mopassanın, Meyblin Cek Londonun, rəqs ilahəsi Aysedora Dulkanın, Yesenin, Lilya Brikin Mayakovskinin, Bübüsaranın Çingiz ağanın... yaradıcılığına təsiri kimin də olmasa, ən azı bioqrafların maraq dairəsində olub.

Dünya ədəbiyyatı xəzinəsinə daha çox müharibə ələhinə yazılmış əsərlərin müəllifi kimi düşən Remarkın “Zəfər tağı”nda sanki öz şəxsi həyatını qələmə alıb (Təxminən, “Üç yoldaş” romanında olduğu kimi). Əsərin qəhrəmanı mükəmməl təşrih ustası Ravik də vətəndən deportasiya olunur, boş vaxtlarını içki məclislərində, əsasən qadınların əhatəsində keçirir, bir daha Fransaya qayıdır, tutulur və hər şey yenidən təkrar olunur. Bu o illər idi ki, faşizm bir taun kimi Avropada tüğyan eləyirdi. Guya alman əsgərinin qəhrəmanlığını alçaltdığına görə kitabları yandırılan Remkarkın dərbədər ömür tarixçəsi də elə bu cür başlanmışdı. O, əvvəlcə İsveçrəyə sığındı, sonra Fransa həyatı gəldi, Marlendən məhəbbət uma-uma onun eşqilə uçub Amerikayacan getdi, axırda ömrünü də vətəndən uzaqlarda başa vurdu.

– Adam sevməyəndə qocalır, – deyir Remark, – sevməyən adam bu dünyaya məzuniyyətə gəlmiş ölüdür.

Onu Ernest Heminqueyin, Jan Qabenin, Orson Uelsin, Ceyms Stüartın və daha kimlərin əlindən keçmiş bir qadına doğru çəkən də, bəlkə, adını öz aləmində sevgi qoyduğu bu müəmmalı hiss idi? Hərçənd ona qədər Remarkın həyatında Qret Qarbo, Nataşa Braun, Leni Rifenştal, Hedi Lamarr kimi qadınlar olmuşdu. Sonda isə o, Marlenlə yox, digər məşhur bir aktrisa – korifey sənətkar Çarli Çaplinin keçmiş həyat yoldaşı Polettlə evlənəsi oldu.

Bəzən elə görünür ki, Ravik də Parisə sanki bir mühacir və həkim kimi yox, gözəl qadınları dişinə vurmaq üçün üz tutub. Təbii ki, onların içərisində hamıdan bir pillə öndə dayanan restoran müğənnisi Joabn Madunun özünəməxsus yeri var. Remark həyatda çata bilmədiyi Marlen Ditrixə “Zəfər tağı”nda sanki bu qadının timsalında qovuşub.

Amma təbii ki, romanın dəyəri tək sevgi səhnələri ilə süslənmiş, həyat və yaşamaq eşqi saçan bu səhifələrdə deyil. Ağır mücahir həyatı, daim ələ keçmək qorxusu, gizli iş şəraitini Ravikin zərif duyğularını, həyata olan inam və mübarizə əzmini, bir sözlə, insani dəyərlərinin əlindən heç cur ala bilmir. Haake kimi bi qaniçəni qətlə yetirib öz insanlıq borcundan çıxmaqla o, faşizm cinayətlərinə heç zaman, hətta vətəndən uzaqlarda olanda belə, biganə qalmadığını və bu mübarizədə hər şeyə hazır olduğunu da sübut etmiş olur. Bir yazıçı olaraq dövrünün ictimai ziddiyyətlərini ustalıqla yaratmağı bacaran Remarkın da böyüklüyü onda idi ki, romanlar mövzusu ola biləcək bir hadisəni çox ustalıqla yığcam hekayələrə sığışdırı bilirdi. Məsələn, “İohan Bartokun qəribə taleyi”ndə olduğu kimi. Vaxtilə oxuduğum bu balaca hekayədən “Zəfər tağı”ndan aldığımından heç də az zövq almadım.

Remarkın “faciə iyirmi il davam edəndə onun komediyaya çevrilmək qorxusu yaranır” fikri nəzərimə dərhal Qarabağ hadisələrini, aradan ötüb keçən az qala bir qərinəlik əzab dolu illəri gətirdi və birdən-birə bu dramda bir çoxu kimi indi özümün də kütləvi səhnələrin ifaçısı olmağımdan yalnız xəcalət çəkdim.

Əsərlərini bir zamanlar heyran-heyran oxuduğum müəlliflərin şəxsi həyatını, indiki dillə desək, yaşam tərzini gənclik illərində bilməməyimin, ya da çox üzdən bilməyimin, sən demə, xeyri də olub mənə: o, sirlərlə dolu sənət dünyasını mənimçün mənasız və qurama bir aləm olmaqdan, müqəddəs sandığımı qələm ustalarını isə gözdən düşməkdən qoruyub. Nə deyəsən, bəlkə, gerçək heç bu da deyil. Remarkın elə öz sözü, Ravikin dililə Joan Maduya deyilən fikirdi: “Dünyada peşmançılıqdan mənasız şey yoxdur. Onsuz da heç nəyi geri qaytarmaq olmaz. Yoxsa hamımız müqəddəs olarıq. Həyat bizə kamillik bəxş eləməyib. Kamillərin yeri muzeydir”.

Ədəbiyyatımızda macərə və detektiv janrın yenidən at oynatdığı, ucuz məişət romanlarının meydan suladığı, guya, postmodernist üslubun və müxtəlif nəzəriyyə və postulatların hökmfərma olduğu bir vaxtda birdən-birə “İşığa gedən yol” kimi bir roman? Maraqlıdı. O indiyədək şair, publisist, ədəbiyyatşünas alim, illah da maarifpərvər bir xanım kimi tanıdığım Sona Vəliyevanın əsl nasir keyfiyyətlərini üzə çıxarmaqdan əlavə, həm də son illər Azərbaycan sənədli-bədii nəsrinin ən mükəmməl nümayəndəsi kimi diqqətimi çəkdi. Hiss etdiyim qədər, bu roman Sona xanımın həm nəzəriyyəbazlara, həm də yeni üslub icadı üçün baş sındıranlara bəs qədər tutarlı və layiqli cavabıdır.

Müəllif əsasən XIX əsrin ikinci yarısı, qismən isə XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanın mədəni, ictimai və siyasi həyatında baş verən təbəddülatları usta bir qələmlə təsvir edib. Bu, tək yurd sevgisi, vətən eşqi, övladlıq borcundan doğan bir nəsnə yox, daha geniş anlamda Azərbaycançılıq məfkurəsində yaranan bir ideyadır. Bu mənada “İşığa gedən yol” romanı sözügedən məfkurəsinin həm də ədəbi-estetik təlimi və örnəyi kimi artıq bir kitab olaraq ortadadır.

Sözün ölümə gedən yolunda Azərbaycanın başı bəlalər çəkən aydınları içərisindən məhz Həsən bəy Zərdabini, milli mətbuatımızın yaranmasında əlahiddə xidmətləri olan bir insanı seçib, obrazını yaratmaq, mən bilən, Sona xanımın daha çox maarifçilik ənənələrinə sədaqətindən və öz təbiətindən irəli gələn bir məsələdi. Bu gün onun respublikamızın ədəbi-elmi mühitində gördüyü işlər, həyata keçirdiyi tədbirlər, ideya müəllifi olduğu layihələr, Seyid Əzimin hələ gənclik illərində Həsən bəyə tövsiyə etdiyi kimi, yolu uzun, yükü ağır bir sahənin – maarif və mədəniyyətin, elm və təhsilin, bir sözlə, mədəniyyətimizin tərəqqisi və inkişafı yolunda atılan çox vacib addımlardır. Bu mənada müəllifin məhəbbətlə yaratdığı Hənifə xanım obrazında Sona xanımın öz xarakter və xeyirxah əməllərinə uyğun nə qədər oxşar məqamlar tapmaq mümkündür?! Elə Həsən bəy də onu deyirdi: “Əsl təmizlik ruhun və qəlbin bəkirəliyidi”.

Deyib də, qolunu çırmalayaraq işə məhz qəzetçilikdən başlamışdı Həsən bəy. Halbuki “Əkinçi” tək kənd və kənd təsərrüfatı məsələlərinin təbliğatı ilə deyil, onun yaradıcısına maarifçilik, elm, təhsil və tərəqqinin inkişafı üçün bir tribuna olaraq lazım idi. O, dini fanatizmə, ətalət və irticaya, geriliyə və avamlığa, cahillik və nadanlığa qarşı mübarizəsini tək pedaqoji-maarifçi və hüquqşünas fəaliyyəti ilə deyil, həm də qəzet vasitəsilə aparır, bu məşəqqətli yolda təqiblərə, təzyiqlərə məruz qalır, amma dediyindən sonadək dönmür. Xeyriyyə cəmiyyəti yaratmaq məqsədilə qarış-qarış gəzdirdiyi məmləkətin ən işıqlı adamlarını başına toplayıb sözdən işə keçir, arzu və istəklərini əməli fəaliyyəti ilə gerçəkləşdirə bilir.

“İşığa gedən yol” sırf tarixi əsər deyil. Sadəcə müəllifin məharəti orasındadır ki, tarixi hadisələrə mükəmməl bədii don biçməyi bacarıb, romanı uzun-uzadı quru arxiv materialı və tarixi faktlarla doldurmaqdan qaça bilib. Nəticədə Azərbaycan sənədli-bədii nəsrinin faktına çevrilən çox oxunaqlı bir roman yaranıb. Diqqətləri çox səbir və təmkinlə o dövrün ictimai-siyasi hadisələrinə fokuslayan müəllif, qəhrəmanın – sözün əsl mənasında, millət yolunda can qoyan fədai bir insanın – Zərdabının Tiflis gimnaziyasından başlanan, Moskva universitetində təkmilləşən, Bakı ictimai-tarixi mühitində isə kamilliyə çatan ömrünün az qala günbəgün səhifələrini təsvirə gətirməklə məmləkətin yarım əsrdən uzun bir tarixinin mənzərəsini də gözlər önündə sərgiləmiş olur. Özü də necə? Bunu hadisəçilikdən qaçıb yalnız mahiyyətə varmaqla etmək mümkün idi ki, müəllif də bunu çox ustalıqla bacarıb.

“İşığa gedən yol”... Bu işıq tək Həsən bəy Zərdabının şəxsi şəxsi həyatına tutulan işıq yox, o dövr Azərbaycan ictimai-siyasi həyatına, general-leytenant F.B.Ağayevin, general-leytenant K.X.Naxçıvanskinin, Nəvənin, S.Nigarinin, N.Vəzirovun, M.Şahtaxtının, Ə.Goraninin, H.F.Ordubadinin, M.T.Sidqinin, Xalxalının, Şukuhinin, H.Z.Tağıyevin, Ə.Topçubaşovun və digər say seçmə insanların simasında elmi-mədəni düşüncə və ziyalılıq tariximizə salınan gur işıqdı.

Əsərdə bir dastan estetikası var, hiss etdiyim qədər, bu, real tarixi hadisə faktlara müəllif yanaşmasının olduqca vacib şərti kimi meydana çıxıb. Eyni zamanda, Sona xanımın o dövrün təhkiyə və stilistikasını sonadək qoruyub saxlamaq bacarığı da əsərə böyük epik vüsət verib. Hadisə və təhkiyənin tempinə uyğun olaraq bir-birinin tez-tez, sürətlə əvəz edən və çox aydın hiss olunan müəllif üslublar (bədii, elmi, rəsmi-kargüzarlıq, danışiq və məişət) muğamda tamam dəzgahın gah enib, gah yüksələn tembrindən sanki heç nəyi ilə fərqlənmir. Buna müəllifin yüksək yazı texnikası və cilalanmış fərqi poetik dilini də əlavə etmiş olsa, bəs qədər böyük bir dövrü əhatələyən – söhbət hadisələrin miqyası yox, onlara yanaşma aspektinin genişliyindən gəlir – 800 səhifəyə yaxın bir epopeyanın, necə deyərlər, su kimi içilməsinin səbəbləri tam aydın olur. Qəti qənaətimdi ki, nə olmuş olsaydı belə, bu əsəri bundan yaxşı yazmaq olmazdı.

Respublika Dövlət mükafatı almağa tam haqqı olan, ona layiq bir əsər kimi qavradığım “İşığa gedən yol” görkəmli adamların həyatı seriyasından çağdaş Azərbaycan nəsrinin çox gözəl nümunələrindən biridir. Kim bilir, bəlkə də, itmiş oxucu auditoriyasını və kitaba olan marağı məhz bu cür əsərlərlə geri qaytarmaq olar. Təbii ki, onda xaos söz bunu içərisində inci tapmağın çətinliyi ilə üz-üzə qalan tələbkər oxucunun haqlı olaraq verdiyi görəsən, o yaxşı kitablar necə oldu, o müəlliflər hara qeybə çəkildi tipli sualları da eşidilməz.

Qəhqəhəsi dağlar uçuran **Faxralı** ləqəbli dostum Səməndər Məmmədov barədə indiyəcən bir neçə yazım olub ki, onların hər biri qırx beş illik dost ömrünün olsa-olsa ötəri anlarının yazıya gələn təsviridi. Nəyi dəyişsə də, sifəti dəyişməyən bu insanı, hələ tələbəlik illərindən, sözün yaxşı mənasında, həm iddialı, həm də sözlə, daha konkret desəm isə, odla-közlə oynayan gördüm. “Bu faktın özü belə sübut edir ki – o yazılardan birində idi – Səməndər hansı sahədə çalışsaydı, oranın birinci adamı olmalıydı. İcra aparatında başçı, orduda sərkərdə, şeirdə bayraqdar...” Elə onda hiss eləmişdim ki, saza-sözə aşırı vurğunluğun, o qaynar təbin, sönməz ehtiras və çılgınlığın axırı kitabla, geniş anlamda isə irimiqyaslı yaradıcılıq işi ilə bitəcək. Budur, hazırda qarşımda müxtəlif səpkili iyirmi kitabın siyahısı, sonuncunun isə özü var: “Faxralılar”. Yadımdadı ki, Səməndərin ilk şeir kitabı da hələ otuz-otuz beş il əvvəl “Faxralı” adı ilə işıq üzü görmüşdü. Yeri gəlmişkən, Ceyms Coysun da kitablarından biri “Dublinlilər” adlanırdı. Orda görkəmli nasirin, dəyərini hələ də saxlayan hekayələri toplanmışdı.

Ola bilər texniki parametrləri romanınkına uyğun gəlməsin, amma mahiyyət etibarilə “Faxralılar” özü bir romandı. Deməzdim ki, bu yazıları bir-birinə bağlayan onun tək bir kənddən – Borçalının ağır ellərindən olan Faxralıdan bəhs etməsidi, heç onu da deməzdim ki, şirin ləfzi, səlis nitqi, rəvan və axıcı dili olan Səməndər necə danışarsa, o cür də yazır və bu, onun bütün yazılarında çox qərribə bir ədəbiyyat növrağı vardır, amma məxsusi olaraq diqqətə çatdırardım ki, ayrı-ayrı bədii-publistik mətnlərdən ibarət olan yığcam portret-oçerk və esseləri qırılmaz tələrlə bir-birinə bənd eləyən cəhət bundan da çox, onun vahid ədəbi-estetik dəyərə, məntiqi ardıcılığa və daxili harmoniyaya malik olmasındadır.

Əsərdə yüzdən çox surət: alim, şair, müəllim, hərbi, döyüşçü, el ağsaqalı, din xadimi, nəticə etibarilə isə ümumi kontekstdə iri hərflərlə yazılmağa layiq olan vahid bir faxralılı obrazı, elm və sənət yolunda hər bir çətinliyə sinə gərməyi bacaran irfan əhli var. Məhz buna görə kitab başdan-başa insan mənzərələrindən ibarətdir və təfərrüata varmadan deyim ki, bütöv Qafqazın on beş minə yaxın əhaliyə malik ən böyük kəndlərindən hesab olunan Faxralıdan rəsmi olaraq yüzdən çox elm adamı (elmlər namizədi və doktoru) pərvazlanıb ki, onlardan bir çoxu respublikamızın ədəbi, elmi, ictimai və mədəni həyatına öz dəyərli töhfələrini vermiş və bu gün də davam etməkdə olan insanlardır. Görkəmli qorqudşünas Hüseynqulu Məmmədli, professorlar Şamil Qurbanov, Şəmistan Mikayılov, Əli Hüseynov, Namaz Bədəlov, Süleyman Qasimov, Rəhilə Ramazanlı, Elxan Məmmədli, xeyriyyəçi Arif

Əliyev, Mətbuat Şurasının sədri Əflatun Amaşov və digərlərini bu gün respublikada tanımayan çox az adam olar. İbrətamiz faktı: “XIX əsrin sonu və XX əsrin ilk iki onilliyini əhatə edən dövrdə... Borçalıda fəaliyyət göstərən 116 poeziya təmsilçisindən 36 nəfəri şair, 61 nəfəri el şairi, 19 nəfəri isə yaradıcı aşiq olub”

Əsərdə Faxralı obrazının kimliyini, nəçiliyini və onun xarakterini incələyən, açan, bəzirləyən, nə qədər ştrix-məqam var?! Onlardan birinə üstünlük verib, digərlərini diqqətdən kənarda saxlamaq niyyətim yoxdur, intəhası bir neçəsinin sadəcə adını sadalamaqla müəllifin yaradıcılıq müstəvisində nələrə və hansı məqamlara məxsusi yer ayırdığını diqqətə çatdırmaq istədim. “Mən Nəbiyəm, aşıqların zəriyəm,” “Öyrədəninin və öyrənənin haqq səsi” və yaxud “Ocaqdı Şamilim, pirdi Şamilim”esseləri, xüsusən də “Sazlı-sözlü Faxralı” bölməsi nəzərimcə, ayrıca bir araşdırma mövzusu. Müəllifin tədqiqatçı zövqünə güzgü tuta biləcək bir məqam olmaqla yanaşı, əsərin ümumi palifoniyasına bir elm ovqatı gətirən bu amil özlüyündə onun həm də mükəmməl bir tədqiqat işi olduğu təəssüratını yaradır. Söhbətimin bu yerində müxtəlif ədəbi mükafatlara layiq görülən Səməndərin eyni zamanda iyirmidən çox kitabın müəllifi olduğu faktını nəzərə almaqla bugünkü gündə onun filologiya üzrə fəlsəfə doktoru almağa tam haqq etdiyini də deməliyəm.

Nəcib və xeyirxah əməlləri ilə həyatı daha da zinətləndirən insanların xidmətlərini unutmayıb da onu ədəbiyyata daşımaqla yaxşılardan ömrünü uzadan qədərbilən dostun bu kitabı nəzərimdə faxralıların şəninə ucaldırılmış qədir ağacıdır: “Hər dəfə yolum Borçalıya – böyüyüb boya-başa çatdığım Faxralı kəndinə düşəndə mütləq bir vaxtlar təhsil aldığım orta məktəbə baş çəkir, mənim üçün dünyanın ən müqəddəslərindən olan müəllimlərimlə görüşürəm. Xəyal məni çəkib yenidən keçmişə – bir vaxtlar təhsil aldığım bu təhsil ocağına ayaq döydüyüm illərə aparır. Xatirələr çözlənir, yaddaşlar təzələnir. Elə bil hər şey dünən olubmuş”,– deyən müəllifin nostalji duyğuları kimin üçün qüssə dolu tanış mənzərə deyil?!

Kişi kimi tanıdığım, qırx beş ilin məsləkdaşı olan canlara dəyən dost Səməndərin bu qədər od-ocaq təəssübkeşi olduğuna qətiyyənlə təəccüblənmirəm. Konkret fakt, dəlil və arqumentlərlə sistemli şəkildə təqdim etdiyi müxtəlif sənət, peşə və vəzifə sahibi olan insanları, yəni öz qəhrəmanlarını urvatlı etmək istəyi küll halında qədərbilənliyin ədəbi-estetik dərkinə xidmət edir. Nəticə isə ondan da qanunauyğundu: “Faxralılar” bu kənddən olanların **vizit kartıdır**.

ƏLABBAS
yazıçı

YURDA ABİDƏ

Tanınmış ziyalı, dəyərli qələm sahibi, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü, “Qızıl qələm”, “Abdulla Şaiq” və “Araz” ali ədəbi mükafatları laureatı, Bakı şəhərinin Sabunçu rayonundakı 271 sayılı orta məktəbin direktoru, “Qabaqcıl təhsil işçisi”, 2017-ci ildə Prezident təqaüdünə layiq görülmüş, “Faxralı”, “Bir durna ayrıldı öz qatarından”, “Payız çiçəyi”, “Ümid qapısı”, “Coşqun çay kimi”, “Faxralıtək ağır elim var mənim”, “Bir gəncin taleyi alt-üst olursa”, “Nur çiləyənlər”, “Ləkəsiz bir vicdan, böyük bir ürək” (M.Nəbioğlu ilə birlikdə), “Pedaqoji düşüncələr”, üçcildlik “Ağır eldən, Borçalıda adın var”, dördcildlik “El sevəni aləm sevər”, “İşıq ömrü yaşadı” və s. kitabların müəllifi Səməndər Eyvaz oğlu Məmmədovun uzunillik zəhmətinin bəhrəsi olan “Faxralılar” kitabının birinci cildi Bakıdakı “Elm və təhsil” nəşriyyatında işıq üzü görmüşdür.

696 səhifəlik bu sanballı kitabda yurdumuzun ağır ellərindən sayılan Faxralı kəndinin yetirməsi olan görkəmli dövlət, elm və sənət adamları, eləcə də, müxtəlif peşə sahibləri haqqında oçerklər, şairlərinin yaradıcılığından nümunələr, tanınmış elm və sənət adamlarının, təhsil işçilərinin Səməndər müəllim haqqında söylədiyi fikirlər öz əksini tapıb.

Səməndər Məmmədov yazır ki, “Faxralı kəndi özünün igid övladları, ziyalıları ilə bütün türk dünyasında məşhur olan bir eldir. Son illərdə apardığım tədqiqatlarda da bu kəndin şöhrətinin təsdiqini tapmışam. Bu el-obanın ləyaqətli adamları, nüfuz sahibləri haqqında dövrü mətbuatda təxminən yüz yetmiş məqaləm dərc olunub...

Vaxtilə bütün Zaqafqaziyada məşhur olan, Gürcüstanın təhsil nazirinin türk məktəbləri üzrə müavini işləmiş çox görkəmli ziyalı, maarifləndirmə işində, türk məktəblərinin açılmasında müstəsna xidmətləri olan Mirzə Əlizadədən başlayaraq, hal-hazırda ABŞ-ın Texas ştatında çalışan elmlər doktoru Rəhilə Ramazanovaya, Amerikanın Klivlend ştatında yaşayıb-yaradan böyük alimimiz Tahir Qasımova qədər olduqca nüfuzlu isimləri, çox böyük coğrafiyanı, geniş spektri əhatə edən həmin toplular həm də tarixilik baxımından böyük bir zaman kəsiyinin tədqiqi kimi qəbul edilə bilər. Bu tarixə nəzər yetirib öyrənəndə ki, ötən əsrin üçüncü onilliyində M.K.Atatürk müasir Türkiyəni quranda onun ilk energetika naziri olan Hidayət Turan məhz Faxralıdandır, onda bu kəndin, həqiqətən türk dünyasının məşhur obalarından biri olduğunun növbəti dəfə sübutunu tapırsan, üstəgəl, bu kəndin yetirməsi olduğun üçün qürur hissi keçirir, iftixar duyursan. Tarixdəki “Faxralı” izinə düşüb ta bu günümüzdə gəlib çıxanda və aşkar edəndə ki, əslən Faxralıdan olan və özünə

“Faxralı” soyadını götürən Əfqan Faxralı hazırda Almaniyada yaşayıb-yaradır, almanca şeirlər yazır, öz şeirlərinə mahnılar bəstələyir, Avropanın dünyaca məşhur “Cənnət qrupu” ansamblının rəhbəridir, təkcə ehtişamlı keçmişinlə deyil, bu gününlə də öyünməyə əsas tapırsan”.

Quru və boğazdan yuxarı deyilmiş sözlərdən uzaq, şirin və oxunaqlı bir dillə qələmə alınmış bu kitabdakı yazıları oxuduqca, müəllifin yüksək intellektə və geniş erudisiyaya malik olduğunu, hərtərəfli tədqiqat aparmaqla oxucunu bu ellə dərindən tanış etmək marağını gizlətmədiyinin, eyni zamanda, bu elin xidmətində dayanmağından bir zövq aldığının və bununla şərəf duyduğunun şahidi olursan.

Bu kitabı adıbəlli yurda hörmət və ehtiramdan doğan bir abidə kimi də qiymətləndirmək olar.

Bildiririk ki, kitabın redaktoru və nəşrə hazırlayanı Azərbaycanın Əməkdar mədəniyyət işçisi, dəyərli ziyalı Musa Nəbioğludur.

Müəllifin “Faxralı” kitabının o biri cildlərini də səbirsizliklə gözləyir və ona böyük yaradıcılıq uğurları arzulayırıq.

Binnət ƏLİOĞLU

“FAXRALILAR” – AĞIR ELİN ŞƏRƏF KİTABI

İstedadlı publisist, folklor araşdırıcısı, şair, tərbiyə mövzusunda bir çox aktual yazıların müəllifi, dəyərli dostum Səməndər Məmmədov haqqında əvvəllər də yazmışam. Lakin ildən-ilə uğurlarının sayının artması, nəhayətsiz, çoxşaxəli yaradıcılığında müşahidə etdiyim yeni çalarlar, bir ümumi dostumuzun sərrast ifadə etdiyi kimi, “peşəsi alışmaq olan Səməndər müəllim”in saçdığı işığın daha uzaqlara yayılması, qaranlıqların daha dərin qatlarına sirayət etməsi qələmimi yenidən özünə cəzb etdi.

Oxucularımın sırasına yeni qoşulanları, həm də onlara müraciət etdiyim tribunaların zaman-zaman dəyişdiyini nəzərə alaraq Səməndər müəllim haqqında ən zəruri olan bu məlumatları bölüşməyi vacib sayıram:

Səməndər Eyvaz oğlu Məmmədov 1954-cü ildə Borçalıda – Bolnisi rayonunun Faxralı kəndində anadan olub. 1973-cü ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin (BDU-nun) filologiya fakültəsinə daxil olub.

1978-ci ildə universiteti bitirən S.Məmmədov təyinatla Lerik rayonunun Vistən kəndində pedaqoji fəaliyyətə başlayıb. Dörd il burada çalışdıqdan sonra 1982-ci ildə Bakıya gələrək Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyinin Tərbiyə müəssisəsindəki orta məktəbdə pedaqoji fəaliyyətini davam etdirib. Pedaqoji ustalığını, yüksək peşəkarlığını və təşkilatçılıq qabiliyyətini görən rəhbərlik 1987-ci ildə ona böyük etimad göstərərək həmin məktəbin direktoru vəzifəsinə irəli çəkib.

Orada çalışdığı 15 il müddətində özünün bacarıqlı maarif təşkilatçısı və yüksək pedaqoji ustalığa malik bir müəllim kimi tanıdan S.Məmmədov bir sıra mükafatlara layiq görülüb, Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin Fəxri Fərmanı ilə təltif olunub.

2002-ci ilin yanvar ayında isə S.Məmmədova daha böyük etimad göstərilərək paytaxtımızın ən böyük məktəblərindən birinə – Sabunçu rayonundakı 271 sayılı orta məktəbə direktor vəzifəsinə təyin olunub və hazırda da bu vəzifədə çalışır.

Pedaqoji fəaliyyətlə yanaşı, bədii yaradıcılıqla da məşğul olan Səməndər müəllimin böyük zəhməti hesabına Faxralıda yaşayıb-yaratmış neçə-neçə el şairin yaradıcılığı üzə çıxarılaraq tədqiq olunmuş, toplu və ya ayrıca kitab şəklində nəşr edilmişdir. İlk şeiri hələ orta məktəbdə oxuyarkən Gürcüstanda nəşr olunan “Qələbə bayrağı” və “Sovet Gürcüstanı” (indiki “Gürcüstan”) qəzetlərində işıq üzü görən S.Məmmədov bu gün iyirmi kitabın müəllifidir. İndiyədək “Faxralı”, “Bir durna ayrıldı öz qatarından”, “Payız çiçəyi”, “Ümid qapısı”, “Çoşqun çay kimi”, “Faxralı

tək ağır elim var mənim”, “Bir gəncin taleyi alt-üst olursa...” , “Nur çiləyənlər”, “Ləkəsiz bir vicdan, böyük bir ürək” (M.Nəbioğlu ilə birlikdə), “Pedaqoji düşüncələr”, üçcildlik “Ağır elsən, Borçalıda adın var”, “El sevəni aləm sevər” kitabının dörd cildi və “İşıq ömrü yaşadı....” kitabları çap olunub.

Azərbaycan Yazıçılarının XI, Azərbaycan Müəllimlərinin XII qurultayının nümayəndəsi olub. Səmərali pedaqoji fəaliyyətinə görə bir çox mükafatlarla təltif olunub, “Qabaqcıl təhsil işçisi”, “İlin ən yaxşı müəllimi” adına layiq görülüb.

Azərbaycan Yazıçıları Birliyinin üzvü, “Qızıl Qələm”, “Abdulla Şaiq” və “Araz” ali ədəbi mükafatları laureatıdır. 2017-ci ildə şair-publisist kimi Prezident təqaüdünə layiq görülüb.

Bu il S.Məmmədov daha bir uğura imza atıb: Onun “Faxralılar” kitabı (I cild) “Elm və təhsil” nəşriyyatında işıq üzü görüb. Kitabın redaktoru Əməkdar mədəniyyət işçisi Musa Nəbioğludur.

Ötəri baxışda oxucuya elə gələ bilər ki, S.Məmmədovun tədqiqatları doğma yurdu Faxralıdan, sevdiyi eli Borçalıdan o yana keçmir. Amma bu, əlbəttə ki, yanlış yanaşma olar. Əvvəla ona görə ki, Səməndər müəllimin “Vətənin qıraqda qalan yeri” Borçalının ədəbiyyatı da Böyük Azərbaycan ədəbiyyatının mühüm tərkib hissəsidir. Borçalının ünlü ədibləri, yaradıcı ziyalıları ölkəmizin beynəlxalq miqyasda layiqli təmsilçiləridirlər. İkincisi, S.Məmmədovun öz elliləri olan ziyalılar haqqında ərsəyə gətirdiyi oçerklərində istər Azərbaycan, istərsə də dünya ədəbiyyatının dahilərinə, mütəfəkkirlərə etdiyi çoxlu sayda istinadlara rast gəlmək mümkündür ki, bu da olduqca dərin mütaliyəyə malik müəllifin dünyagörüşünün zənginliyinə, maraq dairəsinin genişliyinə dəlalət edir. Az qala 700 səhifəlik olan “Faxralılar”da yer alan aforizmləri, kəlamları, atalar sözlərini, məşhurların sitatlarını bir yerə yığsaq, bəlkə də kitab içində bir kitab alınar.

S.Məmmədovun tədqiqatları həm də Gürcüstan-Azərbaycan mədəni, ədəbi əlaqələrinə, xalqlar dostluğunun daha da möhkəmləndirilməsi işinə əvəzsiz töhfə kimi dəyərləndirilməlidir. Çünki Səməndər müəllimin əsərlərində hər iki millətin ziyalı nümayəndələrinin dostluq nümunələrindən çoxsaylı bariz misallar göstərilmişdir. Onu da qeyd etməyə dəyər ki, “Faxralılar” kitabında haqqında bəhs olunan şəxsiyyətlər təkcə bu ağır elin dərin savad sahibi olan adamları deyil, həm də müdrikliyi, iti ağılı, ləyaqəti, qeyrəti, şücaəti, qoçaqlığı, qorxmazlığı, cəsarəti, yurdsevərliyi, vətənpərvərliyi ilə seçilən insanlardır.

Səməndər müəllimin qədirşünaslığının nümunəsi olan “Faxralılar” kitabının necə dəyərlər, başı-ayağı yoxdur. Kitabın qəhrəmanlarının palit-

rası zəngindir – onların arasında alimlər, ixtiraçılar, şairlər, yazıçılar, müəllimlər, həkimlər, hüquqşünaslar, hüquq-mühafizə işçiləri, jurnalistlər, mühəndislərlə yanaşı, Vətən müharibəsi qəhrəmanları da var, sadə əmək veteranları da. Muzey işçisi də var, futbolçu da. Onları tərənnüm edən yazıları oxuyarkən, müəllifin az qala bütün peşə və ixtisasların spesifik xüsusiyyətləri barədə məlumatlı olduğu bəhlirlənir. Bir çoxlarının iki və daha artıq ixtisası, peşəsi, maraqlı xobbiləri, ən başlıcası isə, şəxsiyyətlərini dəyərli edən üstün insani keyfiyyətləri, ibrətamiz həyat tarixçələri vardır. Səməndər müəllimin həmin dəyərlərin altını cızması kitabın həm də tərbiyəvi əhəmiyyətini önə çıxarır.

Kitaba daxil edilmiş bəzi oçerklər barəsində söz açılan şəxslərin sağlığında yazılıb, müxtəlif qəzetlərdə nəşr olunub. Səməndər müəllimin “sözardı” (P.S) işarəsi altında belə kədərli məqamları qeyd etdiyi vaxt və yaxud, rəhmətlik atası, cənnətməkan qardaşı barədə qələmə aldığı məqalələri topluya əlavə etdiyi zaman necə məyusluq hissi keçirdiyini təsəvvür etmək olar. Axı həmin postskriptumlu yazılar müəllifin öz qəhrəmanlarına üzün ömür, can sağlığı arzusu ilə sonuclanmışdı....

Doğrudur, S.Məmmədovdan başqa da bu mözuya müraciət edənlər olub, var və olacaq. Lakin ədəbiyyatımıza sanballı töhfə verənlərdən biri olaraq Səməndər müəllim bu məsələyə xüsusi həssaslıq, yanğı göstərib. Özünün iqtibas gətirdiyi böyük filosof Martsinin dediyi kimi, bir ideya uğrunda əzab çəkmək ən yüksək məziyyətdir ki, buna da yalnız insan şəxsiyyəti qabildir. Hazırda çalışdığı sahə olan pedaqogikadan, müəllimlik fəaliyyətindən fərqli olaraq Səməndər müəllimi ədəbiyyatdan ayıracaq yaş senzi, təqaüdə çıxma vaxtı yoxdur. Yaşının üstünə yaş gəlməsinə rəğmən, qələmi heç də kəsərini itirməyib, yaratmaq eşqi tükənməyib. Ömründən ötən illər onun məziyyətləri sırasına bir də “Ağsaqqal” satusu əlavə edib.

Yeri gəlmişkən, Səməndər müəllimin həyatda rastlaşdığı, bəzilər ilə yaxından ünsiyyət qurduğu, bu gün isə tarixə çevrilərək yaddaşlara hopan ağsaqqallar çox olub. Bu barədə yazır: “Onlar tək-cə mənim yox, eldə-obada hər kəsin yaddaşında müdriklikləri, xeyirxahlıqları və alicənablıqları ilə əbədiləşiblər. Mən də onların xatirəsini həmişə uca tutmuş, imkan olduqca onların bəziləri haqda bədii oçerklər yazmışam. Əslində bunu özümə bir mənəvi borc saymışam. Hesab etmişəm ki, xeyirxah əməlləri ilə yolumuza nur çiləyən, hər zaman bizi düzlüyə, sədaqətə, etibarlı olmağa, yurdu sevməyə, haqqı nahaqqa qurban verməməyə çağırən, daha doğrusu, bu keyfiyyətləri tərbiyə edən, bəzən hətta heç bir təhsili olmasa belə, həyat məktəbinin ən böyük müəllimləri olan bu insanlar üzərimizə həm də böyük məsuliyyət qoyub. Bu məsuliyyətin tərkib hissəsinin biri də məhz onları unutmamaq, qədirlərini bilmək, tarixdən gələn varislik

ənənəsini yaşatmaqdır. Və bu gün haqlı bir qürur hissi duyuram ki, nəşr olunmuş kitablarımın demək olar hamısında el ağsaqqalları haqda yazılarım özünə yer tapıb. Hər dəfə bu kitabları əlimə alıb yenidən nəzərdən keçirəndə də hesab etmişəm ki, onların xeyir-duası bu gün də mənimlədir”.

Bununla belə mənə elə gəlir ki, Səməndər müəllimin öz üzərinə götürdüyü əbədi, müqəddəs missiyanın gələcəkdə gənc, istedadlı, enerjili davamçılara ehtiyacı olacaq. O, bu məsələ ilə də qayğılanmalı, pedaqoq olaraq, məktəb rəhbəri olaraq kamal attestatı verdiyi məzunları kimi, ədəbi yaradıcılıq, ədəbi tədqiqat sahəsində də ardıcılarını seçməli, onlara yol göstərməli, xeyir-dua verib həvəsləndirməlidir.

Kitabda həmçinin Səməndər müəllimin özü haqqında tanınmış elm və sənət adamlarının, təhsil işçilərinin söylədikləri dəyərli fikirlər toplanıb. Özünün təvazökarlığına bələd olduğum üçün yəqin bilirəm ki, bu təşəbbüs kitabın ilk oxucusu və nəşrə hazırlayanı Musa Nəbiğludan gəlib. Mən də Musa müəllim kimi inanıram ki, Səməndər müəllimin yaradıcılığında bu da son deyil, “Faxralılar” kitabının ikinci nəşri də belə məzmunlu və əhatəli olacaq. Respublikanın Əməkdar müəllimi, professor Əli Hüseynovun da fikri ilə şərikəm ki, son illərdə nəşr etdirdiyi kitablarıyla Faxraların tarixinə yeni səhifələr yazan Səməndər Eyvaz oğlu Məmmədovun əməyi, vətənpərvərliyi, xalqına sədaqəti heç zaman unudulmayacaq.

Dünyada “Şərəf kitabları” çoxdur. Görürsən, ayrı-ayrı qurumlar, idarə, müəssisə və təşkilatlar, əmək kollektivləri də belə kitablar açır, etik protokol qaydasında nüfuzlu qonaqlarına həmin kitaba ürək sözlərini yazmağı, imza atmağı təklif edirlər. Məktəblər də qızıl medal alan məzunlarının adlarını özlərinin tərtib etdikləri, qrifli nəşr statusu daşımayan “Şərəf kitabı”na yazırlar. Şərəf məsələsinə çox ciddi yanaşıldığı güc nazirliklərində Əsasnamə ilə təsdiq olunsalar belə, bu adlı kitablar həmişə açıq sayılırlar. O da məlumdur ki, heç bir rəsmi kitabxanada konkret müəllifin yazmış olduğu “Şərəf kitabı”na rast gəlməzsən. Amma vətəninə sevin, milli kimliyini tanıyan hər bir insanın şüurunda mənsub olduğu elin “Şərəf kitabı” deyilən məfhum var. Həmin yurdun şərəfini ucaldan insanların adları məhz o mücərrəd kitaba daxil edilir. Bu mənada Səməndər Məmmədovun “Faxralılar” kitabını haqlı olaraq Faxraların rəsmi “Şərəf kitabı” hesab etmək olar.

Pünhan ŞÜKÜR

EL SEVƏNİ ALƏM SEVƏR

Çağdaş dünyamızda çoxlu sayda yazarlar var. Və onların hər biri qələmə aldığı hər hansı şeiri, hekayəni və publisist yazını özünəməxsus bir dildə oxucuya çatdırır. O yazarın ki, şirin dili var, hadisələrə fərqli yanaşır, təbii ki, belə kitabları oxumaq da çox asan olur. Bu günlərdə mənə çox hörmət bəslədiyim gözəl ziyalı Səməndər Məmmədov yeni nəşr olunmuş “El sevəni aləm sevər” kitabını bağışladı.

Sözün düzü, indi kitab oxumaq o qədər də asan deyil. Birincisi, insanın yaş fərqi var, ikincisi də, bəzən adam o qədər qayğılarla yüklənir ki, hər hansı kitabı vərəqləməyə vaxtı qalmır. Amma Səməndər müəllim bu kitabı mənə verəndə özüm də gözləmədiyim halda kitabın adı məni o qədər özünə çəkdi ki, birnəfəsə orda toplanan oçerkləri və müxtəlif kitablar haqqında rəyləri axıra qədər oxudum. Heç özüm də bilmədim ki, vaxt necə gəlib keçdi. Bu yaşda bir gecədə hər hansı kitabı oxumaq və başa çatdırmaq elə də asan deyil. Sadəcə olaraq, kitabı mənə oxutduran ayrı-ayrı tarixi şəxsiyyətlər, elm və sənət adamları barədə orijinal və səmimi bir formada qələmə alınmış yazılar idi. O yazılar ki, mənim ruhuma, qəlbimə bir işıq, bir nur gətirdi.

Ümumilli lider Heydər Əliyev haqqında və eləcə də Mir Cəlal Paşayev, Məmməd Araz, Zəlimxan Yaqub, Şamil Qurbanov, filosof alim Camal Mustafayev barəsində qələmə alınan oçerklər o qədər isedadla və şirin yazılmışdır ki, onları oxumamaq günah idi. Ən azından ona görə ki, Mir Cəlal Paşayev və Şamil Qurbanov mənim müəllimlərim olub. Səməndər Məmmədov öz müəllimləri ilə bağlı bütün incəlikləri və detalları oxucuya elə ustalıqla çatdırır ki, həmin insanların şəxsiyyətinə, böyüklüyünə oxucuda inam yaranır. Oxucu inanır ki, bu insanlar təkcə özləri üçün yaşamayıblar, ömürlərini, günlərini bu millət, bu xalq üçün şam kimi əridiblər.

Səməndər Məmmədov 1954-cü ildə Borçalıda – Bolnisi rayonunun Faxralı kəndində anadan olub. 1987-ci ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin (BDU-nun) filologiya fakültəsini bitirib. Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü, “Qızıl qələm”, “Abdulla Şaiq” və “Araz” ali ədəbi mükafatları laureatı, “Qabaqcıl təhsil işçisi”dir. “Faxralı”, “Bir durna ayrıldı öz qatarından”, “Payız çiçəyi”, “Ümid qapısı”, “Coşqun çay kimi”, “Faxralı tək ağır elim var mənim”, “Bir gəncin taleyi alt-üst olursa”, “Nur çiləyənlər”, “Ləkəsiz bir vicdan, böyük bir ürək”, “Pedaqoji düşüncələr”, üçcildlik “Ağır əlsən, Borçalıda adın var”, “İşıq ömrü yaşadı...” kitablarının müəllifidir.

“El sevəni aləm sevər” kitabı isə tamamilə həmin nəşrlərdən fərqlənir. Kitab ilk növbədə yüksək poliqrafiya nümunəsi ilə çap edilib. Kitabın redaktoru **Musa Nəbioğludur**. “Elm və təhsil” nəşriyyatı tərəfindən çap olunan kitab həm də orjinal bir formada tərtib edilib. Başqa sözlə demiş olsaq, bu kitabda toplanan materiallar həm bədii dəyərinə, həm də estetik gözəlliyinə görə oxucunun diqqətini ilk baxışdan cəlb edir.

Kitabda toplanmış öçerklər: “Kremlə sancılmış Türk bayrağı”, “Müəllimlər müəllimi”, “Böyük söz fatehi”, “Ocaqdı Şamilim, pirdi Şamilim”, “Ölməz şairə böyük ehtiram”, “Min budağın kökü olmaq xoşbəxtliyi”, “Alimlik, insanlıq yüzdə birdədir” və s. yazılar oxucunun ürəyinin sarı siminə toxunur.

Bayaq dediyimiz kimi, bu öçerklər çox səmimi və şirin bir dildə qələmə alınıb. İndiki kitab bolluğunda oxucunu təəccübləndirmək və sevindirmək heç də hər qələm sahibinə nəsib olan məziyyət deyil. Sevindirici hal odur ki, şair-publisist Səməndər Məmmədov ayrı-ayrı tarixi şəxsiyyətlər, ziyalılar və təhsil işçiləri barəsində qələmə aldığı öçerklərdə onların hər birinin obrazını çox gözəl detallarla və incəliyinə qədər oxucuya çatdırır və sevdirə bilir. Oxucu bu təqdimatdan sonra həmin öçerklərin qəhrəmanlarını özünə ən yaxın insan, sirdaş və həmdəm bilir. Elə ən böyük ustalığ da budur ki, qəhrəmanını oxucuya sevdirə biləson.

“Kremlə sancılmış türk bayrağı” öçerkində müəllif yazır: “Kremlə sancılmış Türk bayrağı Heydər Əlirza oğlu Əliyev sonradan bütün türkdilli dövlətlərin bayrağına çevrildi. Bilmirəm nədənsə, hər dəfə Ümumilli Liderimiz Heydər Əliyevi xatırlayanda yadıma Ramiz Rövşənin bu misraları düşür:

*Kimini tale səsləyir,
Kimi bəxtə-bəxt doğulur...”*

Böyük yazıçı, böyük alim, böyük ziyalı və böyük müəllim Mir Cəlala həsr olunmuş “Müəllimlər müəllimi” öçerkində diqqətimizi bu sətirələr özünə çəkdi: “Mir Cəlal müəllim qayğıkeş adam idi. Tələbənin qayğısına qalardı. Özü də uşaq kimi sadə idi. Hələ onun predmetindən bircə nəfər tələbə də kəsilməmişdi. Bu, çox böyük hadisə idi. Onun cavan müəllimlərə belə bir nəsihət verdiyini mən özüm eşitmişəm: müəllimin bir qulağı eşitməməli, bir gözü də görməməlidir. Bəli, o, həm görən və eşidən, həm də “görməyən” və “eşitməyən” müəllim idi”.

“Böyük söz fatehi” oçerkində Səməndər müəllim Zəlimxan Yaqubun nə qədər istedadlı və vətənsevər bir şair olduğunu yenidən oxucunun diqqətinə çatdırır. Oçerkdən oxuyuruq: “...Zəlimxan Yaqub. Bu ad nəinki Borçalıya, Azərbaycana, bütün Türk dünyasının ədəbiyyatsevərlərinə, poeziyasevərlərinə yaxşı tanışdır. “Vətənin qıraqda qalan yeri” Borçalı mahalının Kəpənəkçi kəndindən başlamış Türk dünyasının istənilən obasına, köyünə, auluna qədər hər yerdə Zəlimxana sevgi var, məhəbbət var. Zəlimxan Yaquba olan sevginin, məhəbbətin sərhəddi yoxdur. Zəlimxana söz haqdan gəlib, Allahın çox gözəl bəndəsidi Zəlimxan Yaqub. Necə ki, şeirlərini birində deyir:

*...Zəlimxanın ürəyi bir saraydı,
Qonaq olun, ay Allahı sevənlər...”*

Bütün bu tapıntılar və təqdimatlar Səməndər müəllimin digər qəhrəmanlarını da oxucuya sevdirə bilir və oxucunun ürəyində belə bir hiss yaranır: el sevəni aləm sevər. Qoy sevsin! Bundan gözəl nə ola bilər?! Əlbəttə, əgər “El sevəni aləm sevər” kitabını oxucular vərəqləsələr, onda görərlər ki, bu kitabın qəhrəmanları nə qədər bu xalqa doğmadır, əzizdir və unudulmazdır.

Faiq QISMƏTOĞLU

İŞIĞA GEDƏN YOL

(*“El sevəni aləm sevər” kitabının 2-ci cildi haqqında*)

Dünyada elə insanlar, elə ziyalılar var ki, onlar təpədən-dırnağa qədər nurun, işığın içindədirlər. Nurun, işığın içində olan bu insanlar özləri üçün yaşamırlar. Onlar bu nuru, bu işığı öz xalqına, öz millətinə paylayırlar. Çünki belə ziyalılar tək bir ailənin, bir elin övladı deyil, bütün Azərbaycanın və türk dünyasının övladlarıdır.

Pedaqoq, şair-publisist və tədqiqatçı Səməndər Məmmədovun qələmə aldığı “El sevəni aləm sevər” kitabı bu mənada çox dəyərli və unikal bir kitabdır. Öncədən onu qeyd edək ki, bir neçə il bundan əvvəl bu kitabın 1-ci hissəsi çapdan çıxıb. Bu günlərdə isə “El sevəni aləm sevər” kitabının 2-ci hissəsi oxuculara təqdim olunub. Kitabın redaktoru Yazıçılar Birliyinin üzvü, Azərbaycan Aşıqlar Birliyinin katibi, “Ozan dünyası” jurnalının baş redaktoru, tanınmış ziyalı Musa Nəbioğludur. Kitab “Elm və təhsil” nəşriyyatı tərəfindən 2014-cü ildə çap edilib və 184 səhifədən ibarətdir.

Kitabda şair-publisist, pedaqoq və tədqiqatçı Səməndər Məmmədov tərəfindən Borçalı mahalında, eləcə də Faxralı elində tanınmış mədəniyyət, incəsənət və elm adamlarının portretləri yaradılıb. Bu portretlər özünəməxsus, orjinal və bədii bir dillə öz əksinə tapıb. Həmin yazılara oçerk və zarisovka da demək mümkündür. Çünki hər tanınmış alim, şair, mədəniyyət xadimi və siyasətçi barəsində çox gözəl yazılar qələmə alınıb.

Onu da qeyd edək ki, kitabda pedaqoq və şair-publisist Səməndər Məmmədovun 60 illiyi münasibətilə ölkənin tanınmış ziyalılarının, şairlərin, alimlərin təbrikləri də toplanıb. Həmin təbriklərin birini də xalq şairi Zəlimxan Yaqub ünvanlayıb. Təbrikdə deyilir: “Səməndər Zəlimxanın gəzən kitabxanasıdır. Mən bununla fəxr edirəm. Belə adamların olması cəmiyyətin, xalqın, insanlığın xeyrinədir. İki adamın arasında bir balaca soyuqluq olanda məhz belə adamlara üz tutursan ki, gəl bunları bir yola gətir. Səməndər ağsaqqaldı, ağır oturub batman gələndi, öz yerini biləndi. Ona görə də hər yerdə onun adı çox yüksək səviyyədə çəkilir. Yalandan heç vaxt ad olmaz, yalandan şöhrət olmaz. Varsa, deməli, onun kökündə halallıq, yuxusuz gecələr və ziyalı mədəniyyəti durur. Mən qardaşımı bağrıma basıb öpürəm, həmişə adı uca olsun, eşqi sönməz olsun, Zəlimxan kimi dostları da heç vaxt onun ətrafından əksilməsin!”

İstedadlı adamlara və ziyalılara zamanından və məkanından asılı olmayaraq həmişə böyük dəyər verilib. Kitabda adları çəkilən və

barələrində yazılar yazılan ziyalılara da zaman öz münasibətini, doğr-malığını və ögeyliyi göstərib.

Ayrı-ayrı oçerklərə və zarisovkalara diqqət yetiririk. “El sevəni aləm sevər”, “Kremlə sancılmış türk bayrağı”, “Borçalının bülbülü”, “Mən Nəbiyəm, aşqların zəriyəm”, “Aləm bilir, möcüzədir Zəlimxan”, “Mənəvi pəncərə”, “Ölüm yalan sözdü, oğullar ölmür, torpağa qarışıb Vətən olurlar”, “Dolu ziyalı”, “Bilik can quşuna qanaddır”, Sədaqət günəşi birlikdən doğar”, “Çəsməyə baxanda durulur insan”, “Müdrıklə çatır arzuya insan” yazıları doğrudan da öz orjinallığı, səmimiyyəti və ifadə forması ilə seçilir. Və təbii ki, bu da Səməndər Məmmədovun bədii təxəyyülünün zəngin olması və qələminin şirin bir dildə ifadə edilmə-sidir. O, sözü, cümləni və fikri o qədər səmimi ifadə edir ki, oxucu onun səmimiyyətinə inanır və birnəfəsə həmin yazıları oxuyur.

Kitabda “Kremlə sancılmış türk bayrağı” oçerki Böyük Öndər Hey-dər Əliyevə həsr edilib. Müəllif Ulu Öndər Heydər Əliyevin dahiliyini və uzaqgörən siyasətini o qədər ustalıqla oxucuya təqdim edir ki, bir daha Heydər Əliyevin nə qədər böyük şəxsiyyət və dahi siyasətçi olmasına hər bir oxucu inanır və onu əbədi yaddaşına həkk edir.

“Borçalının bülbülü” oçerki isə Azərbaycanı Avropada tanıdan səsin sahibi Şövkət Məmmədovaya həsr edib. Bu səs, bu avaz ancaq Şövkət xanıma məxsus ola bilərdi. Çünki onun ifa etdiyi hər hansı musiqi və mahnı Avropa tamaşaçısını heyran edib, təəccübləndirib. Əlbəttə, bu cür sənətkarlar və dünya şöhrətli müğənnilər barəsində yazı yazmaq, oçerk hazırlamaq o qədər də asan deyil. Ən azından Şövkət Məmmədovanın yaradıcılığını bilməlisən, musiqidən başın çıxmalıdır və vokal sənətindən xəbərdar olmalısən. Səməndər Məmmədovun qələmə aldığı bu yazıda dediyimiz detalların hamısı öz əksini tapıb.

Daha bir gözəl oçerk isə xalq şairi Zəlimxan Yaquba həsr edilib. Oçerk belə adlanır: “Aləm bilir, möcüzədir Zəlimxan”. Səməndər müəl-lim onun barəsində yazdığı oçerkdə şairi “söz fatehi” adlandırır. Çünki Zəlimxan Yaqub öz poeziyası, öz şeiri və öz lirikası ilə həqiqi mənada Azərbaycan oxucusunun və eləcə də bütün türk dünyasının ürəyini fəth edib. Oçerkdə Səməndər Məmmədov özünün yazdığı gözəl bir şeirdən də istifadə edib:

*Borandımı, tufandımı, seldimi,
Kəlmələri incidimi, ləldimi?!
O tay deyən, bu tay deyən dildimi,
Aləm bilir, möcüzədir Zəlimxan!...*

Eşq olsun bu misraların sahibinə! Ən azından ona görə ki, ürəyindəki atəşi, qəlbindəki sevgini Səməndər Məmmədov çox poetik və orijinal bir dildə ifadə edə bilib. Zəlimxan Yaqub kimi söz fəhri, şairi bu misralarla doğrudan da təəccübləndirir. Oxucu həmin misraları oxuyanda sanki özünü daha təmiz, daha saf və duru hiss edir.

Səməndər Eyvaz oğlu Məmmədov 1954-cü ildə Borçalıda – Bolnisi rayonunun Faxralı kəndində anadan olub. 1978-ci ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin (BDU-nun) filologiya fakültəsini bitirib. Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü, “Qızıl qələm”, “Abdulla Şaiq” və “Araz” ədəbi mükafatları laureatı, “Qabaqcıl təhsil işçisi”dir. İndiyədək “Faxralı”, “Bir durna ayrıldı öz qatarından”, “Payız çiçəyi”, “Ümid qapısı”, “Coşğun çay kimi”, “Faxralı tək ağır elim var mənim”, “Bir gəncin taleyi alt-üst olursa”, “Nur çiləyənlər”, “Ləkəsiz bir vicdan, böyük bir ürək” (M.Nəbioğlu ilə birlikdə), “Pedaqoji düşüncələr” (Ş.Hüseynqızı ilə birlikdə), 3 cildlik “Ağır eldən, Borçalıda adın var”, “Işıq ömür yaşadı...” və ikicildlik “El sevəni aləm sevər” kitabları işıq üzü görüb.

Biz inanırıq ki, hər şeyə dəyər, qiymət verən oxucunun özüdür. Əgər oxucu Səməndər Məmmədovun “El sevəni aləm sevər” kitabını (2-ci kitab) Əlinə götürüb oxusa, heç vaxt pəşman olmayacaq. Ən azından ona görə ki, bu kitabda tanınmış ziyalılar haqqında heç kimin demədiyi işıqlı və bədii fikirləri Səməndər müəllim deyib. Çünki onun yolu həmişə işıq olub. O işıq ki, minlərlə insanların yolunu işıqlandırır. Qoy hamının yolu nurlu və işıqlı olsun!

Faiq QISMƏTOĞLU

BAL KİMİ ŞİRİN

Təkcə bal şirin deyil, həm də elə kəlam və söz var ki, o sözdən, o kəlamdan bal damır. Zamanından və məkanından asılı olmayaraq söz və kəlam insanı yaşadır, ona ömür verir və həyatını nura qərq edir. Hər adamın da qələmə aldığı kitab bir o qədər də yaddaqalan olmur. Amma şair-publisist və gözəl ziyalı Səməndər Məmmədovun araya-ərsəyə gətirdiyi “El sevəni aləm sevər” kitabının 3-cü cildi də əvvəlkilər kimi oxunaqlı, maraqlı və orijinaldır.

Öncədən qeyd edək ki, kitab “Elm və Təhsil” nəşriyyatı tərəfindən 2015-ci ildə nəşr edilib. Redaktoru istedadlı yazar Musa Nəbioğludur. Kitab 4 bölmədən ibarətdir: birinci bölmə “El sevəni aləm sevər”, ikinci bölmə “Səməndərə həyat verən odun var”, üçüncü bölmə “Bilirəm yerini – ürəklərdəsən”, dördüncü bölmə isə “Altmış illik yubileyə təbriklər” adlanır. Bir sözlə, bu kitabda istedadlı şair-publisistin portret-oçerkləri, resenziyaları və şeirləri toplanıb.

Ən önəmlisi odur ki, Səməndər müəllim hansı mövzuda yazmasından asılı olmayaraq toxunduğu məsələni o qədər özünəməxsus və şirin dildə ifadə edir ki, oxucu buna məəttəl qalır. Çünki Səməndər Məmmədov xalq şairi Zəlimxan Yaqubun dili ilə demiş olsaq, dolu bir ziyalıdır, işıqlı bir insandır. Onunla beş saat, altı saat yol gedərsən, amma hiss etməzsən ki, mənzil başına necə çatmışsan. Ona görə ki, o qədər şirin və səmimi söhbətlər edir ki, elə bilirsən ki, elə indicə onunla söhbət edirdin.

Kitabda çox gözəl və yaddaqalan oçerklər var: “Sərt qayalar əyilməz”, “Elmin yollarında ağaran saçlar, döndü bir millətin üzağlığına”, “Uca sözün işığında yazılan kitab”, “Həqiqət yolundan dönməsə heç kəs”, “Ürəkdə od qalasın”, “Açsa da çiçəyi, qalmadı barı”, “Vidən insanın Allahıdır” oçerkləri dil və üslub xüsusiyyətləri ilə oxucunu ovsunlayır. Bu yazıları oxuyanda sanki hansısa maraqlı bir filmə, yaxud tamaşaya baxırsan. Çünki Səməndər müəllim sözlə o qədər ustalıqla davranır ki, o sözün seyrinə heyran qalırsan. Bu da onunla bağlıdır ki, Səməndər Məmmədov Azərbaycan folklor sənətini, şifahi xalq ədəbiyyatını çox gözəl bilir. Üstəlik də onu özünəməxsus formada elə təqdim edir ki, bu sözlər ona məxsus olur.

Kitabdakı “Sərt qayalar əyilməz ki, əyilməz” oçerki sonunda Zəlimxan Yaqubun aşağıdakı misraları ilə tamamlanır:

*Ömrü boyu mətin olar, mərd olar,
Sərt qayalar əyilməz ki, əyilməz.*

Yaxud professor, gözəl ziyalı Şamil Qurbanov barəsində yazılmış oçerkə diqqət yetirsək, görərik ki, burda da “möcüzələr” baş verir. Çünki bu yazı başdan-ayağa Şamil Qurbanovun işığının, nurunun vəsfinə həsr olunur. O Şamil Qurbanov ki, heç kəsin qabağında əyilməyib, vətəninə, millətinə, xalqına namusla xidmət edib. Bu cür kişilər barmaqla sayılır və həmişə də tarixin yaddaşında qalır. Şamil Qurbanov xeyli vaxtdır ki, Allahın dərgahına qovuşub, amma öz əməlləri, işıqlı hərəkətləri ilə bu millətin yaddaşında əbədi bir iz qoyub.

Səməndər Məmmədovun həm də gözəl şeirləri və bir-birindən rəngarəng poetik fikirləri də var. Onun “Ana”, “Ocaq”, “Borçalı”, “Faxralı”, “Gözəl dağı”, “Səndədir”, “Zəlimxan”, “Bala”, “Dindir”, “Nur tökə-tökə” və.s şeirləri insan ürəyinin pıçıltılarını əks elətdirir. Şair “Ana” şeirində çox obrazlı və bədii dildə ümumxalq məhəbbətini belə ifadə edir:

*Zamanın xalları tellərindədi,
Möcüzəli sirlər əllərindədi,
Doyulmaz nə varsa, dillərindədi,
Xoş gələn günlərim, anımsan, ana!*

Yaxud “Faxralı” şeirində bu misraya, bu bəndə diqqət yetirək:

*Qartalqonmaz dağlarını anıram,
Sönməmişəm, qucağında yanıram.
Səngərində duruş tapan mamıram,
Əzəl andım, son məkanım, Faxralı...*

Eşq olsun bu odlu və səmimi misraların sahibi olan qələm sahibinə! Əgər bir söz, bir kəlmə insanın qəlbini titrədirsə, onun gözünü yaşardırırsa, ürəyini kövrəldirsə, deməli şair istəyinə nail olub.

Oxucunu hər yazar təəccübləndirə bilməz. Ən azından ona görə ki, indi o qədər kitab çap olunur, sayı-hesabı da bilinmir. Amma oxucunun bir sözlə, bir kəlmə ilə də qəlbini fəth etmək olar. Ancaq onda gərək Səməndər müəllim kimi hər sözündən, hər kəlməndən bal dama...

Faiq QİSMƏTOĞLU

BİR KƏNDİN SEVİNCİ

Dünyada elə insanlar var ki, onlar öz elinə-obasına, kökünə ürəkdən bağlanıblar. Çünki həmin insanlar o torpağın suyunu içib, çörəyini yeyib, havasını udublar. Və bu insanlar da zaman-zaman zirvəyə qalxdıqca, ucaldıqca elinin-obasının borcundan çıxmaq istəyirlər. Övlad necə valideyninə-atasına, anasına sədaqətlidirsə, eləcə də öz yurduna həmin məhəbbəti bəsləyir. Bu mənada yazıçı-publisist, pedaqoq, gözəl ziyalı Səməndər Məmmədov da elinin-obasının çəkdiyi əziyyəti ona qaytarmaq istəyib. Və uzun illər böyüyüb, boya-başa çatdığı Borçalı elinin Faxralı kəndi ilə bağlı düşüncələrini, ürəyinin döyüntülərini qələmə alıb. O, bu elinə, obaynan nəfəs alıb və onlarla qürur duyub. Və təsadüfi deyil ki, Səməndər Məmmədov Faxralı ilə bağlı 3 cildlik müxtəlif adlı kitablar araya-ərsəyə gətirib.

Bu yaxınlarda isə istedadlı yazıçı-publisist Səməndər Məmmədovun “Elm və təhsil” nəşriyyatı tərəfindən 696 səhifəlik “Faxralılar” kitabı işıq üzü görüb. Öncədən qeyd edək ki, kitab çox yüksək poliqrafiya işi ilə diqqəti cəlb edir. Kitabı nəşrə hazırlayan və redaktor Əməkdar mədəniyyət işçisi Musa Nəbioğludur. Bir faktı da qeyd edək ki, Musa Nəbioğlu “Böyük zəhmətin bəhrəsi” adlı ön sözdə yazır: “Səməndər müəllimi çoxdan tanıyıram. Aramızda çox səmimi dostluq münasibəti var. Hər zaman ona inanmışam, etibar etmişəm, güvənmişəm. Çünki bütöv şəxsiyyətdir, yalandan, riyadan, ikiüzlülükdən uzaqdır, verdiyi sözün qiymətini biləndir – yalandan söz verməz, söz verdisə, mütləq əməl edir. Kişiliyinin, Kişi sözünün nə demək olduğunu yaxşı bilir. Onu mənə ən çox sevdiren də məhz bu keyfiyyətləridir”. “Faxralılar” kitabını vərəqlədikcə hiss edirsən ki, müəllif öz kəndinin hər cığırına, hər izinə, hər yoluna, hər ağacına yaxşı bələddir. Və Səməndər müəllim ona da yaxşı bələddir ki, bu kənddən çıxmış istedadlı ziyalıların-yazıcıların, şairlərin, alimlərin, filosofların, həkimlərin, musiqiçilərin, hüquq-mühafizə orqanlarında çalışanların hamısını arayıb-axtarıb və onlar barəsində bir-birindən gözəl və bir-birindən maraqlı portret oçerklər, zarisovkalar qələmə alıb. Bu yazılar o qədər şirin və o qədər duzludur ki, onların hamısını birnəfəsə oxumaq olar.

Bu mənada kitabda çap olunmuş “Ocaqdı Şamilim, pirdi Şamilim”, “Mən Nəbiyəm, aşıqların zəriyəm”, “Haqq söz inci də olsa...”, “Maarif fədaisi”, “İşıq saçan ziyalı”, “Zülmətə nur saçan ziyalılar”, “Qazanılmış sərvət”, “Ölməz insan”, “Sayılan və seçilən ziyalı”, “El şairi, el adamı”, “Çağlayan çeşmə”, “Dünya durduqca”, “Ot kökü üstə bitər”, “Kamilliyə gedən yol”, “Çöhrəsi nurlu həkim”, “El sevəni aləm sevər” portret oçerkləri öz orijinallığı və oxunaqlığı ilə seçilir. Kitabı vərəqlədikcə və

oxuduqca bir-birindən gözəl və rəngarəng yazılar səni özünə çəkir. Və təsvir olunan həmin qəhrəmanların nə qədər böyük istedadı sahib və geniş ürəkli insan olduqlarını bir daha dərinlən dərk edirsən. Dərk edirsən ki, onların hamısı öz elini, obasını sevən böyük ziyalılardır.

Kitabda ən maraqlı oçerklərdən biri də böyük ziyalı, ictimai-siyasi xadim, millət vəkili, professor Şamil Qurbanova həsr edilib. Həmin yazının başlığı belədir: “Ocaqdı Şamilim, pirdi Şamilim”. Rəhmətlik Şamil Qurbanov universitetdə bizə də dərs deyib. O qədər gözəl mühazirə oxuyurdu ki, 90 dəqiqənin necə gəlib keçdiyini hiss etməzdik. Məqalədən bir epizodu oxucuların diqqətinə çatdırırıq: “Allah ona hər şey vermişdi. Şux qamətinə münasib olan ağayana yerişi, nurlu çöhrəsindən heç zaman əskik olmayan təbəssümü, uca dağların zirvəsini xatırladan ağ saçları ona çox yaraşdı. Uzaqdan gələndə elə bilirdin bir vüqarlı dağ gəlir. Zahirən sakit təbiətli bir adam təsiri bağışlasa da, daxilən təlatümlü dəniz kimi qabarıb-çəkilən, dağ çayı kimi coşqun idi və elə o coşqun ömrü də yaşadı Şamil müəllim. Səsi ən yüksək tribunallardan gəldi, millətin, dövlətin taleyüklü məsələləri həll olunanda bəziləri kimi seyrçi mövqe tutmadı, millət vəkili, ziyalı və vətəndaş kimi prinsipial mövqeydən çıxış etdi. Heç zaman əməldə bir, dildə başqa cür olmadı. Düşündüklərini cəsarətlə dilə gətirdi. Hətta dedikləri çoxunun xoşuna gəlməyə də, düz sözü söyləməkdən çəkinmədi...”

Kitabda bayaq qeyd etdiyimiz kimi, gözəl yazılar çoxdur. Onlardan biri də Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki BDU – F.Q.) fəlsəfə kafedrasının müəllimi, fəlsəfə elmləri namizadı Pənah Mahmudova həsr edilib. Həmin yazının başlığı belə adlanır: “Şam əgər yanmırsa, yaşamır demək”. Pənah müəllim bizə “Elmi ateizm”dən dərs demişdir. Bizdən imtahan götürəndə diqqətlə cavablarımızı dinlədi və sonra da dedi: “Sualların hamısına əla cavab vermişən. Ancaq bir sualım var. De görüm, Allah inanırsanmı?” “İnanıram”, – dedim. O da güldü, qiymət kitabçama “əla” yazıb mənə uzatdı. Sonra da dedi: “Elə mənim özüm də Allaha inanıram. Elmi işi müdafiə edəndə Allaha köməyimə çağırıdım”.

Yazıçı-publisist Səməndər Məmmədov ondan çox kitabın müəllifidir. Və qələmə aldığı hər bir kitab öz orijinallığı, bədii dəyəri ilə bir-birindən seçilir. Bizim fikrimizcə, “Faxralılar” kitabı isə lap sanballıdır. Yəni bu kitabın həm poliqrafiya işi, həm də bədii dəyəri yüksək qiymətləndirilməlidir. İnanırıq ki, kitabı vərəqləyən hər bir oxucu Borçalının Faxralı kəndinin ziyalılarını yaxından tanıyacaq, onların millətə, xalqa necə sadıq olduqlarının şahidi olacaqlar. Bu kitabı vərəqlədikcə qədim Borçalının ətri hiss olunacaq, onun dağlarının, meşələrinin sərin havası meh kimi sizin qəlbinizə bir yumşaq, bir həlimlik gətirəcəkdir.

Faiq QİSMƏTOĞLU

ÖMRÜN MÜDRİKLİK ÇAĞI

Allah-Təala hər insana bir ömür və bir tale bəxş edib. Ağıllı və müdrik insanlar Allah-Təalanın verdiyi bu ömrü çox gözəl, çox yadda qalan və çox da yaxşı yaşayırlar. Yəni onlar ömrünün hər dəqiqəsinin, hər anının qədrini bilir, ötən aylarda və illərdə iz qoymaqla yadda qalırlar. Və bu insanlar həm də ağılları, kamalları, cəmiyyətdə tutduqları mövqeləri ilə digərlərindən seçilməyi bacarırlar. Bu insanlar başqaları tərəfindən sevlənməyi də yaddan çıxarmırlar. Çünki onlar hamıya öz sevgisini, məhəbbətini, qayğısını və istəyini göstərə biliblər. Daha doğrusu, sevinclərini, kədərlərini bölüşdükləri kimi, başqalarının da xoş anlarına, kədərli dəqiqələrinə şərik çıxırlar.

Belə gözəl ziyalılardan biri də 30 ildən çox tanıdığım, dostluq elədiyim, çörək kəsdiyim gözəl pedaqoq, istedadlı şair-publisist Səməndər Məmmədovdur. O Səməndər Məmmədov ki, biz onunla Yeni Günəşli yaşayış sahəsindəki 13 nömrəli binada düz 30 ildən çoxdur ki, qonşuluq eləyirik. Daha doğrusu, bu qonşuluq dostluğa, ailəvi mehribanlığa çevrilib. Elə bizim övladlarımız da çox vaxt bir yerdə olublar, böyüyüblər, indi də şükürlər olsun ki, ev-eşik sahibləridir.

Heç yadımdan çıxmır, 2002-ci il dekabrın 24-də “Şəlalə” şadlıq sarayında qızımın toyu idi. Həmin toyda Səməndər müəllim və xanımı axıra qədər oturdular və hətta toyu aparan xalq artisti Könül Xasıyeva ilə birlikdə şəkil də çəkdirdilər. Məclisin tamadası Qafar müəllimlə də Səməndər müəllim çoxdan dost imiş. Onunla da bir şəkil çəkdirdi. İndi həmin anları yada salanda bir daha yenidən həyəcanlanıram və Səməndər müəllimin dediyi bir söz yadımdan çıxmır: “Qızının toyu qeyri-adi bir toy idi. Çünki ordakı ziyalılar, musiqiçilər və ifaçılar heç vaxt mənim yadımdan çıxmıyacaq. Bir qış axşamının soyuğunda biz toyun işığında qızındıq, muğamın, təsniflərin gözəlliyində Allaha bir addım da yaxınlaşdıq”.

Bayaq dedim ki, Səməndər müəllim hamının dərdinə, sevincinə şərik olan ziyalıdır. O qonşuluqda elə bir adam olmayıb ki, onun ağır günündə, çətin günündə orda olmasın. Ola bilər hansısa toya getməsin. Amma qonşuluqda bir yas məclisi düşəndə birinci Səməndər müəllimi orda görmüşəm və hamı da Səməndər müəllimi məclislərində görəndə gözlərinə ışıq gəlir. Çünki Səməndər Məmmədov elə bir ziyalı, elə bir ağayana insandır ki, onunla bir kəlmə söhbət eləyəndə onun sözünün, söhbətinin nuruna, işığına bələnirsən. Heç istəmirsən ki, bələndiyin nurdan, işıqdan ayrılasan. Mən inanmıram ki, bizim qonşuluqda kimsə Səməndər müəllimdən

narazı qalsın. Çünki o, heç kəsin qəlbini qıran, xətrinə dəyən bir iş görməyib. Əksinə, yıxılana dayaq olub, sıxıntı içində yaşayana arxa durub.

Onun haqqında Azərbaycanın çox dəyərli və böyük ziyalılar xoş sözlər, yadda qalan fikirlər söyləyiblər. Xalq şairi, böyük ziyalı rəhmətlik Zəlimxan Yaqub Səməndərin müəllimin xətrini çox istəyirdi. Və təsadüfi deyil ki, onun haqqında söz düşəndə deyirdi: “Səməndər Zəlimxanın gəzən kitabxanasıdır. Mən bununla fəxr edirəm. Belə adamların olması cəmiyyətin, xalqın, insanlığın xeyrinədir. İki adamın arasında bir balaca soyuqluq olanda məhz belə adamlara üz tutursan ki, gəl bunları bir yola gətir. Səməndər ağsaqqaldı, ağır oturub batman gələndi, öz yerini biləndi. Ona görə də hər yerdə onun adı çox yüksək səviyyədə çəkilir. Yalandan heç vaxt ad olmaz, yalandan şöhrət olmaz. Varsa, deməli, onun kökündə halallıq, halal zəhmət durur, yuxusuz gecələr və ziyalı mədəniyyəti durur. Mən qardaşımı bağrıma basıb öpürəm, həmişə adı uca olsun, eşqi sönməz olsun, Zəlimxan kimi dostları da heç vaxt onun ətrafından əksilməsin!”

Vaxtilə Azərbaycan Dövlət Universitetində oxuyanda Səməndər Məmmədova dərş demiş filologiya elmləri doktoru, professor Şamil Qurbanovun da onun barəsində çox gözəl fikirləri var: “Zəngin şifahi xalq yaradıcılığına, o cümlədən, aşıq ədəbiyyatına qırılmaz bağlılıq, klassik poeziya ənənələrinə bələdlilik, çağdaş şeirimizin şöhrətinə sdaqət Səməndər Məmmədovu fərqləndirən xüsusiyyətdir”.

Səməndər Məmmədov 1954-cü ilin fevralın 8-də Borçalıda – Bolnisi rayonunun Faxralı kəndində dünyaya göz açıb. Azərbaycan Dövlət Universitetinin filologiya fakültəsini bitirib. Əmək fəaliyyətinə 1978-ci ildə Lerik rayonunun Vistən kəndində müəllim kimi başlayıb. Sonradan 1982-ci ildə Bakıya gələrək DİN-nin tərbiyə müəssisəsindəki orta məktəbdə müəllim işləyib. 1987-ci ildən 2002-ci ilə qədər həmin məktəbdə direktor vəzifəsini daşıyıb. Onun bacarığını, istedadını və təşkilatçılığını nəzərə alaraq 2002-ci ildə Sabunçu rayonundakı 271 saylı tam orta məktəbdə direktor vəzifəsinə təyin ediblər. Səməndər müəllim bu kollektivdə də öz istedadını bir daha göstərüb, böyük uğurlara və nailiyyətlərə imza atıb.

Onun boya-başa çatdığı Faxralı kəndindən, onun ziyalılarından kimdən soruşsan, bu ağayana ziyalı haqqında ağızdolusu danışar. Heç uzağa getməyək, Mətbuat Şurasının sədri, millət vəkili Əflatun Amaşov və şair-publisist Rəşid Faxralı Səməndər Məmmədovun necə böyük ziyalı, istedad sahibi olduğunu dəfələrlə səsləndirib. Təbii ki, el-obası ilə nəfəs alan, mayası o torpağın havasından, suyundan yoğrulan insana da bax belə sevgi göstəriləcək.

Səməndər Məmmədov gözəl müəllim, bacarıqlı pedaqoq olmaqla yanaşı, həm də istedadlı şair-publisistdir, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvüdür. “Qızıl qələm”, “Abdulla Şaiq”, “Araz” ali ədəbi mükafatlarının laureatı, “Qabaqcıl təhsil işçisi”dir. Onun indiyədək “Faxralı”, “Bir durna ayrıldı öz qatarından”, “Payız çiçəyi”, “Ümid qapısı”, “Coşqun çay kimi”, “Faxralı tək ağır eim var mənim”, “Bir gəncin taleyi alt-üst olursa”, “Nur çiləyənlər”, “Ləkəsiz bir vicdan, böyük bir ürək” (M.Nəbioğlu ilə birlikdə), “Pedaqoji düşüncələr”, üçcildlik “Ağır əlsən, Borçalıda adın var”, “İşıq ömrü yaşadı...” və “El sevəni aləm sevər” kitabları işıq üzü görüb.

Fevralın 8-də gözəl pedaqoq, şair-publisist Səməndər Məmmədovun 63 yaşı tamam olub. Ötən illəri çox mənalı və yaddaqalan yaşayan Səməndər müəllim 63 yaşdan dönüb geri baxanda həmişə qürur hissi keçirəcək. Çünki ötən illərdə və günlərdə onun pedaqoq və şair-publisist kimi çox böyük izləri qalıb. Səməndər müəllim həm də çox gözəl ailə başçısı, baba, dost, yoldaş və qonşudur. Məhz bu dəyərlər həmişə bu gözəl və ağayana ziyalıya hörmət gətirəcək, övladları və nəvələri onun həyat yoluna baxıb qürur hissi keçirəcək, onunla fəxr edəcəklər...

Faiq QİSMƏTOĞLU
“Ədalət” qəzeti,
9 fevral 2017-ci il.

**YUBİLEY TƏBRİKLƏRİ.
ÜRƏK SÖZLƏRİ**

60 İLLİK YUBİLEYİNDƏ SƏMƏZLƏRNDƏR MƏMMƏDOVA ÜNVANLANAN TƏBRİKLƏR

Hörmətli Səməndər müəllim!

Sizi – istedadlı şair və tədqiqatçıyı 60 yaşınızın tamam olması münasibətilə təbrik edirik.

Siz ötən əsrin 80-ci illərindən ədəbiyyata gəlmiş dəst-xətti, yazı üslubu, deyim tərzilə seçilən qələm sahiblərinəsiniz. Çoxsaylı qəzet və jurnallarda dərc edilən silsilə şeirləriniz, elmi məqalələriniz, bədii-publisistik yazılarınız ədəbi ictimaiyyət tərəfindən maraqla qarşılanmışdır. Sizin mövzu dairəniz çoxşaxəli və rəngarəngdir. Lirik şeirlərinizdə olduğu kimi, tədqiqat səpkili əsərlərinizdə də insanın mənəvi-əxlaqi cəhətdən saflaşması məsələlərinə, müstəqillik ideyalarına üstünlük verirsiniz. “Bir durna ayrıldı öz qatarından” (müştərək), “Faxralı tək ağır elim var mənə”, “Payız çiçəyi”, “Coşqun çay kimi”, “Ümid qapısı”, “Nur çiləyənlər”, “Ağır elsən, Borçalıda adın var”, “İşıq ömrü yaşadı”, “El sevəni aləm sevər” və s. kitabların müəllifi, toplayanı və tərtibçisisiniz. Yaradıcılıq axtarışlarınızın uğurlu nəticələnməsinin əsas səbəbi zəngin şifahi xalq yaradıcılığına, klassik poeziya ənənələrinə dərinləndirən bələd olmanızdır. “Vətən” media medalı, “Qızıl qələm”, “Araz” Ali ədəbi mükafatlarının laureatisiniz, “Qabaqcıl təhsil işçisi”siniz, “İlin ən yaxşı məktəb direktoru” adına layiq görülmüsünüz.

1978-ci ildə Bakı Dövlət Universitetini bitirib təyinatla Lerik rayonunun Vistən kəndində pedaqoji fəaliyyətə başlamısınız. Dörd il burada çalışdıqdan sonra 1982-ci ildə Bakıya gələrək Azərbaycan DİN-nin tərbiyə müəssisəsindəki orta məktəbdə pedaqoji fəaliyyətinizi davam etdirmisiniz. 1987-ci ildə həmin məktəbin direktoru təyin edilmisiniz. 2002-ci ildən Sabunçu rayonundakı 271 sayılı orta məktəbin direktorusunuz.

Hörmətli Səməndər müəllim!

Sizi bir daha yubileyiniz münasibəti ilə təbrik edir, sizə uzun ömür, cansağlığı, yaradıcılıq uğurları arzulayırıq.

AZƏRBAYCAN YAZIÇILAR BİRLİYİ

Hörmətli Səməndər müəllim!

Sizi – respublikamızda tanınmış təhsil işçisi, istedadlı şair-publisiti, folklorumuzun dərin bilicisi və araşdırıcısını anadan olmağınızın 60 illik yubileyi münasibəti ilə təbrik edirik!

Siz səmərəli pedaqoji fəaliyyətlə yanaşı, bədii yaradıcılıqla da məşğul olursunuz, şeirləriniz və publisistik yazılarınızdan ibarət bir neçə kitabınız işıq üzü görüb.

Biz Sizi həm də sazın, sözün dostu kimi tanıyırıq. Xalq yaradıcılığına, zəngin folklorumuza, o cümlədən, aşıq ədəbiyyatına qırılmaz bağlılıq, klassik poeziya ənənələrinə bələdlilik sizin yaradıcılığınızda mühüm yer tutur.

Xalq deyimlərinin, el sənətkarlarının poetik incilərinin aranıb-axtarılması və onların ədəbi ictimaiyyətə çatdırılması sahəsində gördüyünüz işlər xüsusilə diqqətəlayiqdir. Borçalıda yaşayıb-yaratmış neçə-neçə el şairini məhz sizin axtarışlarınızdan sonra ədəbi ictimaiyyət yaxından tanıdı. Siz onların şeirlərini yaddaşlardan toplayaraq yazıya aldınız, kitab halında nəşr etdirdiniz.

Sizi bir daha 60 illik yubileyiniz münasibəti ilə təbrik edir, sizə uzun və sağlam ömür, yeni-yeni yaradıcılıq uğurları arzulayırıq.

AZƏRBAYCAN AŞIQLAR BİRLİYİ

Səməndər Zəlimxanın gəzən kitabxanasıdır. Mən bununla fəxr edirəm. Belə adamların olması cəmiyyətin, xalqın, insanlığın xeyrinədir. İki adamın arasında bir balaca soyuqluq olanda məhz belə adamlara üz tutur-san ki, gəl bunları bir yola gətir. Səməndər ağsaqqaldı, ağır oturub batman gələndi, öz yerini biləndi. Ona görə də hər yerdə onun adı çox yüksək səviyyədə çəkilir.

Yalandan heç vaxt ad olmaz, yalandan şöhrət olmaz. Varsa, deməli onun kökündə halallıq, halal zəhmət durur, yuxusuz gecələr və ziyalı mədəniyyəti durur. Mən qardaşımı bağrıma basıb öpürəm, həmişə adı uca olsun, eşqi sönməz olsun, Zəlimxan kimi dostları da heç vaxt onun ətrafından əksilməsin!

Zəlimxan YAQUB
Xalq şairi

* * *

Zəngin şifahi xalq yaradıcılığına, o cümlədən, aşiq ədəbiyyatına qırılmaz bağlılıq, klassik poeziya ənənələrinə bələdlilik, çağdaş şeirimizin şöhrətinə sədaqət Səməndər Məmmədovu fərqləndirən xüsusiyyətdir.

Şamil QURBANOV
professor

* * *

Gözəl müəllim, ziyalı Səməndər Məmmədov indi mənalı ömrünün müdriklik mərhələsini yaşayır. Ona yeni uğurlar diləyirəm, ağsaqqal xeyir-duası verirəm.

Camal MUSTAFAYEV
professor

* * *

Fitri istedad, kəsərli və sağlam məntiq, gözəl yaddaş, güləruz, təmən-nasız münasibət həyatda hamıya qismət olmayan ülvü keyfiyyətlərdəndir. Məhz Səməndər Eyvazovlu belə ziyalılarımızdandır.

Hüseynqulu MƏMMƏDLİ
folklorşünas

* * *

Eloğlum, qardaşım Səməndərin bu günündən razıyam. Gələcəyinə isə böyük ümidlər bəsləyirəm.

Abbas ABDULLA

* * *

Səməndər müəllim şair kimi də, publisist kimi də az-az yazır. Lakin işıqlı yazır. Ona görə işıqlı deyirəm ki, şeirləri də, məqalələri də mənalı və məzmunludur, yaddaqalandır.

Əli SƏNGƏRLİ

* * *

Respublikamızda 10 qabaqcıl məktəbdən birinə məharətlə rəhbərlik edən şaqraq gülüşlü, geniş erudisiyalı, yorulmaq bilmədən çalışan, ciddi elmi-publisistik-pedaqoji fəaliyyət göstərən əziz eloğlum, hörmətli qonşum, əqidə dostum Səməndər müəllimə gələcək illərdə də uğurlu fəaliyyət və dadından doymulmayan ömür arzulayıram. Arzu edirəm ki, nəvələrinin övladlarına toy eləsin.

İsa MUSAYEV
professor

* * *

Elcanlı eloğlumuz Səməndər Məmmədovun yaradıcılıq ampulası çoxşaxəlidir. Xalq deyimlərinin, el sənətkarlarının poetik incilərinin aranıb-axtarılmasında, onların ədəbi ictimaiyyətə tanıtılması sahəsində gördüyü işlər xüsusilə diqqətəlayiqdir.

Əflatun SARAÇLI
professor

* * *

Səməndər müəllim yaradıcı insandır və doğma yurda məhəbbət onun yaradıcılığında da öz əksini tapıb. Borçalıda – Faxralıda keçən yüzilliklərdə yaşamış neçə-neçə el şairlərinin, aşuqların yaradıcılıq nümunələri məhz onun axtarışları sayəsində üzə çıxarılaraq nəşr olunmuşdur.

Bir publisist kimi, Səməndər müəllimin yaradıcılığında xüsusilə qeyd edilməli bir cəhəti vurğulamaq istəyirəm. Belə ki, o, Azərbaycanın, Borçalının və təbii ki, doğma Faxralının tanınmış ziyalıları, görkəmli elm və mədəniyyət xadimləri haqqında oçerklər yazır, onları geniş ictimaiyyətə daha yaxından təqdim edir.

Müəllim kimi də fəaliyyəti təqdirəlayiqdir. İxtisasını dərinləndirən, peşəsinə bağlı, vicdanlı müəllimdir. Neçə ildir ki, məktəb direktoru kimi səmərəli fəaliyyət göstərir. Məktəbsünaslığa, təlim-tərbiyə məsələlərinə, məktəb-valideyn, şagird-müəllim münasibətlərinə dair maraqlı yazılarla tez-tez respublika mətbuatında çıxış edir, zəngin pedaqoji təcrübəsinə söykənərək təkli və mülahizələrini irəli sürür. 2007-ci ildə çapdan çıxmış “Pedaqoji düşüncələr” (Şahpəri Hüseynqızı ilə birlikdə) kitabı bu baxımdan xüsusilə qeyd edilməlidir.

Mən Səməndər müəllimin öz zəhməti, çalışqanlığı hesabına əldə etdiyi uğurlarına sevinirəm.

Əflatun AMAŞOV
Azərbaycan Respublikası
Mətbuat Şurasının sədri,
Millət vəkili.

* * *

Mən Səməndər müəllimin pedaqoji fəaliyyətini və bədii-publisistik yaradıcılığını onu bir şəxsiyyət kimi çox aydın səciyyələndirən qoşa qanada bənzərdədim. Onun həyat yolunu izləyərkən maraqlı məqamların şahidi oluruq. O, ruhən romantik olduğundan, asan işlərdən, qərribə də olsa, həmişə qaçır, çətinliklərlə dolu yerlərdə, ağır şəraitdə işləməkdən həmişə zövq alır.

İdris KƏRİMOV

* * *

Səməndər mənim çox sevdiyim eloğlulardan biridir. O, mükəmməl dünyagörüşü, poetik dünyagörüşü, bilik səviyyəsi, təşkilatçılıq qabiliyyəti, təhsil işini mükəmməl bilməsi və Vətəninə, millətinə, Borçalıya dərin bağlılığı ilə əvəzolunmaz bir şəxsiyyətdir. Mən əminəm ki, Səməndərlərin sayı nə qədər çox olsa, borçalıların və bütövlükdə xalqımızın gələcəyi daha uğurlu, daha xoşbəxt olar.

Məhəbbət QARABAĞLI

* * *

O, sözün həqiqi mənasında istedadlı müəllim, tədqiqatçı-pedaqoqdur. Öz əsərlərində gənc nəslin təlim-tərbiyə məsələlərinə, ölkədə təhsilin inkişafına xüsusi əhəmiyyət verir. Məhz bunun nəticəsidir ki, rəhbərlik etdiyi 271 saylı orta məktəb təkcə Bakı şəhərində yox, bütövlükdə respublikamızda böyük şöhrət qazanmışdır. Bu məktəbin şagirdləri hər il respublika fənn olimpiadalarında uğurla çıxış edərək mükafata layiq yerlər tuturlar.

Onu tanımaq üçün yol yoldaşı, iş yoldaşı, həmkar olmaq lazımdır.

Bu gün heç bilmirəm Səməndər müəllimə necə müraciət edim: müəllim, şair, publisist, jurnalist... Mənim dünənki şagirdim bu gün hamı tərəfindən tanınan, sevilən şəxsiyyətdir.

Əli HÜSEYNOV
professor

* * *

Səməndər Məmmədov geniş sahəli bir şəxsiyyətdir. O, yüksək savadlı müəllimdir, təhsil fədaşidir, bacarıqlı ictimaiyyətçidir, bilikli publisistdir, təcrübəli tədqiqatçıdır, lirik şairdir, yeniliyi duyan yazıçıdır...

Səməndər şeirinin əsas leytmotivini vətən, el-oba həsrəti, insan, dostluq, ana təbiətin füsunkar gözəllikləri təşkil edir. Əsl sevgi, məhəbbət, vətənpərvərlik onun yaradıcılığından qırmızı xətt kimi keçir.

Səməndər müəllim, sizi 60 yaşıңыз münasibəti ilə səmimi qəlbdən təbrik edirəm, möhkəm cansağlığı, elmi-bədii yaradıcılığınızda yeni-yeni uğurlar, 100 illik şanlı ömür arzulayıram.

Dünyamalı KƏRƏM
Gürcüstanın Əməkdar jurnalisti

* * *

Yaxşı müəllim tək olanda belə, hiss edir ki, kənardan baxaraq ondan öyrənmək, ona bənzəmək, düşüncələrini onunla bölüşmək istəyilə ona sual vermək istəyənlər var. Bu, zaman-zaman xoşbəxtliyə yol axtaran insanlığın müəllim simasında axtardığı Peyğəmbər nurudur. Belə Peyğəmbər nuruna bürünən bizim Səməndər müəllim, həm də onun pərvanəsidir. Onun xoşbəxtliyi təkcə öz peşəsini deyil, həm də öyrətdiklərini sevməsinə və ona bənzəmək istəyənlərin – şagidlərinin sayının bol olmasındadır.

Səməndər müəllimi digər müəllimlərdən fərqləndirən bir cəhət də onun yaradıcı – dolu adam, ruhumuzu oxşayan söz sahibi olmasıdır. Onun ürfan əhli müəllim-şairliliyinə sübut yaradıcılığı və əməllərində Allah eşqinə, Vətənə, millətə və Azərbaycan dövlətinə olan ilahi sevgilərinin böyük olmasıdır.

Vidadi ORUCOV
fizika üzrə elmlər doktoru

* * *

Qardaşım Səməndər! Dost məclisində, ya elə biz ikilikdə olanda odlı-alovlu söhbətlərin, cəmiyyətdə davranışın hamımıza nümunədir. Sənin şəxsi həyatın, ədəbi-ictimai fəaliyyətin Borçalıların mənəvi inkişafı ilə qırılmaz tellərlə bağlıdır. Ürək yangısı ilə yazdığın kitablar Borçalıdakı qardaşlarımızı Səməndər alovunda qızınmağa, cəsarətə və qeyrətə çağırır. Qardaşım Səməndər! O qədər dürüst, təmiz, əxlaqlı, ən ümdəsi səmimi insansan ki, sənin dostluğunu və hörmətini qazanmaq mənə böyük şərəfdir. Telefon zənglərimə şəirlə cavab verdiyin səmimiyyətinə həmişə ehtiyacım var.

Nadir MƏMMƏDLİ
filologiya elmləri doktoru, professor

* * *

Səməndər müəllim insanlığa xas olan ən gözəl xüsusiyyətləri özündə cəmləşdirmiş bir simadır, onun dünyası hələ tam oxunmamış bir kitabdır, tədqiqata ehtiyacı olan sirlər xəzinəsidir. Bu kitabı vərəqlədikcə onun hər səhifəsində, səhifənin hər misrasında ümmana qərq olursan və öz-özünə sual verirsən: Tanrı ondan nəyi əsirgəyib, nəyi bəxş etməyi unudub?

Ömər KƏRİMOV
professor

* * *

Bu gün Səməndər müəllim təkcə zəngin təcrübəyə və böyük təşkilatçılıq qabiliyyətinə malik təhsil işçisi – böyük bir orta məktəbin direktoru kimi yox, həm də şair-publisit kimi tanınır, sevilir, adı hər yerdə hörmətlə çəkilir.

Sevindirci haldır ki, Səməndər müəllim öz qələmini təkcə poeziya və publisistika sahəsində sınaqla kifayətlənməmiş, uzunillik səmərəli pedaqoji fəaliyyətinin, bu sahədəki zəngin təcrübəsinin nəticəsi kimi, tərbiyə və yenidəntərbiyə mövzularında da tədqiqat xarakterli yazılar ortaya qoymuşdur.

Ramazan ƏLİYEV
professor

* * *

Mənə elə gəlir ki, Səməndərin pedaqoji fəaliyyəti də, həyatda özünə çoxlu dost-tanış qazanması da ən əvvəl onun şairliyindən, vətənə, torpağa, xalqa bağlılığından qaynaqlanır, başqa sözlə, əslində həqiqi müəllim şair təbiətli olmalıdır və bu, özü-özlüyündə hiss edilməlidir, kiminsə canfəşanlığı, dəridən-qabıqdan çıxması sayəsində yox.

Çox güman ki, haçansa Səməndərin yaradıcılığı, konkret olaraq onun poetik dili haqqında nəsə yazacağam, şeirlərindəki epitetlər, metaforalardan mümkün qədər ətraflı və elmi cəhətdən əsaslandırılmış fikirlər bildirməyə çalışacağam. Mənə elə gəlir ki, Səməndərin dostlarından biri kimi, mənim borclarımdan biri də məhz budur; həm onun yaradıcılığının buna zəngin material verəcəyinə şübhə eləmirəm, həm də həssas qəlbli, pəhləvan cüssəli dostumun poetik potensialını oxuculara obyektiv elmi mövqedən çatdırmaq kimi mənəvi tələbatımı ödəmək üçün özümdə güclü ehtiyac duyuram – buna görə.

Məmmədəli QIPÇAQ
professor

Səməndər bir üzü olan kişilərdəndir.

Onda birmənalı şəkildə borçalılıq, azərbaycançılıq, türklük var. Onun bu cəhəti də xarakterinə uyğundur. Yəni borçalılığında, azərbaycançılığında, türklüyündə səmimidi, bunların arxasında şəxsi maraq durmur, ictimai-siyasi həyatda mövqe qazanmaq məramından irəli gəlir. Ən başlıcası isə, bu amalına sədaqəti fərqli amal daşıyıcılarını inkar və ya onları aşağılamaq üzərində formalaşmayıbdı, ilk növbədə səmimi vurğunluğa əsaslanır.

Tələbə, gor dostumu mən belə tanımışam və belə tanıyıram: özü olaraq qalmaq, özü olaraq yaşamaq, həyatda Səməndər işləmək. Səməndər özü ilə mübarizədə hələ uduzmayan kişilərdəndi.

Arif ƏMRAHOĞLU

* * *

Шяхсиййятиня буюцк щюрмят бяслядийим Сямяндяр müəllim ясл тцрк-Азярбайъан кишисиня хас олан щуманистллийи, гайбы-кешлийи, зякасы, билийи, тяшкилатчылыбы вә садялийи иля сечилин бир инсандыр.

Онун хейирхашлыг зямининдяки ниййяти, фикри, ямяли бир-бирини тамамлайыр. Улу Зярдцштцн суюлядийи “йахшы ниййят, йахшы сюз, йахшы ямял” кяламлары санки онун талейиня, бойуна-бухунуна йазылыб.

Йцксяк мядяниййяти, интеллектуал сявиййяси иля сечилин Сямяндяр мцяллимин эениш билийиндян, няъблик тимсаллы тябиятиндян нечя-нечя эянь нясїл дярс алыр, ибрят эютцрцр. Мяня еля эялир ки, йорууу нясищятлярдян чох онун шяхси нцмуняси шаэирдляря, мцяллимляря, цмумиликдя коллективя даща йахшы тясир баъышлайыр.

Сямяндяр мцяллимин чох эениш цряйи вар. Хейирхашчылыбы иля сечилин бу няъиб инсан чятин анларда щамыйа кюмяк яли узадыр, шаэирдляриня, мцяллим коллективиня гайбы иля йанашыр, она тапшырылан ишин ющдясиндян вахтында вя ляйагятля эялмийи баъарыр.

Сямяндяр мцяллимдя инсанлары дуймаг габилиййяти чох эцълцдцр.

Pəzim MƏMMƏDLİ

* * *

Səməndərin qeyri-adi yaddaşı var. Bu yaddaş sayəsində o, bizim aşiq ədəbiyyatını, folklorumuzu, yazılı ədəbiyyat nümunələrini mükəmməl bilir.

Bu gün Səməndər Azərbaycanımızın maarif fədailərindən biridir, məktəb direktorudur, daima axtarılda olan xalq adamıdır, folklor toplayıcısıdır, gözəl şairdir, vətənpərvər, mübariz, prinsipial, ürəyində, iç dünyasında xeyirxahlıq yaşadan bir insandır.

Elxan MƏMMƏDLİ
filologiya elmləri namizədi

* * *

Səməndər müəllim elinə, obasına bağlı və təəssübkeş insandır. O, öz doğma kəndi Faxralı ilə bağlı hər bir hadisənin, onun folklor nümunələrinin, unudulmuş, lakin qədərbilən insanların hafizəsində yaşayan şairlərin əsərlərinin xalqa çatdırılmasında əlindən gələni əsirgəmir.

Onun böyük zəhmət hesabına toplayıb nəşr etdirdiyi “Faxralı tək ağır elim var mənim”, Şair Şabanın, Məmmədəli Zənginin şeir kitabları Faxralı kəndi və faxralılar üçün əvəzsiz töhfədir.

Eldar HÜSEYNQULUOĞLU
iqtisad elmləri namizədi

* * *

Sözü-söhbəti ilə məclislər yaraşığı Səməndər müəllim gənclərə, elə-obaya, Vətənə, təbiətə məhəbbət sevgisi aşılamaqla əlindən gələni əsirgəmir.

Hər kəsə elə-obaya Səməndər sevgisi, “Əzəl andım, son məkanım Faxralı” söyləyən şair sevgisi arzulayıram.

Bədirxan Əmirxan oğlu
ƏSGƏRSOY–BORÇALI

Hərgah Səməndər həyatını sonralar pedaqoji fəaliyyətə həsr etməsəydi, onun, günümüzün ən böyük şairlərindən biri olacağına zərrəcə şübhə qalmazdı. O, indi Bakının ən nəhəng tədris ocaqlarından birinə rəhbərlik edir. Bu faktın özü belə, bir daha sübut edir ki, Səməndər hansı sahədə çalışsaydı, oranın birinci adamı olmalıydı. İcra aparatında başçı, orduda sərkərdə, şəirdə bayraqdar...

Altmışını büdrəmədən, kişi kimi başa vuran dostum Səməndərə yüz yaşında da əsl gənclik şövqü, qaynar təb və odlu-alovlu tələbəklik illərinin kimsəyə bənzəri olmayan şaqraq gülüşünü arzulayıram.

ƏLABBAS

* * *

Mənim tanıdığım Səməndər Faxralı ilə, sözün əsl mənasında, hər bir dost, bütövlükdə ona yaşamaq üçün sinəsində sevə-sevə yer verən Azərbaycan adlı bir məmləkətimiz də öyünməyə bilməz.

Səməndərin söz dünyasına baş vurmağı, onun ürəyinin dərinliklərindən süzülüb gələn sənət incilərini beyninə, ürəyinə hopdurmağı bacaran, sözün əsl mənasında Səməndərlə bir an, bir gün ünsiyyətdə olan hər kəs özünü xoşbəxt saya bilər.

Eldar SADIQ

* * *

Dostluğa, qardaşlığa, birliyə çağırış yuvasıdı Səməndərin ürəyi. Adamları o məkana səsləyə bilər. Onların ordan pay aparmasına nail olur. Çünki orda Haqq işığı var və bu işığın düşdüyü yerdə gül bitər.

Osman ƏHMƏDOĞLU

* * *

Səməndər müəllimlə ömründə bir dəfə söhbət edən, onunla cəmi yarım saat ünsiyyət quran hər kəsdə zəngin təəssürat yaranır. O, müsahibinin nə qədər səmimi, saf, mərd, vətən və torpaq qeyrəti çəkən bir insan olduğunu görür. Bir filoloq kimi, sinəsi sözlə doludur, sözdən böyük, ulu, müqəddəs, sirli-sehrli heç nə tanımır. Hətta təlim-tərbiyə haqqında şagird və müəllimlərlə söhbət edəndə də klassik və müasir ədəbiyyatımızdan saysız-hesabsız əxlaqi-tərbiyəvi nümunələr söyləyir. Poeziyadan söhbət düşəndə sözünü Qurbani, Aşıq Abbas Tufarqanlı, Aşıq Ələsgər və digər şairlərlə başlayıb xalq şairi Zəlimxan Yaqubla bitirir.

Səməndər müəllim elin, sözün, düzün Səməndəridir; el-obamızın dəyərli insanlarını qiymətləndirməyi bacarır.

Hər şeydən əvvəl saz, söz adamı olan Səməndər Məmmədov sözün çəkisini, nüfuzunu, qədir-qiymətini yaxşı bilir. O, istər bədii təsvirlərdə, istərsə də tərənnümlərində səmimidir. Hamının işlətdiyi adi sözlərdən poetik dünya yaradır, oxucunu mənəvi cəhətdən zənginləşdirir. Qələmə aldığı bütün mövzuları o, ürəyinin, qəlbinin hərarətindən keçirir, beytə, misraya yeni nəfəs verir, onun sirli-sehrli qüdrətini nümayiş etdirir.

Məhəmmədəli MUSTAFA
filologiya elmləri doktoru

* * *

Səməndər müəllimdə olduqca güclü poeziya duyumu var. Mənə elə gəlir ki, o, öz ilhamlı ruhunu Dədə Zəlimxan ruhunda suvarandan sonra qələmə söz verib. Odur ki, onun yazılarından Zəlimxan ətri gəlir. Mən öz yazılarımda həmişə bir qayda olaraq Səməndər müəllimin soyadından sonra həm də istər-istəməz “Zəlimxanlı” da yazıram.

Dostum Səməndərə böyük Allahdan ürəkdolusu cansağlığı, sədət və bundan sonra da barlı-bəhərli yaradıcılıq arzulayıram.

Cəfər QULİYEV
həkim

* * *

Səməndər müəllim səriştəli pedaqoq, bacarıqlı məktəb direktoru olmaqla yanaşı, həm də yaradıcı bir insandır, qəlbi həyat eşqi ilə doludur. Son illərdə işıq üzü görən bütün kitablarını oxumuşam. O, doğma elinə-obasına – böyüyüb boya-başa çatdığı Borçalıya, Faxralı kəndinə o qədər bağlıdır ki, bu bağlılıq onun yaradıcılığında da öz əksini tapıb. Bu yurdun qeyrətli oğul və qızları haqda yazdığı oçerklərdən ibarət bir neçə kitabı işıq üzü görüb.

Səməndər müəllim gözəl ailə başçısıdır, yaxşı dostdur, əliaçıqdır, ürəyitəmidir, səxavətlidir.

Onun zəhməti də layiqincə qiymətləndirilmişdir. Yaradıcılıq sahəsindəki mükafatları ilə yanaşı, pedaqoji sahədə də uğurları çoxdur. Rəhbərlik etdiyi məktəb uğurlarıyla Sabunçu rayonundakı məktəblər arasında xüsusilə seçilir. Təhsil nazirliyi tərəfindən “Qabaqcıl təhsil işçisi” döş nişanı ilə təltif olunub.

Səməndər müəllimi 60 illik yubileyi münasibəti ilə təbrik edir, ona yeni-yeni uğurlar arzulayıram.

Fərman ABDULLAYEV
Bakı şəhəri üzrə
Təhsil idarəsinin əməkdaşı

* * *

Səməndər müəllim bacarıqlı pedaqoq, işini düzgün qurmağı bacaran təşkilatçı, sözün əsl mənasında ziyalıdır. Onu digər müəllim həmkarlarından fərqləndirən bir də onun yaradıcı müəllim olmasıdır. Şair-publisist kimi bir neçə kitabın müəllifi olan S.Məmmədov təlim-tərbiyənin müxtəlif sahələri haqqında da maraqlı yazılarla tez-tez respublika mətbuatında çıxış edir.

Ömrünün 60-cı baharının yubiley şirinliyini dadan, sevincli anlar yaşayan Səməndər müəllimi ürəkdən təbrik edir, ona yeni-yeni uğurlar arzulayıram. İnanıram ki, Səməndər müəllim bundan sonra da neçə-neçə uğuru ilə bizi sevindirəcəkdir.

Vidadi SƏLİMOV
Sabunçu RİH-in Bakıxanov
qəsəbəsi üzrə nümayəndəsi.

* * *

Səməndər müəllim sözün əsl mənasında bütöv şəxsiyyətdir. Yarımçıq söz danışmaz, yarımçıq iş görməz. Söz verdisə, mütləq əməl edəcək. Vəd verdisə, yerinə yetirəcək.

Onunla cəmişi bir neçə dəqiqəlik müsahib olmaq kifayətdir ki, səlis nitqi, rəvan, axıcı dili və şirin Borçalı ləhcəsi ilə səni ovsunlasın. Və bu bir neçə dəqiqədə sənə elə müsbət enerji aşılasın ki, günlərlə təsirindən çıxa bilməyəsən.

Musa NƏBİOĞLU
Əməkdar Mədəniyyət İşçisi

* * *

Səməndər müəllim gözəl insan, sadıq dost, dəyərli ziyalıdır. Ürə-yiaçıq, ünsiyyətçi adamdır. Başqalarına qarşı diqqət göstərməyi bacarır, həssas qəlbə malikdir. Onunla dostluq etməyə də, yol yoldaşı olmağa da, müntəzəm olaraq ünsiyyət qurmağa da dəyər.

Böyük bir pedaqoji kollektivə rəhbərlik etməsi də onun zəngin təcrübəyə malik bir pedaqoq olduğunun göstəricisidir. Öz işini bilən, onun öhdəsindən layiqincə gələn məsuliyyətli maarif işçisi, gözəl müəllimdir. Bütün bunlarla yanaşı, dostları, pedaqoji ictimaiyyət onu həm də yaradıcı müəllim kimi tanıyır. Tərbiyə və yenidəntərbiyə mövzusunda maraqlı kitabları işıq üzü görüb.

Səməndər müəllimi – əziz dostumu anadan olmasının 60 illik yubileyi münasibəti ilə təbrik edir, ona uzun və sağlam ömür, yeni-yeni uğurlar arzulayıram.

Məhərrəm SƏFƏROV
Əməkdar müəllim

* * *

Bu gün Səməndər müəllimin anadan olmasının 60 illiyi tamam olur. Bütün səməndərsevərlər kimi, mən də onu bağrıma basaraq təbrik edir və deyirəm: İndiyədək səndə gördüyüm şuxluğu, əzəməti, şən əhval-ruhiyyəni Allah bundan sonra da səndən əskik eləməsin. Sənə uzun ömür və möhkəm cansağlığı arzulayıram. Bir də onu deyirəm ki, bu gün səni təbrik edənlərin çoxundan fərqli olaraq mənim üçün ikiqat sevincli, fərəhli gündür, ikiqat yubiley, ikiqat bayramdır. Sənin 60 illik yubileyinlə yanaşı, bu il həm də mənim Səməndər ünvanlı dostluq salnaməmin başlanmasının 35 ili tamam olur. Və buna görə də özümü xoşbəxt hesab edirəm ki, mənim Səməndər Məmmədov kimi sədqətli, qeyrətli, Vətən, el-oba təəssübkeşi bir dostum var!

Firudin MƏMMƏDOV

* * *

Səməndər Məmmədovla tanışlığımın 35 il keçir. O, təyinatla Lerik rayonuna gələndə mən rayon qəzetinin redaktoru vəzifəsində çalışırdım. Onun bədii yaradıcılıqla da məşğul olması qısa müddət ərzində bizi doğmalaşdırdı. Qəzetimizdə dərc olunan şeirləri və publisistik yazıları oxucular tərəfindən rəğbətlə qarşılanırdı.

Rayonumuzda dörd il pedaqoji fəaliyyət göstərdikdən sonra Səməndər müəllim iş yerini Bakıya dəyişdi. Bundan sonra tez-tez görüşə bilməsək də, əlaqələrimiz kəsilmədi, dostluğumuz bu günədək davam edir. Hər dəfə yolum paytaxta düşəndə mütləq Səməndər müəllimlə görüşürəm.

Gözəl pedaqoq, istedadlı şair və publisist dostumu 60 illik yubileyi münasibəti ilə təbrik edir və deyirəm: Canın sağlam, qələmin iti olsun!

Həmzə VƏLİMƏMMƏDOV
Lerik rayon Ağsaqqallar Şurasının sədri,
Əməkdar jurnalist

* * *

Səməndər Məmmədov pedaqoji fəaliyyətə mənim rəhbərlik etdiyim məktəbdə başlayıb. Kəndimizə gələn gündən kollektivlə qaynayıb-qarışdı, elin hörmətini qazandı. El də həmişə ona hörmətlə yanaşdı. Onu da qeyd edirəm ki, Səməndər müəllimin həyat yoldaşı Şahpəri xanım da tez bir zamanda kollektivin sevimlisi oldu. Hər ikisi indi də vaxtilə işlədikləri Vistən kəndi ilə əlaqəni kəsmirlər. Tez-tez Səməndərin xoş sədasını eşidirik. Hər yeni kitabı çıxanda avtoqrafla mənə göndərir. Oxuyub sevinirəm.

Səməndər yaxşı dost, etibarlı yoldaş və ən əsası, bizi həmişə diqqətdə saxlayan gözəl ziyalıdır. Və düşünürəm ki, Səməndər xalqımızı ən mötəbər məclislərdə təmsil etməyə qadir, vətəninə vurğun vətəndaşdır.

Hilal QUBADOV
Lerik rayonundakı Vistən kənd
orta məktəbinin direktoru

* * *

Səməndər müəllim sözün əsl mənasında böyük pedaqoq, istedadlı şair-publisist, alovlu vətənpərvər, qeyrətli və təəssübkeş eloğludur. Dəyərli eloğlumu 60 illik yubileyi münasibəti ilə ürəkdən təbrik edir, ona yeni-yeni uğurlar arzulayıram.

Səməd MƏMMƏDOV
həkim

Səməndər müəllim mənim həmişə böyük hörmətlə yanaşdığım ziyalı, şair və gözəl insandır. Və bu hörmət təkcə ondan irəli gəlmir ki, o, mənimlə bir kənddə – Borçalının ağır ellərindən olan Faxralıda dünyaya gəlib və eyni zamanda qohumumdur. Həm də ondan irəli gəlir ki, o, sözün əsl mənasında müəllim, böyük ziyalı və söz adamıdır.

Onun yorulmaz tədqiqatçı zəhmətinin nəticəsində keçən yüzilliklərdə Faxralıda yaşayıb yaratmış neçə-neçə el şairinin şeirləri işıq üzü gördü, geniş oxucu kütləsinə çatdırıldı. Mən deyərdim ki, onun araşdırıb üzə çıxardığı el şairlərindən elələri vardı ki, özünün doğmaları bəlkə heç bircə misrasını da bilmirdi.

Səməndər müəllim elinə-obasına canyandıran qeyrətli eloğlu, yorulmaz tədqiqatçı, yaradıcı müəllim, gözəl şairdir.

Arif ƏLİYEV

* * *

Mən Səməndər müəllimi elinə-obasına bağlı bir insan kimi tanıyıram. O, pedaqoji fəaliyyətlə yanaşı, bədii yaradıcılıqla da məşğul olur. Çap olunmuş bütün kitablarının ilk oxucularındanam. Tariximizə, folklorumuza bağlı adamdır və araşdırmalarında da bu, mühüm yer tutur. Neçə-neçə el şairinin şeirlərini toplayıb ədəbi ictimaiyyətə təqdim edib.

Şagirdlərinə təkcə elmin sirlərini yox, həm də Vətəni, onun torpağını, daşını sevməyi, əsl vətəndaş olmağı öyrədir. Mənim uşaqlarımın ikisi də onun rəhbərlik etdiyi məktəbdə oxuyub. Onlar bu gün də Səməndər müəllimin doğma yurda məhəbbət aşılmasını, onun təbiətini böyük şövqlə tərənnüm etməsini minnətdarlıqla xatırlayır, xüsuslə də dilindən düşməyən “lilpar olan yerdə dolça nə lazım” kəlmələrini tez-tez təkrarlayırlar.

Nurqələm SƏLİMOV

Səməndər müəllim gözəl bir ziyalıdır. Mən onu bir müəllim kimi yox, – əlbəttə, müəllim kimi öz yeri var, – xalqımızın nadir ziyalılarından biri kimi qiymətləndirirəm. Bu adam elə bil dağdan axan bulaqdı, onda istedad, qabiliyyət, mədəniyyət qaynayıb-daşır. Onun tərifini Allah özü verib. Allah ondan heç bir şey əsirgəməyib. Qabiliyyəti də, savadı da, mədəniyyəti də, təhsili də, dostluqda mehribançılığı da əsirgəməyib, gözəl ailə başçısıdır. Onda çatışmayan bircə şey varsa, o da onun eyibsizliyidir. Onunla hər görüşümüzdə bir şey öyrənirik. Hər kəlamından bir söz götürürük.

Yasin ƏLİYEV
məktəb direktoru

Səməndər müəllim elə bir insandır ki, onun hər hansı bir keyfiyyətindən saatlarla danışmaq olar. Özü də ancaq yaxşılığa, minnətdarlıq hissi ilə. Səməndər müəllim bacarıqlı təhsil işçisi, məsuliyyətli rəhbər, yaxşı qohum, sadıq dost, qədirlənən eloğlu, ürəyi vətənə, elə-obaya, doğma yurda bağlı əsl vətəndaş, mənəvi-əxlaqi dəyərlərimizin daşıyıcısı və keşikçisi olan ziyalı, sözün böyük mənasında müəllimdir.

O, yaxşılıq etməyi bacaran və bunu gözə soxmağa çalışmayan bir insandır.

Bu günkü qloballaşan dünyada da Səməndər müəllim keçmişimizi, milli ənənələrimizi nəinki unutmur, əksinə onu gənclərə həvəslə təlqin edir, yaşatmağa çalışır.

Azad QURBANOV
polkovnik

* * *

Səməndər, sadıq dost, qeyrətli eloğlu, gözəl ailə başçısı, fəxr edilməli iki oğul atasıdır.

Mən Səməndərlə dostluğumdan qürur duyur və fəxr edirəm ki, o, bu gün təkcə Faxralının yox, bütünlükdə Borçalının ən dəyərli oğullarından biridir. Səməndər işini gözəl bilən və onun öhdəsindən layiqincə gəlməyi bacaran bir insandır. Və mən deyərdim ki, o, daha böyük vəzifələrə layiqdir.

Bu yubiley günlərində mən əziz dostuma, sevimli eloğluma, qohumuma uzun ömür, cəsaətlığı, işlərində daha böyük uğurlar arzulayıram.

Tahir QASIMOV
ARDNŞ-nin Qaz İxracı
İdarəsinin rəisi müavini

* * *

Səməndər müəllim Tanrının sevdiyi, seçdiyi insanlardandır. Tanrı ona çox böyük istedad və qabiliyyət verib. Onda duymaq, görmək qabiliyyəti başqalarından çox fərqlənir. O, sözə bal qatır, şəkər qatır, sözü şirinləşdirir, şəkərləşdirir, sözə həyat, qol-qanad verir. Sözü ilahiləşdirir, sözün qüdrətini, seyrini oxucuya çatdırır. Onun duyğuları yerlə göy arasındadır. O, ətrafdakı gərginliyi tez yox edə bilir, ətrafında istilik yaradır, insanlara ruh verir, onlarda həyata inam, sevgi, iş məhəbbət aşılayır.

Zöhrə QARAQIZI
məktəb direktoru

* * *

Əziz və hörmətli Səməndər müəllim!

Əlamətdar yubileyiniz – anadan olmağınızın 60 illiyi münasibətilə ən səmimi təbriklərimi qəbul edin!

Daim axtarışda olan bir yazar, şair-publisist kimi oxucularınız, “Qabaqcıl təhsil işçisi” döş nişanı ilə təltif olunan bir müəllim kimi şagirdləriniz, nümunəvi ailə başçısı kimi ailə üzvləriniz, Borçalıya dərin bağlılığınız, qohumcanlığınıza görə qohum-əqraba və Borçalı eli tərəfindən böyük sevgi və rəğbət qazanmışınız. “Payız çiçəyi” kimi gözəl “Faxrəli”imizin əhalisi naminə “Coşqun çay kimi” vuruşaraq bir çoxları üçün “Ümid qapısı” olmusunuz, “Gənclərimizin taleyi alt-üst olmasın” deyə özünüzü bütövlüklə peşənizə həsr etmişiniz. Sizin bütün həyat yolunuz millətinizə fədakarlıqla xidmət etməyin yüksək nümunəsidir.

Əziz və hörmətli Səməndər müəllim!

Sizə həmişə böyük hörmətlə yanaşan atam Şamil Qurbanovun varisi kimi, onun adının ucaldılması uğrunda gördüyünüz bütün işlərə görə dərin minnətdarlığımı bildirirəm. Bu əziz gündə Sizə möhkəm cansağlığı, ailə səadəti, sevinc dolu uzun ömür yaşayaraq ətrafinıza nur çiləməyə davam etməyinizi diləyirəm.

Щяйатда йалныз гялбинин тямизлийиня дайанан инсанлар, тяссцфляр олсун ки, аздыр. Сямяндяр мцяллим кими инсанлар, фикримъя, онлара гиймят верилсин хатириня хейирхахлыг етмир, онлар садяъя олараг башга ыцр йашамааы баъармырлар.

Мяни Сямяндяр мцяллимя баълайан, бялкя дя, гошумлугдан даща эцслц телляр вар. Онун Musa Nəbioğlu ilə birlikdə hazırladığı «Лякясиз бир виъдан, буюцк бир цряк» adlı kitab мяня атамы йалныз бир аиля башчысы кими дейил, иътимаи хадим, йазычы, вятяпярвяр инсан кими танымааы кюмяк етмишдир.

Hörmətlə,

Ceyhun Şamil oğlu QURBANOV

* * *

Bu gün yaradıcılığının və pedaqoji fəaliyyətinin ən məhsuldar dövrünü yaşayan Səməndər müəllimi – əziz qardaşımı anadan olmasının 60 illik yubileyi münasibəti ilə təbrik edir, ona yeni-yeni uğurlar arzulayıram.

Söhbətdin MƏMMƏDOV

2 saylı Faxralı orta məktəbinin direktoru.

* * *

Səməndər müəllim hər şeyin yerini, ölçüsünü-biçisini bilən, sözü ilə əməli bir olan bütöv şəxsiyyət, ağır oturub batman gələn ağırtaxtalı Boraçlı kişisidir.

Səməndər müəllim sədaqətli dostdur. Onun dostluğu etalon ola biləcək qədər ülvə, təmiz, təmənnəsiz və mən deyərdim ki, çoxlarına əsl örnəkdir.

Bu yubiley günündə yubilyara həkimin arzusu nə ola bilər? Təbii ki, ilk növbədə cansağlığı! Canın sağ, ömrün uzun olsun, əzizim Səməndər! Arzu edirəm ki, heç zaman sənə həkim kimi lazım olmayım! Səni həmişə şad, dəyən-gülən, övladlarınla birlikdə xoşbəxt görüm! Amin!

Səməd ÇOBANOV
həkim

* * *

Səməndər müəllim haqda saatlarla danışmaq olar və dünyada nə qədər xoş sözlər varsa, Səməndər müəllim hamısına layıqdır. O qədər müsbət aurası var ki, onunla qısamüddətli görüşdə belə sanki adama güc-qüvvət gəlir.

Səməndər müəllim təcrübəli pedaqoq və maarif təşkilatçısı, vətənpərvər ziyalı, dəyərli qələm sahibi, qayğıkeş və səmimi dost, gənclərə düzgün yol göstərməyi bacaran ağısaqqaldır. Belə insanların çox olması cəmiyyətin qazancıdır.

Asif MƏLİKOV
polis mayoru

* * *

Səməndər müəllim özü bir məktəbdir – böyüklüyün, aqilliyin, müdrikliyin, dostluğun, sirdaşlığın, sözün əsl mənasında müəllimliyin və Borçalılığın məktəbi.

Elşad ÇOBANLI

* * *

Səməndər müəllim elcanlı, sözübütöv, dost-yoldaşa çox sədaqətli insandır. Borçalı elindən yazmaqdan yorulmur, ciddi axtarışlar aparır, ərsəyə gətirdiyi, gördüyü hər bir xeyirxah işindən böyük zövq alır. Daim axtarışda olan Səməndər müəllim bir yazar – şair-publisist kimi oxucuları tərəfindən sevilir.

Əsrəf HÜMBƏTOV
jurnalist

* * *

Səməndər müəllim gözəl vətəndaş, vətənpərvər bir insandır. Doğma el-obasına möhkəm bağlıdır. Böyüyüb boya-başa çatdığı Faxralı kəndinə, onun əsrarəngiz təbiətinə, qeyrətli oğullarına, ismətli qızlarına şeirlər həsr etməsi də bu bağlılıqdan, yurda məhəbbətdən irəli gəlir. Bu şeirləri oxuduqca özünü doğma Faxralıda – təbiətin qoynunda hiss edirsən.

O, Faxralının tarixi haqqında araşdırmalar aparıb, neçə-neçə el şairinin şeirlərini üzə çıxarıb. Eyni zamanda Faxralının görkəmli adamları haqqında silsilə öçerklərin müəllifidir.

Səməndər müəllim həm də sözün əsl mənasında gözəl qohumdur. Mən deyərdim ki, ən qeyrətli, ən təəssübkeş, insanı duymağı bacaran, hər şeyin ölçü-biçisini, yerini bilən qohumdur. İstər xeyir iş olsun, istər, Allah eləməmiş, şər iş olsun, həmişə birinci özünü Səməndər müəllim yetirir.

Qohumluqla yanaşı, mən onunla həmişə bir eloğlu kimi, dost kimi, qardaş kimi fəxr etmişəm. Onu yubileyi münasibəti ilə təbrik edirəm. Sağlam, ağrısız-acısız yaşasın, yazsın, yaratsın.

Vahid QURBANOV

* * *

Səməndər müəllim kövrək hisslər, zərif duyğular şairidir. İstər publisitik yazılarında, istərsə də şeirlərində xalq yaradıcılığının, aşıq poeziyasının zəngin ənənələri diqqəti cəlb edir. Məclislərdə aşıqlarımız onun şeirlərini oxuyurlar.

Səməndər müəllim elinə bağlı, qayğıkeş bir insandır. Vaxtaşırı doğma Faxralıya gəlir, kənddə yaşayan camaatın vəziyyəti ilə maraqlanır. Bir vaxtlar oxuduğu orta məktəbi də heç zaman unutmur. Hər gəlişində məktəbə baş çəkir, müəllimlərlə görüşür, yeni kitablarını məktəbə bağışlayır.

60 illik yubileyi münasibəti ilə Səməndər müəllimi öz adımdan, məktəbimizin müəllim və şagird kollektivi adından təbrik edir, ona sağlam ömür, işində və yaradıcılığında uğurlar arzulayıram.

Hacı Həmid KƏRİMOV

* * *

Səməndər müəllim təkcə şair deyil, həm də tədqiqatçı ziyalıdır. “Faxralı tək ağır elim var mənim” kitabı onun ağır əməyinin məhsuludur. Elimizin unudulmuş şair təbiətli insanlarını, onlardan qalmış şeir nümunələrini arayıb-axtarıb üzə çıxarmış, ədəbi aləmə tanıtmışdır. Gözəl el deyimlərini unudulmaqdan xilas etmişdir. O, aşiq Polad, Allahverdi İbrahimov, Güllər Pərisi, Səhnə Alməmmədli, Şair Nəbi, Qara Qərib, Bəkiroğlu Əlləz, Şair Şaban, Şair Alı, Dünyamalı Əsgərov, Məmmədli Zəngin və digər el şairlərini oxuculara tanıtmışdır. Bu kitab Faxralının mədəniyyət tarixinin öyrənilməsində böyük rol oynamışdır.

Fatma ƏLİYEVƏ
Arif Əliyev adına Faxralı
orta məktəbinin müəllimi

* * *

Səməndər müəllim şairdir, şeirləri, xüsusilə də Borçalıya, onun ağır ellərindən olan doğma Faxralının əsrarəngiz təbiətinə həsr elədiyi şeirlər mənim sevə-sevə oxuduğum poeziya nümunələridir.

Səməndər müəllim cəfakəş tədqiqatçıdır. Son yüzilliklərdə Faxralıda yaşayıb söz qoşan neçə-neçə el şairi məhz onun gərgin zəhməti sayəsində ikinci ömrünü qazandı.

Səməndər müəllim kəsərli qələm sahibi olan publisist və eyni zamanda təlim-tərbiyə ilə bağlı tədqiqatçı kimi də bir neçə kitabın müəlifidir.

Səməndər müəllim alovlu vətənpərvər – doğma Azərbaycanımızı və tarixən onun bir parçası olmuş Borçalını sonsuz məhəbbətlə sevən bir insandır.

Vətəni, el-obanı bu və ya digər dərəcədə hamı sevir. Amma Səməndər müəllimin və onun kimi ziyalıların vətənpərvərliyində bir üstün cəhət var ki, onlar Vətəni sadəcə olaraq qəlblərində sevməklə kifayətlənmir, bu sevgini əməli işə çevirməyi bacarırlar.

Eldar QURBANOV

Mənim bənzətmələrim bəlkə də bəzilərinə qərribə gələ bilər, lakin Səməndər müəllimi yaxşı tanıyanlar bunun bu səpkidə olan bənzətmələrdən yalnız bir qismi olduğunu yaxşı bilirlər. Mən onu bəzən tufanlı, qarlı dağlara, sərt qayalara, bəzən də sakit sulara, müdrik ağsaqqala bənzədirəm:

*“Gah sakit gölə dönür,
Gah coşub selə dönür,
Bilmirsən nədir insan”.*

On beş ildir ki, onun rəhbərlik etdiyi kollektivdə çalışıram, ailəvi münasibətimiz var və onu yaxından tanıyan insan kimi demək istəyirəm ki, dağların əzəmətinə, suların saflığını, çayların coşqunluğunu, qayaların sərtliyini, çöllərin genişliyini, azadlığını, ağacların möhtəşəmliyini və kökə bağlılığını qəlbində daşıyan bir saz-söz vurğunudur Səməndər müəllim!

Səməndər müəllim, bu da gözlədiyiniz 60.

Gözəl yaşdı.

Bu yaşda ailənizlə birlikdə xoşbəxtliyinizi yaşayırırsınız.

Daimi olsun deyərim.

Sizə arzum: Beyniniz düşünən, qələminiz yazar olsun, qəlbiniz el-obanıza, torpağımıza və millətimizə qarşı tükənməz sevgilərlə dolu döyünsün.

Dilinizdən şeir əskik olmasın. Ətrafınızdan sizə sədaqətli, etibarlı olan və Sizi sevən dostlar əskik olmasın.

Təbrik edirəm. Yeni arzularınızın həyata yetməsi üçün bir bu qədər də Sizə sağlam ömür arzulayıram.

Rüxsarə SABİRQIZI
Bakı şəhərindəki 271 saylı
orta məktəbin direktor müavini

* * *

Səməndər müəllimin səmimiyyəti, xeyirxahlığı və insanpərvərliyi elə ilk baxışdanca insanı ovsunlayır. Məndən yaşca böyük olsa da, hər görüşəndə üzündə özünəxas bir məmnunluq görmüşəm və həmişə ailə, iş və dolanışqı vəziyyətimlə, eləcə də yaradıcılığım ilə maraqlanıb.

Səməndər müəllimi 60 yaşının tamam olması münasibətilə ürəkdən təbrik edirəm, ağrısız, acısız həyat, işlərində və yaradıcılığında nailiyyət, ailəsinə xoşbəxtlik arzulayıram!

Elbəyi CƏLALOĞLU

* * *

Səməndər müəllim elimizin sayılıb-seçilən, tanınan ziyalıları sırasındadır. Zəhmətdən yorulmayan, bezməyən, öz üzərində daim çalışan, ixtisasının kamil bilicisi və yüksək pedaqoji ustalığa malik olan bir müəllim, bacarıqlı maarif təşkilatçısı, səriştəli rəhbərdir.

O, keçmişimizə bağlı ziyalıdır, dünənimizi unutmağa qoymur və mən deyərdim ki, bu, bir ziyalı kimi onu başqalarından fərqləndirən qeyri-adi xüsusiyyətidir. Özü də bu bağlılıq sadəcə olaraq sözdə deyil, onun əməllərində ifadə olunur. Ötən yüzilliklərdə Faxralıda yaşayıb yaratmış neçə-neçə el şairinin şeirlərinin araşdırılıb üzə çıxarılmasına, nəşr etdirilməsinə görə faxralılar, ədəbiyyat təəssübkeşləri məhz Səməndər müəllimə minnətdardır.

Aydın QURBANOV

* * *

Həmişə sinəsi sözlə dolu olan, orta məktəbi bitirdikdən sonra Azərbaycanda – onun paytaxtı Bakıda yaşayıb fəaliyyət göstərsə də, qəlbi daim Borçalı və doğma Faxralı ilə döyünən Səməndər müəllim bu gün ömrünün və yaradıcılığının ən məhsuldar dövrünü yaşayır. Ona şəxsi həyatında, yorulmaz pedaqoji fəaliyyətində və yaradıcılığında yeni-yeni uğurlar arulayıram.

Səlminaz ƏSƏDULLAH QIZI
Faxralı kəndindəki 1 saylı
orta məktəbin müəllimi

* * *

Sən çox ağır bir missiyanı öz üzərinə götürmüşsən. Öz elinin, yurdunun layiqli insanlarını – ağır zəhmət adamlarını, nurani ağsaqqalları, ziyalıları, elm adamlarını, iş adamlarını geniş oxucu kütləsinə tanıtmaq üçün gecə-gündüz yorulmadan, usanmadan çalışırsan, yazırsan. Gələcəkdə də bu şərəfli missiyanı davam etdirmək üçün sənə möhkəm cansağlığı arzulayıram.

Məmmədəli ŞƏRİFOV
Borçalı, Faxralı kəndi

Dünyada əlinə qələm alıb yazan insanlar, mən elə fikirləşirəm ki, adi həyat tərzini keçirən insanlardan, müxtəlif peşə sahiblərindən və digər insanlardan yaxşı mənada öz yaradıcılığı, dünyagörüşü və digər müsbət keyfiyyətləri ilə fərqlənirlər. Fərqlənirlər ona görə ki, o şəxslər insanların daxili aləmini daha aydın seçə bilirlər. Həmişə öz yazıları, yaradıcılığı, başqa müsbət fikirləri ilə cəmiyyətə yeniliklər gətirirlər.

Əzizim Səməndər müəllim, məhz Siz həmin insanlardansınız. Yuxarıda deyilən sözləri, Sizin təmsalınızda daha da genişləndirmək olar.

Sizə həyatda uğurlar arzulayıram, 60 illik yubileyiniz münasibəti ilə təbrik edirəm.

Valeh ASLANOĞLU

* * *

Səməndər müəllim çox zəngin, hərtərəfli bir adamdır. Həm də çox sadədir, bütün sadə insanlar kimi. Bir az da cılıqdır, tez coşub, tez də sakitləşir. Onunla saatlarla, günlərlə söhbət etsən də, yorulmazsan. Onun yazdığı şeirlər, məqalələr də şirinliyi ilə seçilir. Çünki saza söykənir, saza köklənir. Sənəftədir, klassiklərimizdən, xalq yaradıcılığından, Zəlimxan Yaqub yaradıcılığından saatlarla danışar, yorulmaz. Bir dəfə məktəbimizə görüşə gələn Xalq şairi Zəlimxan Yaqub onun haqqında zarafatla demişdi: “Mən olmayanda Səməndər müəllim məni əvəz edə bilər”.

Niyazlı MAHMUDOV

* * *

Mən yazı-pozu adamı olmadığımı, bəlkə də yazmaq istəsəm də, qəlbimdən keçənlərin hamısını kağıza köçürməkdə çətinlik çəkərim. Amma onu yaxın bilirəm ki, məni Səməndər müəllimlə bağlayan sarsılmaz əlaqə, aramızdakı qohumluq, dostluq münasibəti kitablara sığmayacaq dərəcədə böyükdür. Elə bu hisslərlə yaşadığım, daha doğrusu Səməndər müəllimlə bağlı nə yazım, necə yazım düşüncələri ilə baş-başa qaldığım anda beynimə gələn bir fikir köməyimə çatdı: Səməndər müəllimi bircə gün görməyəndə, heç olmasa zəngləşməyəndə danışmağım, dostların, tanışların bizi daim bir yerdə görməsi elə onun haqqında mənim ürək sözlərim deyilmi?!

İsa NAMAZLI

Səməndər mənim üçün həm qardaş, həm yoldaş, həm də dostdur.

Səməndər hələ tələbəlik illərindən təşkilatçılığı ilə seçilirdi. Universitetdə məşhur şair və yazıçılarla, görkəmli alimlərlə keçirilən görüşlərdə çox fəal idi. Hətta belə görüşlərə məni də aparır, tanınmış şəxsiyyətlərlə tanış edirdi. Böyük yazıçı Mir Cəlal və digərlərilə olan görüşləri, filosof Asif Əfəndiyevin dərnişindəki iştirakımı bu gün də böyük minnətdarlıq hissi ilə xatırlayıram.

Mən ədəbiyyata, poeziyaya o qədər də meyilli deyildim. Səməndər isə çalışırdı ki, məndə bu sahəyə marağı artırsın. Yeni bir maraqlı bədii əsər çıxan kimi, mütləq oxumağımı məsləhət görürdü. Bu mənada mənim bədii zövqümün, müəyyən mənada dünyagörüşümün formalaşmasında Səməndər müəllimin böyük rolu olub.

Səməndər müəllimin bir qardaş kimi ən vacib keyfiyyətlərindən, mən deyərdim ki, başlıcası onun ailə qayğıkeşliyi və qohumlara qarşı diqqətcilliyidir.

Bu gün 60 yaşı tamam olan əziz qardaşımı ürəkdən təbrik edir, ona möhkəm cansağlığı və uzun ömür arzulayır və deyirəm: sən hələ bizlərə çox gərəksən. Özü də təkcə biz qohumlarına yox, bütün səməndərsevərlərə, elə-obaya, cəmiyyətə.

Sərdar MƏMMƏDOV

* * *

Səməndər müəllim ehtiyacı olanlara əl tutmağı, təmənnasız yardım etməyi, istedadlı gənclərə dayaq durmağı özünə mənəvi borc bilir. Ömrünün müdrik çağını yaşayan Səməndər müəllim həmişə gənclərə elin hörmətini qazanmağı, yaxşılığa meyil etməyi, mütaliə ilə məşğul olmağı tövsiyə edir. Yurd sevgisi, Vətən məhəbbəti mövzusunda söhbət edəndə gözündən könlünə qığılcım düşüb alovlandıran kimi danışır. Hər görüşdə yeni bir ab-hava yaradır Səməndər müəllim.

Əflatun KAMANDAROĞLU

* * *

Uşaqlıq dostum, poeziyaya qarşı məndə sonsuz məhəbbət oyadan, şəhər bələdçisi və nəhayət qəlbimə, ürəyimə ən yaxın sirdaş olan Səməndərim! Səni həyatda mənə sevdiren hər şeydən əvvəl mənə qarşı olan saf əmioğlu-qardaş məhəbbətidir. Bu məhəbbətin içində hər şey var; istək, canıyananlıq, təəssübkeşlik və şairlik! Ağır elin saf, təmiz, dumduru bulaqlarından su içə-içə saflaşdın, bərkiddin, mətinləşdirdin. O ağır elə layiq elcanlı, ağır və sanballı bir insan oldun. Bunların hamısını "Faxralı tək ağır elim var mənim" kitabında görməmək olmur.

İbrahim MUSTAFAYEV

MƏNİM TANIDIĞIM SƏMƏNDƏR¹

*O kəs ki, qırx yaşına çatıb və yaxşı əməlləri pis
əməllərini üstələməyib, qoy cəhənnəmə hazır olsun.*

İmam Qəzali

Mənim tanıdığım və bu kitab vasitəsilə başqalarına da daha yaxından tanıtmaq istədiyim Səməndər müəllim kimdir? Hər şeydən əvvəl sözü ilə əməli bir olan bütöv şəxsiyyət, böyük ziyalı, əqidəsinə sadıq, dostluqda etibarlı, saf və duru bir insan, zəngin təcrübəyə və pedaqoji mərifətə layiq müəllim, maarif təşkilatçısı, tədqiqatçı, şair-publisist. Bir insan kimi onu xarakterizə edən bu keyfiyyətlərin siyahısını bir az da uzatmaq olar.

Rəhmətlik professor Şamil Qurbanovun təbirincə desək, “Azərbaycanın ən müqəddəs və sağlam yerlərindən biri Borçalının” ağır ellərindən olan Faxralı kəndində dünyaya gələn Səməndər müəllim bu yerlərin gözyaşı kimi dumduzu çeşmələrindən saflıq, duruluq, Qızılayadan sərtlik, mətinlik, qoca Səngərdən çətinliklərə mətanətlə sinə gərmək öyrənib, ağır batman Qarapapaq kişilərdən KİŞİLİK dərsi alıb.

Alman filosofu Şopenhauer deyir: “Böyük zəkalar bəşəriyyətə nə verməlidirlərsə, onlar onu artıq gənclikdən toplamağa başlayırlar”. Səməndər müəllim də hələ yeniyetmə və gənclik çağından görüb-götürüb, təkcə məktəbdə kitablardan, müəllimlərdən elm öyrənməklə kifayətlənməyib, ağsaqqalların öyüd-nəsihətlərinə qulaq asıb, sinəsi bayatı, qoşma dolu ağbirçək nənələrimizi dinləyib.

Vaxtilə Belinski yazırdı: “Yetişmiş kişi olmadan qocalan gənclər də gənc görünmək istəyən qocalar kimi iyrəncdir”. Səməndər müəllim əvvəlcə bir gənc kimi yetişib, püxtəlişib, sonra isə əsl bir Qarapapaq kişisi kimi tanınıb. Və 55 illik zaman kəsimini elə yaşayıb ki, nə özünə, nə mənsub olduğu nəsilə, nə də doğulub boya-başa çatdığı doğma Borçalıya utanc gətirən bir hərəkətə heç zaman yol verməyib. Bundan sonra heç bir iş görməsə belə, indiyidək etdikləri onu əbədi yaşatmağa kifayət edər. Bir tacik xalq misalında deyilir: İnsanın ömrü – onun dünyaya baxması və dünyanın onu görməsi ilə deyil, insanların onu yadda saxlaması ilə ölçülür. Bu mənada, mən deyərdim ki, Səməndər müəllim xoşbəxt taleli adamdır. Çünki çox zaman özü etdiyi yaxşılığın, xeyirxahlığın fərqi nə varmasa da, daha doğrusu, etdiklərini gözə soxmağa, kiməsə minnət qoymağa çalışmasa da, ətrafdakılar bunu görür, qiymətləndirir. Və Səməndər müəllim o xoşbəxtlərdəndir ki, nəinki qırx yaşına çatanda, hələ ondan çox-çox əvvəldən xeyirxah əməlləri ilə tanınıb.

¹ Bu yazı Əməkdar Mədəniyyət İşçisi Musa Nəbioğlunun Səməndər Məmmədova həsr etdiyi “*Alışmaqdı Səməndərin peşəsi*” kitabından götürülüb (Bakı, 2009).

ÖMÜR KİTABINDAN SƏHİFƏLƏR

*“Səməndər özü ilə mübarizədə hələ
uduzmayan kişilərdəndi”.*

A.Əmrahoğlu

Səməndər Eyvaz oğlu Məmmədov 1954-cü il fevralın 8-də Borçalıda – Bolnisi rayonunun Faxralı kəndində anadan olub. 1971-ci ildə Faxralı orta məktəbini bitirib, 1973-cü ildə isə Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki BDU-nun) filologiya fakültəsinə daxil olub.

1978-ci ildə universiteti bitirən Səməndər Eyvaz oğlu təyinatla Lerik rayonunun Vistən kəndində pedaqoji fəaliyyətə başlayıb. Dörd il burada çalışdıqdan sonra 1982-ci ildə Bakıya gələrək Azərbaycan DİN-nin tərbiyə müəssisəsindəki orta məktəbdə pedaqoji fəaliyyətini davam etdirib. Pedaqoji ustalığını, yüksək peşəkarlığını və təşkilatçılıq qabiliyyətini görən rəhbərlik 1987-ci ildə ona böyük etimad göstərərək həmin məktəbin direktoru vəzifəsinə irəli çəkib. O, tərbiyə müəssisəsindəki hər bir yeniyetməyə böyük qayğıyla yanaşıb, müəyyən səbəblərdən, bəzən sırf təsadüf üzündən buraya düşənlərin yenidəntərbiyəsi, onların sonrakı həyatlarının normal, sağlam olması istiqamətində məqsədyönlü işlər həyata keçirib. Özü də işini təkcə müəssisə daxilindəki fəaliyyəti ilə məhdudlaşdırmayıb, bu mövzuya həsr olunmuş maraqlı publisistik məqalələri ilə respublika mətbuatında müntəzəm çıxış edərək ictimaiyyəti də hər hansı bir səbəbdən cinayət törədərək DİN-nin tərbiyə müəssisəsinə düşmüş yeniyetmənin taleyinə biganə qalmamağa çağıraraq, haqlı olaraq bu qənaətə gəlib ki, həmin yeniyetmələrin cinayət törətməsində cəmiyyətin üzərinə daha böyük məsuliyyət düşür. Vaxtında profilaktik tədbirlər görülsə, bu cinayətlərin qarşısını almaq olar.

Müxtəlif mətbuat orqanlarında dərc olunmuş “Bir gəncin taleyi alt-üst olursa...”, “Hər səhv cinayətdirmi?”, “Çalış ki, əvvəlcə yanıl-mayasan ...”, “Səadət qapını açmasa bu gün...”, “Vətən sənə oğul dedi” və başqa məqalələri bu gün də öz aktuallığı ilə seçilir.

Burada çalışdığı 15 il müddətində özünü bacarıqlı maarif təşkilatçısı və yüksək pedaqoji ustalığa malik bir müəllim kimi tanıdan Səməndər Məmmədov bir sıra mükafatlara layiq görülmüş, Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin Fəxri Fərmanı ilə təltif olunmuşdur.

2002-ci ilin yanvar ayında isə S.Məmmədova daha böyük etimad göstərilərək paytaxtımızın ən böyük məktəblərindən birinə – Sabunçu rayonundakı 271 sayılı orta məktəbə direktor vəzifəsinə təyin olunmuşdur. O, burada işə başladığı ilk gündən ciddi nizam-intizam yaradaraq böyük uğurların başlanğıcını qoymuşdur. Təhsildə intizamı əsas şərt hesab edən

Səməndər Məmmədov intizam, tərbiyə və təlim üçlüyünü gənc nəslin sağlam ruhda böyüməsində əsas amil sayır və intizam olmayan yerdə tərbiyədən, tərbiyə olmayan yerdə isə keyfiyyətli təlimdən danışmağa dəyməz, – deyir. Bu yanaşmanın nəticəsidir ki, son illərdə bir qayda olaraq 271 sayılı məktəbin şagirdləri respublika fənn olimpiadalarında mükafata layiq yerlər tuturlar. Ali məktəblərə qəbul imtahanında isə 600-dən çox bal yığan abituriyentlərin göstəricisinə görə 271 saylı məktəb rayonda birinci olur.

Pedaqoji fəaliyyətlə yanaşı, bədii yaradıcılıqla da məşğul olan Səməndər Məmmədov bu gün həm də istedadlı publisist, folklor araşdırıcısı, şair, tərbiyə mövzusunda bir çox aktual yazıların müəllifi kimi də tanınır. Məhz Səməndər müəllimin böyük zəhməti hesabına Borçalıda yaşayıb-yaratmış neçə-neçə el şairinin yaradıcılığı üzə çıxarılaraq tədqiq olunmuş, toplu və ya ayrıca kitab şəklində nəşr etdirilmişdir. İlk şeiri hələ orta məktəbdə oxuyarkən Gürcüstanda nəşr olunan “Qələbə bayrağı” və “Gürcüstan” qəzetlərində işıq üzü görən S.Məmmədov bu gün ona yaxın kitabın müəllifidir. Onun şeirləri və publisistik yazıları müntəzəm olaraq respublikamızın ayrı-ayrı mətbuat orqanlarında (“Azərbaycan gəncləri”, “Sərbəst düşüncə”, “Ulu körpü”, “Borçalı”, “Millət”, “Hər gün”, “Şəhriyar”, “Mərhəmət” və s. qəzetlərdə, “Xəzər xəbər”, “Cəmiyyət və cəza” jurnallarında) dərc olunur. “Bir duran ayrıldı öz qatarından” (Fikrət Məmmədovla birlikdə), “Faxralı”, “Faxralı tək ağır elim var mənim”, “Payız çiçəyi”, “Coşqun çay kimi”, “Ümid qapısı”, “Bir gəncin taleyi alt-üst olursa”, “Nur çiləyənlər” və digər kitabları oxucuların böyük rəğbətini qazanmışdır.

Görkəmli ictimai-siyasi xadim, iki çağırış Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin üzvü, filologiya elmləri doktoru, professor Şamil Qurbanovun həyat və fəaliyyətindən bəhs edən “Ləkəsiz bir vicdan, böyük bir ürək” adlı kitabı isə (Musa Nəbioğlu ilə birlikdə) xüsusilə qeyd olunmalıdır. Respublika mətbuatında bu kitabla bağlı onlarla resenziya dərc olunmuşdur.

Səməndər Məmmədovun hələlik sonuncu olan “Pedaqoji düşüncələr” (Şahpəri Hüseynqızı ilə birlikdə) kitabı isə 2007-ci ildə işıq üzü görmüşdür. Müxtəlif illərdə pedaqoji mövzuda yazılmış məqalələrin yer aldığı bu kitab onun səmərəli müəllimlik fəaliyyətinin məntiqi nəticəsidir.

Respublikamızda bacarıqlı maarif təşkilatçısı kimi böyük hörmət və nüfuz sahibi olan Səməndər Məmmədovun rəhbərlik etdiyi təhsil ocağının uğurlarından və bu uğurların əldə olunmasında onun fədakar əməyindən bəhs edən yazılara respublika mətbuatında tez-tez rast gəlmək olar. “Təhsil problemləri”, “Ulu körpü”, “7 Gün+”, və digər qəzet və

jurnallarda dərc olunmuş “Gələcəyimizin özülü bu gün qurulur”, “Bir məktəbin uğurları”, “Yüksək təhsil uğrunda”, “Nəticələr ürəkaçandır”, “Yaxşılardan yaxşısı”, “Yurdumuzun Səməndəri”, “50 yaş ömürdə yarı deməkdir”, “Unudulmaz təqvim” və s. kimi oçerk və məqalələr məhz Səməndər müəllimin şəxsiyyətinə, yaradıcılığına, yorulmaz pedaqoji fəaliyyətinə verilən böyük qiymət kimi maraqla qarşılanmışdır.

Səməndər Məmmədov Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü, “Abdulla Şaiq”, “Qızıl qələm”, “Vətən” fəxri media və “Araz” ali ədəbi mükafatları laureatıdır. Anadan olmasının 50 illik yubileyi münasibəti ilə Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin təbrik məktubunda deyilir:

“Siz ötən əsrin 80-ci illərində ədəbiyyata gəlmiş və dəst-xətti, yazı üslubu, deyim tərzilə seçilən yazarlarımızdınız. Çoxsaylı qəzet və jurnallarda dərc edilən silsilə şeirləriniz, elmi məqalələriniz, bədii-publisistik yazılarınız oxucuların diqqətindən yayınmamışdır”.

Səməndər Məmmədov Azərbaycan Yazıçıları XI, Azərbaycan müəllimlərinin XII qurultayının nümayəndəsi olmuşdur.

Səməndər pedaqoji fəaliyyətinə görə bir çox mükafatlarla təltif olunmuş, “İlin ən yaxşı məktəb direktoru” adına layiq görülmüşdür.

ARZULARIN QANADINDA

Uşaqlıqda hərənin bir arzusu olur. Özü də yaş artıb, həyata baxış dəyişdikcə arzular da dəyişir. Və bəzən orta məktəbi bitirib elə peşənin dalınca gedirsən ki, əvvəllər heç ağlına da gəlməyib. Səməndər müəllimin də özünəməxsus uşaqlıq arzuları olub. İstəyib ki, İncəsənət İnstitutuna daxil olsun. Bu da səbəbsiz deyildi. Hələ aşağı siniflərdə oxuyarkən o, ədəbiyyat müəllimi, şair Əli Səngərlinin gözəl şeir söyləmək qabiliyyətinə vurulmuşdu və özü də yaxşı şeir deməsi ilə məktəbdə seçilirdi. Və istəyirdi ki, məhz bu sahədə təhsil alıb peşəkar bədii qiraət ustası olsun.

Amma orta məktəbi bitirdikdən sonra tale onu o vaxtlar Azərbaycanın ali məktəblərinin flaqmanı olan Dövlət Universitetinin (indiki BDU) filologiya fakültəsinə gətirib çıxardı. Və həmişə özünün ünsiyyət-cilliyi, kollektivə tez qaynayıb-qarışması ilə seçilən Səməndər elə ilk günlərdən tələbə yoldaşlarının diqqətini cəlb elədi.

Aradan onilliklər keçməsinə baxmayaraq, bu gün də şirin bir xatirə kimi ürəklərdə yaşayan tələbəliyin o unudulmaz ilk günlərini professor Məmməd Əli Qıpçaq belə xatırlayır:

“Otuz beş il əvvəl Universitetin Kommunist (indiki İstiqlaliyyət) küçəsindəki auditoriyalarından birindəki ilk dərsimizi xatırladım – içəri-də yeni yetmə oğlanlar, bığlı-saqqallı kişilər, gözəl-göyçək qızlar arasında

istər-istəməz sıxılır, çəkinirdim, ancaq özünü, demək olar ki, hamıdan sərbəst aparan, deyib-gülən sağlam görkəmli, yapışıqlı oğlan hamımızın diqqətini çəkirdi. Qəribə gülüşü, şeirə, ədəbiyyata möhkəm bağlılığı (sonradan bildik ki, həm də bələdliyi) hiss olunurdu. İlk vaxtlardan bu pəhləvan cüssəli gəncin ünsiyyətsevərliyi, dostlarla oturub-durmağa, yeyib-içməyə meyilli olması bu illər ərzində qətiyyən dəyişmədi”.

Həmin illəri onun digər tələbə yoldaşı, yazıçı Əlabbas isə belə xatırlayır:

“O şaqraq gülüşün sahibi tezliklə bizim ad günlərinin və təmtəraqlı məclislərin yeganə və əvəzedilməz aparıcısına çevrildi. Bir-birindən gözəl və yaddaqalan tədbirlər əsl rəngini onun iştirakı ilə tapdı. Səməndər əl qatmayan işlərin, sözün gerçəyi, duzu bir çimdik az olardı. O üzdən gözümüz həmişə onu axtarar, ona güvənər, ona ümid olardıq. Səməndər olan yerdə bir arxayınçılıq, xatircəmlilik hökm sürərdi. Bilərdik ki, nəyi desən, yarıdacaq”.

Beləcə, universitetə qədəm qoyduğu ilk gündən tək-cə tələbələrin yox, həm də müəllimlərin sevimlisinə çevrildi.

BÖYÜK YOLUN BAŞLANGICI

Nəhayət zaman öz hökmünü verdi və nə qədər şirin olsa da, heç nə ilə əvəz olunmayacaq dərəcədə əziz xatirələrlə dolu tələbəlik illəri arxada qaldı. 1978-ci ildə Səməndər müəllim universitetin filologiya fakültəsini bitirdi.

O vaxtlar ali məktəbləri bitirənlər gənc mütəxəssis kimi işlə təmin olunurdular. Təyinat zamanı ən çox problem isə pedaqoji ixtisaslara yiyələnənlərlə bağlı yaşanırdı. Belə ki, məzunların çoxu ya institutda qalmaq, ya da şəhər və ya nisbətən şəhərə yaxın yerlərdəki orta məktəblərdə çalışmaq istəyirdilər. Təyinatdan yayınmaq üçün müxtəlif bəhanələrə əl atanlar da olurdu. Səməndər müəllim isə heç bir bəhanəsiz-filansız istəsəydi təyinat yerinə getməz, lap elə universitetin özündə qalıb elmi fəaliyyətlə məşğul ola bilərdi. Əvvəla ona görə ki, tələbəlik dövründə əla oxuması ilə universitetin professor-müəllim heyətinin hörmətini qazanmışdı. İkincisi də ona görə ki, universitetdə böyük nüfuz və söz yiyəsi olan professor Şamil Qurbanov və Əməkdar jurnalist, tarix elmləri namizədi Məmməd Məmmədov hər zaman olduğu kimi, onun bu istəyinin reallaşmasında da köməklərini əsirgəməzdilər.

Arif Əmrahoğlu çox haqlı olaraq yazır: “Elm sahəsində qalmağa hər cür imkanı vardı, qalsaydı, bəlkə də indi elmlər doktoru, professor idi. Qalmaq istəmədi. Bəlkə də ona görə ki, Səməndərin yarımçıqlıqdan heç vaxt xoşu gəlməyib, həmişə diliuzun, üzüağ, alnıaçıq yaşayıb, “və

başqaları” sırasında gün keçirmək onun yaxşı mənada liderlik, birincilik hikkəsinə uyğun gəlməyib”.

Bəli, Səməndər çoxları kimi asan yolla getmədi. Azərbaycanın ən ucqar bölgələrinə gedib pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olmağı hər şeydən üstün tutdu. Çünki “poeziyaya bağlı adam təbiət vurğunu olur, dağadərəyə, meşəyə, bulağa laqeyd qala bilmir və yəqin elə bunun nəticəsidir ki, bu yaraşığı gənc universiteti bitirib təyinatla cənub bölgəsinin füsunkar guşələrindən birinə – Lerik rayonuna işləməyə getdi” (M.Qıpçaq).

Səməndərin təbiətindəki qaynarlıq, coşqu, qurub-yaratmaq eşqi, tez qaynayıb-qarıxa bilməsi burada da özünü göstərdi və qısa müddətdə o, təkcə işlədiyi Vistən kəndində yox, bütövlükdə Lerik rayonunda tanındı, savadlı gənc müəllim kimi nümunə göstərildi. Rayon qəzetində tez-tez publisistik məqalələri və şeirləri ilə çıxış etməsi isə onun bu hörmətini daha artırırdı. Qısa müddətdə burada da çoxlu dostlar qazandı. Bu rayonda işlədiyi dörd ildə qazandığı hörmət, burada qurduğu ünsiyyət, səmimi münasibət Bakıya qayıtdıqdan sonra da davam etdi.

Lerik rayon Ağsaqqallar Şurasının sədri, respublikanın Əməkdar jurnalisti, “Qızıl qələm” mükafatı laureatı Həmzə Vəliməmmədovun dedikləri də bunun bariz təcəssümüdür:

“Dörd il kənd məktəbində çalışan Səməndər Məmmədov özünə çoxlu dost tapdı. Onlar bu gün də Səməndərlə əlaqə saxlayır, onun uğurlarına sevinirlər. Etibarlı dost kimi Səməndər ünsiyyətdə olduğu insanları arayıb axtarır”.

ÖMÜR-GÜN YOLDAŞI – QƏLƏM YOLDAŞI

Heç kəsin qəlbi aşıqların qəlbi qədər təmiz, heç kəsin ürəyi sevməyi bacarmayanların ürəyi qədər kəsif ola bilməz.

Ə.Cami

Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, Səməndər müəllimin təyinatdan yayınmaq imkanları var idi. Ən azından ailə qurması barədə rəsmi orqanlara arayış təqdim edib azad təyinat ala bilərdi. Amma o, buna da getmədi. Əksinə, universiteti ondan bir il sonra bitirən ömür-gün sevdası Şahpəri xanımın təyinatını da Lerikə yazdırdı. Və bu gənc ailə C.Ruminin bir müdrik nəsihətinin işığına sığınaraq daha böyük xoşbəxt gələcək naminə birgə fəaliyyətə başladı: “Nə qədər ki, sağlam və qüvvətliyənlə işlə. İşindən qalma və əgər sənə xoşbəxt tale yazılıbsa, o səni tapacaq”.

Onların hər ikisi L.Tolstoyun “Yaşamaq lazımdır, sevmək lazımdır və inanmaq lazımdır”, M.Ordubadinin “Əbədi qalan şey sevginin özü deyil, onun unudulmaz xatirələridir” kimi qiymətli fikirlərinə həmişə

sayğılı oldular. Gəncliyin bu qızıl dövrünü elə yaşadılar ki, indi o illərin şirin xatirələrindən danışmaqla doymurlar.

Müdriklərdən biri deyib: o yerdə ki, sadəlik, yaxşılıq və həqiqət yoxdur, orda böyüklük də yoxdur. Səməndər müəllimin bir ailə başçısı kimi xoşbəxtliyi ondadır ki, qurduğu ailə hər şeydən əvvəl sadəlik, səmiyyə, xeyirxahlıq və həqiqət kimi vacib təmələ söykənib. Və bir də onda idi ki, Şahpəri xanım yaxşı bilirdi: “Ailə quruluşunun dərs kitabını qadının özü yaratmalıdır” (M.Ordubadi). Və heç kəsin ailə kitabına bənzəməyən, amma böyüklərin öyüd-nəsihətindən güc alan özünəməxsus bu kitabı sətir-sətir yazırdı.

Qərb yazıçılarından biri yazır: “Yazıcının arvadı bir şeyi heç cürə anlamaq istəmir: yazıçı pəncərədən baxanda da işləyir”. Elə bu mənada deyirlər ki, şairin, yazıcının ömür-gün yoldaşı olmaq qadın üçün elə də asan iş deyil. Amma Şahpəri xanım belə düşünmürdü. Çünki o, Səməndər müəllimin sadəcə ömür-gün yoldaşı yox, şeirlərinin, publisist yazılarının ilk oxucusu, rəy bildirəni, həm də qələm yoldaşdır. Suraxanı rayonundakı 278 sayılı orta məktəbdə ədəbiyyat müəllimi işləyən Şahpəri xanımı həmkarları həm də ədəbiyyatşünaslığa, müasir dövrdə təlim-tərbiyə, təhsil məsələlərinə dair aktual məqalələrin, eyni zamanda Səməndər müəllimlə birgə yazdığı “Pedaqoji düşüncələr” kitabının müəllifi kimi də tanıyırlar.

Təsədüfi deyil ki, Səməndər müəllim yaradıcılığından danışanda ilk növbədə Şahpəri xanımın adını minnətdarlıqla çəkir, deyir ki, onun diqqəti, yaradıcılığıma qarşı həssaslığı olmasaydı, bəlkə, mən heç bu qədər yazıb-yaratmazdım.

L.Tolstoy yazırdı: “Mən həyatda ancaq iki əsl bədbəxtlik tanıyıram. Vəcdan əzabı və xəstəlik. Xoşbəxtlik də ancaq bu iki şeyin olmaması deməkdir”.

Bu nöqtəyi-nəzərdən yanaşdıqda deməliyəm ki, Səməndər müəllim istər bir ziyalı, müəllim, şair və istərsə də ailə başçısı kimi elə bir hərəkətə yol verməyib ki, nə zamansa vəcdan əzabı çəksin. Sağlamlığa gələndə isə, şükürlər olsun, Ulu Tanrının bəxş etdiyi ömrü hələ ki, ağrısız-acısız yaşayır. Deməli, xoşbəxtdir. Xoşbəxt bir ailənin başçısıdır. Bu ailə üçün yeganə və əsl xoşbəxtlik həm də başqalarına yaxşılıq eləmək və bu yaxşılıqdan duyulan həzzdir.

ÜRƏYİMİN PARASIDIR...

*İnsanın başqaları üçün görə biləcəyi ən yaxşı iş
öz ailəsində ləyaqətli uşaqlar tərbiyə etməkdir.*

Ç.Aytmatov

O.Balzak “Qorio ata” romanında yazır: “Atalar həmişə öz atalıq səadətlərindən feyz almalıdırlar. Atanın vəzifəsi həmişə verməkdir, almaq deyil.

Atalar ayaqlar altında tapdalanarsa, vətən məhv olar. Mən Allahı ata olduqdan sonra tanıdım. Bütün varlıq ondan əmələ gəlmişdir, o hər yerdədir, hər an o mövcuddur”.

Səməndər müəllim də atalıq səadətindən feyz alan, daha doğrusu, feyz almağa daha çox mənəvi haqqı olan atadır. Tural və Ramil kimi, atalarının, təmsil etdikləri el-obanın adına layiq, cəmiyyətdə layiqli mövqe tutmuş iki oğul atasıdır.

İlk övlad sevincini Azərbaycanın dilbər guşəsi olan Lerik rayonunda dadıb və bu sevinci o vaxtlar təyinatla gedib Səməndər müəllimlə bir məktəbdə çalışan və bu günədək də dostluqları davam edən Firudin Məmmədovla (əslən Borçalıdandır, Texniki Universitetin dosentidir) bölüşüb. Və Səməndər müəllim deyir ki, hələ Tural dünyaya gəlməmişdən onun adını qoyub, anadan olanda isə şərəfinə şeir yazıb:

*Çəsmə kimi saf, arıdır,
Ləlvərin bəyaz qarıdır.
Anasının ilk barıdır,
Tural balam, Tural balam!*

*Gözlərimin qarasıdır,
Ürəyimin parasıdır,
Həyatımın çırasıdır
Tural balam, Tural balam!*

*El-obana çalış yar ol,
Gözütöx ol, nəfsi dar ol.
Ömrün boyu bəxtiyar ol,
Tural balam, Tural balam!*

Hələ körpəlikdən onları düzlüyə, təmizliyə, halallığa öyrədib, çalışıb ki, onlar xalqımızın mənəvi dəyərlərini hər şeydən üstün tutsunlar. Elə

buna görə də A.Dümanın sözlərini dönə-dönə xatırladı: “Pula, layiq olduğundan artıq qiymət vermə, o, yaxşı nökr və pis ağadır”.

Övladlarını bilikli, savadlı görmək istəyib və öyüd-nəsihətində “Qabusnamə”dən misal gətirib:

“Bilikdən daha zəngin xəzinə, pis xasiyyətdən daha rəzil düşmən ola bilməz, bilikdən daha böyük izzət, həyatdan daha qəşəng zinət ola bilməz”.

Bu gün Səməndər müəllim Tural və Ramil kimi iki ləyaqətli oğulun atası, iki ismətli el qızının – Bahar və Ramilə xanımın hörmətli qayınatasıdır. Övladlarının hər ikisinə çox yüksək səviyyədə – hər gün rastlaşdığımız hay-küydən uzaq, əsl bir ziyalı məclisi kimi yaddaqalan toy elədi. Və hər iki toyda xalqımızın çox ləyaqətli ziyalılarından, Türk dünyasının şəxsiz və şəriksiz ən böyük söz adamı, Xalq şairi Zəlimxan Yaqubun iştirak edib gənclərə öz xeyir-duasını verməsi isə bu məclisdə iştirak edən hər kəsin yaddaşında ən şirin xatirə kimi yaşayacaqdır.

Zəlimxan Yaqubun 2008-ci ilin avqustunda Ramilin toyunda verdiyi xeyir-duanı tarixin unudulmaz bir anının salnaməsi tək oxucuların ixtiyarına verirəm:

“Ortaboylu, tökməbədənli, böyük ürəkli, elli-obalı mənim gözəl qardaşım. Təhsilimizin, maarifimizin, şeirimizin, sazımızın, sözümüzün səməndəri, pərvanəsi qardaşım. Bugünkü tarixi gün münasibəti ilə, bu günkü gözəl gün münasibəti ilə səni bağrıma basıb öpürəm. Sənin oğlun olmaq da gözəldir, sənin gəlinin olmaq da gözəldir, sənin dostun olmaq da gözəldir, sənin məclisində iştirak etmək də gözəldir. Çünki sən mənim elimin çox mərifətli oğlusan, çox böyük ürək sahibi olan gözəl bir insan-san. Saçından dırnağına qədər şeirsən, şeiriyyətsən, sazsan, qara zurnasan, Faxralısan, Borçalısan, Azərbaycan təbiətişən, türk dünyasısan. Sənin haqqında hər şey demək olar.

Ay gəlin, başına dönüm, birinci sənə müraciət edirəm. Sən mənim qardaşıma elə qulaq as ki, o həmişə belə nizam olsun.

Mənim əzizi balalarım, siz müəllim ailəsində tərbiyə alıbsınız və bugünkü gəlin müəllim ailəsinə gəlir. Mən müəllim ailəsində doğulduğum üçün bilirəm ki, məktəb Məkkədir, müəllim peyğəmbərdir, qələm Allahın danışan dilidir, kitab Qurandır, mütaliə Allah işığıdır. Müəllim elmlə doludur. Allah hərəyə bir qismət verib. Ən böyük qisməti, ən böyük hüququ müəllimə verib. Nədir o? İnsanların elminə, əxlaqına, tərbiyəsinə qiymət verməyi Allah müəllimə həvalə edib. Yer kürəsində bundan böyük qiymət yoxdur ki, Allah onu müəllimə bəxş edib. Ey müəllim, insana qiyməti sən verəcəksən, “beş”i də, “dörd”ü də, “üç”ü də sən verəcəksən. Bax, bu mənada müəllim ailəsinin gəlini olmaq həddindən

çox həssaslıq, zəriflik, kövrəklik, incəlik, eyhamdan sözü başa düşmək, arif olmaq, qaynatanın, qaynananın nazı ilə oynamaq deməkdir. Çünki müəllim kimdir? Müəllim həyalı, ismətli, abırlı, əl qabarı ilə, alın təri ilə, gözünün nurunu kitablarda kor eləyə-eləyə, elm oxuya-oxuya, elm öyrənə-öyrənə, elm öyrədə-öyrədə milləti tərbiyə eləyən ilahi bir varlıqdır. Onun ailəsi sazın telləri kimi nizam olmalıdır. Orada bircə tel kökdən düşdüsə, hava çalınmayacaq. O sazın 9 telinin 9-u da nizam olmalıdır ki, istədiyin vaxt istənilən havanı çala biləsən.

Mənim oğul balam, mənim gəlin balam, sevin, sevilin, yaşayın, can deyin, can eşidin, Faxralıya tez-tez gedin, Borçalıya tez-tez gedin. O dağın, daşın, qayanın, mamırın, cığırın, çəhlimin, enişin, yoxuşun, aranın, yaylağın, gülün, gülüstanın ətrini ciyərinizə çəkin. Onda həmişə tərəvətli olarsınız. Torpaq kimi bərəkətli olun, çəmən kimi yaşıl olun, qar kimi ağ olun, dağlar kimi uca olun, göylər kimi geniş olun. Mənim Səməndərim həmişə belə kökdə olsun. Mənim Səməndərim qoy məclislərin yaraşığı olsun, könlümüzə layla çalsın, ruhumuza layla çalsın.

Mən arzu edirəm elə yaşayın, elə yaradın, elə oğullar yetirin ki, gələcəkdə Səməndərim bir olmasın, minbir olsun. Xalqımızı, millətimizi, dövlətimizi, dövlətçiliyimizi, adətimizi, ənənəmizi, keçmişimizi, gələcəyimizi xoşbəxt eləsin. Eşq olsun balalarımıza. Eşq olsun Azərbaycanın böyük oğlunun böyük, möhtəşəm toyuna!”

DÖVLƏTDƏ DƏVƏ – ÖVLADDA NƏVƏ

*Elə atalar olur ki, onlar öz övladını sevmir,
lakin nəvəsini məftuniyyətlə sevməyən baba olmur.*

V.Hüqo

Ötən ilin bir yanvar axşamı idi. Telefon zəng çaldı. Səməndər müəllim idi. Son vaxtlar gündüzlər görüşsək belə, hər axşam mütləq zəngləşdiyimizdən, düşündüm ki, yenə sıradan bir zəngdir. Bir az olub-keçəndən danışacağıq, və Səməndər müəllim həmişəki kimi işdən sonrakı yorğunluğu aradan qaldırmaq üçün bir az da zarafat edəcək. Adətən şən danışığına adət etsəm də, elə ilk kəlməsindənəcə bu gün daha xoşbəxt olduğunu, nəsə sözlü adama bənzədiyini sezdim. İnsafən, özü də mənə çox intizarda saxlamadı. İlk nəvəsinin dünyaya gəlməsi münasibəti ilə yaşadığı sevinci mənimlə bölüşdü. Təbii ki, bu, bizim ailənin də hədsiz sevincinə səbəb oldu, necə deyərlər, sevinc sevincə qarışdı. Ona gözyaşındılığı verib təbrik etdik. Və sonra mən də bu xoş xəbəri digər dostlara çatdırdım.

Ertəsi gün dostlarla bir yerə yığışıb Səməndər müəllimi – artıq baba Səməndəri süfrə arxasında bir daha təbrik etdik. Səməndər müəllim fəxrəhlə deyirdi ki, axşam zəng zəngə qarışmışdı, telefonumuz susmaq bilmirdi.

İlk nəvəsinin qız olması isə Səməndər müəllimi daha çox sevindirirdi. Deyirdi ki, nə özümün, nə də oğlanlarımın bacısı olmayıb. İndi Allah bu qız balanı bizə pay göndərib.

O gündən hər axşamkı telefon danışığımızda mütləq bu körpə fidana – Günay balaya ayrıca yer ayırırıq. Və mən tezliklə – Günay bala necədir? – sualıma hər dəfə böyük şövqlə, dünyada ən böyük varından, sərvətindən bəhs edirmiş kimi, bir dünya sevinclə cavab alıram.

Səməndər müəllimin həmkarı Yasin müəllim onu gənc baba deyə çağırır. Elə bu günlərdə anadan olmasının 55 illiyi ilə yanaşı, dostları, yaxınları onu həm də bir yaşlı baba kimi təbrik edəcəklər. Allahdan arzumuz budur ki, Səməndər müəllim 55 il də baba ömrü yaşasın, ən böyük zövqü nəvə-nəticə şıltaqlığından alsın, hər açılan sabahı onların xoş soracağı ilə üzünə gülsün.

“HƏR SƏHV CİNAYƏTDİRMİ?!”

Bəzən deyirlər ki, kənd yerində müəllim işləmək şəhərdə işləməkdən asandır. Bunu deyənlər kənd uşaqları ilə işləməyin daha asan olduğunu əsas gətirirlər. Bəlkə də belədir. Amma bununla belə kənddə işləmək, özü də doğulub boya-başa çatdığın kənddə yox, sənə yad olan başqa bir kənddə işləmək universitet partası arxasından yenicə ayrılan, hələ həyatın bərkinə-boşuna düşməyən gənc üçün o qədər də asan deyil. Şəhər məktəbində müəllim yalnız məktəbdə şagirdlər və pedaqoji kollektivin üzvləri ilə gündəlik təmasda olur, məktəbdən kənarda isə çoxları heç onun kimliyini bilmirsə, kənddə mənzərə fərqlidir. Burada böyükdən-kiciyə hamı müəllimi tanıyır, onun davranışına, yerişinə-duruşuna belə, qiymət verir. Və gənc müəllim sanki ikinci universitet həyatını yaşayır, bu dəfə ona qiyməti professorlar yox, sadə el adamları verirlər. Özü də, bu qymətdə şişirtmə, yalan olmur.

Xoşbəxtlikdən, Səməndər müəllim Lerikdə işlədiyi dörd ilə uzaqlığı və zəngin təcrübə ilə başa vurub Bakıya qayıtdı. Və bu dörd il onu müəllimlik kimi şərəfli peşəyə elə bağlamışdı ki, başqa sahəyə keçməyi, yaxud elmi müəssisələrdə çalışmağı artıq heç ağına da gətirmədi. Özü də bu dəfə işin daha çətinindən yapışdı: pedaqoji fəaliyyətni Daxili İşlər nazirliyi nəzdindəki çətin təbiyə olunanlar üçün tərbiyə müəssisəsində

(hazırda Ədliyyə Nazirliyi Penitensiar Xidmətinin tabeliyindəki məktəb) davam etdirdi. Əvvəlcə müəllim, sonra isə 15 il direktor kimi.

Bu cür tərbiyə müəssisəsində çalışmaq müəllimdən ikiqat bacarıq, uşaqlara fərdi yanaşma, yeri gələndə onları böyük qardaş, ata kimi dinləmə qabiliyyəti tələb edir. Axı, buradakı uşaqlar hüquqi baxımdan cinayətkardır. Ailənin, məktəbin nəzarətsizliyi, bəzən də – “bala, Qədir dayın sənə torbanı çoxdan tikib”, – deyən vicdansız hakimlərin ucbatından müxtəlif müddətlərə azadlıqdan məhrum olunublar. Üstəlik də, hərəsi bir rayondandır, müxtəlif dünyagörüşlü ailədən çıxıblar. Onların hamısını həssaslıqla dinləmək, problemlərinə fərdi qaydada yanaşmaq, bu yeniyetmələrin sonrakı talelərini məhbəs divarlarından kənarda yaşamaları üçün profilaktik tədbirlər görmək əsl pedaqoji ustalığ tələb edir.

Səməndər müəllim buradakı hər yeniyetməyə tək-cə müəllim yox, həm də bir şair həssaslığı ilə yanaşdı. “Hər səhv cinayətdirmi”, “Səadət qapını açmasa bu gün, kəsmə ümidini ondan büsbütün”, “Saz və uşaqların mənəvi dünyası”, “Çalış ki, əvvəlcə yanılmayasan” və s. maraqlı publisistik məqalələrlə respublika mətbuatında çıxış etdi, təlim-tərbiyə və yenidəntərbiyə məsələlərinə həsr olunmuş “Ümid qapısı” və “Bir gəncin taleyi alt-üst olursa” adlı kitabları pedaqoji ictimaiyyətin böyük marağına səbəb oldu.

“Axı, bu uşaqların həyatdan zövq alan, şən-lənən, deyən-gülən vaxtlarıdır. O normal mühiti isə ətraf – mən, sən və biz yaratmalıyıq. Səhv etmiş uşaqları əyri yoldan çəkəndirməliyik. Ətrafda olan adamlar bu yeniyetmələrə öz övladı və vətənin gələcəyi kimi baxarlarsa, törədilən səhvlər kütləvi hal almaz. Gəlin hamılıqla bizim cinayət adlandırdığımız halların qarşısını alaq və bir anlığa yaxşı-yaxşı fikirləşək: Hər səhv cinayətdirmi?!” – deyərək hamını bu vacib məsələyə biganə qalmaqda çağırdı.

Bu uşaqların müxtəlif səbəblərdən cinayət törədərək cəzaçəkmə müəssisəsinə düşmələrinin səbəbini cəmiyyətin, onların təhsil aldığı məktəbin və valieynlərin biganəliyində görən Səməndər müəllim düşünürdü ki, bunun qarşısının alınmasında orta məktəblər mühüm rol oynaya bilər. Elə bu səbəbdən də 2002-ci ilin yanvarında Bakının Sabunçu rayonundakı 271 sayılı məktəbə direktor təyin olunanda ilk növbədə diqqəti tərbiyəyə, nizam-intizamın möhkəmləndirilməsinə yönəltdi.

HAMIYA MÜƏLLİM DEMƏK OLARMI?

*Ziyalı o deyil ki, savadlıdır, o adamdır ki, keçmişlə
gələcək arasında özünün yerini müəyyənləşdirə bilsin.*

R.Fiş

Görkəmli rus pedoqoqu K.D.Uşiniski demişdir: “Tərbiyəçi pedaqoqikanın nəzəriyyəsini nə qədər yaxşı öyrənmiş olsa da, pedaqoji mərifəti olmayınca, heç vaxt yaxşı təcrübəçi-tərbiyəçi olmayacaqdır.”

Uzunillik təcrübəsinə əsaslanan Səməndər Məmmədov deyir ki, müəllim hər şeydən əvvəl ziyalıdır, yolgöstərəndir, tərbiyəçidir, öyərədəndir. Müəllim savadlı olmalı, keçmişi bilməli, gələcək üçün düzgün yol göstərməyi bacarmalıdır. Doğrudur, hamı müəllimlik edə bilər, yəni sinifə girib dərs deyər. Amma elə şəxsi keyfiyyətləri olan ki, ömrünün sonuna kimi onu heç kim ziyalı kimi qəbul etməz. Sözün əsl mənasında müəllimliyin şərti başqadır. Gərək şagirdlərin qəlbinə yol tapmağı, onlara fərdi yanaşmağı, hərənin öz dili ilə danışmağı bacarasan. A.S.Makarenkonun aşağıdakı sözləri hamıya məlumdur: “Mən yalnız o zaman həqiqi usta oldum ki, “bura gəl” sözünü 15-20 çalarda ifadə edə bildim, sifətimi, səsimi 20 formada ifadə etməyi bacardım”.

A.S.Makarenko eyni zamanda bunu da demişdir: “Elə hesab etməyin ki, uşaqlar müxtəlif məzmunlu lətifələri bilmirlər, xeyr, onlar bəlkə bizdən də çox lətifə, rəvayət bilirlər, lakin bizim yanımızda danışmır, danışmağı lazım bilmirlər”.

Səməndər müəllim deyir ki, kənardan çoxlarına asan görünsə də, müəllimlik olduqca çətin peşədir. Müəllim üçün ən vacib keyfiyyət, bəlkə də, savaddan öncə pedaqoji mərifətdir. Pedaqoji mərifəti olmayan, şəxsi nümunəsi ilə şagirdlərin diqqətini cəlb edə bilməyən, şagirdləri həyatda düzgün istiqamətləndirməyən birisi nə qədər savadlı olur-olsun, əsl müəllim ola bilməz.

RƏHBƏR VƏZİFƏDƏ OLMAQ ASANDIRMI?...

İstedadlı və bacarıqlı adamın vəzifəsi kiçik, nüfuzu az, düşməni çox olsa da, o əql və kəlamı sayəsində özünü bürüzə verər, şöhrət tapar. Belə adamlar çıraq kimidirlər, fikir verməmisinizmi ki, çırağı söndürmək istərkən, o, yüksəyə qalxmağa meyl göstərir.

“Kəlilə və Dimnə”

“Hərgah Səməndər həyatını sonralar pedaqoji fəaliyyətə həsr etməsəydi, onun, günümüzün ən böyük şairlərindən biri olacağına zərrəcə şübhəm qalmazdı. O, indi Bakının ən nəhəng tədris ocaqlarından birinə rəhbərlik edir. Bu faktın özü belə, bir daha sübut edir ki, Səməndər hansı sahədə çalışsaydı, oranın birinci adamı olmalıydı. İcra aparatında başçı, orduda sərkərdə, şeirdə bayraqdar...”

Bu sözlər Səməndərin tələbəlik dostu, şəxsiyyətinə və yaradıcılığına böyük hörmət bəslədiyim yazıçı Əlabbasa məxsusdur. Bəli, Səməndər harada olsa, hansı sahədə çalışsa, birinci olmalıdır. Çünki buna layıqdır və “içərisi o qədər genişdir ki, onun Vətənə, dövlətə, millətə, xalqa məhəbbəti o qədər böyükdür ki, sabah onu gətirib nazir də qoysan yenə həmin mədəniyyətlə, qabiliyyətlə, içərisindəki işıqla, genişliklə bu sahəni idarə eləməyə qadir olan ziyalıdır (Zəlimxan Yaqub)”.

“Vəzifə ağır daş kimi şeydir, onu çox əziyyət və məşəqqətdən sonra çiyinə qaldırırlar, lakin çox asanlıqla yerə atırlar” (“Kəlilə Və Dimnə”) . Səməndər müəllim neçə illərdir ki, çiyindəki bu yükü şərəflə daşıyır. Və mən inanmıram ki, bir gün özü bədi deyənə kimi, kimsə zorla onun çiyindən bu vəzifə yükünü yerə atsın. Ona görə ki, əvvəla, Səməndər müəllim vəzifədə təsadüfi adam deyil. Yüksək təşkilatçılığı, təhsilin incəliklərini dərinlən bilməsi, başlıcası isə, kollektivlə dil tapmaq qabiliyyəti ilə seçilir və elə bu keyfiyyətləri də dövlətə, dövlətçiliyə ləyaqətlə xidmət etməkdə ona kömək edir. Belə olmasaydı, Səməndər müəllimin gəlişinə qədər kapitansız bir gəmi kimi dalgaların qoynunda üzən 271 sayılı orta məktəb onun rəhbərliyi altında qısa müddətdə rayonun qabaqcıl təhsil ocaqları sırasına çıxmazdı. İndi bu məktəbin şagirdlərinin sorağı ayrı-ayrı fənnlər üzrə respublika olimpiadalarının final mərhələsindən gəlir, mükafata layiq yerlər tuturlar, məzunları yüksək ballarla ölkənin müxtəlif ali məktəblərinə daxil olurlar.

Bakı şəhəri üzrə keçirilən müsabiqələrdə, sorğularda məktəbin müəllimləri və direktoru dəfələrlə müxtəlif nominasiyalar üzrə qalib olmuşlar.

271 saylı məktəb təkcə Sabunçu rayonunda deyil, həm də Bakıda ən böyük ümumtəhsil məktəblərindən biridir. 2008-ci ildə burada 720 şagird üçün nəzərdə tutulmuş əlavə korpus tikilib istifadəyə verildi ki, bu da məktəbdə təlim-tərbiyənin daha effektiv qurulmasına kömək edir. Və biz inanırıq ki, yaradılan bu gözəl şəraitdən bəhrələnən pedaqoji kollektiv hələ bundan sonra da Səməndər müəllimin rəhbərliyi ilə neçə-neçə uğura imza atacaqdır.

LƏYAQƏTİN VARSA, TAPALLAR SƏNİ

*Lap dünya dağılsa da,
haqq-ədalət həmişə olacaq.
Ç.Aytmatov*

Философлардан бири буйурур: “Щягигят алову, ону апаранларын ялини тез-тез йандырыр”. Səməndər müəllim bu həqiqət alovundan qorxmayan, onu cəsarətlə aparmağı bacaran, haqlının halal haqqının tapdanmasına yol verməyən və bu zaman ən yaxın dostuna da güzəştə getməyən bir insandır. Lap gözünün işığı olsun, haqsızlıq varsa, müdafiə etməz.

Буюцк уапон алимляриндян сайылан Ниши буйурур: “Ясас щадисяляр дейил, ясас сянин она мцнасибятиндир”. Səməndər müəllim hadisələrə subyektiv, şəxsi maraq baxımından yox, həmişə obyektiv yanaşır, obyektiv qiymət verir. Burada böyük türk şairi Mehmet Akifin sözləri yada düşür:

*Zülmü alqışlayamam, zalımı əsla sevməm,
Gələnin keyfi üçün keçmişə qalxıb söyməm.*

Onu da yaxşı bilir ki, zorakılıqla həqiqət bir araya sığmaz. Adam öz ləyaqətini mübahisə ilə sübut edə bilməz. Unudulmaz şairimiz Osman Sarıvəlli necə də gözəl deyib:

*Ləyaqətin varsa, tapallar səni,
Şan-şöhrət dalınca qaçmaq əbəsdir!*

BÜTÖVLÜK

Səməndər bir üzü olan kişilərdəndir.

A.Əmrahoğlu

İstər Səməndər müəllimlə bağlı fikirlərini, ürək sözlərini bu kitaba daxil etdiklərim olsun, istərsə də sadəcə onunla bağlı münasibətlərini öyrəndiyim hər kəs – hamı birmənalı şəkildə vurğuladı ki, o, sözün əsl mənasında bütöv şəxsiyyətdir. Yarımçıq söz danışmaz, yarımçıq iş görməz. Söz verdisə, mütləq əməl edəcək. Vəd verdisə, yerinə yetirəcək.

Xalq şairi Zəlimxan Yaqub Səməndər müəllimi belə xarakterizə edir: “Bir insan kimi ürəyi böyükdür, sinəsi genişdir, içində xılt yoxdu, başdan-başa nurdu, işıqdı, şeiriyyətdi, poeziyadı. O adamlar ki, işığa sevinir, o adamlar ki, başqasının uğurlarına sevinirlər – onlar böyük şəxsiyyətlərdir”.

Onun bu bütövlüyünü, dəyişilməzliyini, görün, onun tələbəlik dostu Arif Əmrahoğlu necə dəqiqliklə ifadə edir:

“Əvvəl Səməndər idi – Səməndər Məmmədov. Daha sonra məktəbli, tələbə, qrup nümayəndəsi oldu, müəllim, məktəb direktoru işlədi (və işləyir), bədii-publisistik yaradıcılıqla məşğul olur, atadı, babadı... Hərda işləməsindən, cəmiyyətdəki statusundan asılı olmayaraq o, həmişə Səməndər olaraq qaldı, yəni dəyişmədi. Əslində dəyişmədi demək bir az düz deyil – bir az kökəldi, bir az ağırlaşdı, şövə kimi qara saçlarına dən düşdü... Amma ürəyi dəyişmədi. Əvvəlki kimi yenə də çılğındı, qohum-canlı, dostcanlıdı”.

Bir türk kişisi kimi, Səməndər müəllim üçün qüruru, mənliyi, ləyaqəti hər şeydən üstündür və yol verməz ki, kimsə heysiyyətinə toxunsun. Bu mövzuda söz düşəndə Ç.Aytmatovun sözlərini xatırladır: “Varını alsalar ölməzsən, dözərsən, amma varlığını tapdalasalar düzəlməyəcək”.

Yəhya Kamal demişkən, insan üçün ölmək ömrün ən böyük faciəsi deyil, əsl faciə odur ki, kişi ölüm gəlməmişdən əvvəl ölür.

“YANMAĞIN DADINI SƏMƏNDƏR BİLƏR”

*Cəmiyyət öz daxili dünyasında yatır,
amma yuxusunu şairlər görür, yozur.*

N.F.Qısakürək

Son illər ömründə əlinə qələm almayan, ümumiyyətlə şeir nə deməkdi, bilməyən birisinin sənə yaxınlaşmaq “öz kitabımdır”, – deyə kitab bağışlamasına bir növ öyrəşmişik. İndi söz azadlığıdır deyib nə gəldi, necə gəldi çap etdirirlər. Təki pulun olsun, get ayda bir kitab çap etdir. Mizan-tərəzi, sözə nəzarət, məsuliyyət yoxdur. Amma cəmişi bir neçə onillik bundan əvvəl şərtlər tamam başqa idi. Və onda qəzetdə bir şeirin çıxması əsl söz adamı üçün indiki bir kitabın nəşrindən daha çox fərəh gətirən məqam idi. O zaman əlinə qələm götürən hər kəs yaxşı bilirdi ki, Tofiq Bayram demiş, “şairlik ən böyük əzab-əziyyət, şairlik ən böyük qəhrəmanlıqdır!”

Burası da hamıya gün kimi aydın idi ki:

*Məhəbbəti, ilhamı
Vəzifəylə almazsan.
Zorla Allah olarsan,
Zorla şair olmazsan!*

(T.Bayram)

Sözə belə bir ciddi münasibətin olduğu vaxtda – hələ orta məktəb şagirdi ikən Bolnisi rayonunda çıxan “Qələbə bayrağı” qəzetində Səməndərin “Gözəl dağı” adlı şeiri nəşr olundu. Həmin günləri xatırlayan Səməndər müəllim deyir ki, qəzetdə şeirim çıxsada, əvvəlcə bunun nə demək olduğu sanki mənə çatmırdı. Şeirimi oxuyanlar kəndin içində atamı da təbrik etmişdilər. Amma sonra gördüm ki, istər məktəbdə, istərsə də kənddə mənə qarşı münasibət dəyişib. Artıq məktəbdə müəllimlər də mənə başqa cür yanaşırdılar. Yadımdadır, olduqca tələbkər olan riyaziyyat müəllimimiz (mən riyaziyyatı zəif bilirdim) Nəbi Gülməmmədovun da mənə qarşı münasibəti o gündən dəyişmişdi. Ədəbiyyat müəllimim, şair Əli Səngərli isə, bəlkə də öz şagirdinin uğuruna hamıdan çox sevinir, məni daha da ilhamlandırırdı.

İlk şeirin ayağı sayılı oldu. Səməndər müəllimin şeirləri mətbuata ayaq açdı. Tələbəlik illərində isə oxucu auditoriyası, çap olunmaq imkanları bir az da genişləndi. Azərbaycan Yazıçılar Birliyinə üzv qəbul olundu, kitabları işıq üzü gördü, Azərbaycan yazıçılarının XI qurultayında nümayəndə nümayəndə kimi iştirak etdi.

Səməndər müəllimi bir şair kimi digərlərindən fərqləndirən bir cəhət var ki, o da az, amma samballı yazmasıdır. O, hesab edir ki, Avstriya yazıçısı Karl Kraus demiş: “Hər dəfə elə yazmaq lazımdır ki, sanki birinci və axıncı dəfə əlinə qələm alıb yazırsan. Yəni o qədər çox söz deməlisən ki, sanki vidalaşırsan və o qədər yaxşı deməlisən ki, elə bil ilk dəfə yazmağa başlamısan”. Və onu da yaxşı bilir ki: “Yazıçının ən böyük bacarığı pozmağı bacarmaqdır. Kim onu bacarırsa, kim özününkünü pozmaq iqtidarındadırsa, o, uzağa gedə biləcək” (Dostoyevski).

Bəli, Səməndər az yazır, amma yazdıqları qəlbinin dərinliklərindən süzülüb gəlir. Ona görə də, hər misrasından səmimiyyət yağır, Vətən, torpaq ətri gəlir, insanları halallığa, düzlüyə, sədaqətə, saf məhəbbətə səsləyir.

Tələbəlik dostu, filologiya elmləri doktoru, professor Məmmədəli Qıpçaq haqlı olaraq yazır:

“Mənə elə gəlir ki, Səməndərin pedaqoji fəaliyyəti də, həyatda özünə çoxlu dost, tanış qazanması da ən əvvəl onun şairliyindən, vətənə, torpağa, xalqa bağlılığından qaynaqlanır, başqa sözlə, əslində həqiqi müəllim şair təbiətli olmalıdır və bu, özü-özlüyündə hiss edilməlidir, kiminsə canfəşanlığı, dəridən-qabıqdan çıxması sayəsində yox”.

Yazıçı Əlabbas isə deyir: “Hərgah Səməndər həyatını sonralar pedaqoji fəaliyyətə həsr etməsəydi, onun, günümüzün ən böyük şairlərindən biri olacağına zərrəcə şübhəm qalmazdı”.

O, HƏM DƏ GÖZƏL NATİQDİR

Эюзял вя айдын данышанлар сецр кими ясрарянэиздир».

Щязрят Яли (с)

Философлардан бири демишдир: «Данышмаг цчцн инсана ики ил лазым олдуьу шалда, данышмаьы юйрянмяк цчцн 60 ил вахт тяляб олунур».

Щязрят Яли (с) буйурур: «Эюзял вя айдын данышанлар сецр кими ясрарянэиздир». Səməndər müəllim həm də bu sehrə – gözəl nitq qabiliyyətinə, güclü yaddaşa malikdir. Onunla cəmiyi bir neçə dəqiqəlik müsahib olmaq kifayətdir ki, səlis nitqi, rəvan, axıcı dili və şirin Borçalı ləhcəsi ilə səni ovsunlasın. Və bu bir neçə dəqiqədə sənə elə müsbət enerji aşılarsın ki, günlərlə təsirindən çıxıb bilməyəsən.

Bunun sirri bir tərəfdən anadangəlmə fitri istedadı ilə izah olunmalıdır, digər səbəbi dərin mütaliəsi və elə buna görə də dediklərinə əvvəlcə özünün arxayın olması və müsahibni inandıra bilmək qabiliyyətidir.

Bir də içində paxıllığın, kin-küdurətin olmaması və daxili səmimiyyətinin sözlərinə hopmasıdır.

Философлардан бири буйурмушдуг: «Сян даныш, сянин неъя адам олдуьуну дейим». Bu mənada, Səməndər müəllimi tez tanıyır və özün üçün yeni bir aləm kəşf edirsən. Səməndər müəllim sinədəftərdir. Saatlarla şeir deməkdən yorulmur.

Onu heç vaxt səsinin tonunu qaldıran, özündən çıxaraq hay-küylə danışan görməmişəm. Ən qanqaraldıcı məqamda belə fikrini səbirlə, dözümlə izah edir, qarşısındakını özünün haqlı olduğuna inandıra bilir. Dəfələrlə şahidi olmuşam, məktəbdə nizam-intizamı pozan, hər hansı qəbahəti olan uşaqla da elə nəzakətlə davranıb, müdriklərdən sitat gətirərək elə tərbiyəvi söhbət eləyib ki, yanına dizləri əsə-əsə gələn uşaq bütün gərginliyi bir an içində unudub, günahını səmimi şəkildə etiraf edərək bir də səhv etməyəcəyinə söz verib.

“BAŞIN BAŞA NƏ ZİYANI”

*“Башигаларынын фикрия ецтийаъы олмайанын
фикрия ецтийаъ олаъабына инанырам”.*

Худу Мяммядов

Xalq şairi Zəlimxan Yaqubun şeirlərinin birində bu gün el arasında zərb-məsəl kimi işlənən bir beyt var:

*İçində varsa ağılı,
Başın başa nə ziyanı.*

Doğrudan da, fikir fikrə, ağıl ağıla söykənəndə daha böyük uğurlar əldə edilir. Yetər ki, başqasının fikrinə hörmətlə yanaşıb, onu dinləyə biləsən.

Böyük ingilis yazıçısı Bernard Şou demişdir: «Əgər sizdə və məndə alma varsa və biz bu almanı dəyişiriksə, onda hərəməzdə bir alma olacaqdır. Əgər sizdə də ideya varsa, məndə də ideya varsa və biz bu ideyaları mübadilə ediriksə, o zaman bizim hər birimizdə iki ideya olacaqdır».

Мяшшур Чин философу, ерамыздан яввял ВЫ ясрдя йашамыш Лао Тсизин demişdir: «Ким адамлары таныйырса – арифдир. Юзцнц таныйырса – агилдир. Адамлара галиб эялирся – эцълцдир. Юзцня галиб эялирся – гцдрятлидир. Билийи чохдурса – дювлятлидир. Инадкардырса – ирадяси вар. Тябиятини дяйиширся – узунюмцрлцдир. Юляндян сонра унудулмурса – демяли, юлмяздир.»

O adamın fikrinə, dəyərli məsləhətinə ehtiyac duyursan ki, onun işinə, əməlinə dərinləndən bələdsən, ondan ziyan görməyəcəyinə əminsən.

Bu baxımdan tam əminliklə demək olar ki, Səməndər müəllim adamları tanıya bilir, çünki özünü tanıyır. Başqalarının dəyərli fikir ilə hesablaşır. Çünki kimin fikrinə daha çox ehtiyac duyulduğunu, kimin hansı məsləhəti verə biləcəyini yaxşı bilir.

“ÖMRÜM BOYU YANILMADIM...”

Dünyanı təkbaşına yox, dostlarla görmək lazımdır.

P.Neruda

“O adam ki, sözə yaxındı, o, Allaha yaxındı. O adam ki, Allaha yaxındı, o, xalqa yaxındı. O adam ki, xalqa yaxındı, demək, onunla yol yoldaşı da olmaq olar, dostluq da eləmək olar, qohumluq əlaqələri də yaratmaq olar, onunla can-ciyər olub yaşamaq da olar, sirlərini də ona açə bilərsən”. Bu sətiirlər xalq şairi Zəlimxan Yaqubun Səməndər müəllim haqqında söylədiyi ürək sözlərindən götürülüb. Və bu bir neçə sətirdə bir kitablıq hikmət var, Səməndər müəllimə verilən ən böyük qiymət var. Deyimə fikir verin: Səməndər müəllim xalqa yaxındı, çünki Allaha yaxındı. Təkcə bu mövzuda saatlarla danışmaq, yazmaq olar. Axı, heç kəsə sirr deyil ki, bu gün hamı xalqa yaxın ola bilmir. Və Səməndər müəllim xalqa yaxındı deyə, onunla dostluq da etmək olar, ona ən mübhəm sirlərini də açə bilərsən. Olduqca dəqiq və yerində verilmiş qiymətdir.

Səməndər dostluğu qiymətləndirən və dost qədri bilən insandır. Çünki kiminlə dostluq etmək lazım olduğunu çox gözəl bilir:

*Ömrüm boyu yanılmadım
Dost-tanışı seçən yerdə.
Qanadlanıb uçar könül,
Ürək alov saçan yerdə.*

Səməndər müəllim övladlarına, şagirdlərinə də dostluqda sədaqətli olmağı öyrədir və bu zaman Pablo Nerudanın bu kəlamlarını yada salır: “Dünyanı təkbaşına yox, dostlarla görmək lazımdır. Biz həyatın bütün təzahürlərinin iştirakçısı olmalıyıq. Mənim tənhalığım cinayətdir. Mənim tənhalığım həyat deyil”.

Səməndər müəllimin dostu olmaq həm asandır, həm də çətin və məsuliyyətli. Asandır ona görə ki, təmənnasızdır, bir üzü olan kişidir, dəqiqdir, düzgünlüyü sevən və qiymətləndirəndir, dost üçün lazım olsa varından, canından belə keçməyə hazırdır. Gücü çatmayan işə söz verməz, söz verdisə mütləq yerinə yetirər. Çətindir ona görə ki, minsifət “kişilərlə”, üzdə bir cür, arxada başqa cür danışanlarla arası yoxdur, saxta pafosu, yalançı vədləri sevmir, yalançı adam onun ən böyük düşmənidir. Səməndər müəllimin dostə rəğbəti, məhəbbəti nə qədər dərindirsə, Allah eləmə-

miş, gözündən düşənlərə münasibəti də o qədər sərinidir. Və bir adamdan ürəyi qırıldısa, çətin ki, düzələ. Çünki yaxşı bilir: “Münəccim ulduzlarla necə tanışdırsa, bəzi adamlar da namusun qayda-qanunu ilə elə tanışdırlar. Uzaqdan uzağa...” (Hüqo)

Və bir də Dostoyevskinin bu kəlamlarını tez-tez işlədir:

“Sən mənə yalan de, ancaq öz ağılnla yalan de, onda mən səni öpərəm də. Adamın öz ağılı ilə yalan deməsi yad bir adamın ağılı ilə doğru deməsindən yaxşıdır”.

Səməndər müəllimin çox ləyaqətli dostları var. Və mən Səməndər müəllimə minnətdaram ki, məhz onun sayəsində onlar məni də özlərinin dostu hesab edirlər.

XEYİRXAHLIQ UNUDULMUR

Yardım edən əllər dua oxuyan ağızlardan müqəddəsdir.

İngersol

M.S.Ordubadi deyirdi: “Mərhəməti yaradan şey vicdan və insafdır”. Esxilə görə isə, müdrik çox bilən deyil, biliyi xeyirli olan adamdır.

Səməndər müəllim daim öz bilik və bacarığını xalqın, elin-obanın yolunda sərf edib, dövlətə, dövlətçiliyə, müstəqil Azərbaycanımıza sdaqət nümayiş etdirib. Özü də bu zaman təkə vəzifə borcundan irəli gələn işləri görməklə kifayətlənməyib, vicdanının səsi ilə xeyirxah addımlar atıb. Ermənistandan, Dağlıq Qarabağ və ətraf rayonlardan qaçqınların ilk dalğası gələndə maddi köməyini əsirgəməyib. Gücü çatan köməyi göstərib. Özü də bu işi “sağ əlin verdiyini sol əl bilməməlidir” prinsipi ilə edib. Özünü reklam xətrinə yox, etdyini bəziləri kimi əldə bayraq etmədən.

Ötən əsrin 90-cı illərinin əvvəllərində müharibənin ən qızğın vaxtlarında hər ay maaşından 300 (üç yüz) manat müdafiə fonduna keçirib. Və bunu kimsənin göstərişi ilə yox, vicdanının səsi ilə edib. Düşünüb ki, heç olmasa bu yolla cəbhədə döyüşən vətən oğullarına arxa-dayaq olsun, bir gün “vətən üçün sən etmisən?” – sualı ilə üzbəüz qalanda vicdanı qarşısında xəcalətli olmasın.

“XƏSTƏ KÖNLÜ NAR İSTƏR, MƏNİM KÖNLÜM QARDAŞI”

Dili həmişə şeirli-bayatılı olan Səməndər müəllim qohum-qaradaşdan söz düşəndə həmişə bu bayatını söyləyir:

*Qar daşı,
Qarlı dağdan qar daşı.
Xəstə könlü nar istər,
Mənim könlüm qardaşı.*

Və mən tam əminliklə deyə bilərəm ki, qohum kimi istiqanlıqda, canıyananlıqda da Səməndər müəllim tayı-bərabəri olmayan insandır. Elə bu kitaba daxil olan yazıların əksəriyyətində də bir qohum kimi onun bu keyfiyyəti xüsusilə vurğulanır.

Qohum-qardaşdan söz düşəndə, Səməndər müəllim həmişə “Kəlilə və Dimnə”dən sitat gətirir: “Qardaşı olmayan qərib sayılar, övladı olmayan tez unudular, malı olmayan əqlindən də istədiyi kimi istifadə edə bilməz”.

Mən onun qohumlarının şad günündə sevinəndən, fərəhdən uçmağa qanad axtardığı anlarını da, Allah eləməmiş, kiminsə kədərli anında bu hüznü öz dərdi kimi yaşadığını da görmüşəm. Cəmisə iyirmi il yaşasa da, yaddaşlarda şirin xatirəsi, şeirsevərlərin dilində gözəl poeziya nümunələri yaşayan qardaşı Fikrət Məmmədov barədə elə yangı, elə nisgillə danışır ki, onda olan qardaş məhəbbətinə heyrət etməyə bilmirsən. Bu yangı bir də ondan irəli gəlir ki, Fikrət onun üçün tək-cə qardaş deyil, həm də qələm dostu – gələcəyinə hamının böyük ümid bəslədiyi gənc şair idi. Sağ olsun Səməndər müəllim, onun şeirlərini itib-batmağa qoymadı, toplayıb “Bir durna ayrıldı öz qatarından” adlı kitab şəklində nəşr etdirdi.

Burada xatırlamaq yerinə düşür ya düşmür, bilmirəm, qardaşı Sərdarın oğlu Turanı necə sevdiyinin də şahidi idim. Hər il onun ad günündə mütləq şəklini qəzetdə verdirib təbrik edərdi. Talenin acı küləkləri bu məsum körpəni ata-anasının əlindən amansızlıqla alanda ən çox üzülən də, mən-cə, Səməndər müəllim idi.

Səməndər müəllim böyük yolu gözləyən, qədir-qiymət bilən, yaxşılığı unutmayan bir insandır. Rəhmətlik Şamil Qurbanovun ölümündən keçən beş ildə elə bir il olmayıb ki, məhz Səməndər müəllimin təşəbbüsü, bilavasitə dəstəyi ilə onun doğum və ölüm günləri respublika mətbuatında, radio və televiziya qeyd olunmasın.

Öz anasını hamı sevir və burada qeyri-adi bir şey də yoxdur. Amma mən Səməndər müəllimin anasına olan sevgisi qarşısında baş əyirəm. Yaşı səksəni keçmiş anasından (atırıq dünyasını dəyişib – M.N.) həmişə məhəbbətlə, böyük sevgilə danışır. Son zamanlar yaşın diqtəsi ilə bir az nasaz olan anasının səhhətində kiçik bir problem yaranan kimi oturub-durmağa yer tapmır, anasını ağrıqlarını öz içində çəkir.

SƏCDƏGAHIM, DİN-İMANIM, FAXRALI

*Səməndər, Borçalı adında mahalın
adını tac kimi başında gəzdirir.*

Zəlimxan Yaqub

Azərbaycan Yazıçılar Birliyin katibi, yüksək ziyalı mədəniyyətinə məftun olduğum Arif Əmrahov yazır: “Onda birmənalı şəkildə borçalılıq, azərbaycançılıq, türklük var. Onun bu cəhəti də xarakterinə uyğundur. Yəni borçalılığında, azərbaycançılığında, türklüyündə səmimidi, bunların arxasında şəxsi maraq durmur, ictimai-siyasi həyatda mövqə qazanmaq məramından irəli gəlir. Ən başlıcası isə, bu amalına sədaqəti fərqli amal daşıyıcılarını inkar və ya onları aşağılamaq üzərində formalaşmayıbdı, ilk növbədə səmimi vurğunluğa əsaslanır”.

Elə bu səmimi vurğunluqla da doğma el-obanı şeirlərində tərənnüm edir şair Səməndər:

*Vurğun könlüm pərvanədir başında,
Canımdan da əziz canım, Faxralı.
Həyatım, varlığım, zövqüm, kamalım,
Səcdəgahım, din-imanım, Faxralı.*

Borçalının bu ağır elinin Məməşoğlu İsrəfil, Əli Bayramoğlu, Məhəmməd, Sədrəddin, Aslan, Əli Xəlilov, Hübət oğlu Qara, Hüseynqulu müəllim, Şamil müəllim, Şəmistan müəllim, Hübət, Musa və digərləri kimi Faxralının adına hər yerdə şərəf gətirən ər kişiləri, Güləndam Baytallı, Balaxanım Çərçi qızı kimi kişi qeyrətli qadınları, “namusuna, ismətinə sığınan qaragözlü, sazlı-sözlü Faxralı qızlarını” tərənnüm edir, bir vaxtlar qoynunda uşaqlığını keçirdiyi dağlara, suyu diş göynədən bulaqlara yön çevirərək “Öpürəm, a dağlar, öpürəm sizi”, “Suyun car olsun, ay bulaq!” – deyir.

Mətbuatda işıq üzü görən ilk şeirində:

*Doğma Faxralımın
Tacıdır Gözəl dağı.
Ağsaçlı Səngərimə*

Bacıdır Gözəl dağı

– deyən şair Səməndər digər şeirində yazır:

*Tarix yatır torpağında, daşında,
Ağsaçlı dağlardan qoca Səngərim.
Qoymaram tapdaya yad ellər səni,
Elimin, obamın tacı Səngərim.*

Onun “Faxralı toponimik bayatıları”nı oxuyanda isə oxucu xəyalən Səməndər müəllimlə birlikdə gəzib dolaşır və bu yerlərin əsrarəngiz təbiətini göz önünə gətirir.

Səməndər müəllim bir övlad kimi Faxralı üçün böyük zəhmət çəkmiş ziyalılardandır. Keçən yüzilliklərdə yaşamış neçə-neçə el şairi məhz onun gərgin tədqiqatçı zəhmətinin hesabına özünün ikinci ömrünü qazandı, şeirləri yazıya alınaraq elin malına çevrildi.

“Faxralı tək ağır elim var mənim” kitabını nəşr etdirdi, bu elin Borçalıda barmaqla göstərilən ağırtahtalı kişilərinin, Azərbaycan elminə verdiyi neçə-neçə aliminin həyat yoluna işıq salan oçerklər yazdı. Azərbaycan Milli Məclisinin iki çağırış üzvü olmuş filologiya elmləri doktoru, professor, ictimai-siyasi xadim Şamil Qurbanovun ölümündən sonra xatirəsini əbədləşdirmək üçün kitabın hazırlanmasında böyük zəhmət çəkdi.

Elə buna görədir ki, Səməndər müəllimdən söz düşəndə onun eloğ-lusu, yaxın qohumu Eldar Qurbanov deyir ki, doğulub boya-başa çatdığı doğma yurdu hamı sevir. Amma Səməndər müəllim və onun kimi qələm adamlarının doğma yurda bağlılıqda bizlərdən fərqi odur ki, onlar el-obanı sadəcə olaraq sevməklə kifayətlənmir, həm də qələmləri ilə samballı işlər görürlər.

HƏYAT DƏRSİ

Bu dünyada hər kəs istədiyi ali məktəbdə oxuya, istədiyi ixtisasa yiyələnmə bilər. Tez ya gec, fərqi yoxdur, yetər ki, ürəkdə istək olsun. Hətta bir dəfə, iki dəfə, lap elə beş dəfə də imtahandan “iki” alsan da, yenə də bu kəsiri düzəltmək mümkündür. Bu da məlumdur ki, ali məktəbi bitirənlərin heç də hamısının bilik səviyyəsi eyni olmur. Bəzən alayarımcıq biliklə də həyatda baş girləmək mümkün olur.

Amma bütün bunlardan fərqli bir dərs də var ki, ona kamil yiyələnməlisən, daha doğrusu burada yarımçıqlıq qəbul olunmur. Bu, adamlıq, insanlıq – həyat dərsidir. Vay o şəxsin halına ki, həyat dərindən “2” ala.

Səməndər müəllim o xoşbəxtlərdəndir ki, hələ universitet təhsilindən əvvəl Borçalının ağır batman kişilərinin öyüd-nəsihətlərindən, ağbirçəklərin nağıllı-bayatılı dünyasından, folklorumuzdan, sazımızdan, sözü-müzdən bu dərsin sirlərini mənimsəyə bilmişdi. Bakıda isə Mir Cəlal Paşayev kimi müdriklərdən, Şamil Qurbanov, Məmməd Məmmədov kimi alim-şəxsiyyətlərdən öyrəndikləri onun bu yöndəki biliklərini daha da zənginləşdirdi, həyat dərslərini müəkkəmməl mənimsəməyə kömək etdi.

Və Səməndər müəllim hərəsindən bir hikmət öyrəndiyi bu insanları, Faxralının bir kəlməsi qanlıları barışdıran ağsaqqallarını, müəllimlərini və təbii ki, həyatda çox şeyi ondan əxz etdiyi atası Eyvaz kişini, dayısını həyat məktəbinin əvəzsiz müəllimləri kimi həmişə minnətdarlıqla yad edir.

”ƏLİ İŞSİZ, BAŞI FİKİRSİZ QOYMAQ OLMAZ”

*”Qiymətli vaxtını öldürən adam özünü öldürür,
öz insanlıq ləyaqətini öldürür, insanlıq idealını öldürür”.*

A.V.Lunaçarski

Görkəmli pedaqoq S.M.Qənizadə müəllim şəxsiyyətini, müəllim əməyini bu cür qiymətləndirmişdir: “Müəllimin evi kitabxanadır, istirahəti dəftər yoxlamaqdır, nəğməsi uşaqların səs-küyüdür, qazancı el məhəbbətidir”.

Bu kəlmələr sanki Səməndər müəllimin ünvanına deyilib. Onun üçün boş vaxt məfhumu yoxdur. Yəni vaxtını boş keçirən deyil. Müdriklərdən birinin dediyi bu sözlərə özü əməl etməklə yanaşı, dostlarına və şagirdlərinə də tövsiyə edir: “Əli işsiz, başı fikirsiz qoymaq olmaz”.

Xüsusən uşaqların boş vaxtlarından söz düşəndə, onların asudə vaxtlarının səmərəli təşkilindən danışanda isə yenə müdriklərə istinad edir: “Uşaqlar kəndli kimi işləməli, filosof kimi düşünməlidirlər”.

Səməndər müəllim boş vaxtlarında daha çox mütaliə edir, Azərbaycan və dünya klassiklərini oxuyur. Çox sevdiyi şairlər Səməd Vurğun, Hüseyn Arif və Zəlimxan Yaqubdur. Zəlimxan Yaqubun hələ ilk şeirləri qəzetdə çap olunandan onun fanatıdır. Ən çox sevdiyi yazıçı isə Mövlud Süleymanlıdır.

Bir də boş vaxtlarında xatirələrini qeyd edir ki, nə vaxtsa bu mövzuda qələmə sarılanda çətinlik çəkməsin.

BİLİRƏM YERİNİ – ÜRƏKLƏRDƏSƏN

SƏMƏNDƏR

Ərlər yurdu qədim eldir Faxralı,
Orda yetdin boya-başa, Səməndər.
Dostlarınla arxalısən, arxalı,
Vəfalısən yar-yoldaşa, Səməndər.

Səməndər quşu tək yandın, yaşadın,
Sevgini amalın sandın, yaşadın.
Saflıq, paklıq oldu andın, yaşadın,
Gəldi misraların xoşa, Səməndər.

Qoşabulaq fərəhləndi, sevindi,
Qızılqaya qızılı don geyindi.
Borçalılar şadlıq etdi, sevindi,
Sevincləri daşa-daşa, Səməndər!

“Ümid qapısı”nda “Coşğun çay kimi”
Parladın yenicə doğan ay kimi.
Elin zəhmətini haqqı-say kimi,
Qaytardın özünə, yaşa, Səməndər!

İnsan ömrü üçün əlli nədir ki?
Yenicə anlayır “cahar”ı, “yek”i .
Urəyində qalmaz urəyindəki,
Əllini eyləsən qoşa, Səməndər!

Dünyamalı sənin məslək qardaşın,
Daim uca olsun qoy uca başın!
Nə zaman ki, yüzə çatacaq yaşın,
İlhamın gələcək coşa, Səməndər.

OLSUN

55 baharın mübarək, şair,
“Bir gəncin taleyi” növbahar olsun!
“Ümid qapısı”nda dayananların
Arzu-diləkləri bərqərar olsun!

“Səadət qapını açmasa bu gün,
Kəsmə ümidini ondan büsbütün”.
Çəkilsin çən-duman, dağlar görünsün,
Ulu Borçalıya Tanrı yar olsun!

Kükrəsin ilhamın “Coşgun çay kimi”,
Qəbul et şeirimi haqqı-say kimi.
Sonsuz kainatın adil hakimi
Üstündə əbədi havadar olsun!

“Bir durna ayrıldı öz qatarından” –
Səyyar durnaların yüz qatarından.
“Payız çiçəyi”nin söz qatarından
Min çiçək açılsın, bir gülzar olsun!

Səndən uzaq olsun hər dərdi-bəla,
Yaşamaq yanmaqdır, Səməndər bala!
Gözləyir yolunu “Əzgilli tala”,
Həmişə uğurun xoş güzər olsun!

SƏNİN

Prezident təqaütçüsü, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü, gözəl insan, sədiq dostum, həmkarım Səməndər Eyvaz oğlu Məmmədovun anadan olmasının 64 illiyi münasibətilə.

Eloğlum, həmkarım, dostum Səməndər,
Qardaş, haqdan yanır çırağın sənin!
Aran Borçalını, Dağ Borçalını
Addım-addım gəzib ayağın sənin!

Bu pak adı sizə qoyana rəhmət,
Ad qoyub, süd verən anana rəhmət.
Qoy ruhu şad olsun, sevinsin Fikrət,
Yayılsın ellərə sorağın sənini!

Atalar sözüdür, yadında saxla:
Dostunu yüz dəfə sınayıb yoxla.
Xaini, xudbini gözündən oxla,
Bir sadə qələmdir yarağın sənini!

Xalqın qüdrətlidir, ellərin ulu,
Yaz, yana-yana yaz, ay Eyvazoğlu!
Dilindən düşməsin Babək, Koroğlu,
Kəpəzdir, Kazbekdir dayağın sənini!

Yazdığın kitablar qalaq-qalaqdır,
Tarixdə şərəfli ad qalacaqdır.
Soyun Faxralıda, pak bir ocaqdır,
Atəşdən yaranıb torpağın sənini!

Gah keçmişdən yazdın, gah da indidən,
Yavaş-yavaş saçlarına düşdü dən
Gah Səngərdən keçdin, gah da Şindidən,
Min bir aləm oldu marağın sənini!

Alməmməd öyündə çörək bişəndə,
Xoş ətir saçardı iyisi kəndə.
O doğma ellərə yönün düşəndə,
Hər bir yandan gəlir qonağın sənini.

Mən Dünyamalıyam, Dədə Kəriməm,
Allah qoysa, yüzə qoyuram qədəm.
Sənin ad gününü təbrik edirəm,
Yüzündə nur saçsın mayağın sənini!

***Dünyamalı KƏRƏM,
şair, Gürcüstan Respublikasının
“Şərəf” ordenli Əməkdar
jurnalisti.***

SƏMƏNDƏR

Nuh Nəbidən üzübəri söylənir,
Yox əvəzi insanlığın, Səməndər.
Namə yazıb mən sizə göndərirəm,
Pir olasız elinizdə, Səməndər.

Soyuq olma gələn qohum-qardaşa,
Yaza-yaza yüz il belə sən yaşa.
İlhamınla sən gələndə bil, coşa,
El-oban da sevinəcək, Səməndər.

Nə gələndən, nə gedəndən halıyıq,
Yaxşıyıqsa, çiçəklərin balıyıq.
Təbiətin yaşıliyıq, alıyıq,
Güləndamin nəvəsisən, Səməndər.

Qərinələr keçib gedib babalar,
Onlar görüb tarixlərdə davalar.
Yanıb-sönüb neçə-neçə sobalar,
Siz görəsiz xoş növrəği, Səməndər.

Əlim tutmur, gözüm görmür qələmi,
Eşitmişəm, adın tutub aləmi.
Bir gözəydik Qaraarxacı, Kürəni,
Heç ölməzdim, vallah, onda, Səməndər.

Layla çalsın şirin-şirin bəndəniz,
Yerindədir dədə-baba binəniz.
Eşitmişik deyillər ki, biləsiz,
Tərən idi Çərçi qızı, Səməndər.

Dünya görmüş baban olub İsmayıl,
Cavanlar da ona olardı mayıl.
Əhmədin, Hümbətin kim olub tayı,
Bir gəldilər, bir getdilər, Səməndər.

Uzaq eldən yazan Qurban dayındır,
Göndərirəm, bu namə də payındır.
Bizi yaşadan da cavanların adıdır,
Şən yaşasın hər bir zaman, Səməndər.

Qurban BAYTALLI

*el ağsaqqalı,
Borçalının Faxralı kəndi.*

DAŞA DÖNÜB BAXIŞLAR

*Quhumum, şagirdim Səməndər
Eyvaz oğlu Məmmədova*

Ay Səməndər, daşa dönüb baxışlar,
Nə bəmi duyan var, nə qəmi, qardaş!
Buz naxışlı qışa dönüb baxışlar,
Zaman daşa çəkir qəmən, qardaş!

Hanı Dəli Eyvaz, İsrəfil dayı,
Əli Bayram oğlu, o Hatəm Tayı.
Alqazaq Mahmudu, qohumlar payı,
Tapılmaz dərdimin dərmanı, qardaş!

Öz ata yurdumda təklənmişəm mən,
Köçkünlər yüküylə yüklənmişəm mən.
Haldan, əldən düşmüş, köhnəlmişəm mən,
Yazılır əcəlin fərmanı, qardaş!

Ömrüm təzələnir hər siz gələndə,
Səməndər güldürüb, Sərdar güləndə.
Elxan hal soruşub əhval biləndə,
Köklənir könlümün sahmanı, qardaş!

Mənim salamımı apar Eldara,
De ki, əmin dözmür qasırğalara.
Bacısız, qardaşsız çəkilir dara,
Qalmayıb sabaha gümanı, qardaş!

ƏLİ SƏNGƏRLİ
22.8.2007

SƏMƏNDƏR

(Şair Səməndər Alməmmədliyə)

Aldım kitabını, qardaşım oğlu,
Gözümün qarası, ağı Səməndər.
Bahara bənzədi arannı, dağlı,
Gül açdı ömrümün bağı, Səməndər.

Nə gözəldi sözlərin mənəsi,
Ol Dədə Qorquddan var nişanəsi.
Ulu Borçalının yurdu-yuvası,
Ağır elin arxa-dağı Səməndər.

Bu kitabı kim alanda dəstinə,
Öpub qoymalıdı gözun üstünə.
Həqiqətin duran olmaz qəsdinə,
Bir ayədi hər varağı, Səməndər.

Diləmişəm, Xudam sizə yar olsun,
Yazan əllər min yaşasın, var olsun,
Dildən-dilə mahallarda car olsun,
Eldən-elə səs-sorağı, Səməndər.

Əliyəm, yetiyəm əsil-zatına,
Yaradan dəyməsin şən həyatına.
Min dastan yaraşır boy-büsatına,
Xan Eyvazın şam-çırağı, Səməndər.

Əli FAXRALI

SƏMƏNDƏR

Mən sənə söyləyim, dinlə bir anlıq,
Allahın verdiyi paydır Səməndər.
Hərdənbir misralar düzülüb gəlir,
Göyçə mahalından soydur Səməndər.

Göyçə mahalında sazın simiyəm,
Göyçə gölündəki qayıq kimiyəm,
Göyçənin həsrəti – “Kərəm” qəmiyəm,
Qartallar vurduğu qıydır Səməndər.

Uzaqdı, görünmür uca zirvələr,
Qol aç bir dəfə quca zirvələr.
Nə ola yolları aç zirvələr,
Bu sinəmdən axan çaydır Səməndər.

Yollara baxmaqdan yorulub gözüüm,
Bu yorğun canımda qalmayıb dözüüm.
Qəlbimdə odlanır, ocağım, közüüm,
Qorquddan yadigar boydur Səməndər.

İsmixanam, o Pəmbəyi bir görəm,
Qalan ömrü-günü o yerdə sürəm.
Kəsəm əllərimlə, sizə şən verəm,
Pendiri, qaymağı boldur, Səməndər.

İsmixan GÖYÇƏLİ

SƏMƏNDƏR

Ad günün, şad günün mübarək olsun,
Borçalımın ağır oğlu, Səməndər.
El deyib, ot bitər öz kökü üstə,
Kökünə-soyuna bağlı Səməndər.

Müəllimin zəhməti yağan ağ yağış,
Ömrün hər üzünə vurur min naxış.
Oğul, ər yetirdin – qüdrətə alqış,
Saldın zirvələrə cığır, Səməndər.

Canım qurban igidlərin mərdinə,
Yandın Səməndər tək elin dərdinə.
Şeş atdın, a qardaş, haqqın mərdinə,
Hər işi-əməli doğru, Səməndər.

Arzum budur, ömrü boyu güləsən,
Sevincin çoxala – nəvə görəsən.
Bağban olub öz barını dərəsən,
Tükənməz həyatın nağılı, Səməndər.

Atalar deyibdi, zaval yox düzə,
Əlli beş nədir ki, çatasan yüzə.
Butayam, bağlıyam söhbətə-sözə,
Aranlı Səməndər, dağlı, Səməndər.

Səadət BUTA

VAR OLSUN

Mübarəkdi bu ad günün, eloğlu,
Bu günün şad arzuları var olsun.
Ayların xoş gəlsin, illərin dolu,
Diləklərin baxça-barı var olsun.

Namərd qara yeldi, tərsə əsəndi,
Mərd oğul Haqq dedi, Haqqa küsəndi.
Dayanmasın dövrənin səməndi,
Ətrafında saf dostların var olsun.

Anam Borçalının adı adındı,
Doğması doğmandı, yadı yadındı.
Bu hünər, cəsarət Haqq nicatındı,
Qabiliyyətin, şah vüqarın var olsun.

Hər ildə bir təkrar eylə adətin,
El içində üzə gülsün səadətin.
Heç yüzdə də əyilməsin qamətin,
Qoy desinlər ixtiyardı, var olsun.

Səxavətdən min savab var canında,
Cavanlıqdan cəsarət var qanında.
Nəvələrin dövrə vursun yanında,
Şad könlünün iftixarı var olsun.

Səməndər adının özü hikmətdi,
Sənə nicat verən ulu qüdrətdi.
Kamandaroghluyam, arzum zinətdi,
Yüz il yaşa, Mövlam sənə yar olsun.

Əflatun KAMANDAROĞLU

MÜƏLLİM

Şair, publisist, AYB-nin üzvü, "Vətən" mükafatı laureatı, Bakıdakı 271 sayılı məktəbin direktoru Səməndər Alməmmədliyə şagirdlərin istəyi ilə

Sənət aləminin xiridarısı,
Ustadların bəhrəsisən, barısan,
Sənət dünyasında aydan arısan,
Hər sözün-söhbətin dastan, müəllim!

Bir hikmət var, nəsihət var sözündə,
Bir saflıq var ürəyində, gözündə.
Coşqun ovqat sahibisən özün də,
Hamı olub sənə heyran, müəllim!

Sərkərdə tək keçdin həyat məktəbi,
Yaratdığın intizam polad tək.
Sizə sayğıları ürəklərdəki,
Yoxdur sizin kimi insan, müəllim!

Söz deyirsən məqamında, anında,
Bir qaynarlıq, bir coşqu var qanında.
Sonsuz Vətən sevgisidir canında,
Sizi sevir hamı candan, müəllim!

SƏMƏNDƏR

Sazla-sözlə, deyim sözün düzünü,
Cəsarətdə yolda qoyar yüzünü.
Millətiylə xoşbəxt sayır özünü,
Mənalı bir ömür seçib Səməndər!

Arxa olub obasına-elinə,
Nəğmə qonub baldan şirin dilinə.
Yaraşıqdır Azərbaycan elinə,
Oddan-alovlardan keçib Səməndər!

El dərđini öz çiyində daşıyıb,
Dağ çayıtək qaya oyub, daş oyub.
Qartal kimi zirvələrdə yaşayıb,
Çəşmələr gözündən içib Səməndər!

Aldanmayıb nə şöhrətə, nə ada,
Baş əyməyib nə düşməne, nə yada.
Palıd kimi yaşasa da dünyada,
Öz ömrünü oddan biçib Səməndər!

Qönçə QƏRİBİ

QARDAŞ

Çox hörmətli Səməndər Məmmədovun ad günü münasibətilə

Əlli beşdir sənin yaşın,
Gəl ikiyə vuraq, qardaş.
Qoy yüz ona çatsın yaşın,
Xoş məclislər quraq, qardaş.

Çox şərəfli bir peşən var,
Görməyə nə qoy olsun ar.
Tanrımız olsun sənə yar,
Ömrün olsun çıraq, qardaş.

El yanında ağartdın üz,
Kitabları yan-yana düz.
Xanımınla sən qoşa süz,
Biz baxıb əl vuraq, qardaş.

Səməndərim olmasın tək,
Nəvələr də çiçək-çiçək.
Sən telinə bir sığal çək,
Əlin olsun daraq, qardaş.

Vurğun oldun sən güllərə,
Adın düşübdür dillərə.
Səndən çatsın qoy ellərə,
Ən xoş müjdə, soraq, qardaş.

YÜZ YAŞA

Ələsgər babandır, Borçalı elin,
Bayatı, nağıldı dodağın, dilin.
Sözündə ətri var çiçəyin, gülün,
Yüz yaşa, Səməndər, səni yüz yaşa!

Layla tək şirindir hər kəlmən, sözün,
Gözəllik axtarır dünyada gözün.
Zəlimxan deyirsən dinəndə özün,
Yüz yaşa, Səməndər, səni yüz yaşa!

Dağlar kimi misraların şah qalır,
Yazıların könüllərdə yer alır.
Oxuyursan, qəlbə, ruha, nur saçır,
Yüz yaşa, Səməndər, səni yüz yaşa!

Zöhrə QARAQIZI

*Bakının Sabunçu rayonundakı
155 saylı orta məktəbin direktoru.*

BULAQ KİMİ

Onun ürəyinin dərinliyindən
Süzülən hər kəlmə min qəm əridir.
Səməndər Faxralı müəllim deyil,
İnsanlıq elminin səməndəridir.

Faxralı fəxr etmək, qürurlu olmaq,
Borçalı dünyanın ucalığıdır.
Səməndər Faxralı bu oba üçün,
Qoy deyim, and yeri, üzağlığıdır.

İçi bulaq kimi görünür aydın,
Ayın aydınlığı hopub içinə.
Onun düşündüyü söz sənətidir,
Anadır, vətəndir, başqa “yox” heç nə!

Sənət dünyasında kəşf edəmmədim,
Özümü apardım bir qəvvəs kimi.
Əridib şam etdim söz işığında,
Mən tapa bilmədim öz ürəyimi.

Bir əlçim ürəkdə bir dünya nuru,
O, necə gözdirir, necə, bilmədim.
Onun ürəyini gündüz gecədən,
Gecələr ulduzdan seçə bilmədim.

GUR İSIQ

Qaranlıq ürəkləri işıq eyləmək üçün
Yüz yol yanıb yaxılıb gur işığa döndü o.
Kiminsə taleyinə inam gətirsin deyə,
Durulub, durulub, bir uşağa döndü o.

Yazdığı şeirləri əzbərlətdi onlara,
Vətən nədir, el nədir, torpaq nədir – söylədi.
Səməndər Faxralıtək, elin şair oğlu tək
Hər kəsin ürəyində sözü işıq eylədi.

Səməndər dünyasında gəzdirdi uşaqları,
Min arzuda, diləkdə heykəl qoydu özünə.
Kişi kimi yaşayır, kişi kimi yaşadır,
Kişi kimi boylanır insanların gözünə!

QEYRƏT TOPLUSU

Müəllim – tərbiyə edən bir insan,
Qeyrət toplusudur müəllim sözü.
İlikdən, mayadan, süddən gəlmirsə,
Nifrətə çevrilər qeyrətin özü.

Səməndər dünyası kəşf olunmamış
Sehirli dünyadır, sirli dünyadır.
Sənin axtardığın dürr də, inci də,
Onun ürəyinə baxın, ordadır.

Üz-üzə, söz-sözə gəlin bir dəfə,
Mənim gördüyümü bir görün siz də.
Səməndər Faxralı adı həmişə,
Ürəklə çəkilir məclisimizdə.

Eldar SADIQ

SƏMƏNDƏR

*Əziz dostum, gözəl ziyalı Səməndər Məmmədlinin
55 yaşının tamam olması münasibətilə*

Dağların dalından doğdun bir səhər,
Yayıldı şəfəqin üzə, Səməndər.
Bəzədi düzləri bənövşə, lilpar,
Lalələr boy verdi dizə, Səməndər.

Düşüncən çəməndi, çiçəkdi, güldü,
Nurunla ellərin camalı güldü.
Sinəndən zər axdı, gövhər töküldü,
Düşdü bircə pay da bizə, Səməndər.

Sən sazın qolunda bir şah pərdəsən,
Dözdün hər barmaqdan qopan dərdə sən.
Bilirəm yerini – ürəklərdəsən,
Düşübdür Elbəyi izə, Səməndər.

Elbəyi CƏLALOĞLU

SƏMƏNDƏR

Coşub-daşan dağ çayına bənzəyir
Dağ vüqarlı dağlar oğlu Səməndər!
Şeir-sənət sarayına bənzəyir
Dağ vüqarlı dağlar oğlu Səməndər!

Söz-söhbəti mənalıdı, şirindi,
Ər öyüdü ibrətlidi, dərindi.
Od tək qaynar, bulaq kimi sərindi
Dağ vüqarlı dağlar oğlu Səməndər!

Damarında el havası çağlayır,
Ürəyini yurd nisgili dağlayır.
Gələn günə min əmanət saxlayır
Dağ vüqarlı dağlar oğlu Səməndər!

O, məclisə, məclis ona yaraşır,
Sözündə nur, ürəyində gur işıq.
Həm alimdi, həm şairdi, həm aşır
Dağ vüqarlı dağlar oğlu Səməndər!

Knyaz Aslan, tale Tanrı işidir,
Bu dünyadan baş açmayan naşdır...
Ağır elli, şirin dilli kişidir
Dağ vüqarlı dağlar oğlu Səməndər!

Knyaz ASLAN

GÖRÜM!

Arzumdur, həmişə mən izlərini,
Ömür dağlarının başında görüm!
Ürəkdən deyirəm, Səməndər səni,
Şirəli babanın yaşında görüm!

Şahla GÜNDÜZ

SEVİNSİN YAXININ, SEVİNSİN YADIN

İnsan ucalığı yanında bəzən,
Ən ulu dağlar da təpə kimidir.
Qardaşım, sənə bu şöhrəti verən,
Ulu Borçalının sazı, simidir.

Sənə Səməndərim deyir millətin,
Bu sözdən rəng aldı damarda qanın.
Sən bütöv amallı, məğrur və mətin,
Bütöv bir oğlusan Azərbaycanın.

Şərəfli, şanlıdır müəllim adın,
Üzüağ, sən alnıaçıq yaşadın.
50-ni adladın, 100-nü görək,
Sevinsin yaxının, sevinsin yadın.

Gülnarə NİZAMƏDDİNQIZI

HƏR DUASI FAXRALIDI

*(Bu şeir parçaları Səməndər müəllimin anadan olmasının
55-illik yubileyi münasibəti ilə Mehralı Aşırovun
hazırladığı bukletdəki şəkillərə şərh kimi yazılıb)*

Faxralıdı inamı da, imanı da,
Hər alqışı, hər duası Faxralıdı.
Faxralıdı Tanrımızdan amanı da,
Ömür uman iltiması Faxralıdı.

Faxralıdı damarında axan qanı,
Bu qan ilə suya çəkər asımanı.
İki ada ad olubdu and-amanı,
Cümləsinin mübtədasi Faxralıdı.

Ömrü-günü girov qoyub bir ada o,
İstəyir ki, yatmışları oyada o...
Nə var gəzir, dövlət gəzir dünyada o,
Bu dünyadan təmənnası Faxralıdı...

Körpə idin, kövrək idin, o zamanlar,
Atan nələr, nənən nələr arzulardı?
Necə gözəl günlər idi Allah, Allah,
Atan vardı, əmin vardı, nənən vardı.

Unudulmur!
Unutmaq
O ayları, o illəri!
Allah, necə sevirdilər
Tələbələr Səməndəri!

Kəlmələri dil açanda,
Ləçək-ləçək gül üşünüb...
Sınəsine yazıb getdi

Tələbələr Səməndərin
Bu bənzərsiz gülüşünü!

Hər ilin öz urvatı var,
Bir-birinin eyni deyil.
Xoş xatirə gətirəmməz
Ömürə hər ötüşən il.

Kövrəkliklə boylanmışıq
Biz dünənə, biz keçmişə.
Yaddaşında kök salıbsa,
“Beş” yazaqmı 75-ə?!

Kitablar olmuşdu dövləti-varı,
İllər yaşayırdı cah-cəlal ilə!
Xəzər, mavi Xəzər gözəlləşirdi,
Seyrinə varanda Mir Cəlal ilə!

Əsgər mundirində gördüyüm oğlan,
Faxralı adında elin səsidə.
Zabit olmasa da, nə vaxtdan bəri,
Təhsilin yenilməz sərkərgəsidə!

Yolumdan qalmaram, qalmamışam da,
İstər yağış yağa, istər qar yağa.
Əkilməyən torpaq urvatdan düşər,
Canım da qurbandı ana torpağa!

Həç kim sinəsinə döyməsin, bəli,
Həyatın yolları boran-qarıymış.
Solaxay işləri olmayıb, amma
Sən demə, Səməndər solaxayıymış.

Düzdü, könül xoşluğudu,
Duyanlara göy meşə də.
Yollarıma göz dikibdi,
Bir utancaq bənövşə də.

Qaş qaralır, axşam düşür,
Yarğandan atıl, kəhərim!
Ötüb-keçən kəhərlərin
Səfinə qatıl, kəhərim!

Hamıya Aba idi Alımməməddinin Ayvaz,
Bəxtiyar ata idi: belə oğlu vardı!
Qüruru Gözəldağı!
Fərəhi qaynar bulaq;
Səməndər, cavanlığın necə bəxtiyanıydı!

Tanrı pıçılısıdı anaların alqışı:
“Çəmənlər çiçəkləsin, qoy göylər dolsun”, - deyir!
Bu, Tanrının hökmüdü...
Kaş Aba sağ olaydı,
Yenə gülümsünəydi, yenə gözü dolaydı... illər...
İnsafsız illər... İdrakınla ad aldın,
Abanın ruhu sənə “Üzün ağ olsun!” deyir!.

Hər bir işin öz sərrafı,
Göz bəyənər göz sərrafı.
Necə şirin qafiyədi,
Şair ilə söz sərrafı!

Könül açır söz çəmənim,
Oğul gərək gəlib dərə.
El aşığı bəs eləyər,
Zəlimxanla Səməndərə!

Yaxşını-yamanı dərk edə bilməz,
Fəzilət gözüylə baxmırsa ürək.
Mərifət əhlidi Səməndər, bəli,
Şamil müəllimin sevimlisiydi,
İstər tələbə tək, istər qohum tək!

Elin şad günündə könü xoş olub,
Urvata mindirib toyu, düyünü.
Göylər də eşitdi oğul toyunda
Ata ürəyinin döyüntüsünü.

Oğul atasıyam!
Xəyallarımda,
Nəvə oxşamışam Ay işığında.
Nə xoşbəxt atayam, ay əzizlərim,
Çatdım murazıma "Ay işığı"nda!

Mənim fəxr etməyə ixtiyarım var,
Çəməndə gülümlə, dağda qarımla.
Dünyanın gözüne kül ələyərəm,
Dünyanı gözündən güllələyərəm,
Həmişə, hər yerdə qürrələnmişəm,
Allah şahiddir ki, qardaşlarımla!

Bakı boyda bir şəhərdə sən Səməndər olammazdın,
Dilin şəkər, sözün şirin, ürəyin şam olmasaydı!
Yox, dillərdə dolaşmazdı bu məktəbin adı-sanı,
Bu təmtəraq olmasaydı, bu ehtişam olmasaydı!

Mükafat alırsan!

Hər mükafatın
Səni varlığıyla sevənlərindi!
Ən böyük mükafat el sevgisidi,
O da sənə çatır, o da sənindi!

Nənəsinin, babasının şirinidi,
Atasına-anasına qan uddurur.
Qucağıma gələn kimi gülümsünür,
Hər qayğımı, möhnətimi unutdurur!

Borana düşənlər, qara düşənlər,
Sovruq bərkiyəndə tara düşənlər,
Çətinə düşənlər, dara düşənlər
Kimi haraylayır – “Səməndər!” deyir!

Titrək ocağına köz axtaranlar,
Cığırılar dolaşib iz axtaranlar,
Dərd üstün gələndə söz axtaranlar
Kimi haraylayır – “Səməndər!” deyir!

Sevir, əzizləyir aranı, dağı,
Əriyib, qalmayıb gözüünün yağı...
Tənəhli, Xəmməddi, Təhməz bulağı
Kimi haraylayır – “Səməndər!” deyir!

“Zarıncı” üstündə ağlayanda saz,
Duyan ürəkləri dağlayanda saz,
Bu günü sabaha bağlayanda saz
Kimi haraylayır – “Səməndər!” deyir!

Dost-qardaş yolunda yanır Mehralı,
Dostluğu var-dövlət sanır Mehralı.
Bu gün sirdaşını anır Mehralı;
Kimi haraylayır – “Səməndər!” deyir!

SƏMƏNDƏR EYVAZ OĞLU MƏMMƏDOV

Səməndər Eyvaz oğlu Məmmədov 1954-cü il fevralın 8-də Borçalıda – Bolnisi rayonunun Faxralı kəndində anadan olub. 1971-ci ildə Faxralı orta məktəbini bitirib, 1973-cü ildə isə Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki BDU-nun) filologiya fakültəsinə daxil olub.

1978-ci ildə universiteti bitirən Səməndər Eyvaz oğlu təyinatla Lerik rayonunun Vistən kəndində pedaqoji fəaliyyətə başlayıb. Dörd il burada çalışdıqdan sonra 1982-ci ildə Bakıya gələrək Azərbaycan DİN-nin tərbiyə müəssisəsindəki orta məktəbdə pedaqoji fəaliyyətini davam etdirib. Pedaqoji ustalığını, yüksək peşəkarlığını və təşkilatçılıq qabiliyyətini görən rəhbərlik 1987-ci ildə ona böyük etimad göstərərək həmin məktəbin direktoru vəzifəsinə irəli çəkib.

Burada çalışdığı 15 il müddətində özünü bacarıqlı maarif təşkilatçısı və yüksək pedaqoji ustalığa malik bir müəllim kimi tanıdan Səməndər Məmmədov bir sıra mükafatlara layiq görülüb, Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin Fəxri Fərmanı ilə təltif olunub.

2002-ci ilin yanvar ayında isə S.Məmmədova daha böyük etimad göstərilərək paytaxtımızın ən böyük məktəblərindən birinə – Sabunçu rayonundakı 271 sayılı orta məktəbə direktor vəzifəsinə təyin olunub və hazırda da bu vəzifədə çalışır.

Pedaqoji fəaliyyətlə yanaşı bədii yaradıcılıqla da məşğul olan Səməndər Məmmədov bu gün həm də istedadlı publisist, folklor araşdırıcısı, şair, tərbiyə mövzusunda bir çox aktual yazıların müəllifi kimi də tanınır. Məhz Səməndər müəllimin böyük zəhməti hesabına Faxralıda yaşayıb-yaratmış neçə-neçə el şairinin yaradıcılığı üzə çıxarılaraq tədqiq olunmuş, toplu və ya ayrıca kitab şəklində nəşr etdirilmişdir. İlk şeiri hələ orta məktəbdə oxuyarkən Gürcüstanda nəşr olunan “Qələbə bayrağı” və “Sovet Gürcüstanı” (indiki “Gürcüstan”) qəzetlərində işıq üzü görən S.Məmmədov bu gün on beş kitabın müəllifidir. “Bir duran ayrıldı öz qatarından” (Fikrət Məmmədovla birlikdə), “Faxralı”, “Faxralı tək ağır elim var mənə”, “Payız çiçəyi”, “Coşqun çay kimi”, “Ümid qapısı”, “Bir gəncin taleyi alt-üst olursa”, “Nur çiləyənlər”, “Ləkəsiz bir vicdan, böyük bir ürək” (Musa Nəbioğlu ilə birlikdə), “Pedaqoji düşüncələr” (Şahpəri Hüseynqızı ilə birlikdə), doğma kəndi – Borçalının ağır ellərindən olan Faxralı və onun tanınmış şəxsiyyətlərindən bəhs edən üçcildlik “Ağır eldən, Borçalıda adın var”, “İşiq ömrü yaşadı” və dördcildlik “El sevəni aləm sevər” kitabları oxucuların böyük rəğbətini qazanmışdır.

Musa Nəbioğlunun 2009-cu ildə işıq üzü görmüş “Alışmaqdı Səməndərin peşəsi” kitabı isə Səməndər Məmmədova həsr olunub.

Səməndər Məmmədov Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin və Azərbaycan Aşıqlar Birliyinin üzvü, “Abdulla Şaiq”, “Qızıl qələm”, “Vətən” fəxri media və “Araz” ali ədəbi mükafatları laureatı, “Qabaqcıl təhsil işçisi”dir. Səməndər pedaqoji fəaliyyətinə görə bir çox mükafatlarla təltif olunub, “İlin ən yaxşı məktəb direktoru” adına layiq görülüb.

Azərbaycan Yazıçıları XI, Azərbaycan müəllimlərinin XII qurultayının nümayəndəsi olub. Yazıçılar Birliyinin üzvü kimi 2018-ci ildə Prezident təqaüdü alıb.

MÜNDƏRİCAT

M.NƏBİOĞLU. “Nə qədər ki, sağlam və qüvvətli sən işlə”	3
Kremlə sancılmış Türk bayrağı	5
Ulu öndər Heydər Əliyevin təhsil siyasəti	
uğurla davam etdirilir	12
Qayğı müəllimə dayaqdır!	15
Biz müəllimlər dövlət qayğısını həmişə hiss etmişik	17
Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti və təhsil	18
Dar günündə baxarsan ki, gələrəm,	
gen günündə küsmə, nəzər salmasam	22
Sərt qayalar əyilməz ki, əyilməz	26
Müəllimlər müəllimi	30
Borçalının bülbülü	35
Böyük söz fatehi	40
Aləm bilir, möcüzədi Zəlimxan	46
Ölüm bilsəydi ki, kimi öldürür, özü ölərdi xəcalətindən	52
Torpaq məcnunu	59
Ocaqdı Şamilim, pirdi Şamilim	63
“Alimlik, insanlıq y üzde birdədir...”	68
Öyrədən və öyrənenin haqq səsi	74
Kəsərli söz sahibi	82
Kim desə ki, söz qocalır, söz ölür	86
“Min budağın kökü olmaq” xoşbəxtliyi	90
Nur şəhərin nur oğlu	97
Saleh əməlli ağsaqqal	104
İşiq ömrü yaşayır – həm sevilir, həm sevir	109
Adı Qara – özü işiq	116
Sənə minnətdarıq, Fərman Ceyranlı!	120
Halal zəhmət üz ağardar	122
Böyük dost salam olsun!	124
Halalca əməyin öz dövrünü var	128
Safliq gəndən gəlir	130
Sevən ürəklərdəsən, ay vəkil həkim!	134
getməz sinəmizdən bu dağın, fələk	138
Dağlar qocalar da, cavanlaşar da, insanı qoruyun, o qocalmasın...142	
Yanar ürək	148
Təmizdi vicdanın, ay Həmzə qağa	151
“Donmuş musiqi”nin bəstəkarı	154
O, parlaq zəka, yanar ürək sahibi idi	157
Dolu ziyalı	163

Sərt qaya dözümlü ziyalı	168
Verdiyi salama, kəsdiyi çörəyə sadıq insan	174
Nurlansın həyatın, çil-çıraq olsun.....	178
Aldı qucağına səni o dağlar	183
Yurdcanlı ziyalı	186
Həqiqət carçısı.....	190
İnsan, alim olmaq böyük zirvədi	193
Biz səni belə tanıyırdıq.....	199
İstedadlı alim, dəyərli ziyalı, sədaqətli dost	202
Mərifət Tanrı taxtıdı.....	206
Afərin	209
Gözəl dağı, qollarını bircə aç... ..	212
Yusif Yusifli. Fikrət Məmmədov	216
Ürəklərdə yaşayır.....	229
“Qara torpağına sürtdüm üzümü, üzüm el yanında ağardı, Vətən”	231
Yaşamaq yanmaqdır.....	235
Ömrün məhsuldar dövrü	239
Yayılsın ellərə şərəfin, şanın! ucalt bayrağını Azərbaycanın!	243
Məşhur nəslin layiqli davamçısı	249
“Yaşamaq vacib deyil, yaxşı yaşamaq vacibdir”	252
Bilmədiyi şeyi soruşsa hər kəs, mənzili düz gedər, yolu itirməz	255
Zəhmət fədaisi	258
Futbolmuzun fəxri	260
Zinqirovlu səs	265

KITAB QİYMƏTLİ ZİNƏTDİR

Uca sözün işığında yazılan kitab.....	270
“Zəlimxan özü var xatirələrdə”	277
Ehtiram borcu	280
Qədim və ölməz sənətin “şərəf kitabı”	285
Sənətdə möhtəşəm Kamandar mülkü	293
“Ömrümüzdən keçən qatar” və yaxud “öz qiymətli yükünü ehtiyatla nəsil-dən-nəsilə aparan fikir gəmisini”	300
Ölməz şairə böyük ehtiram	306
Ərimə siqaret tüstülərində	312
Göy qurşağı kimi poeziya.....	317
Dünyamalı Kərəm – öz yurdunun tarixini yaratmış ziyalı	323
Mənəvi pəncərə.....	326
Həç vaxt bağlanmayacaq kitab.....	333
Unudulması günah sayılan ədəbiyyatın tarixçisi.....	339
“Ədəbi Gürcüstan” – gözəl ərməğan.....	344
Gözdən sözə və könüllərə	351

“Bambili” sədr, yoxsa bambılı yazı...	358

KİTABLAR CİLDLƏNMİŞ İNSANLARDIR

D.Kərəm. “El sevəni aləm sevər” kitabı barədə bir neçə söz.....	362
D.Kərəm. Əvəzolunmaz hədiyyə	365
ƏLABBAS. Üç qalan roman	366
Binnət Əlioğlu. Yurda abidə	372
Pünhan Şükür. “Faxralılar” – ağır elin şərəf kitabı.....	374
Faiq Qismətoğlu. El sevəni aləm sevər	378
Faiq Qismətoğlu. İşığa gedən yol.....	381
Faiq Qismətoğlu. Bal kimi şirin	384
Faiq Qismətoğlu. Bir kəndin sevinci	386
Faiq Qismətoğlu. Ömrün müdriklik çağı.....	388

YUBİLEY TƏBRİKLƏRİ, ÜRƏK SÖZLƏRİ	392
Musa Nəbioğlu. MƏNİM TANIDIĞIM SƏMƏNDƏR	417

BİLİRƏM YERİNİ – ÜRƏKLƏRDƏSƏN

Dünyamalı Kərəm. Səməndər. Olsun. Sənin	442
Qurban Baytallı. Səməndər.....	445
Əli Səngərli. Daşa dönmə baxışlar	446
Əli Faxralı. Səməndər	447
İsmixan Göyçəli. Səməndər	448
Səadət Buta. Səməndər	449
Əflatun Kamandaroglu. Var olsun.....	450
Qönçə Qəribi. Müəllim. Səməndər	451
Zöhrə Qaraqızı. Qardaş. Yüz yaşa	452
Eldar Sadıq. Bulaq kimi. Gur işıq. Qeyrət toplusu.....	453
Elbəyi Cəlaloglu. Səməndər.....	455
Knyaz Aslan. Səməndər.....	456
Şəhla Gündüz. Görüm	457
Gülnarə Nizaməddinqızı. Sevinsin yaxının, sevinsin yadın	457
Mehralı Aşırov. Hər duası Faxralıdı.....	458

